

—: 0 :—

1

అనగా సృష్టిలో నేయే భూభాగమున దుర్నాథులు ప్రబలి ధర్మమును నశింపజేసి యధర్మమును స్థాపింపఁ బూనుదురో; ఆభాగమునందుఁ దా నవతరించి దుర్నాథులఁ జెండి మరల ధర్మసంస్థాపన మొనరింతును భయపడ వలదని యూన తిచ్చెను.

ఆ లక్ష్మీపతి తా నానతిచ్చిన ప్రకారము దుర్నాథులు ప్రబలినపు డంతయుఁ దానేదో యొక రూపముం దాల్చి వచ్చి దుష్ట సంహారంబును శిష్ట పరిపాలనంబును గావించు చుండెను. అట్టి భగవంతుని లీలలనే భాగవతు లవతారంబులని పేర్కొనిరి. అట్టి యవతారంబు లసంఖ్యాకములు. అయిన నేలకో ప్రాణులు

శ్లో. మత్స్యః కూర్మ వరాహశ్చ నారసింహశ్చ వామనః
రామో రామశ్చ రామశ్చ షాడ్ధో కల్కిమేవచః.

అను డశావతారములకే ప్రాముఖ్యము నొసంగిరి. మనము కూడ భగవంతుని యవతారంబు లసంఖ్యాకము లనియు నందు బుధులు సెలవిచ్చిన రీతిఁ జైని బేర్కొన్న డశావతారములకే ప్రాముఖ్యము నొసంగుదము.

ఇక నవతారంబు లెన్ని విధంబులో కొంత చర్చించి యావల మన విషయమునకు వత్తము. అవతారంబు లంశావతారంబులు సంపూర్ణావతారంబులని రెండు విధములు. డశావతారములలో శ్రీరామావతారము సంపూర్ణావతారమని మహాసియు లందురు. కనుక మన కథానాయకుఁడగు 'శ్రీరాముని' అవతారమును గూర్చి చర్చింతము.

పూర్వము సనకసనందనాది మహాబుధుల శాపంబునకు గుటియైన జయవిజయులను లక్ష్మీకాంతుని ద్వారపాలకులు తాము సత్వరముగ శ్రీమహావిష్ణు సన్నిధానమును జేర నుద్దేశించి మూడు జన్మములు నారాయణునకు విరోధులుగనే జన్మింపఁ గోరినది సర్వజన విదితము. ఆరీతిగా జయవిజయులు ముందు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశ్యపులుగ జన్మించి శ్రీమన్నారాయణమూర్తిచేఁ బొలియింపంబడి రెండవ జన్మంబున రావణ కుంభకర్ణులై జనించిరి. అద్దానపుల నిర్జించుటకే శ్రీవిష్ణుమూర్తి రామావతారమును దాల్పవలసి వచ్చెను.

ఇప్పుడు కొండఱు వితండవాదులు శ్రీవిష్ణుమూర్తి 'రామ' అను పేరుతోడనే యేల అవతరింప వలెనని వాదింతురు. భగవంతుఁ డేనామమున యవతరించినను ఫలిత మొకటియే యని గుర్తింప వలెను. అందునను 'రామ' అను

నామకరణము కేవలము దశరథమహారాజు కోరికపై వసిష్ఠమహర్షి కాసల్యా దేవికి జనించిన పుత్రునకుఁ జేయఁ బడినదని తెలిసి కొందురు గాత.

ఇక 'రామ' అను నామ మందలి గూఢార్థమును దెలిసి కొందము. రామ నామమున కనేకు లనేకార్థముల నొసంగు చున్నారు. 'రామ' అను శబ్దమున ర-అ-మ అను మూడు వర్ణము లిమిడి యున్నవి. ర, అను నక్షరమునకు శత్రువుల భస్మీకరించు వాడనియు, అ, యను వర్ణమునకు ప్రకాశ ప్రతాపాది గుణముల నొప్పువాడనియు, మ, యను నక్షరమునకు నాహ్లాదమును గూర్చు వాడనియు నర్థముఁ జెప్పదురు.

అదియుఁ గాక యోగిపుంగవులు సమాధి కాలమున నతని యందు రమింతురు గాన 'రామ' అని యందురు. జనులను సౌందర్యాది గుణములచే రమింపఁ జేయు వాడు. 'రాముడు' అని చెప్పదురు. ఆశ్రితుల నానందింపఁ జేయువాడు 'రాముడు'. ఇటులనే 'రామ నామపుఁ జెలమ'ను జల్లు కొలది, అందుండు నానార్థ జలరాశి యూరుచునే యుండును. కనుక రామనామ మందలి గూఢార్థ చర్చ నింతటితో ముగియుము.

మన దేశము హిందూదేశము. మనము హిందువులము. మన మతము హిందూమతము. అట్టి హిందూ మతమునకు సర్వేశ్వరుని దివ్య ప్రభావమును విశదీకరించి భగవంతుని యందు భక్తిని నెలకొల్పు వేదములే ప్రామాణిక గ్రంథములు. వేదములు మనకెట్లు ప్రామాణికము లయ్యెనో యటలనే వాల్మీకిమహర్షి వలన రచింపఁబడిన శ్రీమద్రామాయణము స్రష్ట యాజ్ఞానుసారము నారద మహాముని యుపదేశము ననుసరించి రచింపఁ బడినందున నీగ్రంథమునకుఁ బ్రామాణిక గ్రంథముల ఘనత సంభవించె ననుటలో నతిశయోక్తి దోషము కలుగదు.

సంపూర్ణావతారుడగు శ్రీరామచంద్రుని చరిత్రయే శ్రీమద్రామాయణ మని మరలఁ జెప్పఁ బనిలేదు. అట్టి మహాకావ్యమును రచించిన యాదికవి శ్రీ వాల్మీకిమహర్షి కీర్తిచంద్రికలు నల్లిశల వ్యాపించి స్థిరస్థాయియై వెలయుటయే గాక యుక్తుహర్షి శ్రీరామచంద్రుని కురుణా కటాక్షములకుఁ బాత్రుడై మోక్షమును సాధింపఁ గలిగెను.

భగవంతుని కృపాకటాక్షము వలన మనకు లభించిన యా శ్రీరామ చంద్రుని చారిత్రక పవిత్ర గ్రంథరాజమును జత్తుర్విధ పురుషార్థములఁ గాంక్షించి పఠించినచో వారి జన్మము సార్థక మగుననుట తథ్యము. శ్రీ రామ అను పవిత్ర

నామ మందలి శక్తి నిరుపమానము. అందులకే భారతదేశ మందు శ్రీరామాలయము గాని, రామ మందిరము గాని, కడకు రామ భజన సమాజము గాని లేని గ్రామ ముండదని గట్టిగఁ జెప్ప వచ్చును. పౌరాణికుని వలన రామాయణ కథను జెప్పించుకొని విని యానందింపని మానవుఁ డుండఁడనియే యనవలసి యున్నది.

శ్రీమద్రామాయణము సంపూర్ణ ప్రబంధ లక్షణములతోడను, నెనిమిది వందల ముప్పది సర్గల తోడను, బాల అయోధ్య అరణ్య కిష్కింధా సుందర యుద్ధ ఉత్తర కాండలను సప్త కాండములలో దేవభాష యందు రచింపఁ బడియెను.

ఆదికవి వాల్మీకి మహాముని రచించిన యీ మహాకావ్యమును నతిని సిమ్మట గీర్వాణభాష యందే పలువురు కవివుంగవులు గద్య నాటక చంపూ సంగ్రహ గ్రంథములఁ జెక్కింటి రచించి యున్నారు. గీర్వాణాంధ్ర భాషలలో శ్రీరామాయణమును గద్య పద్య ద్విపద పద యక్షగాన రూపములుగ రచించిన కవిశిఖామణులను వారి గ్రంథములను లెక్కింప వీలు గాదనుటలో మా పౌర బాటుగొడదని మనవిఁ జేయుచున్నాము. ఇంక నన్య భాషలలో భాషాంతరీకరణ మొనఁగింపబడిన కవులను వ్యాఖ్యాన కర్తలను విమర్శకుల నిండఱని చెప్పఁ గలవారెవరును లేరు. శ్రీమద్రామాయణ మహాకావ్యోత్కృష్టతను గుఱించి విపులముగఁ జర్చింపఁ దలఁచుట కిది సమయము కాదని యింతటితో విరమించు చున్నాము.

శ్రీరామ కథను ఎందఁ జెన్నివిధముల రచించినను, నెన్ని సాదులు చదివి నను విన్నను మానవులకుఁ దనివి తీరుట లేదు. అందువలననే నూదికవి సంగ్రహమున రచించిన గ్రంథము సామాన్యులు చదువుటకును నందలి రసమును గ్రోలి యానందించుటకును నవకాశ ముండదని తర్వాతి కవులు తదితర భాషలలో వ్రాయఁ దలఁచి వ్రాసిరి. అట్టి వారిలో ముఖ్యులఁ గొండఱ మాత్రము పేర్కొందుము.

రంగనాథకవి—శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్ర భాషలో రచించిన కవులలో రంగనాథ కవి ప్రథముఁడని యాంధ్రలోక మంగీకరించెనని మే మనఁ బని లేదు. ఈకవి వుంగవుని జన్మస్థాన వంశ కుల గోత్ర సూత్రాదులఁ జెలిసికొనుట కేయాధారములు గన్పట్టక పోవుట సారస్వత దీక్షాపరులకుఁ జింతఁ గలిగింపక పోదు. రంగనాథకవి కోనబుద్ధరాజు (బుద్ధారెడ్డి) ఆస్థానకవియై యుండెనని పెద్దలు నిశ్చయించిరి. అతఁడు తన ప్రభువును మెప్పించి బిరుదులనో లేక బహుమతులనో పొందఁగోరి తన పేరున రంగనాథ రామాయణమును ద్విపద కావ్యముగ రచించెను. అద్దానిఁ గొండఱు కోనబుద్ధారెడ్డియే రచించి తన తండ్రియగు విట్టలరాజున కంకిత మొనఁగించె నందుడు. ఇది విశ్వసనీయమా? అని ప్రశ్నించిన సంతరాత్త

కాదని నెంటునే ప్రత్యుత్తర మిచ్చునో లేదో చూడుడు. కోనబుద్ధారెడ్డియే రచించి యుండినచోఁ దన విరచిత గ్రంథమునకు రంగనాథుని పేరేల తగిలించి యుండును? కష్టపడి వ్రాసినకవి పుంగవుఁడు తన గ్రంథమున కితరుల పేరు పెట్టుట కంగీకరింపడు. అందువలన రంగనాథరామాయణము రంగనాథునిదే యనక తప్పదు. ఒక నేళ రంగనాథకవి ధనకాంక్ష చేతనో ప్రబల భీతి చేతనో తన రామాయణమునకు కోనబుద్ధరాజును కర్తగా జేయుట కంగీకరించి యుండి యుండ వచ్చును. పాపము కవి యేకాంక్షము చేతనో తన ప్రభువును రామాయణ కర్తగాఁ జేయ నెంచినను, భగవంతుఁడు సత్యమును వెల్లడించుటకే గాబోలు దానికి రంగనాథ రామాయణ మను నామమునే ప్రసిద్ధి యగునటు లొనరించి రంగనాథకవియే రంగనాథరామాయణ కర్తయని నిరూపించెను. అదియుఁ గాక రంగనాథుఁడే రామాయణోత్తర కాండను గూడ రచించి కోనబుద్ధరాజును కర్త నొనరించె నందురు. ఈవిషయమును గుఱించిన చర్చను బండితులకు వదలెదము.

భాస్కరుడు—శ్రీరామాయణము నాంధ్రీకరించిన వారిలో భాస్కరకవి రెండవవాఁడు. రంగనాథుఁడు రామాయణమును ద్విపద కావ్యముగ రచింప భాస్కరుఁడు గద్య పద్యాత్మకముగ రచించెను. రంగనాథరామాయణ కర్తను గుఱించి కలిగిన సందేహమే భాస్కరరామాయణ కర్తను గుఱించియుఁ గలిగి నందులకుఁ జింతింప వలసియున్నది. అందులకుఁ గారణ మొకేపేరుగల భాస్కరులు పెక్కురుండుట చేతనే యనక తప్పదు. ఏది యెటులున్నను మహనీయులు సరి యగు 'భాస్కరరామాయణ' కర్తను నిర్ణయింపఁ గలిగిరి. అతనినే హళక్కి భాస్కరుడని దృఢపఱచిరి. ఈ భాస్కరుని యింటిపేరు మంగళవల్లి వారనియు నతఁడు తన యసమాన పాండిత్యమునుఁ జాటి యగ్రతాంబూలమును బొందె ననియుఁ దాంబూలమునకుఁ గన్నడమున 'హళకి' యను పేరుండుటచే ఆపదమును భాస్కరుఁడు అను నామమునకుఁ బ్రథమమునఁ గూర్చి హళకి భాస్కరుడని పిలువఁ దొడఁగి రనియు, నయ్యదియె క్రమముగ హళక్కిగ మాటి అతనికి మంగళవల్లి భాస్కరుడను పేరు మాసి 'హళక్కి భాస్కరుడు' అను పేరు నిలిచె నని కొందఱుందురు. ఇతఁడు ప్రతాపరుద్రుని పండితసభలోఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచఁ గలిగెను. ఇతఁడు రంగనాథకవికి సమకాలికుఁ డనియుఁ గోనబుద్ధరాజు ఆస్థానకవి రంగనాథుఁడు రామాయణమును ద్విపదకావ్యముగ రచించి ప్రభువు మన్ననలకుఁ బాత్రుఁడు గానున్నాడని తాను గూడ ప్రభువు మన్ననలఁ బడయఁ గోరి రామాయణమును గద్యపద్యాత్మకముగ రచించి రంగనాథకవి రాజస్థానమునుఁ జేరు సమయమునకే దాను గూడ వెల్లి తానొక రామాయణమును రచించినట్లును,

దానిని ప్రభువున కీ దలచి నట్లును జెప్ప నాప్రభువు కవిద్యయమును బోనాడఁ జాలక నిరువురి గ్రంథముల నందుకొనె ననియు; అట్లందుకొనుటలో రంగనాథ రామాయణమును గుడిచేతను, భాస్కరరామాయణమును నెడమ చేతను నందుకొనుటచే భాస్కరుడు తన పొత్తమునకు వన్నె తఱిగినట్లు భావించి ప్రభువువే గినిసి నరాంకితము కంటె భగవదంకితమె లెస్సయని శ్రీకృష్ణ భగవానున కర్పించె వనియుఁ జెప్పదురు. ఇట్టి యంశము లన్నిటిని నిచ్చుటఁ జర్చించుటకంటె శ్రీరాముని చరితంబును నాంధ్రీకరించిన వారిలో భాస్కరకవిచంద్రుడు యెడవవాడని పాఠకులకు మనవి చేయుచున్నాము.

గోపీనాథకవి—శ్రీరామచంద్రుని దివ్యచారిత్రమును దెనిగించిన వారిని సీకవి వుంగవుడు మూడవ వాడుగ గణింపఁ బడెను. ఈతఁడు నెల్లూరు మండలము నందలి కావలి తాలూకా యందలి లక్ష్మీపురమున జన్మించె ననియు నిక్కవి వుంగవుని వంశమున కాదిపురుషుడు గోపీనాథుని వేంకటశాస్త్రి యనియు, వేంకటశాస్త్రికి గామాక్షి దేవియను కళత్రము వలన బుచ్చన (బుచ్చనార్యుడు) యుడయించె ననియు ఆబుచ్చనార్యునకుఁ గోనమాంబయను భార్యవలన నరస శాస్త్రి జన్మించె ననియు ఆతనికి వేంకటాంబ వలన పద్మనాభశాస్త్రి బుచ్చన్న అను పుత్రులు జన్మించి రనియు నందు పద్మనాభునకు లక్ష్మీదేవి యను స్త్రాంగి వలన వేంకటనాథుడు అను పుత్రుడు జన్మించె ననియు ఆవేంకటనాథుడఁ గోపీనాథరామాయణమును రచించె ననియుఁ దెలియుచున్నది.

ఈ కవికుల తిలకుడు పైరంగనాథ భాస్కరుల వలెనే రామాయణమును వాల్మీకి రామాయణము ననుసరించియే గద్యపద్యాత్మికముగ రచించి భాస్కరుని వలెనే తన కృతిని నరాంకిత మొనరింపక శ్రీకృష్ణభగవానున కర్పితమొనరించి శ్రీరామచంద్రుని కరుణా కటాక్షమునకుఁ జాతుండై స్వర్గము నలంకరించెను.

ఆంధ్రవాల్మీకి—రాయలసీమలోఁ గడప మండలము పూర్వము నుండియు మహాకవులకు జన్మస్థానమై వెలయు చున్నదని వ్రాయుటలో సతిశయోక్తి దోసముండునని పాఠకులు భ్రమింప కుందురు గాక.

అట్టి కడప మండలము నందలి జమ్మలమడుగు పట్టణమున నాంధ్రవాల్మీకి వావిలి కొలను సుబ్బారావు, ఆవల వాసుదాసు అని పిలువఁ బడెడి ఆంధ్రవాల్మీకి జన్మించెను. ఈ కవికులఁ తిలకుడు బహుగ్రంథకర్తయై భక్తశిఖామణి యని పింఛుకొని బమ్మెర పోతనామాత్యుని వలె రామభక్తుడై, ఒంటిమిట్ట యని పిలువంబడు నేకశిలా నగరమందే యాశ్రమము నేర్పఱచుకొని, బమ్మెర పోతనా

మాత్యుడు భాగవతమును రచించి కోదండరామున కర్పించి నటులఁ దాను సహితము వాల్మీకిరామాయణమును మూలము ననుసరించి యాంధ్రీకరించి యా కోదండరామునకే యర్పించి శ్రీరామ పాదపంకజములఁ జేరి రామాయణమును రచించిన నాలవకవి యనిపించుకొనెను.

జనమంచి—జనులందఱు చేతను మంచివాఁ డనిపించుకొని మరణించిన యీ కవిశిఖామణికి జనమంచి యను నామము సార్థకమయ్యెను. కావ్యస్మృతితీర్థ కళాప్రపూర్ణ యిత్యాది బిరుదలఁ బడసిన శ్రీజనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు శ్రీవాల్మీకి రామాయణమును తెనుఁగున నిర్వచనముగ వ్రాసి వెలయించి భగవంతున కర్పించి భగవంతునిఁ జేరఁ గలిగిరి. ఈ పండితకవి నెల్లూరుమండలమున గడపబిల్లెఁగు సరిహద్దులలో నుండు కలవాయి యను గ్రామమున జన్మించి కడప మండలమునఁ బెరిగి తమ కవితాకీర్తిచంద్రికల నాంధ్రావనియం దంతటను బ్రసరింపఁ జేసి కడప పట్టణమునఁ బంతుమ్మిది వందల యేబదియవ సంవత్సరము జూలై మొదటి తేది (1-7-1950) పరమపదించిరి. శ్రీరామభద్రుని దివ్యచరిత్రమును రచించిన వారిలో నీకవి పుంగవుడు అయిదవ వాఁడు.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి—శ్రీమద్రామాయణమును తెలుఁగుభాషలో రచించి కీర్తి పొందిన కవితావతంసులలో శ్రీపాదవారు ఆఱవ వారని తేలియుచున్నది. ఈమహాకవి భారతమును సంపూర్ణముగ నాంధ్రీకరించుటయే గాక శతాది గ్రంథకర్తయు కళాప్రపూర్ణ కవిసార్వభౌమ మహామహాపాధ్యాయ బిరుదాంకితులును, ప్రకృతపు ప్రజాప్రభుత్వ ఆస్థానకవియునై ఆంధ్రభారతిని తన యమూల్య గ్రంథరత్నమాలచే నలంకరించు చున్నాఁడు.

పూర్వ కవులలోనేమి, ప్రకృతపు సత్కవులలో నేమి మున్నందు ఆంధ్ర భారతి పవిత్రగర్భమున నుద్భవింపఁ బోవు కవికుమారులేమి శ్రీరామాయణమునే రచించి శ్రీరామ కటాక్షమును గడించఁ గలరు. కొందఱు ఆంగ్లభాషాదురంధరులు ఒకరామాయణము చాలదా? వ్రాసినదే వ్రాయుటకంటెఁ గ్రొత్తమార్గము ననుసరించి సాంఘికగ్రంథముల నెలకొల్పి సంఘసేవ చేయరాదా? యని యెత్తి పొడుతురు. పాపము వారు శ్రీరామచంద్రుని దివ్యచరిత్రము ఎండఱి కవులచే లిఖింపఁ బడినను ఎన్ని భాషలలోకి భాషాంతరికరించినను దనివి తీరుట లేదను దానిలోని సత్యమును గ్రహింపరైరి. శ్రీరామాయణము ప్రపంచమున నిండఱు కవులచే రచింపఁ బడెననియు, నిండఱుచే నిన్నిభాషలలో భాషాంతరికరింపఁ బడెననియు నిష్కర్ష గఁ జెప్పఁగల వారు లేకున్నారు. ఏకవి గాని గ్రంథకర్త గాని

శ్రీరాముకథ నేవిధముగ వర్ణింపఁ బూనినను దద్రచనచే శ్రీరాముని ప్రేమకుఁ బాత్రుడై తద్వారా మోక్షమును బడయు తలంపు ననే యని మా తలంపు.

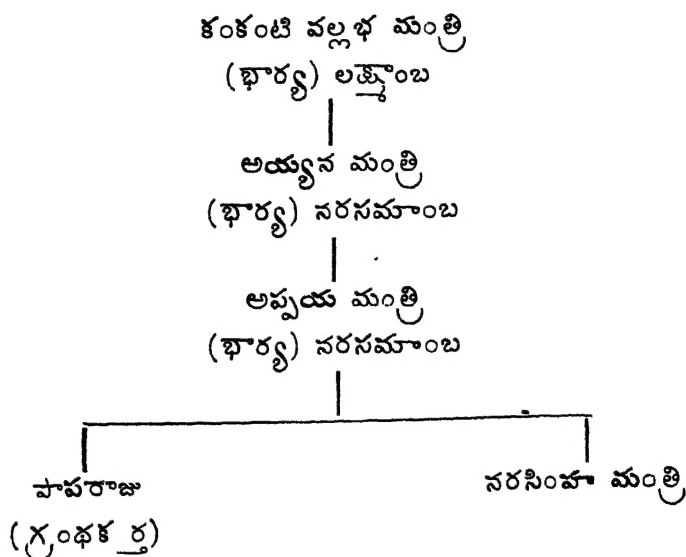
ఉత్తరరామాయణము—ఇంతవఱకు శ్రీరామాయణమును గుఱించియు, ఆరామాయణమునే పలువురు కవులు గ్రంథకర్తలు అనేకరీతుల సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో రచించుటను గూర్చియు దానిని బహుభాషలలో తర్జుమా చేయుటకు హేతువును గూర్చియు వివరించితిమి. ఇంక ఉత్తరరామాయణమును గూర్చి చర్చింతుమన్న దీని నెందఱో కవులు రచ్చిప లేదు. ఇప్పటివఱకు ఉత్తరరామాయణమును రచించిన కవిపుంగవులలో భవభూతి సంస్కృతమున ఉత్తరరామచరితము అను పేర నాటక రూపమునను, మహాకవి తిక్కన తెనుగున ఉత్తరరామాయణమును రచించినట్లు తెలియుచున్నది. ఆగ్రంథములు చాళుకులకు లభ్యము కాగలవు. ఈగ్రంథద్వయము తప్ప నితరగ్రంథములు కంకంటి వారి ఉత్తరరామాయణమునకుఁ బూర్వము రచింపఁ బడినవి కానంబడుట లేదు. వైముఁడు గ్రంథములలోఁ గంకంటివారి ఉత్తరరామాయణమునకున్న వ్యాప్తి తక్కిన రెండు గ్రంథములకు లేదని చెప్పటలోఁ బొరపాటుండదని తలంచుచున్నాము. పది గుడిసెలు గల పల్లెటూరు మొదలుకొని పట్టణముల వఱకు నాంధ్రభాషను జదువ నేర్చిన యెవ్వరిని గాని ప్రశ్నించిన కంకంటి పాపరాజు కృత ఉత్తరరామాయణమునే బేర్కొందు రనుటలో నతిశయోక్తి లేదనక తప్పదు. పూర్వకవులలో నేమి, ఇప్పటికవులలో నేమి ఉత్తరరామాయణమున కంటె లావుగ్రంథముల రచించినవా రనేకులు గలరు కాని పాప మేలకో వారికిఁ గాని వారి గ్రంథములకు గాని కంకంటి పాపరాజుకు నతని ఉత్తరరామాయణమునకుఁ గలిగిన వ్యాప్తి కలుగక పోయినందులకు మేమెంతయుఁ జూపించు చున్నామన నా గ్రంథకర్తల కెట్లుండునో గదా!

కంకంటి పాపరాజు—ఈ ఉత్తరరామాయణమును సృష్టించిన శ్రీకంకంటి పాపరాజు సుమారు వంద సంవత్సరములకు పూర్వముండిన కవులలోఁ జేరిన వాఁడు. అనఁగాఁ బదునెనిమిదవ శతాబ్ది మధ్యభాగమున నీయుత్తరరామాయణమును రచించినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇతఁడు బడగలనాటి కన్నుడ తెగనుండి యుద్భవించిన నియోగిశాఖ యుప శాఖలగు వందవరీక ఆర్యేల అను నియోగిశాఖలలో ఆర్యేల నియోగి శాఖకుఁ జేరినవాఁ డనియు, ఆబస్తంబసూత్ర శ్రీవత్స గోత్రజుఁ డనియు గ్రంథకర్త

పీఠికలోని ఇరువది యేడవ పద్యమునుఁ జదివినచోఁ దెలియుఁ గలదు. ఇంక గ్రంథ కర్త వంశమును గూర్చి పరిశీలించిన నిట్లున్నది.

—: వంశవృక్షము :—

ఇంతటి పాండిత్యమును ననర్గల కవితాధారయుఁ గలిగిన యిక్కవికుల తిలకుఁడు వాల్మీకి మొదలుగాగల మహాకవులు శ్రీమద్రామాయణమునే సంస్కృతాంధ్రములలో రచించి శ్రీరామకటాక్షమునకుఁ బాత్రులు కాఁగోరి నటులఁ దాను కూడ రామాయణకథనే రచించి శ్రీరామచంద్రుని కటాక్షమును సంపాదించఁ గోరక యేలకో ఉత్తరరామాయణమునే రచించి భగవంతుని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడు కాఁగోరెను.

శ్రీమదుత్తరరామాయణమును తాను రచింపఁ బూనుటకుఁ గల కారణము పాపరాజు రచించిన కృతిప్రశంస లోని పదునాలవ పద్యమును జదివినఁ దెలియుఁ గలదు. ఈకవి తన పదునైడవ పద్యమున అన్నిటికంటె నుత్తమమైన మానవ జన్మము నెత్తిన వాఁడు విద్యాధనమును గడించి కవియై శ్రీరాముని దివ్యచరిత్రమును బాడి కీర్తింపనిచో నట్టి పురుషుని జన్మము నిరర్థకమని వాక్రుచ్చెను. అనఁగా పాపయామాత్యునకు శ్రీరామచంద్రుని మహాశక్తి యందును, శ్రీరామచరిత్రమును రచించుట యందును నంత నమ్మక ముండినదని తెలియు చున్నది. వాల్మీకి మున్నగు కవులవలె రామాయణమునే కాక శ్రీరాముని మహిమలఁజాటు

నేగ్రంథమైనను సద్గతిఁ గూర్పఁ గలదను నమృతము తోడనే పైకపులవలె రామాయణమును గాక తాను ఉత్తరరామాయణమును రచింప సంకల్పించెను. ఆవలఁ దన కృతికిఁ దగిన కృతిభర్తను సంపాదింప నెంచి యోజించుచు నిద్రింప న్వచ్చుమందు శ్రీమదనగోపాలుఁడు సాక్షాత్కరించి నీవితకుఁముందు రచించి నాకు సమర్పించిన విష్ణునూయావిలాసము అను యక్షగానము వలెనే ఉత్తరరామాయణమును గూడ గమర్పింపు మనియు, నందు వలన నతనికిని నతని గ్రంథమునకును శాశ్వతకీర్తి కలుగఁ గలదని చెప్పి యదృశ్యుడై నల్లుఁ గవి తన 19-22 వ పద్యములలో లిఖించెను.

పాపరాజు వేకువన నిదురనుండి లేని న్వచ్చమున శ్రీమదనగోపాలుఁడు సాక్షాత్కరించి పలికిన వచనములఁ దనమిత్రుడగు పుష్పగిరి అప్పయ్య కుమారుఁడగు తిమ్మయ్యను బిలిపించి యున్నదున్నట్లు వచింపఁ దిమ్మయ్య మిక్కిలి సంతసించి అన్నా! నీవు కృతిభర్తకై వెదకుచుండ శ్రీకృష్ణభగవానుడే నీవుత్తరిఁ బ్రేమించి తనకు సమర్పింపఁ గోరెను కదా! శ్రీమదనగోపాలుడే నీయల్లుడాయెను గదా! ఔరా! నీవు ధన్యుడ వైతివి. నీజన్మము సార్థక మాయెన్ను, లెమ్ము. సత్వరమున నీకృతిని ముగింపుమని తన మిత్రునిఁ బ్రోత్సహించి తన నిజనదనంబున కేగిన వాడయ్యె.

ఇచ్చట మఱియొక యంశమును జచ్చింప వలసి వచ్చినది. కొందఱు కంకంటి పాపరాజు తన ఉత్తరరామాయణమును పుష్పగిరి తిమ్మకవి సహాయముతో వ్రాసెననువాడును, పాపరాజు గారికిఁ దాను ఋణపడిన విత్తము నీయఁజాలక తిమ్మకవి ఉత్తరరామాయణమును రచించి పాపరాజున కొసఁగి తన యప్పును దీర్చుకొనెననువాడును, నట్లాసఁగిన గ్రంథముచు వేయిన్ని యేడువందల తొంబదవ సంవత్సర ప్రాంతమునఁ బాపరాజు తనపేరఁ బ్రకటించు కొనెననువాడును గలరు. కాని వీరి పలుకు లన్నియు సత్య దూరములని యింపుక యోజించినచోఁ దెలియఁ గలదు. ఈ వదంతిఁ గల్పించిన వారి పలుకులు నమ్మదగినవి కాదని యీక్రింది విషయములు చెప్పక చెప్పు చున్నవి.

1. కంకంటి పాపరాజు కవితృము చేతఁగాని దద్దమ్మకాదని యతఁడు వ్రాసిన యాశ్వాసాంత గద్యములే చాటు చున్నవి. అట్టి మహాకవి యితర కవిచే వ్రాయఁబడిన గ్రంథమును దనపేరఁ బ్రకటించు కొనెనను వారాకవి పుంగవునకు మహా ద్రోహ మొనర్చిన వారు కాఁగలరు.

2. పుష్పగిరి తిమ్మనాధ్యుడు ఉత్తరరామాయణమును వ్రాసి యుండినచో; పాపరాజు తన స్వప్న వృత్తాంతమును తిమ్మకవిని తన యింటికిఁ బిలిపించుకొని చెప్పవలసినంత యవసర ముండి యుండదు కదా! అంతకు ముందు తిమ్మకవి యేమైన ఉత్తరరామాయణమును రచించి నట్లు గాని రచింప నున్నట్లు గాని యితరు లట్లుండఁ దిమ్మకవియైనను నెచ్చటను వ్రాసి యుండ లేదు.

3. పుష్పగిరి తిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమును, సమీరకుమార విజయమును దప్పఁ దదితర గ్రంథముల రచించినట్లు సాక్ష్య మిచ్చు వారెవరును లేరు.

4. ఏదో పాపరాజుగారి కిచ్చిన గ్రంథమును గుఱించి నేనేలఁ బదుగురకుఁ జాటవలెనని తా నెచ్చటను దాని నామమైనఁ గనఁబఱచ లేదనియు, నటులఁ గనఁ బఱచినఁ బాపరాజున కపయశముఁ దెచ్చిన వాఁడనగుదుననియు భావించి తిమ్మనాధ్యుడు ఉత్తరరామాయణ ప్రశంసను బొత్తిగ వదలెనని యనుకొందమన్న; తిమ్మకవి కవిత్యమునకును; ఉత్తరరామాయణ రచనకును నేలాటి సంబంధ ముండి నట్లు కనఁబడదు.

5. కవిత్యమును కళ ప్రారంభమైనది మొదలు గ్రంథకర్తల రచనలఁ బరిశీలించి చూచినచో నేరెండుమూఁడో అంతకంటె యెక్కువో వ్రాసిన ఒక గ్రంథకర్త కైలిని పోకడలను జూచిన నతని ప్రతిగ్రంథముగోని కైలి యుద్దేశములు మున్నగునవి కొంచె మించుమించు ఒకే విధముగ నుండునని పండితులకు మేము చెప్పఁ బనిలేదు. ఇఁకఁ బుష్పగిరి వారి గ్రంథములలోని రచన పోకడలు మున్నగువానిని; ఉత్తరరామాయణ రచన పోకడలతోఁ బోల్చి చూచినచో నేలాటి సంబంధ మున్నట్లు కనఁబడనందున నుత్తరరామాయణకర్త కంకంటి పాపరాజు గారే యని తీర్మానింప వలసినదే కాని మఱొకరితి తీర్మానించుటకుఁ గారణ మగు పడుట లేదు.

గ్రంథప్రాశస్త్యము—ఇఁక మహాకావ్య లక్షణముల యందించుకేని కొఱత లేకుండ రచింపఁ బడిన యీ గ్రంథరాజు లక్షణములఁ గూర్చి మేము వ్రాయఁదలఁచుట కంటెఁ బాఠకులకే వదలి మాశ్రమ తగ్గించుకొనుట లెస్సయని మాతలంపు. ఒక వేళ నాప్రయత్న మొనరించినను దివ్యతర ఫలాహారాదుల ముందిడుకొని తినఁ జోవు వారికి దూరమునఁ గూర్చుండి యా పదార్థముల దుచిని వర్జింపఁ బూని నట్లుండునని మాయభిప్రాయము. వేయేల. ఈ గ్రంథరతమున శ్రీకారము మొదలుకొని యంత్యాక్షరము వఱకుఁ గల ప్రతి పద్యగద్యాక్షరముల పొందికలో గొప్ప పటిమ గలదనియు, నేపద్యమును జదివినను మనోహ్లాదమును గలిగించు

ననియు, నిట్టి కవితాధార యేవుణ్యపురుషునకో గాని యెల్లర కలవడదనుటలో నతిశయోక్తి లేదనియు మా నమ్మకము. ఇటుల వ్రాసినందులకు భావ నవ్యసాహిత్య వస్త్రాంధి పోతోంది వచ్చాడు పోయ్యాడు వ్రాతల వ్రాయు కవిపుంగవులు మాపై గ్రుడ్డెత్తఁ జేసినఁ జేయవచ్చును, కాని యందులకు భయఁపడి సత్యమును దాఁచుట తప్ప కదా?

కంకంటి వారి ఉత్తరరామాయణమును జదివినచో ఉత్తరరామాయణ ముతోఁ బాలు రామాయణమును గూడ జదివి నట్లగుననుట కీకవిపుంగవుఁ డిందు సంగ్రహముగ ఎనుబదియేడు పద్యములలో రచించి ముంగించిన రామాయణ మును జదివినవారెఱుంగఁ గలరు. ఈ గ్రంథమును సంపూర్ణముగఁ జదివినను, పురాణశ్రవణము గావించినను శ్రీమద్రామాయణమును ఉత్తర రామాయణమును జదివిన ఫలమును బొందఁ గలరు.

ఇట్టి యుత్తమగ్రంథమును పండితులచే సరిచూపించి కాకితము లభింపని యీ కఱవ దినములలో వ్యయ ప్రయాసల లెక్కింపక మంచి కాకితములపైఁ జక్కగ ముద్రించి సామాన్యుల కందుబాటుగు మూల్యమును నిర్ణయించితిమి. ఇందేమైన ఇంకను పొరపాట్లుండినచో, బాతక మహాశయులు మాకు దయతోఁ దెలిపిన రెండవ ముద్రణమున సవరింపఁ గలము. ఆంధ్రలోకము ఆంధ్రభారతికి మేమునరించు సేవ నెట్లుఁ బోత్సహించునో చూడవలసి యున్నది.

మ ద రా ను
80-6-1951

}

ఇట్లు

సి. వి. కృష్ణా బుక్కు డిపో.

శ్రీ రస్తు

విషయనూచిక

—:—

పీఠిక

విషయము.			పుటసంఖ్య.
ఇష్ట దేవతాస్మారణము	-	-	1
లక్ష్మీస్తుతి	-	-	1
శివస్తుతి	-	-	2
పార్వతీస్తుతి	-	-	2
బ్రహ్మస్తుతి	-	-	2
సరస్వతీస్తుతి	-	-	2
విఘ్నేశ్వరస్తుతి	-	-	2
అంజనేయస్తుతి	-	-	2
సుకవిప్రశంస	-	-	3
కుకవినిరాకృతి	-	-	3
కృతిప్రశంస	-	-	3
కృతిపతినిర్ణయము	-	-	4
గ్రంథకర్తృవంశవర్ణనము	-	-	5
వ్యవస్థాంతములు	-	-	7

ప్రథమాశ్వాసము

సాకేతపురవర్ణనము	-	-	8
వప్రవర్ణనము	-	-	8
పరిభావర్ణనము	-	-	8
సాధవర్ణనము	-	-	9
బ్రాహ్మణాదివర్ణనము	-	-	10
గజవర్ణనము	-	-	10
అశ్వవర్ణనము	-	-	10
రథవర్ణనము	-	-	10
భటువర్ణనము	-	-	10
వేశ్యావర్ణనము	-	-	10

పుష్పలావికావర్ణనము	-	-	11
మందమారుతవర్ణనము	-	-	11
సస్యవర్ణనము	-	-	11
పూర్వరామాయణకథాసంగ్రహము	-	-	11
శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేకమహోత్సవము	-	-	18
కణ్వాదిమహర్షులు రాముం జూడవచ్చుట	-	-	20
శ్రీరామచంద్రుడు మునుల నెదుర్కొని సత్కరించుట	-	-	20
అగస్త్యాది మహర్షులు శ్రీరామునిం గీర్తించుట	-	-	21
శ్రీరాముడు మునులను రావణజననాది వృత్తాంతముల నడుగుట	-	-	23
అగస్త్యుడు రావణుని వృత్తాంతముం జెప్ప నారంభించుట	-	-	23
పులస్త్యబ్రహ్మవృత్తాంతము	-	-	23
పులస్త్యదర్శనముచే దృఢబిందుని పుత్రి గర్భిణి యగుట	-	-	26
తృణబిందుడు పులస్త్యదర్శనముచే గర్భిణియైన తన పుత్రిని	-	-	
బులస్త్యబ్రహ్మ కోసంగుట	-	-	27
విశ్రవోబ్రహ్మజననప్రకారము	-	-	28
విశ్రవోబ్రహ్మకుఁ గుబేరుడు పుట్టుట	-	-	29
కుబేరునకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షంబై వరంబు లిచ్చుట	-	-	30
కుబేరుండు దండియనుజ్ఞవలన లంకం జేరుట	-	-	31
రాక్షసవంశోత్పత్తిక్రమము	-	-	33
హేతిప్రహేతులవృత్తాంతము	-	-	33
సుకేశుం డను రాక్షసుని వృత్తాంతము	-	-	35
సుకేశుండు దేవవతిని వరించి మాల్యవదాదులం గనుట	-	-	36
మాల్యవదాదిరాక్షసుల చరిత్రము	-	-	36
మాల్యవదాదులకుఁ బ్రత్యక్షమై బ్రహ్మ వరంబు లొసంగుట	-	-	36
మాల్యవదాదులు లొకంబుల బాధించుట	-	-	37
విశ్వకర్త వలన నెఱింగి మాల్యవదాదులు లంకఁ జేరుట	-	-	38
మాల్యవదాదులు వివాహమై పుత్రులం గాంచుట	-	-	39
మాల్యవదాదులకు వజ్రముష్ట్యాదిరాక్షసులు పుట్టుట	-	-	39
సురలును మునులును శివునిపాలి కరిగి యనుదలం బరిమార్చ వేడుట	-	-	40
ఇంద్రాదులు విష్ణునియొద్దకుఁ బోవుట	-	-	41
దేవతలు మాల్యవదాది రాక్షసోపద్రవమును విష్ణుదేవునకు విన్నవించుట	-	-	42
విష్ణువు సురల కభయం బొసంగుట	-	-	43
ఆశ్వాసాంతము	-	-	44

ద్వితీయాశ్వాసము

మాల్యవంతుండు విష్ణుప్రభావమును దమ్ములకుఁ దెల్పుట	-	-	45
మాల్యవంతుండు మొదలగురాక్షసు లింద్రునిపై దండెత్తుట	-	-	48

విష్ణువు దేవసాహాయ్యార్థము వచ్చి మాల్యవదాదులతో సమరం బొనర్చుట	49
సుమాలి విష్ణునితో యుద్ధము సేయుట	54
విష్ణుని దరిసెనముచే సుమాలి యనురాక్షసుడు మడియుట	54
మాల్యవదాదులు యుద్ధమునుండి తొలఁగుట	57
సుమాలిని దైత్యముచేఁ గైకసి విశ్రవునాశ్రమంబు సేరి యతని వరించుట	59
రావణ కుంభకర్ణ విభీషణుల జననము	62
దశగ్రీవ కుంభకర్ణ విభీషణుల బాల్యకీడలు	63
రావణకుంభకర్ణ విభీషణులు బ్రహ్మనుగూర్చి తపంబు సేయుట	64
దశముఖుడు వీరహోమంబు సల్పుట	65
రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై వరంబు లిచ్చుట-	67
దేవతలు కుంభకర్ణునకు వరంబు లీయవలదని బ్రహ్మను వేడుట	69
సరస్వతితోడ్పాటుచే బ్రహ్మ కుంభకర్ణునకు నిద్ర వరంబుగా నిచ్చుట-	70
సుమాలి సాతాశమునుండి ప్రహస్తాదిపుత్రులతోఁగూడ రావణునియొద్దకువచ్చుట	71
దశగ్రీవుఁడు లంకఁ దనకిమ్మని ధనేశునితోఁ జెప్పఁ బ్రహస్తునిఁ బంపుట	73
విశ్రపు నిర్దేశంబువలన ధనేశుండు కైలాసంబు సేదట	74
రావణుఁడు మొదలగు రాక్షసులు లంకలోఁ బ్రవేశించుట	75
శూర్పణఖను విద్విజ్ఞహ్వన కిచ్చి పెండ్లిసేయుట	76
రావణుఁడు మయుకూతు రగు మందోదరిని పెండ్లియాడుట	76
కుంభకర్ణ విభీషణుల వివాహము	79
మేఘనాదుని జననము	79
కుంభకర్ణునకు నిద్రింప దశగ్రీం డొకయిల్లు గట్టించుట	79
దశగ్రీవుండు గరుడప్రముఖుల బాధించుట	80
ధనాధివుండు దశగ్రీవునకు సీతి దెల్పి దూతను బంపుట	80
దశగ్రీవుండు ధనేశ్వరుని దూతం జంపి యలకాపురిపై దండెత్తుట	82
ఆశ్వాసాంతము	84

తృ తీ యా శ్వా స ము

కుశేసుండు దశగ్రీవుని మీఁదికి యత్నులను బంపుట	85
యక్ష రాక్షసుల యుద్ధము	85
సంయోధకంటకుండను యక్షువరేణ్యుండు యుద్ధము సేసి పాటిపోవుట	87
దౌవాంకుండగు సూర్యభానునిఁ దుత్తుము రైవడ దశగ్రీవుండు గొట్టుట	87
మాణిభద్రుండు పోరి వ్రేటుపడి పార్శ్వనూళి యని పేరు వడయుట	88
ధనదుండు యుద్ధరంగమునకు వచ్చి దశగ్రీవునకు బుద్ధులు సెప్పట	89
దశకంఠుండు ధనదుని మాయాయుద్ధమున గెల్చి యతని పుష్పకంబు గొనుట	90
దశవదనుండు సపరివారంబుగాఁ గైలాసంబున కేగుట	91

నందికేశ్వరుడు దశగ్రీవుని శపించుట	-	-	93
దశగ్రీవుడు కైలాసము నెత్తగా శివుడు పాదాంగుష్ఠముచే నడుముట	-	-	93
దశగ్రీవుడు శివుని నుతించి యతనివలన వరములు లోనైనవి వడయుట	-	-	96
రావణుని చర్యలు	-	-	97
వేదవతినిఁ జూచి రావణుండు మోహించుట	-	-	98
వేదవతియే సీతయైన దని రామున కగస్త్యుడు చెప్పట	-	-	101
మడత్తుని యజ్ఞశాలకు వచ్చి రావణుడు యుద్ధము సేయుట	-	-	101
రావణుం డనరణ్యమహారాజుతోఁ బోరుట	-	-	104
అగస్త్యమహర్షి కార్తవీర్యార్జునుని ప్రతాపము రామునకుఁ దెలుపుట	-	-	106
దశగ్రీవుడు వింధ్యాచలంబున కేఁగుట	-	-	108
రావణుడు సర్పదయొడ్డునఁ జేరి శివపూజ సేయుట	-	-	108
కార్తవీర్యార్జునుడు స్త్రీలతో వనవిహారము సల్పి జలక్రీడ సేయుట	-	-	110
రావణకార్తవీర్యార్జునుల గదాయుద్ధము	-	-	114
కార్తవీర్యార్జునుడు చెఱ బెట్టినరావణునిం బులస్త్యుడు విడిపించుట	-	-	116
వాలి రావణసురుని గర్వం బణించి పరిభవించుట	-	-	117
రావణునకు నారదసందర్శనం బగుట	-	-	120
నారదుండు యమునిం జూడఁ బోవుట	-	-	121
రావణుడు సంయమనిపై దండెత్తుట	-	-	122
రావణుడు యముని భటులఁ బరిభవించుట	-	-	124
యముడు రావణునిపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట	-	-	125
రావణుండు యమునితో యుద్ధము సేయుట	-	-	126
బ్రహ్మయాజ్ఞచే యముడు రావణునితోడి యుద్ధంబు మానుకొనుట	-	-	127
రావణుడు భోగవతీపురంబునకుఁ బోవుట	-	-	128
రావణుండు నివాతకవచులపైకిఁ బోవుట	-	-	128
రావణుండు కాలకేయులతో యుద్ధము సేయఁ బోవుట	-	-	129
రావణుడు మణిమత్యశ్చ పురంబులఁ గెల్పుట	-	-	130
రావణుండు వరుణసుతులతో సమరంబుసేసి గెల్పుట	-	-	131
అశ్వసాంతము	-	-	132

చతుర్థాశ్వాసము

రావణుండు బలిచక్రవర్తిని జయించునిచ్చచే సుతలంబున కరుగుట	-	-	134
రావణుడు బలిచక్రవర్తికడకుఁబోగా నతఁడు వానికి విష్ణుప్రభావంబు దెలుపుట	-	-	135
రావణుడు బంగరుకొండ కేఁగుట	-	-	137
రావణుడు నూడునిమిఁదికి యుద్ధమునకై పోవుట	-	-	138

తపస్సు మొదలగు పుణ్యకర్మములచే భోగంబు లనుభవించువాని			139
రావణుడు పర్వతువలనఁ జెలిసికొనుట	-	-	141
దశగ్రీవుండు మాంధాతతోఁ బోరి సంతి సేయుట	-	-	143
దశవదనుండు చంద్రునిమీఁదికి దండెత్తి పోవుట	-	-	144
చతురాననుండు చంద్రునిపై దండెత్తిన రావణుని వారించుట	-	-	147
దేవాదిశ్రీలు రావణుని శపించుట	-	-	147
తనభర్తం జంపిన రావణుని శూర్పణఖ దూఱుట	-	-	148
రావణుండు వగచు శూర్పణఖను ఖరాదులతో జనస్థానమున కంపుట	-	-	149
ఇంద్రజిత్తు మాహేశ్వరకృతు వానచ్ఛట	-	-	150
విభీషణుండు రావణునకుఁ బరాంగనాపహరణము గూడదని నీతి సెప్పట	-	-	151
రావణుఁడు మధుండను రాక్షసునిమీఁద దండెత్తుట	-	-	152
రావణుండు మధుసహితండ్లె యింద్రునిమీఁదికి యుద్ధమునకు వెడలుట	-	-	153
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	-	-	154
తమోవర్ణనము	-	-	154
చంద్రోదయవర్ణనము	-	-	155
చంద్రికావర్ణనము	-	-	157
దశగ్రీవుండు కైలాసోద్యానమందు విహరించుట	-	-	159
రంభ నలకూబరునికడకుం బోవుచు రావణుం డున్నయుద్యానంబునకు వచ్చుట	-	-	161
రంభారావణసంవాదము	-	-	166
నలకూబరుండు రావణుని శపించుట	-	-	167
ప్రభాతవర్ణనము	-	-	168
రావణుం డమరావతీపట్టణము ముట్టడి వేయుట	-	-	172
దేవదానవుల యుద్ధము	-	-	176
జయంతమేఘనాదుల యుద్ధము	-	-	181
మేఘనాదుం డింద్రజిత్తుగట	-	-	182
అశ్వాసాంతము	-	-	

పంచమాశ్వాసము

దేవతలు బ్రహ్మయొద్దకుఁ బోయి యింద్రునిపరాజయము సెప్పట	-	183
బ్రహ్మదేవుఁ డింద్రజిత్తునకు వరం బొసంగి యింద్రుని విడిపించుట	-	184
ఇంద్రున కహల్యాప్రాణనాథుండు శాప మిచ్చినవిధంబు	-	187
రావణుండు కపిలమహామునిచే భంగపడుట	-	190
కపిల మునియైన నారాయణుండు రావణునకు స్వస్వరూపంబుఁ జూపుట	-	191
శ్రీరామాగస్త్యులు హనుమంతుం బ్రశంసించుట	-	

హనుమంతుని జననము	-	-	192
హనుమంతుడు ఫలభ్రాంతిచే రవిరాహుల మ్రింగ నుద్యోగించుట			194
హనుమంతుం డింద్రుని వజ్రహతిచే మూర్ఛిల్లగా వాయుదేవుం			
డాతృమూర్తి నుపసంహరించుట	-	-	195
బ్రహ్మాండ్రాదులు హనుమంతునికి వరంబు లొసంగి పవనుని సంతృప్తుఁ జేయుట			197
హనుమంతుడు సూర్యనాద్ద వేదశాస్త్రాదులు చదువుట	-	-	198
వాలి సుగ్రీవుల జననము	-	-	199
రావణుడు బోధార్థియై సనత్కుమారునియొద్దకుఁ బోవుట	-	-	202
రావణుడు నారదప్రేరితుఁ డై శ్వేతదీప్తపమునకుఁ బోవుట	-	-	206
అగస్త్యాదిమునులు రాముని వీడ్కొని స్వస్వనివాసంబులకుఁ బోవుట			209
రాముండు కొలువుకూటంబునఁ జేరోలగం బుండుట	-	-	211
శ్రీరాముండు జనకాదివృషపవర్యుల సత్కరించి పంచుట	-	-	213
శ్రీరాముండు సుగ్రీవాదివానరులను విభీషణాదులను బహూకరించుట			215
హేమంతఋతువర్ణనము	-	-	216
శ్రీరాముండు వానర రాక్షసుల వీడ్కొలుపుట	-	-	217
ధనేశునిపంపునఁ బుష్పకంబు రామునిఁ గొలువ వచ్చుట	-	-	219
ఆశ్వాసాంతము	-	-	221

షష్ఠా శ్వాసము

వసంతకాలవర్ణనము	-	-	222
శ్రీరాముఁ డుద్యానవనమునకుఁ బోవుట	-	-	224
శ్రీరాముండు సీతాదేవితో సర్వోక్త లాడుట	-	-	227
సీతారాముల జలక్రీడాభివర్ణనము	-	-	233
సీతారాము లుద్యానవనంబునందలి మేడపై విహరించుట	-	-	239
సీతారాము లుద్యానవనంబుననుండి యయోధ్యఁ బ్రవేశించుట			242
సీతాదేవి గర్భంబు దాల్చుట	-	-	247
సీతాదేవి యరణ్యంబున మునిపత్నులతో మెలఁగఁ గోరుట	-	-	248
భద్రుండు పౌరులాకు నిందావాక్యముల రామభద్రునకుఁ దెలుపుట			250
రామభద్రుండు భద్రుండు దెల్పిన పౌరవాక్యంబులఁ దమ్ముల కెఱింగించుట			251
రామాజ్ఞచే లక్ష్మణుండు సీతను వాల్మీకాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట			253
లక్ష్మణుండు గంగ దాటి రామాజ్ఞను సీతాదేవికిఁ దెల్పుట	-	-	257
లక్ష్మణుండు వాల్మీకాశ్రమంబున సీతను విడిచి మరల సయాధ్యకు వచ్చుట			260
జానకి శోకించుట	-	-	261
వాల్మీకి సీత నూటడించి తనయాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట			263

సుమంత్రుండు లక్ష్మణునకు దుర్వాసువాక్యంబులఁ దెలిపి యూటడించుట	264
రాముండు లక్ష్మణునకు నృగుని వృత్తాంతము వచించుట	267
రాముండు లక్ష్మణునకు నిమివృత్తాంతముఁ జెప్పట	269
రాముండు లక్ష్మణునకు యయాతివృత్తాంతము చెప్పట	271
ఆశ్వాసాంతము	172

సప్తమా శ్వాసము

శ్రీరామునితోభిక్షుతాడితమైనయొకశునకంబు తనవృత్తాంతంబుదెలిపికొనుట	175
చ్యవనాదిమునులు రామునితో లవణానుదని వృత్తాంతంబు జెప్పట	277
రఘువీరుండు లవణానుద సంహరింప శత్రుఘ్నం బంపుట	279
జానకి వాల్మీక్యాశ్రమంబునఁ గుశలవులం గనుట	284
మాంధాత లవణానుదనిచే మృతుండైన కథను చ్యవనుండు శత్రుఘ్ను నకుఁ జెప్పట	285
శత్రుఘ్నుండు లవణునితోఁ బోరుట	286
శత్రుఘ్నుండు లవణానుదని సంహరించి తత్పురంబు నేలుట	289
శత్రుఘ్నుండు శ్రీరామపాదసేవార్థియై యయోధ్య కరుదెంచి మరల చనుట	291
వృద్ధవిప్రమిథునంబు మృతుండగుకుమారుని రాముని వాకిట వైచి విలపించుట	294
రఘువీరుండు శంబుకుండను శూద్రతపస్విం జంపి బ్రాహ్మణకుమారుఁ బ్రతికించుట	296
గృధ్రీఘూకములు రామునితోఁ దమవివాదముఁ జెప్పకొనుట	299
రాముఁ డగస్త్యశ్రమమునకుఁ బోవుట	304
అగస్త్యుండు రామునకు శ్వేతుండను రాజర్షి వృత్తాంతము సెప్పట	305
అగస్త్యుండు రామునకు దండకారణ్యవృత్తాంతముఁ జెప్పట	309
అగస్త్యుండు రామునకు జనస్థానవృత్తాంతము సెప్పట	312
శ్రీరాముఁ డగస్త్యుని వీడ్కొని యయోధ్యకు వచ్చుట	313
ఇంద్రుండు వృత్రవధవలనఁ గలిగిన బ్రహ్మహత్య నశ్వమేధముచే బాపికొన్న కథ	314
శ్రీరాముండు తమ్ముల కిలోపాఖ్యానముఁ జెప్పట	316
ఇలుండు సపరివారంబుగా వేటకుఁ బోవుట	318
ఇలుండు కైలాసప్రాంతవనంబుఁ జొచ్చి సపరివాదుండై శ్రీత్వము నొందుట	321
పార్వతీదేవి యిలున కొకమాసము మగతనమును నొకమాసము మగువతనంబును గలుగునట్లు కరుణించుట	324
ఇలను బుధుండు వరించుట	325
ఇల బుధునియొడలఁ బురూరవసుం డను కుమారుం గనుట	329

ఇలుఁ డశ్వమేధముచేసి శిశునియనుగ్రహమునఁ దనస్త్రీత్వంబు				330
తొలగించు కొనుట	-	-	-	331
ఆశ్వాసాంతము	-	-	-	

ఛిష్ట మా శ్వాసము

రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట	-	-	-	332
కుశలపులు వాల్మీకియాజ్ఞచే రాముని కడకేతెంచి రామాయణమును				337
గానము సేయుట	-	-	-	340
రఘువుఁగవుండు వాల్మీకిశ్రమంబున నున్న సీతం బిలిపించుట	-			343
భూపుత్రి నిష్కల్మషయని వాల్మీకి సభాసదులు విన రామునితోఁ జెప్పుట				344
భూమి దేవి సీతాదేవిని గై సేసి రసాతలంబునకుఁ గొనిపోవుట	-			347
సీతాదేవి రసాతలంబున కరుగుటకు రాముఁడు చింతించుట	-			349
రాముఁడు భూమిపై బాణము ప్రయోగింపఁ బూనుట	-			351
బ్రహ్మదేవతలు శ్రీరాముని స్తుతించుట	-	-	-	353
రాముం డశ్వమేధయాగంబు పరిసమాప్తి నొందించుట	-			354
కౌసల్యా కైకేయా సుమిత్రలు దివంబున కరుగుట	-			355
రామునికడకు గార్గ్యమహాముని వచ్చుట	-	-	-	356
భరతుఁడు రామాజ్ఞచే గంధర్వలమీఁదికి యుద్ధమునకుఁ బోవుట	-			358
భరతుండు గంధర్వలం బరిమార్చి తనకుమారులగు తక్షపుష్కరులఁ				
దద్రాజ్యంబున నిలిపి యయోధ్యకు వచ్చుట	-	-	-	360
యముఁడు మునివేషధారియై రామునికడకు వచ్చి రహస్యంబున				361
బ్రహ్మవాక్యములు చెలుపుట	-	-	-	362
దుర్వాసుఁడు తుష్టిడితుండై రామునికడకు వచ్చుట				364
లక్ష్మణుండు రామపరిత్యక్తుండై సరయానదిం గ్రుంకి దివంబున కరుగుట				365
రాముండు కుశలపులకుఁ బట్టముఁ గట్టుట	-	-	-	367
శత్రుఘ్నుఁడు తనకుమారులకుఁ బట్టముఁగట్టి రామునికడకు వచ్చుట				371
శ్రీరాముఁడు తమ్ములతోడను జౌరులతోడను సరయానదిం బ్రవేశించుట				376
శ్రీరాముఁడు వైకుంఠధామంబునకు వేంచేయుట	-	-	-	378
పరమపదవర్ణనము	-	-	-	380
శివుఁడు విష్ణువును స్తుతించుట	-	-	-	381
ప్రణయకలహాది వర్ణనము	-	-	-	381
పఠనశ్రవణాదిఫలము	-	-	-	381
ఆశ్వాసాంతము	-	-	-	

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

పీఠిక.

శ్లో. చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరం,
 ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.
 రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదసే,
 రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః.

—:—:—

—❧— ఇష్టదేవతాప్రార్థనము ❧—

శ్రీ

రాధాధరబింబమున్ దొరయురాచిల్కన్ నిజోరస్థలీ
 రారాజన్తణికాంతి రాఁ బిలిచి తద్రాకేందుబింబాననా
 స్తేరాంకూరముచేఁ గృతార్థుఁ డగుచుం జెల్వొందు గోపాంగనా
 జాగ్రమణి కృష్ణుఁ డీవుత మహైశ్వర్యంబు మా కెప్పడున్.

1

—❧— లక్షీస్తుతి ❧—

సీ. పుష్కరవిహారస్ఫురణంబు వహించి యచలానుగుణవృత్తి యవధరించి
 యూర్యాభిగణ్యసౌకర్యంబును రహించి ప్రబలహిరణ్యవర్ధనత మించి
 త్రిభువనాంతరూపవిభవంబు ప్రాపించి భృగుకులంబు పవిత్రముగ జనించి
 యంభోధిధంగలీలాసక్తి వర్తించి కామపాలనరీతి ఖ్యాతిఁ గాంచి

తే. పుణ్యజనములపూజనములు గ్రహించి
 కలికితన మెందు నిట్టిది కలదె యనఁగఁ
 జెలుపుచెలుపున నలు మొందు కలిమిచెలువ
 మెచ్చి నిచ్చలు మాకోర్కు లిచ్చుఁగాత.

2

— శ్లోకం —

చ. పనితొ వెండికొండ నెలవంకలు పెక్కు వహించె జూచితే
యని సరసోక్తి దా ననిన సచ్చపుగందపుబూతగుబ్బ జా
జీన నునుబైటకొంగు సవరించుచు నవ్వినగౌరి గౌరిటం
దని పెడుచంద్రశేఖరుడు దూరకృపక మముఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

3

— శ్లోకం —

ఉ. ఊరక చుట్టుకొన్న గమలోత్పలపంక్తులు వాచు నగుచునో
యేఱును గూర్చి చుట్టితివ యెంతటిజాణపు మేలు మేలు నీ
నేరుపు మెచ్చవచ్చు నని నిచ్చలు మచ్చిక శంభుఁ గేరునీ
హరిగిరింద్రకన్యక దయామతిఁ గోర్కులు మా కొసంగుతన్.

4

— శ్లోకం —

చ. భువనములం బ్రసిద్ధి గని భూరితరోర్తి వరప్రభావ మొం
ది విధునిరాక కుబ్బుచు నుదీర్ణగుణాంచితరత్న రాశియై
కవులు సమాశ్రయింపఁ దగి కర్పరగర్భిత శ్రీగుగుత్వముం
దవులు సరస్వతీశ్వరుఁ దూరత మాకుఁ జిరాయు వీవుతన్.

5

— శ్లోకం —

చ. తనహృదయాంబుజాతమునఁ దార్కొనునాథగతానురాగవా
హిని వెలిఁ గ్రమ్మఁ జేసెనొకొ యీగతి నాఁగ విధాతచెంగట
దనరి జసాప్రసూనసవిధస్ఫటికాశృతిరక్తిఁ గుల్కు వా
గ్వనజదళాక్షి మా కొసంగుఁగాత వచోరచనాచమత్కృతుల్.

6

— శ్లోకం —

మ. కలుషేభావళి నాప నగుశము విఘ్నత్యధరశ్రేణి ప్ర
క్కలు గావింప వరస్ఫురత్కులిశముగ గర్వప్రమత్తారివీ
రుల బంధింపఁగఁ బాశ మున్నతమనోదగ్రేణువుల్ మాన్పఁ బు
ష్కలదానాంబువు లూనువేల్పడఁచు మత్కావ్యాంతరాయచ్చటల్.

7

— శ్లోకం —

సీ. శైశవంబున నె భాస్కరు మ్రింగె నితనితేజమున కేఘనుఁ డింక సదృశుఁ డనుచు
హనుతటోద్ధతి వజ్ర మడఁచె నీతనితనుద్రఢిమ కేమికఁ బోల్పఁ దగు నటంచు
నురుధాటిఁ గడలిలో మెఱసె నీతనిగభీరతకు నెయ్యది యింకఁ బ్రతి యటంచు
వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చె నీతనిదైర్యరంపద కింక నెవ్వ సాటి యనుచు

తే. జానకీరామచంద్రు లేశౌర్యవంతు
పటుగుణస్ఫుర్తు లప్పటప్పటికి నెంతు
రామహాశాంతు నతిదాంతు సరికృతాంతు
నత్తులమతిమంతు హనుమంతు నభిరుతింతు.

8

— శ్రీ సుకవిప్రశంసా —

ఉ. ఏకవిజ్ఞానా దొల్ల నటియించె సరస్వతి పాదనూపుర
దేవకర్పశంకరభాటలు దిక్కులఁ బిక్కిటిలంగ నేశుభ
శ్లోకునిమానసాబ్జమున శోభితఁ దారకనాంస మట్టివా
ల్కిమహర్షి శేఖరునమేయగుణాకరు నాశ్రయించెదన్. 9

మ. ధరణీభృన్మణిహాళివ ర్తనములం దళొంది యాశ్వాక్షీనై
ఖం ప్రాపించి యహీనవిస్ఫురదలంకారాప్తి శోభిల్లి భూ
రిరసాహుఁడెలంగి యర్థవరమైత్రి జొక్కి మేఘా కపి
శ్వరుల గొల్చెద సన్నమనోహంకళాచంచత్ప్రభావాభ్యులన్. 10

— శ్రీ కుకవినిరాకృతి —

చ. సరసతఁ దామునుం దెలియఁ జాలరు చెప్పిన నీసు లేక యా
దరణ వహించి యాఁకొనరు తప్పలె పట్టుదు రొప్పుఁ గన్న మె
చ్చురు వెడయుక్తు లెన్నుదురు శక్తులు గా రొక్కఁడైన నింపు చే
కుట రచియింప నట్టిచెడుగుల్ విన నోర్తురె స్పృబంధముల్. 11

వ. అని యిష్టదేవతాప్రణామఫలనంబును విశిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును నికృష్టకవి
జనావహేళనంబునుం గావించి. 12

— శ్రీ కృతి ప్రశంసా —

మ. పరమశ్రావ్య మఘవ్యయామితకథాభవ్యంబు దీవ్యత్సదీ
పరిషత్సంతతసేవ్య మిబ్బభవసంభావ్యంబు నై మించును
త్తరరామాయణకావ్యమున్ మృదువచోధారార్థసందర్శని
ర్భరత త్రిద్రుసముల్ రసింప రచియింపం బూనితిన్ వేడుకన్. 13

మ. వరుసం దిక్కునయజ్ఞ నిర్వచనకావ్యం బై తిగం జేసె ను
త్తరరామాయణ మిందునన్ మఱి ప్రబంధం బూని నిర్మించు లే
సరసత్వం బని ప్రాజ్ఞులార నిరసించం బోకుడి రాఘవే
శ్వరుచారిత్రము నెంద తెన్నిగతులన్ వర్ణించిన గౌలదే. 14

ఉ. నూనక కర్మభూమిపయి మానుషదేహముఁబో హితాహిత
జ్ఞాన మెఱుంగుబ్రాహ్మణుండు చారుకవిత్వము నేర్చి జానకీ
జానికథల్ రచింపక యసత్కథ లెన్ని రచించెనేనియున్
వానివివేక మేమిటికి వానికవిత్వమహత్త్వ మేటికిన్. 15

ఉ. శ్రీకరరామమంత్రజపసిద్ధిఁ బ్రసిద్ధిఁ వహించి వెన్న వా
ల్కి రఘుప్రవీరుకథలే రచియించి గదా చెలంగె ము
ల్లోకములందు నెల్లమునులుం గొనియాడఁగ నట్టి చాటఁ బు
ణ్యాకర మైనరాముకథ హైన్యము మాన్పదె యెట్టివారికిన్. 16

శా. ఆవాల్మీకిమనీషివర్యమతిమంథాహార్యసంశోభితం
 బై విశ్వాతిగకామితార్థఫలదం బై శ్రీపదం బై సుశ
 బ్ధావాసం బయి మాధురిం దనరురామాంచత్కథాక్షీరపా
 రావారంబు సమాశ్రయింతుఁ గవితా ప్రఖ్యాతి కర్తంబుగన్. 17

చ. షహపరసాధకం బన రహించుప్రబంధ మొనర్ప శ్రీరఘు
 ద్వళునిచరిత్రమున్ దొరకె వాసిగ నీకృతిరత్నమే మహా
 మహునకు సంతసంబున సమర్పణ సేయుదు నంచు నెమ్మదిన్
 దుహితకు భర్తనారయుజనున్ బలె యోజన సేయు చున్నెడన్. 18

— శ్లో కృ తి ప తి ని ర్ణ య ము శ్లో —

సీ. పొడువుఁగెంపు వహించుబెడిదంపునినుగెంపురహినింపు కంఠహారంబువాడు
 కోమలాంఘులయొర గొనబురింగులు జాటఁ గట్టినబంగారుబట్టవాడు
 శృంగారగతి మీటి చెలువొంచుకస్తూరితిలకంబుచే ముద్దుగులుకువాడు
 మకరకుండలలోలమణిజాలరుచి మీఱఁ దళుకొత్తుచెక్కుటద్దములవాడు
 తే. తలను వలగొన్నపించెపుడండవాడు, విమలశతపత్రజైత్రనేత్రములవాడు
 మురళిడాచేతఁ గలజగన్తోహనుం డొ, కండు నాస్వప్నమునను సాక్షాత్కరించె.

క. ఏనును నతనిం బొడగని, ధ్యానంబున నలరుశ్రీమదనగోపాలుం
 డౌ నని కలలోననె పర, మానందముఁ జెంది మ్రొక్కియర్పించునెడన్. 20

ఉ. అమ్మహనీయకీర్తి కడఁగాన్వితుఁ డై యను వత్స సీప్రబం
 ధమ్ము మదంకితంబుగ నొనర్చు కృతార్థుడ వయ్యె దింతె కా
 దిమ్మహి వ సువాహనసమృద్ధిమారమణీయభోగభా
 గ్యములుఁ గల్గెడుం గృతియు నారవితారకమై ప్రకాశిలున్. 21

తే. శ్రీవెలయ మున్ను విష్ణుమాయావిలాస, యక్షగానంబు మాకె సమర్పణముగఁ
 జేసి తది యాదిగా మేము సీసుధాను, సారివాక్కులఁజొక్కియున్నార మనఘ.

క. అని పల్కి యాకృపాళుడు, సనుటయు నే మేలుకాంచి స్వప్నమునందున్
 నను నేలుస్వామిఁ గనఁ గలి, గెనెయని రోమాంచకంచుకితిగాత్తుండ నై. 22

మ. హనుమద్దివ్యపదారవిందమకరందానందనేందిందిరా
 త్తు ననేకాంధ్రకృతిప్రకల్పనసమర్థం బుష్పగిర్యప్సనా
 ద్యునిసత్పుత్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిచంద్రున్ మత్సహశ్రోతఁ బ్రా
 ద్దననే పిల్వంగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం దెల్పినన్. 24

మ, అతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యన్నా జాళువాపైఁడికిం
 గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్జినటు లయ్యెన్ నీవు వాక్పౌఢిమన్
 గృతి సేయంగఁ దొడంగు రామకథకుం గృష్ణుండు రా జౌటఁ బ్ర
 స్తుతి గావింపఁగ మాకు శక్యమె భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్. 25

తే. అని కిరీటికి శౌరి తోడై నయట్టు, అమ్మ హాకవి సాహాయ్య మాచరింపఁ
గృతి నొనర్పఁగఁ బూనినయేను మొదట, నెంత మద్వంశవిధమది యెట్టులనిన.

—౧౦౫ గ్రంథకర్తృవంశవర్ణనము—

సీ. అఖిలరాజాధిరాజాస్థానజనహృద్యవిద్యావిహారు లార్చేలవారు
కల్పకబలికర్ణకలశార్ణవోదీర్ణవితరణోదారు లార్చేలవారు
సజ్జనస్తవనీయసతతనిర్వాజహరిపరోపకారు లార్చేలవారు
ఘనదుర్భుటవామికార్యనిర్వహణప్రవీణతాధారు లార్చేలవారు

తే. విమతగర్వాపహారు లార్చేలవార, లట్టి యార్చేలవారిలో నలఘుకీర్తి
వెలయుశ్రీవత్సగోత్రావంద హేళి, మహితగుణశాలి వల్లభామాత్యమాళి. 27

ఉ. ఎల్లభయంబులక విడువుఁ డే గల నంచు వచించి ప్రేమశో
భిల్లభరించు బంధుజనబృందము డెందమునందు భక్తిరం
జిల్ల భజించు సంతతము శ్రీహరిదివ్యపదారవిందముల్
వల్లభమంత్రి బుద్ధి సురవల్లభమంత్రి యమాత్యమాత్రుఁ డే. 28

క. శ్రీవల్లభుండు లక్ష్మీ, దేవిని మును పెండ్లియైన తెఱఁగునఁ దనకుఁ
దేవేరిగఁ లత్నాంబిక, నావల్లభమంత్రి పెండ్లియాడెఁ వేడ్కన్. 29

సీ. జడనిధిఁ బొడమనిజలజాతగేహిని చండికాఖ్యఁ దొఱంగులై లకన్య
బహుముఖావాసంబుఁ బాయుసరస్వతి గోత్రభిత్నతి యనఁగూడనిశచి
చక్రవిద్యేషణాశ్రయ గానిరోహిణి పతి ప్రతాపము మెచ్చి ప్రబలుసంజ్ఞ
హీనవంశోత్పత్తి లేనియరుంధతి పృథుపంక మొందనిభీష్మజనని

తే. యీమె యా నని చుట్టంబులెల్లఁ బొగడ, నగణితతొంటిసంపద నవనిఁ బోలి
వల్లభునిసేవ సేయు నవార్యలలితి, లక్షణకదంబ కంకంటి లక్ష్మమాంబ. 30

క. అల్లక్షమాంబయం దా, వల్లభనామప్రధానవర్యుఁడు గనియె
బల్లవబాణాకారుఁ, హల్లకహితకీర్తిధారు నయ్యనధీదున్. 31

మ. కనకాహార్యసమానధైర్యఁ డగుకంకంట్యయ్యనామాత్యవ
ద్యనకుం బ్రాక్తనమంత్రు లద్యతనమంత్రుల్ విశు
ద్ధనయోద్యుక్తిఁ బరోపకారవినయాదార్యప్రసక్తి మృదూ
క్తి నిజస్వామిహితోదకార్యఘటనాధీశక్తి సిఁదాదురే. 32

క. అయ్యనవద్యగుణావని, యయ్యనమంత్రిమణి నరసమాంబ వివాహం
బయ్యె నహార్యకుమారిని, నెయ్యంబునఁ బెండ్లి యయిన నెలతాల్పురహిన్. 33

సీ. వసియింప ప్రభుఁ డురం బొసఁగినచో వనజాతంబు డాయుశ్రీసతి హాసించి
ప్రియునిసామీన నుండియును తత్తేజంబు సైరింపఁ జాలనిశాంభవి నగి
విభుసమ్ముఖంబున వెలసియు బహురసజ్ఞాధీన యైన బ్రహ్మణిఁ దెగడి
శన కెందు గతి యైనధవునిలావణ్యంబుఁ గలయునప్పు డడంచుగంగఁ గేరి

తే. యేకొటంతయు లేక యస్తోకభక్తి, చే నిజేగునిపరిచర్య సేయు నెపుడు
ధర్మగుణధామ పతిదేవతాలలామ, భవ్యమతిపేటి నరసమాంబావహూతి. 34

క. అనరసమాంబగర్భాం, భానిధి నన్మతాంశుచందమున దానయశో
నూనవిభావిభవైకని,ధానం బుననప్పయప్రధానుడు వొడమెనె. 35

మ. దయమానాత్మ దయాబ్ధిగుప్త వివిద్యావైచుషీభోజభూ
దయితగ్రామణి పూర్వదాతృమసిసూర్యకారిదానప్రభూ
తయశోభాతదిశావకానుడు మహాద భూతవామాంగుర డ
ప్పయమంత్రిశ్వర డమ్మహామహు నుతింపం జెల్లదే యెయ్యెడన్. 36

తే. వినయమున కిమ్ము దాక్షిణ్యమునకు నెలపు
స్వామిమున కాస్పదము సదాచారమునకుఁ
బ్రాపు నైపుణ్యమునకుఁ జేపట్టు గొమ్ము
యలవియె నుతింపం గంకంటి యప్పఘనుని. 37

క. జననుతుఁ డయ్యప్పఘనుం, డనఘుడు చిదురూరినరసయకుఁ దిమ్ముమకుఁ
దనుజామణి యై గుణములఁ, బెనుబొందిననరసమాంబఁ బెడిలియయ్యెన్. 38

సీ. తలఁప సురాధీశుతల్లి గాకుండెనే నదితి నించుక సాటి యనంగ వచ్చు
రూఢిగా దోషాకరునిఁ బెంపకుండెనే నననూయ నింత జో డనంగ వచ్చు
శక్తి గర్భికరించక యుండెనే నరుంధతి నొక్కగతి నీ డనంగ వచ్చు
జనులు నిందింప మందునిఁ గొంచకుండెనే ఛాయఁ గొంత సమంబు సేయవచ్చు

తే. నక్కొదవ లున్నవార లయ్యతివకుఁ బ్రతి
యాదురే యని బుధు లెంచ నతిశయిల్లె
నప్పయామాత్యమాళి యర్ధాంగలక్ష్మి
నయదయాదగుణాలంబ నరసమాంబ. 39

క. అన్నరసమాంబయందు స,మున్నతిగుణుఁ డప్పనార్యముఖ్యుడు గనియెన్
సన్నుతినిఁ బాపరాజా,ఖ్యు న్నరసింహాభిధానుఁ గులము వెలయంగన్. 40

తే. వారిలోఁ బాపరాజాఖ్యనన్నఁ గన్న, వాడ నేఁ బూర్వకృతపుణ్యవాసనావి
శేషమునఁగృష్ణ దేవునిఁజెలఁగివొలిచి, తత్కృపమహాకృతియొనర్పఁదలఁచినాఁ.

ఉ. కాంచనగర్భశంకరముఖత్రిదశేంద్రులు ప్రాధర్మిక గీ
ర్తించిన మెప్పుతో విననికృష్ణుడు మత్కృతకీర్తనం బ్రహ
ర్షించి వినుక స్వకీయకృపచే విలసిల్లెడువాక్కుటాటఁ దా
ర్పించినచిల్లపల్కు వినఁ బ్రీతి వహింపక యుందురే దొరల్. 42

శా. వైదర్భివిలనద్విలాసమునఁ జెల్వంబూని సత్యోక్తి నెం
తే దీపించి కలిందజోజ్వలరసాత్మిక మించి భద్రాత్మకం
బై దీవ్యద్వనలక్షణాశ్రయసమాఖ్యం గొంచుమత్కావ్య మా
హ్లాదం బిచ్చుగ్రహింపఁ గృష్ణునకు నర్హంబే కదా యెయ్యెడన్. 43

నీ. శ్రీరక్తిణికి మకరికలు చెక్కుల వ్రాసి సత్వక్తిల్లడకు. బూసరులు సుట్టి జంబవతికి. గొప్ప చక్కగా నిడి మిత్రివిందకు. బుక్కిటివిడ మొసంగి భద్రసిద్ధిపుగుబ్బల గండ మలాది సుదంతకు. నిలక మందముగ బిడ్డి కాళిందిముఖుర్నకణము గోటను మీటి లక్షణయనుగుల లాట యుంచి తే. నీశకు మణివిభూషణపాళి దొడిగి, సవ్యవకులులు బాధకర్షిముసం బరని నలుదిమిన్నలు పదియాలువేలు గొలువ, నిలయకున్నునిశ్చింగగారి మొంచవశేషు.

— పాఠ్యం లో ముఖ్యం —

- క. ఏవంనిధగుణనిధికి, దైవతచాతకఘనాఘనప్రసానిధికి
లావణ్యరసాంబుధికిని, సేవక సేవధికి మొనిచిలత వధికిని . 45
- క. పురుషగ్రాసుణికి నురోం, తరభృతరమణికిని బూతనాప్రణామరు
ద్ధరగోగ్రాఫణికి వినతా, మరమణికి మహామహారమాగ్యోమణికిని . 46
- క. ఆనతిపిందునకు శ్రుతి, నానతితపదారపిందునకు నుదియశో
దానందునకు సదాత్మన, దానందున కనిశివ శిలాసంధునకుని . 47
- క. కందళితానందశతా, నందనుతానూనగాననవనాధ్యక్షికి
గుండశరత్కందమరు, త్తుందభర ప్రభువిభాప్రభుయశోరతికిని . 48
- క. నీలమణీనీలఘ్నణీ, జాలతృణీకరణనిపుణచారతనునకు
శూలధరాభీలకరా, వేలశరాకారిఘ్నణివిహృతిఘ్ననునకున్ . 49
- క. వివిధావతారునకు సఖ, రవిజితతారునకు బరధరశ తానునకు
స్తవనదవప్లుషితసుద్ధ, గ్భవకాంభాగునకు భవనభయతారునకున్ . 50
- క. ప్రజగజగమనాలోలున, కజగరవరజరతవారణాభీలునకు
నుజ్జనైకకృపాభునకు, గుజనవిఫాలునకు నుదనగోపాలునకున్ . 51

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

ప్రథమాశ్వాసము

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన శ్రీమదుత్తరరామాయణకావ్యంబు
మొదట సంక్షేపరూపంబుగా రచియింపం దలంచిన పూర్వరామాయణకథా
ప్రపంచంబునకు నాదికారణం బయినసాకేతపట్టణం బెట్టిదనిన. 1

— శాకేతపురవర్ణనము —

ఉ. శ్రీతరుణీవిహారసరసీజవిరాజితరాజసౌధసం
ఘాతము గోపురస్ఫురితకాంచనకుంభవిభాభిభూతఖ
ద్యోతము ద్యోతమానమణితోరణవారసమేత మొప్పు సా
కేతము వాతసంచలితకేతుపటప్రహతాభిజాత మై. 2.

— వస్త్రవర్ణనము —

సీ. కృష్ణపక్షవిభావరీవేశలఁ జకోరసమితి చంద్రిక లంచు సంతసింప
వలిపక్రొందఘకుమేల్ వెలిపట్టుఁబుట్టముల్ గట్టినయట్లు దిక్కాంత లలర
గంగాతరంగసంఘము వీటిపైఁ బొర్లి యేలవచ్చె నటంచు నింద్రుఁ డరయఁ
దారకాక్షైరవోద్యన్నభఃకాసార ముదుటురాయంచలయునికిఁ దెలుపఁ
తే. బరఁగు శరదంబుధరదిగంబరగురుప్ర, కాశపేశలవజ్రసంఘటితవస్త్ర
దీప్రవోచిఃపరంపరల్ దివముఁ బ్రాకి, పరతమోలీల దూల నప్పట్టణమున. 3.

— పరిభావర్ణనము —

మ. హరిదశ్యస్ఫురదశ్యఘోరఖరభిన్నా రామభూనారికే
రరసాదుట్ఫలనిర్గళద్విమలనీరస్సారధారాధరాం
తరవ ర్తిష్ణుతఁ దోయపూర్తిఁ గని దానన్ మబ్బు ధారాధరా
ఖ్య రహింపన్ జలరాశి వ్యర్థమయి ఘేయస్ఫూర్తిఁ గొల్పెం బురిన్. 4.

మ. పురిఘేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ రెంటికిఁ భేదమే
ర్పఱుపం జాలక యున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పున్ మణిముద్ర వైచె నది యాఁ గా కున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి యేటికి నముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్. 5.

మ. పశ్చిమాంభోనిధి నప్పురంబు ప్రతిబింబం బొప్పు నేవేళ దు
ర్రభూలోకధురంధరాసిం వహుత్కారోత్థకీలావళిం
బరితాపంబు వహించి భోగినులతోఁ గాతాళముం బాసి భా
సురవాఃకేళికి వచ్చుభోగవతి యంచుం బోల్పఁగా నర్హమై.

6

— సౌధ వర్ణనము —

ఉ. నీలపుత్రాలమేడలకు నిచ్చలపుంబటికంపుమెట్టులం
బోలు మెఱుగుగోపురపుమొత్తపువాకిటికిలుజాళుచా
మేలివసిండిబొమ్మచనుమెట్టులకుం దెలిచల్వవైతిణీ
చేలచెఱంగులై యచటఁ జెల్వగు వేలుపుటేటిపెండెరల్.

7

సీ. కేళిసరఃపద్మపాళీవిహారి యై కాంచు సుగంధంబు గంధవహుడు
లీలాద్రినన్యామహారావళిల్ డాసి గ్రహించు విరులచాల్ గగనలక్ష్మి
నూతనాంశురత్నకేతనాంశుకయక్తిఁ బ్రాపించు జిత్రాబరములు హేళి
గణనీయవివిధోరణికాయము లాని మొనయు ముత్తెవుఁబేరు లనిమిషనది

తే. సర్వహార్యాంతరస్రేణినవ్యగాన, కాశలీద్రవమాణాబ్జకాంక్షావారి
పుష్పితచాతక మైనయప్పురవరమునఁ, జతురలంకారవితలు లాశ్రితుల కరుదెరి

మ. జను లెల్లప్పుడుఁ దోయదానమునఁ జంచత్తాళవృంతానిలం
బునఁ బాంశున్రజ మొందుదప్పియు శ్రమంబున్ మాన్పఁ బ్రోల్లచ్చియున్
వనితాగానరసద్రవచ్చశిమణీవార్ధారచేఁ జాతకా
ననముం జేసి ధ్వజాశుగాప్తి నడచున్ వైమానికశ్రాంతియున్.

9

చ. ఘనజఘనస్తనద్వితయగౌరవముల్ ధరియించి యాకసం
బునఁ జరియింపలేక తమముందట నందముఁ జెంచుజాళువా
మినుకుఁబసిండిమేలిపనిమెచ్చులమేడలు సూచి పోలి న్రా
లినయమరీశిశోమణులలీలఁ జెలంగుదు రిండు లప్పురన్.

10

మ. త్రిదివోద్యానము డాయుమానులపైఁగ్రీడించుపూబోండ్లకున్
ద్రిదశస్త్రీలు నయస్యలై నవినయోక్తిం జూడుఁ జారంభయి
ల్లదె యాచెంగటిదే తిలోత్తమని కాయ్యం బూర్విశీమదిరిం
బిడె యాచున్ వివరించి చూపుదురు వా రింహంది వీక్షింపఁగన్.

11

మ. విధుకాంక్షజ్వలసౌధవీధికల తీర్తి దంపతుల్ గూడి యి
త్సుధనుఃకేళికి జొక్కి కూర్చుటయు నచ్చో వేకువ వందిమా
గధసంఘాతముపోల్కి మేల్కొలుపు నుత్కృతార్పణిక నాకలా
కధునిహుటకపద్మరూటచరచక్రకృంచచక్రాముల్.

12

చ. ఘనతరరత్నసంఘటితకాంచనసౌధము లప్పురంబునం
దనరంగఁ జూచి భాస్కరుడు దైవతశైలము వీసితోడఁ జో
డనరంగ దగుం బరాశుగహతాంచితశృంగము గాక యున్నచో

ననుచు ననుడుతో ననుఁ దదంతికజాలకమార్గవర్తియై.

13

తే. అహికులము లావరింప నయ్యడుగువట్టి, తెలియఁబడకున్నభోగవతియు దివంబు
జేరుగనియాసురలకుఁ గ్రాపింపఁదగిన, స్వర్గపురము నప్పురముతో సాటియగునె.

— శ్లో బ్రాహ్మణాదివర్ణనము శ్లో —

సీ. బ్రహ్మహామనఁ బోయి భంగ మొందినశుచిద్విజవాహనునిసద్వివేక మెంత
యనిశెంబు దోషాకరుని పాళి ధరియించుధర్మాభియాత్మిప్రతాప మెంత
మనతరస్వర్ణముల్ గలిగియు మకరసంగతినున్నయక్షేశుకలిమి యెంత యెంత
యేలు న్రయ్య లొనచ్చి యూరు డయ్యఁగఁ జేసి మలయులాహిరికాని మహిమ
తే. యని చతుర్ముఖ చండీశ ధనద సీర, ధరుల నుజ్జాన ధర్మ సత్పణ్యకృషివి బ్రు.
శేషములమెచ్చ రప్పరించెలఁగు ద్విజశి, ఖామణులు రాజు లూరుజుల్ గాఁపుఁబ్రజ

— శ్లో గజవర్ణనము శ్లో —

చ. ప్రతిగజశంక నభ్రానికరమ్మ రదమ్ములఁ గ్రమ్ము దిక్కురి
ప్రతతుల మార్కానం బిలుచుభంగిని బృంహితముల్ ఘటించు న
భ్రతటినిఁ బద్మముల్ వెనఁచి పట్టి పెకల్పుటకుం బలెక సము
న్నతకరముల్ నిగుడ్చు గగనమ్మున కప్పరిమత్తుటెనుఁగుల్.

16

— శ్లో అశ్వవర్ణనము శ్లో —

సీ. రవగాలునకు సాటి రాక గాడ్చుపటాణి పొదలుసిగ్గునఁ బోయి పొదలఁ జొచ్చె
జోడనల కొకింత జోడు గా నేరక వేల్పురాయనితేజ వెల్లనయ్యె
బలునిబృరమునకుఁ బ్రతి గాక గరుడి యనామధేయునివాహనం బనఁ దగఁ
జుట్టుఁబడ్యలకు నించుకయు నీ డొందలే కినుహరుల్ పిచ్చుకుంటున కగపడె
తే. నింకసీవాహముల కెద్ది యెన యటంచు, జనులు వొగడ మనోవేగ మెనసిధార
లొలసి లోకప్రసిద్ధుల సూనిమేటి, సాహిణులశిక్ష నరుల నచ్చటిహాయములు.

— శ్లో రథవర్ణనము శ్లో —

మ. వరసీలోన్నతి మించుటం దనరె దీవ్యద్రాజరాజా ప్తి భూ
ధరరూఢిం గన నొట శృంగకలనన్ దళొందెఁ గేతుస్థితిం
గర మొప్పారుట నభ్రమున్ దొరసెఁ జక్రస్ఫూర్తి వర్తిల్లుటన్
హరిలీలన్ వహించెఁ గాంచనశతాంగానిక మాప్రోలునన్.

18

— శ్లో భటవర్ణనము శ్లో —

చ. గిరినికరమ్మ లై నఁ బిడికిళ్ల నె న్రయ్య లొనర్తు దుగ్రకే
సరిసటలై నఁ జేకొని వెసం బెకలింపుదు రత్యయాభ్రవి
స్ఫురదశనివ్రజం బయినచో నటచేతన తట్టి వైతు రో
డరు హరుఁడైనఁ బోరులకుఁ డాసినయప్పుడు వీరులప్పురిన్.

19

— శ్లో వేళావర్ణనము శ్లో —

సీ. ఓడి డస్సినది గాకున్న నెందులకుఁ గా మబ్బు తద్ధూపధూమమున బలియుఁ
దనకంటె ఘనకాంతి గన కున్న నెల వీని కాశ్రితగతి నేల యావహించుఁ

దమ్ములకంటె నందమ్ములు గాకున్న నంచ లేమిటికిఁ గా ననుసరించుఁ
దమసొంపు గుదియించి తఱుమ కున్నను దారలేటికిఁ గా బట్టబైట వ్రేలు
తే. నని ప్రక్షేరింపఁ దగుకొప్పు లాననములు, చరణయుగములు నఖములు సాటిలేని
పెంపువహియింప నెపుడునిలింపనతుల, నవతునఁ జెలుగుదురువారయువతులచట.

— శ్లో. పుష్పలావికావర్ణనము శ్లో. —

సీ. పొగడ విరుల్ లేవె మృగరాజమధ్యమ విటరాజ చెంగల్వవిజలు గానె
జాతు లేమైనను సంతరించి తె కొమ్మ నేర్చుకోవలసిన నీటుకాండ
వగలాడి యిచట సువర్ణముల్ గలుగునే కలయిండ్లఁ గలుగును జెలువరాయ
తమ్ములఁ జూపవే తరుణీశోమణి యాడఁగాఁ జనిర లే పాడి రమ్ము
తే. వలయుపున్నాగతతు లేవె వన్నెలాడి, యేల యడిగెద వీయూర నేమికొదవ
యని విటుల జాణతనమున నపహసించి, పువ్వు లమ్ముదు రప్పీటఁ బువ్వుబోండ్లు.

— శ్లో. మందమారుతవర్ణనము శ్లో. —

ఉ. సారవక్తై రవాంబురుహసారమరందధరంబు సెంది శృం
గారవనావలీవివిధకాసుమ రేణువు లూఁది సౌధసం
చారివధూకుచోరుఘనసారమృగీమదగంధసారకా
శ్రీరసువాసనల్ దొరసి ఖూటు సమీరకుమారుఁ డప్పరిన్. 22

— శ్లో. సస్యవర్ణనము శ్లో. —

మ. నగరాధీశునిసద్గుణంబులకు నానందించి దేవేంద్రుఁ డ
న్నగరీరత్నముచుట్టునుం గురియుస్వర్ణగ్రావచూర్ణంబు నాఁ
దగు నంచత్సరయూనదీనికటకేదారంబులం బండి సో
యగమై యెన్నులవ్రేగునక ధరణి మ్రోయక వ్రాలి సస్యావళుల్. 23

— శ్లో. పూర్వరామాయణకథాసంగ్రహము శ్లో. —

క. ఆస్రో లమరావతి యమ, రప్రభుఁ డేలుగతిఁ బంక్తిరభుఁ డేలు దినో
ద్రప్రతిభాసుప్రతిభా, దీప్రశుభాన్వితగుణప్రతిస్థానిధి యై. 24

సీ. తనయాజిభావంబు గనిపించె సకలసన్నత సత్కళాప్రవీణత వహించి
తనగభీరత సూపెఁ దటినిమనోహరప్రఖ్యాతసఖ్యసంపదలఁ జెలఁగి
తనప్రభావము దెల్పెఁ దపననండనగర్వనిర్గంధనక్రియానిరతిఁ దనరి
తనతేజ మెఱిగించె ననిమిషేశ్వరవజ్రదున్నాధదైత్యపంక్తుల వధించి
తే. రాజమాత్రుండె యష్టదిగ్రాజవినుత, రాజితయశఃప్రతాపనిర్దళితరాజ
హేళి రిపురాజధయదాజకేళి రాజ, రాజధనశాలి దశరథరాజమాళి. 25

తే. ఆనరేంద్రుండు బంధుసంతాన ములరి, పొగడ సంతానభూజంబుపగిదిఁ బెద్ద
కాల మిల యేలి సంతానకాంక్ష మించి, శిష్టసమ్మతి నొకయిష్టి సేయునపుడు.
మ. అమరుల్ విష్ణునిఁ జేరి పంక్తివదనుం డత్రాసి యై గాసి సే
య మరుల్లోకము సంచలించె నిక మ మ్మాపన్నులం బ్రోవ నా

యమకుల్ నీకెదురే జయింపఁగదవయ్యా యన్న లేనవ్వడ
య మడుల్కొల్పుచు వారి వీడ్కొలిపి దైత్యచ్చేదనోద్యోగియై. 27

సీ. శ్రీనూర్యకులనుధాసింధువాకాంక్షించి పాలమున్నటివై శాళి మాని
సహసముద్భూతవాత్సల్య ముంపఁ దలంచి చిలువరాపాన్నుపై నెలమి మాని
యచనీనుతాంగసౌఖ్యము గాంచఁ గామించి కలిమితొయ్యలితోడి చెలిమి విడిచి
యలఘునూనుపలీల లవధరింపఁ దలంచి తనయమానుషచర్యయును దొఱంగి

తే. వనచరత్వంబుఁ బూని ప్రోవఁగఁ దలంచి

బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాప్రభులమీఁది

హాళియును మాని నందకాద్యాయుధాభి

రాముఁ డయ్యెడ దశరథరాముఁ డయ్యె.

28

సీ. చలిగట్టువొరపట్టి జపియించుమంత్రంబు వేయితేకులతమ్మి వెలయునంచ
పలుకుఁగొమ్మకు తేనిఁ గలిగించుతొలిపెద్ద యీరేడుజగముల నేయితేడు
స్రావబుక్కుజవరాండ్రబలఁగంపుముచ్చట పెనునీలఁ దేలాడుపిన్నసాప
మరుగొంగతిలపుదామరమీఁదియెలదేటి కలిమియొమ్మొరినొములఫలంబు

తే. కటికచీకటి వెలుంగునొక్కటివెలుంగు, మేటిరేడ్రిమ్మరుల గెంటుపోటుబంటు
తొగలదమ్ములఁ బ్రోచుకందోయిఁజూచు వేల్పుకొసల్యకొమరుడై వృద్ధినొందె.

క. దారకుఁ డయి రఘునీరుఁ డు, దారకుతూహలముతోడఁ దండ్రి వనుప బృం
దారకు తొంచఁగ మునిబృం, దారకుక్రతురక్ష కరిగెఁ దమ్ముడు గొలువన్. 30

వ. ఈవిధంబునఁ గౌశికతపోవనంబునకు సవనావనంబుసేయఁ జనినతదనంతరంబ.

సీ. హామధూమంబుతో వ్యోమంబు వ్యాపించె భీమదైత్యస్తామధూమరుచులు
సవనాగ్నిశిఖలతో దివిఁ బ్రాకె రేగాము కఱకుజంజులు వెండ్లుకలబెడంగు
లనలకుండస్ఫులింగాభితోఁ జదల నె నసురదంతోద్ధట్టనాగ్నికణము
లలఘుమంత్రారవంబులతోడ నిండె నాకసము రాక్షసచమూకలకలములు

తే. జటిలసంకల్పములతోడఁ జలులదనుజ

కుటిలసంకల్పములు మీఁతెఁ గుశికతనయు

డనదృశప్రజ్ఞ రామపునాజ్ఞ చేత

యజ్ఞ దీక్ష వహించినయాక్షణమున.

32

ఉ. దానవిసీతినీతిగుణధాముఁడు రాముఁడు దొల్లఁ దాటకా

దానవిప్రాణముల్ గొనినదారుణశాశిశీలీముఖంబునం

దా నవిరాజముక్ నముచిదానవనూదనుఁ డుర్విఁ గూల్చుచం

దాన విరాజమానభుజదర్పముతోఁ గెడ వెళ్ల సుఖాహునిన్.

33

క. పారమ్మ లేనివడి గల, పాఱమ్మన రఘువరుండు వడ నేసె నకూ
పారమ్మనఁ గుటిలవ్యా, పారమ్మన మెలంగునలఘుబలు మారీచున్.

34

వ. అప్పుడు.

35

ఉ. జన్మము నిర్వహించి తని నన్నును తెంచగ నింతచిన్నరా
జన్మము గల్గె జేసి మన కందఱు కంచు సుఖం ప్రకీర్తనం
బన్న ముసింద్రతో జనకుపాలికి బోవుమఁ ద్రోవశాపపుం
బన్నముఁ బాపె గౌతమికి భానుకులుండు నిజాంఘ్రిసంగతిన్. 36

సీ. నిలుబాడుధనువుద్రుంచుటకుఁ గౌశికుఁడెట్లు లనుమతించెనటంచు నమరు లనఁగఁ
జెలికానిధర్మంబుఁ జెటుపఁ గాకుత్స్థుఁ డేఁటిఁబూనె నని శైవగణము నుడువఁ
గడిఁదివిల్ దునియుచప్పును వీనులకు విందు సేయు నెప్పు డటంచు సీత దలఁప
నితఁ డల్లుఁ డైన శ్రీపతిమారు యగురచూడనకుఁబోల నె యంచుజనకుఁ డెంచ
తే. హరధనుర్భంగకార్య మెవ్వడికిఁ దెలిసి, నూడు పుట్టితొ నని నిల్చుచో నిలువక
కలహభోజనమూని నల్లడలఁ దిరుగ, శివునివిలు న్నంచె రఘువీర శేఖరుండు. 37

మ. హరకోదండవిఖండనప్రవణబాహుదండపాండిత్యవి
స్ఫురణం జెందినకీర్తిలక్ష్మివలె భూపుత్రీలలామంబు సే
కుట నగోమలికొప్పుఁదేటిపెగకున్ గుండంబు లర్పించుచో
ల్కి రఘుగ్రామణి క్రొత్తము త్రియపుఁబ్రాల్నించెన్ వివాహంబునన్. 38

ఉ. బాహుబలూరుని జెనకుపార్థివు లెవ్వ రటంచుఁ గేరండం
బాడి బలా యి దేటిమద మంచు భృగుద్యహుగర్వవార్ధికిన్
బాడబ మాప్రతాపము గనంబడఁ జేసి దివిన్ సురీజనం
బాడ బలంబుతో రఘుకులాగ్రణి సేరె నయోధ్య వేఘకన్. 39

మ. తనుపేమం బభరాబ్జరాగమణియున్ ధమ్మిల్లసీలంబు నా
ననపద్మంబు నఖాంశుమా క్తికవితానంబున్ గట్టిచక్రమున్
స్తనదుర్గంబులుఁ గల్గి రాజ్యరమచందం బొందుభూపుత్రితో
జనకాజ్ఞా వని జేరె రాముఁ డెలమిన్ సౌమిత్రి సేవింపఁగన్. 40

సీ. చిత్రకూటమణివిచిత్రకూటసుఖేటచిత్రకూటస్థలాసీనుఁ డగుచు
దండకాశరభ వేదండకాసరముఖిద్దండకాననమ్మగర్వంసి యగుచు
మానవారితిపూజ్యమానవానవిరాధమానవాదహిమోగ్రభానుఁ డగుచు
దానవాగ్నిభిదానిదానవార్యభయప్రదానవాక్పతిప్రహ్లాని యగుచు
తే. దూషణాలాపఖరఖరదూషణామ, రేషణద్వేషణానీకశోషణాతి
భీషణాశసఫోషణాశ్లేష్టణాస్త్ర, పోషణుండు మించె రఘువంశభూషణుండు. 41

వ. తత్కాలంబున, 42

ఉ. శూర్పణఖోక్తిమారుతము సోఁక దశాస్యుడు కోపవహ్నియున్
దర్పకరోషవహ్నియు నెదం దగులం దఱునీతి డెందముం
జేర్పక మాయలేడివలెఁ జేసి సుబాహునియన్న సంపినన్
దర్ప మెలర్ప వాడు రఘునందనుముందర చేష్ట లొందఁగన్. 43

పంచచామరము. నరాదుఁ డీమ్మగంబుడంబునన్ వనంబులోనఁ గా

నరాదురాశ సీత జెల్వినన్ నరేంద్ర వేటఁ బూ
నరాదు మాయ యంచు దో డనంగ నవ్వకొంచుఁ గి
న్నరాదు లెంచ రామభూమినాథుఁ డేఁగె వెంబడిన్.

44

శా. సారంగంబు దయాంతరంగమున మున్ సంగక్ష గావించి యా
సారంగంబు హరించు పెట్టనక కాంక్షన్ సీత వర్ణాబ్జమున్
సారంగంబువలెన్ నిజాగతిఁ దలంచు దన్ననకపద్మిన్
సారంగంబు విభుండు పట్టువడ కేచన్ లేడిఁ జంపెన్ దుదిన్.

45

వ. ఇవ్విధంబున గుహనాహరిణంబున్ మరణంబు నొందించి యత్తరణికులాభర
ణంబు మరల నరు నెంచి పంచవటిం బ్రవేశించి.

46

చ. అవనిజఁ బర్ణశాలకడ నారసి కానక రాముఁ డింపు వా
య వనిఁ జరింపుచుం జని జటాయువు దెల్పఁగ భార్యకార్య మొ
ప్ప విని ఘనాకబంధునిఁ గబంధునిఁ ద్రుంచి కిరాతిపూజ ల
ప్పవినిభనాయకుండు గొని పంపకడన్ వసియించి యున్నెడన్.

47

సీ. హిమధామకరకుందసుమధామశరబృందసమధామ మై జన్నిదము పొసంగ
వినుఁగెంపునగఁజాలునునుఁగెంపు తెగడాలు మొనయింపుకుండలంబులువెలుంగ
శుచిరత్నవరసీలరుచినుత్పహరిసీలసుచిరత్నహరరోచులు సెలంగఁ [హంపఁ
దులకించుతొలుకారు బలుమించుఁ బలుమాటు నలయించుమేనికాంతులు ర

తే. బసిఁడిముంజయు హొంబట్టుబంచ హేమ, కంకణంబులు నరుణముఖంబుదీర్ఘ
వాలమును గల్లునొకమహావానరుఁడు, వచ్చి పొడగన్న రఘువంశవద్యుఁ డలరి.

ఉ. ఆయన భక్తియుక్తిఁ దన కంబుజమిత్రునిపుత్రు మిత్రునిం
జేయ బహుకరింపుచు నజేయభజాయతశక్తితో శతా
రాయతశాతబాణహతి నైంద్రి సురేంద్రునిఁ జూడ నంపి తా
రాయత మైనప్రాజ్యకపిరాజ్య మొసంగెఁ బరింగనూతికిన్.

49

క. ఈలాగున రిఘువీరన్త, పాలుఁడు సుగ్రీవునెడఁ గృపాభుం డగుచున్
మేలు ఘటియించి కపిపద, మేలు మనుచు వాన కొక్కయెడ వసియించెన్.

50

వ. తత్కాలంబున.

51

సీ. కాదంబినులు మానసోదంబులనె యుండెఁ గాదంబినులు నభోంగణము నిండెఁ
జాతకంబులు జాలిఁ జాలించె దవశిఖాజాతకంబులు సముజ్జ్వలత డించెఁ
బుండరీకముల భూపుఁడు డాచ సెలవిచ్చెఁ బుండరీకములగుంపులునుపొచ్చె
జంచలాలోకాప్తి సంసారి వర్తించెఁ జంచలాలోకాప్తి జడలు మించె

తే. స్రుతిములు మీఱెఁ గరకలు ధాత్రి జాతె
నదులు వడిఁ జాతె మృగములు పొదలు దూఱె
గర్జకుఁడు మెచ్చె వలిమిరిగాడ్చు పొచ్చె
వనధి బహుఘోషమున నార్చె వాన పేర్చె.

52

ఉ. వాన కరంబు దీటుటయు వానరనాథుఁ డనేక సేనతో
మానవనాథుఁ గాంచి బహుమానవచోగతి కుట్టి జానకీ
మానవతిం గనంగ నసమానవనాటులఁ బంప వారలున్
మానితమానితక జడిమ మాని తదాజ్ఞఁ జనంగ వానిగోన్. 53

క. పావని తారకమంత్రజ, పావని రఘువీరుఁ డనుప నరిగెఁ ద్రిలోకే
పావని వెదకుటకుఁ దలం, పావనితాలోకనార్థ మై త్వరపడఁగన్. 54

వ. ఈచందంబునం బవననందనుండు జనకసందిసినందర్యనంబు సేయం జని. 55

సీ. తనదైర్యరమ కోర్వ దనినట్లు లొక గట్టువడి మెట్టి యొక గట్టు జడియదాఁకె
దనగభీరతఁ జాల దనులీల జలరాశి మేజవంబునఁ గ్రిందుమీఁదు చేసె
దనయణుత్వముమహాత్వముఁ దెల్పుచందాన సురసలోఁ దనులీలఁజొచ్చి వెడలె
దనలోక బాంధవత్వము గోచరము సేయకరణి ఛాయాగ్రాహకత్వ మొందె
తే. దనతపఃఫల దేవతఁ గనినసరణి, ధరణిసుత లంకలోఁ గాంచె దనహరిత్వ
మొలుక గావించుజోక ననేకదైత్య, వరమ దేధంబులనుద్దంచె వాయునుతుండు. 56

వ. మఱియును. 57

మ. పురదాహం బానరించుశూలివలె సంభోజా ప్రభూనుంత్రిభీ
కరవాలానలకీలికావళుల లంకాదాహముం జేసి ముం
దరరామాస్త్రపరంపరాగ్నిశిఖ లీదారిం బ్రవేశించు నం
చదులెల్లక విసఁ బల్కి వచ్చి సతిమే లాత్తే శుతోఁ దెల్పినన్. 58

మ. పరమానందమునక విభుం డనిలభాబాహాప్రతీపప్రతా
పరమావైఖరి కాత్మ మెచ్చి శుభ మాపాదింప గావత్పరం
పర మాన్య నినుబోఁటిశాంధపుని సంపాదింపఁ గల్గె దయా
పర మాకేమికొంత యం చతని సంభావించి దీవింపుచున్. 59

సీ. పటువనాటకవీరభటమహార్భటులచే వనమార్గమార్గముల్ వనటఁ జెంద
నగచరవ్యాయామనాదంబుచే బ్రతిధ్వనిమిషంబున ధరాధరము లడలఁ
బ్లవగ వేగాటోపబాహుశ్యమున నదీగణము లుత్తుంగభంగముల నొలయ
హరియాధపులయట్టహాసంపురవళిచే బూర్వాదిదిగ్గజంబులు చలింప
తే. బలసి బహువాహినీప్రభుల్ గొలువ రామ, విభుండు దక్షిణవాహినీవిభునిఁజేరి
విరహావారాశిదరిఁ జేరువిధము దోషఁ, దత్తటంబున దిటముతో దండు విడిసె. 60

వ. తదనంతరంబున. 61

తే. దశముఖుండు యుద్ధచలితత్రిదశముఖుండు
తన్ను నయమార్గ మెంచక తన్నుటయు వి
భీషణుండు ధర్మదూరవిభీషణుండు
శరణు శరణు నె ఖరవినాశరణుఁ జేరి. 62

క. పగతునియనుజు సమీపో, పగతుని నయఁ బ్రోచి విభుఁడు పౌలస్త్య వధిం
పగ దేవ త్రోన యిటఁ జూ, పగదే యని మూఁడునా శ్లఘాంపతి వేఁడెన్. 63
వ. ఇవ్విధంబున.

64

మ. పలుమాటుం దను వేఁడురామవిభునిం బాటింప కుత్తుంగభం
గలసత్తోయభుజంగసంఘఫణభంగ ప్రాథరంగ త్తిమిం
గిలవాలప్రహతప్రవాళశకలాక్షీర్ణాదుణ్ఠాఃప్రభా
కలనం దేజము నూపె వార్ధి జడధుల్ గైకొందురే ధీరులన్. 65

65

క. తనవారిస త్త్వగతిచే, త నలారితనాద మగునుదధిఁ జూచి విలో
కనలుతదనలశిఖుం డై, కనలుచు రఘువీరుఁ డుగ్రకార్దుక మూనెన్. 66

66

వ. ఇవ్విధంబున నుద్ధరింపకోదండమండితకడుం డై యచ్చండకరకులుండు ప్రచండ
రోషరనావేశంబున వారిరాశిం గనుంగొని. 67

67

సీ. మొగు లానిసపరాగములు పరాగములు శతకోటిశితకోటిశరము లేసె
గగనంబునొరయుభంగములుభంగములుగాఁ జటులబాడబళిఖాస్త్రములువటపె
సవరై నజలకరేణువులు రేణువులుగా హరిదంష్ట్రీకోగ్రసాయకము లనిచెఁ
గమతమీనాదికాంగవిభాళి భూతిగాఁ గాలాగ్నితులితాంబకములు నించె

తే. మహితవిద్రుమములు విద్రుమములు గాఁగ
లలితమణిజాలములు జాలములును గాఁగఁ
గ్రకచముఖనిష్ఠురశిలీముఖములు గురిసె
వారినిధిమీఁద రఘువంశవద్యుఁ డడరి. 68

68

క. భువనములు డలఁకఁగాఁ దన, భువనము లింకించు రామభూపతి జితవా
సవి నయవిధిఁ గని జలనిధి, సవినయముగఁ గదిసి మ్రొక్కి సంస్తుతిఁ జేసెన్. 69

సీ. శ్రీకరరఘుకులక్షీరాంబునిధిసోమ సోమముఖ్యామరస్తోమధామ
ధామనిధిప్రళస్తప్రతాపోదార దారకత్వవిదారితారివీర
వీరభద్రోన్నీడవీరరసాధార ధారణాభ్యాసచేతఃప్రచార
చాఁగఁ(శ్రీ)విలాసనిరస్తరాజీవ జీవభావైక్యసృష్టిప్రదాన

తే. దానవప్రాణహృతిబాణతతిభుజంగ, జంగమస్థావరచనాంచత్పరీభావ
భావనాదూర బహుపావనావతార, తారకబ్రహ్మనామ కోదండరామ. 70

70

మ. శరముల్ దావకృశానుకీలల వినాశం బొందుచందాన నా
శరముల్ డిందె భవత్కరస్థలమిశ్చచ్చాపప్రయుక్తంబు లా
శరముల్ డాసినయంతి నీ కెదురె యీసప్తాంబురాసుల్ జితా
శర ముల్లోకములుం జలించె నిక రోషం బూనకే నావుడున్. 71

71

క. జలధిక్ రఘుపతికరుణం, జలధిం గా నీక కాచి సరగఁ దదాజ్ఞా
నలుచే రిపునై న్యదవా, నలుచే సేతువు ప్రియంబునం గట్టించెన్. 72

72

- చ. కవులు హితోచితక్రియలు గైకొని చేయుటయుం బయోధిపై
విపులశిలాపరంపరలు వేసినఁ దేలుటయున్ నదుల్ నరా
దపుల జయింపఁ బూనుటయుఁ దా విపరీత మటంచు రావణుం
డవుడుఁ దలంచెఁ గాని కనఁ డయ్యెను రాముప్రభావ మెంతయున్. 73
- మ. పదవిధ్వస్తగిడుల్ గపీంద్రులు భజింపఁ దేవభూదేవతా
పదవిచ్చేదనవజ్ర రామధరణీపాలుండు సేతుస్థలీ
పదవిం బోయి సువేల మెక్కి యెదుటం బాలస్త్యుప్రోల్ గన్ననం
పద విన్నట్టుల చూచి పైనికులఁ బంపఁ వార లన్యుగ్రు లై. 74
- స్తగ్ధర. కారాకూరంబు లై రాక్షసులహృదయముల్ గాడ్పడఁ రామునాజ్ఞం
గారాకుల్ డుల్చువాత్యాగముపగిది వేగంబు మీఱం బ్రదీప్తా
కారాఘ్యుల్ వీరవద్యుల్ కవులు గదిసి లంకాపురీగోపురప్రా
కారాదుల్ గూల్చి కారాగతసురవనితాక్లాంతి మాయించి రంతన్. 75
- మ. రవిపుత్రాంగదజాంబవత్పవనభూరంభ ప్రజంఘాంజనా
ధవసీలర్న భతాలధూమ్రసలమైందశ్వేతముఖ్యుల్ ప్రహ
స్తవిరాపాక్షనరాంతక ప్రముఖుడై త్యగ్రామణుల్ మార్కొనన్
బవరం బయ్యె సురాసురాదిసమరస్పర్ధాభుతాత్యుగ్ర మై. 76
- సీ. అత్రాసహస్తప్రహస్తాద్యదై త్యవిధ్వంసిసీలాదియాధపమహోగ్ర
మనలధూమ్రాక్ష దేవాంతక ప్రముఖేభపంక్తి హారీభవత్పవనభవము
ఘటకర్ణ పటునాసికాకరనిగ్రహోగ్ర హరివిగ్రహకుమారప్రచార
మతికాయమేఘనాదతమోవిని ర్భేదమిత్రాయమాణసామిత్రిశరము
- తే. భూరిబలమూలబలవనస్తోమరోష, భీమరఘురామసాయకస్తోమభూమ
దావపావకశలభీకృతప్రిలోక, కంటకదళాస్య మగుచు నక్కదన మమరె. 77
- చ. సమరనిదాఘవేళ శరశాతకరంబుల రామభాస్కరుం
డమరవిరోధిరాజకుముదావలి నొంచి తపస్విమానసా
బ్రము లలరించి వేల్పుఁగవజక్కవలన్ వెలిగించి లోకశు
క్తమము లడంచి తోరపుఁబ్రతాపమునన్ వెలుఁగొందె నయ్యెడన్. 78
- మ. నటదాదిత్యవధూటికాతమవితానశ్రీలు సాదామనీ
పటలచ్చాయలుగా నభస్తటరట త్పాకాభియాతిస్ఫుం
త్పటహఢ్యావము గర్జగాఁ గురిసెఁ గల్పత్రాజసూనచ్చటా
పటువర్షంబు దళాస్యకోపపరితప్తతోణిపైఁ జల్లఁగన్. 79
- సీ. అని దీర్ఘనిద్రఁ జెందినవనేచరకోటి బ్రతికించి యాశ్చర్యరసముఁ జూపె
శుచిముఖంబున నిత్యశుచి యైనసీతతో రహిఁ గూడి శృంగారరసముఁ జూపె
బగతుసోదరునికిఁ బ్రాజ్య రాజ్య మొసంగి రక్షించి కారుణ్యరసముఁ జూపె
నర్కజాదులుగొల్వ వైమవువృక మెక్కి ప్రభుతఁగైకొని శాంతరసముఁ జూపె

తే. నల భరద్వాజమునివిందు లారగించి

సంతస మెసంగి స్నేహాతిశయముఁ జూపె
భరతుసేమంబుఁ గన వాయుభవునిఁ బంపి
దశరథసుతుండు భ్రాతృవత్సలతఁ జూపె.

80

క. ఆనందించుచు రఘుపతి, యానందిగ్రామమునకు నటుల యరిగి నీ

తానుజపరిజనయుతుఁ డై, తాను జతురలంకృతులు నుదారతఁ బూనెన్. 81

వ. షష్ఠిధంబునం జతుర్విధాలంకారచాదుశరీరుం డై తదవసరంబున.

82

సీ. తనదివ్యమకుటంబు దనడంబున ననంతమణిసంతతిద్యోతమహిమఁ గాంచఁ
దరకాంచనరథంబు దనవిధంబున సమాశ్రితదేవతానగశ్రీరహించ
దపసితచ్ఛత్రకేతనరాజి దనలీల ఘనమార్గవర్తిష్ఠుగతి వహించఁ
దనపార్శ్వచామరద్వంద్వంబు దనయట్ల సరిలేనిశరకళాస్ఫురణ మించఁ

తే. దనపువ్వుపీఠిమ్రాయువాద్యములు దనమ

హోద్యమంబులవలఁ ద్రిలోకోత్సవప్ర
దానహేతువు లై దిగంతముల నొలయ
రామచంద్రుం డయోధ్యాపురంబుఁ జేరె.

83

— శ్రీరామచంద్రపట్టాభిషేకమహోత్సవము —

సీ. కనఁ గలై నేటికై నను రాము ననుచుఁ గౌసల్యాదిజనము లుత్సాహ మొంద
రామ సీక్తిర్తి యూచించంద్ర మవుఁగాత మని వసిష్ఠుండు దీవన లొసంగఁ
దమచు నేసినసుధర్మములు నేడు ఫలించె నని పౌరు లుత్సవమున మెలంగ
సకలచేదాధినాయకులు గానుక లిచ్చి యలికకీలితహస్తులై భజింప

తే. భంత : శ్చక్షుణ శత్రుఘ్న పవనతనయ

భాను జాంగద జాంబవత్ప్రముఖధన్వ
లుచిత మగునూడిగములు సేయుచును గొలువ
రాముఁ డప్పుడు పట్టాభిరాముఁ డయ్యె.

84

సీ. కమనీయరత్నోర్ధ్వకలఁ బూని సితఫేనచందనాంగకుఁ డయ్యె సాగరుండు
పైదుపచ్చలతాళి మీఱ మొల్కలగగుర్పాటుఁగంచుక మూనె రత్నగర్భ
వినుఁగెంపుఁబతకంబు గనిపింప సురదీర్ఘికాచేల యై మించె గగనలక్ష్మి
విమలకోరకమాక్తికములతోఁ జిగురుఁగెంబట్టుబుట్టముఁ గట్టె బహువనాళి

తే. కుంభికుంభాగ్రశోణమృత్కుంకుమంబు, దంతరుచివజ్రహారముల్ చాల్చె దిశలు
సీతతోఁ గూడి సరిలేనిచెలుపు పూని, శ్రీరఘుస్వామి పట్టాభిషిక్తుఁ డైన. 85

శా. దిగ్దంతుల్ నిదురించె నిర్భరతఁ జెందె భూధరంబుల్ మరు

ద్యుక్తేవేంద్రుండు భోగినీరతిసుఖంబుల్ గాంచె యజ్ఞాంగతి
ర్యగ్దాహంబు శమించె నాటవిడు పైన ట్లుండఁ గూర్తంబు స
మ్యగోర్దండమునక ధరాభరము రామయ్యవరుం డూనినన్.

86

వ. ఇత్రైత్రయంబున నత్తరణికులగ్రామణి సకలదిగ్రామణీయకయశశ్చంద్రచంద్రికా
విశేషంబున నశేషబుధలోకచకోరకంబులతో నతజనమహాత్మలంబుల నలరిం
పుచుం దామన గుణాంధతమనంబుల విరియించుచు సింధురాట్చతుష్టయపరి
వేష్టితబంధుర వసుంధరాభారధురంధరుం డై యొక్కనాడు పూర్వపర్వతోద్భి
రమణశిరోభాగభాగరుణమణీప్రభాగణితమకుట ప్రకటాతిశయంబునకు నికటం
బయి యంబుజప్రియబింబంబు డంబు సెందకయ ముందర నమందమకరంద
రసాస్వాదనానందరంగదృష్టంగసంఘాతసంగీతప్రసంగంబులతో వికసించుసిత
కమంబులవిమలప్రకాశంబునఁ జెలువొంద వందిమాగధజనబృందాభినందనం
బునం దననేత్రారవిందంబులు విచ్చి మచ్చికతో నెదుట వచ్చి నిలుచున్నపుడమి
కన్నె చిన్నారనగుముద్దుమొగంపుటద్దంబుం గనుంగొనుచుం బాన్పు డిగ్గి సమ
యోచితాచారంబులు సంఘటించి కొలుపు సింగారం బై యభంగతరాష్ట్రాంగ
వజ్రమయకుడ్యమహాష్టాంగసంగంబునం గనుపట్టు గట్టురాయనిపట్టి నెమ్మేని
చాయలం దొట్టినగట్టినీలంపుదూలంబులద డితనంబు లెచ్చరించి హెచ్చునం
బయిపయింగ్రచ్చుకొనుపచ్చతామరుంగులపచ్చలచ్చజిగిపచ్చికలనిమచ్చికలతో
వచ్చి మూర్ఖానులీలాబాలకురంగంబులకు బెదరు పుట్టించువులిచర్తంబులు
గలచి త్తరుండపసుల పెజడలకెంజాయవలెఁ బుంజి గనుమంజులప్రవాళమహా
స్తంభంబుల రంగారుబంగారుబొమ్మల ప్రతిబింబంబులకు నెలనైన నిర్మలచంద్ర
కాంతజగతీస్థలంబులను గంగాజలంబులం దోఁగుచందువాచెందామరకెందో
గలపువ్వుతెగలం గ్రందుకొనుతుమ్మెదలయెమ్మెల కిమ్ముఁ జూపునాంబ్రాణిహూప
ధూమంబులతో వాసించుప్రాలం బకునుమమాలికాపరంపరలకాంతిసంపదలకిరుగు
పొరుగులకు సోరణగండిగొప్పనుప్పాణిము త్రైపుతాలతండంబులు భుజగాండ
కాండంబు లని నిండుకొనుగృహమయూరికల విష్ణు గలపించెంబులయొప్పుల
నుప్పతిల్లు కొలుపువెలయొప్పులాడుల కప్పఁగిలుకొప్పు లకుక్రొమ్మెగిలులకు
మెఱుంగు లగుతదుపరిపరివేష్టితకాంచనదామంబులతోఁ బురుడించుకాంచన
తోరణస్తంభంబులు నిజమణినభోమణికాంతిపరీక్షార్థం బరుణబింబంబు నంబర
కలితకరాగ్రంబులం బిలుచుచున్నవా యనఁ జెన్నగునున్నతద్వజపటలంబుల
పటాత్కారంబుల కళుకుపద్మరాగవిటంకభాగరటత్పరావతవారంబుల యారా
వంబు మించినరఘువీరునగరివాకిట నుండియు జలధిఘోషం బేల బేలతనం
బున నేర్చితి రని సుధాగౌరవర్ణచ్చలంబున వాని నగుసౌధలక్ష్మీనవ్వులవెన్నెలల
ముకుళించిన కెండమ్మ మొగ్గలన నగ్గలం బగుపసిండిచూరు మొగ్గలనిగ్గుల జగ్గు
మను పువ్యరాగవలభీప్రతానంబులతో నుప్పరం బొరసి యుబ్బుచుప్పరంబుల
లోపల నేపొందు స్ఫటికోపలసోపానమార్గంబుల చెంగటికురంగనాభికాపంకను
కుమదపంకిలాంగణంబులు రంగయిన మణిమయరంగవల్లికలప్రభావల్లిక లల్లు
కొనఁ గొల్ల లగు ఫలపుష్పభరానమ్రకమ్రతరకనకకదళికాక్రముకతరు సుం

భంబుల మీఱుప్రతిద్వారంబులఁ దీరయిన నవరత్నఘటిత కవాటదేహాభీవిశే
పంబులవాటం బగుకొలుపుకూటంబుఁ బ్రవేశించి భద్రాననాసీనుం డయి నలు
వంకలభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నహనుమత్సుగ్రీవాంగదనలనీలజాంబవద్విభీషణాదులు
సేవింప నిండుకొలుపున్న సమయంబున.

87

— ❧ కణ్వాదిమహర్షులు రాముం జూడ వచ్చుట ❧ —

సీ. కణ్వాగలవగార్హకౌశికవరతంత్రురోమశాదికులు తూరుపుననుండి
విముఖశంఖదళాదనుముఖాత్రికుంభజప్రముఖహానులు దక్షిణముననుండి
జాబాలికుత్సత్రిశంకులోభగ్రీకధూమ్రమంకణాదులు పశ్చిమముననుండి
వత్సకశ్యపభరద్వాజగౌతమపౌండ్రజమదగ్నిముఖులు త్రరముననుండి

తే. ప్రాప్తసామ్రాజ్యవిభవుఁ డై గాగుమీఱు

దనుజసంహారు రఘువీరుఁ గని ప్రశంస

సేయుశలఁపుల శిష్యప్రశిష్యకోటి

గొలువ నడుదెంచి మొగసాల నిలిచి రవుడు.

88

మ. మును లేతెంచినవార్తఁ దెల్పు రఘురాముం జేరి నీ వం చగ
స్త్రీ నియోగించిన ద్వారపాలుఁడు సముద్రేకత్వరం బోయి రా
ముని సేవించి పరాకు స్వామి ఘటభూముఖ్యవ్రతుల్ వచ్చినా
రని విజ్ఞాపన మాచరించుటయుఁ దా నత్యంతహర్షంబునన్.

89

— ❧ శ్రీరామచంద్రుఁడు మునుల నెదుర్కొని సత్కరించుట ❧ —

ఉ. బంగరుకొండనుండి దిగుబాలదివాకరులీల రాముఁ డు
త్తుంగమణిమయాసనముఁ దోరపువేడుక డిగ్గి యంగ ము
ప్పొంగ మహర్షులం గదియఁ బోయి నమస్కృతు లాచరించి భ
క్తిం గరముల్ మొగిడ్చి తొడితెచ్చి సభాంతరరత్న వేదికన్.

90

చ. కుశమృగచర్మ సంకలితకోమలకాంచనరత్నపీఠులం
గుశికనుతాత్రికణ్యభృగుకుంభజముఖ్యుల నుంచి పూజనా
తిశయవిశేషగౌరవవిధేయగుణంబుల నింపొసర్చుచున్
దశరథనందనుం డను నదభినవాభినదభిమార్భటిన్.

91

మ. కుశలంబే. మునులార శిష్యులకు మీకున్ శిష్యసంఘం బహ
ర్నిశమున్ సేవలు సేయునే తపములున్ నిర్విఘ్నతన్ సాగునే
కుశపర్ణాంబుఫలాదు లబ్బునె వనఱ్ఱోణి మిముం జేరి దు
ర్దశ లెవ్వారును జేయకుందురుగదా తథ్యంబుగాఁ దెల్పరే.

92

మ. భవదాశీర్వధువై భవంబునఁ గదా ప్రాప్తించు మాదృగ్భూజా
భవదావంబు యశఃప్రతాపనుమశుంభత్పల్లవంబుల్ మహా
భవదాహంబు శమించు మీపడజలప్రాశంబునం బద్మభూ
భవదామోడరు లైనమీ రలిగినన్ భాషింపఁగా శక్తులే.

93

సీ. ఊరుభాగమున భూభార మిమ్ముని దాల్చె బ్రహ్మయష్టి నె యత్తపస్వి పూనె
నలత్రిమూర్తులఁ బుత్త్రకులఁ గ నియ్యతి గాంచె నలిగి వారల నమ్మహర్షి తన్నె
భువనసృష్టికి మాఱు పుట్టించె నిమ్మాని పూని యాయన మ్రింగె భువనరాశిఁ
దనయోగమహిమ ని త్తపసి శ్రోధు జయించె నడఁగ కుగ్రతనుగ్రునతఁడుగలిచె

తే. యోగమహిమంబులను మెచ్చు రొకరి నొకరు

యోగ మన్నను నవ్వుచు నుండు రెవుఁడు

వింటి మీచర్య లెడ మెచ్చుకొంటి నిత్య

హద్దులను మిమ్ముఁ గంటి మహద్దులార.

94

వ. అని యదంభగంభీరవచోనిగుంభనం బొగడు నక్కుంభిసీసుతాధీశ్వరునితోఁ
గుంభసంభవాదు లి ట్లనిరి.

95

—❦— అగస్త్యాదిమహర్షులు శ్రీరాముని గీర్తించుట —❦—

.ఉ. లోకము నీదృగంచలవిలోకమునక రహిఁ జెందె భాస్కరా
లోకమునం బయోజని వెలుంగురహిఁ సుజనావనై కలీ
లాకుశలప్రభావము సెలంగ జగం బిటు లీవు ప్రోవఁగా
మాకుశలంబు వేతె యొకమా టడుగక వలెనా రఘూత్తమా.

96

.శా. శీలత్కాధరవజ్ర తాపసజనశ్రేణీతపస్యానిల
వ్యాళస్వామి పరాంగనాంతిలతావాలంబు ధర్మాంబుడు
టూలాంభోదము రావణుం డరిగె నీకాండాగ్నిచే మాతపం
బేలా గొందెడు విఘ్న మేఁచుఖలుఁ డిం కెవ్వఁడు సీతాధిపా.

97

తే. అనిమిషులగుండెలో గాల మఖిలలోక, నేత్రమున నాటి వేధించునెరసు గాలి
కాలిముల్లు కుభృత్పాలిపిడుగు, రావణుఁడు డిందె భువనముల్ రక్తిఁజెందె.

సీ. మునుఁ గేసికొని మూలమూలదాఁగినదిశాధివుల కిప్పుడు బయల్ దేఱఁగలిగె
గులుకులొందక కొండగుహలద్రిమ్మరు వేల్పుఁ జెలులకిప్పుడు చెల్వుసేయఁగలిగె
జపతపంబులు మాని జడవృత్తిఁ దిరుగుమానులకు నిప్పుడు నిష్ఠ సలుపఁగలిగె
ననద లై గతి మాలి చనినఖేచరుల కిప్పుడు విమానము లెక్కిపోవఁగలిగె

తే. బడగ లెత్తక పడుకులఁ బట్టి యడఁగి

యున్నఫణిజాతి కిప్పుడు వన్నె గలిగె

దశరథకుమారతిలక సింధర్షమునను

దనుజవిభుఁ డ్రుంచి భయము మాన్పినకతమున.

99

సీ. మునులపాలిటివాడ వనుట కాదిని సీవు సవరించుయజ్ఞరక్షణమె సాక్షి
యతిపావనుడ వొట కలయహాల్యాదోషరాశిఁ ద్రోచినపాదరజమె సాక్షి
భువనాధికుడ వొట కవిరతోద్ధతి శూలివిలు దళించినబాహుబలమె సాక్షి
యఘటనప్రఘటనోద్యముడ వొటకు జాలు సీటివైఁ దేలించునేర్ప సాక్షి

తే. యఖలజీవేశ్వరుడవై నయందులకును, వనచదలచేతఁ దగుపనుల్ గొనుటెసాక్షి.
యిట్టిసి కేము దీవింప సిప్రతాప. మీయశముఁ గల్గె ననుమాట కేమి నాక్షి.

క. ఐన నిజాశ్రితపక్షము, చే నానతి యిచ్చితివి విశిష్టుల మనుచుఁ
మీనామము జపియింపఁ, గానె కద ప్రతిష్ఠ మాకుఁ గలిగె జగములన్. 101

సీ. ఖలశిక్ష సాధురక్షయు నొనర్పనె కదా గురునాజ్ఞ వని నీవు దిరుగు తెల్లఁ
బగతు ఖండింప నెపంబు గల్గెనె కదా సతి నొంటి యిడి వేట సనుటయెల్లఁ
గాందీశీకులఁ భ్రోచుకడణఁ జూపనె కదా భానునందనునిఁ జేపట్టు తెల్ల
నేకాంతభక్తుఁ డౌ తెజిఁగి యేలనె కదా హనుమచే నుంగరం బనుపుతెల్ల

తే. గణన సేయక దశకంఠుఁ దృణముగాఁ ద,లంచియె కదా విభీషణు లంక కబ్ధి
కట్టకయ మున్నె పట్టంబు గట్టు తెల్ల, రవిసహస్రమహాస్సాంద్ర రామచంద్ర.

సీ. కులకర్త నింతి మీగురు నంపి మాన్యునాయకుభంగమని గంగ యమున కనియెఁ
దనతోడఁబుట్టు వింద్రుని కగ్గమాయెఁ గా యని గౌరి పతిమొగం బట్టె చూచె
మామ సీగతిఁ గలంపఁగ నాయమే యంచుఁ బరవాసుడేవుఁకోఁ బద్మ వలికెఁ
దిరుగ నబ్ధులతోడఁ ద్రిభువనంబు లొనర్పవలయునో యని వాణి వరుని నడిగెఁ

తే. దనహాయంబులకెల్ల జీవనములిచ్చు, నన్నభిఁడు నొచ్చెనో యంచు నడలె వజ్ర
బాడబజ్జాలలట్లు నీపటుశరములు, వార్ధి నింకించునప్పు డిత్వాకుతిలక. 103

చ. కరమున సీవు విల్లుగొని కాండముఁ బూనిన మూఁడులోకముల్
కరము భయంబు నొందుఁ గడఁక నిను మార్కొన నెవ్వఁ డోపు భీ
కరముఖనిర్గతాననశిఖాపరిదగ్ధసుపద్మ రావణుఁ
దురమున బంధుయుక్తముగఁ ద్రుంపఁగ నీకె తగుఁ రఘూద్వహా. 104

సీ. అమితాస్త్రశస్త్రప్రహస్తుడైన ప్రహస్తుఁ డురుమహోదరుఁ డమ్మ హోదరుండు
చండయుద్ధాకంపనుం డకంపనుండు దేవాంతకుం డైన దేవాంతకుండు
కువచోనిగుంభుండు కుంభుం డుదితశత్రు దానికుంభుండు నాఁ దగునికుంభుఁ
డహితవిరూపాక్షుఁ డగువిరూపాక్షుండు యతియజ్ఞకోవుఁడౌ యజ్ఞకోవుఁ

తే. డాదిగాఁ గలదై తేయు లడఁగి దుగ్ధ, సంగరంబున నీయోధనుమితిఁ దొడరి
కడఁక నతికాయుఁ డగునతికాయుఁ డీదై, నీసహోదరుచేత నీతాసమేత. 105

మ. ప్రళయాబ్ధప్రతిమాప్రమాణతనుశుంభత్కుంభకర్ణాద్రి నీ
కులిశాత్యుగ్ధనిశాతిబాణహతులం గూలెఁ దక్కివదో
ర్బల మైనక సహియింప వచ్చు సహియింపం గూడునే యింద్రజి
ద్బల మివ్వీరుండు నచ్చె నీకు హిత మాపాదించుసౌమిత్రిచేన్. 106

మ. సురకన్యాకబరీపరిగ్రహణజాశుభాపకీర్తిచ్చటా
భరసంనూచకవర్ణ రావణనుతౌ భంజించు టింద్రాదిభీ

కరపాలస్త్యముభాసురప్రవరులఁ ఖండించుకార్యంబుతో
సరి యా నందునఁ గాదె నిర్భయత మించు గల్గె జేజేలకున్.

107

క. జేజే యని జగ మెంచఁగ, జేజేలకు నభయ మొసఁగి చెలఁగితివి బలీ
యాజేయ వీరదై తే, యాజేయజయాప్తి నలగు మని యగ్నింపన్.

108

క. ఆరాముఁడు, బుధవిహగచ, యారాముఁడు నెఱుఁగు సెంది యంజలియుతుండై
వారలఁ గని గగనధునీ, వారలఘుంఘుమఘుమారివంబునఁ బలికెన్.

109

సీ. ఘటకర్ణకంపనాకంపనాదుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
భూమ్రాక్షియాపాక్షదుర్ముఖాదుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
యతికాయవికటప్రహస్తాదులను మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
త్రిశిన్వరాంతక త్రిదశాంతకుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
తే. వారికంటెను వీఁ డంత వీరుఁ డైన, కారణం బేమి జన్మప్రకార మెట్లు
తవ్వరివంబుచే నిర్జరేంద్రు గెలిచె, నెటులుఁ దనతండ్రికంటె దానెక్కుడయ్యె.

—❧— శ్రీరాముఁడు ముసులను రావణజననాదివృత్తాంతముల నడుగుట —❧—

ఉ. తాదృశవిక్రమాన్నితసుతప్రభవంబున కాదికారణం
బాదశకంతుజన్మము తదన్వయపద్ధతి తత్తపోమహా
త్వాదులు తత్త్రిలోకవిజయంబును మున్నగుచర్యలెల్లఁ బు
ణ్యోదయులార గోపృథశనొందిన డాఁపక యానతీయరే.

111

చ. పరులకు డాఁచుపోలికఁ బ్రపన్నులకుఁ మిమువంటి తెల్విచూ
పటు లగు పెద్ద లుచితకృపారతి నెంతరహస్య మైన డాఁ
పరు లలితాత్ములార యని వల్కెడురామునిఁ జూచి తత్తపః
పక్షలయనుజ్ఞఁ గుంభజుఁడు వల్కె సదంభవచోనిగుంభనన్.

112

—❧— అగస్త్యుఁడు రావణునివృత్తాంతముం జెప్ప సారంభించుట —❧—

ఉ. వారిజబంధువంశవరివారిధిచంద్ర దశాననాదిదే
వారిజను స్తవోబలజయస్ఫురణంబులు విస్తరించెదఁ
సారవభృంగఝంకరణసంగతంగరవంబులీల నా
సారవచోవిజృంభణలు సారె వినం దగు నంచు నిట్లనున్.

113

—❧— పులస్త్యబ్రహ్మవృత్తాంతము —❧—

చ. పదములు నాల్గు కల్గి కవిపద్యముకై వడిఁ జెందు ధర్మ మెం
దది కృత మయ్యుగంబునఁ దదంచితధర్మగుఁ డై పులస్త్యుఁ డఁ
మొదలిటివేల్పుఁబట్టి మునిముఖ్యులకుఁ గమకాఁడు జ్ఞానసం
పదలబిడారు శాంతుఁడు కృపానిధి యొప్పు నహఃపతిప్రభన్.

114

క. శ్రీమించునత్య మెనసి పి,తామహునకు సాటి యై యుదంచితకరుణా
నామగ్నిసత్వయుక్తిఁ బి,తామహునకు సాటి యన నతఁడు విలసిల్లున్.

115

సీ. అకలంకసుగుణమాక్రికజన్మ దేశమై యేహానిహృదయాబ్జ మింపు గులుకుఁ
ద్రిభువనవిమలవారిజవసీహంసి యై యేతపోధనుకీర్తి యెమ్మె గాంచు
నజమనఃకమలహర్షాపాది యై యేమహర్నిమహాతపం బతిశయిల్లు
నకలమానివతంసులకు మేలుబంతియై యేపుణ్యుదినచర్య యేపుఁ జెందు

తే. వినత దేవకిరీటభావితసోజ

రాగరుచిచక్రచక్రచంక్రమణగతుల

నేమునిపదాంబుజము లొప్పు నామహాత్ముఁ

డతఁడు సాధారణుడై పులస్త్యాహ్వయుఁడు.

116

ఉ. ఆమునిచక్రవర్తి దనయంచితధైర్యముపోల్కి మించు నా
హైమనగంబుచెంతఁ జెలువౌతృణబిందునియాశ్రమంబునం
దామన ముజ్జించి వనితావిముఖత్వముఁ గాంచి క్రోధుతోఁ
గాము జయించి సూత్నశివుక్తై వడి సుగ్రతపంబు సేయఁగన్.

117

సీ. వలరాజుకోసమై యలవసంతఁడు గుంపుసేసినచిలుకతేజీ లనంగ
వనరాశి నావరించినకరంజకమేఘతలి మించుచంచలాలత లనంగ
భువనముల్ భ్రమియించి వూవిల్తు నెలయింప రతిదాల్చురూపాంతరంబు లనంగ
మునిచిత్తముల నొంప మనసిజం డపు డంపవచ్చుమంత్రాదిదేవత లనంగ

తే. బెళుకుఁజూపులు నొయ్యార మొలుకునడలుఁ

డభుకుఁదొడలును సిబ్బెంపుఁగులుకుగుబ్బ

లమరునమరాహిళచంకనృలు సఖిస

మాజములతోఁ బులస్త్యాశ్రమంబుఁ జేరి.

118

సీ. పాటఁ బాడుదు రొక్కచోటఁ మ్రోక్షులు పల్లవించి కోయిలలకు విందు సేయ
నాటలాడుదు రొక్కచోటఁ గాంచిఘంటికలు మ్రోయ మరుమదావళము లనంగ
మాటలాడుదు రొక్కచోటఁ జక్కెరవింటిజాణతేజికిఁ దియ్యఖాణ మొసంగ
నీటు సేయుదు రొక్కచోటఁ గేళిని మనోహరుఁ డేడ వలచునో యని చలింప

తే. నగుదు రొకచోటఁ గుముదసంతతులు విరియ

నిలుతు రొకచోట మెట్టతమ్ములు జనింప

ఖచరగంధర్వకిన్నరాంగనలు మీటి

బ్రహ్మకొడుకు తపోవనాభ్యంతరమున.

119

సీ. గణిక సోకఁ గురంటకము కంటకమివంబునను గగుర్పాటొందె వనిత చూడు
సరస మాధవి సేర విరితేనెనెపముతోఁ జెమరించె సురపొన్న చెలియ చూడు
లతకూన గదియఁ బల్లవదంభమున రసాలము రక్తిఁ గనిపించె రమణి చూడు
తనజాతికొమ్మ సెందిన మరుద్గతి బంధుజీవంబు పడకె నెచ్చెలువ చూడు

తే. మల్లికాయోగ మంది సంపదగి సువర్ణ
పుష్పములు పెక్కు మొనయించె బొలతి చూడు
మనుచు సకల దుశోభితం బై నమునిత
పోవనంబున మెలగి రప్పవ్వఁబోండ్లు. 120

చ. ఇటువలె జవ్వనంపుమద మెచ్చంగ నెచ్చెలు లిచ్చ మెచ్చగా
నటు నిటుఁ జెంత వాడు చెరలాడఁగఁ గందువమాట లాడఁగా
జటిపొటిగుబ్బచేల లిలఁ జీఱఁగఁ బల్కఱు జేరఁ జీరఁగా
జటి జపవిఘ్న మోదువఁగఁ జాలక చాలఁ గలంగి యిట్లన్. 121

శా. ఓ లీలావతులార నేడు మొద లేయొయ్యారి వీక్షించు న
న్నాలోలేక్షణ యాక్షణంబునన కన్యాత్వంబు దూష్యంబు గా
జూలా లా ననుచుక శపింప మునిరాజుం జూడ శంకించి యిం
దేలా యాటలు సాలుఁ జాలు నిక రాచే యంచు వా రేగుచున్. 122

సీ. మగతాలచికిలికమ్మలు డాయఁ దెలుపెక్కెఁ జెక్కిలేమనియోర్తు చెలియ నడిగె
నీలకాంచీచ్చాయ నెరయ నీనూఁగారు మెఱసె నేమనియోర్తు మెలఁత నడిగె
గన్నూరి గరఁగి పైఁ గ్రమ్మ నేటిదె చూచుకములనల్పని యోర్తు కాంత నడిగె
నళుకుచేఁ బడగెత్తి యలసిరానేమొ యాయలసత్వమనియోర్తు గలికి నడిగె

తే. దారి నడచుచు నలజడదారికినుక
దారితోత్సాహ లై తప్పి తారి యతనిఁ
జూచితిమె యంచుఁ జూలాండ్రసౌబగు లెంచి
బ్రమసి యొండొరు నడుగుచుఁ బడఁతు లరుగ. 123

ప. అంత. 124

ఉ. బిందునిరోధమందుఁ దృణబిందునినందిని త త్ప్రవోవనం
బిందునిభాననంబు గలయిష్టసఖిమణితోడఁ జేరి యం
దంద చరించుచుండె భయ మన్న దొకింతయు లేక మానినం
క్రందనుఁ డప్పు డాడినతెఱం గది విన్నది గాదు గావునన్. 125

ప. ఇవ్విధంబున. 126

సీ. తనతనూసురభిశత్వము ఘమ్ముమనఁ గ్రమ్ముకొన గంధవహభావమనిలుండొండఁ
దనకాంతిలతి లల్లకొన వసితరు లెల్లఁ గనకసాలశ్రీలఁ గని వెలుంగఁ
దనమందహాసకుందములకై విరియునారిని గూర్చ మడుఁడు సారెకును దిరుగఁ
దనకరాదుణదుచుల్ ఘనలతాదులఁ దారసిలి నవ్యకినలయావళుల నింపఁ

తే. దనపలుకు చిల్కపలుకుతోఁ ద్రస్తరింపఁ, దననడలు నెక్కికొమ్మలఁ దప్పువట్టఁ
దననఖాంశువు లిలకు గందంబు పూయ, రాజముషిపుత్రి వనవిహారంబునలిపె.

ప. ఇవ్విధంబున నవ్వనంబులోన నజ్జవ్వని విహరించుచుఁ దనతోడిముద్దులూఁడిం
బొడగానక యవ్వలుఁగంటి యెటువోయెనో యని యెంటిగా నవ్వలం జనిచని.

—౧౧౧— పులస్త్యదర్శనముచే దృఢబిందునిపుత్ర గర్భిణి యగుట —౧౧౧—

- మ. కనకాంగీమణి కంచుగీచినగతిం గంతంబు మీఱఁ జటాం
తనిరూఢశ్రుతిపాఠ మొందినపులస్త్యబ్రహ్మవేదధ్వనిఁ
విని యార క్తజటాధరుం గుళతృణాన్వితాసనస్థుఁ మృగా
జనవాసగపిహితాంగు నజ్జటిలుఁ గాంచెం దత్సమీపంబునన్. 129
- మ. కనుఁగొన్నంతనె కన్యకామణికి లేఁ గొ నింత గొన్నించెఁ జ
న్మనలక నీలిమ యావరించె ముఖపాండుశ్రీ మిటారింఁచెఁ గు
ల్కునడల్ గొంచెఁ గృశించె మే నరుచి యూలో మించె నా దుల్లసిం
చె నదుశ్రాంతి జనించె గర్భము రహించెఁ మించె నిట్టూరుపుల్. 180
- శ. ఈలాగున బాలామణి, చాలాలితనంబు దనకుఁ జొప్పబడిన మదిం
బాలక జాలిం బడి యిది, యేలీల ఘటిల్లె హేతు వెయ్యదియొ కదా. 181
- తే. పేరు ఋషిగాని మాతండ్రి పేరు పెంపు, గలమహారాజమణియట్టిఘనుకడుపునఁ
బుట్టి యే నిట్టిట ట్టాడిఁ గట్టుకొన్నఁ, జెట్ట యని తిట్టరే తోడిచేడెల్లె. 182
- శ. వచ్చినవేళాగుణచూ, యచ్చటియోషధులమహిమ మిటు సేసినదో
మచ్చరమునఁ గన్నెఱక, మ్మొచ్చెము గన నెవ్వ రిటుల యొనరించిరో. 183
- మ. కనులేఁబ్రాయపుఁబూపచన్నఁగవసింగారంబుఁ బోనాడి యీ
కడుపుక సేనును బోయి మ్రోల నిలువం గన్నయ్య కాపట్య మెం
చఁడె విన్నయ్యలు విశ్వసింపుదురె యేసంబంధముక లేనియీ
నడి నావంటితాంగికి విధి ఘటించం జెల్లునే యక్కలా! 184
- వ. అని చింతింపుచు. 185
- మ. స్తనభారానత యై మదాన్యతనముద్యద్గర్భచార్పల్యసం
జనితోచ్చాస్వసపరింపరాగతికవోష్ణమూనితాస్యాబ్జ యై
కనదాలోకనిరోధిబాష్పకణ యై గాఢత్రపాక్రాంత యై
జనకుం జేరి కుమారి యేమియు గణించక నేరకున్నంతటన్. 186
- శ. వంచినతల యెత్తక తన,యంచల నిలుచున్న కన్నె నట్టే యవలో
కించి యొకించుక నంశయ, మెంచి వెఱ వహించి తొడ్డి యిట్లని పలికెన్. 187
- ఉ. ఎక్కడఁ బోయి తింత తడ వెవ్వరి కప్రియ మాచరించి తి
వెక్కతినుండు నిన్ను శపియించె నిమేషములోన నీకుఁ జా
లెక్కరణిక ఘటిల్లెఁ దగ వెంచక యింతయకృత్య మెవ్వఁ డే
దిక్కున నుండి చేసె నిది తెల్లముగా వివరింపు మమ్మరో. 188
- చ. కుల మపకీర్తిఁ జెంద జనకండును వెల్వెలఁ బోవ బాంధవా
వలి దల వంపఁ దల్లి వగవం జెలిక తెలు సిగ్గుసేటులం

గళవళ మొంద నెవ్వఁడును గైకొన కేగఁగ జన్మనష్టి గా
నభుకుఁ దొఱంగి కన్నెఱిక మాఱడి వెట్టుదు రేమె కూఁతురా. 139

మ. తల వంపుల్ ఘటియించి తండఱకుఁ గాంతా యింక నీకేల యా
దల వంపక వివరింపు మెట్లాదవె నేతద్దాహృదశ్రీ యనక
జెలి బద్ధాంజలియై వడంకుచు భయస్వేదంబుతో మోము వె
ల్వలఁ బాఱం దనుఁ గన్నతఁడ్రీ గని పల్కెం బల్కు దొట్రిల్లఁగన్. 140

శా. ఏ నేపాప మెఱుంగ నాటలకుఁ దండ్రి యీపులస్త్యాశ్రమ
స్థానాభ్యంతరభూమికిం జని వయస్యాసంఘముం గాన క
చ్చో నే నొంటి చరింప నద్భుతముగాఁ జూ లేర్పడక హేతువు
గానక నీచరణంబు లాన మదిఁ జక్కం జూడివే నావుడున్. 141

శా. ఆరాజర్షి వదుండు పుత్రివచనం బాలించి ధ్యానావధా
నారూఢాంచితదృష్టిదర్పణముచే నాద్యంతముం జూచి యెం
తే రోమాంచముతోఁ గుమారిఁ గని తల్లి నిన్ను శోధింప కే
నేరం బెంచితి వంతఁ జెందకుము సందేహంబు దీఱక మదిన్. 142

మ. తనుఁ గన్గొన్నది గర్భ మౌ నని పులస్త్యబ్రహ్మ ముక పల్కె నా
తనిశాపం బిది నీవెఱుంగ కెదుటక దర్శింప నిట్టెలి విం
దున నీ కేమిఁగొఱంత యంచుఁ దృణబిందుం డప్పుడే పుత్రిఁ దో
డ్చొని బ్రహ్మతృజఁ జేరఁ బోయి భయభక్తుల్ మీఱఁగా నిట్లనున్. 143

— { తృణబిందుండు పులస్త్యదర్శనముచే గర్భిణియైన } —
తనపుత్రిని బులస్త్యబ్రహ్మ కొనంగుట

సీ. మునిచంద్ర సద్గుణంబున మించునీకన్యహస్తాభియుక్తి నీకగు వహింపు
వ్రతమహేశ్వర సతీత్వము గన్నదీశ్వర మహిభృత్కుమారిఁజేమమున నేలు
జటిలభాస్కర చారుసంజ్ఞ యీపద్మిని ఛాయానుసారిణి సమ్మతించు
మహారాత్మభవ నిర్మలాంగి యీమృదువాణి విద్యావతి దయార్ద్రవీక్షఁ జూడు
తే. యోగిచక్రేశ విను మిప్ప యోజపాణి, శ్రీవిలాసినిఁ బోలుఁ బరిగ్రహింపు
శమధవర్షభ కామితార్థము లొసంగు, సురుచిశుభ రాశియాబంధుసురభిఁ బ్రోవు.

క. ఆతపమునందె నిలిచి మ, హాతపము లొనర్చి బడలి యరుదెంచిన మీ
కీతరుణి కల్పలతవలె, శీతలసత్కియల నింపు సేయక యున్నే. 145

శా. అశ్రాంతశ్రుతిపాఠయత్నజనితాయాసంబు పంచాగ్ని మ
ధ్యశ్రద్ధాసహితప్రకల్పితతపస్యాకార్య మత్యుగ్రయో
గశ్రాంతిస్ఫురణంబు మాన్వఁ గల దీకన్యాలలామంబు మీ
శుశ్రూషార్థము దీనిఁ గైకొనుఁ డటంచుం బుత్రి నర్పించినన్. 146

ఆ. ఆమహర్షి మిగుల హర్షించి రాజఋషింద్రునుతఁబరిగ్రహించి మామ

నత్కరించి పనుప శౌరికి మామయా, నభికరణిః బొంగు చతఁడు సనియె. 147

సీ. స్నానంబుగావించి చనుదెంచునంతలో జపవేదిఁ దగురీతిఁ జక్కఁజేయు
జపనిష్ఠ యొనరించి చాలించునంతలోఁ జక్కఁగా దేవపూజకు నమద్దు
దేవపూజ యొనర్చి తిలకించునంతలో మద్రనాపూర్ణభోజనము వెట్టు
భోజనం బై కరంబులు గడ్డునంతలోఁ బర్ణాజినములచేఁ బా న్నొనర్చుఁ

తే. బాన్పుపైఁ జేరునంతలో బడలి రని మ
నంబునఁ దలఁచి తాలవృంతమున విసరి
తొడలపై నంఘ్రులుంచి యొత్తుచు ననేక
సేవ లొనరించుఁ దపసి కచ్చిగురుబోఁడి.

148

ఉ. తోయములాడుచో నొడలు దోమెడుకూర్చి కొకింత యాఁకటక
గాయము డయ్యసీక యొడికంబుగ నన్నము వెట్టుప్రేమకుఁ
రేయిఁబగల్గె నపర్య లొనరించుటకుం గరఁగెం దపస్వి లేఁ
బ్రాయపుటాలిసేవలఁ గరంగరె యెంతటివారు రాఘవా.

149

చ. పలికినచో నదు త్తరము వల్కుటై కాని బహుక్తు లాడఁగాఁ
దలఁకుట కెప్పు డేది యుచితం బది సేయుటకుఁ మనోగతుల్
దెలిసి మెలంగ నేర్చుటకు దీమసముఁ వినయంబుఁ దాల్చియుఁ
గలుగుట కుబ్బి తాపసుఁ డొకానొకనాఁ డలకన్యతో ననున్.

150

— విశ్రవోబ్రహ్మజననప్రకారము —

శా. ఓలీలావతి నీగుణంబులకు నాయుల్లంబు రంజితై న
న్నాఁగొకింపఁగ నై నగర్భమున నీకస్తాదృశుం డాత్మజుం
డిలోఁ బుట్టెడు నేఁ బఠించుశ్రుతి నీ వేవేళ నాలించి తా
వేళక గర్భగుఁ డొట విశ్రవుఁ డనక వీఁ డొప్పు లోకంబునన్.

151

శా. సుధ్యగ్రేసరుఁ డప్రతర్క్యవియమాస్తోకక్షమాయుక్తప
స్సాన్విధ్యాయ వ్రతశీలుఁ డాగమరహస్యజ్ఞానవైజ్ఞానికుం
డధ్యాత్వార్థవిశారదుం దుభయవంశాధారుఁ డబ్జాక్షరూ
పధ్యానార్కవిభా నిర స్తతముఁ డీపాలస్త్రుఁ డబ్జాననా.

152

క. మాతామహుఁడు బితామహుఁ, డీతనయునినడకఁ జూచి యింపొందుదురం
చాతపసి యానతీయ స,తీతిలకము హర్ష జలధిఁ దేలుచు నుండెన్.

153

ప. తత్కాలంబున.

154

మ. శుభసక్షత్రమునక శుభేక్షగ్రహముల్ నూడక శుభోచ్చస్థితిక
శుభవేళం దృఢబిందుపుత్రి గనియెక శుద్ధాత్ముఁ దేజస్వి నా
త్తభవుఁ విశ్రవు నాతఁడుక సకలవిద్యావైదుషిం దండ్రి నా
త్తభవుం బోలి తపంబునక నిలిపె స్వాంతం బంత బాల్యంబునన్.

155

సీ. పూరుషాకారంబుఁ బొందుత్రయీవిద్య బాలత్వ మొందిన బ్రహ్మచర్య
యాలోకగోచర యాధర్మ దేవత ప్రాణంబు లూనినభవ్యనియమ
మవయవంబులు దాల్చినట్టివై రాగ్యంబు జంగమస్థితిఁ గన్న శాంతరసము
వై యాత్మ మొందినవై దికాచారంబు బ్రాహ్మణ్య మెనయుకృపాగుణంబు

తే. దానె యన విశ్రవో బ్రహ్మ తల్లిదండ్రు
లనుమతి యొసంగ గొకతపోవనముఁ జేరి
యాశలు జయించి వెలయుభూమిశులిల
నాశలు జయించి తపము సేయంగఁ డొడఁగె.

156

క. దుచిరజహదుచికిల, ప్రచయమునోలం గుశాస్తరణపరివృత్తుఁడై
శుచిభావమునఁ దపము సే, యచు నచ్చిటుతజడదారి యున్నట్టియెడన్. 157

క. ఆమునితనయుఁ గృతేంద్రియ, యాముని యోగముఖభావితాంచత్పాణి
యాముని జపఫలితప్రతి, యామునిఁ గని రోమహద్దులైరి మహద్దుల్. 158

మ. శమసౌఖ్యామృతవార్ధిమగ్ను నతనిఁ జాచూతఁగాఁ జేయుచి
త్తముతో నుత్తమతాపసుం డగుభరద్వాజుండు లేఁబ్రాయమున్
గొమరుం గల్గినపుత్రిఁ దోడ్కొని రిమాకోక స్తనిఁ దెచ్చి తొ
ల్లి మధుద్వేషి కొసంగ వచ్చుభృగుపోల్కిన్ వచ్చి పల్కెన్ రహిన్. 159

క. వర్ణినిధానమ యీవర, వర్ణిని మత్పుత్రి దేవవర్ణిని యనఁగా
వర్ణింపఁ దగిన దిది యా, కర్ణాంతవిశాలనయనఁ గైకొమ్మనియెన్. 160

సీ. అలమందగమనంబు హంసబోధ మొసంగఁ గొను నభోలక్ష్యగతిఁ బొసంగ
మోవికెంజగురు జపావృత్తి వహియింపఁ బలుచాయ లష్టాంగపటిమ నింప
ఘననఖప్రభతారకాయోగము గణింప నాననం బమృతకరాభ మించఁ [ల్పఁ
గొమరుఁజెందు పిటుందుగురుమహాత్మ్యముఁ దెల్పఁ జిటునవ్వముక్తానుసరణదా

తే. దనతపోశీతి కుచితయై తగినదేవ, వర్ణిసీనామకన్య నవ్వర్ణి దల్లి
దండ్రులయనుజ్ఞ వరియించి తత్సమాగ, మమున సకలగృహస్థధర్మములునడపె.

— విశ్రవో బ్రహ్మకుఁ గుజేరుడు పుట్టుట —

శా. ఈలీలన్ స్వగుణానుగుణ్యమతి యానిల్లానిశోఁ గూడి యా
పాలస్త్యుండు గృహస్థధర్మ కలనాపారీణుఁ డై సార్వభీ
రోలంబాలకయందు శంభుఁడు కుమారున్ గన్నయట్లాధరా
స్థూలాంచత్కటియందుఁ గాంచె నొకపుత్రున్ పుణ్యచారిత్తునిన్. 161

చ. అవిరళపుణ్యలీల యగునాశిశుసంభవవేళ భారతీ
ధవుఁ డదుదెంచి పౌత్రజనిఁ దప్పక కాంచి ధనేశ్వరుండు వీఁ
డవు నిక విశ్రవోమునికులగ్రాణి గన్నయపత్య మాట వై
శ్రవణుఁ డనక జగంబునఁ బ్రశస్తి వహించు నటంచు సేగినన్. 162

చ. ఉపనయనంబు సేసి శ్రుతియుక్తునిఁ గా నొనరించి శాస్త్రముల్
కృపఁ జదివించి ధర్మ మెఱిగించి హితం బుపదేశ మిచ్చి పు
ణ్యపురుషుఁ డైనతండ్రి దను నన్నిట నేర్పరిఁ జేయ నాతఁడుం
దపమున కేఁగ వంశగతధర్మము మానరు సాధు లెయ్యెడన్. 164

వ. ఇవ్విధంబున నైశ్రవణుఁడు తపంబు సేయం జని. 165

క. ఆహుతులఁ బ్రజ్వలిల్లెడు, స్వాహావిభులీల బ్రహ్మవచ్చిసము శ్శుమన్
బాహుశ్య మొంద నియమో, త్సాహంబున సుగ్రతప మతిం డొనరించెన్.

మ. ఘననిష్ఠఁ జలపాయి, యై పటుతటిత్కాంతిచ్చటన్ బెంజడల్
దనరన్ మించె సహస్రవర్షము లనంతయొంతి వాతాశనం
బున వేయేండ్లు క్రమించె మే నచలమున్ బోలన్ నిరాహారుఁ డై
తను వాశింపక యేండ్లు వేయుఁ గడచెన్ దై లోక్య మారా యనన్. 167

సీ. పద్మాప్రగతి వహింపఁగలఁడు గావున మొనసి పద్మాప్రాధిముఖ్య మూని
మకరసంగతి మీఁడ మనుఁ గాన మకరభీకరజలాకరతరంగముల నాని
ఘనవిభావసుసుగ్రత ముందరికిఁ గాంచ ఘనవిభావమమధ్యగత్వ మొంది
యతనువర్ధనమైత్రి నలరఁ బోయెడుఁ గాన నతనువర్ధనవృత్తి యవధరించి

తే. ఘోరతపములుసేసి మిక్కుటపుమహిమ, లవధరించినమునులు ప్రయాస మనుచు
వర్ణన లొనర్పఁ ద్రిసహస్రవత్సరములు, తపము గావించె విశ్రవ స్తనుధవుండు.
వ. అంత. 169

సీ. ద్వాదశద్వాదశాత్త కకిరీటమణిప్రకాండదీధితులు లేయొండఁ గాయ
భాషాబ్రహ్మతృప్తృతపత్రముల్ స్థిరశంఘంద్రచంద్రికల నీన
సురనదీతటిదుడుస్ఫురణతోఁ దనతనూవరచుచుల్ బంగారువానఁ గురియఁ
బ్రగుణాగమశ్రీలండగుఃఖుమల్ కిసలయోజ్జ్వలజటాగ్రముల నంజలులుదాల్చి
తే. గగురుపాటును వడఁతును గానిపింప, నెల్లసుమనోవితానంబు నెనసి కొల్వ
మంచుజగిపట్టి పొగడ విరించునుండు, గరుణఁ బాలస్త్యజానకు సాక్షాత్కరించె.

— ❧ కుశేరునకు బ్రహ్మప్రత్యక్షం బై వరంబు లిచ్చుట ❧ —

క. పెన్నిధిపలఁ దన కిటువలె, నన్నిధిసేసినకడానిచాయలజేజే
మన్నెదొర పెద్దఁ జూచి. ప్ర. పన్నమతిన్ లేచి మ్రొక్కి భయభక్తులతోన్. 171

పంచచామరము. హారామరాగ్రణిస్తుతావ్యయప్రభావభాస్వరా
స్వరాది నైకలోకసృష్టి శాసనక్రియాదరా
దరాబ్జహీరహారభాస్వరాదారదార ధీపరా
పరాభ్యుమంత్రభృన్మనోబ్జపద్మినీమనోహరా. 172

క. అని తనుఁ బొగడినమనుమని, వినయమునకు మెచ్చి నలువ వేడుము వత్సా
నిను మెచ్చితి వరమిచ్చెడ, నని వచ్చితి ననఁ బులస్త్యజాత్మజుఁ డనియెన్. 174

తే. యోకపతి వై ననిన్ను నేయోకపాల, కత్వయును హైమగర్భతః గన్ననిన్ను
బహుధనాధీశ్వరత్వంబుః బ్రాథనంబు, సేయుచున్నాఁడఁ గట్టక సేయుమయ్య.

ఉ. కామితదాయ వై ననినుఁ గన్గొనినంత ననంతలోకలో
కామిఁచింతితార్థము లయారె లభింపవె యంచు వేడినక
దామరచూలి వల్కె ధననాథపదంబు దిగీశ్వరత్వముక
నే ముదమంది నీకె కరుణించితి దేవత లెల్ల మేలనన్. 175

క. స్రాగపరదక్షిణములకు, నీగిరిపువరణయముల సృజించి యద
గ్భాగమున కొకనిఁ దలఁపం గాఁ గలిగితి నీపు మేము కాతుక మొందన్. 176

ఉ. పాలితసత్యధర్మ మగు బ్రహ్మకులంబునఁ బుట్టినట్టిన్
నాలవవానిఁ జేయఁ దగునా యనఁ బోకు దిగీశ్వరాభిలో
నాలవవాఁడ వై బహుధనస్థుఁడ వై మను మంచు మన్మనిక
లాలనసేసి ధాత యొకనవ్యవహూన మొసంగి వెండియున్. 177

అ. పుష్పకాఖ్య మిది యపూర్వయానము దివ్య, పుష్పకాయమానపూజ్యమాన
మీవిమాన మెక్కి యెల్ల వేల్పులలోన, నీవి మాన కలరు మింక ననుచు. 178

— ❦ — కుశేరుండు దండ్రి యనుజ్ఞవలన లంకం జేరుట ❦ —

మ. సవిశేషాదరభాష లాడి యజుఁడుక జన్మక ధనేశుండు వి
శ్రవుఁ జేరక జని మ్రొక్కి తండ్రి భవదాజ్ఞక బ్రహ్మ మెప్పించి యి
ష్టవరంబుల్ గొని వచ్చితిక తగునివాసం బాయజుక వేడ నై
తి విసూత్నస్థల మెయ్య దెందు నిలుతుక దెల్లంబుగాఁ దెల్పవే. 179

అ. ఈతిబాధ లేక యింతైనఁ బగవారి, చేతిబాధ లేక చెలువు గలుగు
నట్టిగీము నలయు నానతి యిమ్మన్నఁ, బట్టిమోముఁ జూచి పలికె గురుఁడు. 180

మ. కల దీదక్షిణవార్ధి మధ్యమున లంకానామదీవ్యత్పురం
బలఘుస్రా క్తసివితోత్క్రమణధుర్యావార్యహార్యశ్వర
ధ్యలసత్కూరఖురాగ్ర సాధగతపంకాలేపసంక్షౌణా
కలితాకాశతరంగిణీతరళరంగత్తుంగభంగాధ్య మై. 181

సీ. కనకకుంభప్రభాకలన బాలార్కవిభ్రమముఁ జూపెడుగోపురములు గలుగ
భర్త భూమిధరంబు పలురూపులాయెనో యచిమించునర్తహర్త్యములుగలుగ
హీరకాంతులచేతఁ దారకావళిఁ గేదలసమానలీలాచలములు గలుగ
నగరిందిరాదేవి నడుమఁ బూనినకాంచి కొమరు గాంచినపైఁడికోట గలుగ

తే. భూరివై డూర్యతోరణస్ఫురితవిషణి, మార్గములు గల్గ స్వర్గసామ్యముగ విశ్వ
కర్త నిర్మించె నిర్మాణకౌశలమున, రాక్షసార్థంబు మున్నప్పరము కుమార. 182

క. ముందు ముకుందునిభయమున, నందు నిలువ వెఱచి దైత్యులందఱు సుతలం
బొందిరి నిర్భయపద మది, సెంది సుఖంపుమని తండ్రి సెలవిచ్చుటయున్. 183

సీ. ఉపవసీరమ మాదుతోత్పతత్కుసుమరాజీకై తవంబున సేస లిడంగఁ
బ్రాకారిలక్ష్మీవజ్రపుజాలతఘకుచేఁ దనమేన మంచిగందంబుఁ బూయ
భర్త గోపురచరత్పారావతద్విజశ్రేణి పల్కులనె యాశీర్వదింప
జరామార్గచిరత్నరత్నసాధశ్రీలు గనురక్తి కుంకుమ గాన్క సేయఁ

తే. శేలిభూభృత్పరంపరల్ కేతనాంశు, కాష్ఠి బావడ లూన ముక్తాశ్శఙ్ఖామ
లలితదుచిహూతచంద్రకలంకఁ లంక, రాజసమునఁ బ్రవేశించె రాజరాజు. 184

మ. ధనదుఁ డీగతి లంకఁ జేరి సురగంధర్వాప్సరస్సేవ్యుఁ డై
తనయాజ్ఞోన్నతి నైర్మతుల్ భయము జెండఁ దత్పురం బేలుచున్
జనయిత్రి జనకున్ గనుంగొనఁగ నిచ్చల్ పుష్పకాయాధుఁ డై
చనుచున్ గ్రమ్మటుచున్ సుఖించె నతులైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 185

తే. అని యదంభవచోనిగుంభనలఁ గుంభ, సంభవుండు పులస్త్యవంశక్రమంబు
గొంత డెలిపిన విని శ్రీరఘుప్రవీర,వద్యుఁ డిట్లను నాశ్చర్యధుద్యుడగుచు. 186

శా. ఓవింధ్యాచలగర్వనిర్వరణయాత్రోద్యోగ పూర్వంబు లం
కావాసంబు సురారినాథులనికాయ్యం బంచు మీ రానతీఁ
గా విన్నప్పటినుండి చిత్రరసశంకాసంకులం బయ్యె మ
ద్భావం బంతకు మున్న తాదృశబలుల్ దైతేయు లెవ్వారోకో. 187

ఉ. ఆదిఁ బులస్త్యవంశభవు లాసురముఖ్యు లనంగ వింటినే
తాదృశరాక్షసాధికులు దానపు లంతకు మున్నె లంకలోఁ
బాదుక యుందు రం చిపుడు వల్కితి రీదశకంధరప్రహ
స్తాదులకంటె వీరవరు లై నసురాదులు వార లెవ్వరో. 188

ఉ. వారికి వంశకర్త యగువారితెఱంగులు వారిపేరులున్
వారిబలొన్నతుల్ పిదప వారు ముకుందున కోడి లంకకున్
జేరక పోవుటల్ జటిల శేఖర తెల్పుము విస్తరించి నీ
చారుసుధారసోపమవచగకలనన్ జెవు లింపు సెందెడిన్. 189

ఉ. భానునిచే మహాతమముఁ బాయు తెఱంగున మాను మాదృశా
జ్ఞానము మిమ్ముబోఁటిబుధచంద్రులచే నని జానకీబహిగ
ప్రాణము రామభూవిభుడు ప్రశ్న మొనర్ప దరస్తి తంబుతోఁ
దా ననియెన్ దధావిధకథావిదుఁ డమ్మని సమ్మదంబునన్. 190

మ. రవివంశోత్తమ సంశయం బయినచోఁ బ్రశ్నంబు గావింప నే
ర్తు వివన్ నేర్తువు నావధానముగ నిన్ స్తోత్రంబు సేయంగ మా
కు వశంబే పరమేష్ఠినుండియును రక్షోవంశ మాద్యంతమున్
వివరింతున్ వినుమం చగస్త్యుఁ డను బ్రావృట్కూలమేఘార్భటిన్. 191

—రాక్షసవంశోత్పత్తి క్రమము—

మ. హరినాభీకుహారారవిందమకరందానందనేందిందిరం
బురహిణ్ మించి విరించి యంచితతపస్సున్గర్జి జగత్సృష్టివై
ఖరః బ్రూపించి మహాజలంబు దొలుతన్ గల్పించి తద్రక్షణా
కరకాంక్షన్ సృజించె సత్త్వముల సంకల్పం బనల్పంబుగన్. 192

శా. ఆసత్త్వంబులు తుత్త్వజాతురత బ్రహ్మ జేరఁగా వచ్చి వి
శ్వాసంబుల్ గనుపింప నేమి యొనరింపన్ మమ్ముఁ బుట్టించి తీ
వోసామి యిపు డేమి నేయుదుము నా నుక్తీశుఁడున్ నవ్వతో
మీసామర్థ్యముఁ జూత మిజ్జలము నెమ్మి బ్రోవుఁడీ నాపుడున్. 193

మ. జలసంరక్ష యొనర్తు మంచుఁ జని యాసత్త్వావళుల్ తుత్త్వజా
విలభావంబు వహింప కంబుహృతి గావింపంగ నుంకించి యం
చల బ్రహ్మ గని కొంచి కొన్ని యనె “జతామే” తిథాత్వర్థవా
క్కలనన్ నీళ్ల వనించుకొన్ని యనె “రతామే” తి వాగ్వైఖరిన్. 194

తే. అపుడు పరమేష్ఠి జక్షింతు మని పలికిన, జంతువులయత్నులగుచుఁ బ్రశస్తిజెందుఁ
డనియె రక్షింతు మనిపల్కినట్టివారి, రాక్షసులుగండనుచుఁ బల్కెరఘువరేణ్య.

—హేతిప్రహేతుల పుత్రాంతము—

ఆ. రామ యట్టి యక్షరాక్షసకోటిలో, నెంచఁ దగినవీరు లిద్దరై
యెవ్వ రన లాయగ్ని హేతి బోలినహేతి, హస్తదీప్రహేతి యగుప్రహేతి. 196

క. ఖేటప్రతివీరులు మధు, కైటభనిభవిక్రమప్రకారులు పటుబా
హాటోపపేటు లాదిని, శాటులు హేతిప్రహేతు లద్యుతహేతుల్. 197

క. వారలయందుఁ బ్రహేతి యు, దారుడు కామాదిరివువిదారుడు శ్రితమం
దారుడు గుణనందితబృం, దారుం డనపేక్షితార్థదారుం డయ్యెన్. 198

మ. భయదూరుం డలహేతి తాత పనుపన్ భార్యాకుమారస్పృహ
భయసంగాత్మకుఁ డౌటఁ గాలభగినిన్ భద్రేభకుంభస్తనిన్
భయ యద్దానిఁ బరిగ్రహించె దళదిగ్భాగస్ఫురన్తల్లికా
భయశకపాండురమాక్షికప్రతతి వై వై సేస గావింపఁగన్. 199

క. ఆశాతోదరి విద్యు, త్కేశుని సంధ్యాబ్జనికటదీపితవిద్యు
త్కేశునిఁ దేజశ్శోచి, ష్మేశునిఁ గనె హేతి ప్రీతి చెన్ను వహింపన్. 200

శా. విద్యుత్కేశుడు తోయగాంబుజముతీవిన్ దాతృకీర్త్యన్నతిన్
విద్యాభ్యాసివివేకమున్ వలె మహాజ్ఞానివై రాగ్యమ
ట్లు దోగ్ధస్థనికల్మీల హఠయోగోద్భాసియార్ధతిన్
ఖద్యోతద్యుతి వృద్ధిఁ బొందె బిత్తురక్షంజేసి నానాటికిన్. 201

మ. నవవర్షాగమజ్ఞుభితాంబుడముచందానన్ మధుస్సూర్జితా
టవిలీలన్ బటుయావనస్ఫురదవష్టంభంబునన్ బుత్త్రకుం
డు విజ్ఞుభించినరీతి హేతి గని మృత్యుప్రీతిఁ బ్రాపించి వా
నివయోరూపనిరూఢికిన్ దగినకన్నెం గాంక్ష గావింపఁగన్. 202

సీ. కమనీయకమలకోశములతో నమము లై కులుకుగుబ్బ మెఱుంగుగుబ్బ లమర
నసమాననీలోత్పలనమానదు మ లొంది కలికిసోయగపువ్వులన్ను లలర
శ్రీవందనస్యందనానందనరథాగపటిమ విస్తృతనితంబము రహింపఁ
గంజరాగము మీఱుసంజకెంజగితీరు వహియించి కెమ్మోవి వన్నెమిగుల

తే. నిరులనరులను బెన్నెఱు లిరవుకొనఁగఁ, దారకస్సూర్జి గన నఖోదారకాంతి
సంధ్యవలె మించుసంధ్యాత్మజాలలామఁ, బ్రియకుమారునకాహేతి పెండ్లిసేసె.

శా. తత్కాలంబునఁ జారుగాత్రి యగుసంధ్యాపుత్రిఁ బ్రాపించి వి
ద్యుత్కేతుండు శచీనమేతుఁ డగునిద్రున్ రోహిణీయుక్తుఁ డా
నకాత్మన్ గిరిజావిలోలుఁ డగుపశ్యత్ఫాల్గునిన్ బోలి య
త్సుత్కంఠోత్థరత్రిక్రియన్ మదనదేవోపాస్తి గావింపఁగన్. 204

ఉ. నీలపయోదయుక్తపల నీటున నాథునిఁ గూడి యొప్పునా
సాలకటంకటాయువతి స్వాతిగతాంబుడవృష్టి శుక్తియున్
బోలె నిజేశు తేజమున భూతరంబుగ నంత గర్భమున్
దాలించి మందరాచలనితంబమునం దుడుసాహసంబునన్. 205

మ. పరు లెవ్వారును గానకుండ నిజగర్భస్థార్థకున్ దధరా
ధరమధ్యంబున డించి వహ్నిజనితోద్యద్గర్భభారంబు మున్
శరమున్ జేర్చినగంగఁ బోలి సుర తేచ్చాలోల యై జీవితే
శ్వరుఁ జేరన్ జనఁ బాప మెంచరుగదా చానల్ రఘుగ్రామణీ. 206

శా. ఆసంధ్యాతనయావిరృప్తశిశు వాస్యాంతస్సురిన్తుష్టియై
యాసన్నక్షీతిభృద్గహల్ బదులుమ్రోయన్ గాలజేమూతగ
ర్జాసామ్యధ్వని రోదనంబు ఘటియించన్ నాగె సింహాదిసా
నాన త్రవ్వంబులు తద్ధ్వనిన్ బెదరి చెంతన్ జేర లే కేఁగఁగన్. 207

వ. అప్పుడు. 208

సీ. బలుకెంజడలతోడఁ దెలిగ న్నెరులవన్నె గలకొన్నెలవతంసంబుతోడ
వలుడశూలముతోడ నలినుబ్బునలమబ్బు వెలిద్రొబ్బగరశభృద్గముతోడ
గిబ్బత త్రడితోడ గిరిరాజు హరిరాజుఁ గిరిరాజు నగుమేనికాంతితోడఁ
బునుకకంచముతోడ ననతూపులనయేపు గన నోవుదొరబూదిమినుకుతోడఁ

తే. బ్రమథతఃసితోడఁ బార్వతీప్రమదతోడఁ, గరిముఖాదికుమారవర్గంబుతోడ
శివుఁడు మంథానగిరితుంగశృంగవీధిఁ, జెలుపుమీఱంగ స్వారి వేంచేయునపుడు.

— సుకేశుం దనురాక్షసుని వృత్తాంతము —

- క. వాపోయెడుసంధ్యాతన, యాపత్యముదిక్కుజూచె నభవుండు కాదు
జ్యాపారసుధాపూర, వ్యాపారకటాక్షవీక్షణాతిశయమునన్. 210
- క. అంగజహరుఁ గని ప్రియ మెన, యంగ జగజ్జనని గిరిజ యవధా రహిరా
డంగద యీపసిపాపని, యంగదఁ బాయంగఁజేయ నర్హం బనినన్. 211
- మ. ప్రియురా లాడినమాట దాటక పురస్త్రీచిత్రకక్షాశనా
క్షయదుర్ధర్ష శరుండు శంభుండు దయాంచదుబ్ధిఁ దద్బాలుఁ జూ
చి యమర్త్యశ్వము మాతృసన్నిభవయశ్శీర్షార్థియున్ విశ్వది
గ్భయ తేజంబు నభశ్చరత్పురముఁ గల్గంగా వరం బిచ్చినన్. 212
- శా. శ్రీగారీజలజాయతాక్షి పలలాశిశ్రేణికిం గూర్చి న
ద్యోగర్థాతిశయప్రసూతులును సద్యోయావనప్రాప్తి న
ద్యోగాధప్రతిభాపరాక్రమజయోద్యోగంబు లిచ్చెన్ లన
ద్యోగారూఢమనగిప్రసన్నుఁ డగుకాంతుం డట్టు లొఁ గాకనన్. 213
- క. దేవికి వేడుక యవు నని, దేవరయును వరము లొసంగ దేవరఁ గనుచున్
దేవియు నాటికి బేటికి, దీవింపఁగ దైత్యశిశువు తేజము నొందెన్. 214
- చ. జనని సుఖంబె కోరి కని శైలతటంబునఁ బాట వైచి పో
యినశిశు వేడ వానికి యతీంద్రులకున్ గనరానివేలుపుల్
గనఁబడి కోర నేరఁ డని గాఢవరంబు లొసంగు పేడ య
ద్దనుజనిపూర్వజన్మ సుకృతం బెటువంటిదొ గాక రాఘవా. 215
- ఉ. ధారుణిలో నరక్షితుఁడై దైవసురక్షితుఁ డందు రాద్యు లా
వా రది యట్టులుండె రఘువంశసుధాంబుధిచంద్ర వింటివే
యారజీవరార్యకుండు నంత సుకేశుఁ డనన్ బ్రసిద్ధుఁ డై
గారియు శంభుండున్ బనుపఁగా శివదత్తపురానువర్తి యై. 216
- సీ. జలజాతరాగమండలపిచండిలమండలావిష్టుఁ డగుభాను ననుకరించి
తపనీయదివ్యరత్నవిమానసంచరిష్టుత నిర్వహింపజిష్టుని హసించి
బహుయోజనాయాతప్రథమానరథ మెక్కి చరియించుపూర్ణిమాచంద్రుఁ డెగడి
కనకాచలాంగసంగతపతంగపతంగవాహనుం డగువిష్ణువైఖరి నగి
- తే. గగనబహుపాదరారుహాగ్రము స్వకీయ పురమణీదీప్రవప్రగోపురవిభామ
తల్లికావల్లికాశ్రేణు లల్లికొన ను, కేశుఁడలరారె నంబరకేశుకరుణ. 217
- క. ఆమనుజాశిస్తోమల, లామునికీర్తిప్రతాపలావణ్యంబుల్
గ్రామణీయనుగంధర్వ, గ్రామణి తిలకించి కౌతుకం బలరారన్. 218
- సీ. వేణికారుచిఁ గృష్ణవిభవంబు వహియించి ముఖదీప్తి బూర్ణస్తోమని గ్రహించి
తనుకాంతిఁ గనకగర్భనిరూఢిఁ బ్రాపించి స్తనలీల గిరిజాతఘనతఁ గాంచి

వరనాభిగతి దేవవల్లభోన్నతి నొంది మధ్యరీతి ననంగమసిమఁ జెంది
కటితటస్ఫురణఁ జక్రహితాభ్యుదయ మాని నడలచే శిఖవాహనటన మూని
తే. సారభంబున సుమనసిప్రసక్తి మీఱి, యఖిలమనోగుణంబుల నతిశయించు
దేవవతి యనుతనకన్యఁ దెచ్చి యిచ్చె, నలసుకేశాఖ్యునకు భానుకులవరేణ్య.

—❧— సుకేశుండు దేవవతిని వరించి మాల్యవదాదులం గనుట ❧—

శా. రక్షో రాజ్యరమావధూటి యనఁగా రంజిల్లునప్పద్మ ప
త్రాక్షి బెండిలి యై సుకేశుఁ డధనుం డర్థంబుఁ బొిపించిన
ట్లక్షీణస్పృహ మించె నద్దివిజకన్యారత్నముఁ నిర్జరా
ధ్యక్షుఁ జెందువులోనుజఁ దెగడె దీవ్యదౌగభాగ్యోన్నతిన్. 220

చ. కరియుఁ గరేణువుఁ బెనఁగుకై వడి నిచ్చులు హెచ్చుమచ్చికల్
దొరసి సుఖించువారలకుఁ దోడనె పుట్టిరి పావకత్తయ
స్ఫురణఁ ద్రిలోకసంగతిఁ ద్రిపూరుషమంత్రగతిఁ ద్రినేత్రవై
ఖఁ ద్రిగుణంబులుఁ బలెఁ ద్రికాలములట్టుల మువ్వ రాత్నజుల్. 221

—❧— మాల్యవదాది రాక్షసుల చరిత్రము ❧—

మ. వియదంభోమరుదున్నతిఁ వెలయునవ్వీరత్రయిఁ నద్విరా
జయశోనిర్మలమాల్యవంతుఁ డన మించెఁ మాల్యవంతుండు ద్వి
త్పుయ సంపత్కుసుమాలి నాఁ దదనుజాంచఘ్నాతిఁ గాంచెఁ సుమా
లియుఁ దేజోవిజితాంశుమాలి యయి పొల్పెఁ మాలి తద్భాతృతన్. 222

శా. ఆరక్షస్త్రితయం బుపేక్షితమహావ్యాధిత్రయంబున్నలెఁ
దాదణ్యంబు వహించి తండ్రికరణిఁ దా నెంతయుఁ దేవతా
కాదణ్యంబులఁ గామితంబులు గనంగా నెంచి యంచ త్రపసి
ప్రారంభంబు వహించి కాంచనగిరి ప్రత్యంతశైలస్థ మై. 223

శా. కీలాలం బని నీరు గోలురహి సుక్కించెఁ బలాశంబు లం
చాలోకించుట మానెఁ బర్ణముల మధ్యాఖ్యుఁ బ్రవర్తింపఁగాఁ
జాలించెఁ విరిదేనె చాయ దొరయఁ జన్నఁ రవిద్రోహదు
శ్శీలంబా నని రాక్షసత్రయి విసర్జించెఁ దరుచ్ఛాయయున్. 224

మ. అతిలోకం బగుతాల్చి తోఁ దపము లిట్లారాక్షసుల్ సల్పఁగా
యతిలోకం బరుదందె నంతటఁ దదీయప్రాంతాచారసూ
నృతసంభావ్యమహాతపోజనితవహ్నిజ్వాలికామాలికా
హతి ముల్లోకములుఁ దపింపఁ గని భాషాధీశుఁ డుద్భాసించుఁ జై. 225

—❧— మాల్యవదాదులకుఁ బ్రత్యక్షమై బ్రహ్మ వరంబు లొసఁగుట ❧—

సీ. పలలభోజనతపోనలము వేడిమి నంచతేజి బంగరుతెక్క తేజరిల్ల
దోషాచరతపోగ్నిధూమాళి భారతీధవలాక్షికోఽష్టవూదండ లాన

దనుజత్రయీతపోదమునస్సస్పృలింగముల్ మహనీయముకుటాగ్రమణులనొరయ
దైత్యమూర్ధన్యమూర్ధజతపశ్చిఖశిఖాచయముచే సావిత్రిమెయి సెమర్ప
తే. నుగ్రనిష్ఠాగరిష్ఠులై యుగ్రమహిమ, నుగ్రతపమును గావించుచున్నరాక్ష
సాగ్రణులచెంత కరుదెంచి యట్టెకాంచి, వెఱగుమించి విరించి దీవించి యనియె.

ఉ. ఇంకఁ బ్రయాస మొంద వలదే మిము మెచ్చితిఁ గోర్కు లిచ్చెదన్
శంకఁ దొఱంగి లెం డసురశంకరులార యటంచు భాఁతీ
పంకజలోచనాకచవిభాసుర కేసరవాసనాగతా
హంకరణాలిఝంకరణహరిమృదూక్తుల నానతిచ్చినన్. 227

మ. అమృతాంభోధితరంగఘంఘుమరవోద్యత్తన్నదూక్తిగత
శ్రములై కన్నులు విచ్చి రాక్షసులు సాక్షాత్కార మైయున్నబ్ర
హ్మముఖాంభోజముఁ జూచి లేచి భయకంపావాప్తి న్నాష్టాంగదం
డము లర్పించి నుతించి రిట్లని లలాటన్యస్తహస్తాబ్జులై. 228

మ. పురుషుం డంచుఁ బరేశ్వరుం డనుచు వేల్పుంబెద్ద యంచున్ మహే
శ్వరుఁ డంచుం బరమాత్ముఁ డంచు శుతిశాస్త్రజ్ఞానపారీణు లే
ర్పటుపం జాలక పెక్కు భేదముల నేభవ్యాత్తు నూహింతు రా
పరమేశున్ నినుఁ గొల్తు మేము శుభముల్ ప్రాపింప నశ్రాంతమున్. 229

శా. ఆశాన్యంబులు సేవలెన్ నతుల కీయన్ జాలు జేజే గలాఁ
డే శశ్వత్కృప మాయెడన్ నిలిపి తండ్రి ప్రోచెదేనిన్ సమ
స్తాశాధీశజయప్రతాపములు దీర్ఘాయుస్సదారోగ్యవి
ద్యాశాలిప్రతిభల్ పరస్పరహితత్వంబున్ బ్రసాదింపవే. 230

క. ప్రభవిష్ణుల మై యెందును, నభివృద్ధి వహింతు మనుచుఁ బ్రార్థించినఁ బ
ద్మభవుం డాదరమున న, యభిమతము లొసంగి చనియె నాత్మీయులతోన్. 231

మ. అంత. 232

— ❦ — మాల్యవదాదులు లోకంబుల బాధించుట ❦ —

శా. భాషానాథవరప్రదానవిలసద్బాహుబలాటోపులై
దోషాటాధిపతుల్ మదాంధత సుధాంధోముఖ్యులన్ గెల్చి త
ద్యోషారత్నములన్ గ్రహించి మునులన్ దూలించి సాధ్యాదులన్
రోషాగ్నిన్ దపియింపఁ జేసి సురవైరుల్ మెచ్చ వర్తించినన్. 233

సీ. పట్టు గానక బయల్ వట్టి రాదిత్యులు ఖచరులత్రోవలు గట్టువడియె
దీనులై గరుడులు దెస సెడి పాటిరి తుషితులు బడలికతోఁ దిరిగిరి
వసువులు పేదలవలె గాసిఁ జెందిరి గమిఁ బాసి రుద్రులు గాడుపడిరి
యడ్డగింపులకు లోనైరి మరుత్తులు చేరిరి గిరిగుహల్ సిద్ధవద్యు

తే. లోడి గంధద్వ లూడనిఁబాడి రచ్చ, రలకుఁ జెఱ లుప్పతిలె మహారాజకులకుఁ
గలిగెఁ దలగంప దింపనివలసపాటు, రాక్షసులు సేయురాయిడి రఘువరేణ్య.

క. నిరయగతు లై నప్రాణుల, కంణి¹ రక్షకుని నొకనిఁ గనక నుకేశా
సురసుతభాధితభవనాం, తరగతు లాపదలఁ బడిరి తత్కాలమునన్. 235

శా. ఆరాత్రించరశేఖరుల్ ముగుడు ని ట్లాదిత్యహృద్భీకర
స్వైరస్ఫూరవిహారులై తమకు భూస్వర్గంబులీలన్ మనో
హరం జౌనగరం బౌనచ్చటకుఁ గా నర్థించి శిల్పప్రభా
ధారేయుం డగువిశ్వకర్తఁ దలఁపన్ దద్ధన్యుఁ డేతెంచినన్. 236

ఉ. మాల్యవదాదు లి ట్లని రమ ద్భ్యులకల్పియు బల్కి కీర్తిబా
హుశ్య మెఱింగి వారికి యథోచితగేహము లీ హనర్పఁ బా
బల్యముఁ జెందె నీచతురభావము దిక్కుల నోయి శిల్పకౌ
శల్యనిధాన మాకు నిక సద్గృహముల్ రచియింపఁగాఁ దగున్. 237

మ. హిమవత్పర్వతమాలిమీఁద నయినన్ హేమాద్రిపై నైన మం
ధమహేధాగ్రణిమీఁద నైనఁ గలధాతక్షోణిభృచ్చృంగతుం
గమణిగోపురసాధయూథములు గల్గె మాకు నిర్మింపు గే
హము లంచున్ వచియింప నయ్యమరశిల్పచార్యవద్యుం డనున్. 238

— విశ్వకర్తవలన నెఱింగి మాల్యవదాదులు లంకఁజేరుట —

ఉ. దక్షిణవారిరాశితటధాదుణి భాసుర మాఁ ద్రికూటనా
మక్షితిభృద్వరేణ్య మనమానమణిమయసానుసంపదన్
దక్షిణదిక్త్రికూట మనఁ దద్గిరిశృంగమునం దొనర్చితిన్
రాక్షసులార ము న్నొకపురం బను రేంద్రనియాజ్ఞ వెంపునన్. 239

వ. అదియును పష్టియోజనవి స్తీర్ణంబును శతయోజనాయతంబును వినిర్మలముక్తా
ఫలని ర్జితసర్వహర్షచ్ఛవిచ్ఛటాధవళితహరిదశ్వహరిత్తురంగంబును నుత్తుంగ
గోపురోపరిద్వారాంతరస్థాపితకాంచన పాంచాలికాబాలికాస్తనాంతరక్షోమ
పటోత్తరీయాయితవియత్తటిసీతరంగంబును వాసవకృతత్రాసనిరాసార్థవనరాశి
సమాసీత కలధౌత గిరిపోతతులితలలితమణిమయ క్రీడాచలవిరాజమానంబును
నిజవైభవాధిక్యతనమగ్రసాభాగ్య లక్ష్మీప్రార్థనానిమిత్తసమాగత భోగవతీపుర
వ్యంజకపరిఖాయితాంభోధిగతాత్మప్రతిబింబంబును శతకోటి శివాలయసీల
ప్రాకారజాలప్రభాభిధముధాభిమర సముదయాదుణ కమలాయిత కమలహేత
మండలంబును నాయుకోచిత మరకత మణిమయ ఘననివసనకనకవనగగనలక్ష్మీ
ప్రకల్పితపుష్పహారాయితతారాప్రతానంబును వనపవనచలితలతాప్రతాన
పతత్ప్రసూనపరిమళమిళితపరాగవాసితాజాండకరండంబును సమ స్తవ స్తువిశేషం
బులకు జన్మనివాసంబును నఖిల విభవలక్ష్మీవిలాసంబులకు వీడుపట్టును నై
కనుపట్టునట్లుగా గంగాదిశకునదుష్ప్రవేశంబును టంకాగ్రవిచ్ఛిన్నచతుర్దిశా

వకాశంబును నగుత్రికూటశిఖరిశిఖరప్రదేశంబున స్వర్గలోకవస్వాకసారాది
దిక్పాలపురంబులు నిర్మించి యాటితేటినశిల్పనైపుణ్యము మెఱసి నిర్మించిన
యాలంకారపురంబు మీకాపురంబునకుఁ దగు నందు నిలువుం డని మెఱియు
విశ్వకర్మ వారలం గనుంగొని. 240

శా. లంకాదుర్గముఁ జేరి శాత్రువులకుఁ లక్షింపఁగా రాకని
శృంకఖ్యాతిఁ గనం గలా రని గణించె శిల్పసమ్రాట్సుధా
సంకాశోక్తుల నుత్సహించి బహురక్ష శ్శ్రేణితో దోర్బలా
హంకారంబునఁ జేరి రప్పరి నిశాటాధ్యక్షు లొక్కుమట్టడిన్. 241

— మాల్వవదాదులు వివాహ మై పుత్రులం గాంచుట —

శా. ఆలేఖద్విపదగ్రగణ్యులభుజాహంకార తేజోవయ
శ్రీ లెల్లం దిలకించి నర్మద యనం జెల్వొందుగంధర్వి సు
శ్రీలావణ్యగుణాభిజాత్యముల ప్రీత్రీకీర్తుల బోల్చ నా
ప్రీలక్ మువ్వర నిచ్చె నాత్మసుతలక్ జ్యేష్ఠానుపూర్వంబుగన్. 242

తే. నర్మద వళిప్రహసితమహార్చితకలిత, నర్మద సుపరస్వతి యయ్యు దుర్మదులకు
నసుదులకు నెట్లాసంగెఁ గన్యకల ననకు, కలిమిగుణ మట్టి దిత్వాకుకులవరేణ్య.

చ. మరుఁడు త్రిలోకమోహకరమాత్రనిగుంభితమార్గణత్రయి
దరుణులు గా గొనర్చి భువనత్రయభీకరరాక్షసత్రయి
మరులున ముంప నంపెనొ యనన్ దగునజ్జవరాండ్ర మువ్వరన్
బరిణయ మై యమర్తులక్రమంబున పాదు సుఖించి రంతయున్. 244

వ. అంత. 245

క. సుందరి యనునిజసుందరి, యందుఁ గనియె మాల్వవంతుఁ డాత్మజ నొకతె
నందనుల నేడుగుర విను, మందఱనామములు దళరథాత్మ జతిలకా. 246

— మాల్వవదాదులకు వజ్రముప్రొద్దిరాక్షసులు పుట్టుట —

మ. అనిశక్రోధుఁడు వజ్రముష్టియు విరూపాక్షాఖ్యుఁడున్ దుర్ముఖుం
డును సుప్తఘ్నుఁడు యజ్ఞక్రోవుఁ డనువాఁడున్ మత్తుఁ డున్న త్రకుం
డనలానామకుమారియున్ బాడమినన్ హర్షించె నమ్మాల్వవ
న్ననుజాశీంద్రుఁడు పుత్రవంతుఁడును సంపన్నుండు నై రాఘవా. 247

క. కేతుమతి దృక్పిపాంగజ, కేతుమతి సుమాలిసతి శుకీవాణి తనూ
జాతలఁ దనుజాతులఁ గనె, సీతాధిప వారిపేళ్లు సెప్పెద వినుమా. 248

వ. సుప్రహస్తుం డనన్ దగుప్రహస్తుండును రణస్థలాకంపనుం డగు నకంపనుండును
సురవికటుండగు వికటుండును విధ్వస్తశత్రురథన్యస్తశకటీముఖుండగు శకటీ
ముఖుండును బరుషదుపానలధూమ్రాక్షుం డగుధూమ్రాక్షుండును నుద్దండ
భుజాదండుం డగు దండుండును జతురంగబలాక్రాంతసుపార్శ్వం డనన్ దగు

సుపాద్యుండును నశనిసంహృది యగుసంహృదియున్ దనుప్రభాప్రహసితోద్దీప్త
ఘనుం డగుప్రఘనుండును మాగధీభూతసుస్తవనశ్రవణసముదాసకర్ణం డగు
భాసకర్ణండును బుట్టి దిట్టతనంబున్ జేపట్టి రట్టిరట్టిడివీరులకుఁ దోఁబుట్టువు
లై బాలయున్ బుష్పొత్తటయున్ గైకసియున్ గుంభీననయు ననన్ దగు
కన్నెలు చెన్నవహించి రంత. 249

మ. వసుదావోపశమాంబుదప్రతిమదీవ్యదాత్రుఁ డమ్మాలియున్
వసుదారిద్ర్యయుతుండు పెన్నిధులఁ జెందన్ గోరుచందంబునన్
వసుదాభామినిఁ గూడి శౌర్యనిధులన్ వాంఛించి విద్విద్విభా
వసుదాయాదులఁ గాంచె బుత్తులఁ జతుర్వారాశిసంకాశులన్. 250

క. సరసుం డనలుండు ననిలుండు, హరుండున్ సంపాతి యనఁగ నల్లనలుపురున్
బురుషార్థంబులవలె నొప్పిరి రాఘవ వారెకద విభీషణమంత్రుల్. 251

మ. ఇటు లమ్మాల్యవదాదు లాత్మజులతోఁ నింద్రాదిదిక్పాలతో
క్కటసంపద్ధరిమంబుతోఁ ద్రిభువనతానప్రదోద్యద్భటో
ద్భటధాటిఘటితార్భటిపటిమతోఁ దా రండఱున్ గూడి ము
ప్పటిలిలన్ గరుడోర గామరముసింద్రశ్రేణి బాధింపఁగన్. 252

— సురలు ముసులు శివునిపాలి కరిగి యసురులం బరిమార్ప వేడుట —

ఉ. వారియుపద్రవంబున నివారితవైభవులై సమస్తబృం
దారుకులున్ వసింపఁ దగుతా విఁక నెయ్యది యేది త్రోవ యె
వ్వారికి విన్నవించుదము నైరులరా పని చింతఁ జేసి యి
బ్బారి పురాపహారి యెడఁబాపఁ గలాఁ డని నిశ్చితాత్ములై. 253

తే. శ్వేతరుచిభూతిఁ దగి భవ్యశృంగకలనఁ,దనరి గజముఖసంయుక్తిఁ గని యనంత
సాదకటకాస్తి నెంతయు బాగు మీఱి, శివునివలె నున్నకైలాసశిఖరిఁ జేరి. 254

సీ. అహిరాజభూషణుం డైనయావేల్పు మాయహిభయం బేరితి నడఁచు ననక
యెవుడుఁ గుత్తుక విషం బిడుకొని మాటాడు నితనిమాటలు నమ్ము టెట్టు లనక
తనవారితనముతోఁ గనుఁ బుణ్యజనుల నీయన పుణ్యజనవైరి యానె యనక
త్ర్యంబకుం డితఁ డనేకాంబకుల్ దేవతారిపు లెట్టువారి నిర్జించు ననక

తే. యల నుకేళకుమారసంహారమునకు
నెట్టు లొడఁబడు నితఁ డన కింద్రముఖ్యు
లటుల యాపన్నులై భద్రవటమునీడ
నిండుకొలు పున్న పార్వతీనేతఁ గనిరి. 255

క. కనివినయముభయమును బెనఁ,గొనఁ గరములు మొగించి శివునకును బహుసాష్టాం
గనమస్కృతు లొనరించి యి,ట్లని పొగడిరి మునులఁగూడి యమ రేంద్రముఖుల్.

మ. శ్రేభగర్భితసీసము—

అభవ కందర్పమదాప హానలదృశా పద్మారితోద్దీప్తభా జోహారు

సుకవిసంస్కృత్య రజోగుణేతరమతీగారీవధూనాయకా జోహారు
ప్రభవకుంభేంద్రవిభంజనక్రమహరిబ్రహ్మదేవధిపా జోహారు
త్రిభువనాధీశ్వర దేవసంయమిమనఃపూజావిధేయాత్మకా జోహారు

తే. చంద్రశకలశిరోవతంసక జోహారు, సురధరాధరకోదండధర జోహారు
శరధికన్యామనోహరశర జోహారు, ప్రణతరత్నాచిత్రజేతుణ జోహారు. 257

చ. రతిపత్నివైరి శంకర పరాకు సుకేశసురారినందన
త్రితయముచేతిబాధ నతిదీనుల మై గతిమాలి లోకసం
తతులకు దిక్కు నీ వగుటఁ దావకపాదము లాశ్రయింప వ
చ్చితిమి దయాప్రసక్తి మముఁ జేకొని విన్నప మాదరింపవే. 258

ఉ. కాలిచి రాశ్రమావళులఁ గార్చుకము క్తశరాగ్నికీలలఁ
జేలిచి రెల్లదేవతల భీరులఁ జేసిరి సిద్ధముఖ్యులం
దాలిచి రుగ్రూపములు దైవగృహంతరగోపురామలఁ
గూలిచి రేమి దెల్పెదము కూరిసురాదులచెయ్యులీశ్వరా. 259

సీ. పద్మాసనస్థులై ప్రణవంబు నొడువుచు ముక్కుఁ బట్టఁగఁ బాసె మునివరులకు
సేపట్లనైన స్వాహాపూర్వముగ హవ్య మగ్ని వేల్చఁగఁ బాసె యజ్ఞులకును
హవిరన్న కాంక్ష సేసవనకర్త గృహంబు దేటి చూడఁగఁ బాసె దేవతలకు
గుహలలో నొంటిగాఁ గూర్చుండి నీపాదచింత సేయఁగఁ బాసె సిద్ధులకును

తే. జేరి గురుకులవాసంబుఁ జేసి శ్రుతులఁ, జదువుకొనఁ బాసె నీబ్రహ్మచారులకును
భార్యతీనాథ మాల్వవత్ప్రేముఖదైత్య, శేఖరులు సేయనాజ్ఞావిశేషమునను.

ఉ. ఏమె యజాచ్యుతేశ్వరుల మేమె దినేశహుతాశనక్షపా
కాముల మేమె యింద్రయమకంధివరేణ్యుల మంచు భీమసం
గ్రామకుతూహలంబున జగత్త్రియముఁ బడలించురాక్షస
గ్రామణులఁ హరించి మముఁ గావఁగదే శివ యంచు మ్రొక్కినన్. 261

శా. ఆముక్కుంటి దరస్థితంబున సుపర్వాధీశులఁ జూచి మీ
తో మోమోటము లేక తెల్పెద నవధ్యుల్ రాక్షసుల్ వారలఁ
నే మర్దింపఁగ నోప వారి గెడపఁ నేర్చున్ ముకుందుండు మీ
రీమంత్రం బెద నమ్మి శౌరిఁ గనఁ బొం డిష్టార్థముల్ సేకుఱున్. 262

క. దితిజాహితుచేఁ దక్కుఁగ, నితరులచేఁ జెడరు వార లిది నిజ మని య
య్యతనుహదం డాడిన నా, శ్రితహిత మొనరింప మీకె చెల్లు నటంచున్. 263

— ఇంద్రులు విష్ణునియొద్దకుఁ బోవుట —

శా. ఆకైలాసనివాసు వీడుకొని కార్యకాతురత్వంబునఁ
బాకార్యాదులు వోయి బాడబశిఖప్రజ్వాలికాసంగతిఁ

బైకి బాంగుచు ఫేసమాలికలతో బల్ మ్రోతయు గన్నక్షీ
రాకూపారముఁ జేరి తజ్జలధిమధ్యద్వీపదేశంబునన్.

264

సీ. కడలిరాయఁడు మిన్న గలమిన్న గమిడాఁడు ఘటియించుబంగారుకణఁజమనఁగ
జలధిమధ్యమునందు జనియించినగహస్రపత్తశోభితహైమపద్మ మనఁగఁ
దెలిదీవిపుష్పమిముద్దులగుమ్మ నిజవలగ్నమునఁ బూనుసువర్ణఘంట యనఁగఁ
బాధోధినుతపీడుపట్టుచొక్కపుగుడారంపుహొంబట్టు సరాతి యనఁగ

తే. నలుపు మీతినవై కుంతనగరిపసిడి
కోటఁ బాడఁగాంచి మ్రొక్కుచు గోపురంబు
దఱియుఁ జొచ్చి మహోన్నతగరుడకేతు
రాజి నలరాదుహరిహజారంబుఁ జేరి.

265

చ. తెలిమగతాతికంబములఁ దీతినబంగరుకీలుబామ్మగుం
పులకు మెఱుంగుఁగొప్పసాలపుల్ మొలపించెడుకప్పరాలలో
పలఁ గలకల్వచప్పురపువన్నెలఁ జెన్నగునొక్కమేడలో
నలదుచు నేకతంబ కొలు వై నహరిక విని రాదిశాధిపుల్.

266

క. విని సమయ నూనొ కాదో, యని యించుక నిలిచి యచట నవసరపుఁజెలిక
గని స్వామికి మాయాగతి, వినిపింపం దగు నటంచు వేడిన నదియున్.

267

సీ. తిలకంబు దిద్ది దిద్దితిఁ జూడు మనురమానుదతిచెక్కల నీడఁ జూచువాని
మొనపంటమడుపు వేడిననీళ్ యొసఁగనందుచుఁ జాటుక్కుని మోవినొక్కువానిఁ
దనచిన్నెలకును జక్కని మొగం బటు వెట్టుకొనినభూసతి వేడుకొనెడువాని
వారియింటులకు ముగ వాడు తానె ఘటించి నలిరేగి పోరాడ నవ్వవాని

తే. నిచ్చుఁ బరిపూర్ణ కాముఁ డై హెచ్చువాని
నచ్యుతునిఁ గాంచి మ్రొక్కి యింద్రాదిసురలు
దేవ యదుదెంచినా రంచుఁ దెలిసినంత
శీఘ్రమునఁ దోడితెమ్మని సెల వొసంగ.

268

క. ఆవిశ్వంభరు ననుమతి, దావారికు లెఱిగి పనుపఁ దత్పరమతు లై
దేవతలు సన్నిధికి జని, సేవించిరి శుక్రశివ్యజిహ్ను విష్ణున్.

269

ప. ఈచందంబున శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గనందకథకుండును భక్తజనానందకరుండును
నగు నద్దయాకరునకు నభివందనంబు లొనర్చి బృందారకు లిట్లని యభినందించిరి.

—❧— దేవతలు మాల్యవదాదిరాక్షసోపద్రవమును విష్ణుదేవునకు విన్నవించుట —❧—

సీ. దండంబు శార్ఙ్గకోదండో గ్రకాండప్రకాండఖండితదైత్యకాండ నీకు
జోహారు మదగజద్రోహగ్రహంపాగ్రహాచ్చిదాహవోత్సాహ నీకు.
పందనం బరవిందమందిరామందిరత్సందహోరస్థలాళింద నీకు
జేజే హరాజాదిరాజీవపూజాసమాజోచితాంఘ్రిపంకేజ నీకు

తే. బహునమస్కారములు చక్రపాణి నీకు, నైకసాష్టాంగములు జగన్నాథ నీకుఁ
బ్రణతిశతములు సురసార్వభౌమ నీ క, నంతసేవాంజలులు సదానంద నీకు. 271

ఉ. దానవవీరవైరి యవధారు సుకేశతనూభవుల్ మహా
గ్రానలదీప్తవిగ్రహులు లుదగ్రులు మువ్వరుఁ గూడి లోకసం
తానము గాసిచేసెదరు తద్వ్యథ లోరువ లేక మిక్కిలిక
దీనతఁ జెంది యిం దరుగుదెంచితి మాపదఁ బాపవే కృపన్. 272

సీ. ఖపురభేదియు నంతకచ్చేది యన మించుహరుభుజావైభవం బనఁగ నెంత
దరముతో జడవృత్తిఁ దాల్చి యయాపుఁ డౌ శార్ఙ్గకోదండునిసత్వ మెంత
చోరుచే నపహృతశ్రుతి యై యజాఖ్య కాస్పద మైనవేల్పురాజస మ దెంత
పాకావహృతియు జంభవిఘాత మొనరించి యలరువృద్ధశ్రవుబలిమి యెంత
తే. యితరసుమనోగణములయహీనసమర, కంకశత్వ మ దెంతని గణుతిసేయ
రసురముఖ్యులు తామె బ్రహ్మాదిదేవ, వరుల నందఱ మించినవార మనుచు.

సీ. తగ ధనుర్దణ మీపు తెగ నిండఁ దీసిన దివిజారివరుల కాయువులు నిండు
బలురయంబున నీవు బాణముల్ వఱపిన విమతసైనికులప్రాణములు వఱచుఁ
గడిమిమై నీవు చక్రముఁ గేల నంటిన రాక్షసగుప్తచక్రము గలంగు
నలిరేఁగి పాంచజన్యము నీవు పూరింప నహితజన్యములు జన్యములు మాను

తే. గరుడవాహన మెక్కి లోకములు వొగడ, నందకము బూని కలనికి నడచితేనిఁ
గొంచ కెవ్వాడు నిన్నెదిరించువాడు, తామసము సేయ నేల రావే ముకుంద,

— విష్ణువు సురల కభయం బొసంగుట —

వ. అని యాపన్ను లయి విన్నవించినవేల్పుమన్నెదొరలయెడం బ్రసన్నుం డయి
వెన్నుం డి ట్లని యానతిచ్చె. 275

చ. ఎఱుఁగుదు ముక్ సుకేశుఁడు మహేశుకృపక విభవాభిరాముఁ డౌ
ఁటెఱుఁగుదు వానిపుత్రకు లహీనవరంబులు బ్రహ్మ యాయఁగా
మెఱసి జగత్త్రయంబునకు మీకును బాధకు లౌట సర్వ మే
నెఱుఁగుదు వేల్పులార వెత నింకకుఁ డింక జయించు వారలన్. 276

శా. పూర్వాదిత్యమహావిలాసము లయంబుక జెంద నన్నద్దను
ర్హ్వీటంకృతిగర్జ పాచ్చ సుమనోహ్లానిత్యముల్ మాన మ
ద్దుర్వారాశుగవృష్టి ముంచి యిఁకఁ దద్దుష్టోద్యమగ్రీష్మత
ప్రోర్వితాపముఁ బాపు నేఁగుఁ డన వా రత్సాహముం బొందుచున్. 277

తే. ఇందిరానాథవదనారవిందగళద, మందమధురవచోమకరందబిందు
బృందతుందిలసుమనోమిళిందు నై పు, రందరాదులు సెందిరి మందిరముల. 278

క. అని కుంభజఁ డెఱిగించిన, విని రాఘవుఁ డవల నెట్టివృత్తి మెలఁగి ర
ద్దనుజులు హరి వారలతో, నని యెటువలెఁజేసె దెల్పుఁ డని యడుగుటయున్.

— శ్లోకాసాంతము —

శా. హేలాగోపితగోపికాంశుక శుకప్రేక్షాపయోధిస్సుర
త్సాలేయాంశుయశోధురంధర ధరప్రత్యర్థిముక్తాంబుదా
భీలప్రస్తరవర్ష వారణ రణస్థితామృతాంధోద్విష
జ్వాలవ్యాళభిదాఖగోత్రమ తమస్సంచేదితేజోనిధి. 280

క. యతికువలయహిమకర కర, భృతనందకచక్రచక్ర సీతఘృణిమణిభా
సితవత్స వత్సదనుజా, యతమాయతభుజగ జగదుదంచితనియతీ. 281

భుజంగప్రయాతము. —

నిశాంతస్సురత్పాండుసీరేజనేంద్రా, నిశాంతజగద్వందసీయాబ్జమిత్రా
యశోదానదాక్షిణ్యహరిత్వధుర్యా, యశోదామనోరంజకాశ్చర్యచర్యా. 282

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షపీఠాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోదీర
విత్తిర్నివైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతరి స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనిసావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోభితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయమాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

— — —

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

ద్వితీయాశ్వాసము

—:0:—

శ్రీ రాధామధురసుధా

ధారాధరలోల కామితప్రదశీలా

శారీరశ్రీజితనవ

ధారాధరజాల శ్రీమదనగోపాలా.

1

తే, అవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుఁ డిట్లను శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
జానకీనాథ సుర లిట్లు శార్ఙ్గచేత, నభయదానంబుఁ గొని వేడ్క నరిగి రంత. 2

—❦— మాల్యవంతుఁడు విష్ణుప్రభావమును దమ్ములకుఁ దెల్పుట —❦—

శా. ఆవృత్తాంతము వేగదుల్ దెలుపఁగా నాలించి యమ్మాల్యవ
ద్వేవద్వేషి నిజానుజద్వయము నెంతే గూర్చి రప్పించి మం
త్రావాసంబున నుండి యిట్లనియె నేకాంతంబుగా శేముషీ
ప్రావీణ్యంబును గార్యతత్పరత సాభ్యాత్రంబుఁ గాన్పింపఁగన్.

3

ఉ. వింటిరె తమ్ములార యొకవిత విసంబడె మొన్న నేమొ ము
క్కంటిఁ గనంగ నెల్ల తెఱగంటిదొరల్ మును లేగి మ్రొక్కి మీ
బంటుల మమ్ము నొంచెదరు బాధలఁ బెట్టి సుకేశపుత్రు ల
క్కంటకులన్ వధించి మముఁ గావఁ గడే శివ యంచు వేడినన్.

4

చ. కరచలనంబు మస్తకవికంపనముం గనిపింప వారితో
హరుఁ డవు డానతిచ్చెనట యాయసురేంద్రులు మా కజయ్యు లా
హరి యగునే జయించుఁ జనుఁ డాయనయొద్ద కటంచు నట్ల సు
స్థిరమతి వార లేగి రట శీఘ్రముగా నసురారియొద్దకున్.

5

చ. హరునకుఁ దెల్పినట్ల మనయాగడముల్ హరితోడఁ దెల్ప నా
హరి వెత లేల శాస్త్రవచయంబు వధించెదఁ గొంచ కింక మీ

యిరవుల నుండుఁ డం చభయ మిచ్చి ప్రియంబున వీడుకొల్పఁగా
నడుసముఁ జెంది వచ్చిరట యందఱు ముందఱిలీల గుంపు తై.

6

చ. అమరులపాలివాడు హరి యాయన యిచ్చినబాస దప్పఁ డే
క్రమమున నైన గెల్చు మనగర్వము లింతకుఁ దెచ్చె నెల్ల న
క్రమమె యొనర్తు మేబలులఁ గైకొన మెంతటివారి నాదరిం
పము బలవద్విరోధము శుభం బొనరించునె యెంతవారికిన్.

7

క. హీనునితోఁ దగు రణము న, మానునితోఁ జేయఁ కగు సమాధానము సం
ధానరణంబులు దగ వన, మానునితోఁ దొలఁగి కొలిచి మనుటయె యొప్పున్. 8.

మ. నకుమంత్రింబున బల్కిఁ దెచ్చుకొని యన్యాయంబునకొ మూర్ఖుఁ డె
క్కుడువారికొ దొడరంగఁ బోయి మడియకొ ఘోరానలజ్వాలలతోఁ
బడి నీతొ శలభంబులీల సహజభ్రాజిష్ఠుకౌరువుండు ని
ల్కడ భావంబున నుండుఁ గయ్యమునకుకొ గాల్చివ్వఁ డేపట్టునన్.

9

క. తనబలము నెదిరిబలమును, గనుఁగొనక హితోపదేశకర్తలపలుకుకొ
వినక కుజనుండు సాహస,మునఁ జెడు బలుగాడ్డుఁ దొడరు బూరుగులీలన్.

10

ఉ. కావున దేవతార్థముగఁ గయ్యము సేయఁగ వచ్చువిష్ణుపైఁ
బోవుట పాడి గా దతఁడు పుణ్యజనప్రియుఁ డాశ్రయించినకొ
గావక పోవఁ డిప్పు డవకార్యము కయ్యము నెయ్య మొప్పు న
ద్భావముతో ముకుందునకె భక్తుల మైన నసాధ్య మున్నదే.

11

క. రాక్షసులు సేరినను హరి, రక్షించునె యనఁగ వలదు ప్రహ్లాదాదుల్
రాక్షసులు గారొ వారల, రక్షింపఁడొ మీ రెటుంగరా హరిమహిమల్.

12

సీ. ప్రళయాబ్ధి మోఁకాలిబంటిగాఁ జరియించుమధుకైటభులఁ బట్టి మట్టువెట్టెఁ
జాఁపచుట్టుగ ధరాచక్రంబుఁ జుట్టి కొంపోవుహిరణ్యాక్షుఁ బొడవడంచెఁ
దైలోక్యనాథుఁ డై తన కీడుజోడును గాంచ కున్నహిరణ్యకశిపుఁ ద్రుంచెఁ
జదువులదొంగ డై జలరాశి డాగిన కపటిహయగ్రీవు కడిమిఁ జెడిచె

తే. నముచి వధియించె సంప్రదనాము నొంచె, గెలిచె శుంభనిశుంభుల నలసహస్ర
కవచుఁదెగటార్చె బరిమార్చె గాలనేమి, దరమె విష్ణునితోఁబోరఁదమ్ములార.

ఉ. వారలకంటె నెక్కు డగువారమె విష్ణునితోడఁ బోర ని
ష్కారణ మల్లఁ డాయన నిజంబుగ నేరము లేక శౌరియం
దారయ దోస మేమి మనయందఱుదోసమె తన్ననొంబుజం
బీరస మొందఁ జేసె నిది యెంచి యొనర్చుడు మీఁదికార్యముల్.

14

తే. అని హితం బెఱిగించినయన్నమాట, నానుమాలియు మాలియు నాలకించి
నీతిఁ దెలిసియుఁ దెలియక నీతి మాలి, యిద్దఱును గూడి యతినితో నిట్టులనిరి.

శా. ఇట్టైశ్వర్యయుతింబు నీనెలపు నీయిచ్చావృశం బాయు పు

త్కృష్టప్రాభవశాలి వంచితతపోధిక్యంబు నీసాము నీ

శిష్టాచారము మేలుబంతి పలలాశిశ్రేణికిఁ శాత్రవా
నిష్టోత్సాహనిధాన నీకుఁ దగునే నేఁ డింత చింతింపఁగన్.

16

మ. విశిఖోత్తుంగతరంగఘుఘుమరవోద్వేంబు దుర్వారవీ
రశతాంబూద్భటసంకులంబు సముదగ్రచ్ఛత్ర ఫేనావృతం
బు శతాంగాద్రియుతంబు నౌసురబలాంభోరాశి నీబాడబో
గ్రశరజ్వాలల నింకె; నెవ్వ రెదు రింకన్ నీకు దైత్యగ్రణి.

17

మ. బలవంతుల్ భవదీయపుత్రులు సీభాితల్ త్రిలోకై కవీ
రులు నిన్ మృత్యువు దేటి చూపి వెఱచున్ దుద్రాచ్యుతాంభోజగ
ర్భులు నీపే రనినన్ దలంకుదురు భీరుత్వంబు నీ కేల నిన్
దెలియన్ జాలక యానతిచ్చెదవు దైతేయాన్వయగామిణీ.

18

తే. అస్తదాదులు సేయురాయిడి సుపద్య
లచ్యుతునితోడఁ దెలిపినా రనియె భయముఁ
జెందెదవుగాని మనలను జెఱుప నింత
కెత్తుకొని రని యలుగ వదేమి యధిప.

19

మ. అదలన్ జంపు మటంచుఁ బంద లయి యయ్యాదిత్యు లార్జిన్ గణిం
చిరి పో సర్వసమానుఁ డైనహరి ద్వేషిత్వంబుఁ దాఁ బూనియే
కరణిన్ గయ్యము సేయ వచ్చు మనతోఁ గ్రూర్వంబుఁ గౌటిల్య మా
హారికిన్ గల్గిన మాదృశుం డతఁడు గా కాధిక్య మే మారయన్.

20

తే. సహజమాత్సర్యమున దేవసమితితోడ, మనము దొడరిన హరియేల మచ్చరించు
నతఁడె నిష్కారణద్వేషి యయ్యె నేని, సంధికార్యంబు వొనఁగునే సరసగతిని.

తే. వనజనాభండు గనుపించుకొను నటంచు
వెఱచి పగతురపైఁ గిన్న విడువవలెనె
యేటియోజన బలవంతుఁ డీహరి యని
యిపుడు శరణన్న నవ్వరే యెవ్వరైన.

22

తే. వెన్నునకు నస్తదాదుల మెన్నఁడైన, నపకృతి యొనర్ప మతఁ డెన్నఁడైన మనకుఁ
జేయఁ డపకృతి వేల్పులు సేసి రింత, వేటుపులమిఁద నిక దండు వెడలవలయు.

చ. త్రిదశులతోడఁ గయ్య మొనరించి రమాపతి యస్తదాదులన్
గదిసి రణం బొనర్చినను గా దన వచ్చునె యంతభాగ్యము
న్నదె యెటు లైన మంచిది రణం బొనరింతము వేదశాస్త్రముల్
సదివితి మీవు లిచ్చితిమి జన్నము లూనితి మైహికంబునన్.

24

తే. అన్న నీమాట జవదాఁటి యాడితి మని
యలుక సేయక ప్రతివాదములు క్షమించి
యనుమతి యొసంగు మిపుడె మదాంధు లగును
ధాంధుల జయించి వచ్చెద మనుచుఁ బలికి.

25

— మాల్యవంతుఁడు మొదలగురాక్షసు లింద్రునిపై దండెత్తుట —

క. సేనాధిపతుల రమ్మని, దానవపతి యమర రాజధానిపయిఁ జనన్
బూనినవాఁ డిప్పుడె మన, సేనల రప్పింపుఁ డనుచు సెల విచ్చుటయున్. 26

భుజంగ ప్రయాతము.—

దణాపెద్దయాజ్ఞఁ నుధాభుగ్విరోధ్య, గ్రణీసేనలఁ మించె గంభీరభేరి
ధణంధాణముల్ దేవధానివనద్గర్భిణిగర్భగభ్రాణభేదంబు గాఁగన్. 27

సీ. తననిర్జరాచలత్వమున కుత్కి సురాద్రి వాపోవుగతిఁ బ్రతిధ్వను లొసంగఁ
దన కింక నెద్ది జీవన మంచు వారాశి గలఁగె నా జలము పంకిలము గాఁగఁ
దనమేను గరుసారఁ దమి మీఱి శశిధారి వడతుగుబ్బలిక న్నెవడకుఁ దీర్పఁ
దనకోర్కె లీడెఁ నను చొక్కపరువుతోఁ గలహాభోజి ముకుందుకడకుఁబఱవఁ

తే. జెవులలో వ్రేళ్లు లునిచి రాజీవగర్భుఁ

డిచ్చు నేమియు ననలేక టిచ్చపడఁగ

మించి ప్రస్థానభేరి వేయించి దండు

వెడలి రసురులు జేజేలవీటివీఁడ. 28

సీ. సాందర్యకృత మేరుమందరాచలనిందనము లౌమహాస్యందనములమీఁద
భూరిదానోదకాపూర్ణబంధురకంధరములై న మదసింధురములమీఁద
స్వజవమానసగంధవాహవాహస బాంధవము లై నఘనసైంధవములమీఁద
ప్రతిపక్షకుంభికుంభ చ్చదారంభరంహము లై నఘోరిసింహములమీఁద

తే. శరభచమరీమృగవ్యాఘ్రశల్యభల్ల, కాసరవరాహఖడ్గపుంగవఖరోష్ట్ర
విహాగఘణికూర్మమకరాది వివిధవాహ, వారములమీఁద దైతేయవీరు లెక్కి.

సీ. మధ్యందినాదిత్యమండలోగ్రాంశుపాణింధమాయుధదీప్తి నింగి ప్రింగ
గాఢసర్వాంగీణకి వచవజ్రచ్చటాచ్చాయ లాకాకుడ్యచర్చ లొసంగ
వీరపాణప్రక్రియార క్తదృగ్దృశ్యవిభఖదిరాంగారవృష్టి గురియఁ
బ్రళయకాలాభిగర్జనావదావదనిష్ఠురాట్టహాసముల బ్రహ్మాండ మగల

తే. దేవలోకజగీష చేఁ ద్రిపురహంతు, కామకామాంతకోద్భటాకారు లగుచు
లంక విడిచి మనోవీధి శంక విడిచి, యసురు లుత్సాహము గ్రాల నరుగువేళ.

శా. ఆలంకాపురిలో వివంబడె సృగాలారావముల్ భూతవే

తాళక్రూరతరాట్టహాసములు మిథ్యాదుర్విలాపంబు ల

వ్యేళఁ వేలయు దాటి నలైసలఁ బర్వెన్ సాగరోల్లోలక

ల్లోలశ్రేణి చలించె ఊణి నుడుపాళుల్ రాలె వీలెన్ గిరుల్. 31

శా. రక్షసైన్యములోఁ గబంధములు గృధ్రంబుల్ నటించెన్ ద్రిలో
కఊభంబుగ మేఘముల్ గురిసె నిర్ఘాతాస్థిమాంసాస్త్రముల్
పక్షక్షేపము లొప్పు నిప్పుకలు గూబల్ చూపులన్ రాలెఁ బ
ద్మాక్షుం డిప్పుడె మిమ్ము గెల్పు ననుప ల్కాకాశభూతం బనెన్. 32

శా. ప్రితిక్ సూరెల నశ్వినీసుతులు రాఁ బెం పొందునింద్రుక్ బలెక్
భ్రాతల్ గొఁవంగ మాల్వవంతుఁ డవు డాభామాంతరితో దిత్తో
త్పాశంబుల్ దిలకించి దైవకృతముక్ దప్పింప రా దంచు ని
ర్భీతిక్ సై న్యముఖంబునక్ నడిచె నీరేజాక్షవీక్షాస్పృహన్.

33

ఉ. మాల్వవదాసుడుం డిటుల మాల్వవదాఖ్యనగంబులీల నై
శ్చల్యముతో ననేకదివిషద్రుపుసంగతుఁ డై పటీరనై
ర్మల్యలనద్యశోధనసమన్వితదాత ధనార్థికోటిలోఁ
గల్యతఁ గన్యకై వడిఁ బ్రకాశిత శత్రులు భీతి నొందఁగన్.

34

ఆ. విభునిశౌర్యధైర్యవిక్రమోన్నతినాహ, సములు సూచి సకలసైనికులును
భయము మాలి మాలిపనుపున మృత్యువ, శాత్తు లగుచు నడచి రమరపురికి.

35

చ. దనుజవరూధినీసలలితత్వరితాశ్వఖురాహతోర్వరా
జనితపరాగ మింద్రపురిచక్కటికిఁ జను టొప్పె మీపురం
బున కదె దాడిగా దనుజముఖ్యులు వచ్చెద రేడ కై నఁ బొం
డనిమునుమున్నె ధాత్రి యమరాళికిఁ దెల్పఁగ నేఁగెనో యనన్.

36

మ. సురదంతావళదానగంధలహరిక్ సొంపొందుసౌరాపగాం
బురుహాళిందమిళిందబృందము మహామోదంబునక్ బైకొనెక్
జరనీలాచలభాసురాసురబల స్తంభేరమోద్యత్కటాం
తరచంచన్తద మాహరింప రిపు లన్నక్ సై య రెవ్వారలున్.

37

ఉ. భ్రాతలవీటి కీగతి నుపాధి విరోధు లొనర్పఁ జూడఁ బా
లైతి నటంచు విన్ననయినట్టిక్రమంబునఁ గాంతి మాసి ఖ
ద్యోతుఁడు వీరరాక్షసభటోద్భటపాణిక్పపాణదీధితి
వ్రాతము గప్పినక్ గనె వివర్ణత యద్దపుబిల్లకై వడిన్.

38

వ. తత్సమయంబున.

39

— విష్ణువు చేపసాహాయ్యార్థము వచ్చి మాల్వవదాదులతో సమరం బొనర్చుట —

ఉ. ఆసురరాడ్భయానకజయానకనాదము లాలకించెనో
వాసవదూత వోయి యిదె వచ్చిరి దైత్యులు నానెటింగెనో
తా సకలాత్ము డౌట విభుతక్ గనెనో తెలియంగ రాదు ల
క్షీసరసోక్తులక్ దనివిఁ జెంది ముకుందుఁడు లేచెఁ జెచ్చెరన్.

40

వ. ఈప్రకారంబునక్షీరాబ్ధికుమారితోడివిహారంబు సాలించి దనుజసంహారంబునందు
డెందంబుఁ గీలించి సురబృందంబుమే లెంచి మహాత్సాహంబున.

41

సీ. వనజమోహమునఁ జేరినభాస్కరుఁడొ నాఁగ శయకుశేశయమునఁ జక్రమమరం
గరికరంబున సితాంబురుహంబు దగులీల నొకకేల నంబుజం బొప్పు మీఱ

నంజనాచలముపై నరుణాతపము మించు రహి మేఘ గనకాంబరము దనర్పఁ
దొలువేల్పు రాప్రతిమలచెక్కడవుగండపెండెంబు డాకాల దండిఁ జూప

తే. శార్ఙ్గతూణగదాఖడ్గసహితమహిత

గరుడస్కంధ మెక్కి బంగరపుగట్టు
తుడచు గనుపట్టునీలతోయద మనంగ
శాత్రవజగీష నరుదెంచెఁ జక్రధరుడు.

42

వ. తత్సమయంబున.

43

సీ. తూలఖండములట్లు తునుక లై పాథోధరములు రోదోంతరాళమున నెఱసె
నపత్రములలీల శైలముల్ దివిఁ బ్రతిధ్వనులతో నొండొంటిఁ దాఱులాడె
శరనిధుల్ లోఁతుసూప రసాతలము దోఁపఁ జలువరాచెలులకంఠెలుచలించెఁ
గులశైలచలనంబువలన భారము మోవ బెదిరి దిక్కరులు గీపెట్టసాగె

తే. విఱిగి వెళ వెళ ధరఁగూలె విపినతరులు, గ్రహవిభుని తేరిహరులపగ్గములువదలెఁ
బ్రశయర్షుంఝూనిలాభీలపక్షిరాజ, పక్షవిక్షేపజాతప్రభంజనమున.

44

క. పక్షింద్రపక్షహతదీ, ప్రక్షోణీరేణుపటలి ప్రతిపక్షచమూ
రక్షోవీక్షల కప్ర, త్యక్షము గావించె భువన మంతయు నధిపా.

45

చ. హరిశరపంక్తికంఠె మును పగ్గరుడోగ్రగరున్నరుత్పరం
పరలు విరోధిసై న్యములపైఁ జనఁ గూలె ధ్వజాతపత్రచా
మరసుభటప్రకాండభుజమండలమండితమండలాగ్రముల్
కరులు హరుల్ రథంబులును గాడ్పడెఁ జేడ్పడి రెల్లసైనికుల్.

46

చ. అమరులు పుష్పవృష్టి గురియ౯ దివిఁ దుంబురునారదాదిగా
నములు రహింప సెవకజనంబులు గొల్వొగఁ జారణస్తుతుల్
ప్రమద మొనర్ప వచ్చి రిపుభంజనుఁ డాహరి యొత్తై రుక్మమూ
హమధితరాజముఁ రవధుతారిసమాజము శంఖరాజమున్.

47

చ. అదిరి కడుక్ సురారిభటు లాజయశంఖరవంబు వీనుల౯
గదిసిన గుండియల్ వగులఁ గంపముతోఁ దల లెత్తి కాంచన
చ్చదరుచి మించునగ్గురుడుఁ జక్కఁ గనుంగొన లేక భీతు లై
యదె యిదె వాడె వీడె హరి యంచుఁ జలింపఁగ సైనికాగ్రణుల్.

48

ఉ. గర్వముతో సుపర్వులకుఁ గా నని సేయఁగ వచ్చితే యిదే
సర్వసమానలక్షణము నాలు హరీ నిలు పోకు మం చహం
పూర్వికతో గదాపరశుముద్గరతోమరపాణు లై మహా
పర్వతరాజముఁ మశకపంక్తులయ ల్లెదిరించి రొక్కటన్.

49

సీ. వర్షాబ్జగతి సంపవానదైత్యులు ముంప నచలుఁ డై హరి యాజనాద్రిఁ దెగడె
శలభసంహతిలీల శత్రు లొక్కట మీఱఁ గేదారగతి నొందెఁ గేశవుండు

మశకపంక్తులయట్లు మార్త రుద్ధతిఁ జూపఁ గట్టుఁదాలుపుజెట్టిబెట్టుఁ జెందె
మకరవైఖరి వైరినికరంబు చెలరేఁగ వనజనాభుఁడు వార్ధివహి వహించె

తే. బూర్వదివిజలు దివిజలపోల్కి నిగుడ
నయ్యనంతం డనంతాభ నతిశయిలై
దొంయు మధుమక్షికలవీకఁ బదులు దాఁకఁ
దేనె పెరదారి మధువైరి గానిపించె.

50

శా. రక్షోరాజధన్వము క్తశతధారస్సారహృద్వాయువే
గాక్షీణాస్త్రపరంపరల్ నిగిడి కీలాభీలత వచ్చి ప
ద్మాక్షుం జొచ్చి యడంగె నొక్కటఁ దదీయాంగంబునన్ బద్ధగ
ర్భక్షీణావనరంబునన్ భవనముల్ ప్రాపించి లో నారహిన్.

51

వ. అప్పుడు.

52

సీ. పలునగంబులు వజ్రపాణి మార్కొనులీల రథికసారథులతో రథము లడరె
హాసీలిశిఖరిఁ గోరాడఁ దార్కొనుజాడ నిజయాధపులతోడ గజము లడరెఁ
బక్షితార్మ్యత ససింపనిచందమున నాశ్వకశ్రేణితోఁ దురంగము లడరెఁ
గదనమం దెటులై న నిదియె దిక్కనురీతి హరిపదంబున భటోత్కరము లడరె
తే. నడరినప్పుడె రథిఁదొంధికధన్వ, శింజినీఘోషములును సూసిపకహంక
రణము లాశ్వకధిక్కారవము లుగ్ర, భటకహకహర్భటులు దిశాపటలి నెరసె.

శా. ఆన క్తంచరశేఖరుల్ గురియుదివ్యాస్త్రప్రవర్షంబులున్
నానాశస్త్రపరంపరల్ పయిపయిన్ నారాయణున్ గ్రమ్మినన్
దా నుచ్చాష్టసము లేనియ ట్లాకముహూర్తం బయ్యెడన్ గన్పడెన్
బ్రాణాయామపరాయణుం డయినవిప్రగ్రామణిన్ బోలుచున్.

54

క. మీనసమూహము పొరల మ, హాసీరథిఁ గలఁగ నట్లు హరియున్ రక్ష
స్సేనాధిపనానాస్త్రవి, తానములకుఁ గలఁగ కుగ్రతిరకోపమునన్.

55

మ. అతికీఘంబున శార్జ మెక్కిడి గుణం బాభీలత దీటుచున్

శతధారాగ్రము లై మనోజవము లై సంవ ర్తకాలాసలా
ద్భుతకీలాభము లై తనర్చుశరముల్ దోరంబుగా నేసినన్
శతశకీఖండము లైరి రాక్షసవరుల్ సంగ్రామరంగంబునన్.

56

క. శ్రుతివాఁక శరము లరిఁ బో, సి తిగిచి హరి యేయ నసురసేనలఁ బడియెం
జతురంగంబులు దిలశ, శృతశకకణశసహస్రశకీ ఖండము లై.

57

ఉ. వాయువుచేఁ బ్రభూత మగువానవలె నిజశార్జము క్త మా

సాయకపాత మద్దనుజస్సైన్యము ముంచిన నుత్సహించి నా
రాయణుఁ డొత్తై నప్పుడు యుగాఁతపయోధరఘర్షణోదిత
స్ఫాయదభంగురాశనినిభధ్వనిధుర్యము శంఖవర్యమున్.

58

శా. ఆనారాయణశంఖరాజరవ మి ట్లత్తుగ్గ మై విద్విష

త్యేనాధీశులవీనుల దొరయ భీతిం జెంది సింహం బర

ణ్యాని గర్జిల నేనుగల్ బెగడున ట్లందంద మూర్చిల్లుచు

దీనత్వంబునఁ ద్రెళ్లుచు నలుగడఁ దృష్టించుచు స్కృంగన్.

59

చ. గతులకుఁ బాసె నశ్వములు గంధగజంబులు మూర్చితై రథ

ప్రతతులత్రోవ గట్టువడె బన్నముఁ జెందె బదాభిజాతి య

ద్భుతవిజయాంబుజధ్వనికిఁ దోడుగఁ గేశవుఁ డాచ్చి సంగర

క్షితి యద్రువఁ దిశాకరులు చేడ్పడె శార్ఙ్గగుణంబు దీటినన్.

60

వ. నెండియు నక్కుండలీశశయచుండు కుండలీకృతకోదండమండితకరుం డయి
గండు మిగిలి చండతరాఖండలమండలాగ్రనిభాఖండకాండ మండలాగ్రంబులఁ
గొండలవలె దండిగల చండరాక్షసులగుండెలఁ బగిలించుచుఁ గండల
నగలించుచుఁ గోదండంబుల ఖండించుచు దోర్దండంబులఁ దుండించుచు
జోళ్లఁ జించుచుఁ గాళ్లఁ ద్రుంచుచుఁ బ్రక్కలఁ గ్రొచ్చుచు తొక్కల
వచ్చుచు నెమ్ముల రాల్చుచుఁ గొమ్ముల జీల్చుచు ఛత్రంబుల ఛేదించుచు
గాత్రంబుల భేదించుచు మెడలఁ ద్రెంచుచు నొడల నొంచుచుఁ జేతికత్తులఁ
ద్రోయుచు భీతచిత్తులఁ జేయుచుఁ గపాలంబుల నాస్ఫోటించుచుఁ గపో
లంబుల నుత్పాటించుచు నరంబుల వదలించుచు శిరంబుల విదలించుచు
భూషణంబుల నులుపుచు దూషణంబుల సలుపుచు ధైర్యంబుల నెంచుచు
కౌర్యంబుల నడంచుచు ధ్వజంబులఁ జెడఁగొట్టుచు గజంబులఁ బడఁబెట్టుచు
దొండంబులఁ గోయుచు గండంబుల వ్రేయుచుఁ దేదల కరుగుచు సూరెల
దిరుగుచు భీతుల వడఁదీర్చుచు సూతులఁ గడతేర్చుచు యోధలఁ గట్టుచు
బాధలఁ బెట్టుచు బిరుదులఁ బాపుచుఁ గఱదలఁ జూపుచు నెక్కడఁ
జూచినఁ దాన యై చుట్టుఁగైదువుఁ బట్టుకయె దిట్టతనంబుతో బెట్టి
దంబుఁ గనిపించునెడఁ బ్రళయోద్బంధమార్తాండమండలంబుననుండి నలు
గడల నిండికొనుకరమండలంబులమెండున నజాంఘోపరీతరంగమాలికలవలనఁ
దుఱంగలించునభంగతపోత్తుంగతరంగమాలికలతెఱంగున మహాగరుత్మరీతగిరి
గుహాకుహారసరణిఁ బఱతెంచుకాలసర్పంబులదర్పంబులఁ గప్పజిగి దలిర్ప
నుప్పుంబునఁ గప్పకొని మిగుల మెఱయుకారుమొగిళులవలన దిగునగణిత
జలధారలతీరునఁ దద్విశిఖంబు లసంఖ్యాతంబు లయి నిశాటులశరీరంబులు
శోషింపఁ జేయుచు నమృతాశనవైరుల లోఁబఱచి ముంచుచుఁ జక్రిదూష
కులమర్తంబులు నాటుచు ఘనవిపక్షులశిరంబులపయఁ దొరఁగుచు మఱియు
నరిదిగా నరిపుండరీకంబుల ఖండించుచుఁ గౌశికప్రతోవకరంబులై పరవా
హీనుల యుబ్బడంచుచు నత్యంత సంతాపకరంబు లయి యెదిరించిన

వారి కమృతపదంబుఁ జూపుచు గరుత్మరంపరాపరిణాద్ధంబులై రుధిరంబు వెడ
లింపుచు నప్రదీప్రశిఖిశిఖాప్రతీపంబులయి ప్రతిపక్షబలంబులపయిం బ్రవహించు
నప్పుడు పద్మనాభుండు భద్రేభవరదుండు మీ రతనిధర్మంబున మెలంగుచుం
డియు మమ్ము నొంచవచ్చుట మేరగాదని వారించుతీరున సంచలత్కరంబులయి
ఘోరరణంబు లొనర్చుచుఁ దదభిముఖంబుగా శరణాగతరీతికై బడుగంధసింధు
రంబులకు హరి సాహస్యం బొసంగెనో యన నూతనక్షత్రధారావూరంబులు
గెంబట్టుఁబుట్టంబులుగాఁ గరాగ్రపరిసరపతద్రథచక్రంబులు చక్రంబులుగా విమత
విగతవిజయశంఖంబులు దొలిశంఖంబులుగాఁ గ్రిందఁబడిన వీరయోధబాహు
కాండంబులుశయ నీకృతబిలేశయప్రకాండంబులుగాఁ జెలువొందనందుఁ గ్రందు
సేయుచు భూతప్రేతవేతాళకూర్కాండ బ్రహ్మరాక్షసపిశాచశాకినీధాకినీగణంబులు
దేవాసురగణంబువలె ద్వివిధంబయి యాయుధాస్థిభూషణరజస్సికతాతలంబున
నిలిచి మహాసింధురబంధురక బంధమంథాచలంబునడుమ నిడుదనంబులు నూతా
ఱు లొక్కటిసేసి గట్టిగాఁ జుట్టి యిరుదెగలవా రిరుదెసం బట్టి శోణితాంబుధి
మధించుచుఁ దన్మధ్యంబుననుండి శాకినీభూతంబుపొడవుగా నెత్తినముత్యాలగొ
డుగు గ్రొత్తగాఁ బొడమినచంద్రుం డనియుచు బ్రచ్ఛన్నంబుగా మునింగియుండి
బయలుదేరినమోహినీభూతంబు లచ్చర లనియు నంగహీనంబు గానిమత్తమా
తంగశవంబునకు వెండియు రెండుకొమ్ములిడి ప్రేతావేశంబునఁ బటతేర నదియే
చతుర్దంతదంతావళం బనియును శ్వేతాశ్వశవం బుచ్చైశ్శ్రవం బనియును
విచిత్రవర్ణపతాకాకీర్ణపటచ్చత్రచామరశకలావికలరథస్తంభజాతంబుపారిజాతం
బనియుఁ గమనీయసౌందర్యలీలకై బయలుపడినకామిని యిందిరాకామిని యని
యును బ్రహ్మరక్షో ధన్వంతరిస్థూలకపాలకలశంబునం దెచ్చినరసతైలం బమృత
రసం బనియు నిబంధించి తదర్థంబుగా నిరుదెసలపెద్దలును సన్నద్ధులై పెద్దయుం
బ్రొద్దు యుద్ధంబుసేయుకోలాహలంబు కౌతూహలంబుగల్పింపఁగా వరించి విరించి
పట్టి విపంచిపట్టి బెట్టుగా బొట్టగీతంబులం దలపెట్టె నట్టియెడ నజ్జగజెట్టి మహా
రణ్యంబు సొచ్చినకార్చిచ్చు పెచ్చునం బ్రళయసముద్రంబుదొరసిన సంకర్షణాగ్ని
బింకంబున మేఘజాలంబుపయి నడరినర్పుంఝానిలంబువేగంబున నంధతమసంబు
పయి నొలసిన మధ్యందినసూర్యశౌర్యంబున నవార్యక్రౌర్యంబుఁజూపినయా
వురుజోత్తముదాపున నిలువనోపక కకావికలై భేరుండంబునకుం బాటుశరభం
బులరభసంబున కులుకుకొడమసింగమ్ముల భంగంబునఁ గొడమసింగంబునకుఱుకు
మత్తమాతంగంబులఘటలయటుల మత్తమాతంగంబునకుం బటచువ్యాఘ్రం
బులశీఘ్రంబున వ్యాఘ్రంబునకు వెఱచుకురంగంబుల తెఱంగున నిలిచినచో

నిలువక యొండొడులఁ బిలువక తిరిగి చూడక పడినకత్తు లెత్తఁ జేతులాడక
హతశేషులైన దోషాచరులు విముఖులై లంకాభిముఖులయి పటచిరయ్యెడ.

క. పాతెడివిపుల రణస్థలిఁ, బాతెడిబహుదుధిరనదులఁ బ్రతిబలములపై
బాతెడి శరములఁ గని సొం, పారెడి మతిశంఖ మొత్తై హరి యవ్వేళన్. 62

— ❧ — సుమాలి విష్ణునితో యుద్ధము సేయుట ❧ —

మ. హరిచే నొచ్చి నదై న్యమై పటచు సై న్యంబుఁ జయోత్సాహి నా
హరి నీక్షించి సుమాలి రోషవివశుం డై చండకాండంబులఁ
హరిశాతాశుగవృష్టి మాన్చి రవి నీహారచ్ఛటల్ గప్పవై
ఖరి మైఁ దూవుల ముంచి దిక్కు లద్రవంగాఁ బేర్చి పెల్లార్చినన్. 63

శా. ప్రావృట్కూలఘనార్బటుల్ విని శిఖరాతంబు లేతెంచున
ట్లావీరాగ్రణిసింహగర్జ విని మున్నాపన్నులై చన్నయా
దేవద్యేషులు కమ్మఁగ్ మరలి బుద్ధిస్థైర్యశౌర్యాఘృతై
గోవిందుఁ వెనఁ దాఁకి మున్నటివలెఁ ఘోరఁబుగాఁ బోరఁగన్. 64

చ. అవుడు సుమాలి హేమకవచావృక్షం డై సతటిష్ఠనంబుఁ
నుపమకు వచ్చి రత్నకటకోజ్జ్వల హాకర మెత్తి యుత్కట
ద్విపమువలెఁ ముకుందుఁ బట తెమ్మని పిల్చుచుఁ గేకవ్రేయుచుఁ
విపులశతాంగముఁ మెలయ వే చని మార్కొని విక్రమించినన్. 65

మ. సరసీజాక్షుండు మందహాసము దనర్పఁ బ్రోల్లసత్కుండల
స్ఫురితం బైనతదీయసూతుశిర మచ్ఛోఁ ద్రుంచి యజ్ఞోద్దుమై
శరసంఘంబులు నించి యార్చిన రథాశ్వంబుల్ నిజక్షుత్త లే
మి రథం బీడ్చుక యేగెఁ దల్పమరభూమిఁ బాసి యుద్రాంతిమై. 66

వ. ఈక్రమంబున, 67

— ❧ — విష్ణునిదరిసెనముచే సుమాలి యసురాక్షసుండు మడియుట ❧ —

ఉ. భ్రాంతము లై రథాశ్వములు వాట సుమాలియు నిల్వలేక యు
ద్భ్రాంతి వహించె నింద్రియపరంపర నిల్వనిభ్రాంతచిత్తున
ట్లంతఁ బరాజుఘటం డయినయన్నఁ గనుంగొని మాలి వచ్చి శ్రీ
కాంతునిఁ దాఁకె యుద్ధకుతుకంబున హైమరథాధిరూఢుఁ డై. 68

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రతాపజితాంశుమాలి యగుమాలి వనమాలిఁ దాఁకి మహా
సాహసంబున. 69

మ. ఘనకోదండగుణారవంబు దశదిగ్భాగంబులఁ నిండఁ గాం
చనవృంఖించితబాణముల్ దొడిగి లక్ష్మ్యం బైనశ్రీవత్సలాం
ఘనువక్షంబునఁ దూట నేయ నవి క్రౌంచంబుఁ బ్రవేశించుహం

సనికాయంబులలీలఁ జొచ్చి చన నిచ్చు గుండె దేవోఘముల్.

70

ఉ. మాలిధనుర్విముక్తశితమార్గణముల్ శతకోటికోటుల
వేషే నిజాంగముల్ దొరసి వేదన సేయఁగ ధైర్యసంపదన్
దాళెఁ బయోజనాభుడు రణాబున నింద్రియజేత యాధులన్
దాలిమిమై సహించినవిధంబున రామనృపాల వింటివే.

71

క. ఈక్రమమున మాలిభుజా, విక్రమమున నొచ్చి మెచ్చి విష్ణుఁడు శార్ఙ్గా
వక్రజ్యోరవ మఖలా, శాక్రొడము లావరింప సంరంభమునన్.

72

చ. కులిశసముజ్జ్వలద్విశిఖకోటుల మాలిశరాళిఁ ద్రుంచి త
జ్జలదనిభాంగమున్ గదియ శార్ఙ్గా మెఱుంగులఁ బోలువాలుఁదూ
పులు నిగిడింపఁగా నవియుఁ బోయి తదీయశరీర క్రమున్
బలువిడిఁ గ్రోలె మున్నమృతపానము సేయుసురౌఘమున్ బలెన్.

73

చ. మద మిటు లార్చి పేర్చి వనమాలి చలంబున మాలిహాళి ప
ల్చిదురుప లై ధరన్ గలయఁ జేసి శరాసముఁ ద్రుంచి తెక్కెమున్
బ్రదరముపా లొనర్చి హయపాటవమున్ ఘటియించి సూతునిన్
దుదిఁ గనఁ జేయ వాడు విరథుం డయి చండతరాగ్రహంబునన్.

74

మ. గదఁ గేలన్ గొని శృంగవద్దిరిహిన్ గ్రావంబుపై నుండి యు
న్నద మై కేసరి డిగ్గులీల రథ మంతన్ డిగ్గి పల్కాటు న
గ్గదఁ జక్రాశృతిఁ ద్రిప్పుచున్ గదిసి నాగద్వేషిమూర్ధంబు బి
ట్టదరన్ గొట్టె మహాద్రి వజ్రహతి వ్రయ్యన్ జేయుజిహ్వన్ బలెన్.

75

ఉ. మాలిగదాహతిన్ బిలుకుమాలి విహంగమహాళి ధైర్యమున్
దూలి పయోధి మున్ దిరుగుతోరపుగట్టువలెన్ జలించి య
వేషేఁ బరాజ్ఞులుం డయిన వెన్నుఁడు నివ్వెఱ నొందె నందునన్
మేలని యార్చి రాసురులు మింట సుపద్యలు పిచ్చలింపఁగన్.

76

ప. అప్పుడు.

77

చ. గరుడుపరాజ్ఞుఖత్వమును గర్వితు లై రిపు లాహ్నుపేర్మియున్
సురలభయాకులస్థితియుఁ జూచి యిదేమి ఖగేంద్ర యంచు శ్రీ
హరి దనహస్తపద్మమున నాతనిమస్తము సంస్పృశించి యా
తురత హరించి శాత్రువు నెమర్కొనఁ జేసి పరాక్రమంబునన్.

78

ఉ. కేలి సుదర్శనాయుధముఁ గేశవుఁ డంప యుగాంతపావకా
భీలమహాస్ఫులింగచయభీషణకీలకరాళ మై లయో
ద్వేలఘనాఘనోద్గళితదీర్ఘతరాశనిభూఃఘోషమై
మాలిశిరంబుఁ ద్రుంచె ఊణమాత్రముచో దివి వేల్పులుబ్బఁగన్.

79

క. చక్రాహతి నీక్రమమున, నాక్రవ్యాదోత్తమోత్తమాంగము దెగి భూ

- చక్రము గ్రక్కడలక బడె, శక్రశతారచ్చితో గ్రైలము లీలన్. 80
- శా. ఈలీలక హరి మాలిఁ ద్రుంచుటయు దేవేంద్రాదిదిక్పాలకుల్
చాలక సంతస మంది దివ్యసునువర్షంబుల్ ప్రవర్షించి ర
వ్యేతక వానివిధంబుఁ గన్ను తెడుటక పీఠించి శోకానల
జ్వాలల్ గ్రాలఁ దదగ్రజుల్ వగచుచుక సైన్యంబుతోఁ బాఱగన్. 81
- శా. లంకామార్గము వట్టి నట్టిరివులక లఱిించి తాడ్డుండు సా
హంకారస్థితి వెంబడిక బడి స్వపక్షాబీలవాతంబు న
ల్పకల్ దారొనఁ జేయఁ దూలములలీలక వార లుద్విగ్ను లై
బింకం బేది చనంగఁ గేశవుఁడు గంభీరాట్టహాసంబునన్. 82
- మహాస్రగ్ధర. బెదరించుక బెట్టుమించుక బెనుశరములచే భీకరస్ఫూర్తి ముంచుక
గుదియించుక గోపగించుక గురుముసలములక గొట్టి బాధించు వంచుక
గదనొంచుక గండడంచుక ఘనపఁఘములక ఖడ్గముక గైధరించుక
విదళించుక వెంబడించుక వినువ కనుదులక విష్ణుఁడీరీతిఁద్రుంచున్. 83
- వ. అప్పుడు. 84
- మ. జహద్యస్త్రంబు లురత్తురంగముఁ బతచ్చత్రధ్వజంబుక టీప
దృహశీర్షంబు నటత్కబంధము గళద్రక్తంబు ధావదృటం
బుహనదృహతము విస్తవచ్చమపయగిపూరంబు నై యిందిరా
గృహించే శత్రుబలంబు వెంపు సెడి పాతెక దక్షిణాశాగతిన్. 85
- క. హరి వెనువెంటక దగిలిన, కరినివహముచందమునఁ గకావిక అగుచుక
హరి వెనుతగిలినఁ బఱచిరి, కరినివహముతోడ రివులు కాకుత్ స్థమణీ. 86
- తే. ప్రళయర్షుంఝాసమీరంబువలనఁ జెదరి
పఱచుకాలాభ్రములలీలఁ బద్మనాభ
శార్ఙ్గకోదండనిర్దుక్తసాయకోగ్ర
పవనహతి దై త్యసంఘముల్ పఱచె నపుడు. 87
- చ. గరుడతురంగనందకవిఖండితదానవరాట్టనుచ్చతా
భరణదుచుల్ దిగంతములఁ బర్యే ఘనాఘనకోటినుండి భా
సురగతి మించుమించు లన ట్లేణిపయిక హరి కుంకుమాంబువుల్
గురియు తెఱంగునం దొఱఁగఁ గ్రొత్తగ నెత్తుడుటేలు లత్తణిన్. 88
- మ. ఘనదైతీయఘనాఘనప్రచయ మాకాశంబునం దాజనా
ర్దనపర్జన్యనియుక్తిఁ జెంది రణవర్షావేళ వర్షించె నూ
తనకీలాలము హారమాక్తికలనద్వర్షోపలవ్యాప్తి భూ
తనికాయం బనుచాతకప్రతతి కుత్సాహంబుఁ గల్పించుచున్. 89
- వ. ఈ క్రమంబున. 90

మ. గమకంబుల్ సెడి కైదువుల్ విడిచి యంగంబుల్ సెమ్మిక్ నిరూ
ధ మహాప్రాణభయంబునన్ దలలు వీడన్ రక్తముల్ గ్రక్కుచున్
విముఖత్వంబునఁ బాటురాత్రిచదులన్ వెన్నాడి మున్నాడి వి
క్రమమున్ జూపుత్రివిక్రమున్ మరలి చక్కన్ జూచి రోషంబునన్ . 91

— ❦ — మాల్వవదాచులు యుద్ధమునుండి తొలఁగుట ❦ —

చ. రణనయ వేది యద్భుతపరాక్రమవంతుఁడు మాల్వవంతుఁడ
క్షణమున వేల దాఁటి చనుసంద్రములీల స్వకీయవాహినీ
గణముఁ గ్రమించి యాహరిముఖాముఖిక్ జని ప్రజ్వలత్కుఁ)ద్రా
దణ నయనంబులన్ మిడుఁగఁజుల్ సెదరన్ దలయూఁచి యిట్లనున్ . 92

ఉ. ఒప్పునె నీకు మాధవ యయో రణధర్మము వీరధర్మమున్
దప్పి భయార్తులై పఱచుదైత్యుల వెన్నోని హింస సేయఁగా
నిప్పని హీనుఁడైన ఘటియించునె భీతులఁ ద్రుంచువానికిం
జెప్పెడి దేమి కీర్తియును సేమము స్వర్గముఁ గల్గ నేర్చునే . 93

చ. సమరపరాజ్ఞుఖున్ దొడరి చంపినవాఁ డెటువంటిమంచిపు
ణ్యము లొనరెంచినన్ బారయఁ డంద్రు దివం బది యట్లు లుండె
గయ్యము ఘటియింప నంత ప్రియ మైనను నే నిదె యున్నవాడఁ జూ
పుము భుజశౌర్య మీ వెఱచిపోయెడిదైత్యులఁ దాఁక నేటికిన్ . 94

క. అని పలికి మాల్వవంతుఁ, బనుశైలములీల నిశ్చలాత్తుం డై ని
ల్చినమాల్వవంతుఁ గను గొని, కనుఁగొనఁ గెంజాయదొలుకఁగా హరి పలికెన్ .

ఉ. ఓయినిశాచరప్రవర యొప్పుగ నిప్పుడు వల్కునీరణ
న్యాయము లెందుఁ బోయె సురనాథులఁ దోలెడుచోటఁ జాలుఁ బో
న్యాయముచేతఁ గాదె జయ మందుట మీరు జగం బెఱుంగదే
న్యాయము మేము దప్ప మొకనాఁటి కి దెట్లన విన్న తెల్పెదన్ . 96

ఉ. మున్ను విధాని మీకు వరముల్ కరుణించుటఁజేసి త్రోయ రా
కిన్నిదినంబు లేను క్షమియించితి వేల్పులు మాకుఁ బ్రాణముల్
విన్నదనంబు వారి కొదవించినమిమ్ము రనాతలంబునన్
మిన్నక తూటినన్ వెఱచి, మిన్నిక బ్రాణినఁ బట్టి చంపుదున్ . 97

మ. అమరుల్ మీవలనన్ భయార్తులము న న్నర్థించినన్ దైత్యులన్
సమరక్షోణి జయింతుఁ బొండని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకాభీతిదా
నము మున్నిచ్చితి భీతి నున్న శరణన్న వందినన్ వ్రాలినన్
మిము ఖండింపక బోవ నన్న నతఁడున్ మేలంచుఁ బెల్లార్చుచున్ . 98

చ. కనుఁగవ గొప్పనిప్పు లొలుకన్ బటురోషరసాదుణాబ్జలో
చనుఁ డగువిష్ణుమీఁద నొకశక్తి మహాభుజశక్తిఁ బూన్చి వై

చిన నది ఘంటికల్ రొదలు చేయఁగ మంటలు మింట నంటఁగాఁ
జని హరితొమ్మనక మెఱసెఁ జాదఘనస్థితచంచలామృతిన్.

99

మ. దనుజాఱాతియు నంతఁ బేరురమునం దళి౯త్తుతఘ్నోరసా
ధనముగ్ గ్రమ్ముఁ బూని శాత్రవునిమీదక వైవ సేనాని పం
చినశక్తికబలె మాల్వవంతునెదఁ జొచ్చెక వచ్చి దానక మహా
శని సాతంబునఁ గూలునీలగిరియోజక వ్రాలె వాఁ డుర్రవన్.

100

చ. తొడిగినజోడు వ్రయ్యలుగఁ దోరపునెత్తుటఁ దోగి యాగతిం
బడి మఱికోంతసేపునకుఁ బైకొనుశ్రాంతి దొఱంగి స్వస్థుఁ డై
యడరి నిశాచరాగ్రణి మహాగిరిపోలిక సుస్థిరాకృతిక
దడఁబడ కేగుదెంచి హరి దార్పొని మార్పొని విక్రమంబునక.

101

మ. రటదత్తుజ్వలకింకిణీశతసహస్రస్ఫారకాఱాయన
స్ఫుటశాతోత్కటకంటకప్రకట మై పొల్పొందుశూలంబు మి
క్కుటపుండెపునఁ బూని కేశవునివఱ్ఱో దేశముగ్ గ్రమ్మి యం
శటఁ బో కద్దివిజారి ముప్పినిహతిక దాటించె గోపంబునన్.

102

ఉ. ఆతనిసాహసంబునకు నచ్చెరువందె వియచ్చరవ్రజం
శాదటి మేలు మే లనుచు నార్చిరి దైత్యులు మాల్వవంతుఁ డీ
రీతి ముకుందు నొంచి యరరే నిలు మంచు ఖగేంద్రమోము ని
ర్హాతముఁ బోలుముప్పి హతి ఘట్టన సేసి పరాక్రమించినన్.

103

ఉ. పక్షికులేంద్రుఁ డల్లి నిజపక్షపరంపరఁ బుట్టుగాడ్పునక
రాక్షసరాజునై నికుల రాయిడిఁ జేసిన పండుటాకుల
ట్లక్షమతక క్షణం బయిన నచ్చట నిల్వఁగ లేక బెండు లై
దక్షిణవార్ధిలోఁ బడిరి దైవవశంబున లంక త్రోవగన్.

104

వ. అంత.

105

మ. వినతానందనపక్షమారుతహతిక విభ్రాంతుఁడై మాల్వవ
ద్దనుజేంద్రుం డట నిల్వఁ గూడకయ సోదర్యాప్రమిత్రంబుగాఁ
జనియెక లంకకు సిగ్గుతో నిటుల కంజాతాక్షుచేఁ బెక్కుమా
ర్గనిలో నొచ్చి రసాతలస్థు లయి రయ్యా దానవుల్ రాఘవా.

106

తే. వెలయసాలకటంకటకులమువార, లధికు లవ్వాల్వవస్తుఖ్యు లాహవమున
రామ సిచేత హతు లై నరావణాది, దనుజవరులు పులస్త్యగోత్రంబువారు.

తే. రావణాదులకంటె నిర్వక్రవిక్రమక్రమంబున ఘనులై నమాల్వవస్తు
ఖాసురగ్రామణుల గెల్వ హరికిఁ దక్క, నలవియె తిదన్యులకు భానుకులవరేణ్య.

చ. హరి హరి యంచు మే మనఁగ నన్యువలెక విన వేల నీవె శ్రీ
హరి విప్రుఁ డాలకించినమహాత్మ్యము నీయదె శంఖచక్రముల్

కరములఁ బూన కిద్దివిజకంటకులంబొలియింప మానుష
స్ఫురణ జనించినాడవు ప్రబోధనిధిఁ యిను గందు రాత్తలన్.

109

ఉ. దుర్మతు లెచ్చి నాధులకు ద్రోహము సేయునెడన్ జగంబునన్
ధర్మము దప్పనప్పు డవతారిము లెత్తి విశిష్టరక్షణల్
గూర్చి నొనర్చి దుష్టజనకోటి హరింతువు రావహదిడు
మృర్త్యుపరామరాదిగిరిశంబకరా రఘువంశశేఖరా.

110

మ. అలపౌలస్యలకంబై వీరు లగుపూర్వాదిత్యులన్ లంక వా
రలు పాపించుట శౌరి వైరమున వీరత్వంబు దీక్షన్ రహ
తల మాభీదులు సేరుటం దెలిపితిన్ దర్వాతివృత్తాంతమున్
దెలియన్ జెప్పెద నాలకింపుము కథాధీనావధానుండ వై.

111

వ. అని కలశజాండు మున్ను తన్ను రఘువీరుం డడిగిన ప్రశ్నంబునకు నిటుల నదు
త్తరం బొసంగినవాఁ డై మఱియు నిట్లనియె.

112

— ❦ — సుమాలినిద్దేశముచే గైకసి విశ్రవునాశ్రమంబు సేరి యతని వరించుట ❦ —

సీ. అమరలోకముజోక నాలోకనీయ మై యేలోకము సమృద్ధి నిం పొనర్చుఁ
గమలాప్తకమలారికాంతం లొందకయ యేస్థలము రత్నప్రకాశముల వెలుంగు
బలినిశాచర సార్వభౌమానాజ్ఞావిశేషమున సేభవనంబు సౌఖ్యముఁ గను
భోగవత్సాపగాంభోజగంధానిలవ్యాపి సేనెలపు పావనతిఁ జెందు

తే. హాటకేశ్వరసేవాగతాగతాహి, కన్యకానూపురార్భటిఁ గర్ణసుఖ మొ
సంగు సేపద మట్టిరనాతలమున, నుండి యంతి సుమాలి తానొక్కనాడు. 113

మ. ధరణీలోకవిలోకనోత్పవ మెడన్ దార్కొన్న స్వస్థాదితుం
గరధన్యుం డయి పుత్రి కై కసి నిజాంకం బెక్కి రాఁ జంచలా
స్ఫురితం బై తిగునీలమేఘమువలెన్ భూపాలసద్భాత్రుఁ డై
సందంభోధివనప్రదేశముల సంచారంబు గావింపఁగన్.

114

లయగ్రాహి.—

చారుపదనూపురము లారభటి మీఱమణిహారములు చన్దవలఁ దాళిసిల మెలొ
య్యారముల నచ్చరలు పేరణినటింప వరచారణులు దేవ యవధారనిజతై కై
వారముఘటింపఁబలుమాటు వెలిచామరము సూరెలవియచ్చరకుమారికలువీవ
స్నేదుగలపుష్పకముపై రుచిరలీల గురుజేరఁ జనుధీరునిఁ గుబేరుఁ బొడగాంచెన్.

ఉ. కాంచి సుమాలి వెండియు నెగాదిగఁ జూచి కళానిరూఢి నూ
హించఁగ వీనిఁ బోలఁ గలఁడే యలరేదొర యిట్టిపుత్రునిన్
గాంచినవిశ్రవోమునిది గా మఱి భాగ్య మయారె రాక్షసుల్
గాంచె సౌఖ్య మీదృశునిఁ గైకసి విశ్రపుఁ జేరి కాంచినన్.

116

మ. అని రక్షోహితకార్యకాంక్షి యగునయ్యాదిత్యవిద్వేషి యో

జనఁ గావించి విముక్త పద్మ యగుశ్రీచందాన నింపొందునం
జనమో మాదరవూరితేక్షణములకై దర్శించి వంశంబు మ
న్చునుపాయం బొకటే గణింతు వినుమంచుకొ గూర్చితో నిట్లనున్. 117

ఉ. మానిని యీమణిమయవిమానముపై జనువాడు విశ్రవో
హానికుమారుఁ డీశ్వరసమానుఁ డుదగ్గిశ యేలు నెప్పుడుకొ
వీని జయించుపాటిరణవీరులు గల్గుదు రమ్మహామునీ
శానునిభావ్య వై యతని సాధుమతికొ భజించి తేనియున్. 118

సీ. దాహిత్రకులముచేఁ దనుకు మేలగునంచుఁ బితృదేవతలు మనఃప్రియముఁగందు
రాఁడుబిడ్డయు నల్లుఁడని వేడుకలు సేయఁగలిగెఁగా యని తల్లియెలమిఁబొందుఁ
గన్వకాదానాభిగణ్యఫలంబు దనకుఁ జేకులు నంచు జనకుఁ డెలకు
వరుసతో భోగించి వరములీయఁ దలంచి యనలేందుగంధర్వ లాశ్రయింతు

తే. రాత్తజామణి జనియించె నన్నమాత్ర
నట్టికన్య యసామాన్య యని యెఱింగి
కులవయోరూపశీలభంగులకఁ దగిన
విభు వెదకి పెండ్లి గావించి నెలయు గురుఁడు. 119

మ. తనుజామాత్రపు గావు వంశమున సౌందర్యంబునకొ గుడ్డుణం
బున శ్రీదేవికి సాటి సేయఁ దగు నికొ బూఁబోడి మావాని కి
వ్వుని యేబంధుఁడు వేడఁగా వెఱచుఁ బ్రత్యాఖ్యానశంకాప్తి జ
వ్వని వైనకొ దినముల్ గ్రమింపఁబడె నుద్వాహాద్ధునికొ గానమిన్. 120

చ. కమలదళాక్షి కూతు నిలఁ గాంచుట మేలగు నైననొక్కప
క్షమున విచారహేతు వని కాంచెద నెట్లగు నన్నఁ దల్లి వం
శము గురునన్వయంబు పతిసంతతి కన్య దురాత్మయైన నొ
ప్పమి యపకీర్తియుకొ సకలబాంధవనిందయు నొందుఁ గావునన్. 121

ఉ. దీని వరించు వీఁ డనుచు దేవుఁ డెఱుంగునొ లే కెఱుంగఁడో
కాని లదన్యుఁ డె న్నెఱుంగుఁ గాన యెఱుంగ నితండు నీవిభుం
డొ నని తల్లి నీవలన నన్వయ మొప్పు బ్రసిద్ధిఁ గాంచు నం
చేనును నెల్ల బాంధవులు నెన్నుదు మిప్పనిఁ దీర్పవే యనన్. 122

ఉ. కమ్మలడాలు చెక్కుల ధగధగ లీన మొగంబు వాంచి కా
ని వ్వుని లేచి సిగ్గు మది నెక్కిన మ్రొక్కినఁ దండ్రి యెత్తి మా
యమ్మ నుపుత్రులకొ గని శుభాన్విత వై మను విఃష్ణుహామునికొ
సమ్మతిఁ గొల్చి నీ వని ప్రసన్నత దీవన లిచ్చి పంచినన్. 123

సీ. నఖరుచుల్ చరణాదుణచ్చాయలను గూడి యలరుకుంకుమగంధ మవనికొసఁగ
రమణీయమణినూపురధ్వనుల్ శుచిపక్షు లగుద్విజాతులపల్కు లనుగరింప
సొగసువాలుమెఱుంగుఁజూపు లాశావీధి కలఁ గల్పవిరిమేలుక ట్లమర్పఁ

గరిపల్లవశ్రీలు కంకణారవముచే గోయిలయెలనాఁగఁగంపుఁ బిలువఁ

తే. గాంచికాఘంటికలు మ్రోయనంచితోరు, కడళికలు మీఱ ఘనకుచకనకకలశ
యుగనిగన్నిగలొలుక నయ్యువిడ శోభనాకృతినిజేరెఁ జాల స్తునాశ్రమంబు.

క కాంచనపాంచాలికవలె, మించినయక్కాంచనాంగి మెయిజిగిపయి వ్యా
పించం గాంచినతరువులు, గాంచనతరువుల తెఱంగు గైకొనె నచటన్. 125

క. సాయమున మరుని కెందొగ, నాయక మన రమణి యిటుల చని హోమంబుం
జేయుచు రెండవస్వాహా, నాయకుఁ డనఁ దగువుల స్త్రవనందనుఁ జేరెన్. 126

ఉ. చూచి మరీచి మాలిరుచి జొక్కెడుపద్మినిలీల రక్తితో
నాచెలి యిచ్చ మెచ్చుకొని యాతనిమ్రోల నతాననాబ్జసం
సూచితలజ్జ యై నిలిచి ట్లోణిఁ బదాగ్రమునక లిఖించుచుక
వేచినయంత హోమవిధి విశ్రవుఁడక నెఱవేర్చి ముందటన్. 127

సీ. తెలివి యాచేరలం తేసికన్నులదాని మొలకనవ్వలముద్దుమోముదాని
వెలయ సంఘెడుతలవెండుకల్ గలదానిఁ బసఱించు నెలవంకనొసలిదానిఁ
గమ్మఁడా లొరయుబంగారుఁజెక్కులదానిఁ దావివీడవుఁగావిమోవిదాని
నుబ్బుసిబ్బెవుగబ్బగుబ్బచన్ను లదానిఁ బిడికిట నడఁగు నెన్నడుముదాని
తే. మెఱుంగువలెఁ దక్కుతఱుకనుమేనిదానిఁ
గన్నె స్రాయంబుచే వన్నెఁ గన్నదానిఁ
దొంపుటెఱుందుదానిఁ బెందొడలదాని
సాగసునడదాని నక్కన్నెఁ జూచె నతఁడు. 128

ఉ. చూచి నవిస్త యాత్ముఁ డగుచుక ముని యెవ్వతె వేమి నీదువే
రేచెలి లేక యొంటి యిట కేటికి వచ్చితి నెవ్వ రై నఁ బ్రే
రేచిరొ నీవె వేడ్కకుఁ జరించెదొ కల్గినమాట గల్గిన
ట్లోచెలి తెల్పుమన్న నదియుం గరముల్ ముకుళించి యిట్లనున్. 129

మ. కరుణాసాగర నే సుమాలి యనురక్షస్వామిగారాముఁగూఁ
తురఁ బుష్పోత్కటచెల్లెలక రహి వహింతుం గైకనీసంజ్ఞచే.
గురునిరైశమునక భవచ్చరణముల్ గొల్పొం గదా వచ్చితిం
బఁకింపం దగు నామనోరథము మీభవ్యప్రభావంబునన్. 130

వ. అని పలికినయచ్చిలుకల కొలికిపలుకులు విని తనమనోదృష్టి నది వచ్చినరాక
యెఱింగి సుగుణాభినందనుం డగునప్పల స్త్రవనందనుం డిట్లనియె. 131

మ. కలకంఠిమణి నీమనోరథము నేఁ గంటిక సుతాపేక్ష నిం
దులకుక వచ్చితి నైన సంజకడ నన్నుం జేరి మాటాడుటక
ఖలు లౌ రాక్షసు లుద్యవించెదద సంగర్భంబునక నాపుడుం
జెలి భీతిల్లి విసిరి మ్రొక్కి వచియిచ్చె విశ్రవో బ్రహ్మశోన్. 132

మ. అనఘా మూడవ బ్రహ్మ వై విబుధల్ కా రాధ్యశీలుండ వై
మనునీ తేజమునన్ జనించినసుతుల్ మాంసాశు లై దుష్టవ
ర్తను లై సాధువిరోధు లై మెలగు టర్హంబే గుణస్ఫూర్తిచే
నినుఁ బోల్పొం దగునత్కుమారకుల మన్నింపంగదే నావుడున్. 133

మ. అలపాలస్త్వండు గ్రమ్మఱం బలికెఁ గన్యం గాలదోషంబు పె
ద్దలకే కాదు విధాత కైన వశమే తప్పింప నిం కేల చిం
తిల నీవుత్తులయందు మేటి యనఁగా దీపించు విద్యాగరి
వ్యులలో శ్రేష్ఠుండు బ్రహ్మనిష్ఠుండు గనిష్ఠుం డిండుబింబాసనా. 134

క. ననుఁ బోలు బ్రహ్మనిష్ఠుల, నినుఁ బోలుఁ బ్రతాపదురుల నెనయువినీతిన్
నినుఁ బోలు నక్కుమారుండు, మను నాతనివలనఁ గులము మనిగిత మేలా. 135

వ. అని భవిష్యదర్శంబు వివరించి విరించిపాత్తుండు పుత్రకాంక్ష లాచరించి తను
వరించి మరులునం దీవరించినయక్కన్యకు గర్భాధానంబుం బ్రసాదించిన. 136

సీ. మేరుశృంగములపై మేఘముల్ దిగురీతి నాతిచూచుకములు నల్లనయ్యె
దాహృదశ్రీ నిబ్బుధవళాంబుజముపోల్కిఁ దెలిగఁటి నెమ్మాము దెల్లనయ్యెఁ
గృతదైత్యజాతి వర్ధిలు నిటు లనురీతిఁ గలకంఠిలేఁగాను బలితమయ్యె
గర్భగార్భకతనూకాంతి బైలగులీల విమలాంగినూఁగాదు విపుల మయ్యె

తే. నలరుబోడికి నొకయడు గానుడయ్యె, గీరవాణికి జట్లుముల్ దోరమయ్యె
నబ్బిపాణికి మంటిపై నాసయ్యె, సైకతశ్రోణికి బ్రసూతిసమయమయ్యె. 137

—❦— రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులజననము —❦—

క. భువనములు దలక మునులును, దివిజు లడల ధనదుగుండె దిగ్గు మనఁగ రా
హువు శని మొదలగుదుర్గ్రహ, నివహము నికటస్థలమున నిలిచినవేళన్. 138

సీ. పిడుగుఁదప్పడుతోడ జెడఁగుజేగురునిండుచాయ దేతెడఁదశాస్యములతోడఁ
నిఁదఁగోఁటలతోడ నెరయఁ గాటుక రాశి యెనట్టు గనుపట్టుమేనితోడఁ
జాటుకుఁజూపులాండ్ జ్యోతిర్ల తాదానాదములొకఁటకు వెండ్డుకలతోడఁ
దామ్రాష్ట్ర ములతోడ దాదానాహులలీల వెలయువింశతిభుజార్గళులతోడ

తే. భయముబీభత్స మొలయురూపంబుతోడఁ, గైకసీభామినీమణిగర్భమున మ
హాంగ్రుడగురాక్షసుండొకఁడుదయమయ్యె, గాలకూటంబువారాశిగనినయటుల.

శా. ఆరక్షోవరుఁ డుద్యవించునెడ గృధ్రా)రావముల్ మించె మే
దోర క్తంబులు మేఘముల్ గురిసె నాందోళించె భూతావళుల్
భీరుత్వం బెనసెన్ సురౌఘములు గంపించెన్ సృగాలచ్చటల్
భూరిజ్వాలలు వాంతిసేసె రవిదీప్తుల్ మాసె మ్రాసెన్ దిశల్. 140

క. ఆవేళ, బుత్రజన్మము, భావించి పులస్త్యసుతుండు పఱతెంచి దశ
గ్రీవుం డనుపే రతనికిఁ, గావించి యథోచితంబుగా నున్నయెడన్. 141

ఉ. వెండియు విశ్రవస్థులితవీర్యమునన్ బలుచూలు చాల్చి బ్ర
హ్మాండవిఖండనోద్భటతరార్భటి మీతెడువానిఁ గుంభక
ర్ణుడను పుత్రునిన్ సురవడుల్ బెగడందఁగఁ గాంచె సంతన
య్యూడజయీన శూర్పణఖ యత్నయం గనియె గ్రమంబునన్. 142

వ. పాదనంతరంబున. 143

మ. గుణరత్నాకరుఁ డింద్రియార్థమిదుదంకూరాహివన్యాశుశు
క్షణి విద్యానిధి విశ్రవశులహితాచారాశ్రయం డార్యపో
షణచింతామణి సర్వభూతకరుణాసంగాత్తుం డౌవిభీ
షణుఁడుం గై కసిగర్భవార్ధిబాడమెన్ సంపూర్ణచంద్రాకృతిన్. 144

తే. ఆకుమారత్రయంబున కాగమోక్త మార్గమునఁ దండ్రి జాతకర్తంబు నామ
కరణములు మున్నుగాఁగలకర్తృతలు, క్రమముననొనర్చియుపనయనము జేసె.

వ. ఇత్రైఱంగున నవ్విశ్రవస్తనూజాతులు పసిఁగు లయి తిండివలన నఖిలవిద్యావిశే
షంబు లెఱింగి చిత్రభానుత్రయసమానులు దినదినప్రవర్ధమానులునై వెలయు
చుండి రయ్యననరంబున. 146

—❧— దశగ్రీవకుంభకర్ణవిభీషణుల బాల్యక్రీడలు ❧—

సీ. అలఁతిగట్టులు భుజార్గళనిరర్గళత నుత్పాటించి కందుకప్రాధిఁ జూపు
నుడువీధి నొరసి పోయెడువిమానము లందుకొని బిట్టు నేలతోఁ గొట్టి యాద్భు
నాశ్రమోన్నతభూరుహములుదాఁ బడఁద్రోచి పఱచుచూనులడాసి పరిహసించు
శరభసింహుడు దేభసమితి నీడిచి తెచ్చి గట్టిగా దామెనఁ గట్టివైచు

తే. గరుడగంధర్వపన్న గాగ్రణుల నెచటఁ
గనిన మీతో భుజాభుజిఁ బెనఁగ వలయు
నిలువుడను వార లుఱుక వెన్వెంటఁ దగులు
బాల్యలీలావిలోలుడై పంక్తిముఖుఁడు. 147

సీ. గిరిదిశాకరిభోగికిటికూర్తములు వ్రాల నం ఘ్రిఘట్టన నుర్వి నడఁగఁద్రొక్కు
నరుణచోదితరథం బట్టిట్టుగాఁబట్టి నలినావృబింబంబు నాకి విడుచు
బాల సాచి దిగీశపట్టణాభ్యంతరోద్యానపర్వఫలాగతతులఁ గూల్చుఁ
గనుఁగొన్నవైమానికశ్రేణి విప్రతాస్యబిలగతంబుగ నొక్క పెట్ట మ్రింగు

తే. నెదుటఁబడకున్న మునికోటి పెదకి పెదకి
పట్టి భక్షించుఁ గ్రొవ్వెగఁ దొట్టి గుఱుక
విడిచి నిదురించు లేచు నల్లడలఁ దిరుగుఁ
కుంభకర్ణుండు నడయాడుకొండకరణి. 148

చ. అతనిసహోదరుండు సుజనావనశాలి విభీషణుండు సు
వ్రతములు నల్పుచున్ శ్రుతిపరంపరార్థముఁ దండ్రి దెల్పుగా

- హితమతి నాలకింపుచు జితేంద్రియుఁ డై యుపకారశీలతం
బ్రతిదినముం జరించు మృదుభావముతోఁ గులధర్మపద్ధతిన్. 149
- ఉ. అన్నలు సేయురాయిడి భయాతుడు లై బరువెత్తుమానులం
గన్నులఁ జూచెనేనిఁ దనుకంపము మానిచి నానిమిత్త మా
పన్నుల వీరిఁ బ్రోవుఁ డని ప్రార్థన సేయు నతండు వారలం
చిన్నతనాననుండియు విభీషణుఁ డెంత పరోపకారియో. 150
- క. కూరుఁ డగుకుంభకర్ణునిఁ, బారిఁ బడి విభీషణో క్తిబ్రదికి మునులు త
త్కారుణికుని దీవింపుడు, రారవితారముఁగ బ్రతుకు మన్నా యనుచున్. 151
- ఉ. అంతట నొక్కనాడు దమయ్యయ్యఁ గనుంగొన రత్నఘంటికా
క్రాంతవిమానమెక్కుకొని కన్నలపండువుగా ధనేశ్వరుం
డెంతయు వేడ్క వచ్చుచెలు వెల్లను తప్పక చూచి కై కనీ
కాంత స్వభావసిద్ధ మగుకౌరవమునకొ దశకంతుతో ననున్. 152
- మ. కనుగొంటే భవదగ్రజం డయినయక్షస్వామిసాభాగ్య మీ
తనిచందంబున నీవు నిట్టిసిరు లొందం జూడఁ గాంతిఁ చెదం
దనయా యెందున నీదృశస్ఫురణఁ జెందక వచ్చు నానేర్పుఁ గై
కొను శీఘ్రంబున నేటి కూరక యశక్తుం బోలి వర్తింపఁగన్. 153
- వ. అని ప్రబోధించిన. 154
- మ. జనసీవాగ్వ్యజనానిలజ్వలితరోషజ్వాలలుఁ డై యద్దశా
ననుఁ డి ట్లంచుఁ బ్రతిజ్ఞఁజేసె జనసీ నామాట తథ్యంబు గా
విను మే ఘోరతపస్వి నై ధనదుతివిక మించెదక లేనిచోఁ
దనతేజంబున నీదృశం బగు ప్రభుత్వం బైనఁ బ్రాపించెదన్. 155
- క. వెక్కువకు సాటియును గా, వెక్కువయుం గాక జోక నీతనికంటెం
దక్కువయైనా నిక నను, మక్కువ వీడ్కొలుపు మని సమగ్రవిసీతిన్. 156
- మ. విసత్తుల్ సేసె దశాననుండు మమతక వేచూటు దీవించున
జ్జననిక వీడ్కొని కుంభకర్ణుడుఁ గనిష్ఠభ్రాతయున్ వెంట రాఁ
జని గోకర్ణ సమాహ్వయాశ్రమము విశ్వాసంబుతోఁ జేరి కాం
చనగర్భక మది నుంచి యుగ్రతపముల్ నల్పంగ నుద్యుక్తుడై. 157
- వ. తమ్ములతో ని ట్లనియె. 158
- రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులు బ్రహ్మసూర్పి తపంబు సేయుట —
- సీ. కమలగర్భుండు భక్తికామధేనువు నిక్కువంబుగా వత్సలత్వంబుఁ జూపుఁ
బరమేష్ఠి యాశ్రితపారిజాతము శ్రాంతిం బాసి కావలసినఫలము లొసఁగు
భారతీనాథుండు ప్రణతచింతామణి రాతనం బూనియు రక్తి నెరవు
చతురాననుండు దాససమీప మేరువు కర్బురతాత్మత్వగరిమ మించుఁ

తే. దాత తాపసజనకామితప్రదాత

పెద్దవేల్పు మునిశ్రేణిః బ్రీతి నిల్పు
నలువ యతివీక్షణాళులు నిలుచుకలువ
యతని భజియింప మనకోర్కు లబ్బుటరుదె.

159

మ. అని వాణీరమణీమనోహరునిమాహాత్మ్యంబు వర్ణించి, య

య్యనుగొందమ్ముల నిజ్వరణ్ ఘనతపస్యాసక్తచేతిగిప్రప
ర్తనధారేయులఁ జేసి వారి సవిధారణ్యంబులన్ నిల్పి తా
నును బ్రత్యేకవనాంతరంబునఁ బ్రశాంతం డై తపం బున్నెడన్.

160

సీ. వనజకాననశోమకున కెంత కువలయ పరితాపకృతి నాఁగఁ బ్రబలుతపను

కరములు సోక భగ్గన ముందురవిత్నములతనుజ్వాళిక లొలసినపుడె
చురచురఁ గాలెడిశుష్కతృణశ్రేణిసరణిఁ గన్పడునికుంజములఁ దగులు
మంటలు వెదురుజొంపములఁ బ్రాణి మహాగ్రమైతదంతికభూరుహములనెగసి

తే. దరికొని వహించునక్కాఁకఁ దాళలేక

తెరలిమృగములు మృగతృష్ణ కరిగి సాదుగు
మండువేసవిఁ బంచాగ్నిమధ్యమునను
గుంభకర్ణండు గావించె ఘోరతపము.

161

క. ఇటు లెండకు వానకు నుత్కటతర మగుచలికి వెఱక కంపింపక వే

సటఁ బడక కుంభకర్ణండు, పటునిష్ఠ ఘటించెఁ దపము పదివే లేడుల్.

162

సీ. కంటిచూపు జగంబుకంటిరూపు సజాతికద్యుతికతన నైక్యంబు సేసి

సర్వభూతదయాప్రసన్న భావంబుతోఁ దరలనినియమంబుఁదగులుపటిచి
యించుకించుక సందడించుకోరికలతో వివిధేంద్రియవికారవితతు లడఁచి
ద్వంద్వముల్ సహియించుతాల్చి కంబంబుతోఁ గడిఁచిచి. త్రేభంబుఁ గట్టివైచి

తే. కిమలవట్కంబు శోధించి కమలభవుని, కమలపదములు దలఁచుచు గాఢశక్తిఁ

దగ విభీషణుఁ డేకపాదమున నిలిచి, యైదువేలేండ్లు కావించె నతులతపము.

క. మఱి యైదువేలయేడులు, దెఱచిన కనుమాయ కినునిదెసఁ జూచుచు నే

డైఱసూర్యబాహుఁడై మతి, దఱుమక శ్రుతిసాక్షివికొనుచుఁ దపమొనరించెన్.

మ. ఎలుకల్ పిల్లులు నీలకంఠములు భోగీంద్రంబు లేదచ్చటల్

పులులున్ సింహము లేనుఁగుల్ శరభపాళుల్ గండభేరుండముల్
చెలిమిం జెంది విభీషణాశ్రమమునం జెల్వొందు భూనాథ యం
దుల కుప్పొంగి నటింతు రచ్చర లమద్భుల్ పూలు వర్షింపఁగన్.

165

వ. అని పలికి లోపాముద్రాధిపతి వెండియు రామభద్రున కిట్లనియె.

166

—❦— దశముఖుఁడు వీరహోమంబు సల్పుట ❦—

సీ. లఖలలోకాతీత మగుమహామహిమంబుఁ బడయంగ నూహించి పంక్తిముఖుఁడు
విధిదేవతాక మై విలసిల్లు మంత్రంబు జపియించుచును నిరశనతఁ దాల్చి

యొకకాలిపెనువ్రేలి నువ్విం జక్కగ నిల్చి సూర్యవలోకనధుర్యుఁ డగుచుఁ
దనహృదయాకాశమునఁ బితామహు నుంచి ధ్యానించి వేయేడు లైనవెనుక
తే. నగ్రమున మండునుగ్రతరాగ్నిలోన, మునుకొని కరాసిఁ దలఁద్రుంచికొనినభక్తి
కముగ బ్రహ్మార్పణంబగుఁగాక యంచు, వీరహోమంబుఁ గావించె విస్తయముగ.

మ. వికటాచారుఁ డతండు నిశ్చలమతిఁ వేయేండ్ల కొక్కొక్కమ
స్తకముఁ ఛేదె మొనర్చి వేల్చు దమునర్సంభాసితార్చుం దదీ
యకరోటిప్రతతుల్ పటిల్లు మని వ్రయ్యం బుట్టుఘోషం బజాం
ఁకటాహస్సుటనాప్రచండతర మై నానాదిశల్ నిండఁగన్.

168

శా. పాలస్త్యార్చితకీకసాస్త్రపలశుభస్తస్తకప్లోషణ
సూలాభీలకరాశపావకశిఖాస్తోమంబు ధూమంబుతోఁ
బాలోమీపతిప్రోలు చుట్టికొనియెఁ భావిప్రవృద్ధాసురో
ద్యేలాస్తార్చులు తద్బలంబు లిటు లుద్దీపించు న్నపోలికన్.

169

మ. ఉదనిష్ఠోగ్రదశాస్యనిర్మితశిరోహోమక్రియాదగ్ధమే
దురమేదఃపలలాస్థితై శికమిశద్ధుర్వాసనల్ భూనభోం
తరముల్ నిండఁగ సైఘ నోప కింక నెన్నం డిచ్చునో పీనికిఁ
వర మజ్జాసనుఁ డంచు నెంచు వినుత్రోవం బోవుదేవాఘముల్.

170

క. కైకసికొడు కిటువలె ని, ర్వాక్యకులమతి దశసహస్రవర్షము లదగఁ
భీకరగతిఁ బదియవతల, వీరం దెగఁ గోసి వహ్ని వేల్వఁగఁ దలఁచెన్.

171

వ. అప్పుడు.

172

చ. గగనముమ్రాసె వీచె సుడిగాలి సముద్రము లింకె మేరువుల్
దిగఁబడె భూమి చక్రముగతిం దిరిగెఁ రవి తోవఁ దప్పె న
మృగలమగండు వీరక దశమం బగుమస్తక ముత్తిరించి వే
ల్వఁ గడఁగి హోమవహ్ని చటులంబుగఁ బ్రజ్వరిలంగఁ జేసినన్.

173

శా. ఆపాలస్త్యవివర్ధమానఘనహోమాగ్నిజ్వలజ్వాలికల్
వైవైఁ బ్రాకేన దీప్యతుల్ యతులు విభ్రాంతాత్ములై సర్వలో
కావూర్ణాధిపతిత్యసౌఖ్యనిధి బ్రహ్మం జేరి సేవించి స్వా
మీ పద్మాసన యార్తుల మముఁ గృపాదృష్టి విలోకింపవే.

174

మ. దశకంఠాసురుఁ డగ్నిఁ దొమ్మిదితలల్ దా వేల్చియుఁ నేటిక క
ద్దశమం బైనశిరంబు వేల్వఁ గడఁగం దద్ధోమధూమచ్ఛటల్
దశదిగ్భాగము లావరించె నిరఁక బ్రత్యక్షంబు గా కుండీ తే
ని శిఖిజ్వాలలఁ గ్రాగు ముజ్జగములున్ నిక్కంబు వాణీశ్వరా.

175

ఉ. ఒప్పిద మైననీకరుణ నున్నతుఁ డై మఱి మీఁదుగా జగం
బప్పిశితాశి యేంచు హవనానిల మిప్పుడె యేచ బూనెడిం

జెప్పెడి దేమి యింక నెడ చేసినఁ ద పుగు మీఁదిబాధ కే
మొప్పితి ముగ్ధ మవ్వికృతహోమము మాన్పుఁ గదయ్య చయ్యనన్. 176

వ. అని భయోత్పాతవిధూతచేతన్ములై చేతులు ముకుళించి ప్రార్థించువేల్పు
దొరల దరహాసవదనంబు దెరలం గనుంగొని మంచి దని నమ్మతించి విరించి
కాంచనమయకమలాసనంబు డిగ్గ నుణికి యతిసత్వరంబుగ. 177

—❧— రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్ష మై వరంబు లిచ్చుట —❧—

సీ. శ్వేతకేతుఁడు జోకసేసి తెచ్చినపదార్థన్నెయంచహుమాయి వడిగ నెక్కి
వెనువెంట వచ్చుసావిత్రిముఖస్త్రీలప్రణయభాషలమీఁదిశాళి మాని
ప్రాఁబల్కుతుడలత్తఁ బ్రణుతించునయమిప్రవరులనుతిఁ బెడచెవులఁ బెట్టి
సృష్టికమముఁ దెల్పఁ జేరికై నడచుబ్రహ్మదిక్కుగని మాటలాడ మఱచి

తే. గునుకుపరువునఁ బఱు తెంచుకొడుకువీణ
వినెడుర క్తియుఁ బూనక వేల్పుఁ జెలువ
లాడఁ బాడంగ నెడ యీక యాక్షణమున
దశముఖున కబ్జభవుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యె.

178

శా. ఈచందంబునఁ బం క్తికంతునకు వాణీశుండు గాన్పించి వీ
రాచాదుం డతఁ డున్నయొక్కతలపై హస్తాసిఁ బూన్పంగ నో
హో చాలింపు దశాస్య యీతెగువ కుద్యోగింతురే మెచ్చితిన్
నీచిత్రాధ్వరకర్త నైష్ఠికతకున్ నీకోర్కు లీ వచ్చితిన్.

179

వ. అని వారించి హితోక్తులు వివరించిన విరించనుపలుకు లాలించి సాహసోద్యో
గంబు సాలించి లేచి తలయెత్తి యతనిం బాడగాంచి పులకాంచితశరీరుం డయి
యవ్విశ్రవణకుమారుం డనేకనమస్కారంబు లాచరించి యిరువదికరంబులు
ముకుళించి హర్ష గాఢద్యంబు వహించి యిట్లనియె.

180

సీ. ప్రకృతిదురాప మై పరిపూర్ణరూప మై యెసఁగుసత్తామాత్ర మీవె కావె
సత్త్వప్రధాన మై సాక్షి తాధీన మై యెసఁగునీశ్వరతత్త్వ మీవె కావె
సృష్టినిర్మాత వై యిష్టార్థదాత వై యెసఁగునర్వనియంత వీవె కావె
పురుషాహ్వయుండ వై బోధమయుండ వై యెసఁగుమహాత్ముండ వీవె కావె

తే. నిన్ను సృజించుకొన్నది నీవె కావె
నిన్ను నీయందుఁ గనుఁగొందు వీవె కావె
యెల్లశుభు లెంచ మనువేల్పు వీవె కావె
యెల్లశుభులకు నావాస మీవె కావె.

181

మ. తనుబుద్ధింద్రియముల్ వికారములు నాత్మక జెండఁగాఁ జేసి వా
నిని డత్తద్భహుకర్తముల్ సలుపఁగా నీవే నియోగించి యం
దున దారిద్ర్యము వైభవంబు సుఖమున్ దుఃఖంబుఁ గాలంబు వెం
టనె కల్పించి సమస్తముం గను నినుక ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్.

182

- ఉ. దేవ శుభాశుభస్థితులు దేవనరాసురముఖ్యు లొండఁ గా
నీవె యొనర్తు వాఘ్యుడవు నీ కొకవిన్నప మాచరించెదఁ
జీవులు మృత్యు వన్న వెఱి సెందుదు దుగ్రవిరోధి మృత్యువే
కాపునఁ దద్భయంబు వెలిగా బ్రదుకఁ వర మీయవే కృపన్. 183
- మ. గదడాదిత్యనభశ్చరాసురమరుద్గంధర్వసిద్ధర్షి భా
స్వరవిద్యాధరయక్షకిన్నరపితౄచప్రేతరక్షగిఘ్నా
ధరభూత గ్రహవిశ్వసాధ్యపసురుద్రశ్రేణిచే బోదులఁ
మరణం బొందనిమన్ని యిమ్ము గణియింపఁ దక్కుమర్త్యాదులన్. 184
- మ. అని ప్రార్థించినఁ బద్మగర్భుడు తదీయాశాస్య మీడేర్చి తెం
పున మున్నాతఁడు వహ్ని వేల్చినశిరంబుల్ గ్రమ్మఱఁ మొల్చి చె
ల్వెనయఁ గట్టడ నేసి సౌఖ్యనిధి వై యీరేడులోకంబులం
దు నజయ్యుం డనుకీర్తి గాంచు మని సంతుష్టాత్ముఁ గావించుచున్. 185
- చ. అతనిసపర్యలఁ బ్రముదితాత్మకుఁ డై పుమేష్ఠి యోగరం
జితమతి యావిభీషణునిఁ జేరి తపంబున ధర్మమార్గను
స్థితి ననివార్యభూతహితశీలత నీప్రతిఁ గాన నేను మె
చ్చితి విను వత్స నీవలచుచింతిముల్ వచియింపు నాపుడున్. 186
- శా. అంతర్నాదము విన్నయోగివరున ట్లామాట లాలించుచుఁ
సంతోషించి విభీషణుండు “విమలస్వాంతం భవంతం దయా
వంతం శాంత మనంతరూపిణ మహంవందే” యటంచుఁ వచగ
కాంతుఁ జేరి నమస్కరించి పలికెఁ గంభీరవాచార్పణిన్. 187
- చ. ఇనుఁడు కరంబులఁ గళల నిందుఁడు కీలల వహ్ని వన్నె గాం
చినక్రియ సద్గుణంబులఁ ప్రసిద్ధి వహించినలోకకర్త వీ
వెనసినకూర్చి వచ్చి నను నెంతయు మెచ్చితి నంటి వింతకం
ఁబెను వర మున్నదే యిపుడు నేఁ గృతకృత్యుడ నైతి నీశ్వరా. 188
- ఉ. ఐన నమోఘదర్శనుడ వైనజగత్పతి వీవె మెచ్చి యిం
పైనవరంబు వేడు మని యానతి యియ్యఁగ నూర కుండ రా
దే నుతి నేసి వేఁడెద నహింపఁగఁ గూడనియట్టియాపదఁ
మానితధర్మమార్గమున మామకచిత్తము నిల్వఁ జేయవే. 189
- క. ఏయాశ్రమంబు జెందిన, నాయాశ్రమధర్మమునకు ననుకూలముగాఁ
జేయుము హృదయము ధార్మికుఁ, దేయెడ నవిజయ్యుండనఁగనే వినియుందున్.
- తే. శిషిత్వముగాకయె మదీయచిత్తవృత్తి, కనుగుణంబుగ నిమ్ము బ్రహ్మాత్మ మనిన
నావరము లిచ్చి తద్బుద్ధి కజఁగు మెచ్చి, యిచ్చననుకంపజనియింప నిట్టులనియె.
- ఉ. ఆసురయోనిఁ బుట్టియును నాసురవృత్తి యొకింత లేదు నీ

కీసుర లైన దీ టగుదురే భవదుక్తులు నన్ను బ్రీతునిక
జేసె నమర్త్యభావము సుశీల యొసంగితి నింక నివు దే
వాసురకోటిలో ఘనుడ నై మను మంచు ననుగ్రహించినన్. 192

క. కొనియాడి రమరు లజుఁ గనుఁగొని యాడిరి వేల్పుముద్దు గుమ్ములు వెత వీ
డొని పాడిరి గంధద్వలు, పెను పగునమరత్వ మవ్వీభీషణుఁ డొందన్. 193

చ. పరహితుఁ డై నవానికి శుభంబు లభించిన నెల్ల వారలు
హరుసమె కండ్లు దుర్జనున కాయుపు శ్రీయును వృద్ధిబొందినక
బరమభయంబుఁ జెందుదురు భానుకులేశ్వర కాపునక దయా
పరుఁడు విభీషణుం డమరభావము నొందిన నుబ్బి రందఱున్. 194

—→—→—→ దేవతలు కుంభకర్ణునకు వరంబు లీయవల దని బ్రహ్మను వేడుట —→—→

చ. బిసరుహగర్భుఁ డిట్టుల విభీషణు ఠోర్కు లొసంగి ప్రాభవం
బెసఁగఁగఁ గుంభకర్ణుకడ కేగెడునప్పుడు వేల్పు లాడి ర
య్యసుర కభీష్ట మియ్యఁ దగ దయ్య పరాకు సరస్వతీశ వాఁ
డసదృశకాయుఁ డీభువన మంతయు మ్రింగఁగ నోవు నొక్కటన్. 195

సీ. గట్టిగాఁ బడ ముర్విఁ బెట్టె నేనియు సప్తసాతాశలోకముల్ భగ్నుము లగు
నొక్కమా టటు నిల్చె నిక్కె నేనియు శిరగప్రహతి చేసూర్ధ్వకర్పరములగలు
నుత్సాహ మొదవ మై నుబ్బించెనేనియుఁ బచ్చిగోడలజాడ విచ్చు దిశలు
లేచి నీల్గుచు బార సాచెనేనియుఁ జక్రవాళాచలేంద్ర మవ్వలికి వీఁగుఁ

తే. గేరి నవ్విస మీబోటివారి కెల్ల
గుండెదిగు లగు మమ్ముఁబేర్కొనఁగ నేటి
కీవఱకు వాడు సేసిన హింస లెంచఁ
గూడ దటువంటిఖలు దయఁ జూడ నేల. 196

అ. తనువుజూత మన్నఁ గన రాదు తుద మొద, లాత్మఁ జాతమన్న నతికఠినము
నడకఁ జూత మన్నఁ గడుహింస వాడేల, ధాత వానితపము దయ్య మెఱుంగు.

క. నందనవనవాసినులఁ బు, రందరసహచరల నచ్చరల బెక్కండ్ర
మ్రుందించె మ్రింగె నరముని, బృందంబుల ఖలుఁడు వీడు పిన్నతనమునన్. 198

క. ఏవరము లేకయే బలు, కావరమున జగము లేచుఖలునకు వరముల్
దేవర యొసఁగుట మండెడు, పావకులో నేయి వోయు భంగిన కాదే. 199

ఉ. కాపునఁ గుంభకర్ణపయిఁ గాదణికత్వము మాని నీవు మా
యావివశాత్తుఁ జేసి వర మం చొకదాని నొసంగినక శుభం
బావహిలుక జగంబులకు నంచు సురల్ వివరింప భారతీ
దేవిముఖంబుఁ జూచెఁ దొలిదేవర సాదరవీక్షణంబునన్. 200

వ. ఇటువలెఁ దనమొగంబు గనిననలుమొగంబుల వేలువుదొరయింగిత మెఱింగి
మెఱుంగుల తెఱింగునఁ దుఱింగలించు మెఱుంగుజూపులఁ దొంగలితెప్పలనప్పు.

ళించుచు విష్ణు గలకప్పఁగొప్పవిదల సరలకై కప్పకొనునలిపరఁపరల కళుకు
సంపాదించునవతంసచాంపేయప్రభాసంపదలకు లంకెలగుచుఁగనత్కనకతాటంక
దీపులు విద్వెంబుఁ జూపుకోపున నందంపుఁ జెక్కుటద్దములపై ముద్దుగురియం
గరంబులఁ బుస్తకాక్షమాలికావిపంచికలు మెఱయఁ గొదమరాయంచవతె
నచ్చదువులజవరాలు పతియెదుటి కరుదెంచి యుదంచితాంజలి యొనరించి
వినయలజ్జాభరానతివిలోకనంబులన్ దద్దదనంబు లలంకరించి యల్లన యేమి
పని యాచరింతు నాన తిం డనిన నజుండు నద్దేవి నాదరించి యిట్లనియె. 201

మ. సరసీజేక్షణ యెల్లజీవులరసజ్ఞుల్ సేరి క్రీడించునే
ర్పరి వీవే కద కుంభకర్ణురసనాభాగంబునన్ నిల్చి నే
వర మీవచ్చినవేళ నయ్యసురచే వ్యర్థోక్తులాడింపు మేల్
వరమున్ గోరఁగ నీకు పొమ్మనిన నవ్వాదేవి యట్లుండినన్. 202

— సరస్వతితోద్పాటుచే బ్రహ్మ కుంభకర్ణునకు నిద్ర పరంబుగా నిచ్చుట —

మ. అమరజ్యేష్ఠుండు నంత నయ్యసుర డాయం బోయి లేకుంభక
ర్ణ మహాభాగ భవత్తపంబు గల నానందంబు వర్ధిల్లె వేఁ
డు మభీష్టం బొడఁగూర్చు నిప్పుడన వాడున్ మ్రొక్కి షణ్మాసముల్
తమి నిద్రింపఁగ నొక్కనాఁ డశన మొందన్ జేయవే నావుడున్. 203

చ. వనజజుఁ డట్ల యా నది యవశ్యము మేలు సుఖాన నిద్ర పొ
మ్మని సురకోటితోఁ జనియె నంత సరస్వతియున్ దదాస్యవ
ర్తన ముడిగెన్ నిజప్రతిభఁ దాలించి యప్పుడు కుంభకర్ణుండున్
దననుడువుల్ దలంచుకొని తా నిటు లంచుఁ దలంచె నెంతయున్. 204

మ. అకటా పద్మజనంశవాడు వర మియ్యన్ మంచుకొ
రిక లర్థింపక నిద్ర యి మ్మనెడివెట్టిన్ గంటిమే యిట్టి దే
టికి నానోటికి వచ్చె హా తెలిసికొంటిన్ వేల్పులే చేసి రీ
వికలత్వం బిడ నేల యైనపనికిన్ విభ్రాంతి వాటింపఁగన్. 205

క. పౌరుషమునకును దైవం, శారయ ఫలకారి యందు రాదైవంబే
వైరస్యము వహించిన, నేరూపునఁ బురుషుడొందు నిష్టార్థంబుల్. 206

క. దైవోపహతుండు సుకృతపుఁ, ద్రోవ నెడకి పోవ నదియె దుర్గతి యగు మేల్
గావలయునన్నఁ గీ డగుఁ, గావున నిడ జాలిఁ జెండఁగా దనుచున్నన్. 207

ఉ. అన్నయుఁ దమ్ముఁ డచ్చటికి నంతటిలోఁ గడువేడ్క వచ్చి తా
నున్నవిధంబుఁ జూచి యదియున్ విని దైవమె యిట్లు సేసినన్
విన్నఁదనంబుఁ జెండఁ దగునే వగపేటికిఁ బామరుండవే
యన్నఁ గలంకదేతె నతఁ డర్కకులేశ్వర వారిమాటలన్, 208

క. ఈ తెఱఁగున దళకంతుడు, ధాతవరంబునను గామితము లొనఁగూడన్

భ్రాతృసమేతంబుగ క్షేప్తాతకవనమునకుఁ జనియె సంతోషమునన్. 209
వ. అని యెఱింగించి రఘుకులగ్రామణితో మఱియు నగ స్త్యమునిశిఖామణి
యిట్లనియె. 210

— సుమాలి పాతాళమునుండి ప్రహస్తాదిపుత్రులతోఁగూడ రావణనియొద్దకు వచ్చుట —
చ. దశముఖుఁ డీప్రకారమునఁ దమ్ములతోఁ జని తల్లికిఁ బ్రతీ
ప్రశమధి యైనతండ్రికిని భక్తిఁ బ్రణామము లాచరించి దై
త్యశతము గొల్పఁ బాయక తదాశ్రమభూమి వసించు టంతయుఁ
విశదముగా నెఱింగి కడువేడుకఁ బొంగి సుమాలి యయ్యెడన్. 211

చ. చిలువలగుంపు వెల్వడినచెల్వున రాక్షససైనికుల్ రసా
తలమున నుండియుఁ వెడలి తక్ భజియింప బ్రహస్తముఖ్యపు
త్రులు సహితాప్తబంధు లయి తోడన రా దుసితృప్తియాత్మజా
తులఁ దిలకించునుత్సవము దోరము గా నరుదెంచుచున్నెడన్. 212

శా. ఆమాతామహురాక మున్నె విని భ్రాతృస్వీతుఁ డై కైకనీ
కామిన్యగ్రసుతుఁ డెదుర్కొని నమస్కారంబులఁ బూజలఁ
క్షేమప్రశ్నములఁ విసీతియును భక్తిస్నేహముల్ నూప న
త్యామోదంబు వహించి యాతఁడును నుద్యత్ప్రేథవాగ్జ్వంభణన్. 213

నీ. చిలువమేపరిపుల్లుబలుచట్టుపలఁ బుట్టుగాడ్పుచే నొడవినకాళ్ల వడఁచు
గొంటుబంగరుఁగంటికంటువేలుపువెంటిగుణరవంబున నంటుగుండెదిగులుఁ
దొలివేల్పుఁ జిందంపుఁదోరంపురవళిచేఁ గర్ణరంధ్రములందుఁ గవియుచెవుడు
వేయియంచులవాలు మ్రోయు చుద్ధతి జాయునపుడు వైకొనినభయజ్వర్యంబు
తే. నేటితోఁ బాసె రాక్షసానీకమునకు, వీరహోమంబుచే నీపు వేల్పుఁబెద్ద
వెఱుగుపడఁ జేసి లోకై కవిజయహేతు, వరములొందుటఁ జాల స్త్యవరకుమార.

మ. పరిపూర్ణోజ్వలకా ర్తికీకుముదిసీప్రాణేశ్వరజ్యోత్స్నవై
ఖరి నీకీర్తిరమావిలాసము పొసంగఁ సాంపుఁ గాంచెఁ నిశా
చరవంశాబ్ధి మదీయహృత్సరసిజోత్సాహైకసంపాదన
స్ఫురణఁ మించె భవత్ప్రీతాపరవి రక్షో నాథ నిక్కంబుగన్. 215

మ. పరమాన్నాజ్యసమిస్తుఖాహుతులచే బ్రహ్మర్పణం బంచు న
ధ్వరముల్ సేయుదు రందఱుఁ వసుమతిఁ ధైర్యోన్నతిఁ నీగతిఁ
శిరముల్ పాణిఁ గృపాణిఁ జేర్చి యనలాఁచి వేల్చి నీయద్భుతా
ధ్వరకర్తం జానరింప రెవ్వరును సత్యం బాసుర గ్రామణి. 216

తే. మిగులఁ గోపించి తన్నిన భృగుమహర్షి, యడుగుపట్టినవేల్పురాయిడికి వెఱచి
యడుగుపట్టినదైత్యులయాపదభి, కథిప యుష్మత్ప్రీతాప మార్వాన్ని యయ్యె.
శ. బలియుండ వన్వయకర్తవు, కలిగితి విక నేల డాఁపఁగా మనకొఱకే

- తొలుతక మత్స్యేరితుఁ డై, లలితస్థితి విశ్వకర్మ లంక యొనర్చెన్. 218
- వ. అట్టిపట్టణం బిటు లేచి విడిచి పెట్టితి రందు వేని వినిపించెద నాకర్ణింపుము. 219
- మ. త్రిజగద్దోహ మొనర్చుచున్ సమదవృత్తి గూడి క్రీడించుమా
భుజగర్వంబు సహింప లేక చని వేల్పుల్ దెల్పికొన్నన్ జతు
దృఙ్ఘర డభ్రంకవశంఖరాజనినదంబుల్ మీఱ సంగ్రామకే
శివయోత్పాదనశాలి మాలి మను కూల్చెన్ గెల్చె మ మ్మందఱన్. 220
- ఉ. అడ్డము వచ్చి వేల్పుపురి యాఁగెడుమ మ్మిటు లావరించి మా
యొడ్డనముల్ దెరల్చి హరి యుద్ధశిఁ జూపిన గొల్ల వెల్చినన్
దొడ్డికి బాటునాఁనులతో సరియై పురిఁ బాసి యాండ్రున్
బిడ్డలఁ వెంటఁ బెట్టుకొని భీతిని చేరితి ముద్విక్రిందఱన్. 221
- తే. అదిమొదలు లంక పాడైన నసురనాథ
యంత మీయన్న నడుమఁ దా గాక్రమించె
దానమున నైన పామభేదముల నైన
బలిమి నైన గ్రహింపు మప్పట్టణంబు. 222
- తే. ఒడలపాలై నతమసామ్మ మరిలఁ గొనుట
యార్జిఁ జెందినచుట్టల నరసికొనుట
నిజకులోచితధర్మంబు నిలిపికొనుట
బలియుఁ డగుటకు ఫల మండ్రు పంక్తివదన. 223
- తే. కరముచేఁ గంకణమ్ము గంకణమువలన, గరముఁ గరమొప్పకరణి లంకాపురాధి
పత్యమున నీవు వెలయు దప్పట్టణంబు, వెలయునీచేతననితాత దెలుపుటయును.
- మ. దశకంఠం డనుఁ దాత నీనుడి యథార్థం బైనచో నంతబా
లిశుఁ డైనన్ నయ మేది యగ్రజుని బల్కిన్ ద్రోచి దుర్వృత్తిఁ ద
ద్వశ మాని ల్లాటు లాక్రమించు మఱి లేవా యిండ్లు పెద్దల్ భవా
దృశులే యిట్లన నస్తదాదులకు బుద్ధిస్థైర్యముల్ గల్గునే. 225
- క. అని తాత బోధ సేసిన, పనికిన్ సమ్మతిల కతఁడు ప్రత్యాఘానం
బానరించె నంత నొకనాఁ, డనువగునమయంబుఁ గని ప్రహస్తుం డనియెన్. 226
- శా. పాలస్త్యాన్వయచంద్రశూరులకు సాభాశ్రీతంబు బాంధవ్యమున్
వాలాయం బన వచ్చునే బలిమి యెవ్వఁ డొందు వాఁడే కదా
త్రైలోక్యంబున మేటి యానడతయే ధర్మంబు యత్నేశుపై
నేలా యీమొగమాట మాతనిపురంబే లంక శంకింపఁగన్. 227
- ఉ. ఏల బహూక్తు లప్పరి మహిన్ సృజించినయట్టివారు వీ
రేలినవారు వీ రతని కే డది గా దతఁ డేలి కంటివా
యేలఁడె యంతకాల మిఁక నేలఁగ నీ కగుఁ బాలివంతునన్
బాలికి లంకె లెయ్యెడల భాతలు గారె పులస్త్యునందనా. 228

ఉ. అన్నను ద్రోచి యెంతచెడు గైన దదీయగృహంబుఁ జేదనే
యన్నది వింటి మీవలన నారయఁ గశ్యపునాంధ్రు డైత్యులఁ
గన్న నెలంత వేలుపులఁ గన్న నెలంకియుఁ దత్సత వ్రజం
బున్న తెఱంగు వారల సహోదరమైతి జగం బెఱుంగదే. 229

ఉ. ఎక్కువ లాడఁగా వెఱుగు నింద్రుడు భ్రాత లటంచుఁ గాచెనే
యెక్కడనైన దైత్యుల మహోద్ధతి గల్గిన నొంచుఁ దక్కినఁ
దిక్కయి కాపు మంచు హరిఁ దెచ్చి వధింపగఁ బంపుఁ జూడమే
యెక్కడి యన్న లేటి తగ వేటి విచారము శూఁఖోటికిన్. 230

మ. దయయుఁ ధర్మము సత్య మాన్యము శాంతం బెప్పుడుం బూని స
త్క్రియలఁ సౌఖ్యము లొందువేలుపులె డై తేయచ్చటఁ ద్రుంపఁగా
భయ మేలా మనవంటివారలకుఁ దద్భంగిఁ బ్రవర్తింప నె
ట్లయినఁ మేలగు దాయ గెల్పు మసురేంద్రా యంచు బోధించినన్. 231

—❦— దశగ్రీవుఁడు లంకఁ దన కిమ్మని ధనేశునితోఁ జెప్పఁ బ్రహస్తునిఁ బంపుట —❦—

శా. ఆకర్ణించి యతండు రెండుగడియల్ ధ్యానించి మీభాషితం
బే కర్తవ్య మటంచుఁ దాతవదనం బీక్షించుచుఁ లేచి బా
హుకాక్షేయకు లై యమాత్యులు ప్రహస్తాదుల్ భటుల్ గొల్వ లం
కాకాంక్షఁ జని నిల్చి దండధరదిగ్రాజత్రికూటంబునన్. 232

వ. నిలిచి యచ్చట. 233

చ. అతులవచనప్రశస్తునిఁ బ్రహస్తునిఁ జూచి దశాస్యుఁ డీ వింకఁ
బితృసమునన్ దగ్గజుఁ గుబేరుని శీఘ్రము చేరి నాయభీ
ప్సితమును లంక మున్నుర శేఖరు లేచినకార్యభంగియుఁ
జతురతఁ జెప్పి యప్పుర మొసంగఁగ వే చని యాడి రమ్మనన్. 234

చ. అతఁడు హసా దటం చతిరయంబున లంకకు బోయి కిన్నరీ
శతమణికంకణకృణనచారుకరోదరచామరానిల
ప్రతిహతకుంతలుం డయి సభాస్థలి నోలగ మున్న దేవతా
పతినిభుని ధనప్రభుని భక్తి గనుగొని మ్రొక్కి యిట్లనున్. 235

ఉ. దానదయాదినద్గుణనిధాన పరాకు భవత్ప్రియానుజం
డైన దశాననుండు వినయంబున మీ దగుసేమ మారయం
గా ననుఁ బంచె మీపదయుగంబునకుఁ నతు లాచరించి మీ
తో నొక మాటఁ జెల్పు మనె దోరపు వేడ్క వినుండు తెల్పదన్. 236

మ. మనమాతామహు లాదికాలమున నిర్మాణంబు సేయించి యుం
డిన గేహంబట లంక యెవ్వరచటఁ లేకుండినఁ మీరు గై
కొని పాలించితి రిప్పు డద్దనుజముఖ్యుల్ వచ్చినా రండఱున్

- ననుఁ గొల్వక బుఁ మేను మీవలెనె కొన్నాళ్లఁ గాఁజ్ఞించితిన్. 237
- మ. అని మీకూరిమితముఁ జాడు మనినాఁ జామాట యట్లుండె యో
జనయుక్ దెల్పెదఁ బంక్తికంధరుఁడు భాషానాథదీవ్యద్వరం
బునఁ దేజంబున మేటి నెయ్యమె తగుక్ మూర్ఖుల్ విరోధంబు సే
యన యున్నా రమితంబుగా నచట నయ్యా సిదుచిత్తం బనన్. 238
- శా. ఆయత్సేనుఁడు పంక్తికంధరునమాత్యగ్రామణిక్ జూచి యో
మో యం చుండితి నింతిమాత్రమున కోహో యింతసంకోచ మే
లా యీప్రో లోకఁ జెంత నాధనము నాయైశ్వర్యముక్ బ్రోవఁ దా
నే యద్భుం డగు తెను మీ రెఱుంగరే యి మ్మేది భేదోక్తికన్. 239
- క. నేనై చేయఁగ వలసిన, దాని నెఱింగించె మేలు తమ్ముడు నెమ్మిం
దా నిప్పట్టణ మేలుట, నే నేలుటకంటె వేఱ యిబ్బడి గాదే? 240
- వ. అని కలయం బలికి. 241
- క. కాపురము సేయ కింక లం, కాపుర మెడఁబాయ వలసెఁ గా యనుబలు వౌ
తాపము చోఁపఁగ సక ప్ర, తాపము గలయనుజుఁడలంచి ధనదుఁడు మరలన్. 242
- క. రమ్మను నూ తమ్మునిఁ దన, సొమ్మనుమా లంక రాక్షసులతో మేల్ గై
కొమ్మనుమా వల దనుమా, నమ్మనుమా యనుచు దండనాథునిఁ బనిచెన్. 243
- వ. ఇవ్విధంబున మనుష్యధర్మండు దుర్మదుం డగుదశకంధరునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
వచియింప దూతక్ బంచి తత్త్వణంబ. 244

— విశ్రవనిర్దేశంబువలన ధనేశుండు కైలాసంబు సేరుట —

- మ. నవరత్నోజ్జ్వలదివ్యపుష్పకవిమానం బెక్కి వేవేగ వి
శ్రవసుక్ జేరి నమస్కరించి యనుజప్తారంభ మాద్యంతముక్
సవిశేషంబుగఁ దెల్పి యెయ్యది నివాసం బెందు వర్తింతు మీఁ
దివిచారం బింక నేమి తండ్రి కృప నిర్దేశింపవే నావుడున్. 245
- మ. ధనదుక్ గన్గొని దండ్రి యిట్లనియెఁ బుత్రా నేడు గా దద్దురా
త్తుని చాసప్పని యల్లనాఁడె విని యీదుబ్బద్ధి యేమూర్ఖు దె
ల్పె నయో యగ్రజప్రోలు గావలెనె బల్లిక్ గైకొనక జోటు లే
దె నయం బేల పరిత్యజించె దని సూక్తిక్ నీతి నేఁ జెప్పినన్. 246
- క. చిలువకు బదనిక జూపిన, చెలువున నాపలుకు వాడు సేకొన కలుకక్
బలుకక మొగముల జేగులు, లోలుకఁగ వడి లేచి యిచట నుండక చనియెన్. 247
- ఉ. వాడు మదాంధుఁ డాద్యు లగువారలు వల్కినవాక్యపద్ధతిక్
రాడు పయోజగద్భునివరంబున లోకవిభుండుఁ దాన యై
నాఁడు దురాత్ము లైనదితినందనులక్ బలుమందిఁ గూడుకొ
న్నాఁడు శపించినక్ గినిసినక్ బని సేయదు వానిపై నికన్. 248

చ. తగనికుమారుఁ డైన మమతాఁహితస్థితి యొప్పుఁ దండ్రికిఁ
దగనిసహోదయం డయినఁ దానును బాయుట యొప్పు నన్నకుఁ
దగఁ దని నిగ్రహించినను దాదృశు లాచురు గాన వానితోఁ
దగ దింకఁ బొత్తు నీ కొక ఫిఠం బెఱిగించెద విన్ను పుత్రకా. 249

శా. లీలొద్వ్యానలతాకుడుంగవిహరల్లేఖంగనాహసరు
గ్జాలప్రసవదిందుకా తలహరిసంబంధముందాకినీ
నాళీకోత్పలబాసనాజనితకాంతాయుగ్మగోల్లాస పా
కైలాసంబు వసింప నీకుఁ దగు నింకఁ జేయ మచ్చటికిన్. 250

ఉ. అచ్చటికేళికావనము అచ్చటికల్పితభూధరోచ్చయం
బచ్చటియచ్చపుంగొలఁకు అచ్చటిబంగరుజాయతమ్మిపూ
లచ్చటిరత్నమందిరము లాత్మకు మె పొనగూర్చునే కదా
యచ్చటికాపురంబునఁ బురారి సఖుం డగుఁ బొమ్ము నావుడున్. 251

చ. జనకునియాజ్ఞ మాలి నిడి సమ్మద మొప్పు ధనేశుఁ డప్పుడే
ధనమణివస్తువాహనకదంబము సేకొని యాశ్రితుల్ హితుల్
దనయుఁ సైనికుల్ గొలువఁ దక్కక లంకఁ బరిత్యజించి శం
భుని శరణంబుఁ జేరి ప్రియపూర్వముగా శరణంబు వేడినన్. 252

క. శరణాగతమలభుం డగు, హరుఁ డాతని నాదరించి యలకాహ్వయ మా
పుర మిచ్చి మెచ్చి మచ్చికఁ, బరమాప్తునిఁగా నొనర్చి పరిపాలించెన్. 253

క. అనయము వినయము నయమును, దనసొమ్ముగ మెలఁగుకీర్తిధనుఁ డెచ్చటి కే
గిన నిష్టార్థముఁ జేకొనుఁ, గన రామ ధనేశుఁ డిటుల కాంక్షిత మొందెన్. 254

—❦— రావణుఁడు మొదలగు రాక్షసులు లంకలోఁ బ్రవేశించుట ❦—

మ. జనలోకేంద్ర కుబేరుఁ డిట్లదగఁ ద్రింశద్వ్యజినీదీర్ఘయై
కనకోద్భాసితసాధ యై సుగృహ యై కన్పట్టునాలంక ని
ర్జన యయ్యుక్ జెలువొందె గొక్కవిభుఁ డానక గూడి వీడ్కొన్నఁ జ
య్యన వేటొక్కనిరాకకుఁ దనరు వేశ్యాకాంతచందంబునన్. 255

ఉ. అంతఁ బ్రహస్తుఁడక జని దశాస్యున కెంతయు వేడ్క నంతవృ
త్తాంతము విన్నవింప దరహాసముతో సభవారిఁ జూచినక
వంతయె నీభుజామహిమ వీటిఁడి యై పగఁ బూన రాజరా
జింతకు గాసి గాఁడె పుర మీయక యుండిన నంచు వారనన్. 256

క. అది నిజ మానని పలుకుచు, మదిలోన ముదంబు వొడల మంచముహూర్తం
బిది యని భార్గవనందను, లదురుగడక వచ్చి తెలుప నద్దశముఖుఁడున్. 257

సీ. తనపురోవీధి మాతామహుల్ మదమ త్రమాతంగములమీఁదఁ బ్రీతిఁ జనఁగఁ
దనతల్లి కైకనీధవళాక్షి ముత్యాలపల్లకిపై వారిపజ్జ నరుగఁ

దనయరుడెసల నిద్దటుతమ్ము లపరిమితాసీకిసియుక్తు లగుచుఁ గొలువఁ
దనవెంబడినె ప్రహస్తమహోదరసుపార్శ్వమారీచముఖమంత్రిమణులు నడువ
తే. దివ్యరథ మెక్కి శంఖవాదిత్రవేణు, కాహళాదులరవము లాకాశ మొరయ
చత్త్రచామరకేతనచ్చాయ లొలయ, వింశతిభుజుండు లంకఁ బ్రవేశమయ్యె. 258

మ. అరుసం బొందుచు మాల్యవశ్చముఖపూర్వాదిత్యు లవ్వేళ బం
గరుపీఠంబునఁ బంక్తికంఠు నిడి లంకాపట్టణాధ్యాసీ దై
పరిపాలింపుము దైత్యుచాళి ననుచున్ బట్టాభిషేకం బొన
ర్చిరి శుక్రాత్మజదత్తలగ్నమున భేరిశంఖముల్ మ్రోయఁగన్. 259

శా. ఆపాలస్త్యకులేశ్వరుం డిటుల లంకాధీశ్వరుం డై హిత
వ్యాపారజ్ఞుల బంధులన్ సఖుల మిత్రామాత్యులన్ మాన్యభా
షాపూర్వంబుగఁ దత్తదర్శపదవీసంభావ్యులన్ శేసి వి
ద్యాపాండిత్యతపోబలాన్వయవయోహంకారముల్ మీఱఁగన్. 260

— శూర్పణఖను విద్యుజ్జహ్వన కిచ్చి బెండ్లిసేయుట —

మ. అనవద్యస్థితి నుల్లసిల్లు చొకనాఁ డాత్మానుజ్ఞ నిండుజ
వ్వని నాశూర్పణఖాఖ్యుఁ గన్యఁ గని యుద్వాహంబు గావింప బం
ధునికాయాన్వితుఁ డై తలంచి యలవిద్యుజ్జహ్వనఁడన్ కాలకే
యునకున్ బెండ్లి యొనర్చెఁ దల్లివృద్ధయం బుత్సాహమగ్నంబుగన్. 261

వ. ఈప్రకారంబున శూర్పణఖకు వివాహం బాచరించి యావిరించిపాత్రజుఁ డొక
శరత్సమయంబున మృగయావినోదం బొనరింపన్ దలంచి సమంచితమణి
మయస్యందనారోహణంబు గావించి ధనుర్బాణంబులు ధరియించి యొక్క
రుండ పోయి యమితాగమసమన్వితం బయి పులస్త్యజనకాననంబును బోలె
నున్నయొక్కనిర్జనకాననంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట. 262

— రావణుండు మయుకూతురగు మందోదరిని బెండ్లియాడుట —

క. సురమృగముల నిఁక నిటువలె, హరియింతు నటంచుఁ దెలుపుననువున నయ్యా
సురశార్దూలుండు వనభా, సురమృగముల వేటలాడుచున్ జని యెదుటన్. 263

క. మయుని బ్రశాంతకృపారస, మయుని హతాభ్యాసనియమమహిమాపహృతా
మయుని గుణముదితనరసు, మయుని దొలుతఁ గైకనీకుమారుండు నూచెన్.

వ. చూచి తదనంతరంబ.

265

సీ. హరినీలములకప్పు నభిజాలములయొప్పుఁ గలకొప్పురహి మెప్పు గులుకుదానిఁ
గలువజేతులయేవు ఖంజనంబులరూపు నిరసించువాల్ చూపునీటుదానిఁ
దళుకుబంగరుగిండ్లు దులకించువిఠచెండ్లు నడఁగించుపాలిండ్ల నమరుదానిఁ
గండచక్కెరదీవి దండకెంపులతీవి మొలపించుచెంగవిమోవిదానిఁ

తే. దభుకుఁజెక్కులదాని సి గ్గొలుకదాని

నొటపు గలదానిఁ దొలు కారు మెఱుపుఁ జాయ

హెచ్చుజగిదాని మయువెంట వచ్చుదాని

గాల నొక్కతెఁ జూచె నప్పంక్తిముఖుఁడు.

266

క. చూచి తలలూచి యెటు లని, యేచినతమిఁ దలఁచె| నొర యాయొయ్యారం
బీచిన్ని పాయ మీఁచెలు, వేచెలువలయుందుఁ గంటిమే లోకమునన్.

267

నీ. ఈనాతికానుతో నెన గాక కాఁబోలు సింగముల్ గుహలలోఁ జిక్కుటెల్ల

నీబాలనడలతో నెన గాక కాఁబోలు నేనుంగు లడవిలో నీఁగుటెల్ల

నీచెల్వచూడ్కితో నెన గాక కాఁబోలు సారంగములు పొదల్ దూఱుటెల్ల

నీకన్యఘనవేణి కెన గాక గాఁబోలు నహులు పుట్టలు సొచ్చి యడఁగు టెల్ల

తే. నీనెలఁతఁ జేరి కాఁబోలు నించువింటి, చెంచతనుఁడయ్యు జగముజయించుటెల్ల

నీలలన స్పష్టి సేసి కాఁబోలుఁ బంక, జాననుడు విశ్వమున స్రష్ట యగుట యెల్ల.

నీ. ఎలదేటి విహరణం బెపుడు వొందనిపుల్లకమలంబు దొరసె సకలకిమోము

రాచిల్క ముక్కుఁ జేర్చనిపక్వబింబంబు ప్రతిబింబ మెనసె నిప్పడతిమోవి

గండుఁగోయిలకు దక్కనిమావిచిగురుల ట్లసఁగె నీలతకూనమ్మదుకరములు

నవభుజంగాలింగనమ్ము సేకొనని గేదఁగితావి దెలిపె నీతరుణివలపు

తే. వన్నెగలక్రిన్ననకటారిమన్నెవాడు, చిన్న వాడు వహించినచికిలికలువ
తూపులన మించె నీచెల్వచూపు లపుర, పెండ్లి లేనట్టు లున్న దిబ్బిసదుహాక్షి.

శా. ఈపద్మేక్షణజాతి యెయ్యదియొ పే రే మందురో యీఘనం

డీపూఁబోడికి నేమిగా వలయునో యే నర్థి నిమ్మన్నచో

నీపూర్ణేందునిభాస్య నియ్యఁడొ కదా యీకున్న నిం తేల సం

తాపం బప్పటి కీతనిక గెలిచి యైనక దీనిఁ బెండ్లాడెదన్.

270

క. అను సాహసంబు మది నిడి, వినయము గలవాఁడపోలె వింశతిభుజుఁ డా

యన పోవు త్రోవ కడ్డము, చని వినతి యొనర్చి పలికెఁ జతురత్వమునన్.

271

ఉ. ఓమహితాత్మ యీవిపిన ముగ్రమ్మగాకుల మిప్పు డిందు మీ

రేమిటి కేగుదెంచితిరో యెప్పుడు నెచ్చట నుండు రేమి మీ

నామము లానుపూర్విగ వినక వలతుక వినిసింపుఁ డన్న వీ

తామయుఁ డామయుం డను దశాస్యనితోఁ గలరూప మేర్పడన్.

272

క. దానవశిల్పచాక్యఁడ, నేను మయ్యం డనెడువాఁడ నిందువదన యి

మ్మానిని మందోదరి యనఁగా నొప్పు మదీయపుత్రి గాంభీర్యనిధి.

273

ఉ. నామహానీయశిల్పమును నానుగుణంబులు మెచ్చి దేవతల్

హేమ యనక బ్రసిద్ధి వహియించిన యచ్చరలేమ నిచ్చి రా

హేమకుఁగా మనోజ్ఞమగు హేమపురంబు సృజించి యచ్చటక

274

సేమను గూడి యేను సుఖించితి పంచశతాబ్దముల్ రహిన్ .
 శా. ఏమో యీశ్వరమాయ యే నెఱుంగ సొండ్రి సేమతో నున్న చో
 వ్యామోహంబునఁ బెద్దకాలము పణంబై తోచు నాచెల్వనె
 మ్మో మొక్కించుక చూడకున్న నిమిషంబున్ గల్ప మా వేయు నే
 లా మే లెట్టిదో దాని యిల్లు పెడఁగాయన్ లే నహోరాత్రముల్ .

275

శా. ఆయెన్ బోయెను నాటిజోలి యిన్ నేలా యీవలన్ వింటివే
 యోయయా యిటు గొన్నినాళ్లు సన నాయోగంబునన్ దాహ్మద
 శ్రీ యప్పర్ల పలాశాచన ధించెన్ గాంచె మాయావి యా
 మాయావిన్ మఱి దుందుభిన్ బిడప నిమ్నందోదరీకస్యకన్ .

276

చ. అనిమిషు లంతటన్ బిలువ నంపిన న న్నెడఁబాసి హేమ వో
 యిన నది లేనిచోట నసియింప సహించక సంస్మృతిప్రవ
 ర్తనము జగుప్ప గాఁ గని విరాగుండ నై తప మాచరింపఁ బో
 వనె సమకట్టి యీసుత వివాహము సేయఁ దలంచి యిమ్మెయిన్ .

277

క. తగువాని నెందుఁగానక, జగతిన్ గ్రమ్మరెడ రాత్రిచరశేఖర నీ
 దగుకులము నామ మే వినఁ, దగుదు ననుచుఁ దోచె నేనిఁ దగు వివరింపన్ .

ఉ. నా విని పంక్తికంతుఁడు మనంబున సంతస మంది యో మహా
 త్మా విను నాకు బ్రహ్మ ప్రసితామహుడేను బులస్త్యపౌత్రుండన్
 బావనమూర్తి విశ్రవుఁడు మజ్జనకుండు జగంబునన్ దశ
 గ్రీవుఁడు నాబ్రసిద్ధుండ నరీణపరాక్రమధైర్య భుక్యుండన్ .

279

మ. లవణాంభోధిగి భీరభేయవృత మాలంకాపురం బేలుదున్
 స్వవయోరూపకులానురూప యశుకస్యన్ గోరుచున్నాడ లే
 దు వివాహం బని పత్నినన్ మయుఁడు సంతోషించి యద్భుం డితం
 డవు మత్పుత్రిఁ బరిగ్రహించుటకు సూహాపోహ లింకేటికిన్ .

280

క. అని కృతనిశ్చయుండై య, ద్దనుజమణికి దారవోసెఁ దనపుత్రి మయుం
 డనలునిసన్నిధి నతిఁడున్, దనరుచుఁ బాణిగ్రహణముఁ దగ నొనరించెన్ .

281

శా. మాణికోజ్జ్వలకంకణస్ఫురిత మాసుందోదరీకస్యకా
 పాణిన్ బట్టిన నాత్వికోదయము సూపఁబై దశగ్రీవుమై
 తోణీనాయక యెంతతామసగుణసుం డైనచో సద్గుణ
 శ్రేణిన్ మించినవారివాం దొలసినన్ జేకూరుఁ దద్భావమున్ .

282

ఉ. రాక్షసరాజ్యలక్ష్మీ యన రంగు వహించిన యప్పయోజవ
 త్రేక్షణ నిట్లు పెండ్లి యయి యెంతయు వేడ్క దశాస్యరాక్షసా
 ధ్యక్షుఁడు మామకున్ బహువిధార్చన లిచ్చిన నాతఁడున్ లలా
 టాక్షుని నైన నొంచునొక యద్భుతశక్తి యొసంగి ప్రేముడిన్ .

283

క. ఇది పరమభూరసాధన, మెదిరించిన నెట్టిపగతు నేనిం జెటుచు బెట్టిదుమిడఁ గాని నై వసు, మద రొండెడువారిమిడ నని వీడ్కొనియెన్.

తే. రామయాశ క్తిఁగొనికాదెరావణుండు, మున్నమనలక్షణునినొంచిమూర్ఛపుచ్చె నదియుఁబెనులోభిఁ బ్రార్థించునర్థియాశ, వలె నిరర్థక యై చన్న వగలఁ బొగిలె.

— ❧ — కుంభకర్ణ విభీషణుల వివాహము ❧ —

మ. అవి యెల్ల రఘువీర నీవెఱుంగ నే యాగాఢ లోలుండె నిట్లు వివాహోత్సవ మాచరించి కళకంఠు హంత సాదామనీ చ్చవిమిఁబా బలిపుష్టికాదుహిత వజ్రజ్వాల య౯ దాని బాంధవు లారా యనఁ గుంభకర్ణునకు నుద్వాహం బొనర్చె రహిన్. 286

మ. సరమ౯ కేసరమంజుసారభవతిఁ సాంద్యలీలావిలాసరమ౯ భాసురమస్తభాస్త్రతులితఁ శైలూషగంధర్వశేఖరుకన్యామణిఁ జిన్నతమ్మునకు వేడ్కఁ బెండి, సేన౯ నిశాచరవంశాగ్రణి యద్దశాననుఁ డెడఁ సాశ్వాత్త ముష్పాగఁగన్. 287

— ❧ — మేఘనాదుని జననము ❧ —

ఉ. ఆదటఁ గొన్నినాళ్లకు దశాస్యునిపట్టపుదేవి యైనమందోదరి గాంచె నొక్కనుతు నుద్ధతు నాతఁడు పుట్టినప్పుడే రోదసి భేదిలఁ సురవరుల్ బెగడఁ ఘనలీల మ్రాయఁగా నాదృతి మేఘనాదుఁ డనునాఖ్య యిడె జనకుండు వేడుకన్. 288

చ. చిదుగుల వృద్ధిఁ బొందుశిఖిచెల్వైన నద్దశకంఠపుత్రుఁ డభృదయముఁ జెందుచుండె బిత్తపోషణపెంపున నక్కుమారుండే కద మఱి యింద్రజిత్తనఁ బ్రకాశిలె నత్తెఱఁ గెల్ల జానకీ హృదయసరోజమిత్ర వివరించెద మీఁద గథాక్రమంబునన్. 289

— ❧ — కుంభకర్ణునకు నిద్రింప దశగ్రీవుం డొకయిల్లు గట్టించుట ❧ —

చ. విను మటమిఁద బ్రహ్మ యొదవించిననిదురమబ్బు కుంభకర్ణునిమొగ మాని జాగ్రదవరోధ మొనర్చినఁ బవ్వళింపఁగాఁ దనకొకయిల్లు గావలయు దానవనాయక యంచు నన్నతో ననుటయు నాతఁ డప్పనికి నప్పుడ పంచె ననేకశిల్పులన్. 290

వ. వారును దదాజ్ఞ శిరంబున ధరియించి తత్త్విణంబ. 291

సీ. చిలికిప్రాఁగెంపుటిట్టికలగోడలు వెట్టి వజ్రంపుగారలపను లొనర్చి మూలతారాకంబములు పెక్కుజతసేసి జాళువాప్రతిమలచా లమర్చి తులకించుపవడంపుదూలముల్ పయి నుండి పచ్చతాపలకలు పాదుకొలపి పులుడిండిరామొత్తములలోవ లమరించి స్ఫటికసోపానముల్ సంఘటించి

- తే. పుష్పరాగవితర్దికల్ భూరిచంద్ర, కాంతజగతులు గోమేధికపుడలుపులు
కళుకుముత్యాలసారణగండ్లు వేడ్క, సేయఁ బడకిల్లు గట్టి రాశిల్పివదలు. 292
- క. ఆమడనర వెడలుపు మూఁ, డామడ నిడివియును గలిగి యతిరమ్యం బై
రామ ఘటకర్ణపటుని, ద్రామందిర మలరు మృదులతల్పతతులతోన్. 293
- వ. అటుల ధవళప్రభాపహాసితకైలాసం బగుతన్నివాసంబున. 294
- సీ. కిన్నరాదులఁ గిట్టి గెలుచునాందోళంబు మించఁ బల్లుఁ గల్వరించుకొనుచు
దిక్కరుల్ సెవు డొంద దేవతల్ వెఱ సెంద బెట్టుగా గుఱకలు వెట్టుకొనుచుఁ
గలలోన దిక్పాలకులమీఁదఁ జని మాఱుకొనువారిఁగని పండ్లు గొఱికికొనుచు
నెలపుల లాల చిప్పిల నప్పటప్పటి కించుకించుక చప్పరించుకొనుచు
- తే. మరలుచును బొర్లుచును మేను మఱచి మిగులఁ
జెమ్మటలఁ దొప్పదోఁగుచు నిమ్మళించు
నిబిడతామససుఖ మిచ్చు నిద్రఁ గలిసి
కాలముఁ గ్రమించె నక్కుంభకర్ణఁ డధిప. 295

—❦— దశగ్రీవుండు గరుడప్రముఖుల బాధించుట —❦—

- క. కూర్చుండు దశముఖుఁ డంతఁ బ, యోరుహభవద త్రవరమదోద్రేకమునన్
మేఁ దలంపక దుష్ట, ప్రారంభమునందె బుద్ధి యలవఱిచె నృపా. 296
- వ. అది యెట్లనిన. 297
- సీ. గరుడుల గరుడులకంబంబులనె కట్టి గంధర్వగంధర్వగతు లడంచి
యక్షులఁ బక్షులయటుల పాఱఁగఁదోలి ఖచరులఁ గుచరులఁ గా నదల్పి
కిన్నరు లెన్నరు తన్నని నొప్పించి సిద్ధులఁ బద్ధులఁ జేసి కలఁచి
సాధ్యులు సాధ్యులై శరణుఁ బొందఁగఁ జేసి యమరులఁ జమరులయండ కనిచి
- తే. భోగుల విభోగుల నొనర్చి యోగితతి వి, యోగితతివలె బలువెత నొందఁజేసి
చారణానిలతుషితభాస్వరుల నొడిచి, యిద్ధతేజంబుఁ జూపె లంకేశ్వరుండు. 298
- మ. హవనంబుల్ భువనంబులున్ జెఱుచు మాయన్ దాల్చుఁ గూల్చున్ సుధా
శివనంబుల్ పవనంబులీల ద్విజులన్ ఛేదించి భేదించుఁ ద
దృవనంబుల్ భువనంబు లున్నతటినుల్ బంధించి మ్రుందించు న
తృవనంబుల్ ప్లవనంబుఁ జెంద గిరు లుద్యన్నుష్టి నొంచున్ వడిన్. 299

—❦— ధనాధిపుండు దశగ్రీవునకు నీతిం చెల్పి దూతను బంపుట —❦—

- ఉ. ఆతఱిఁ గొన్నినాళ్లకు ధనాధిపుఁ డంతయు నాలకించి దు
ర్నీతి వహించుతమ్మునికి నీతియు ధర్మపుఁ దెల్పుకూరిమిన్
దూత నతిత్వరన్ బనుప దుశ్యకునంబులతోడ లంకకున్
భీతిల కేఁగి వాఁడును విభీషణ ముండఱ కాంచెఁ గాంచినన్. 300
- ఉ. అన్నయశాలి వానిహృదయం బలరంగ బహూకరించి మా

తృ తీ యా శ్వా స ము

- యన్నకు సేమమే వదిన హర్షముఁ గాంచునె పుత్రు లెల్ల సౌ
భ్యోన్నతులే కదా కుశలయుక్తులె యాపులు మంత్రి లాశ్రితుల్
నిన్నిట కేల యంపెఁ బతి నేఁ డన సంతయు వాఁడు దెల్పినన్. 301
- తే. కొంత చింతించి మనహింతోక్తులు సగౌరవముగ విననేర్చునే పంక్తి వదనుఁ డేల
యన్నయిప్పనిఁ దలపెట్టె నైన నేను, వచ్చితివికద రమ్మని వానిఁ గొనుచు. 302
- మ. గణనాతీతనిశాచర స్తవము లాకర్ణించుచున్ గంకణ
క్వణనంబుల్ దగఁ జామరంబు లమరీవారంబు వీవక్ సఖాం
గణనమృద్ధము వేత్రహస్త లుడుపంగా నిండుకొల్వన్నరా
వణునిక్ జేరి విభీషణుం డెఱిగి క్రేవక్ దూతఁ గాన్పించినన్. 303
- క. ధనదునిదూతయు వినయంబున నించుక చేరి మ్రొక్కి ముకుళితకరుఁ డై
దనుజులబహుసమృద్ధంబున నొందుఁగుచు నిలిచి బంక్తిముఖుతో ననియెన్. 304
- ఉ. న్వామి పరాకు దైత్యకులచంద్ర త్వదగ్రజుఁ డైనకిన్నర
గ్రామణి వంశవిత్తగుణగౌరవయుక్తి సమానుఁ డౌట మీ
సేమము వేడి మీకొకవిశేషహితం బెఱిగింపు మంచు న
న్నీ మెయిఁ బంచె నెయ్యము వహించి వినుం డది విన్నవించెదన్. 305
- చ. సమతఁ బరోపకారకృతి సల్పుటయే సుకృతంబు ఘోరపా
పము పరపీడ సేయుటయే బ్రహ్మకులంబునఁ బుట్టి దేవతా
ప్రముఖవిరోధముల్ నెరపఁ జాడియె ధర్మముచేతఁ గాదె యీ
సనుధికసంపదల్ దొరసి సంతత మందఱమున్ సుఖించుటల్. 306
- ఉ. నాస్తికుఁడున్ శతుండుఁ గులనాశకుఁడున్ గను దుష్టవర్తనం
బాస్తికతాధురంధరున కర్హమె యద్భుతనిష్ఠచే నజో
పాస్తి ఘటించినాఁడవు కృపాగుణసూన్యఁడ వై భుజాబల
ధ్వస్తులఁ జేయ నేల సురవద్యుల నాద్యుల ధర్మధుద్యులన్. 307
- ఉ. నందన మాది యాసురవనంబులఁ గూల్చితి వప్పరోపధూ
బృందము బల్కి బట్టి చెఱుఁ బెట్టితి వాద్యులు సేయుయాగముల్
మ్రందఁగఁ జేసి తార్చు లగుమానులఁ జంపితి వస్త్రదాదు లే
మందురొ యకభయం బెఱుంగ వైతివి తెల్పెడి దెట్టు నీ కింకన్. 308
- ఉ. గొట్టుతనానఁ దక్ వెడలఁ గొట్టినఁ దిట్టను రట్టడంచుఁ దో
బుట్టువనౌట నొం డనక పోయితిఁ బల్కెఱు బెట్టు సూపినక్
జుట్టము లైనఁ దాళుదురె శూరతయే జడదారి పెద్దలక్
బట్టి వధించుటల్ వెడఁగుభావము మానఁ గడయ్య తమ్ముడా. 309
- మ. హిమవత్పర్వతతుంగశృంగమున నే నిన్నాళ్లు శైవవ్రతం
బమిత శ్రద్ధ నొనర్చి వచ్చి భవదీయాద్ధత్య మాలించి ధ
ర్మము గా దంచుఁ బ్రబోధ సేసితి ననుక్ బాటించి వంశోచిత

- క్రమముగ్ గైకొను మంచుఁ దెల్పు మనె యక్షస్వామి రక్షోధిపా. 310
- మ. అదిగా కన్యలకల్పిఁ గన్గొని యసూయామగ్నుఁ డౌవాని కా
పద సేకూరు నవశ్య మట్టియశముగ్ బ్రాపించె మీయన్న యే
యది తార్కాణగ విన్నవించు వినుఁ డం చద్దూత కేట్టోయి నె
న్నదుటగ్ జేరిచి పల్కెఁ గ్రమ్మట నుదాంధుండౌ దశగ్రీవుతోన్. 311
- మ. దితిజాధీశ్వర యొక్కనాఁడు తుహినాద్రిగ్ జేరి మీయన్న యం
దతిసౌభాగ్యనిరూఢి శంకరునియర్ధాంగంబునగ్ మించుప
ర్వతరాట్కన్యక నట్టె చూచి నెటు సంప్రాప్తించె సీభాగ్య మీ
సతి కంచుగ్ దనసవ్యసేత్రమున నీర్వారోపమగ్నాత్ముఁ డై. 312
- ఆ. ఇటుల కుటిలబుద్ధి నీక్షించుయత్నేశు, సవ్యలోచనంబు తుణములోన
దివ్యయోగమహిమ దేవి దగ్ధము సేయ, నేమి సేయువాఁడ నింక ననుచు. 313
- క. విత్తవిభుఁ డడిలి యగ్గిరి, యుత్తరశృంగమున నియమయుక్తి నిలిచి య
ప్రోత్తిరదశశతపర్వము, లుత్తమశైవప్రతంబు లొనరించు నెడన్. 314
- ఉ. భూరిజటల్ ప్రవాళములపొల్పుఁ గనగ్ ఘనబాహుశాఖిఁగ్
మీటి యపర్ణ పర్ణదుచి మేకొనఁ గ్రొన్నలరేక కోరకా
కారముఁ బూన నీలగళకాంతులు తేఱులనీటుఁ జెంద మం
దారములీల శూలి ధననాథునకుగ్ గనుపించి యి ట్లనున్. 315
- ఉ. మెచ్చితి నీగపంబునకు మీ టగునిష్ఠకు నిమ్మహోవ్రతం
బచ్చపుబత్తి నెవ్వరుఁ బ్రయత్నముతో నిటు సంఘటింప లే
రచ్చుగ మున్ను నే సలిపినట్టులే సల్పితి వీ వాకండవే
యిచ్చితి నాసఖిత్వము వహింపుము మత్తులితప్రభావమున్. 316
- తే. దేవి నేదృష్టి గంటి వాదృష్టి యొకటి
యును ధరారేణుపరివృతజ్యోతిగతిఁ బి
శంగరుచిఁ గాంచు నేకపిశంగనయనుఁ
డనఁగ నందున వెలయుదు వనఘ సేపు. 317
- చ. అని వర మిచ్చి శూలి రజతాద్రికి నెచ్చెలికాని వెంటఁ దో
డ్కొని చనుదెంచె న ట్లగుటఁ గోప మసూయయుఁ గీడు ధర్మవ
ర్తనము సమ స్తబాంధవహితం బగునగ్రజబుద్ధిమాటఁ జే
కొనుము శుభంబు మాన్పుచెడుగుండన మేలని దూత దెల్పినన్. 318

—❦— దశగ్రీవుఁడు ధనేశ్వరునిదూతం జంపి యలకాపురిపై దండెత్తుట —❦—

- మ. పదిమోముల్ ప్రళయార్కబింబములహంపం బూనఁ గోపంబునగ్
రదసంఘట్టన మాచరించుచు నదభిభ్రాకుటుల్ మీఱ ని
ర్వదికన్నుల్ జ్వలితాగ్నికుండములయుగ్రత్వంబు సూచింప మూ
ర్ఖ దశాస్యం డలదూతఁ జూచి మిగులన్ గ్రూరాత్ముఁ డై యి ట్లనున్. 319

తే. మంచితనమున నీతి బోధించువాడ, పోలెఁ దనయుగ్రతపమును శూలితోడి
చెలిమియును గల్గి బలిమియుఁ దెలుపఁబంచి, నాడె మీదొర నాచెంత నానలేక.

ఉ. రొక్కము గన్న కల్లియును రుద్రునిచెల్లియు నమ్మి కొన్నిదు
ర్వాక్కుల వాడు దెల్పి యిటు రమ్మన నీ వెటు లాడవచ్చితే
యిక్కడ మూర్ఖ యం చడిదమె త్ర వధింపకుఁ డంచుఁ దమ్ముడు
మొక్క నదల్చి దూతశిరముఁ దెగవ్రేసె వివేకశూన్యుఁ డై. 321

మ. అలకాధీశునిదూత నిట్టతఁడు ప్రాణాంతంబు నొందించి యా
తలయుఁ మొండెముఁ గొల్పులో మెలఁగుభృత్యశ్రేణిపాల్ సేసెఁ బ్ర
జ్వలితాత్యుగ్రదవాగ్ని నే విడిచినం జల్లారునే నీతివా
క్కుల మూర్ఖుండు శమించునే కినుకఁ గాకుల్ స్థాన్వయగ్రామణీ. 322

క. చెనఁటి యని దశముఖుని ననఁ, బనిలే దతనికి హితో క్కైబ్రకటింపఁ దలం
చినధననాయకు ననవలె, జనవర విను మంత నద్దశగ్రీవుండున్. 323

తే. తనయమాత్యులఁ గనుఁగొని ధనదుమాట, వింటిరే యిప్పుడెంత గర్వించినాడు
మాకుఁ దనకున్నపాటివివేక మున్న, దే ప్రబోధింపఁ దాఁగాక యెవ్వ రింక. 324

ఉ. పట్టణ మాక్రమించి దనుఁ బాటఁగఁ దోలిన నోర్చి తానుఁ దోఁ
బుట్టవు గాన పోయె నఁట పోవక నిల్చిన నేమి నేయునో
గట్టిగఁ జూత మిప్పు డలకాపురి ముట్టడి చేసి గట్టువిల్
పట్టిన దిట్టఁ గూడి మనపై భుజశౌర్యముఁ జూపుఁ గా కిఁకన్. 325

ఉ. మాన్యుఁ డటంచు నెంచు బహుమాన మెటుంగక యత్తుండే యసా
మాన్యవిరోధకృద్వచనమార్గణపంక్తుల నొంచె నింద్రము
ఖ్యాన్యములు నన్ను గెల్వఁగఁ బ్రయత్నముసేయుట యుగ్గడించె నీ
హైన్యము దీట నింక ధనదాదిదిగీశుల గెల్వఁ బోఁ దగున్. 326

ఉ. లెమ్ము ప్రహస్త తొల్ల నవలీల ధనేశుని గెల్వఁ బోయెదఁ
బొమ్ము బలంబుఁ గూర్చ మన ప్రోలను గల్గినవీరదైత్యులఁ
దెమ్ము భయానకార్భటులు దిక్కులఁ బిక్కిటిలంగ నాబడి
రమ్ము రయమ్ముతో నన భరంపడి యాతఁడు నట్ల నేసినన్. 327

నీ. శాతమన్యవశిలాచక్రఘ్నర్థరదీర్ఘరావంబు దిక్కుల వ్రక్కలింప
గారుత్త తద్యుతిస్ఫూరసైంధవఖురోద్ధురసముద్ధతుల నిద్ధం చలించ
సారసారసరాగచారు కేతనకాంతు లాకాసమఃశివీ ప్రి సపహరింప
ఘనఘంటికాఘణంఘణనాదమున ధరాధరగుహాళులు ప్రతిధ్వనులొసంగ

తే. శరశరాసనముసలముద్గరకృపాణ, తోమరగదాదిసాధనస్తోమపూర్తి
మిక్కుటంబై నయొక్క తేరక్కివెడలె, విశళిభుజుండు త్రైలోక్యవిజయకాంక్ష.

క. చూరీచమహోదరశుక, సారణధూ మ్రాక్షముఖ్యునచివ్రలలోఁ జెం
పారఁ బ్రహస్తుండు ముంగలి, యై రాక్షససేన నడవె నవును నృపాలా. 329

క. మల లూకాడ నదీనద, ములు గలంగంగ జండనిపినములు గూలం బురం
బులు బెడర ముహూర్తంబున, బలలాదబలంబు లలకపజ్జకు జనియెన్. 330

సీ. చరనీలగిరిశంక సవంచుమదమ త్తకరులదంతురదంతకాండరుచులు
దనువు లొందినగాళ్లు లననొప్పను త్తమాశ్వములముత్యాలకల్లెములరుచులు
బలుమేరువులతీరు గలతేరులను మీఱుకభుకువజ్రపుబండికండ్లరుచులు
గలనైన భయమెఱుంగనిభటోత్కరమెత్తువిచ్చుకత్తుల నిచ్చ హెచ్చురుచులు

తే. ధవళకేతనరుచులు ఛత్రములరుచులు, జామరంబులరుచు లొక్కసారి నిగిడి
మోడుకొని వెండికొండపై నిండ నాప్ర, చండభుజదండుఁడతండుదండువిడిసె.

క. అని కుంభజుఁ డెఱిగించిన, విని నవ్వుచు రాముఁ డవల వింశతిభుజుఁడు
ధనవిభుఁడును బోలినవిధ, మనఘా విన వలతుఁ డెఱ్ఱు మని యశుగుటయున్.

—ॐ ఆశ్వాసాంతము ॐ—

ఉ. నందమూర మారద సనందననారదమానసాంతరా
భిందవిహారి హరియిరభీమృదుగానవిహారగోపికా
నందవిదాన దానవఘనాఘనభిన్నరద్యుల్లలద్గరు
ద్భృతదంతరంగ రంగదమరీచనరంజన రాసఖేలనా.

333

క. వనదారుణశిఖివారణ, వనదా మదవారణేంద్రవరద జగత్పా
వనదాసజననిరూఢా, వనదాక్షిణ్యాదిసుగుణవరతన్ననిధీ.

334

పంచచామరము. సనాతనప్రసిద్ధిపూరుషశ్చక్రీర్తిభాజనా
జనాదిలోకసంగిమానిసంఘసౌఖ్యసాధనా
ధనాధినాథనందనాత్మతాపహృత్ప్రపామనా
ఘనాత్మరూపదర్శనోత్సుకత్సరోరుహాసనా.

335

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్యజ్ఞనాభివర్ణితోద్గీర్ణ
విశిష్టవైభవాధిఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతరస్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనిషావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన సాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము

—: ౦ :—

శ్రీవనితానిభనీశా

దేవీకుచమృగమదాభదేహరుచిర్ఘ్న

గోవర్ధనలీలాధృత

గోవర్ధనశిఖరి వేణుగోపాల హరీ.

1

తే. అవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుఁ డిట్లను శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
జానకీనాథ యిటు లద్దశాననుండు, విత్తవిభువీటిపై దండు విడిసినపుడు.

2

మ. భటకోలాహలముల్ మహారథిశశుంభచ్చంఖఘోషంబులు
దృటదంతావళబృంహితంబులు హయప్రత్యగ్రహేషార్భటుల్
పటహాద్యద్భుతవాద్యభేదవముల్ బ్రహ్మాండభండచ్చిదా
పటిమౌ మించె విరోధిరాడ్యువతిగర్భభూణముల్ భేదిలన్.

3

—❦— కుబేరుఁడు దశగ్రీవునివీడికి యక్షులను బంపుట —❦—

వ. అప్పు డప్పర్వతప్రదేశగబున నుక్కళంబున్నయక్షకిన్నరులన్నరవాహనున కిది
విన్నవింపకయ మించి మన మొక్కించుక శరపరంపరల ముంచిన మాట వచ్చు
నని కొంచి కొండ అందుఁ దరలక కొండ అలకాపురంబున కరుదెంచి యుదం
చితప్రాభవంబు మెండుకొన నిండుకొలు వున్నకిన్నరేశ్వరుఁ బొడగని.

4

క. వందనములు సేసి పరా, కిందుకళానాళిమిత్త యిదె నేను చమూ
బృందముతో దశవదనుఁడు, నందాతీరమున విడిసినాఁ డని తెలుపన్.

5

తే. ఆకుబేరుఁడు నవ్వి బళా మతేమి, దశముఖుఁడు మంచిపనిసేయఁ దలంచె సీతపు
దలంచినన్ మఱిముక్కుకొఁతలచుమాట, నేడునిజమయ్యె నిక నేల నెనరుదలఁచు.

ఆ. మొగముఁ బొడువ లేనిముంగోప మింక నెప్పు, డలకఁజొచ్చెనేనిఁ జాలుకనగుదు
మటుల చేయ నీయ కాఁగి భండన మాచ,రింపుఁ డనుచు వారిఁ బంపుటయును.

—❦— యక్షరాక్షసుల యుద్ధము —❦—

ఉ. యక్షవరాజు మౌళి నిడి యక్షులు నక్షుల నిప్పు లుర్ల హ
ర్యక్షములోయనక గహకహార్భటు లభ్రము నిండఁ జేయుచున్

రాక్షససేనఁ దాడి రల రాక్షసులున్ నలిరేగి మార్కొనన్
ద్ర్యక్షధరాధరం బదరె నంబుజపత్రిగతిన్ దదుద్ధతిన్.

8.

మ. అసిఘ్నోదితవిస్ఫులింగమయ మై యస్త్రానలాభీలకీ
లసముజ్జ్వంభిత మై గదాముసలశూలస్త్రానసంప్రేరణా
వసరాన్యోన్యకృతాభినందనవచోవ్యాపార మై యక్షరా
క్షససంగ్రామము సూచుభేదపలకున్ గల్పించె దృక్పర్వముల్.

9

తా. దోరుత్తుంగతరంగముల్ నిగుడఁ దద్ధోరాసిమీనప్రభల్
మీఱన్ సైనికచంద్రులుబృహత్ గాంధీర్యం బవార్యంబుగా
భేరిభాంకృతిరావ మొప్పఁ గరిభూభృత్కటి మీ టొండఁగాఁ
బోరాడెన్ వడి యక్షరాక్షసబలాంభోరాసు లొండొంటితోన్.

10

వ. అప్పుడు.

11

ఉ. కూలెడునేనుఁగుల్ దెరలుగుఱ్ఱములున్ వడి ద్రెళ్లుతేరులున్
వ్రాలెడిటెక్కిముల్ మునిసి వమ్మగుఱత్రము లాడునట్లలున్
దూలెడిరూపులున్ దొరఁగుతోరపు నెత్తురు టేలు లందుపైఁ
దేలెడుపీనుఁగుల్ గలిగె ధీరతఁ బోరెడు రెండుసేనలన్.

12

ఉ. రాక్షససేనముందటఁ దిరంబుగ నిల్చి రణం బొనర్చు న
య్యక్షులఁ జూచి పంక్తిముఖుఁ డక్షముఁ డై నిజస్యైరక్షణా
ధ్యక్షుల మార్కొనన్ బనిచి తానును నిర్వదిచేతులన్ గదా
సిక్కురికాదిసాధనవిశేషవిజృంభము గానుపించినన్.

13

చ. చెదరక యక్షులున్ దనుజశేఖరు బిట్టెదిరించి బీకర
ప్రదరపరంపరల్ గురిసి పైపయి నైకవిధాయుధచ్చటల్
గుదిగాన నించి బీరమునఁ గోయని యార్చినచో మహాదరుం
డుదురున నొక్కఘోరగద యూని కృతాంతనిలీల నుగ్రు డై.

14

క. వాయువు బలువడిఁ గుజములఁ ద్రోయఁజెఱంగున గదాహతులచే క్షీతిపాల్
గా యక్షసేనఁ గూల్చె భ,భీ యని శుకసారణాదు లెల్ల నుతింపన్.

15

క. శుకసారణధూమ్రాక్షా,దికసేనాధీశు లొక్కదెస దశకఠం
దొకదెస యక్షుల జమువీ,టికి నతిథులఁ జేసి రోహితింపక యధిపా.

16

అ. అపుడు పటచయక్షు లతిభీతులై పూరి, మఱచయక్షు లొడలు పటచయక్షు
లఱచయక్షు లై మహావాహధూతజీ, మూతేరితిఁ జని రరాతు లలర.

17

ఉ. విచ్చిన నొచ్చినన్ వెఱచి వేడిన నోడిన వారిఁ బోవ నీ
కచ్చెడుగుల్ దయారహితు లై యలకాపురిదాఁక గోటలోఁ
జొచ్చినదాఁక వెంటఁబడి శూలములన్ బలితంపుటేఁటెలన్
గుచ్చిరి చొచ్చి వచ్చి రదిగో నని పౌరులు దల్లడిల్లఁగన్.

18

— సయోధకంటకుం డనుయక్షవరేణ్యుడు యుద్ధము సేసి పాటి పోవుట —

మ. ప్రకటక్రోధములకా ధనాధిపతి పంపక వేగ సయోధకం
టకుండకా యక్షవరేణ్యుఁ డొక్కఁ డవు ఁడ్డం బై పురద్వార ము
త్సుకతం జొచ్చునిశాటకోటిపయి శక్తుల్ దోమరంబుల్ శర
ప్రకరంబుల్ గురియించి నిల్చె దనశౌర్యం బండలుకా మేలనన్. 19

శా. ఆరిక్షోబల మాతనికా గడవలే కాకంపముకా జెందఁగా
మారీచుం డెదిరించి శాతశరసంపన్నత్వముకా జూప న
వ్యీరుండుకా గద యెత్తి వానిశిరముకా వ్రేయకా వెనకా గూలె న
త్పారంభం బుడి వోవ నేలఁ బడుపుణ్యభిష్టుచందంబునన్. 20

ఉ. కూలి ముహూర్తమాత్రమునకుకా దెలివికా గని తాటకేయుండుకా
వాలుమెఱుంగుదూపు లనివారణ యక్షునిమేన గ్రుచ్చి యా
భీలతఁ జూపినకా నమరభీతి జనించి యతండు దాళిఁగా
జాలక వీఁగి పోయిన నిశాచరు లార్చిరి సంభ్రమంబునన్. 21

వ. ఇవిధంబున సయోధకంటకుం డామోధనంబు విడిచి, యోధధర్మంబు దల
కడచి పాటిన మీటినకౌతుకంబునం బదిమొగంబులఁ గుతుకం బగుమంద
స్తితంబుతో నలకమొగంబు దాటి మేటికిరీటి పచ్చకూజంతులకా గనుపట్టుకోట
వాకిటిరచ్చపట్టుకోట్లంబున నట్టనడి తెరువుం బట్టుకొని నూర్చొనలపట్టెంబు వట్టు
వేల్పుజలుపలకా గట్టిన గోపురంబు డాసి వాసిగలచిగురుదొంగదలం దెగడుపగ
డంపుద్వారబంధంబు లురలం ద్రోచి మగకాలబోరుతలుపులు వీడక దన్ని
పదాఱువన్నెహొన్నపనులకా జూడకా జూడవేడుక యగు నగరిముందరి
వైడూర్యనోరణ స్తంభంబుకడక స్తంభసంరంభమునకా జొచ్చి వచ్చునక్కుంభ
కర్ణాగ్రజూకా గనుంగొని. 22

— దావారికుం డగుసూర్యభానునిఁ దుత్తుమురై పడ దశగ్రీవుండు గొట్టుట —

తే. అచటిదావారికుండు మహాహాసితతీవ్ర
భానుఁ డగుసూర్యభానుఁడప్పం క్తిముఖున
కడ్డమై యెందు వచ్చెద వనుచు నతని
జుట్టు నరుదెంచుదైత్యుల బిట్టదల్చె. 23

ఉ. సింధువు మించి రా విడనిచెల్లెలికట్టతెఱంగునకా సురా
బంధుబలంబు నిల్పి నిలుపకా నిల కేఁగెనుపం క్తికంతు గ
ర్వాంధునిఁ జూచి పోకు నిలుమా చలమా ఫలమా బలాప్తి కీ
బంధుల నొంప వచ్చు టని పల్కి మహాగద పూన్చి వైచినన్. 24

శా. కుంభీంద్రంబు మృణాళముకా దునుములాగుకా దోప దానికా భుజా
శుంభల్లీల సురారి ద్రుంపఁ గని యక్షుం డుగ్రు డై తోరణ

స్తంభంబుక బెకలించి వైవ నతండుక దానక ధరక గూల క
య్యంభోజానసద త్తదివ్యవరమాహాత్మ్యంబునక గ్రూరుఁ డై. 25

క. అత్తోరణంబు కొని నడు, నెత్తివగుల సూర్యభానునిక మొత్తినచోఁ
దుత్తుమురై వాఁ డిలఁ బడె, నత్తటిఁ బరువెత్తె నచటియక్షగణంబుల్. 26

— మాణిభస్మంబు పోరి ప్రేటుపడి పార్వహాళి యని శేరు వడయుట

క. అలబలము లిటుల పఱచిన, నలబల మెసంగక దశాస్యుఁ డనురావళిఁ
నలకఁ గలఁపంగ నది గని, పలికె ధనేశుండు మాణిభద్్రునితోడన్. 27

క. నొచ్చిరి మనయక్షులు పురి, జొచ్చిరి రాక్షసులు బాలిశుని దశముకునిక
జెచ్చెర నెదిర్చి నేవా, రిచ్చ నలర విక్రమింప నిది దఱి నీకున్. 28

తే. అనిన సామి హానాదని యమితసమర, దోహళంబున నతండు చతుస్సహస్ర
యక్షవీరులు దనతోడ నరుగుదేరఁ, గల్పకాలాంతకునిలీలఁ గదలి వచ్చె. 29

ఉ. వచ్చినమాణిభద్్రుబడి వచ్చినసైనికకోటి గోటలోఁ
జొచ్చినరాక్షసోత్తములు స్రుక్క గదల్ గొని మోఁది తూపులక
గ్రచ్చి కటాదులక నఱికి కుంతములం బడగ్రుమ్మి యార్చినక
విచ్చిరి నొచ్చి యప్పురము వెల్వడి రుక్మలు నక్కి రక్కసుల్. 30

వ. ఇవిధంబున. 31

ఉ. నాలుగు వేలయక్షులును నల్లడఁ గొల్వఁగ మాణిభద్్రుఁ డ
వ్వేళ దశాస్యుసైన్యముల వెన్నొని నొంపఁగఁ దద్వరూఢి
పాలకుఁ డాప్రహస్తం దురుబాహుబలంబున యక్షవాహినీ
పాలుని బిట్టెదిర్చె మును పాతెడుసేనల కు బొనర్చుచున్. 32

క. దళకర్తలిరువు రిటువలె, దలపడి పోరాడ రెండుదళములఁ గలయో
ధులు నుద్భటు లగుభటులును, గలయంబడి పోరి రుత్సుకత వెలయంగన్. 33

శా. కైలాసాద్రిగుహల్ ప్రతిధ్వను లొసంగక దివ్యనందాలకా
కూలక్షౌరుహపాళి మూలములతోఁ గూలక భుజాస్ఫాలనో
ద్వేలధాన్యము లంఘిఁగుట్టనము లెంతే మీఱఁగాఁ బోరి ర
ప్పొల స్త్యద్వయసైనికప్రవరు లభ్యామర్దబద్ధస్పృహన్. 34

వ. తత్సమయంబున. 35

చ. కరము చలంబు మీఱ దళకంఠునిమంత్రి ప్రహస్తం దుగ్గుఁ డై
కరమునలంబునం గడపె గ్రక్కున వేపురుయక్షులక మహో
దరుడు మహోదరుం డయి గదాహతి వేపుర నొంచె దాటకా
వరతనయుండు ద్రుంచె గరవాలమునక ద్విసహస్రయక్షులన్. 36

వ. ఇప్పుడునున నిజపార్శ్వచరు లయిన చతుస్సహస్రయక్షప్రవరులం బరిమార్చి.

పేర్చిన ప్రహస్తాదులక గనుంగొని నిర్ణీతరౌద్రంబున మాణిభద్రుండు వానిపై
సురవడించిన. 37

శా. ధూమ్రాక్షుం డెడ చొచ్చి శాతశరవిధ్ధు జేసి పెల్లార్చినక
దామ్రాక్షుం డయి యక్షుం డారిపు గదక దాటించినక వాతధూ
తామ్రంబుక బలె వాడు మూర్ఛిల స్వకీయాంఘ్రిస్ఫురద్భట్రనక
నమ్రత్వం బహిరాజు సెంద ఘటకర్ణ జ్యేష్ఠుం డత్యుగ్రుం డై. 38

క. ఆమాణిభద్రుం గదిసి శి, తామితశరవృష్టి గురియ నతం డతికుపితుం
డై మూడుతూపు లసుర, గ్రామణిపేదరము నాటఁగా నేయుటయున్. 39

ఉ. అందున నొచ్చి పం క్తిముఖుం డల్లి గదాహతి మాణిభద్రమా
ళిం దిలకించి కొట్టినఁ జలించి యతం డలమాళి యోరపా
టొందె డదాదిగా ర్ఘుకులోత్తమ యాయన పార్శ్వవహాళి నాఁ
జెందె నభిఖ్య యంత వెఱచే బఱచెక బరసేన లార్వంగన్. 40

వ. ఇత్రైఱంగున దశవాయి తొలంగి పోయినక గనుంగొని. 41

— ధనమండు యధరంగమునకు వచ్చి దశగ్రీవునకు బుద్ధులు సెప్పట —

నీ. పిడుగుఁజప్పడులతో బెడిదంపుటడిదముల్ జలిపించుచును భటావళులు గొలువ
జయజయ నవనిధీశ్వర మహేశ్వరమిత్రి యనుచుఁ జారణకొటు లభినుతింప
జవనకంఠాణరాజము లెక్కి కిన్నరగ్రామణు లుభయభాగములఁ గొలువ
నుద్భటాహంపూర్వికోక్తులు వెలయఁ గింపురుష యోధులునుగ్రిక్కిఁజిసికొలువఁ

తే. బద్ధశంఖాద్యనిధులు రూపంబు లూని, కొలువ బంగారుఁ డేరెక్కిగురుగదాది
సాధనములొప్పఁ గిన్న రేశ్వరుండు వచ్చి, చుటుకుఁజూపులదశకంతుఁజూచిపలికె.

ఉ. తమ్ముడవంచు నీ కొకహితం బెఱిగింపఁగ దూతం బంచినక
వమ్మెనరించి నాపలుకు వానిని జంపి ననుక జయింప రే
ద్రిష్టురిగుంపుతోడ నరు దెంచితి ని న్న న నేల నీకు డెం
డమ్మన మేలు గాఁ దలంచు నన్నె యనక దగుఁగాక దుర్జితీ. 43

ఉ. రోగికి భక్ష్యభోజ్యముల రోగము హెచ్చుగతిక బటుక్రూధా
యోగికి నీకు మాద్యశహితోక్తులఁ గ్రోధము మించు మాటికిక
నీగుణచర్య లేటి కివి నింద యొనర్పఁగ నీకె తెల్లమా
రాఁగలమృత్యువుం బొరసి రారవబాధలఁ బొందుచున్నెడన్. 44

ఉ. ఆపద లావహించుదురహంకృతి నీగతి మూర్ఖుండుగ్రవుం
బాపము లాచరించి విషపాన మొనర్చి శరీర మంతయుక
వ్యాపక మైనఁ జింతిలుజడాత్తువలెక యమపాతబద్ధుండు
పాపఫలంబుఁ జెందునెడఁ బాపముఁ జేసితి నంచు పందురున్. 45

ఉ. అన్నకుఁ దండ్రికిఁ గురున కాపద యెవ్వఁ డొనర్చు వానిఁగ
న్గొన్న మహాగ్రపాతక మగుక దను వస్థిర మృత్యు వెప్పడుక
నన్నిహితస్థితఁ మెలఁగు సంపద పుణ్యవశం బటంచు లో
నిన్నియు నెంచి ధర్మము వహించుజనుండు కృతార్థుఁ డెయ్యెడన్. 46

చ. కలఁగక బుద్ధిపూర్వకముగా జనుఁ డేక్రియఁ జేయుఁ దత్త్రియా
ఫల మనుభూతిగా నిది శుభం బశుభం బిది యంచు రెంటినిక
ఁదెలిసి నుకర్తముక సలుప దేవత లందఱు మెత్తు రిందునక
గలిమియు బల్కి యిచ్చటనె కల్గు సుఖంబె లభించు నచ్చటన్. 47

చ. ధనమణివస్తువాహవనితాజనతాదులు బల్కి సంతరిం
చిన యవి యంచు ధర్మములు సేయక యుండిన నేమి యంచు న
య్యనిమిషు లందఱుక బగతు రంచు మహాపద లొంద నున్నని
న్ననుజుఁడ నన్నఁ గల్గు నిరయంబు రయంబున రమ్ము పోరికిన్. 48

—❧— దశకంఠుఁడు ధనదుని మాయాధమున గల్చి యతనిపుష్పకంఠుఁ గొనుట —❧—

క. అని తమదొర దూతెడు ధన,దుని మారీచప్రహస్తధూన్రాక్షసుకా
ద్యనిమిషిపుమంత్రులు మా,ర్కొని నిలువఁగ లేక చనిరి కోఁచతనమునన్. 49

చ. అని నిటులాత్మమంత్రులు ధనాధిపుకో త్తల కోర్వలేమి న
ద్దనుజవరేణ్యుఁ డుగ్రనిశితప్రదరంబుల వాని ముంచినక
గనలుచు డాసి కిన్నరశిఖామణి వానికిరీటపం క్తి ఖం
గున రొద సేయ భూరిగడఁ గైకొని బెట్టుగ మోఁది యాగ్నినన్. 50

మ. కడుఁ గోపించి దశాననుం డతనివక్షఃగీతముక జొచ్చి పో
యెడు న ట్లుగ్రశరంబు వేయుటయు యత్నేశుండు ధీరశ్వ మే
ర్పడఁ గోదండగుణారవం బఖిలదిగ్భాగంబులక నిండ న
ప్పుడు వహ్నియైత్రము వైవ వాఁ డడఁచె నంభోబాణవేగంబునన్. 51

మ. శరసంధానదృఢాపకర్షణకృతుల్ జ్యోఘోషణంబుల్ పర
స్పరధిక్కారము లొక్కచందమున మించక విశ్రవగిపుత్రు లి
ద్యురుఁ గ్రొన్నెత్తుటఁ దోఁగుచుక గెరలుచుక రోషించుచుక డాయుచుక
హరియుగ్గం బన నిద్ద టిద్దఱయి శౌర్యనూర్తిఁ బోరాడఁగన్. 52

క. రణమున వివిధాయుధధా, రణమున సరి పోరుయత్తరాక్షసవరులక
బ్రణులించిరమరులసురా, గ్రణియుక మాయఁగొని న్యాయ్యరణవిముఖుండై. 53

సీ. ఒకసారి మేఘమై యుడువీధిఁ గనుపించుఁ గనుపించిపిడుగు లుగ్రముగఁగురియు
నొకతేప సింహమై యుద్వృత్తిబట తెంచుఁ బట తెంచి కహకహార్పటివహించు
నొకతూరి కొండయై యురులీల నెదిరించు నెదిరించి యెగసి బిట్టదరఁ జేయు
నొకమాటు వార్ధియై యూర్జులతో మించు మించి రోదసియెల్ల ముంచివైచు

తే. నొక్కపరివ్యాఘ్రమైవచ్చునొక్కసారి, దంష్టియైతొచ్చునొకమరి దారుణాపి
కరణి గనిపించు నొకమాటు గానిపింప, కడఁగు మాయానిరూఢినయ్యసురవ
చ. ఇటువలెఁ బెక్కుమాయల ధనేశ్వరునిక భ్రమియించి విక్రమో [దుడు.
ద్భుతగతి మించి నిష్ఠురగడక దల మోఁదినఁ గ్రొత్తనెత్తుకల్
జోటజోటఁ గాఱఁ బూచినయశోకము గాలికెఁ గూలుచున్నాన్
దటుకున వ్రాలెఁ దేరిపయి దానవసైన్యము లుల్లసిల్లఁగన్. 55

మ. ధనదుం డీగతి మూర్ఛఁ జెంది పడ నంతక సూతుఁ డత్తేరు గ్ర
క్కున నందాతిటిసినమీపమునకుఁ గొంపోయె యత్తుల్ భయం
బున వృక్షంబులు వ్రాఁకియుక గిరిబిలంబుల్ సొచ్చియుక విచ్చి కా
ననముల్ దూఱియుఁ గోనలక బడియు దైన్యం బొంది రెం తెనియున్. 56

తే. మూర్ఛమునిఁగినధనదుసమ్ముఖముఁ జేరి, శంఖపద్మాదినిధులు విశ్రాంతి మాన్చె
నంత దశకంధరుఁడు నిట్టులన్నఁ గెలిచి, సొలయ కాతనినగరంబుసొచ్చియచట.

సీ. శాతకుంభ స్తంభ సాహస్రములు గల్గి వై ధూర్యతోరణావళులు గల్గి
నవ్యవక్తా క్తికవితానవితానములు గల్గి శశికాంత వేదికాచయము గల్గి
సాగసై నమగతాలసోపానములు గల్గి కప్పకాలోపలయొప్పు గల్గి
కామితార్థము లిచ్చుఘనవృక్షములు గల్గి వికచకల్పారదీర్ఘికలు గల్గి

తే. మానసజవంబు గల్గి కామగతి గల్గి
కామరూపంబులు వహించుగరిమ గల్గి
ప్రబలు పరమేష్ఠిరజతపుష్పకముఁ గాంచి
యందుపై నెక్కి యతఁడు తారాద్రి కరిగె. 58

మ. తరళోత్తుంగతరంగఘుఁఘుమరవోద్యద్ది వ్యనందారవిం
దరజోబృందమరందతుందిలమిళిందధ్వానసంబంధగం
ధరమాబంధురమంధరానిలునిచేతక శ్రాంతి వాయక ధనే
శ్వరుఁడుక దెప్పిటి భీతి నేనఁగొని లజ్జక జేరె వీ డయ్యెడన్. 59

—❧— దశవదనుఁడు సపరివారంబుగాఁ గైలాసంబున కేఁగుట ❧—

ఉ. ఆజతనూజ వింటివె దశాననుఁ డిట్టులఁ బుష్పకంబుతో
నాజి జయంబునుక బొదసి యావలఁ బోవుచుఁ జూచె ముందటక
రాజతశైలముక దపనరథ్యనిరోధకృదత్యుదగ్రతా
రాజితసాలముక దటచరత్కరిసింహతరయుకోలమున్. 60

తే. చూచియచ్చోటివింతలుచూడవలసి, బలసియిడ వంకలముదైత్యభటులుగొలువఁ
జెలువ మొలికడునమ్మహాశిఖర మెక్కి, యక్కడఁజిరింప మారీచుఁ డతనికనియె.

మ. కలధా తాచలదీధితిప్రచయమో గుంగాప్రవాహంతో
జ్వలడిండీరనికాయమో శబరయోషాధన్వముక్తాస్త్రుని
ద్దళితప్రాంచితఛామర వ్రజ మొ నా రంజిల్లు రెండొలుచే

తులజేఁ దుండినతెల్లుటిల్లుఁ గనుమా దోహచరగ్రామణీ.

62

సీ. శైలజానహచరోజ్జ్వలదుద్రకన్యకాచరణలాక్షాపక మొరసినదియొ
యిది నగం బనుచేర నింహొందుఁ గావున విపులంబుగాఁ బల్లవించినదియొ
తనగిరీశత్య మందఱకుఁ దోఁప నభంబు మించు పెంజడలు వహించినదియొ
సానుభాగచరదృఙ్గభోగమణీసమంచితప్రభ నాక్రమించినదియొ

తే. లేక ధననాథు గెలిచి త్రిలోకవిజయ, వాంఛ నరుదెంచు దేవరవారిదోగ్గప్ర
తాప మిట నుండినదియొనాఁ దరుణతరణి, కిరణగతిగైరికముల నిగ్గి వెలింగె.

చ. తిరముగ జైత్రయాత్ర చనుదెంచిన నిక గని యీకుభృష్టు ని
ర్మలములఁ బాద్య మిచ్చి రవిసంజ్వలితార్కమణీవిభావరం
పరల నివాళి నేసి వనభవ్యశుకాదివిహంగమోక్షిన్
ఖరి నుతి సల్పెడిక రజతకాంతల నెల్లదనంబుఁ జూపుచున్.

64

సీ. చిగురుజొంపముల రంజల్లె నీయెలదోట చెలువ పర్ణకు వేడ్కసేయు నేమొ
విరిగల్వవిరులచే వెలసె నిక్కొల నిందుఁ జంద్రజాటుఁడు గేళి సల్పు నేమొ
సంతానకుసుమవాసన లూనె నిక్కొన దేవకన్యకలు వర్తింతు రేమొ
పువ్వుఁబుప్పొడిదుమ్ము పొదలె నిప్పొదలలో విద్ధాళు లెపుడు వసించు నేమొ

తే. తనరె బహుబిల్వదుద్రాక్షతరువు లిచటఁ

బ్రమధవద్యుల కిది రచ్చపట్టులేమొ

యనుచు మారీచుఁ డెఱిగింప నచట నచట

నయ్యసురభర్త విహరించునవసరమున.

65

సీ. చిమ్మచీకటి గ్రమ్ముకొమ్మావిగుమి నల్లి బిల్లి రుద్రాక్షపందిళ్ల నడుమ
వడిఁ బాటువిరి తేనెవాఁకలదరుల వెంబడి ఘుమ్ము మనుమృగమదముతావిఁ
బాలుపొందువిరవారిపొదలలోఁ గుప్పలు వడుసురపొన్నపుప్పొడిదుమార
మొలసినలేఁదెమ్మెరలయెమ్మె గనుకమ్మ బంగరుఁబూదోటపజ్జ నమరు

తే. మరకతనిబద్ధభూముల మలయురేవె,లుంగుతాతీన్నియలఁజె న్నెసంగుపొగడ
మ్రానినీడలఁ దగునొక్కకోనలోనఁ, బుష్పకవిమాన మటు సాగి పోక నిలిచె.

చ. నిలిచినఁ బంక్తికంధరుండు నివ్వెఱఁ గంది యిదేల యిచ్చటక
నిలిచెను శక్తుఁడే యొకఁడు నిల్వఁగ దీనికి దుర్గమస్థలం
బులు గలవోటు చూడుఁ డటఁ బొండని మంత్రులఁ బంప వార ల
కైలకుల సంచరించి పరికించియు హేతువు గాన కయ్యెడన్.

67

మ. అలమారీచుఁడు దేవ వింపె యిది యతౌధ్యక్షునిక గాని య
న్యులఁ బైనూని చరింపదో యతఁడు క్రోధోద్రేకి యై నిల్పెనో
తెలియుం డం చనునంతలో వికటుఁ డై దీప్తాస్త్రి డై కుబ్జుఁ డై
బలధుర్యం డగునంది యందుఁ గని యప్పొలస్త్రితో నిల్లనున్.

68

చ. నిలిచె విమాన మంచు రజనీచర నివ్వెఱఁ గంద నేల యీ

నెలవున దేవితో హరుడు నేడు విహారము సేయుచున్నవాఁ
డలగుడోరగామరవియచ్చులు లోడుదు రీడఁ జూడ నిం
దుల కరుదెంచి నీబలముతోఁ జెడి పోక తొలంగు నావుడున్.

69

చ. పటపట పండ్లు గీటుకొని పుక్తిముఖాసురభర్త పుష్పకం
బటు డిగి శంభుఁ డెవ్వఁ డహహా నను నిల్పెడునంత వచ్చెనే
యిట నిను నీశివుఁ నిలువ నిచ్చిన ఫట్టుల కాదె యంచుఁ ద
త్తటముననుండి యగ్గిరివతంసముక్రిందికి వచ్చి చెచ్చెరన్.

70

క. ఉరుశూలముఁ గొని రెండవ, హరునివలెను దీప్తిగ్రహము మీఱఁగ వా
నరముఖ మొందిననందిని, బరికించి దశాననుండు పకిపక నగియెన్.

71

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనుజూచి నవ్వుచున్న, యతివిమూఢుని దశకంఠు నట్టె చూచి
యపంశివుఁ డైననందీశుఁ డాగ్రహమువహించి కటతటమదరఁగా నిట్టులనియె.

— ❧ — నందికేశ్వరుఁడు దశగ్రీవుని శపించుట ❧ —

చ. కపివదనుండ నైనననుఁ గన్గొని నీవపమానదృష్టితో
నిపుడు హసించినాడ విట నీదృశవక్త్రముఖుల్ సఖాయుధుల్
కపు లింక నీకులఁ బడపఁ గల్గెద రంతటఁ గండగర్వమున్
దపమునఁ బుట్టుబెట్టిదముఁ దామె యడంగెడు రాక్షసాధమా.

73

శా. శాపోక్తుల్ పచరింప కున్న నెదిరించన్ రాదె యంటేని నిం
దాపారంపరి మున్నగా మృత్యుడవే నా కిట్టిపీనుంగునై
నేపున్ జూపఁగ నర్హ మకానె యిదిగా కీచేయుపాపంబుచే
నాపద్వార్ధి మునింగి పోవఁ గల వేలా యింక నిన్ నొంచగన్.

74

క. అని యానంది శపించిన, విని యానందించి సురలు విరులు గురిసి ర
వ్వినునీధి దేవదుందుభులును మొరసెన్ బెరసె సుఖముగోకము తెల్లన్.

75

ఉ. అంత దశాననుండును మదాంధుఁడు గావున శవుఁ డయ్య నొ
క్కింతయుఁ జింత లేక మఱి హెచ్చినభీషణరోషవహ్ని నే
త్రాంతరశోణకాంతులు బయల్పలుపన్ గలఛాత్రవైలరా
డంతికవర్తి యై పలికె నగ్రమునన్ నిలుచున్ననందితోన్.

76

ఉ. పెక్కలు ప్రేల నిచ్చినను బ్రేలవె నీపశుబుద్ధి మాటలన్
దక్కునె చక్కగా నెదిరిఁ దన్ను నెఱుంగ వటుండు పుష్పకం
బిక్కడ నాఁగి మీయధిపుఁ డింక సుఖంబున నుండుఁ గాని లే
యెక్కినవెండికొండ నిదె యేఁ బెకలించి రజంబు సేసెదన్.

77

— ❧ — దశగ్రీవుఁడు కైలాసము నెత్తఁగా శివుఁడు పాదాంగుష్ఠముచే నడుముట ❧ —

ప. అని దురాగ్రహంబునన్ బలికి యద్దశగ్రీవుండు రవిగ్రహంబు నొరయునుదగ్గ
విగ్రహంబుతో నమ్మహాగ్రావంబు శిఖరాగ్రం బనర్గళిలన్ బట్టి యిట్టుల గద

లించి బెట్టు గదలిన యగ్గట్టుచుట్టు గనుపట్టు నెటియ విరియక బదఘట్టనంబు
 గావించి గీర్వాణగణప్రాణనిర్వాణప్రవీణతాధూర్వహ దుర్వార గర్వాకర
 దర్శకరభీకరంబు తై న వింశతికిరంబులు సాదించి హుంకరించి యహంకరించి
 పదిమొగంబులు జేగుజింప వేగురించుసాహసోత్సాహసంపదలతో నిజభుజాం
 గదంబు లొండొంటితో నొరయ నిజాట్టహాసంబున గుహాకుహారంబులు మా
 ర్కరయ నిజవిలోకనంబుల మిడుంగులు గురియ నిజదంతసంఘర్షణంబున
 దిగ్గజంబులు సెవుడు వొరయ నిజప్రతాపంబు మెఱయ నిస్సమిత్త మీమహీ
 భృత్తు హాత్తి మత్తవృత్తి జాప నేల యని తద్బలంబులు తనపై నురవడిం
 చెనో యన శరభసింహశార్దూలమదేభ ప్రముఖవనజంతువులు క్రేళ్లుఱక
 మహారంగంబులు సరగ నడుగఁ గూడక చూడ గొప్పలగు పిప్పలాదితరువులక
 జాట్టుకొని బుసకొట్టుచు నవియునుక జాఁపకట్టు వడ నొడళ్లు నలఁగి పడగ
 లవిసి సమసినఁ దదగ్రజాగ్రన్మణులు ఫణిభూషణున కద్దరవస్థ నుడువక బరువు
 లిడుచున్న వడువున దవ్వుల మిడిసిపడ గడగడ వడంకుచు నుసుగనిజడువునక
 దముఁ గొఁగిలించుచెంచుమించుఁ బోడులకొగిల్ల ననంగి పెనంగి వారియనుగు
 మగ లడుగు నోపఁ గూడక దబ్బునం గూలి నెత్తంబుపట్టులఁ బొర్లిగింతలు
 వెట్ట నట్టివింతలుగని యెట్టివింతలుపుట్టెనని రచ్చపట్టుచెట్టుల క్రీసిడలక గ్రీడలు
 సాలించి యన్నెలవున నిలువ లేక వేల్పుఁగలువకంటులు క్రొమ్ముడులు వీడఁ
 గీలుగంటు లంసంబులపై జేరులాడఁ దళుకుజెక్కులు సెమరింపఁ గులుకు
 గుబ్బులు పులకింప నెన్నొనల్ల ముంగురులు నెఱయఁ జిగురుఁగెమ్మోపుల నిట్టూ
 డులు దొరయ నిజాధిపభుజా స్తంభంబు లూతఁ గొని తద్రయంబునక జెంగటి
 విమానంబు లెక్కికొని తమ్ముఁ గ్రమ్మఱక బుట్టినవారిఁగాఁ దలంప నిలింప హృ
 దయంబు గలంపక జాలునారభటులతో వీరభటు లిరువంకల నిలిచి పెక్కుచం
 దంబుల నభినందింప నందికేశ్వర గజేశ్వర చండికేశ్వర ప్రముఖమహాప్రమథ
 గజేశ్వరులు శరశరాసనపట్టినప్రాసకం వాలభిందిపాలతోమరముద్గరగదాకుంత
 తురికాదిసాధనంబులు గైకొని సర్వజ్ఞనియనుజ్ఞ వడయుటకై యతనియగ్రభా
 గంబున నలబలంబులు సేయుచు నిలువుఁ గొలువు సేయఁ శార్వతీపరమేశ్వర
 క్రీడోచిత మణిఖచిత సాధప్రాకార గృహకుడ్య గోపురతోరణస్తంభాదులు
 బ్రద్దలు వాటి తద్దయఁ బ్రకంపనంబు వహింప సహింప రానిదరంబునక గరం
 బులు పిసికుకొనుచుఁ బడకంజమంజీరసంజాతశింజారవంబులు సెలంగ నలుగడ
 లక దిరుగుచు దుద్రకన్యక లనన్యశరణ్య లయి దైన్యంబు నొంద నరవింద
 బాంధవాదిగ్రహంబులు త్రోవలు దొలంగ నింద్రాదిలోకపాలకలోకంబులు
 హాహాకారంబులతో బట్టబయల నిలిచి చూచుటకు బెట్టులికి యిట్టలం బగుమొ
 గుల్ల తెట్టువలలో మఱుఁగుపడి యాకట్టిడిపొట్టకొవ్వున నిట్టిబెట్టిదంబు గావింప

గట్టువిల్లు వట్టివదిట్ట యెట్టు మట్టుపెట్ట కున్నవాడో యని యొక ధ్వాకశ్లాతోఁ బలుకుచుఁ గనుంగొనఁ బ్రత్యంతపర్వతంబు లున్ములంబు లై పొడ వడంగఁ బెద్ద పెద్దగంఠోపలంబులు పె పైనుండి పెళపెళమనుచప్పుళ్లతో డుల్లిచఱుల నురలి పడక బడలు వడక బాణాశంబుతోఁతుగనుపాఁ తగలించి వుండరీకంబుఁ బెరించు మదవేడిండప్రకాండంబునంబున ఝరీమండలహారిపరంపరలు నలు వంకలఁ దొరంగ ఖనిస్థలీవినిర్గతసీలమణీరమణీయ సుధుకరంబులు నలుగడలఁ జెడరఁ గనకవకుళ కేతకీకురంటకాశోకమధూక కేసరప్రముఖభాసురకుసుమవిస్మయ రుపరాగవిసరంబు నలుదెసల నొససికొన నవ్వెండికొండ పెకలించి కందుక క్రీడ గావింపగఁ గడంగె నయ్యవనరంబున.

78

మ. అనురాధీశకరావధూతకలధౌతాద్రిక్ బదం బూన లే
క సఖుల్ గొల్వ వనంబులో మెలఁగునగ్గారీసరోజాక్షి మే
ను సెమర్పక దనుమధ్యమున్ వడఁక నాందోలింప నేత్రప్రభల్
సెన నేతెంచి కవుంగిలించుకొనియెక్ విభాగ్రింతయై శంభునిన్.

79

వ. ఇవ్వినంబున.

80

ఉ. బంగారుదళక్కుజెక్కులను బంజులకమ్మలడాలు చిందుద్రొ
క్కంగ మెఱుంగు జన్నుఁగవకంచుకపున్నడి వీడఁగా హతా
లింగసుఖం బొసంగినచెలిం గవుఁగింట నె యుంచి యల్ల డ
య్యెం గఱకంఠుఁ డద్రీ నతఁ డెత్తఁగఁ గాముకు లెగ్గు లెతురే.

81

శా. శంభుం డద్రీకుమారికాస్ఫురదురోజద్వంద్వశుంభత్పరీ
రంభం బెట్లుడుపంగ వచ్చు నయినన్ గ్రాంధ్యంబు దీఱక భుజా
రంభం బీగతిఁ జెంది యెంతసుఖ మారా నెమ్మదిన్ వీనియా
స్తంభోజ్జ్వలంభ మొకింత మాన్ని పిదపన్ సౌహార్దమున్ జూపెదన్.

82

క. అని తలఁచి లేతనగ వా,ననమునఁ దగ శంభుఁ డాననము డిగ్గక ముక్
దనవామపదాంగువం, బున నదిమె దశాస్యహస్తములు క్రిందుపడక.

83

తే. ఇటుల యదినునభుజశౌర్యమెడలిబడలి,యడలియొడలిమదోద్వృత్తి నడలిశూలి
కాలిపెనువ్రేలు దెమలించి కరము లెత్తు,కొన నమర్థత లేక రక్షోవిభుండు.

84

మ. కులశైలంబులపెకబిలంబులు బదుల్ ఘోషింప శేషాహి మూ
ర్ఖిల భూచక్రము దిద్దిరక దిరుగ జేజేపెద్ద భీతిల్లఁ జ
క్కలు రాలక దివి పెల్లగిల్ల సుర లాకంపింప నంభోనిధు
ల్లలఁగక దిక్కుట లొడ్డగిల్లఁ బదినోళ్లక బెట్టు వాపోవఁగన్.

85

క. తలఁచిరి మనుజు లకాండ, ప్రళయం బిది యనుచు దిగులుపడి రమరేంద్రా
దులు యక్షసిద్ధసాధులు, కలఁగిరి తొలఁగిరి పదంబు గ్రహరాజ్యఖ్యుల్.

86

శా. ఈరీతిఁ జగముల్ దలంకఁగను వేయేం డ్లాద్దుడై కూయఁగా

నారక్షోవిభుడై న్యపాటుఁ గని దైత్యశ్రేణి కన్నీరు ము
న్నీరై పాటఁగ నేమొనర్తు మనుచున్ నిర్విణ్ణతఁ జెంద న
మూరీచాదికు లాతనిఁ గని యసామాన్యప్రబోధంబునన్.

87

తే. పలికి రవధారు దై తేయపట్టభద్ర, భద్రగజచర్మధారివై భక్తి యుంచి
యంచితోక్తుల నతిని నుతించితేని, నీవిరోధంబు నెడఁగావు నీక్షణమున.

88

క. హరుఁ డున్నతకరుణానిధి, శరణన్నఁ బరిగ్రహించు జగతి నతనికిఁ
బురు డున్నదె యజకనకాంబురు లెన్నఁగ లేదు తత్ప్రభావం బనినన్.

89

—❦— దశగ్రీవుండు శివుని నుతించి యతనివలన వరములు లోనైనవి వడయుట —❦—

శా. ఆపన్నుం డగు పంక్తికంతుఁ డిది యానంచున్ లలాటేక్షణ
శ్రీపాదాంబుజముల్ మనోంబుజమునన్ జింతింపుచున్ వేదవి
ద్యాపాండిత్యము సర్వశాస్త్రకుశలత్వంబున్ మహాసాహితీ
నైపుణ్యంబును గానుపింపఁ బొగడెన్ గంగోర్చితుంగార్భటిన్.

90

శా. ఆస్తోత్రంబున కామనోద్రఢిమ కాధ్యానాప్తి కాయాశ్వదం
డస్తోకప్రియ మావహించి పెనువ్రే లావేశఁ బై నెత్తినన్
హస్తంబుల్ వెడలంగఁ బాపిగొని దైత్యస్వామి ఫాలస్థల
న్యస్తప్రాంజలి యై నుతింపఁ దొడఁగెన్ గంభీరవాక్కుంభనన్.

91

రగడ. జయజయ శంకర సాధువశంకర, జయజయ రిపుభటచయనాశంకర
శరణు నిరంజన సజ్జనరంజన, శరణు ప్రభంజనజవగజభంజన
పాహి పురాహవబంధురవిక్రమ, పాహి యవిద్యాపంకరవిక్రమ
యచ్చుగ నినుఁ దెలియవు తొలిచదువులు, మెచ్చిననిత్తువు మేలగుపదవులు
నీ కెవ్వరిపై నిలువదు కోపము, లోకుల కెంచఁ దెలుపుదు ప్రతాపము
పరుఁడు స్వజనుఁ డనుభావవి భేదముఁ, బొరయదు నీమది పూర్ణామోదం
బభవుని భవు ని న్నమితదయాపరు, నభినుతింప బ్రహ్మాదులు నోపరు
ఖలుఁడ మదాంధుఁడఁ గలుషోత్కృష్టుఁడ, జలచిత్తుఁడ గడుజడుఁడ నికృష్టుఁడ
నే మిముఁ బొగడఁగ నెంతటివాడను, స్వామీ మద మఱి శరణన్నాడను
నీదాసుఁడ నిక నేరము లెంచకు, నాదుంప్రొత్తి మనంబున నుంచకు
మెఱుంగక చేసితి నిపు డపచారము, శరణన్నను గడ సనదె విచారము
వలసితి నీసేవకులమహత్త్వము, దెలిసితి నియ్యెడ దేవరసత్త్వము
నీకను దెఱచిన నెగడును జగములు, నీకను మూసిన నిలువవు జగములు
యిట్టిసీకు సరి యే నని హెచ్చితి, బొట్టకొవ్వ సనఁ బొగడఁగ వచ్చితి
నాగుణ మెంచకు ననుఁ బాలింపుము, నీగుణ మెంచెద నీ వాలింపుము.

92

చ. అని తనుఁ బ్రస్తుతించినదశాసనుఁ జూచి పురారి నవ్వచున్
దనుజవరేణ్య నీస్తుతికిఁ దద్దయు మెచ్చితి ధైర్యశాలి వా

దనుమతి యిచ్చితి జను ప్రియం బగుచోటికి నీభుజాబలం
బనితరసాధ్య మంచు విని యారయ నిల్పితి నింతె యియ్యెడన్. 93

తే. మత్పదాంగుష్ఠపరిపీడ్యమానరజత, పర్వతము క్రిందఁ జేతులు పడినయపుడు
జగము లద్రువ విరావంబు నలిపి తందు, వలన రావణుడను పేర వెలయు మనిన.

ఉ. ఆదశకంఠుఁ డీశ్వరున కానతుఁ డై శివ నన్నుఁ బ్రోవ నా
హ్లాదము గల్గెనేని నినుమంతకొఱంతయు లేనియాయువున్
నీ దగుచంద్రహాసమును నెమ్మి నొసంగు మటన్న శంభుఁ డ
క్కెదువు నిచ్చి పిమ్మట నఖం డతరాయువు నిచ్చి యి ట్లనున్. 95

మ. దితిజాధీశ్వర నీవు గోరినక్రియన్ దీర్ఘాయువున్ నీకు ని
చ్చితి నీ కొవ్వన నీతిఁజేకొనక దుశ్శీలుండవై మ మ్మనా
దృతినొందిచింతివేని మావరము మిమ్మే చేరుఁ బొమ్మన్నచో
నతఁ డాశూలికి మ్రొక్కి వీడ్కొని విమానాచూఢుడై యుబ్బుచున్. 96

క. తనపరివారము గొల్వఁగఁ, జనియె రజతాద్రి డిగ్గి స్వచ్ఛందగతిన్
మనుజేశ్వర యని కుంభజఁ, డినకులునకుఁ దెల్పి మఱియు ని ట్లని పలికెన్. 97

— రావణుని చర్యలు —

మ. ఇనవంశోత్తమ వింటె పం క్తివదనుం డీలాగు కైలాసవా
సునిచే మన్ననఁ గాంచి పొంగుచుఁ బ్రహస్తుండాది యా సైనికుల్
దనుఁ గొల్వన్ జని హేమకూటహిమవత్ప్రాంతంబులన్ గంధమా
దనసీలాచలపారియాత్రములమీఁదన్ గ్రీడ సల్పెన్ రహిన్. 98

వ. మఱియును. 99

సీ. చరియించు నొకవేళఁ జంబూనదీతీరసావర్ణ వాలుకాన్థలములందు !
విహరించు నొకపూట వేల్పురాతోటల బొదలుగొజ్జెగపూవుబొదలయందుఁ
గ్రీడించు నొకతఱిఁ గేసరశ్వేతాంజనాద్యద్రిరాడధిత్యకలయందు
నలరు నొక్కెడఁ గేళి నరుణోదమానసప్రముఖదివ్యసరోవరములయందు

తే. నన్నెలవులందు మెలఁగెడునమరఖచర, యక్షకిన్నరసిద్ధవిద్యాధరాప్స
రోభుజంగాదికులు మహాక్షోభ మొంది, తన్నుఁగనుఁగొనిపాట నద్దశముఖుండు.

సీ. పట్టణం బన రాదు కట్టాయితంబు గా నట్టె ముట్టడి చేసి చుట్టు విడియు
బలవంతుఁ డనరాదు బలియుఁ డై యెంతదవ్వల నున్న వడి నేఁగి గెలిచి వచ్చు
సురజాతి యన రాదు కర మల్లియెట్టు సన్నఁ జననీక శస్త్రాస్త్రసమితి నొంచు
ధరణీశుఁ డన రాదు తనకు నోడితి నన్నదాఁక నీరసమున వీరకఁ జూపుఁ

తే. బాయువునెలంత యనరాదు పాపమునకు, భయపడక యెట్టులైనను బట్టికలయు
నర్హ వస్తువులటఁ గల వనఁగ రాదు, దుడుకుమైఁజొచ్చి కొని తెచ్చుదువ్వుఁడతఁడు.

— ❦ వేదవతిని జూచి రావణుండు మోహించుట ❦ —

వ. ఇచ్చెలువునన్ దనయిచ్చకు వచ్చినమచ్చున నచ్చటచ్చట నచ్చపలుండు నిచ్చలు
మెలంగుచు నొక్కనాఁడు హిమవత్పర్వతంబునకు నుత్తరదిగ్భాగంబున నొక్క
సుందరోద్ధానంబు సందర్శించి యచ్చట. 102

సీ. ఘనమండలము సుధాకరమండలము నిడునటుల మోమున జటాచ్చటలు నెఱయ
వలజక్కవలు చిక్కువల నొప్పు మృదువల్కలంబునఁ గుచలికుచంబు లొరయ
బెళుకుఁజూపుల లేడి గలిచి కైకొనియెనో నాఁ గ్రిందఁ గృష్ణాజినంబు వెలయ
నఖిపాళిబెడఁగుమాన్మకు మంచు నుడులు గై వ్రాలె నా స్ఫటికాక్షమాలికదగఁ

తే. గౌసుమరజంబు దొరసినకల్పలతక, శాగున విభూతిచేత మైతీగ వెలుంగ
నొంటి గిరికన్యవలెఁ దపం బున్నతపసి, కన్నెనొక్కతెఁ జూచి రాక్షసవిభుండు.

తే. చూచి యాచెల్వచెల్వంబులోచనముల, కబ్బురింబును గాంక్షయు నుబ్బినర్పఁ
బుష్పకము డిగ్గి సరభసంబుగఁ దదగ్ర, భాగమున నిల్చి పలికెనప్పంక్తిముఖుడు.

సీ. నీకులం బెయ్యది సీనామ మే మందు రెవ్వరి దానవే యిందువదన
కలికి లేఁబ్రాయంబుఁ గానపాల్ గావించి యేల కృశించెదే యిగురుఁబోడి
నీప్రాణనాథుఁ డై నిను నేలుభాగ్య మెవ్వనికెఁ గల్గెనే వన్నెలాఁడి
యేతపం బానరించి యీచెల్వుఁగింటివో యింకఁ దపంబేల యేణనయన

తే. కాఁకఁ జెందినపసిఁడిసలూకవంటి, తనువు వెండియుఁ గళఁ గాంచు నని తలంచి
చూపఱులయిచ్చ వేమఱుఁదాప ముంచె, దేమి నీచర్య లెఱిగింపవే లతాంగి.

ఉ. నీబిగిగుబ్బచన్నులకు నీనెటిపెన్నెలు లున్నతీవికిఁ
నీబటువుంబిటుందులకు నీయెలప్రాయపుఁగల్గి కింతిగో
యీబసుమంబు కప్పురమె యీతిఁ వేణియె పట్టుజీర లే
యీబిటు సై నవల్కలము లీతప మిష్టమనోజభోగమే. 106

సీ. అణుమధ్య సీమధ్య మణిగుంబు వహియించు మహికటి నీకటి మహిమ గాంచు
గిరికుచ నీకుచగిరు లొందు గరిమంబు నలినాక్షి నీతెప్పలరరు లఘిను
ఘనవేణి నీవేణి మను ఘనశ్రీప్రాప్తి నతివ సీమెయి ప్రకామ్యతకు నెక్కు
నంగన నీభర్త యఖిలేకలికుఁ దగుఁ జెలి నీకు వశి యగుఁ జెఱకువిల్తు

తే. డిన్నివై భవములు గల్గి యిగురుఁబోడి, బేలతనమున నీతపం బేలచేయఁ
గొదవయొదవిన దిది యంచు మృదులఘటిఁ, జెవులకీయెడఁ బండువుసేయుమనిన.

క. ఆనెలతయు నప్పలుకులు, వీనుల కెడఁ జేసి వాని విశ్రవసుతుఁ గాఁ
దా నెఱిగి హినుండనక య, హీనత నాతిభ్య మొసఁగి యిట్లని పలికెన్. 108

మ. దనుజాధీశ కుశధ్వజం దనుతపోధన్యుండు మున్నోప్పు నా
యన వేదంబు పఠించువేళ నుదయంబై నేను వాపోవఁగా
ననుఁ బ్రేమంబునఁ జూచి వేదవతి యన్నామంబుఁ గావించి పెం

- చిన లేజవ్వన ముప్పతిల్లుటయు జేజేలుక్ మునుల్ రాజులున్ . 109
- క. నను వలచినధివణనుతుం, గని వేడిన హరికి నిత్తుం గాని యొరున కి
వ్వనితామణి నీ నని యె, వ్వని కైన నొసంగఁ డడుగవచ్చినవేళన్, 110
- వ. ఇవ్విధంబున, 111
- శా. ప్రత్యాఖ్యానముఁ జెంది యందఱుఁ జనన్ బాపాత్ముఁ డౌదంభుఁ డన్
దైత్యుం డొక్కడు వచ్చి మజ్జనకునిన్ దా వేడి యీ నన్న చో
నత్యంతక్రుధఁ బూని ఖడ్గమున నిద్రాసక్తు ఖండించి యీ
హత్యక్ వాడు నశించె నత్తపసియిల్లా లగ్నిఁ జొచ్చెన్ వెతన్, 112
- తే. తల్లియును దండ్రియును జన్నఁ దనయభాగ్య
మునకుఁ గలఁగియుఁ గలఁగక పూర్ణనిష్ఠ
జనకుని ప్రతిజ్ఞఁ గడతేర్చునని తలంచి
వెన్నునిగుఱించి యిటఁ దప మున్నదాన, 113
- క. కంటివ యిచ్చటివింతలు, వింటివ నాపూర్వకథ నవిస్తరముగఁ జే
కొంటివ యాతిభ్యము దడ, వుంటివ యిటఁ జనుము రాక్షసోత్తమ యనినన్, 114
- చ. తన కిది దక్కె నంచు బ్రమదంబునఁ బంక్తిముఖుండు మీనకే
తునిచిగురాకుబాతు మదిఁ దూఱినఁ దాలిమి మారి చేరఁగాఁ
జని యిది యేమి వెట్టి యెలజవ్వనమున్ బాలివోవ విష్ణుఁ డం
చునె కలకాలమున్ దపసిచొప్పున దాఁటెడు వృద్ధకాంతవై, 115
- ఉ. వెన్నున కిత్తునంచు బలువేదలు సేకొని తండ్రి యీల్లుటన్
గన్నులఁ జూచియున్ హరియె కావలె నగుచుఁ దపించె దూరకే
కన్నెటికంబు కాటడవిఁ గాచినవెన్నెల సేసి యయ్యయో
నిన్నును ముంచె నీజనకునిన్ గుదియించినవెట్టి యియ్యెడన్, 116
- మ. హరి తానే బలవంతుఁ డైన మును మీ యయ్యన్ విరోధించి యొ
క్కరుఁ డుగ్రాసి వధిప నడ్డపడి దోర్లర్థంబు గాన్పించెనే
హరియన్నామము గప్పకున్ బెరయు నేలా యీవృధాభ్రాంతి యిం
తిరో యింకన్ ననుఁ బొందు మే లగు వయస్సేజగిప్రభావాధ్యుడన్, 117
- చ. అన విని కర్తముల్ చిగురుటాకులఁ గేరెడుకేలుదోయిన
వ్వనజడశాక్షి మూసికొని వాని ననాదరదృష్టి జూచి యీ
చెనఁటివివాదముల్ విడుపు శ్రీహరి నేఖలుఁ డైన నింద స
ల్పునె తగు బ్రహ్మవంశమునఁ బుట్టియు మూర్ఖత మాన వక్కటా, 118
- సీ. అన్వయంబుల కెల్ల నాదికారణభూతుఁ డగుతాతఁ గనినాతఁ డఁడె కాఁడె
జపతపోమఖముఖాచారసారఫల బు లరసి యిచ్చుప్రదాత యతఁడె కాఁడె
నీయందు నాయందు నిఖిలాత్మలం దంతరాత్మయై కనునాత్మ యతఁడె కాఁడె
సముండయ్యు దుష్టశిక్షయు శిష్టరక్షయుఁ బ్రతీయుగంబునఁ జేయునతఁడె కాఁడె

తే. యాగమాంతరహస్తార్థ మతఁడె కాఁడె
యన్నిజగముల కధినాథుఁ డతఁడె కాఁడె
యట్టిహరి నెంచ నేరక హంకరించి
నిర్నిమిత్తంబ నిందింప నీకుఁ దగునె.

119

మ. పలుకుల్ వేయును నేల లెస్స వినుచూ పౌలస్త్య నామేను నా
యెలప్రాయంబుచు నామనోగతులు నాయుచ్చాభిమానంబు లా
జలదృఢాదికే ధారవోసినవి నుష్కాంక్షల్ విసర్జించి పె
ద్దలు వర్తించు పథంబునన్ మెలంగు మద్దెనంబుతో డయ్యెడున్.

120

తే. అనిపలికి యందు నిలక భయంబు దొలకక, గలకక బిల్లికిఁ దొలగరాచిలుకపగిది
నావలికిఁ బోవఁ దేఁటులయావళికిని, నతనునిశరావళికిఁ దాళ కసుర గదిసి.

121

చ. చెలి నునుమోచినానకముచే వడ దేఱక మోము మోమునన్
బలుమఱుఁజేర్చి ముద్దిడక బాహులతాపరిబంధుఁ జేసి న
న్నలమియుఁ గాఁగిలింపక రహస్యముగా బహుబంధవైఖరుల్
దెలుపక పోవ నేల యని తెంపున వేణికఁ బట్టియీడ్చినన్.

122

చ. కలక దొలంగ వేదవతి గ్రక్కున బెత్తిలి యెత్తి ప్రేయుఁడన్
మలచపువేణి నట్టనడుమున్ దెగి చేతికిఁ దున్న చిక్కె నం
దుల కళు కొంది కైకసినుతుం డిది దీనితపఃప్రభావ మం
చలవడి యున్న నచ్చెలియు నవ్వలికిఁ జని శ్రోధమూర్తియై.

123

మ. ప్రళయాగ్నిజ్వలితేక్షణప్రభల నప్పలస్త్వనిగ్ గాల్చున
ట్టుల వీక్షించి దురాత్మ నిన్నపుడె దుష్టుం డంచుఁ జింతించియున్
దెలివిగ్ విశ్రవసుం దలంచుకొని యాతిభ్యంబు గావించి మా
ర్పలుకుల్ వల్కిన నింతయున్ గలిగె నోర్వన్ గూడునే యింకిటన్.

124

శా. ఘోరస్ఫారమదీయకోపదహాన క్రూరాద్బలన్ నీటుగా
నీరూపంబు దహింప కోర్చితిఁ దపోనిష్ఠాగ్రలోభంబు చే
నోరీ నీ విపు డంటుకొన్న మెయి నేనొల్లన్ జ్వలద్వహ్నిలో
నీతైనిగ్ మనిమించుపూనికను జన్మింతున్ ధర్మ గ్రమ్మఱన్.

125

తే. అని మహోగ్రతఁ బలికి శ్రోధాగ్నితోడ
నచట యోగాగ్నియును మండునటుల చేసి
యయ్యెడుట నిల్చి శ్రీహరి నాత్మ నునిచి
యేపు సెడి దైత్యుఁడును వివ నిట్టు లనియె.

126

ఉ. ఏను నిజంబుగా హరిపయిన్ మది గల్గినదాన నేని నా
పై నలినాక్షుఁ డాత్మ యిడి పన్నిగఁ జేకొనుమాట తభ్య మా
నేని నయోనిజత్వమున నిద్ధర బుట్టి దశాస్యుఁ బుత్ర మి
త్రానుజయుక్తిఁ ద్రుంప నెవ మయ్యెదఁ గా కని వహ్నిఁ జొచ్చినన్.

127

క. వేదవతిమాట నిజ మగు, వేదమువలె ననుచు మ్రోసె వినువీధి మహా
మోదమునఁ గునుమవర్షము, లాదిత్యులు గురిసి రప్ప డవసినాథా. 128

తే. యతిసుతయు నిట్లు కై కనీసుతకృతావ, మానపవమానజాజ్యల్యమానకోప
దహనసంయోగయోగాగ్నిదగ్ధ యై వి, దగ్ధతాగ్నిదగ్ధదైవయత్నంబుకతన. 129

—❧— వేదవతియే సీత యైనదని రామున కగస్త్యుఁడు చెప్పట —❧—

సీ. తనపద్మవాసినీత్యముఁ జూపువహి లంకఁ దోయజాంతరమునఁ దొల్లఁ బుట్టె
నిదె నీకు మిత్తి నై యేగుదెంచితి నన్నగతిఁ బంక్తిముకునకే కానఁబడియె
నతిఁడు పెట్టియఁ బెట్టి యభి వేయించిన నభికిఁ బుత్తి యాటచటఁ దెల్పె
బహుళోర్తివశమున బయలు దేటి విదేహరత్నగర్భాగర్భరత్న మయ్యె

తే. జనకజననాయకుఁడు యాగశాలఁ గట్టు, చోట దున్నింపఁ నాఁగేటిసరసఁ దోచి
సీత యనుపేరు వహియించిచెలుపుగాంచి, ప్రేమశ్రీహరివగునిన్నుఁ బెండ్లియాడె

తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గగదఁ, వాహనాదులు మాని యిత్వోకుకులము
ఖ్యాతి గైకొన మానవాకార మూని, నట్టి ని న్నాశ్రయింతుఁ బట్టాభిరామ.

క. సాకేతనగరరాజము, వైకుంఠము నీవె హరివి వైదేహి రమా
కోకస్తని యాకపు లా, నాకపులు యథార్థ మిది ఘృణాగుణజలధి. 132

క. కృతయుగమున వేదవతీ, సతి యై తప మొంది త్రేత జనకజ యై తా
మతిఁ దలఁచినటుల పట్టిన, ప్రతినయు నెఱవేర్చెఁ దత్ప్రభావం బసదే. 133

ఉ. నా విని రాముఁ డద్భుతమునక గలశోభ్యుఁ జూచి యానతిక
రావణుఁ డట్లు దొల్లియును రాయడి నెట్టెనె గ్రోధమూర్తి యై
పావకులోపలక బడిన బాలికఁ గన్గొని చేప్ప దక్కి వాఁ
జావల నెందుఁ బోయెఁ దెలియక వలయుక వినిపింపుఁ డింపునన్. 134

మ. అనినక గ్రమ్మటఁ గుంభజం డనియె రామా యెయ్యెడక నీ వెఱుం
గని దే మున్నది యైన మాఘనత లోకంబుల్ ప్రశంసింప న
జ్ఞానిచందంబున నాలకించెదపు స్రాజుల్ నిచ్చ లోచూపులక
గనునానందము నీవె కావె విను రక్షశ్చర్య లామీఁదటన్. 135

తే. అటుల వేదవతీకన్య యనలశిఖలఁ
జొచ్చి మృగ్గుటఁ జూచి యచ్చోటు వాసి
చపలుఁ డన్పంక్తిముకుండు పుష్పకవిమాన
మెక్కికొని భూమిఁ దిరుగుచు నొక్కనాఁడు. 136

—❧— మరుత్తుని యజ్ఞకాలకు వచ్చి రావణుఁడు యుద్ధము సేయుట —❧—

క. ఒకచో స్వాహాస్వరపూర్వకవివిధాజ్యాహుతిప్రవర్ధితకీలా
ప్రకరానలధూమవ్యాపక మగునొకసవనమండపము గనుఁగొనియెన్. 137

క. కని యెవ్వరిమఖమో క, నొని రమ్మని శుకుని సారణునిఁ బనుప హసా
దని పోయి తెలిసి క్రమ్మటి, వినిపించిరి యిట్లు లనుచు వింశతిభుజతోన్. 138

సీ. అవధారు జయరమాయత్తుఁ డైనమరు తనర్వంసహాధర్త సవనకర్త
యమ రేజ్యననుజుఁ డుగ్రమహాత్వశాలి సంవర్తకుండు క్రతుప్రవర్తకుండు
బలభేదిశమనాంబుపతిముఖ్యు లనువేల్పు మన్నె వారు సహించుకొన్నవారు
కశ్యపాత్రివసిష్ఠకాశికాదులు పుణ్యభాజనమ్ములు తత్సభాజనములు

తే. హైమమణికాంతిఁ దగుశాల యజ్ఞశాల
మెచ్చినాఁడు హరుం డర్థమిచ్చినాఁడు
విప్రయోగంబు మునులచే నుప్రయోగ
మైన దని వారు దెల్పఁగా నాలకించి.

139

శా. ఆహా నాయెదుటన్ మఖం బాకటి సేయన్ బూనెనే వెట్టి యా
బాహజన్తుఁడు విఘ్న మెట్లాదవదో భాగంబు లెట్లందఁ గా
నూహన్ సేసిరొ చూచి మీసుర లటంచు గ్రాహవక్రీడనో
త్సాహశ్రీ వసించి యచ్చటికి దైత్యస్వామి యేతేరఁగన్.

140

సీ. నమ్మియున్నను గ్రమ్మి దొమ్మి సేయు నటంచు నెమ్మిరూపు సురాధినేత దాల్చె
నాఁకొన్న హరిధాక చేకొన్నవాఁ డంచుఁ గాకవైఖరి దండకరుండు పూనె
మించినాఁ డితఁడాక్రమించి యే మెంచునోయంచు నంచవిధంబుఁగాంచెవరుణుఁ
డొండుచూడంగఁజూర్చుండుమండునటంచుఁ దొండయైగండాటియుండెధనదుఁ

తే. డిలకు లాతురు లై జాతిహీనరూప, ధారు లై పాసి రంత నద్దశముఖుండు
దారుణాకారుఁడై మరు త్తక్షితీంద్రు, కట్టెదుట వచ్చి నిలుచుండి యిట్లు లనియె.

క. ఓయి మరు త్తక్షితవర, యే యుద్ధాపేక్ష నిచటి కేతెంచితిని
తో యుద్ధమైనఁ జేయుము, వే యేటికి వెఱచితేని వెఱచితి ననుమా.

142

మ. నను సీరాజులలీలఁ జూడవల దన్నన్ నవ్వహో నమ్మరు
తనృపాలాగ్రణి శత్రుకోటికులగోత్రప్రాభవాచారముల్
వినకే యుద్ధము సేయ నెవ్వడవు నెవ్వత్రాంత మాద్యంతమున్
వినఁ గాంక్షించెదఁ దెల్పు నాశ్రుడు మరుద్విద్వేషి గర్వబునన్.

143

మ. విను ముర్వీశ్వర నేఁ బులస్త్యకులుఁడన్ వేధోవరోద్యత్ప్రతా
పనిరూఢుండ దశాస్యనామకుండ మద్భ్రాతృ ధనాధీశు ము
న్ననిలో గెల్చి విమానమున్ గొని త్రిలోకాతీతమాహాత్మ్య మొం
దినవాఁడన్ రణభీక్ష యి మ్మనినఁ బృథ్వీనాయకుం డి ట్లనున్.

144

చ. అపుర మ తేమి సీమహిమ యన్నను గెల్చితి నన్నమాట వి
న్న విశేద మయ్యె నాయనధనం బగుపుష్పకమున్ గ్రహించినాఁ
డవు భళి యింట గెల్చికద డయ్యక రచ్చల గెల్వఁ బోవలెన్
భువనములందుఁ గీర్తియును బుణ్యము దీన సమృద్ధిఁ జెందవే.

145

ఉ. ఇంతితిఫర్త శాలి నిఁక నెవ్వ రెదుర్కొని గెల్పువారు ర
మృంత ప్రియంబు గల్గినటు లైన రణం బొనరింప నేనె ని
న్నంతకుచెంతకుఁ బనుతు నంతకు నేఁ దగువాఁడ నంచు నం
తంతకు రోస మీను బెరయఁ ధరణీశుఁడు లేచె చెచ్చెరన్. 146

మ. శరచాపంబులు పూని వజ్రకవచస్సార ప్రభల్ భూనభోం
తరముల్ నిండ నజాండఖండనసముద్యచ్ఛింజినీనిస్వన
స్ఫురణఁ రాజు దశాన్యుపైఁ జనఁగ నచ్చో నడ్డ మై ధారుణీ
శ్వరచూడామణి పోకు పోకు మని సువర్తం డుదాత్తధ్వనిన్. 147

చ. పలికె బళా మతేమి మది భాసిల దీక్ష వహించి శత్రుపై
నలుగుట నాయమే యిది మహాక్రతు విచుక విష్ణు మైనచో
గులము నశించు నద్దశముకుండును దుర్దయుఁ డేల వీనితోఁ
జల ముపసంహరింపు పరుషత్వము నా విని యమ్మరుత్తుండున్. 148

శా. ఆసంవ ద్దునిమాటఁ జేకొని పరిత్యక్తాస్త్రకోదండుఁ డై
యీసుకఁ రోసము నుజ్జగించి చన దై త్యేంద్రుండు వీక్షించి నా
శో సంగ్రామము సేయ నోపక మరుత్తుం డొడఁ జుండి యటం
చాసన్నాద్రిగుహవళుల్ బదులు మ్రోయఁ బెట్టు చాటింపుచున్. 149

ఉ. అమృతశాలఁ జొచ్చి కుపితాత్మకుఁ డై మునికోటిఁ ద్రుంచి యూ
పమ్ములు పెల్లగించి పశుపం క్తి హరించి ఘృతంబు వహ్నికుం
డమ్ముల నించి హోతల నడంచి యహో తల మంచు యాజకుం
డమ్మెయిఁ బల్కు నొక్కగతి నక్కడఁ బాసి చనెఁ బలంబుతోన్. 150

శ. హరిహాయముఖ్యులు భయములు, గిఱిగొన శిఖికాకహంసకృకలాసగతుల్
ధరియించి యమ్మహాపదఁ, దరియించి తదీయహితము దలంచి ప్రియోక్తిన్. 151

సీ. కన్న లీ కలచంద్రకములు గా ఘనవేళ నెమ్మిగా బలవైరి నెమ్మి కొనఁగెఁ
బెద్దకాలముమన్ని ప్రే తాత్మకతభుక్తి గలుగఁగా జముఁడు కాకమున కొనఁగెఁ
బాలును నీరు నేర్పఱుచునేర్పుఁ బయోవిహారంబు నుదధీశుఁ డంచ కొనఁగెఁ
దల వెండిపలేనుండఁ దనువుబంగరుఁజాయఁదులకించ ధనరాజు తొండ కొనఁగె

తే. నివ్విధంబునఁ దమతమయెలమికిఁ దగు
వరము లజ్జుంతువుల కిచ్చి వారు సవన
భాగముల్ గొనిపోయి రప్పార్థివుఁడును
మఖము నెఱవేర్చె సంవర్తమానికరుణ. 152

చ. అటుల మరు త్రభూవిభునియజ్ఞ ధరాస్థలిఁ బాసి యాచ్ఛుచుఁ
బటహామహార్భటుల్ దిశలు బ్రద్దలు సేయ నజయ్యుఁ డై ధరా
విటులఁ బరాక్రమోద్భటుల వీక నెదుర్చుచు నోప మన్నచో
నటఁ దనగెల్పుఁ దెల్పుచు దశాన్యుఁడు ద్రిమృరె భూమి యంతయున్. 153

సీ. పరిపంథిమదతమహిపంకజన్వధిభూవిభుం డై నదువ్యంతభూవిభుండు
వైరిరాజప్రాణవాయుభుశ్శుభభుజంగాధిరా డై మించుగాధిరాజు
హరిశ్చార్యఘటితాఖిలాంపీరమృగాపహరణాజిమృగయుఁ డై యలరుగయుఁడు
శత్రుహృద్భేదనక్షమచక్రదీర్ఘఘర్షరఘోషసురభుఁ డై క్రాలుసురభుఁ

తే. డహితనుతచారుగారవుం డగువురూర
వుండు మొదలైననృపపుంగవులు మహో గ్రుఁ
డొదశాన్యునితోడఁ బోరాడలేక
నోడితి మటంచు వచియించి రోహటించి.

154.

—రావణుం డనరణ్యమహారాజుతోఁ బోరుట—

తే. ఏమి దెలిపెద నింక శ్రీరామచంద్రయొక్కనృపుఁ డైన నెదిరింప నోపఁడయ్యె
రావణానురుపై ననరణ్యనృపవ, రేణ్యుఁ డొకరుండు దాఁకె నిర్భీకుఁ డగుచు.

ఉ. ఆవివరంబుఁ దెల్పెద దశాననుఁ డిట్టుల నెల్లరాజులక
లావు దొరంగఁజేయు చొకనాఁడు బలాన్వితుఁ డై యయోధ్య కెం
తేవడి నేఁగుదెంచి పఱతె మ్మనరణ్యనృపాల పోరికి
నీవిపులప్రతాపము గణింతురు దిక్కుల శూరు లందఱున్.

156

క. అనుమాన మేల వెఱచిన, ననుమా యోడితి నటంచు ననుమాట చుఱు
క్కున మానవపతిచెవి సార, ఘనమానము రోస మీనుఁ గనఁబడ ననియెన్.

ఉ. ఏల దురుక్తులాడె దనురేశ్వర మ మ్మెదిరించి పోరఁగాఁ
జాలుదు వేని ద్వంద్వమునఁ జక్కఁగ నిల్వము పిల్కనూర్చెదన్
బేలతనంబుతో ఘనులు పెద్దతీకంబు గణించుకొందురే
యాలములోపలక తెలియు నందఱబీరము లంచుఁ బల్కుచున్.

158

సీ. పృథ్వీస్థలం బెల్లఁ బెల్లగింపఁగఁ జాలఁ బెం పొందునరదముల్ పెక్కువేలు
ఘనగాత్రమహిమ నాకాశ మెత్తెడుభంగి బెడఁగైనయేనుఁగుల్ పెక్కువేలు
చక్రవాళము నైనఁ జక్కదాఁచెడుధాటి బెరయుగుట్టమ్ములు పెక్కువేలు
కల్పాంతభైరవాకారులై శూరు లై బిరుదు లందినభటుల్ పెక్కువేలు

తే. మిక్కుటపువీర దిక్కులఁ బిక్కుటిల్ల
నొక్కమొగిఁ దన్నుఁ గొల్వఁగా నుక్కుమీఱి
కదనమున కాయితం బయి కదలిపోయె
రావణునిమీఁడ మనయనరణ్యనృపతి.

159

క. ఆవిభునిసై న్యపతులకు, రావణునికుల కుగ్రరణ మయ్యెఁ ద్రిలో
కీవిస్తయావహోద్ధతి, దేవాసురయుద్ధ మైనతెఱఁగున నధిపా.

160

మ. దనుజుల్ నీలశిలోచ్చయోచ్చతను లుద్యద్భాహు లుగ్రాశని
ధ్వను లొక్కుమ్మడిఁ జుట్టు ముట్టి భటమస్తంబుల్ రథాంగంబు ల

శ్వనికాయోదరపార్వముల్ కరటిహస్తంబుల్ విదారించి య
య్యసరణ్యాధిపుసేన గాడుపు లరణ్యానిక్ బలెక్ గూల్చినన్. 161

సీ. పడగలు గొడుగులు పావడల్ వీచోపు లొండొంటిపై వ్రాలి యుండు నెడలుఁ
దొడలును మెడలుచేతులుగాళ్లువేళ్లుప్రక్కలుడొక్కలొక్కప్రోగుగన్నయెడలు
నరము లెమ్ములు క్రొవ్వునంజుడుమెదడు ప్రేవులు నెత్తురొక్కటై కనయునెడెలు
హారకుండలకిరీటాంగుళీయకకంకణాంగదామలు చూర్ణమైనయెడలు

తే. బహువిధాయుధశకలముల్ పడినయెడలుఁ, గలిగిపలలాశనోత్సవ కారియగుచుఁ
దనబలము నేలపాలై నయునికీఁ జూచి, యలిగియనరణ్యభూపాలుఁడొడుగఁజి.

చ. కరమున విల్లు పూని లయకాలకృతాంతునిలీల మార్దిట్టం
కరణము దిక్కిరిశ్రవణఘట్టనముల్ ఘటియింపఁ దేరు న
త్వరముగ నూతుఁడుక్ నడువఁ ద న్నెదిరించినఁ జూచి పంక్తికం
ధరుఁ డనరణ్యానిక్ బెలుచ నవ్వుచు నీను వహించి యిట్లనున్. 163

తే. ఆఁకలియు డప్పి గొన్న నరాదు లాహ, రింత సరసేన దెచ్చి యర్పించినటుల
చటులమామకశరశిఖిజ్వాలికలకు, నిన్నొసంగ వచ్చితే యన్న నృపుడు గదిసి.

చ. దనుజుఁ గిరీటముల్ పదియుఁ దాఁక ననేకశరంబు లేసి యా
ర్చిన శతశాతశాణములచే దశకంఠుండు రాజు నొంచి యా
తనివిలు ద్రుంచి సారధివధం బొనరించి హయాంగముల్ దళిం
చిన రధిహీనుడయ్యు గడఁ జేకొని శత్రుని మోఁదె మోఁదినన్. 165

తే. దండతాడితఫణిరీతి దశముఖుండు, పుడమి కుద్ధతి లంఘించి పిడుగుఁబోలు
కఱకుటఱచేతఁ దనమ స్తకంబు వ్రేయ, వాయుహతసాలలీల భూవరుఁడుగూలె.

ఉ. అగ్గతి నేలఁ గూలిన ధరాధిపుఁ గన్గొని పంక్తికంఠుడుక్
బెగ్గిల కేక వేసి నగి బీరము లాడితి విప్పు డింతలో
దగ్గతె నోటు మృత్యు వెచటక్ నను గెల్వఁగ నెవ్వఁ డొపు నీ
సిగ్గిటు సేసె నోటమి వచించిన నీదురవస్థ వచ్చునే. 167

చ. అని తనుఁ దూల నాడిన జనాగ్రణి కన్నులు విచ్చి దైత్యునిం
గనుఁగొని నన్ను నీవిపుడు కాటియఁబెట్టిన నేమి మీఁదటక్
నిను వధియించు నొక్క మహనీయచరిత్రుఁడు మత్కులంబునక్
జననము నొందు నిట్టిపరుషంబులు వల్కుకు పొమ్ము రావణా. 168

చ. పురుషుఁడు కర్త సంకమునఁ బొందు సుఖంబును దుఃఖ మెవ్వ రె
వ్వరికి విరోధముల్ నలుపు వా రిది దైవవశంబు దీనగా
తరత వహింప నేఁ గనకదానమఖాధ్యయనాదిక ర్తముల్
వారసితి నేనిఁ బల్కు పొలి వోవక నట్లగుఁ గాక యం చనన్. 169

క. మించినతమిని సురల్ గురి, యించిరి మందారవృష్టి యిది నిజ మని మ్రో

- యించిరి పణవాచులు నుతి, యించిరి యనరణ్యస్థపతిధృతివిభవంబుల్. 170
- చ. అది సహియింప కచ్చెడు గహంకృతితో నిటువంటిసత్త్విమే
కడ నిను నింత సేసెఁ దుది గాంచియు నైరము మాన వంచు బ
ల్లడఁ గొని మస్తకంబు వగులక వడి నొంచి జయంబుఁ గాంచి స
న్నదము వహించి యేఁగె నన మానికి నవ్వుచు రాముఁ డిట్లనున్. 171
- క. అరి నోర్వఁ జాలువీడులు, ధర నెక్కడ లేరో వీరధర్మము సెడనో
సరపతులశౌర్యధైర్య, స్ఫురణ లిటుల నేల గలసి పో నేమిటికిన్. 172
- వ. వని పలికి యంత నిలువక. 173
- మ. అకటా సూర్యశశాంకవంశ్యులగుబాహుసంభవుల్ నొచ్చిరే
స్వకరాస్త్రింబులు హానిఁ జెందెనె మనస్సంపన్నులల్ గుండెనే
యొకఁ డైనక రిపు నొంప కున్నకత మేమో విన్న విం తయ్యెడిక
సకలస్తుత్యతపగిప్రభావనిధి యీసం దేహముం దీర్పవే. 174
- క. నా విని లోపాముద్రా, జీవితనాయకుఁడు నగుదు షీతికన్యాదృ
ష్టివంజీవహితానన, జైవాత్మకుఁ డైన రామచంద్రున కనియెన్. 175
- మ. తనచే నిర్జితుఁ డైనశాస్త్రపునిదోర్ధ్వంబుఁ గీర్తించినక
విని సంతోషముఁ జెందు నెట్టిఘనుఁడుక విశ్వావసీశాగ్రణీ
హననం బోర్వక వానియోటములె నీవాలింపఁ గాఁక్షించె దెం
తని వర్ణింతును నీగుణస్ఫురణ రామా రాజచూడామణీ. 176
- ❧— అగస్త్యమహర్షి కార్తవీర్యార్జునునిప్రతాపము రామునకుఁ దెలుపుట —❧—
- క. అశ్రమమున ధరఁ దిరుగుచు, విశ్రవసుసుతుండు కార్తవీర్యార్జునవా
ర్ధశ్రవసాదుల కోడిన, విశ్రుతకథలు గల వవియు విను మని పత్కెన్. 177
- శా. ఆహంసోన్నతవజ్రసౌధదుచిసౌధాంభోధిదివ్యాపగో
ద్వాహోపక్రమసూచకోపరిచరత్పాండుచ్చదగ్రామణీ
సాహస్రచ్చదనిస్ఫుితాంబుకణచంచన్తాక్షికస్తోమ మై
మాహిష్మత్యభిధానపత్తిసలలామం బొప్పు భూమిశ్వరా. 178
- శా. ఆప్రో లఙ్ఘనచక్రవర్తి కృతవీర్యతోణిభృష్టీరవా
ర్ధిప్రత్యక్షశశాంకమూర్తి సతదారిద్ర్యాద్రివిచ్ఛేదనో
ద్వీప్రక్షీప్రదయానువర్తి ద్విచతుర్ద్వగతిరాడ్డంతకాం
తిప్రద్యోతితక్షీర్తి యేలు నెవుడుక దేవేశ్వరస్సూర్తితోన్. 179
- సీ. అనవద్యబాహుసహస్రముల్ దనచక్రభావ మంతయు బట్టబయలు సేయ
నణిమాదివిభవంబు లల్లదత్తాత్రేయగురుకృప దనుముంచుకొనుటఁ దెలుప
సంతతౌదార్య మస్తాదశదీప్తివంబు లేలెడితనకల్కి నెఱుకపఱుప
దక్షిణనాయకత్వ మనేకసతులతో విహరించుతననేర్పు విస్తరింప

తే. సార్వభౌమలలాముఁ డై జగతి యేలె, నప్రతిహతప్రతీపశాహాప్రదీప్త
దావపావకకీలికాదగ్ధదుర్జ, నాద్దునుం డగుకార్తవీర్యార్జునుండు. 180

క. ఆసార్వభౌముఁ డమితవ, శాసంగతసార్వభౌముచందమున బహు
స్త్రీసంయుతుఁ డై యొకనాఁ, డాసన్నసరిద్విలోకనాదృతిఁ జనియె. 181

మ. చని వింధ్యాచలసార్వభౌమనికలాంచన్నర్కదాతీరభా
గ్వనసౌభాగ్యము మెచ్చి హైహయధరావజ్రాయుధుం డంగనా
జనతానేకవిధాంగసంపదలతో సామ్యంబు లౌ వస్తువుల్
గనుఁగొంచు లతకూసలక్ దొరసి వేడ్క సెందె జైత్రులక్ బలెన్. 182

శా. తత్కాలంబున రావణాసురుఁడు దైత్యగ్రామణుల్ గొల్వ ను
ద్యత్కౌబేరవిమాన మెక్కికొని యుద్ధాపేక్ష రా సర్వభౌ
భృత్కౌటీరకుటీరరత్ననికరాభీలద్యుతి ప్రస్ఫుర
త్పత్కంజద్వయుఁ డర్జునుం డనెడివార్తల్ భూమిలో మించినన్. 183

క. అతిరోషంబున మాహిష్మతికిఁ జని రావణుండు సమరస్పృహ వ
చ్చితి నాయాగతి మీయధి, పతికిఁ దెల్పుఁ డన సార్వభౌమునిమంత్రుల్. 184.

వ. అతనితో ని ట్లనిరి. 185

సీ. బలువేసడములపై బండ్లపై బ్రబలోష్ఠపంక్తిపై ముందుగా బదువు లేగఁ
దదనువర్తనలీల దారుణాయుధదుచుల్ దిలకింప సుభటముఖ్యులు సనంగ
రథకహస్తిపకతౌరంగికుల్ వలగొని మేడ మై కనుజూపు మేర నడవఁ
జెంతల నెవ్వారిఁ జేర రాసీయక బహుకంచుకులు బరాబరులు సేయ

తే. నవ్యపల్యంకికారోహణము లొనర్చి, రాణివాసంపునతులు సార్వములఁగోలువ
భద్రగజమెక్కి మారాజు ప్రాభవమున, నర్కదాతీరవని కేఁగినాఁడు నేఁడు. 186

శా. నేఁడే వచ్చునో రేపె వచ్చుగో వనిక్ స్త్రీయుక్తిఁ గ్రీడించుచుక్
రాఁడో రాజులచిత్తముల్ దెలియునే రక్షకులాధ్యక్ష యె
వ్వొడుక్ మాపురిఁ జేరి నీకరణి గర్వస్ఫూర్తి ని ట్లాడఁగా
లేఁ డుగ్రుండ వతండు వచ్చినను బాళిక్ రమ్మ మే లౌ ననన్. 187

శా. ఆమాటల్ విని నవ్వి పంక్తివదనుం డౌరార యీబూమె లే
లా మీయేలిక నాప్రయాణకథ లెల్లక్ విన్నవాఁడై వధూ
స్తోమంబుం గొని డాఁగ నేగె రణభీతుక్ జేరి పోరాడు నే
భూమిక్ రావణుఁ డంచు వారి నగుచుక్ బోయెక్ మదోద్రేకియై. 188

తే. ఇటుల మాహిష్మతీపురాధీశుఁ గాన
కసుర యచ్చోటు వాసి సైన్యముల డాసి
యలప్రహస్తుండు మొదలైన యఖిలమంత్ర
పుంగవులు గొల్వ నవ్యలఁబోయి పోయి. 189

—❧— దశగ్రీవుండు వింధ్యాచలమున కేగెట —❧—

మ. అవలోకించె దశాననుం డెదుట దివ్య ప్రాణవీణారవ
శ్రవణోల్లాసరసోన్నమహ్నిభణారత్నప్రభావాత్తభీ
తవిధాన త్రటకుంభిఘ్రింకృతిరటద్దీప్యద్గుహాయాతమా
నివరార క్రజటాంశుకింశుకఘృణిక్ వింధ్యాచలగ్రామణిన్.

190

ప. కని యక్కొండచక్కటికి జక్క నరిగి సురగరుడగంధర్వాదిదేవతామిథునం
బుల నిధువనంబులకుఁ దగుపృథువనంబులోఁ దరలనియిరుల కిర వగుతోరంపు
టీరంపుగుంపులఁ బెంపు గనుమవ్వంపుదివ్వెలవలె నివ్వటిల్లుగనగనని మణులకై
కెరలుమధుకరనికరంబులగతులు తెమ్మరలవలనఁ జలనంబు నొందునలరుల
యందుండియుఁ దొరంగుమరందధారాబృందంబువాఁతలం కలసి ప్రవహించు
సెలయేటిసీతితుంపరలఁ దొరసి మందగతులం దిరుగు నుండపవనంబులఁ
దార్చొని యావటించుసానుచరద్భుజంగసంఘంబులపూత్కారంబుల్ బెగ
డువడి వడి నిగుడఁ బరువు లిడుతమపడుచులజుడుపుదీర్చుట కెదురువచ్చుతపసి
పెద్దలకటితటీరమణీయతరవ్యాఘ్రచర్మంబులడంబులఁ గని తల్లడంబునఁ గ్రేళ్లు
ఱుకుకన్న లేళ్లకు మొల్లంపుఁబచ్చిక లనుమచ్చిక లెచ్చరించుపచ్చతాగనులచెం
గటఁ గనుపట్టునీరత్నాకరంబులవిభాకడంబంబు లంబుదనికుదంబంబు లని
యుఁ దదుపరిప్రద్యోతితజ్యోతిర్లయవితానంబులు తటిల్లతాప్రతానంబు లని
యు నెంచి యాఁ గా దని పన్నిదంబులు సఱచి పఱతెంచి పరికించి మృష
యైన నోడినవారిఁ గేరడంబు లాడుచెంచుమించుఁబోడులకరాంచలశరాసనో
న్తుక్తదురానదశరాసారంబులఁ బగిలినవేణువులనుండి రాలుమెఱుంగుముత్తి
యంపుతాలు దందశూకాండంబు లని ఖండింపఁ దిపురుశిఖండిప్రకాండంబుల
విప్పుగలకప్పుబించెంబుల నొప్పుసాంద్రతరచంద్రకద్యోతము లింద్రచాపద్యుతు
లని చరించురాయంచలచంచూపుటచరణాదుణప్రభాస్ఫురణంబులఁ గౌగి
లించుజేఁఱులుతోఁ గరంబు మీఁ టగుకూటర్థూటంబులఁ గ్రీడించుచు
నప్పం క్తికంధదుండు.

191

—❧— రావణుండు నర్మదయొడ్డున జేరి శివపూజ సేయుట —❧—

మ. అచలోపాంతమునం గనుంగొనియెఁ దుంగాభంగభంగానిలా
భ్రచరత్థేచరబాలికాతిలకభాక్తాల్పస్థలీఘర్నదఁ
బ్రచురన్నాతకశర్తదఁ స్వమహిమప్రధ్వస్తనానాసరి
త్పచయాంతర్తద నర్తదఁ జలగళద్దంతావళోచ్చైర్నదన్.

192

మ. కని శోయప్తికచక్రసారసబకక్రాంచాదినానాఖగ
ధ్వనులఁ పీనులుఁ జంచదూర్చిలులితావరేక్షలం గన్నులుఁ
వనజాతోత్పలసారసారభములఁ నాసల్ తదీయానిలం
బున మేనుల్ సఫలత్వ మొంద దితిభూమూర్ధన్యఁ డుత్సాహి యై.

193

- క. అ త్తటినిఁ జేరఁ బోయి వి,య త్తటినికి సాటి యైన దౌరా యనుచున్
బోత్తుంగం బగుటయున, హత్తివలె వసింపఁ గని ప్రహస్తుడు వలికెన్. 194
- చ. జలశకునాకులచ్చకులజాలవిలోలవిలోకనంబులన్
జభు కెఱిఁగింపుచున్ గమలమండచలత్కిలహంసికాగరు
చ్చలవసనాంచలంబునఁ గుచాయితోరకపాళిఁ గప్పచున్
బలియుండ వైన నీయెదుట నర్కద సాధ్వితెఱంగు పూనెడిన్. 195
- చ. తనవిమలొడకంబుల సుధామధురత్వము ఘేనయుక్త మా
తనసికతాతలంబున సితప్రభయున్ దను నాశ్రయించుచా
ప్పున ననవద్యకై త్యముచు బొల్పుగ నిన్నది తండ్రి పోలికల్
గనియు నడంచెఁ గ్రిందనె కళంకము కర్దమకై తవంబునన్. 196
- మ. జలసానాగతసింహభీతసలిల స్తంబేరమస్తోమసం
చలనోపద్రవధావదుగ్రకమతీశంక్వాదికేతి స్తతో
వలనానచ్చునునప్రవాహ యగురేవన్ దోచుమాలిన్య మీ
జలజాప్తప్రతిబింబ మొందెఁ జనునే సంసర్గదోషం బిలన్. 197
- మ. అరుణాబ్జద్యుతి నీముఖద్యుతులచే నత్యున్నతోర్నిచ్చు
గరిమన్ నీకరపంక్తిచే శకునరేఖల్ నీయశశ్చాయచే
హరియింపం బడె నంచు నిన్నుఁ బొగడెన్ హంసార్భటిన్ వార్ధిరా
త్తరుణీరత్నము వింటివే యసురచంద్రా యన్న లేనవ్వనన్. 198
- చ. అవు నని మంత్రితోఁ బలికి యందఱుఁ జూచి యహస్కరుండు నా
యవిరళకాంఠికిన్ వెఱచి యంబరమధ్యగుఁ డయ్యెఁ జల్ల నై
కువలయబంధుపోల్కిఁ గనుఁగొంటిరె యిన్నదిఁ గ్రుంకి యందఱున్
బువు లిఁకఁ గోసి తెండు శివపూజ కటంచు దశాస్యఁ డంచినన్. 199
- ఉ. స్వామి హసా దటంచు శుకసారణముఖ్యసమస్తసైనిక
గ్రామణు లన్తుహానదితరంగము లుద్దరు లావరింపఁగా
సామజపుంగవస్ఫురణస్నానము లాడి దుకూలధారు లై
యామహానీయవన్యల సుమాపచయం బొనరించి రండఱున్. 200
- నీ. తొగలు గెండ్రులు దుమ్మిపూ లబ్బెండపువ్వలు పొన్నలు పొగడవిరులు
సన్నజాజులు సురపొన్నలు గలిగొట్లు మల్లెలు సంపఁగెల్ మొల్లవిరులు
బొండుమల్లె లతోకములు మంకెనలు నందివర్ధనంబులు విరవాదివిరులు
గోరంటలును గొండగోగులు దేవకాంచనకుసుములు గొజ్జంగవిరులు
- తే. మాచిపత్రియుఁ గురువేరు మరువకంబు, దవనమును గగ్గరయు బిల్వదళములాది
యైన పూజార్హ వస్తువులవుడుదెచ్చివం,తులకుఁగొండపొడవుగా వైచుటయును.
- మ. పరితోషించి శివార్చనాకుతుకసంబధాత్ముఁ డై లేచి యా
శరమూర్ధన్యుఁడు నర్కదాతటినిలో సంకల్పపూర్వంబు గా

- స్వరవైరిక్ స్వరియింపుచుక్ మునిగి తన్నంత్రంబు వేమా అథం
గురనిష్ఠక్ జపియించి వెల్వడి మడుంగుల్ గట్టి సేమంబునన్. 202
- క. ఏకతమున శుచియగునొక, సైకతమున నధివసించి స్వరణప్రాప్తం
జాకాంచనమయలింగము, జేకొని ప్రాణప్రతిష్ఠ సేసి సునిష్ఠన్. 203
- సీ. ఆవాహనము వృషభాధివాహనునకు నాసనం బద్రిశరాసనునకు
నర్వ్యంబు విషధరానర్వ్యభూషణునకుఁ జాద్య మాగమశిఖావేద్యునకును
గలితామృతాభిషేకం బమృతాత్మన కంబరం బతులదిశాంబరునకు
యజ్ఞోపవీతంబు యజ్ఞాభియాతికి గంధంబు విషగమ్యగంధునకును
- తే. హరిధవళాక్షతులు సంగరాక్షతునకు, నర్పణ మొనర్చి తత్సహస్రాభిధాన
ములను బంజాక్షరీమంత్రమునను నవక, మునను దుద్రియమునవిరుల్ పూజచేసి.
- తే. అమృహాపూజ గొనసాగి నట్టులైన, సంగరంబున గెల్చు నేశత్రు నైన
విఘ్న మొందిన నోడు నవ్విధముమ త్ర,చిత్తుఁ డౌట గణింపక చేయఁ దొడఁగె.
- క. ఇరువదిచేతుల శంభునిఁ, బరిపూజన సేయుచుండి పంక్తిముంఖుం డొం
హరహర హరహర హర ఓం, హర యని పదినోళ్ల బలుకు నంబర మద్రువన్.
- క. కదలిగిత్ర మొకించుక, వదలిపద్మాసనము శివానాథునిపైఁ
జెడరనితలఁపును జలనము, గదురనిచూడ్కులును బంక్తికంతుని కెతగున్. 207
- తే. ఈవిధంబున నమృహశైవలిక, మలికనయనుని నయ్యేటికెలన నుంచి
యంచితప్రీతిఁ బూజ గావించుచుండె, సంత నక్కడఁ గార్తవీర్యాద్ధునుండు.
- కార్తవీర్యాద్ధునుండు త్రిలతో వనవిహారము సల్పి జలక్రీడ సేయుట—
- సీ. చిగురులు గిల్లుచోఁ జిగురులు దమకేలుఁ జిగురులర క్తితోఁ జెలిమి నలుపఁ
బువ్వులు గోయుచోఁ బువ్వులు దమనవ్వుఁ బువ్వుల తెలివితోఁ బొత్తు సేయ
లలికలు సేరుచో లలికలు దముతసాలతికలమృదురీతులను బెనంగఁ
దేనియల్ వడియుచోఁ దేనియల్ దమమోవి తేనెలరుచులపొందికలఁజెంద
- తే. మాటలాడుచుఁ బాడుచు మందమంద, గమనములఁ గామినీమణుల్ గలిసి మెలసి
వనవిహారంబు గావింప వారిఁ గూడి, యలరె నవమ స్వధునిలీల నర్జునుండు.
- మ. పరితస్సస్తలతాప్రతానము బృథగ్భగ్నప్రవాళచ్ఛదో
త్కర మారాన్నిపతత్సమంబు యుగపద్మావళ్యగం బంజసా
చరదిందీవర మగ్రతగిప్రవిచలచ్ఛాఖానికాయంబునై
ధరణీనాథపదహావిహారముల నుద్యానంబు గాసింబడెన్. 210
- వ. అట్టిసమయంబున. 211
- మ. శ్రమతోయార్ద్రాకపోల మంసగళదంచన్తాల్య మామ్లాసగా
శ్రమసహ్యవృతకంచుకం బలికమధరీస్థాలకం బాసతా
స్య ముదారోచ్ఛ్వసనాకులంబు నగుస్వస్నేనింబుతో హైహయం

డమరీయు కృబలారియ ట్లరిగె రేవాంభోవిహారస్పృహన్.

212

తే. అరిగి పశ్చిమవాహినియైనయమ్మ, హాతరంగిణి బాహుసహస్రమునను
గార్తవీర్యాద్భుతుం డడ్డకట్టి శశిము, ఖసహస్రంబుతో జలక్రీడలాడె.

213

లయగ్రాహి. పొంచుచు వయస్యల గ్రహించుచుఁ దదంగముల
వంచుచు దరంగముల ముంచుచు జలంబుల్

వెంచుచు నొకళ్ళొకరి మించుచు సరోజములు

ద్రుంచుచు ముఖాబ్జముల నించుచుఁ దొగల్ ప్రా

పించుచు రథాంగులఁ గలంచుచు మరాళముల

గాంచుచుఁ దమింబాదువ నెంచుచుఁ బత్తిక బ్రా

ర్థించుచు జలేభులకుఁ గొంచుచు ఖగాళి బెడ

రించుచుఁ జెలంగిరి హసించుచు లతాంగుల్.

214

సీ. సార్వభౌముని నొక్కసతి పద్మముల వైచి పద్మముల్ దగు నని పరిహసించెఁ
జక్రవర్తి నొకర్తు సక్కనికువలయంబుల ముంచి యవి నీకుఁ బోలు ననియె
రాజుపై నొకతె కై రవిఁశీముఖోదారమధుభారఁ జలికి నర్తంబు లాడె
నద్దను మే నొక్కయతివ బాహువల్లికలఁ జుట్టి యాచిత్యగరిమ దెల్పె

తే. గట్టివా యొక్కతె సహస్రకదని మీఁదఁ

దఱచు గార్కొనునై వాలతమము నించి

తలఁప నిది యొక్కటియె యయుక్తం బటంచు

విభుఁడు చిటునవ్వు నవ్వి నవ్విం చె నఖుల .

215

క. మాహిష్మత్యధినాయకు, బాహుసేతువునఁ జిక్కువడి కరతోయా
వాహిని కడు సుడివడియెన్, సాహసించే బట్టువడినసతిచందమునన్.

216

మ. పతదభ్రంకపతీరభూమిరుహ యై ప్రాదుర్భవత్యేనయై
హతనాళీకమృణాళనాళ యయి భీతాంభశ్చరప్రాతయై
కృతవీర్యాత్మజబాహురోధమునఁ బైకిం బొంగి రేవాసర
స్వతి ప్రాగ్వారిధిచాయకున్ మరలెఁ జుంచుతుంగభంగార్పటిన్.

217

మ. గిరినైనం దెగఁ గోసి మ త్రహరిమాడ్కిం శాటునయ్యెటు భూ
వరదోస్తంభవిజృంభముం గడచి పోవన్ బల్లి లే కట్టె న
త్వరయై క్రమ్మట వచ్చి పం క్తిముఖక్తప్రస్వర్గ లింగార్చనా
స్ఫురితద్రవ్యము లెల్ల ముంచుకొనియెన్ బ్రోద్యత్ప్రవాహోద్ధతిన్.

218

మ. తను రోధించె నృపాలకుం డతనిపై దం డెత్తి పొమ్మేటి పూ
జన లిచ్చో నని చంచదూర్తి నినదచ్చద్దంబునం బల్కుచున్
విన కున్నన్ నది మించి ముంచెనొ యనన్ విఘ్నంబు పూజావిధి
మొనయన్ దానవచంద్రుఁ డద్భుతరనాంభోరాశిమగ్నాత్ముఁ డై.

219

మ. చరమాంభోనిధిచెల్లి యేల యనుచున్ జాలించి పూర్వాంబుధిన్
దొరయం బోయెడినో తరంగిణి యి డెందున్ గాన మంచున్ మపే.
శ్వరపూజానియమంబు మానక కరధ్యానంబునన్ జెంతమం
తుదులన్ బిల్చి ప్రవాహకారణముఁ దోడ్తో నారయం బంచినన్. 220

క. వారలలోఁ జతుదులు శుక, సారణు లభృగతు లగుచుఁ జరమదిశకుఁ ద
త్తీరమున నరయ నామడ, దూరము సన వినిరి మదవతులకలకలముల్, 221

మ. విని యక్కాంతల చెంతఁ గన్గొనిరి ప్రావృట్కూలకాలాంబుము
గ్గునలీలాలకవి స్త్రుతాళికు నుర గ్రన్వోగ్ర బాహాసహ
స్రనిదుద్ధాభిశత్రు నిధమదసంరక్తాంత నేత్రున్ సుమో
హనగాత్రున్ గృతవీర్యపుత్రుజలభేలాయ త్తచిత్రాబ్జునిన్. 222

క. కనుఁగొని నివ్వెటపడి చ, య్యన మగుడి దళాస్యఁ జేరి మంజలిబంధం
బొనరించి నిలిచి దేవర, వినుఁ డొకవంత యని యనిరి వేగరు లంతన్. 223

మ. ఘనసాలోన్నతిఁ గాంచినాఁడు నురు సింగారంబునన్ మించినాఁ
డు నిదిన్ స్వీయభుజాసహస్రముల నాటోపించి బంధించినాఁ
డు నవీనాంబువిహారతత్పరత నాంధ్రున్ దా విజృంభించినాఁ
డు నరగ్రామణి యెవ్వఁడో యొకబలిష్ఠుం డాసుగ్రామణి. 224

క. తనకరములవలె నివ్వా, హినితరంగలు నుంచె ననెడి యీసునఁ గాఁబో
లు నతండు గట్టినాఁ డం, దున బడమర సనక తిటిని దూరువునట్టెన్. 225

క. దేవరకంటెను మించునొ, దేవరకు సమానుఁ డొనొ తెలియఁబడదు మే
మీవట కావిభుఁ బోలిన, భూవరుఁ గని యెఱుంగ మనిన బుద్ధి చలింపన్. 226

మ. శివపూజానియమంబు మాని తొలిజేజేపెద్ద మాహిష్ణతీ
ధవుఁ డాతండు బలీ కనంబడెను యుద్ధక్షోణిమాతారత
మృవిశేషంబులు గానుపింతుఁ జనుదెం డంచున్ వడిన్ లేచి దా
నవయోధుల్ రథధంతివాహముఖనానాసేనలున్ గొల్వఁగన్. 227

వ. కదలిమదాధికపదాతిపదాఘాతధూతధరాతలపరాగపటలంబుతోఁ గలిసి మలసి
ప్రతికూల మారుతంబు లెదురుకొన సరకుగొనక పశ్చిమోన్నతుం డై పంక్తి
ముఖుండు త త్తటినీతటంబున్ జని చని. 228

కా. రంభోరూశతగీతనృత్యరసని ర్నగ్నాత్మఁ డై యాత్మదో
స్తంభ స్తంభితనర్త దాహ్వయసరిత్కల్లోలజాలంబులోఁ
గుంభీంద్రున్ బలెఁ గేళిసల్పు నృపముఖ్యున్ దవ్వలన్ జూచి ర
క్తాంభోరుట్పురిమానవిశతిదృశుం డై రావణుం డిట్లనున్, 229

కా. చేరన్ బోవఁ బ్రథాను లడ్డ మయి యాక్షేపించి యి ట్లేగఁగ

మేరా నీ వెటఁ బోయె దెవ్వఁడవు నెమ్మి గొమ్మలక గూడి నేఁ
డిరా జన్నరహస్య మెన్న విది యేమీ యన్న మీరాజుతోఁ
బోరక వచ్చితి రావణుండఁ బిలువక బొం డాతనిక జెచ్చెరన్. 230

క. ఊరకఁ పోవఁడు చూచినఁ, బోరక దశకంఠుఁ డనిన భూరికృపాణ
స్ఫారప్రభ లినుఁ బొదువఁగ, వార లతని కనిరి ధైర్యవైభవ మెసఁగన్. 231

క. సమరమున కనుచు నొప్పని, సమయంబున వచ్చి పిలువఁ జను నే నీమా
త్రమున కఠిఁ డేల యే మో, పమె రమైదిరింపఁ బంపు బలముల ననినన్. 232

చ. విని సహాయంప కద్దనుజవీరునిమంత్రులు రాజమంత్రులన్
గినుక నెదిర్చి శస్త్రచయకీలితగాత్రులఁ జేసి వారిఁ గొ
ల్చినభటకోటి భక్షణము సేయుచు యక్షము లానుచున్ ముదం
బునఁ జెలరేఁగి యార్య నుడివోవక హైహయసైనికాగ్రణుల్. 233

మ. బహునారాచపరంపరల్ గురియుచున్ బైవైఁ బ్రహస్తాది దు
స్సహులక మించిన రావణుం డలిగి హస్తస్యస్తశస్త్రచ్చక్రా
ప్రహతిక సేనలఁ జెక్కుచున్ నఱకుచున్ భంజించుచున్ ద్రుంచుచున్
గహనం బగ్నిసఖుండు గూల్చుక్రియ మగ్గక జేసె నొక్కుమ్మడిన్. 234

వ. ఇవ్విధంబున. 235

చ. హాశహాళికో నెదిర్చి దనుజాగ్రణిచే బహుసైనికోత్తముల్
గలన నడంగఁ జూచి చని కంచుకు లప్పుడె రాజముందటక
నిలిచి పరాకు స్వామి రజనీచరుఁ డొక్కఁడు పెక్కురక్కసుల్
గెలఁకులఁ గొల్వ నొండు పరికింపక మీకడ కేఁగుదేరఁగన్. 236

క. అడ్డము వోయిన మంత్రుల, జడ్డిగములుఁ ద్రుంచె భటులనందడి మాన్వెక
దొడ్డచలంబున నీ కెదు, రొడ్డి విజృంభించె యవలియొడ్డున నధిచా. 237

తే. పేరు రావణుండట యేమొ వీరివారిఁ, గొందఱఁ జయించినాఁ డట యందఱఁబఠె
మిమ్మును జయించుట కుపకమించినాఁడు,మించినాఁ డిప్పు డదె విక్రమించినాఁడు.

మ. అనుమాటల్ పెనుగాడ్పులై నిగిడి రోషాగ్నిక బ్రవృద్ధం బొన
ర్చిన ధూమం బన భూగ్రుతిస్ఫురణ మించెక దంఠిఘర్షణంబునక
గినుపించెక విపులస్ఫులింగములు దృక్పజంబులక జ్వాలలుక
జనియించెక నృపుఁ డంత నన్యబలవన్యాప్లోషసంరంభియై. 239

తే. ఒదవుపరవాహినీరోధ ముజ్జగించి, యిటు వృథావాహినీరోధ మేల చేయ
ననుచు నవరోధకాంశలయభుక్ మాన్చి, తటినిరోధంబు వాపి రోధంబు సేరి.

డి. భూధవహాళి ధాతపటముల్ ధరియించి విశేషదివ్యభూ
షాధవళానులేపముల స్రక్కుల మిక్కిలి తెక్కుఁ జెందియుక
గ్రోధము మూర్తిఁ గైకొనినకోపునఁ గాంచనవేష్టనోజ్జ్వలౌ

తేనగదాధరుం డగుచుఁ జెచ్చెర రావణమీఁది కేఁగఁగన్.

241

ఆ. ఆసహస్రకరుని నడ్లగించె బ్రహ్మ, డతనితోడ మూఁక లావరించె
ఖరకరాయుధాంశుకలన నమ్మాఁక పెం, జీఁకటులరు విరియఁ జేసె నతఁడు.

చ. అలిగి ప్రహస్తుఁ డుద్దవడి హైహయపై ముసలంబు వైచినన్
బలునడిఁ దప్పఁ ద్రోచి గడపై కెగ నెత్తి పలాశి నెత్తి సం
చలనము నొంద వ్రేయఁ గులిశప్రహతాచలరాజశృంగమున్
బలె నతఁ డొల్లఁబోయి యిలపైఁ బడియెం జడియ న్నిశాచరుల్.

243

ఆ. వానిపాటుఁ జూచి వడి గలతన మెల్ల, మంటఁ గలియ నున్న మంత్రివర్యు
లొకఁడు సనినత్రోవ నొక్కఁడు వోవక, బీటువోయి పదరి పాటుటయును. 244

— రావణకౌర్వవీర్యాద్వసుల గదాయుధము —

శా. మోముల్ జేగుఁజూయ మించ దితిభూమూర్ధన్యఁ డత్యుగ్రుడై
యామూర్ధన్య నెదిర్చి భూరిగదబాహుగ్రంబునన్ బూసి య
భ్యామర్తస్పృహ సింహమున్ గదియసింహంబున్ బలెన్ విక్రమో
ద్దామక్రీడనతత్పరుండు నృపునిన్ దాఁకెన్ సురల్ మేలనన్.

245

వ. ఇతైఱంగున నక్కారవీర్యవైత్యవర్య లుదాత్తధైర్యస్థైర్యధుర్య లయి
యహార్యయుగళంబుడంబున నుత్తుంగమాతంగపుంగవద్వయంబుభంగి నభం
గురప్రళయకాలమార్తాండమండలద్వితయంబు మెండున నుద్దండలయదండధర
ద్వంద్వంబుగండున నఖండకాండప్రచండచండీశ్వరయమళంబుభాతి విలయ
సమయసమున్నిద్ర సముద్రయుగంబు నుద్రేకంబున నొండొరుల నెదుర్కొని
మండలాకృతిం బెఱయ బిఱబిఱ గదాదండింబుల ద్రిప్పుచు మండలభ్రమణం
బులఁ బరిభ్రమించుచు దిట్టతనంబునెట్టుకొన మండె వెట్టుచు వెట్టుగా వ్రేయు
వ్రేటుల కొగ్గినటువలె నుండి మొక్కింత యోసరించుచు బదులు వ్రేయం గమ
కించుచుఁ దప్పించుకొనునేర్పునన్ దర్పించి పైపడన్ గుప్పించుచు మర్తంబు
లెఱిగి నొప్పించుచు నుప్పరంబున కెగసి యన్యోన్యగదాప్రహారంబుల మేఘ
మాలికలఁ జీలికలు సేయుచు దిగ్గజంబులు మ్రొగ్గ నగ్గలికఁగో నుర్వికి లం
ఘించుచు నాలీఘాదిపదవిన్యాసంబుల బిత్తరంబుతో నొత్తరించుకొని యొర
యుచు నొకరొకరిన్ జూచుకోపంబు చూపుల నిప్పులు గురియుచు నొండొరుల
నొప్పిదప్పలకు మురియుచుఁ బ్రతిహతులకున్ బాయుచు నప్రతిగతులజాయుచు
నుప్పతిల్లు గొప్పనెత్తురు వరదలఁ దొప్పదోఁగుచు నొండొరులగదాహతు
లొగ్గుచు నొడ్డారంబున మడ్డులు వెట్టి యొండు దెసం జూచి యొండుదెస
ముసలం గొట్టి బడలికలు వుట్టించుచుఁ గట్టల్కతో మట్టు మీఱి దట్టించుచు
సకలభూతంబులు భయాద్భుతరసోపేతంబు లయి నలుదెసలకున్ బఱవ నాద్యుచు

బెట్టిదంపునాదన పెనకువలక బేర్చుచు హుంకారంబు లొనర్చుచు నహం
కారంబున నెదుర్చుచు నొల్లంబోయి యొక్కింతతడ వూరక నిల్చుచు నొకళ్లో
కళ్లఁ బేరుకొని పిల్చుచు నిదిగొ వ్రేసెదఁ దప్పించుకొనుమని హెచ్చరించుచు
నిత రేతర గాహుబలంబులు సహింపకమచ్చరించుచుఁ బెల్లుమించినక బొగడుచుఁ
దల్లడించినక దెగడుచుఁ గాలనర్పంబులవలె బుసగొట్టుచు నేటిదరిచెట్టులు
నుగ్గునూచంబుగా మెట్టుచు భుజాస్ఫాలనంబు లాచరించుచుఁ గార్చిచ్చుల
హెచ్చునక గోచరించుచు భేచదులు మెచ్చ గ్రద్దటితనంబులక బెద్దతడవు గదా
యుద్ధంబు సేసి రయ్యవసరంబున.

246

తే. అలుక వహించి కాత్తవీర్యాద్ధనుండు
బాహుగదఁ బూన్చి గర్జించుపంక్తిముఖుని
యుర మొరయ నేయ నది యొప్పె నులుముకాల
మేఘమున మించఁ గనిపించుమించుఁబోలె.

247

క. దనుజుడును గాత్తవీర్యాద్ధను నురమున గద మిడుగులులు సెదరగ వై
చిన నది పవ్వితమధ్యంబున నూల్కొనునుజ్జ్వలోల్కావోల్కి వెలింగెన్.

248

ప. ఇవ్విధంబున.

249

ఉ. కొమ్మలగ్రమ్మలాడుమదఘోరవృషంబులమాడ్కిఁ బోరుచో
నమ్మనుశేంద్రుఁ డుద్ధతి మహాగద వైచినఁ బంక్తికంఠువ
క్షుమ్మది తాకి త్రుంగె వరశక్తి నడంగక వింటిబెట్టుదూ
రమ్మతఁ డేగి మూర్ఛ యడరక బుడమిఁ బడె వీతచేష్టుఁ డై.

250

ప. అప్పడు.

251

చ. గరుడుడు సర్పముక బొదువుకై వడి రావణు రాజు డాసి ముక
హరి బలిఁ గట్టివైచినక్రియక బటుపాశనిబద్ధుఁ డేసి భే
చదులు సుచూపభుల్ గురియ సైన్యముతోఁ బురి కేఁగె నంత న
య్యరదముచుట్టు ముట్టిరి ప్రహస్తముఖాసురరాజుసైనికుల్.

252

చ. ఇటువలెఁ జుట్టు ముట్టుకొని యెక్కడి కేగెదు రాజ నిల్వ మొ
తటిపని కై నఁ బద్మభవునాలవవాని గ్రహింపఁ గూడునే
తటుకున నితనిక విడుము దర్పమునక విడవేని నేడు నీ
పటుభుజముల్ శరావళుల బ్రద్దలుసేయక రిత్త వోదుమే.

253

మ. అని కాలాభిము లభిముక బొదువున ట్లయ్యద్ధనుక గ్రమ్మి యు
క్కున నొక్కుమ్మడిఁ బ్రాసపట్టినగదాకుంతాదిశస్త్రంబు లే
సిన నాతం డవి యెల్లఁ జే నొడిసి సున్నేరాన్యఁ డై వారిమీఁ
దన వైవక గడు నొచ్చి విచ్చి చని రాత్తస్వామి చింతిల్లఁగన్.

254

—కాస్తపిర్యార్జునఁడు చెఱఁచెట్టినరావణునిం బలస్తుఁడు విడిసించుట —

255

వ. అప్పుడు.

సీ. దశకలదర్పవేదంక్షకంతీరవ జయ జయ యని వందిజనులు వొగడ
 రోదనీకుహరంబు భేదిల్ల సేనాముఖంబునఁ దూర్యఘోషంబు లెసఁగ
 జంభారిమ్రాల నచ్చరలట్లు గణికాంబుజాస్యలు దండలాస్యములు సలుప
 ఫలముఖోపాయనంబులు దీవనలు నిచ్చి యెడనెడ బ్రాహ్మణు లెదురుకొనఁగ
 తే. నఖిలశృంగారములు మించు నాత్మనగర, మంచితైశ్వర్యమునఁ బ్రవేశించి సౌధ
 చారణస్త్రీలు ముత్యాలఁ జల్లుచుండఁ, గొలుపునకు నేగె జననాథకుంజరుండు.
 తే. ఏగి పేలోగమున దేవేంద్రవిభవ, మెనకమెసఁగంగ వసియించి యెల్లజనులు
 వెఱఁగుపడ దైత్యుఁ జెఱసాల వేయఁబంచి, యంతిపురము ప్రవేశించెనర్జునుండు.

క. చెట్టతనంబునఁ బెద్దలఁ, బట్టి చెఱఁ బట్టినట్టిపాపంబున నే
 డిట్టెతి వనుచుఁ బౌరులు, దిట్టఁగఁ జెఱ నుండె నతఁడు దీనముఖుండై. 258

ఉ. లంతటఁ గొన్నినాళ్లకు వియచ్చరు లంతయుఁ దెల్పు బొత్తు వృ
 త్తాంతము లెస్కగా విని దయాబ్ధి పులస్త్యమహర్షి సంయముల్
 చెంతల గొల్వ నింద్రపురి జేరెడుధాతవిధాన నద్ధరా
 కాంతుని వీటి కేగి కుతుకం బెసఁగఁ మొగసాల నిల్చినన్. 259

మ. జనపాలుఁ గని ద్వారపాలురు పులస్త్యబ్రహ్మ విచ్చేసినాఁ
 డని విశ్వాపనమాచరించుటయు నధ్యక్ష్యంబితద్రవ్యముఁ
 గొని ప్రాగ్భాగమునఁ బురోధ నడువఁ గోధిస్పరత్పాణియై
 చని యమ్మానికి మ్రొక్కి యర్హగతిఁ బూజల్ సేసి భక్త్యన్నతిన్. 260

శా. ధన్యంమన్యహృదబ్బుఁ డై యతని నాస్థానస్థలిఁ జేర్చి మూ
 ర్ధన్యం డున్నతభద్రవీతి నిడి యుద్యత్ప్రేధిమిఁ బల్కె స
 మ్మాన్యం బయ్యెఁ గులంబు శ్రీలు వెలసెన్ మాహిష్మతిఁ నే నసా
 మాన్యప్రాభవశాలి నైతి మిము సంభావించి నేవించుటన్. 261

ఉ. వీరు తనూభవుల్ హితులు వీర లమాత్యులు వీరు శాంధవుల్
 వీరలు వీరు నద్భుతులు వీరలు నేనును నిక్కునంబుగా
 మీరు గణించినట్టి పను లెల్లను జేసెద మానతియ్యరే
 కాదుణికాగ్రగణ్య యని గౌరవ మేర్పడ విన్నవించినన్. 262

పంచచామరము —

పులస్త్యునాని సంతసిల్లి భూతలేంద్రతో ననుఁ
 బలీ నృపాల సిప్రియోక్తి భక్తియుక్తిశక్తియుఁ
 దలంప నద్భుతంబు లత్యుదాత్తభోగనంపదఁ
 నిలింప నాథు మించి తీపు నీకు సామ్య మున్నదే.

263

చ. బలియునిఁ బంక్తి కంధరునిఁ బట్టితి వం చొకవిత గాఁగ నీ
బలము నుతింప నేల ప్రతిపక్షుడు ని న్నెదిరించి క్రమ్మఱు
గలఁడె మహానుభావుఁడ వగణ్యగుణాకర మాకుఁ బ్రీతిగా
బలికినయల్ల యద్దనుజ బంధవిముక్తునిఁ జేయవే యనన్. 264

క. జనపతి యలరుచు మీపని, చినపని గావించుకంటె శ్రేయము గలదే
యని దశములు విడిచి ప్రియం, బున నాతని సత్కరించె భూషాదులచేన్. 265

ఆ. సత్కరించి వహ్నిసాక్షికం బగుసఖ్య, మాచరించి పనుపు నధిపు నెంచి
పాత్రు నూటడించి పరమేష్ఠిసుతుఁ డేగెఁ, బంక్తిముఖుఁడు నెలవుఁబాసి చనియె.

క. చని తనసేనల మున్నిడు, కొని యెదురుగ వచ్చుమంత్రికోటుల హర్షం
బున నాదరించి వారి, చ్చినపుష్పక మెక్కి దనుజశేఖరుఁ డవలన్. 267

—❦— వాలి రావణాసురునిగర్వం బణించి పరిభవించుట —❦—

శా. దుష్కాంతుల్ వివరింపఁ గ్రమ్మఱ మదాంధుం డై నృపాలచ్చటా
శుష్కారణ్యదవాగ్ని తేజమున నెచ్చో నైనఁ గ్రిడించుచు
నిష్కారణ్యమునన్ ధరాజనుల హానిన్ జెండఁగాఁ జేయుచున్
గిష్కింధాపురి కొక్కనాఁడు వడి నేఁగెన్ వాలికోఁ బోరఁగన్. 268

క. ఏఁగి పురద్వారము బిట్టఁగి నిలిచి తన్నుఁ జూడ నడవిదిరుగుదుల్
మూఁగికొన గగన మట్టిటు, గాఁగ లయాంబుదములీల గర్జించుటయున్. 269

క. ఆరవము విని యశోజిత, తారుడు తారుఁ డరుదెంచి దశములుఁ గని యే
మీ రావణ సీవచ్చిన, కారణ మెఱిఁగింపు మనిన గర్వమున ననున్. 270

క. వాలి మహాభుజవిక్రమ, శాలి యనఁగ నాలకించి సమరక్రీడా
భీలతఁ జూపఁగ వచ్చితి, నాలస్యం బేల పనుపు మగచర యతనిన్. 271

ఉ. నా విని తారుఁ డిట్లనియె నవ్వుచు నీ విది యేమి వెట్టి వే
రావణ వాలితోడ బవరం బొనరింపఁగ నెవ్వఁ డోవుఁ బా
మ్నివాకరుండ వేల పుమేశ్వరుఁ డైన నెదిర్చి నిల్వ లేఁ
డీపట కాతనిన్ దొడరి యెండఱు నొచ్చిరొ నీ వెటుంగుడే. 272

చ. వనచరనాథునిన్ దొడర వచ్చినశూరులకీకసావళుల్
గను మదె ప్రోవు లై గిరులకై వడి నున్నవి దానవేంద్ర సీ
వును జనువాలిమీఁడ నసుపుల్ భరియింపఁగ నొల్ల వేని నా
యన యిపు డేగినాఁడు చతురబ్ధుల స్నానము లాచరింపఁగన్. 273

వ. అని యంత నిలువక. 274

సీ. మహితాహిగుణ వేష్ట్యమానోరుమంథానమహిధరోస్తథితోర్నిమాలి వాలి
మాయావిముఖుడై తృమాయాననప్లోష కేళిభీషణదావకీలి వాలి
పదఘట్టనోద్యగ్న పాదపాదపశిలోజ్జ్వలశృంగశతస ప్తశైలి వాలి

వజ్రధ్వజోత్తాలవాలవిత్తేపణ్త్పాతితనక్షత్రపాలి వాలి

ఆ. యట్టివాలిఁ దొడరి యమృతంబు ద్రావిన, వారి కై నబ్రతుకవచ్చునోటు
కాదు కూడ దతనికయ్యంబు వలెనన్న, నిపుడె దక్షిణాబ్ధి కేఁగు మనిన. 275

క. అత్తాదుని భర్తించుచు, గ్రోత్తలు వింటిమి మఱేమి వ్రోతులపురి నం
చెత్తినమదమున దనుజకు, లోత్తముఁ డాక్షణమ దక్షిణోదధి కరిగెన్. 276

వ. అరిగి తత్ప్రదేశంబున. 277

సీ. అతులితానంతపథాక్రాంతిశాంతం దై ధరణికి దిగినమూర్తాండుఁ డనఁగ
నుత్తరదిశ మాని యొకవేడుకకు దక్షిణాశఁ జేరినకాంచనాద్రి యనఁగ
ననవరతాంబుపానాయీసమునఁ దీర మాశ్రయించినబాడబాగ్ని యనఁగ
గరచరణాదికాంగములతోఁ గపిరూపు దాల్చినయామ్యప్రకాప మనఁగ

తే. దుష్పరీక్ష్యప్రభావంబుతో నుదగ్ర, తనువుతోఁగీలికాభీలతరలవాల
వల్లితోశోణముఖవై భవంబుతో న, వంధ్యగతి సంధ్యవార్చునవ్వాలిఁ గనియె.

మ. కని శాఖామృగమాతృఁ గాఁ దలఁచి రక్షిస్తాన్వమి యయ్యింద్రపు
త్రుని వంచిచి గ్రహింప నెంచి తమమంత్రుల్ దవ్వనన్ నిల్చి క
న్గొనఁ దా నొక్కడ పుష్పకంబు డిగి యందున్ సద్దు గాకుండ నొ
య్యన పాదంబులు వెట్టుచున్ వెనుక యై యంతంత నేతేరఁగన్. 279

చ. పదముల చప్పడింత చెవిఁ బాటినఁ గన్నులు విచ్చి వాలి గన్
తుదలనె వానిఁ గన్గొని ననుం గపటంబునఁ బొంచి పొంచి ప
ట్టెద నని రావణుండు నిగిడెన్ వడి వీనిభుజాంతరంబునన్
బొదివి చతుఃపయోధులను ముంచెద నంచు జపించు చున్నెడన్. 280

మ. చరణాగ్రంబుల దిన్నగా నడిచి పశ్చాద్భాగమున్ జేరి యా
శరుడున్ మస్తము లోరఁ జేసికొని హస్తంబుల్ పయిన్ జాచినన్
హరి దంతిన్ గ్రహియించునట్లు ప్రబలుం డవ్వాలి బల్లందిటన్
శిరముల్ ప్రక్కలు బాహుపంక్తు లిఱికించెన్ జండన త్వంబునన్. 281

ఉ. ప్రక్కలఁ జక్కగా నదిమి బాహుశిరగ్గప్రముఖాఖిలాంగముల్
మిక్కిలి నొవ్వఁ జేయుచు నమేయబలంబున వాలి మింటికిన్
గ్రక్కున నుద్గమించెఁ దనుఁ గన్గొని వేల్పులు సిద్ధసాధ్యుల
మృక్క మహాపరాక్రమసమగ్రుఁ డితం డని సంస్తుతింపఁగన్. 282

ఆ. ఇటుల యుద్ధమించి యింద్రుని గారాబు, పట్టి చిలువ నొడిసి పట్టి పఱచు
పన్నగారిదారిఁ బశ్చిమాంబుధిఁ జేర, నరుగ నంతలోన నదృశముగ. 283

శా. ఆకాశంబున కడ్డ మేఘిన ప్రహస్తాద్యాసురామాత్యుల
స్వాకారిప్రియనూతివాలజనితప్రత్యగ్రధుంధూనిలో
ద్రేకం బోర్వక తూలికల్ చెదరురీతిన్ మేఘముల్ విచ్చి చీ

కాకై పోయెడుతోక నొచ్చి చని రాకంపింప సర్వాంగముల్. 284

.క. తోయదమున్ గొనిపోయెడు, వాయువువలె వాలి పంక్తివదను నిటుల కొం
పోయి వడిఁ బల్చిమాంబుధి, తోయముల మునింగి నియమధూర్వహమతి యై.

.చ. ఇరవుగ నిప్పయోధి ఘటియింపఁ గలట్టిక్రియల్ ఘటించి యు
త్తరజలరాశికిఁ జని యథావిధిఁ దానముఁ జేసి పంక్తికం
ధరు నలవోక గందిటను దాల్చియె తూరుపువార్ధిఁ జేరి యం
దురుజపనిష్ట లెల్ల నియమోన్నతిఁ దీటిచి యివ్విధంబునన్. 285

.మ. కృతకృత్యం డయి యింద్రనందనుడు కిష్కింధాపురోద్యానప
ద్ధతిఁ బ్రాపించి భుజాంతరంబున మహాదైన్యంబుతో వేలున
ద్వితీజాధీశ్వరు నందు వైచి నగుచున్ దేవారి హా యెప్పు డం
చతనిక జూడనివానియ ట్లడుగ వీతాహంక్రియాధ్యత్వం జై. 287

.మ. తను వాద్యంతము చెప్పరింప భయగాద్గద్యంబు గాన్పింపఁగ
న్దొనలక బాష్పము లావరింప వడఁకున్ దోడ్తోఁ బ్రవర్తింప బో
రున నిట్టూర్పులు మించ లేచి దనుజేంద్రుం డంతఁ దాఁ గ్రమ్మఱక
జననం బొందితి నంచు నెంచి యనియెన్ శాఖామృగస్వామితోన్. 288

.చ. బలియుండ వైన నీవె నిరచాయదయాఘ్యుండ వైన నీవె ని
శ్చలమతి వైన నీవె విలసద్ధృతి వైనను నీవె కాక నీ
కిల నొకరుండు నాటి యగునే సురనాథకుమార నిన్ను నేఁ
డెలిసితి నేడు నిక్కముగఁ దీతె మదీయమదాంధకారముల్. 289

.శా. కైలాసం బగలించి శంకరునిచే ఖడ్గంబుఁ బ్రాపించిది
క్వాలశ్రేణిఁ గలంచి మించిన ననున్ గఱెంతరాశంబునన్
దూలంబున్ బలె వేలిఁ జేసితివి నీదోశ్యక్తిమ్రాలన్ వృథా
స్థూలం బయ్యె మదీయశౌర్య మఖిలస్తుత్యప్రభావోదయా. 290

.చ. గరుడరుయంబు మానసము గాంచినవేగము చండమారుత
త్వరయు భవజ్జవాబున లవంబున కై నను నాటి వచ్చునే
సురగరుడోరగానురులఁ జూచితి నీదృశ బాహువిక్రమ
స్ఫురణ లెఱుంగ సత్య మిది స్తోత్రము గాదు ప్లవంగపుంగవా. 291

.ఉ. అన్నపు నీపు భానుసుతు నట్టుల నేనును గూర్చితమ్ముండక
నన్నుఁ గృపన్ గనుగొనుము నాధన మంతయు నీది నీవు నే
నెన్నటి కిట్లు చెల్లి వహించియె యుడుద మన్న నింద్రజం
డన్నరభోజితోడ నపు డట్టులె సఖ్యము నేసి వేడుకన్. 292

.శ. బాంధవుఁ డగునాతనిఁ గిష్కింధకుఁ, దోడుకొని పోయి స్నేహమున జగ
ద్బాంధవమతుఁ జూచినగతి, బుధురమతిఁ జూచి మిగుల బహు మతిసేసెన్.

- క. మాసముదారత నచ్చట, మాసము వసియించి మిగుల మైత్రియుఁ గని య
యాసురపతి నత్కృతుఁడై, యాసురపతినుతుఁడు వనుప నరిగె నృపాలా. 294.
- వ. అని పలికి యగ స్త్యముని శేఖరుండు రఘువీర శేఖరునకు వెండియు ని ట్లనియె.
- మ. చశురంభోధుల దైత్యు ముంచిన భుజాశౌర్యాఘ్ననవ్వాసవిక్
హతుఁ గావించితి వొక్కతూపున సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగాఁ
గృతవీర్యాత్మజుఁ ద్రుంచివై చినత్రిలోకీవర్జితృక్ రేణుకా
సుతు నిర్జించితి వెంచ శక్యమె నినుక్ ఖ్మిణీసుతాధీశ్వరా. 296.
- క. విను మవ్వలికథ యిటువలె, దనుజుఁడు కిష్కింధ వెడలి తనసహజమదం
బున మునుపటివలె నృపతుల, నని నెంచుచు ధరఁ జరించు నక్కాలమునన్.

—రావణునకు నాకడసందర్శనం బగుట ఁ—

- శా. సర్వాంగీణవిభూతికాంతులు శరచ్చంద్రస్ఫురచ్ఛంద్రికా
నిర్వాహంబుఁ గనన్ జటల్ భుజగమాఃకికృచ్ఛటల్ నాటఁగా
సంవృజ్ఞత్వము సార్వకాలము రిహించన్ మించుదేవర్షి యం
తర్వాణి స్తవనార్హక్షిర్తి యెదురై నన్ దైత్యుఁ డుప్పొంగుచున్. 298.
- ఉ. దండము వెట్టి సేమమెకదా యనిమేపరియయ్యవారి కెం
దుం డిపు డెందుఁ బోయెదరొ యోజన తేమి విశేష మెద్ది బ్ర
హ్మాండమునందు మీకుఁ దెలియన్ బడ కుండునె సర్వమున్ ధరా
మండలనాథులన్ గెలుచునుద్భుజశౌర్యము మెచ్చ వచ్చునే. 299
- వ. అనినఁ జతురవచనరచనావిశారదుండగు నారదుండు సీరదపథంబునన్ జను
వుష్పకంబునిలుపు మని నియమించి యతనితో ని ట్లనియె. 300
- మ. యశమున్ దేజము బాంధవప్రియము ధైర్యశ్శైర్యముల్ గన్న నీ
కుశలం బేదలఁతున్ శుభంబె కద నీకున్ రాక్షసాధీశ యీ
దృశశౌర్యాఘ్నఁడ వీవు మానవులతో నేవేళఁ బోరాడఁ గాఁ
గృశతక్ బాందె మదీయకాతుక మ దేమీ యన్న వాక్రుచ్చెదన్. 301
- క. పిచ్చుక పయి బ్రహ్మాస్త్రము, విచ్చలవిడి నిగుడఁ జేయువిధ మింతెకదా
మచ్చరము మనుజులతిపైఁ, దెచ్చక పోలియింప నీవు దిగుటలెల్లన్. 302
- మ. అకలా విష్ణుని గెల్పుటో జమునిశాహాశక్తి మాయించుటో
సకలాదిత్యవినాశముల్ సలుపుటో శక్రున్ నివారించుటో
వికటవ్యాధిజరావితారకృశులన్ విభ్రాంతులన్ మర్దులన్
బ్రకటక్రోధమునన్ జయించిన వికారం బందరే మాదృశుల్. 303
- క. నామజరాజము దోమల, తో మార్కొని పోదునటుల తోచెన్ మనుజ
స్తోమముతోఁ దార్కొని సం, గ్రామము నీ వాచరింపఁగా గనుఁగొన్నన్. 304

మ. వర మబ్జాసను వేడినప్పుడును దేవశ్రేణులక గాని నే
నరులక వానరులక గణింప ననవే నాయంబె భీతాత్ములక
బరివేధించుట మార్కొనక వలసినక శాతాశవాసుల ఫణా
ధరులక దైత్యులు లేరె వా రసదులే దై తేయవంశాగ్రణీ. 305

వ. అని మనుజహితార్థియై రావణునకు రసాశల జయోద్యోగంబునందు బుద్ధి
పుట్టించి యన్నలువపట్టి యంత నిలువక. 306

తే. ఇది హితంబుగ నూహించి యింక మనుజు, కోటిపై ధాటి మాపక నేటినుండి
చనుము పాతాళవాసుల సంహరింప, నీగెలుపుగెల్పు గాదు దై త్యేంద్రయనిన.

ఉ. నారదుమోముఁ జూచి యెలనవ్వనఁ బంక్తిముఖానురుం డనుక
మీరు మనుష్యకోటులకు మేలు దలంచితి రేమొ మంచిదే
శూరులు భీరులక దొడరి శూరతఁ జూపిన శూరుఁ డందురే
భూరిగుణాభిరామ తగుబుద్ధి గణించిన మాన వచ్చునే. 308

మ. బలిసద్దంబున కేగి తొల్ల బలిశుంభద్గర్వముక మాన్పిదై
త్యులయాద్ధత్య మడంచి భోగివరులక దూలించి వత్తుక రసా
తలయాత్రానుమతిప్రదానము ముసీంద్రా యిచ్చితే యన్న సం
దుల కానిందముఁ బొంది పద్మజనిపుత్రుం డి ట్లనుక గ్రమ్మఱన్. 309

మ. అల పుష్పాంగ రసాతలాధిపులశాహాటోపముల్ మాన్పఁగా
వలతేనిక దొలుతొల్ల సంయమనిత్రోవక బొమ్ము నీ రాక కు
మ్మలికక జెంది జముండు మార్కొనిన సమ్మర్దంబుగా నచ్చటక
గలుగుక బో రతనిక జయించి యశముక గైకొమ్ము నా మెచ్చుచున్. 310

ఉ. దేవముసీంద్ర మంచియుపదేశ మొసంగితి రంతకాది ది
గ్దేవతలక దురంబునను గెల్వఁ బ్రతిజ్ఞ యొనర్చినాఁడ ము
న్నావిధ ముచ్చరింప హిత మయ్యె జయింతు నవశ్య మాతనిక
దీవన లిచ్చి మీ రిపు డతిప్రమదంబున వీడుకొల్పుటన్. 311

క. పనివినియెడ నని నారద,మునికీక వినయోక్తియుక్తి మ్రొక్కి దశాస్యం
డనుమతిఁ గొని జము గెల్వఁగఁ, జనియెక బలకలకలంబు చదలక బొదలన్.

—నారదుండు యమునిం జూడఁ బోవుట—

ఉ. నారదుఁ డంత ని ట్లని మనంబున నెంచె దశాస్యం జెంతయుక
గ్రూరుండు మూఁడులోకములకుక వెత సేయఁగ బూనుకొన్నవాఁ
డీరస మెక్కు డంతకుండు నింతట నంతట రి త్త వోవునే
వీరలు పోరు పోరు గని వేడ్క యొనర్చెదఁ గన్నుదోయికిన్. 313

చ. యమునకుఁ దానె పెద్దయముఁడై భయ మొందక రావణుండు సః
యమనికఁ బోయె నింక నెటు లైనను మంచిది మర్త్యకోటిబ

న్నము గడితేతె నింతలుఁ గనాలి వేల్పులమీఁదఁ జూపుని
క్రమ నుది మేలు గా దయినఁ గన్గొని మెచ్చక పోవ వచ్చునే.

314

ఉ. ఇచ్చట దామసింపఁ దగ దిప్పడె యాతని కివ్వెఁబు వా
క్రచ్చెద నంచు నారదుఁడు గొబ్బున సంయచునీమహాపురిఁ
జొచ్చి చిత్తు రత్నమయశోభితదివ్యసభాంతరంబులో
నొచ్చెము లేనికల్కిఁ గొలు వున్నజముఁ గని చేరఁ బోవఁగన్.

315

సీ. కణ్వగార్గేయమార్కండేయు లొకవంక సముచితస్మృతి వివాదములు సలుపఁ
దమరు దెచ్చిన ప్రాణితతుల మూడట నుంచి యెడనెడఁ గింకరుల్ పొచ్చరింప
నెవ్వరెవ్వరి నొంతు మెందెందుఁ బోదు మంచాకృతుల్ గనియామయములువ
గవిలెనో నున్నప్రకారానఁ బ్రజపాపపుణ్యముల్ చిత్రగుప్తుండు దెలుప బ్రుకఁ

తే. ధర్మపీఠంబునను గాలదండమృత్యు
సహితుఁ డై నిండుకొలు వుడి సకలలోక
వంద్యుఁ డాతండు సురమాని వచ్చురాకఁ
గాంచి యెరురేగి మ్రొక్కి యర్ఘ్యం బొసంగి.

316

ఆ. ఉన్నతానసమున నునిచి పూజలుసేసి, కుశల మడిగి ప్రియముఁ గూర్చి యిచట
కేఁగుదేర నేమి హేతువు మునినాథ, తెలుప వలయుననినఁ బలికె నతఁడు.

మ. నిజల స్తుత్యభుజప్రతాపనిధివో నీమీఁద దండెత్తి వ
చ్చె ఖలుం డైన దశాననుం డతనితో సిద్ధంబు యుద్ధం బగున్
శిఖరిఁ మేషము దాఁకి కుంచుగతి నీచే వందురున్ సంగరో
న్ముఖభావంబు వహింపు మన్న నగి యంభోజాస్త్రపుస్త్రం డనున్.

318

ఉ. మేలు మతేమి మాపురముమీఁదికి రావణుఁ డేఁగుదెంచినన్
జాలు భవత్ప్రసాదమున శౌర్యగుణంబు ఫలింపఁ జేసెదన్
గాలునికాలదండ మెఱుంగఁడొకొ మృత్యువుఁ జెంద వానికిన్
గాలము డగ్గఱించె నది గానియెడన్ మది నిట్టు లెంచునే.

319

క. మంచిది రాసిం డంతయుఁ, గాంచెద రీమునులు మీరు గర్వోక్తులు భా
షించఁ బనియేమి యంచు స,మంచితద్దైర్యమున నుండె నట దశముఖుఁడున్.

—❦— రావణుండు సంయమనిపై దండెత్తుట —❦—

చ. హలహలతీక్షణభంగులు లయాంబుధర ప్రతిబింబరూపముల్
ప్రళయసముద్రఘోషములు శాడబకీలల నేలు తేజముల్
వెలయ మహోగ్రరాద్రములు వింతలుఁ గాఁ దగువీరరాక్షసుల్
గొలువఁ బరేతరాజపురగోపుర ముద్ధతిఁ జూచి వేడుకన్.

321

ఉ. ఆయతదివ్యవృష్ణకమహాప్రభ లానిరయాంధకారమున్
ద్రోయ దశాస్యఁ డయ్యెడఁ గనుంగొనియెన్ భటకోటి గత్తులన్

గోయఁగ వ్రేయఁగాఁ గళలఁ గొట్టఁగఁ దిట్టగ బెట్టువేదనల్
సేయఁగ జిక్కి స్తుక్కి వెతఁ జేష్టలు దక్కి తపించుపేరలన్.

322

సీ. ఉక్కుకోటల కుక్క లొక్కింతమర్తముల్ వట్టి తీయఁగ మొఱల్ వెట్టువారి
గొప్పనిష్టలయేటఁ గూల్చి పో నీయక పొదివి యమ్ముల సేయఁ బొరలువారి
నెత్తురు చీము నిండినకూపముల వ్రాలి పురుగు లంగముఁ దొల్వఁబొగులువారి
గత్తులఁ గోసినకాయముల్ తొరవాహినుల ముంసఁగ బెట్టు పనవువాఁ

తే. బిట్టుగాలినపెనములఁ బెట్టి వేఁప, మిట్టిపడి యట్టై మూర్చిల్లునట్టివారిఁ
దప్తతెలకటాహపాతమున శోక, తన్ను లగువారిఁ జూచె నద్దశముఖుండు. 323

సీ. పక్షపాతులుఁ గూటసాతులు నన్మతోక్తిపదలు రారవబాధ పడెడువిధము
కులహంతలును భూణగోఘ్ను లుచ్చావ్వసనిరోధకంబునఁ బడి రోజువిధము
బ్రహ్మహంతయు సురాపాని స్వర్ణస్త్రేయి సూకరంబునఁబడి స్తుక్కువిధము
స్వగురుతల్పగుడును స్వస్థగామి నృపహంత తప్తకుంభికఁ బడి తలఁకువిధము

తే. కూఁతునుం గోడలిని బట్టుకొన్న చెడుగు
లురు నుహాఙ్మల వ్రాలి బిట్టాటలువిధము
దగనిమగువలఁ గవయుపాతకులు లవన
యాతనలఁ గూలువిధ నుతఁడచటఁ జూచె.

324

సీ. భృతికి వేదంబు సెప్పెడి దూబ వేదనిందకుండు విమోహపాతంబు గనుట
నతిథుల వృద్ధుల నరయ కన్నముఁ దిన్న పాపకర్తుఁడు కృమిభక్షి యగుటఁ
గ్రతువు సేయఁగ నానకతన నసద్ద్రాహి యగువాఁ డధోముఖుడై యొఱలుట
బ్రాహ్మణుం డయ్య బేరము లాడుదుద్వాతి యంధకూపంబున నవశుఁ డగుటఁ

తే. బర్వగామియు గృహదాహి బంధురోధి
వై తిరణిఁ గూలి కాలుట వనము నటికి
వై చినదురాత్ముఁ డసిపత్త్ర వనిఁ దొరఁగుటఁ
జూచి దశకంధరుండు దల లూచి మఱియు.

325

సీ. నవరత్నమయభూషణములఁ బూనినవారి దివ్యయానము లెక్కి తిరుగువారి
నికచమందారమాలికలు చుట్టినవారిఁ దెలిగొడుగులనీడ వెలయువారి
మృగమదశ్రీగంధమిళితాంగు లగువారి వీణాదిగానముల్ వినెడివారి
నచ్చరల్ గొలువఁ గొల్వై చెల్లుగనువారి మేలిమిచ్చులమీఁద మెలఁగువారిఁ

తే. జంద్రు సౌమ్యంబు తపనుతేజంబు మరుని, చెలువ మింద్రునిభోగంబు శివుని విభవ
మూని భద్రాసనస్థులై యున్నవారి, ధార్మికులఁ జూచె నొకవంకదశముఖుండు.

ఆ. చూచి సేను మొదటఁ జూచినవారి క, య్యడ లొనర్చి వీరి కధికసౌఖ్య
యక్తిమెలఁగఁజేసె నోహా జముండు పక్ష, పాలియనుచుఁబలికి పంక్తిముఖుండు.

చ. పురుషుండు కర్తయే దురితమున్ సుకృతంబు నొనర్పఁ గర్త యే

క్కడఁ దది నీవు నేయు మనఁగా గద క ర్తృతుఁ డౌ స్వతంత్రతా
విరహితులఁ వృథా పరిభవించెద రీఖలు లంచు యామ్యకిం
కదుల నదల్చి రావణుఁడు గాఢకృపఁ విడిపించె బ్రేతలన్.

328

క. భయపడునిరయస్థులఁ గని, దయ యనుపే రెఱుంగనట్టి దశకంఠునకే
దయ పుట్టె నన్న వారల, దయినవిపద్దశఁ దలంప నలవియె యధిపా.

329

— రావణుఁడు యమునిభటులఁ బరిభవించుట —

ఆ. ఇటుల నిరయగతుల నెల్లవిము క్తులఁ, జేసి వారు హాయి సెంది పొగడ
విక్రమింపఁ గడఁగువితతిభుజఁ జూచి, శమనభటులు నీరసమునఁ గెరలి .330

మ. పరిఘాసింహురికాపరశ్వధగదాప్రాసాదినానాయుధో
త్కరముల్ పూని దశాస్యపుష్పకముమీదఁ బెల్లు గావించి హుం
కరణంబుల్ కఠినాట్టహాసములు టంకారధ్వనుల్ మీఱ భీ
కరులై యొక్కటఁ జాట్టు ముట్టుకొని మార్గంబు నిరోధించినన్.

331

మ. దనుజాధీశుని మంత్రు లజ్జమునిభృత్యశ్రేష్ఠులఁ బిట్టు నూ
ర్కొని తత్సాధనముల్ దళించుటయు సక్రోధాత్ములై శూలముల్
గొని వారుఁ బ్రతిపక్షుని కులవత్తో దేశముల్ గ్రమ్మియా
ర్చిన నీలాచలనిర్హరం బులనఁ నాటె గొత్తపెన్నెత్తురుల్.

332

క. నెత్తుట జొత్తిల్లియుఁ బలు, మొత్తము లై రాక్షసులు జమునిభృత్యులకుఁ
జిత్తముల నుత్తలముఁ, దత్తఱమును హత్తుకొన రణంబులు సేయన్.

333

చ. సమముగఁ బోరునద్దనుజుని కులఁ దెరలించి కింకరో
త్తములు పయోదముల్ సలిలధారలఁ గాటుకకొండఁ గప్పుచం
దమున దశాస్యమేను శరధారలఁ గప్పిన పుల్లకింశుక
క్రమమున రక్తసిక్తుఁ డయి క్రౌర్యము శౌర్యము ధైర్యము దగన్.

334

చ. ఇరువదిచేతులఁ వివిధహేతితతుల్ గొని యొక్క పెట్టు కిం
కదులపయి నిగిడ్చినఁ గకాపికలై రొకకొండ అందు నొ
చ్చిరి యొకకొండ అంత హతశేషుల్కు కమ్మర డాసి పంక్తికం
ధరుమెయి ముంచి రక్త్రములఁ దమ్ముతఁ డద్భుత మంది చూడఁగన్.

335

క. ఇక్కైవడి రక్కసునకు, వెక్కసమునఁ దొడరు జమునివీరభటులతో
నుక్కున మార్కొని పోరఁగ, నొక్కరుఁడు గలుగఁ డసురయోధులలోనన్.

ఉ. అప్పుడు రావణాసురుఁడు యామ్యభటాశ్రయపరంపరల్ దనుఁ
గప్పినఁ గంకటం బవిసి గాత్రము భేదిల నొచ్చి కన్నులఁ
నిప్పులు కుప్పలై తొరఁగ నేలకు డిగ్గి తదీయశౌర్యముల్
డెప్పర మైన సైపక వడిఁ విలు పూని గుణంబు దీటుచున్.

337

మ. తపనాదిగ్రహముల్ కదగ్ధగతిఁ జెందఁ వేలుపుంబెద్ద మి

ట్రిపడక్ భోగివరుండు డీలుపడ దంష్ట్రీ స్వామియ్యై దైళ్ల న
ప్రపయోధుల్ గలఁగఁ గులాన్తులు చలింపఁ నారకుల్ డుల్లఁ బా
శుపతాన్త్రం బరివోసి యంతకభటుల్ సుక్కఁ బ్రయోగించినన్. 338

.మ. బహుశక్తుల్ బహుశోమరంబులు బహుప్రాసాదిశక్త్రంబు ల
మృహానీయాన్త్రమునఁ జనించి పొగలున్ మంటల్ సెలంగఁ మహా
గహనంబున్ దహియించుదావళిఖరేఖన్ మిత్రభూభృత్యులఁ
దహియించెన్ నిమిషంబులో భువన మత్యాశ్చర్యమున్ బొందఁగన్. 339

.తే. ఇటుల యమభటకొటుల నే పడంచి
చటుల మగు తచ్చరం బుపసంహరించి
పురము తేర్చినసాలాక్షుఁ బోలి యట్ట
హాస మొనరించె నతఁడు సంయమని బెదర. 340

.ఉ. ఇంతయుఁ జూచుచున్నభటు లేఁగి కృతాంతునితోఁ బరాకు దు
ర్దాంతపరాక్రమక్రమధురంధరుఁ డద్దశకంధరుండు నేఁ
డెంతయు మించి పాతకుల నెల్ల విముక్తులఁ జేసి యుద్ధవి
భ్రాంతిలు గానికింకరులఁ బాశుపతంబునఁ ద్రుంచినాఁ డనన్. 341

.క. కటతటు లదరఁ బలుభూ, కుటి నిటలస్థలి నటింప గొప్పమిడుఁగులుల్
చిటచిటఁ గన్నులఁ జెదరఁగ, గిలగిల రదనములు బెట్టు గీటుకొని క్రుధన్. 342

.క. కూర్చుండై శమనుఁ డుఱక, తేరకు మద్వీరభటులఁ దెగటార్చిన య
వైర్వి నికఁకఁ దెగఁ జూచెద, సారథి మనరథముఁ దెమ్ము చయ్యన ననఁగన్.

— యముఁడు రావణునిపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట —

.క. తోరపులత్తుకచాయల, వారువములు గట్టి మహిమపరకేతువు నె
ల్వార సమకట్టి తేరా, సారథి గొని తేర నెక్కి సంరంభమునన్. 344

.సీ. శ్రోధపావకుఁ డుండుకుండంబు లన నేత్రగోళముల్ మంటలఁ గ్రుమ్మరింపఁ
గులిశంబుచతురాకృతులఁ గాంచె నా మించుదంష్ట్రులఁ గలిసి వక్త్రంబు వెలుఁగ
ద్వాదశద్వాదశాత్మకతేజ మొక పైనగతి దుర్నిరీక్ష్యప్రకాశ మెసఁగఁ
బ్రళయకాలాభీలపాథోధరములీలఁ తాళమహోత్సాలతనువు గ్రాలఁ

.తే. గాలదండంబు పాశంబుఁ గాలమృత్యు
వగ్నిమయముద్గరముఁ దక్కునాయుధములు
మూర్తులు ధరించి నిజరథంబున వెలుంగ
దశముఖునిమీఁది కరుదెంచె దండధరుఁడు. 345.

.వ. అప్పుడు. 346

.సీ. ప్రళయార్కబింబంబుపగిది భూరిప్రభారాజితం బగు దివ్యరథముఁ జూచి
సంపర్తసమయప్రచండానలజ్వాలలం బూను కాలదండంబుఁ జూచి
కాలపాశంబు ముద్గరముఁ గైకొనిమ్రోలఁ దులకించుకాలమృత్యువును జూచి

కల్పాంతభైరవకౌర్యం బకాలంబునందెచూపంగఁ బూనుయమునిఁ జూచి
తే. యతనియాకారమును జూచి యదఁ బెదరి, చెదరి పడములుండబడ నుదఁపాటు
గదురఁ బడరుచు నెడఁదాల్చిఁ దురు వటువఁ, జాల కసురులు పలుచి రిత్నాకుతిలక,
చ. సహచరహంక్రియోగమహిషప్రవరోత్కరకంఠఘటికా
బహుశఘణఘణాధ్వనులు పార్వ్యసమాగతకింకరాగ్రణీ
కహకహఘోషముల్ తురగకల్పితహేషలు చండమాదుతో
పహతపతాకికార్భులు లభంగురచక్రరవంబు లొప్పంగన్.

348

— రావణుండు యమునితో యుద్ధము సేయుట —

చ. నిమిషములోన నిట్లు రజనిచరముఖ్యునిఁ జేరవచ్చి సఁ
యమనివిభుండు శూలముసలాసిగ దాప్రముఖాయుధంబులొ
క్కమొగి నిగిడ్చి పేలుక గన్నడ నార్చిన రావణుండు ధై
ర్యమహిమ నోర్చి వజ్రనిశితాశుగళోటుల ముంచె నాతనిన్.

349

శా. ఆయస్తాంధతమిన్రమర్కజుండు మథ్యాహ్నదుర్బలచందంబునకొ
బాయ్ ద్రోచి సహస్రబాణముల నప్పొలస్త్యు నొప్పించినకొ
గాయం బంతయు నెత్తుటకొ దడియ నాకంపించియుకొ గిన్న దై
తేయస్వామి పిఱింకికొ జనక యద్వైతికొ జముకొ జూచుచున్.

350

శా. బాహాస్ఫులన మాచరించి దశచాపజ్యాలి మ్రోయించి శౌ
ర్యాహంకారత మించి హుంకృతుల బ్రహ్మాండంబు భేదించి యు
త్సాహశ్రీ వహియించి తూపు లరిమీఁదకొ నించి నొప్పించి స
ప్తాహారాత్రము లొక్కచందమునఁ బోరాడెకొ సమానోదతిన్.

351

వ. ఇవిధంబున.

352

మ. తనతో జోడయి పోరురాక్షసుని దోర్బరంబు సైరింప క
య్యినజం డేశరారుఁ డయ్యుఁ బదివే లేసెకొ శితాశ్రుంబు లం
దున మే నంతయుఁ గ్రంతలై న దశవక్త్రం డంత మూర్ఖిల్లి యం
తనె తెప్పిల్లి యుగాంతకంఠహరదుర్దాంతక్రధావంతుడై.

353

చ. శమనుండ వాదు వీ నిశితసాయకముల్ శమియింపు మంచు న
య్యమరివిరోధి యాతనిహయంబుల సూతుని నాలుగేడుబా
ణములఁ గలంచి వేయిబలునారసముల్ మెయి నాట నేసి వి
క్రమమున నార్వఁగా జముండు గన్నుల మంట గ్రమ్మఁ జూచినన్.

345

చ. దనుజబలంబుపై నడరి తచ్చిఖ వేడిన కాన నేర్చుచె
న్నున నలికేగి నల్పంగఁ గనుంగొని యంతకు మున్నె వచ్చి య
య్యునితెఱఁ గెల్లఁ జూచుచతురాస్యగిరిశనురేశముఖ్యుల
య్యిననుతురోషక క్తి నుతియించిరి యెంచిరి రాక్షసేంద్రునిన్.

355

ఉ. అయ్యెడ మృత్యు విట్లనియె నర్కజుతో ననిఁ బూని యేడునా

శ్లయ్యే సురాభియాతియెదు రై నిను గొంచుచు నున్నఁ జూడ సి
గ్గయ్యెడు నింత యేల నను నంపు మొకించుకలోన వీని ను
గ్గయ్యెడునట్లు సేసెద సురాసుకు లింపును భేద మొందఁగన్.

356

మ. నను దాటక వశమే విధాత కయినన్ నాచేతఁగా శంబసా
దనదై తేయుఁడు జంభపాకమధువృత్తవ్యాఘ్రనాగానురుల్
కనకాక్షుండు హిరణ్యుఁ డాదియగురక్ష శ్శేఖరుల్ మృగ్గుటల్
చన దాలస్యము పంపు మన్న జముఁడున్ సైంపు మం చాత్మలోన్.

357

డి. మృత్యువుఁ బంపినన్ దనయహీనబలంబు తొలంగు ముద్గరా
ధృత్యము పాశమున్ రిపువధం బొనరింపఁగ లేవు సర్వహా
కాత్యయహేతుపావకమహార్చరఖండము కాలదండమున్
దైత్యునిమీఁద వైవ నుచితం బిపు డంచుఁ దలంచి శూరతన్.

358

— బ్రహ్మయాజ్ఞచే యముఁడు రావణునితోడియుద్ధంబు మానుకొనుట —

చ. బ్రతుకుదు గాని లేర యింకఁ బంక్తిముఖా యని కాలమేఘుని
ష్పతిదమితాశనిస్ఫురణ శాంభవఫాలదృగ్గిరీలకా
ప్రతినిధిశీలల్ భువనపంక్తిఁ గలంచెడుకాలదాడ ము
ద్ధతిఁ గొని వైవఁ బూనినఁ బితామహుఁ డడ్డము సొచ్చి యిట్లనున్.

359

చ. నిలునిలు కాలదండ మతినిష్ఠుర మీతనిమీఁద వైవఁగా
వలవదు సంహరింపు మనవద్యవివేకతపం బొనర్చు న
న్నలరఁగఁ జేసి యందున సురాసురకోటి కజయ్యు డై ప్రవ
ర్తిల వర మొందినాఁ డిపుడు ద్రెల్లిన నావచనంబు దప్పదే.

360

తే. కాలదండం బమోఘంబు గాఁగ నేన
యాచరించితి దీన దశాననుండు
నొచ్చినను నొవ్వకున్న నానొడువు బొంకుఁ
జెందు నటువలెఁ గా కుండఁ జేయు మనిన.

361

శా. ఆవైవస్వతుఁ డబ్బగర్భవచనం బాలించి సదృశ్చిత్తో
దేవా దేవరయాజ్ఞఁ గాదె జగముల్ దీపించు మీపల్కు న
ద్భావం బొందెన్ నట్లు లైన నసురన్ బ్రాణంబుతోఁ గాచితీ
లావున్ జేవయుఁ గల్గియున్ విముఖులీల బోయెడన్ వీటికిన్.

362

క. మాటికి మీయాసతి జవ, దాటక నడచుటయె గెలుపు దనుజునిచే నా
కోటమి గలిగెఁ గదా యన, నేటి కని రథంబుతో నదృశ్యుం డయ్యెన్.

363

శా. కీనాశుం డిటు లేఁగఁ బద్మభవుఁడున్ గీర్వాణసంఘంబుతోఁ
దా సంత్రివహించె నారదుఁడు యుద్ధం బెంచుచున్ బోయె లం
కానాథుండును శత్రుఁ డోడ నచుచున్ గాతూహలం బొంది దై
త్యానీకాన్వితుఁ డై రసాతలజయేచ్ఛాయ త్తచి త్తంబునన్.

364.

—❧— రావణుడు భోగవతీపురంబునకుఁ బోవుట —❧—

చ. చని చని చూచె ముండట నిశాచరచంద్రుడు తోయబాలికా
జనఘనడోలికాయితవిశాలవిలోలతరంగకేళికా
కనదసీచూళికామణిశిఖాసఖవిద్రుచుపాలికావినూ
తనరుచిమాలికాపీఠతాపనసారథి ట్రారసీరధిన్. 365

క. కని గాంభీర్యము సంశో, ధన సేయఁగఁ బోవునటుల తద్గర్భముఁ జొ
చ్చి నిశాటమాళి యాలోఁ, జనియెన్ నిజయానకాంతి సరిణి గణింపన్. 366

వ. ఇవ్విధంబునం జని చని. 367

మ. దివిషద్వేషణచక్రవర్తి గనియెన్ దేవేంద్రలోకాగ్రభో
గవతిన్ గైరవపద్మనద్దపరిఖాకారాధికాగాధభో
గవతిన్ రాజితసాలభోగివరశృంగప్రోజ్వలాభోగభో
గవతిన్ వాసుకి యేలుభోగవతి నాగస్త్రిణలీలావతిన్. 368

క. కనుగొని యప్పరిచుట్టును, దనబలములు విడియఁ బంచి దారుణభేరి
ధ్వను లడరఁ దాను ద్వారంబున నెలకొని యనికి భుజగముఖ్యులఁ బిలువన్.

ఉ. వారిది విన్నవింప విని వాసుకి బంధులఁ గూడి వచ్చి బల్
వారణముల్ రథాశ్వము లవారణఁ గానుక లిచ్చి మేము మీ
వారము మాపయిన్ జనదు పైర మటంచు హితోక్తు లాడ దే
వారియు వారి వీడుకొని యప్పరిఁ బాసి చమూనమేతుఁ డై. 370

—❧— రావణుడు నివాతకవచులపైకిఁ బోవుట —❧—

చ. మణిమయసౌధసాలగృహమండపశిల్పములన్ యథార్థ హా
మణిమతి యన్పుంబున కమ ర్త్యవిరోధి జయస్పృహపరా
యణతఁ జనన్ నివాతకవచాభిధు లక్కడివారు రాక్షసా
గ్రణులు పయోజగర్భవరగర్విత లాతనిరాక కుబ్బుచున్. 371

చ. రణమున కేఁగుదెంచె బలిరా దశకంఠుఁ డటంచు శత్రుభీ
షణపరుషోపలోచ్చకవచప్రభలున్ శితదంష్ఠికాప్రభల్
ఫణినిభహ స్తనిస్తులకృపాణమహాప్రభలున్ జెలంగ రా
వణుని యమాత్యులన్ దొడరి వారొనరించిరి పోరు క్రూరతన్. 372

వ. ఇవ్విధంబున. 373

శా. ఖడ్గాఖడ్గి భుజాభుజిన్ దొడరి రక్షసైన్యకుల్ వాహినీ
రాక్షంభీరరవం బడంచుఘనగర్జల్ మీఱఁ గాలానల
త్విడ్లాఢప్రకటప్రతాపములు వర్ధిల్లన్ మరుత్వత్సరో
రుద్గర్భాదిమనోభయంకరముగా రోపించి పోరాడఁగన్. 374

- ఉ. ఆలమునక నివాతకవచాసురవీరులవీర కోర్వంగఁ
జాలనిమంత్రిపుంగవుల సైన్యములక గని పంక్తికంఠుఁ డా
భీలుభాప్రతాపమును బెంపును మీఱఁగఁ బోరె వారితో
రేలుఁ బగల్గు నాక నలి రేఁగి మొగింక బది రెండుమాసముల్. 375
- శా. బద్ధస్పర్ధలలో నివాతకవచుల్ పౌలస్త్యుఁడు గాధన
న్నధర్మమున నిట్లు వోరఁగ శతానందుండు వేంచేసి యీ
యధ్ధా బేటికి మీర లిందఱు నజయుల్ పంక్తికంఠు డతి
క్రుద్ధుం డెవ్వనిచే ననాధ్యుఁ డీక మీకుఁ సుధ సేయక దగున్. 376
- చ. సమబలుతోడఁ జేయఁదగు సంధి బలాధ్యునితోడ సంధియొక
సమరముఁ గాదు హీనునెడ సంధికి నియ్యకొనంగఁ జెల్ల దీ
యమరవిరోధి మీకు సముఁ డౌట సఖిత్వము మే లటంచుఁ గ్రౌ
ర్య మడఁచి పద్మజం డరిగె నట్ల యొనర్చిన వార లయ్యెడన్. 377
- ఆ. ఆనివాతకవచు లధికసఖ్యంబుతో
దను బహుకరింప దశముఖుండు
గొంతకాల మచటఁ గూర్చిమై వసియించి
వలయుమాయ లెఱిగి వారివలన. 378
- రావణుండు కాలకేయులతో యుద్ధము సేయఁబోవుట —
- క. వారల వీక్షించి వరుణుడ, యారంభముతోడఁ గదల్చి యప్పథమున దే
వారివలఁ డశ్తపుర మను, పేటి దొకపురము నూచి పృథుశౌర్యమునన్. 379
- ఉ. అప్పరివాకిట నిలిచి యాద్ధు లొనర్పఁగఁ గాలకేయు లా
చప్పడు లాలకించి రభసంబున వెల్వడి పంక్తికంఠుపై
నప్పడు దారసిల్లి తమయగ్గలికల్ గనిపింప మీకుఁ గా
నిప్పతి గత్తి వట్టునె హిహీ యిటు రం డని మంత్రు లాఁగినన్. 380
- శా. కల్పాంతంబుదగర్జితంబు లెసఁగఁగఁ గాలకేయాసురుల్
కల్పగ్నిప్రథమాన తేజములతోఁ గల్పక్షయాక్షయ్యసం
కల్పప్రద్యవవిద్విషద్యయదవీక్షాకీలికీలచ్చట
కల్పనల్పశరాళి వృష్టి గురియక గంపించి రాసై నికల్. 381
- మ. తనసేనాధిపు లొందుదీనదశయుక దత్కాలకేయుల్ వహిం
చినబీరంబునుఁ జూచి పంక్తిముఖుఁ డాక్షేపించి రోషాగ్నిక
న్ద్రానలక జ్వాలలు మించ నద్దనుజులక గ్రూరాస్త్రజాలంబునక
దునుమక సేనలు విచ్చి పోవఁ గని విద్యుజ్జిహ్వఁ డత్యుగ్రు డై. 382
- ఉ. ఏ గలుగంగ మీకుఁ దగునే బెగ డొందఁగ నంచు సంగరో
ద్యోగనిరూఢి నందఱును నొక్కటఁ గోల్తలఁ జేసి యొండు ది

కేకగఁగ వారిలోఁ గలిసి యే డైట నూపఁగఁ బంక్తికంఠు బి
ట్టఁగిరి నీలశైలము ఘనావలి యొక్కటఁ గప్పుచాప్పునన్.

383

క. ఆనందజిగడంబున, నాసురపతి మఱచి యనుచు నరయక తనపై
జాసిన నీనునఁ గత్తిక, వ్రేసె నడుమ రెండు గాఁగ విద్యుజ్జిహ్వన్.

384

ఉ. ఉద్ధతి రావణుండు దన యోధులు మెచ్చఁ జతుశ్చతాసురుల్
బద్ధవిరోధు లై కదియఁ బట్టిసముక్ గొని బెట్టు ద్రుంచినన్
యుద్ధభరాతలంబు చరణోదర బాహుగళాదియుక్త మై
బుద్ధికి జూడ్పికి వెఱఁగుఁ బూన్పె గృతాంతునివంటయిల్లనన్.

386

క. శరనిధితరఁగల తెఱఁగున, గిటికొని పఱతెంచుగాలకేయుల నెల్ల
గరచంద్రహాసధారా, స్ఫురణ బరిమార్చి యార్చి భుజబల మలరన్.

386

చ. శనవిజయంబుఁ బేర్కొని ముదంబున నెంచుప్రహస్తముఖ్యులన్
గని యిది యేటిమెప్పు గడఁక జలధీశుని గెల్చినన్ గదా
ననుఁ గొనియాడఁ జెల్లు నని నవ్యవిమానవరాధిరూఢుఁ డై
చనియె విరోధిపట్టణము చక్కటి కుత్కటగర్వసంపదన్.

387

— రావణుండు మణిమత్యశ్చ పురంబుల గెల్చుట —

మ. చని కైలాసనగాధిరాజతులితస్వచ్ఛప్రభాదీప్ర మై
ఘనవప్రంబు వెలుంగఁ జూచి యిదియే గాఁజోలుఁ గాండాధినా
ధుని ప్రాంతంఁ దదీయగోపురమునందున్ జేరి తద్రక్షకుల్
వినలంకాపురనాయకుం డనియెఁ బ్రావృట్కలమేఘార్భటిన్.

388

ఉ. ఏ దశకంఠనామదనుజేంద్రుడ సంగరకాంక్ష వచ్చితిన్
మీదారతో గణింపుఁ డిది మీరలె మ మ్మెదింప నోపినన్
గా దన నేగు దెం డనుచు గ్రక్కున లోపలి కేఁగి యందు క్షీ
రోదధిఁజోలు వెల్ల మొద వొక్కటి గన్నడఁ జూచి మ్రొక్కుచున్.

389

సీ. కల్పకసురరత్నకమలాసుధాకరాదికులతోఁ బాడమినదివ్యమూర్తి
వాఁకలి గొన్న దేవాలికఁ దృప్తిగా నమృతంబు గురియుసాహార్దమతివి
స్తనవిస్తవత్ప్రయోధారఁ బుట్టినయిల్లు పాలనెల్లిగఁ జేయుభాగ్యవతివి
కోరినవారికిఁ గోర్కు లవ్వారిగా దయ నిచ్చునసమానదానవతివి

తే. ఇన్నిట జనించుకీర్తి పైకొన్నలీల
ధవళరుచి మించు మొదపులతల్లి విట్టి
నిన్నుఁ గనుఁగొంటి శుభములు నేను గంటి
ననుచు సురభికి వలగొని యసురవిభుఁడు.

390

ఉ. అచ్చటిద్యౌరపాలకుల నందఱ మ్రందఁగ జేసి వీటిలోఁ
జొచ్చి రజేచ్చ రా వరుణనూను లెఱింగి యభంగురక్రుధన్

వచ్చి విరోధిసైనికుల వాలికతూపుల ఖడ్గధారలతో

వచ్చి రథాశ్వదంతిభటవర్గముతో వెనుక బేర్చి యార్చినన్.

391

శా. ఆధూమ్రాక్షమహోదరప్రముఖదైత్యామాత్యు లత్యుగ్రబా

హోధిన్యస్త కృపాణముద్గరకుతారాద్యాయుధశ్రేణిః బా

ఘోధీశాత్త జదంతివాహభటులతో దున్నాడి కాలాభిగ

ర్జాధికాఘనాట్టహాసముల దిక్పక్రంబు భేదించినన్.

392

—❦— రావణుండు వరుణసుతులతో సమరంబు నేసి గల్పుట ❦—

మ. ఉపలక్షించి పయోధినాథసుతు లోహో నిల్వించి చానురా

ధిపసేనానుల నిల్వరించి యసిపంక్తి నొంచి తేరుల్ పయో

దపథం బంటి చరింపఁ జేసి బహుమార్తాండప్రభల్ మీఱఁ దో

రవుఁగోపంబునఁ బంక్తికంతునిశరీరం బమ్ములతో ముంచినన్.

393

శా. ఆశౌర్యంబు మహోదరుండు గని యీర్ష్యతో మించి విస్వీధికెం

తే శీఘ్రంబున నుద్గమించి పటుశక్తి స్ఫారసర్పిగ్రబా

హశుంభత్పరిఘప్రహారపదపవ్యాపారముల్ సూపె న

స్పృశి ప్రోద్భవసూతరధ్యరథముల్ భగ్నంబు లై కూలఁగన్.

394

చ. అరదములు హయంబులు నియంతలుఁ గూలఁగ బీటు వోవ క

వ్వరుణసుతుల్ ప్రభావమున వాయుపథంబున నిల్చి భూనభోం

తరములు మ్రోయఁ గార్చుకగుణంబులు దీటుచు నమ్మహోదరుతో

శరముల నొవ్వనేసి వివశత్వము నొండఁగఁ జేసి రీసునన్.

395

వ. మఱియును.

396

చ. అశనిసమూహముల్ గురియునంబుదసంఘములో మహోష్ణక

ర్కశకరముల్ నిగుడ్చులయకాలవిభాకరమూర్తులొ యనతో

నిశితతరప్రకాండము లనేకము లొక్కట నించి నొంచి ర

ద్దశముఖు నాతఁడుతో బ్రకటితభృకుటికుటిలేక్షణోగ్రుడై.

397

శా. జ్యౌభారిధ్వను లాకసంబుఁ బగిలించతో బాశహస్తప్రజల్

క్షోభించతో శరశూలముద్గరగదాకుంతాదిశస్త్రోత్కరం

బాభీబోద్ధతిఁ బైపయితో నిగుడఁ జేయతో మర్తముల్ గాడ నెం

తో భీతిల్లి పదాతు లై ధరణి కా వ్యోమాధ్వగుల్ డిగ్గినన్.

398

మ. అవలోకించి హసించుచుతో దశముఖుం డాహో ననుతో మించి పో

వ వశంబే సుతహీనుఁ జేసెద నికతో వార్ధీశుఁ గల్పాంతవా

యువుబారిక బడినట్టు లై తిరిగదా యొం డేల ప్రాణంబులా

స విసర్జింపుఁ డటంచు వారలపయితో సైన్యంబులతో బంచినన్.

399

- తే. ఆబలంబులు శస్త్రాస్త్రహతుల నొంప
బడలి వరుణునికొడుకులు పుడమిఁ బడిరి
అనుచుదుల్ గొనిపోవ గేహములు సేరఁ
జూచి యాహ్వాచు రావణాసురుఁడు పలికె. 400
- క. శరధులు గలిగియుఁ గాండ, స్ఫురణకు దొరయైనవానిపుత్రకు లయ్యున్
బంసెనలు వెనుచటచుచు, బటతేరిగఁ బాటిపోవఁ బాడియె మీకున్. 401
- క. బలము చెడి నీళ్లకంటెను, బలుచన యైతి రింక మిమ్ము బాధింపఁగ రా
దిలు సేరి తండ్రి నైనన్, గలనికెఁ బనుపుఁ డని బెట్టుగా నతిఁ డనఁగన్. 402
- క. ఆమాటలఁ బటచుచు వరు, నామాత్యుం డగు ప్రభాసుఁ డాలించి పటు
స్థమమున నిలిచి డనుజ, గ్రామణి విన నిట్టు లనియె ఘనవాక్పాఠిన్. 403
- మ. అనురాధీశ్వర యీడ లేడు వరుణుం డబ్బాసనున్ గొల్వఁ బో
యె సమానుండగు సేనియున్ దొడరు నీవీరేడులోకంబులం
దసమానుండవు నీప్రతాపమున కీయంభోధిరాట్టుత్తపా
త్త్రసుహృత్పుంగవు లోడి రాతఁ డింక వేతా బుద్ధి సూహింపుమా. 404
- క. వరుణసహస్రము వచ్చిన, దరమే నిను గెల్వ ననిన దశముఖుఁ డుత్సా
హరసోన్నతి నార్చుచు న,ప్పరి వెలువడి చనియెఁ దూర్యములరొద తెనఁగన్. 405
- క. అని కలశజుఁ డెఱిగించిన, విని రామస్వామి యవల వింశతిబాహుం
డని గోరి యెచటి కరిగెనొ, యనఘా నే వినఁగ వలతు నని యడుగుటయున్. 406

— శ్రీ ఆ క్వా సాం త ము శ్లో —

- చ. అనఘజనావనైకచతురా చతురాననచంద్రశేఖరా
ద్యనిమిషరాజమానసచరా సచరాచరవిశ్వలోకవ
ర్తనమహాసీయరూపమధురా మధురాపుర కామిసీవిలో
చనకువలాబ్జదాస్యవనజా వనజాతవహోఽబుదోపమా. 407
- క. భద్రాహృదయేశ్వర బల, భద్రావరజాగ్రగణ్య భక్తశరణ్యా
భద్రార్తిహరణకంఠ సు, భద్రాధిపభద్రకరణపారీణమతీ. 408

నుగంధివృత్తము.—

పన్నగాధిరాజతల్పపాదసేవనాపరా
పన్నగామరేంద్రచంద్రపారదాభకీర్తినం
పన్నగాటవాదివంద్యమాన బాణధోరణీ
పన్నగాఢదేవశత్రుపార్శ్వహస్తమస్తకా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమానాదితచతుర్విధాన
 వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోదీర్ణ
 వితీర్ణవైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
 ధరాధిప సభాంతరస్తవనీయ సయకళాయుగంధరబంధురమనిషావిశేషమంథాన
 వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రురత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
 కంకంటివంశపయఃపారావార పరివార్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
 నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
 నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
 యణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

చతుర్థాశ్వాసము

—: ౦ :—

శ్రీరమణీరమణీయ

ద్వారవతీనర్తహర్త్యవాసివధూహృ

త్సారంగనివహమోహన

నీరదసంకాశ దుక్తిణీతరుణీశా.

1

—❦— రావణుండు బలిచక్రవర్తిని జయించునిచ్చుచే సుతలంబున కరుగుట ❦—

- తే. అవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుడిట్లను శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
రఘుకులాధీశ యీరీతి రావణుండు జ,యంబు సేకొని వరుణాలయంబు వెడలి. 2
- క. అతులనుతుల్ సలుపుచు దితి, సుతులు గొలువ నవల నరిగి సురుచిరవిభవో
న్నతుల సురధానిఁ బోలిన, సుతలము గని మెచ్చి సొచ్చి సొంపున నచటన్. 3
- సీ. కలకంఠశుక శారికారవంబులచేత వలనొప్పనుద్యానవనలచేతఁ
బద్ధకై రవచారుపరిఖాంబువులచేతి భాసిల్లుక నకవప్రములచేత
మంజులోజ్జ్వలసాలభంజికావళిచేత రాణించుమణిగోపురములచేత
గారుడోపలబద్ధతోరణంబులచేత గనుపట్టువిపణిమార్గములచేత
- తే. నవ్యహాక్తికమయవి తానములచేత, ధవళమగు తుంగసాధయాధంబుచేత
భవ్యశశికాంతసోపానపంక్తిచేతఁ, బాలుపుమీఁతెడునొకదివ్యపురముఁ గాంచె. 4
- తే. కాంచి యచ్చోటిబహుశిల్పకల్పనలకు, నద్భుతంబంది నగరబాహ్యమున నిలిచి
దనుజవిభుఁ డీనివాస మెవ్వనిదో వేగ, మరసి ర మ్మని సేగాని సంపుటయును, 5
- చ. అతఁడు మహాప్రవాద మని యత్తొలివాకిలి సొచ్చి యచ్చటఁ
వెఠకి మఱెవ్వరిఁ గనక వేటాకవాకిటి కేఁగి నిర్జన
స్థితి నదియుఁ గనంబడినఁ జెచ్చెర నవ్వలికొన్ని వాకిఱుల్
జతనము మీఱ దాఁటి చని సప్తమసంఖ్య వహించువాకిటన్. 6
- మ. అరుణుఁ బోలినకాంతితో నవపయోదానీలగాత్రంబుతో
నరవిందంబులఁ గేరునేత్రములతో నాజానులంబోన్నతో
ధ్వరబాహుఁడవ్వయితోఁ గటితటలనద్రుక్తాంబరస్ఫుర్తితో
నరుదై చూడ్కుల కొక్కదివ్యపురుషుం డచ్చోటఁ గాన్పించినన్. 7

ఉ. అనుకమంత్రి సేరఁ జని యంతటిలో నతఁ డట్టహాసమున్
జేసిన గాసిఁ జెంది వెఱచేఁ బరు వెత్తి దశాస్య దాసినన్
ద్రాసముఁ బొంది వచ్చినవిధం బిది యేమి ప్రసాస యన్నచో
నాసురవైరిశేఖరున కక్కడిచోద్యము వాఁడు దెల్పినన్.

8

ఉ. బౌర విచిత్రమైనది మహాపురుషుం డతఁ డెవ్వఁ డొక్కొక్క
న్నారఁగ నేను జూచెద నటంచు విమానము డిగ్గి నిబ్బక
వీరుఁడు ద్వారపట్కు మతివేగమునన్ గ్రమియించి సప్తమ
ద్వారము సేరిఁగాఁ జని ప్రధానుఁడు దెల్పినయట్ల యచ్చటన్.

9

సీ. కేలికీలారుణాభీలజిహ్వాకవాని దంష్ట్రాకరాశవక్త్రంబువాని
బభ్రుబర్చరకేశశాశంబు గలవాని సముదీర్ణశంఖకర్ణములవానిఁ
గుప్పగా నిప్పుకల్ గురియుకన్నులవానిఁ జటులబింబాదుణోష్ఠంబువాని
సంరక్తకర్మశశ్శ్రుజాలమువాని మసృణాదుణోర్ధ్వోమములవాని

తే. భూరిరోషాభిసూచకభుక్తుటివాని
నున్నోన్నతఘనశాహుయుగళివాని
నుక్కుగద యూచుకొని నిలుచున్నవాని
నొక్కపురుషునిఁ జూచి దైత్యోత్తముండు.

[వెఱచి

తే. చూచి యాదివ్యపురుషుండు సూచువేడి, చూపులకు జంకెలకుఁ జెంత నుడియ
వెఱఁగుపడి యట్టై నిలుచున్న వింశతిభుజుఁ, బలికె నమ్మేటి గంభీరభాషణముల.

చ. కదనము సేయ వచ్చి భయకంపితగాత్రుఁడనై వితాకుఁ జే
సెద విది యేమి రాత్రిచరశేఖర ధీరులు ధీరవృత్తిఁ ద
ప్పదురె బలీంద్రునిన్ దొడరి పోరఁగ వచ్చితో నన్ను మార్కొనం
గఁ దలఁచి వచ్చితో నమరకాంక్షితశూరునిఁ దెల్పు నాపుడున్.

12

క. తలఁగినదైర్యము గ్రమ్మట, నిలుపుకొని దశాననుండు నిర్భయుఁ డగుచున్
బలిఁ దొడరఁగ వచ్చితి నని, పలికిన నప్పురుషవరుఁడు పకపక నగుచున్.

13

సీ. త్రైలోక్యవర్ణితౌధార్యశౌర్యోద్భవజ్వలకీర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
ఖలజనానికనిగ్రహవిగ్రహాత్యుగ్రసమవర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
యవలోకమాత్రనేత్రానందకరనిరంజనమూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
జగదీశ్వరార్పణేచ్ఛాప్రకల్పితయజ్ఞశతపూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి

తే. స్వవశచక్ర పరిచ్చిన్న సకలశత్రు, చక్రవిన్నూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
యమృహాత్యునిఁ దొడర నీ కలవి యగునె, యైన బో వల తేనిఁ బామ్మసురనాథ.

— రావణుఁడు బలిచక్రవర్తికడకుఁ బోగా నతఁడు వానికి విష్ణు ప్రభావంబుదెలుపుట —

క. అని యవరోధము మానినఁ, జని యవరోధమున నసురచంద్రున్ గనియెన్
వినయాదికగుణసాంద్రున్, బనితవిభోగామరేంద్రు బలిదైత్యేంద్రున్.

15

- చ. కనుగొని యట్టహాస మెసంగఁ జని బాహువు లప్పళించి ని
ల్చిన దశకంఠునిఁ గని బలిత్రిదశారి పులస్త్యవంశవ
ర్ధన యిటు నిమ్మ రమ్మని కరమునఁ జెంతకుఁ జేరఁ దీసి చ
య్యనఁ దొడమోడ నుంచుకొని యాదరపూర్వము గాఁగ నిట్లనున్. 16
- ఉ. సేనుమె నీకు బంధులకు శ్రేయమె పుత్రులకుఁ శుభంబె నీ
వేమిటి కిందు వచ్చి తనురేశ్వర కోరినకావ్య మంతయుఁ
బ్రేముడి నే నొనర్తు వినిపింపుము నాఁగఁ దదంకవ ర్తియై
యామనుజాశియుఁ బలికె నక్కడిమాట మటుంగు వెట్టుచున్. 17
- చ. హరి నినుఁ గట్టిపేసె నని యందఱుఁ డెల్పగ నాఁకించి నే
హరి నెదిరించి నొంచి భువనై కవదాన్యు హతాన్యసైన్యనిఁ
స్థిరమతి బంధము క్కునిఁగఁ జేసెద నంచుఁ దలంచి వచ్చితిఁ
హరి యిపు డేడ నుండు నన నల్లన నవ్వి బలీంద్రుఁడీ ట్లనున్. 18
- క. కడపటివాకిట నీ వి, ప్పును గని మాటాడినట్టిపురుషుఁడె విష్ణుం
డుడుగక యొకచో నుండియు, నడఁగక యెల్లెడలఁ దోచు నతఁ డనురేంద్రా.
- మ. మును నారాయణుఁ డేడ నుండు నని మాముత్తాత యాత్మీయపు
త్రుని వేధింపఁగ నాతఁ డెల్లయెడలందుఁ బూర్ణుడై యుండు నం
చన నాతీరున నుండఁ గోరినఁ దదీయాస్థానగ స్తంభనీ
మ నృసింహాకృతి నుద్భవించి విమలఁ మర్దింపఁడే గావణా. 20
- మ. విను మవ్విష్ణునిచేతఁ గాదె శుకుఁడుఁ వృత్తుండు సంస్థాదుఁడుఁ
దనువుఁ శుంభనిశుంభశంఖముచుకుందవ్యోమధూమామళా
ర్జునవైరోచనకాలనేమి కనకాక్షుల్ గూలుటల్ కాలకే
యనిశాటుల్ మధుకైటభాదికులు ను గ్గాటల్ సురారీశ్వరా. 21
- క. మనవంటిదైత్యు లెందఱు, వనజాక్షునితోడ నిటుల వైరము గావిం
చిన వారవిభుచే నొచ్చినవారును బలియుఁ దొడరి చెడ మన కేలా. 22
- తే. నన్నొకనికొరి బంధించినాఁ డటంచు, నెంచెదపు గాని తెలియలే వెల్లజనులఁ
జటులసంసారమోహపాశమునఁ గట్టి, ప్రాభవంబున వెలయుటఁ బంక్తివదన. 23
- నీ. చెలఁగి ప్రపంచంబు సృజియించు నొకవేళ నొకవేళ సృజియింప కూరకుండు
విభుండు దానై ప్రోచు విశ్వంబు నొకవేళ నొకవేళ సాక్షియై యూరకుండు
నామరూపములతో నటియించు నొకవేళ నొకవేళ నవి మాని యూరకుండు
దుష్టరాక్షసశిక్ష దొరకొను నొకవేళ నొకవేళ సమబుద్ధి నూరకుండు
- తే. నెటుల తోచిన స్వేచ్ఛతో నటుల యుండు
నెఱుగి భజియించు వారల నెఱిగి యుండు
నమ్మహాత్ముండు గట్టిన యట్టికట్టు
లన్న విడిపింప నీకు నా కలవి యగునె. 24

చ. అని బలి దెల్పుఁ బంక్తిముఖుఁ డౌర భయంకరమృత్యుయుక్తుఁడై
ఘనతరకాలదండమును గైకొనివచ్చుకృతాంతునంతవీ
దుని నొగిలించి నెండిమల దుద్రునితోఁ బెకలించి మించునన్
జెనకఁ గలండె విష్ణుఁడు వచింపు మతం డెటువంటివాఁ డనన్. 25

మ. బలిదై త్యేంద్రుఁడు గ్రమ్మఱన్ బలికె నోపాలస్త్య వేదాంతవే
త్తలకున్ గానఁబడం డనాదిలయుఁ డేతద్విశ్వసృష్టిస్థితి
ప్రళయావాదకుఁ డవిభుం డతఁడె పో బ్రహ్మాదిరూపంబులన్
వెలయున్ దస్తహిమంబు లిట్టి వని వర్ణింపన్ సమర్థుండనే. 26

సీ. యాగంబు యజ్వయు యాగై కఫలము నయ్యాగార్హమంత్రంబు లతఁడెనుమ్ము
దానంబు దాతయు దానసాధనము లద్దానార్హకాలం బతండ్రి సుమ్ము
యోగంబు యోగియు యోగోపదేష్ట యోగానందమహిమంబు లతఁడె సుమ్ము
ధ్యానంబుధ్యాతయుధ్యాననైశ్చల్య మాధ్యానార్హమూర్తియు నతఁడె సుమ్ము

తే. తన్ను వినఁ దన్నుఁ బేర్కొన్నఁ దను నెఱిగిన
వారియఘములు గడతేర్చి వాంఛితములఁ
గరుణ నొనగూర్చు బంధమోక్షముల కతఁడె
కర్త సుమ్మని బలిదైత్యభర్త యనిన. 27

క. వైశోచనుమాటలు సెవీ, దూఱక యరుదెంచి మున్ను తోచినయలదౌ
వారికు నచ్చోఁ గానక, యారా హరి యోడిపోయె నని గర్వమునన్. 28

ఆ. అట్టహాసంబు సేయుచు నచట నిలక
పర్వతగుహాంతరము లెడఁబాసి వచ్చు
కేసరివిధాన నవలివాకిళ్లు గడచి
పుష్పకం బెక్కి దై తేయపుంగవుండు. 29

మ. బలి నిర్దించితి విష్ణుఁడున్ వెఱచె మద్భాహాబలస్ఫూర్తికిన్
బలియున్ గన్గొన మీస్థలంబున నికన్ బద్ధాపపద్దాదులన్
గలువన్ బోవలె నేగుదెం డనుచు మంత్రిత్రేణితోఁ బల్కుచున్
బలుమాటున్ దన వారు ప్రస్తుతు లొనర్పన్ సంతసం బొందుచున్. 30

వ. చని యుద్గి శాభిముఖుండై యద్వైతముఖుండు హిమవద్గంధమాదనకైలాసాది
పర్వతంబు లతిక్రమించి యవ్వల. 31

—రావణుఁడు బంగరుకొండ కేగఁగట—

సీ. వీచోపుగుమివీచువిధమున నునువెల్ల జల్లులమెకములు సఱులఁ దిరుగఁ
బావడ లిడునట్లు పతులచెప్పుటఁ బయ్యెదలమాన్పునతులు నెత్తముల మెలఁగ
దీపికావళి మించు తెఱఁగున జ్యోతిర్ల తావితానము లుపత్యకల వెలుగఁ
జూపఁ జెంగట నిల్పునాబగున హరులును గరులును బాదాంతికముల నొలయ

తే. భవ్యమందాకినీతౌమపటము గట్టి, రైరికద్యుతికుంకుమగంధ మలది
వేడ్కగంధర్వగానముల్ వించు మించు, కాంచనావనిభృన్దాళిఁ గాంచె నతఁడు.

తే. కాంచి రజతాద్రిఁ బెరికినకరణిఁ దన్నుఁ
బెఱుక వలదని గిరి కాన్కఁ బెట్టె నీకుఁ
దటచరత్కుఁ భికరపతద్రత్న పాళిఁ
గొను మనుచు మంత్రి యన నవ్వెకొనుచు నచట. 33

శా. ఆనాఁ డెల్ల వసించి తద్గిరివినోదారామలీలావిలో
కానందామృతవాద్ధిమగ్నుఁ డయి దైత్యన్వామి కల్యంబునన్
స్నానాదిక్రియ లాచరించి మణిచంచత్పుష్పకం బెక్కి ఛా
యానీరేజదళేక్షణాధిపజగీషాయత్తుఁ డై యయ్యెడన్. 34

—❦— రావణుఁడు సూర్యనిహుఁదికి యుద్ధమునకై పోవుట —❦—

మ. అమరత్కాధరతుంగశృంగగతదివ్యాధ్వంబునన్ వారివా
హమరుద్భూతనివాసముల్ గడిచి నాధ్యస్థానగంధర్వలో
కములున్ సిద్ధపదంబు మున్నగునెడల్ గన్గొంచుఁ దల్లోకులన్
సమరక్రీడకుఁ బిల్చుచున్ వెఱుతు మన్నన్ వారి మన్నించుచున్. 35

మ. దనుజగ్రామణి భీతి తే కిటుల యుద్య ద్వేగి యై లక్షయో
జనముల్ వోయి ప్రభాకరాగ్చకులకున్ ఛాయాధినాథావహో
కనదీతౌఘ్యుల కర్యచూనతులకున్ గాలోచితార్హ్వాంబువ
ర్జనసంస క్తులకున్ నివాస మగుభాస్వల్లోకమున్ గన్గొనెన్. 36

ప. కనుంగొని నిరవధికాలోకదురవలోకం బగునాలోకలోచనులోకంబు దటియన్
జొచ్చి యచ్చట. 37

సీ. అరుణాచోదితఫణాధరబంధబంధురచ్చూదోమయాశ్వహేషలు సెలంగఁ
గనకదండోద్దండకరదండమాతర ప్రముఖసాహోనినాదము తెసంగ
చాలఖల్యాదిక ప్రతిముఖ్యపతితముగ్యజుషోక్తసారమంత్రార్పణి దగఁ
జామరగ్రాహిణీఛాయాసఖిమణీకరమణీకంకణకర్వణన మడర

తే. నేచక్రరథాయాధుఁ డై కిరీట
హారకుండలకటక కేయూరముద్రి
కాద్యభూషణఘృణులతో నమరునుగ్ర
భానుఁ గనుంగొని పౌలస్త్యసూనుఁ డవుడు. 38

శా. ఆరక్తాంబరగంధమాల్యములతో నత్సృష్ట తేజంబుతో
హైరణ్యాంగముచెల్వుతో యుగపదూర్ధ్వాభోఖిలాశాస్పర
స్థోరస్ఫారసహస్ర భానువులతోఁ దోతెంచునబ్బానునిన్
ధీరత్వంబున నింత గైకొనక పంక్తిగ్రీవుఁ డుగ్రాకృతిన్. 39

మ. తనసేనాపతిమోముఁ గన్గొని ప్రహస్తా నీవు శీఘ్రంబె యీ
యనఁ జేరక జని పంక్తి కంతుఁ డని సేయెన్ వచ్చెఁ బోరాడ ర
మ్మనుచున్ బిల్వము భీతిఁ జెందిన 'జితో 2 హం నూన' మిత్తుక్తి యై
నను వాక్రవ్యంగఁ జేసి ర మ్మనిన యన్నా కాఁవాక్పద్ధతిన్. 40

చ. అతిఁడును బేర్చి చండకిరణావళివేడిమి కోర్చి పద్మినీ
పతినికటంబు సేరు నెడఁ బార్శ్వగు లడ్డము సొచ్చి యేల వ
చ్చితి విట కన్న రావణుఁడు సెప్పినవాక్యము లెల్లఁ జెప్పి మీ
పతి నిక మాపతిక దొడరఁ బంపుఁడు నా విని వాడు సెచ్చెరన్. 41

చ. తపనునిఁ జేరి మ్రొక్కి యవధాదు త్రయీమయదివ్యమూర్తి శౌ
ర్యపరుఁడు రావణుండు సమరం బొనరింపఁగ వచ్చినాఁడు తో
రపుభుజశక్తి యొప్పునమరంబె యొనర్చెదవో యి దేల యం
చివుడు 'జితో 2 స్తి' యంచు వచియించెదవో యిది యేమి నావుడున్. 42

ఉ. ఆహరిదశ్వుఁ డిట్లను దళాస్యునితో మన కేటి పోరు మం
దేహనిశాటులన్ దొడరి నిత్యముఁ బోరెడిపోరు సాలదే
యూహ లిఁ కేల యిప్పటికి నోడితి మన్నను దప్పు గాదు పొం
డాహనకేళి నోడె రవి యం చనుఁ డాయనతోడ నావుడున్. 43

తే. వారిలో దండుఁ డనువాఁడు వచ్చి పంక్తి
కంతుఁ గని యయ్య నిను డాసి కయ్య మీయఁ
జాల కోడితి నన్నాఁడు చండభానుఁ
డిచట నందఱ గెల్చితి వేగు మనిన. 44

శా. ఆదై తేయకులేశ్వరుం డవుడు బాహాస్థలనధ్వాన మ
య్యాదిత్యానుచరాళి గుండియలు వ్రయ్యన్ జేయఁ గాలాభ్రమో
నా దిక్కుల్ వగులంగ నార్చుచుఁ బ్రధానశ్రేణి యాత్మ ప్రతా
పాదుల్ పేర్కొని యెంచఁ బుష్పకవిమానారూఢుఁ డై యవ్వలన్. 45

క. తుహినాంశుని గెల్చెద నని, మిహిరోపరిలోకములు క్రమించి రయమునక
బహు యోజనములపొడ వగు, మహిమలతుడఁ జేరి విశ్రమించినయంతన్. 46

క. అచటికి వీణామానిన, హచరుం డగుపర్వతాఖ్యుఁ డరుదెంచిన రా
త్రిచరేంద్రుఁ డుపచరించి న, ముచితస్థితి మాట లాడుచుండెడివేశన్. 47

— { తపస్సు మొదలగు పుణ్యకర్మములచే భోగంబు లనుభవించువారిని } —
రావణుఁడు పర్వతువలనఁ జెలిసికొనుట

సీ. తిలకంబు దిద్దుముద్దులగుమ్మ యద్దంపు నిద్దంపుఁ జెక్కులనీడఁ గనుచు
నలరుడండలఁ జాట్టు చెలిలేనగవుఁ జూచి యీవంతపూదండ యేడె దనుచుఁ
గలపంబుపూయుతోయ్యలిమేనికమ్మ వాసనలుపైఁ బోలయమూర్కొనియలరుచుఁ
గవురంపువిడె మిచ్చుకలికిముచ్చట విన వేడ్క యై మాటాడ వేడుకొనుచు

తే. నింద్రభోగంబు పరిపూర్ణ చంద్రకాంతి, వెలయ బంగారుదేరెక్కి వేలసంఖ్య
లచ్చరలుగొల్వఁదనమ్రొలనరుగు నొక్క, దివ్యపురుషునిజూచె దై తేయవిభుడు.

తే. చూచి తనులెక్కసేయక సొగసు మీఱి
పొలఁతులనుగూడి పోవునిప్పురుషుఁ డెవ్వఁ
డచురమునిచంద్ర వివరింపు మనిన దనుజ
పట్టభద్రున కనియె నప్పుతుండు.

49

సీ. ఒకనాఁడు జలపాన మొనరించి బహుకాల ముపవసించిన మేటితపసి యితఁడు
దళ మొకించుక మెక్కి తలఁకక పెక్కేండ్లు జపము సేసినక్షమాశాలి యితఁడు
దిగువ రాలినపండ్లు దిని యనేకాబ్జముల్ ధ్యానంబు సేసినధన్యుఁ డీతఁ
డనిలభక్షణ సేసి యమితవత్సరము లుగ్రసమాధిఁ బూనినఘనుఁ డితండు

తే. దనుజవర యీతఁ డమృతంబు ద్రావి కల్ప
వృక్షములనీడ నీవేల్పువెలఁదిమంది
యధరములు నొక్కికొనుచుఁ జిరాయు వంది
వెలయఁ బోయెడు నితనిపై నలుగ వలదు.

50

మ. అని యవ్వాని గణింపఁగా వినుచు నున్నంతఁ మణిస్యందనం
బునఁ జండాంశుసమప్రచండరుచి వేల్పుంగొమ్మలుగొ గొల్వఁగా
జనువేటొక్కనిఁ జూచి యెవ్వఁ డీతఁ డో సన్నాని నా సంగఠో
ర్విని స్వామిప్రియకాంక్షఁ గూలినమహావీరుండు దై త్యాగ్రణి.

51

వ. అని కొండపేరిపాటుండు నుడివిన నూ కొనుచు నయ్యసురమండలాఖండలుండు
వెండియు నిజాగ్రభాగంబున.

52

సీ. ఉభయభాగంబులయం దుండి కొమ్మలు వీచువెలిచామరములు వెన్నెలలు గాయఁ
బద్ధ రాగవిమానభాసమానద్యుతుల్ కపటసంధ్యారాగకాంతి నింప
వీణెలు వాయించువెలఁదులు గాంధర్వకలనఁ జట్టుల నెల్లఁ గరఁగఁజేయ
హైచకుండలకిరీబాదిభూషణరుచుల్ నింగికి బంగారునీరు వోయఁ

తే. దనువుదాల్చిన మరునిచండమున నండ
మొంది యుడువీధిఁ జనుచున్నయొక్కపురుషుఁ
గాంచి వీఁ డెవ్వఁ డనఁ బాత్రకనకదాత
యితఁ డని తపస్వి దెలుప దై త్యేశ్వరుండు.

53

క. ఆముషిఁ గని యతిశేఖర, వీరులలో నెవ్వ రైన వినువక నాతోఁ
బోరాడఁగఁ గలవారు గ,లారె తెలుపు మనఁగ నతఁడు లలితోక్తి ననున్. 54

డి. ఆయతధర్మకర్త జనితాంచితసౌఖ్యరసానుభూతికై
పోయెడువారు వీరసురపుంగవ వీరల డాసి కయ్యముల్
సేయఁగ రాదు వీరు నని సేయఁగ రాదు కృతార్థు లాట నీ
క్షియెడఁ బోరఁగా వలసెనేని గణించెద నొక్కశూరునిన్.

55

మ. అతఁ డెవ్వఁ డని యంటివే విను మయోధ్యాపట్టణాధ్యాసి యై
చక్రరంభోధిపరీతభూభరణదీక్షాదక్ష బాహుబలో

న్నతి మించుకొ యువనాశ్వనందనుఁడు మాంధాతృషీతీశుండు నీ
ప్రతి యావీరుఁడు నిక్క మిప్పటినరేంద్రశ్రేణిలో రావణా.

56

క. గా విని రావణుఁ డౌనా, నీ వెఱిగించినటు లంద తెంచెద రతనికొ
దేవస్వీశ్వర యిపు డ, బూభవరుఁ డెం దుండు నిపుడ పోయెద ననినన్.

57

—❧— దశగ్రీవుండు మాంధాతలోఁ బోరి సంధిసేయుట ❧—

మ. అజభూమిత్తుఁడు వల్కె నీవు నన నేలా రాక్షసాధీశ ది
గ్విజయారంభముఁ బూని నేఁ డిదె యుదగ్దేశంబుమీఁదకొ బహు
ధ్వజసీసంగతి నేఁగుదెంచు తుణమాత్రం బోచ్చినకొ దద్ధరా
భుజుతో నీకు రణంబు గల్గు నన నుప్పొంగెకొ దశగ్రీవుఁడున్.

58

ఉ. అంతట గొంతసేపటికి నచ్చటికికొ వినవచ్చె ధారుణీ
కాంతరథాంతరస్ఫురితకాంచనని ర్నితఘంటికాధ్వనుల్
స్వాంతమరుజ్జవప్రథితస్తైంధవమేదురకింకిణీధ్వనుల్
దంతిఘటాపరిప్రకటితధ్వజచిత్రపటీపటుధ్వనుల్.

59

క. ఆరవములు విని దశముఖుఁ, డీరసమున నట్టె లేచి యిదె చనుదెంచెకొ
ధీరుం డగుయువనాశ్వకు, మాదుం డని వడి నెదిర్చె మంత్రులతోడన్.

60

చ. ఎదురుగఁ బోయి పంక్తిముఖుఁ డింపును సొంపును దెంపుఁ బెంపుఁ జ
క్రాడనము రాజసంబు భుజగర్వము గల్గినయానృపాలునికొ
గదిసి నరేంద్ర నేను దశకంఠుఁడ సంగరకాంక్ష వచ్చితికొ
బెదరక నన్ను మార్కొనుము భీతుఁడ వైనఁ దొలంగు నావుడున్.

61

సీ. నిడుదకన్నులక్రేవ నడరుకెంజిగి కర్ణసాంకవమతముతో సంధి సేయఁ[మొనయఁ
గనుబామల్ ముడి నొందుకంటె ముందుగఁ గరంబున నున్నచాపంబు గొనయ
బెనుగాడ్చు సోఁకఁ గంపించుకెంజిగురు నాబెట్టుహంక్రియ లాని పెదవి యదర
రమణీయరత్నహారచ్ఛలంబున మనగిప్రకటరోషజ్వాల బయలు పడఁగఁ

తే. జుటుకుచుటుకున దశకంఠుఁ జూచి యార
యోరి పౌలస్త్య నాతోడనారణాంబు
సేయ వచ్చితి మంచి దేమాయె నెదుటఁ
జక్కఁగా నిల్వరా యంచు జనవిభండు.

62

క. పిడుగులకుఁ దోడు వోయిన, కడిదిశరము లనురతొమ్ము గాడఁగ నేయకొ
జడియక యాయుఱుములకా, పడె నివుడిచినుకు లుచుచుఁ బంక్తిముఖుండున్.

63

మ. పదికోదండము లొక్కసారి గొని దర్పం బొప్ప మాంధాతపైఁ
బ్రదరాసారము నింపఁ దద్విశిఖవర్షంబుకొ నివారించి తొకొ

- గదియన్ వచ్చునిశాటమంత్రిమణులన్ గారించి భూభర్త బె
ట్టిదవుందూవుల నొంప నంతకునిమాడ్కిన్ రావణుండు గ్రుడై. 64
- మ. తనబల్బోదుల నెల్ల నొక్కట నయోధ్యాసాధు రోధింపఁ బం
చిన వా రందఱుఁ జుట్టుముట్టుకొని యాక్షేపించి కోపించి మిం
చి నిశాతాస్త్రపరంపరల్ గురిసినన్ సింగంబు మాతంగభం
జనమున్ జేయఁ గడంగినట్టు నృపుఁ డుత్సాహంబు రెట్టింపఁగన్. 65
- సీ. శుకునిఁ బండ్రెండుసాయశముల నొప్పించి సారణు నేడింట జడియ నేసి
ధూమ్రాక్షు నెనిమిదితూవుల నొగిలించి మారీచునిఁ బదింట మద మడంచి
జంబుమాలిని మూడుశరముల బడలించి యూపాక్షు నాల్గింట నుదుటుమాన్చి
త్రిశదనిఁ బదియేను తీవ్రాస్త్రముల నొంచి దుర్ముఖు నైదింటఁ దూల నేసి
- తే. వెండియుఁ బ్రహస్తముఖుల నుద్దండచండ
కాండముల భండనము నేయ కుండఁ దఱిమి
తరమె నను గెల్వ నీ కని దశముఖాను
రాగ్రగణ్యుని మాంధాత యవుడు పొదివి. 66
- ఉ. క్రాంచవిభేదశాలి యగుస్కంధునిచందముఁ జెంది ముందె న
క్రంచరరాజుపేరురము గాడఁగ ముద్గర మెత్తి వ్రేసి నొ
ప్పించిన సామ్రాజిల్లి ధృతిపెంపునఁ దెప్పిటి వాడు రాజుని
న్నంచెద నేడు దండికడ కం చతిరోపకషాయితాక్షుఁ డై. 67
- ఉ. అక్కనకాద్రి బిట్టదర నంటి యదల్చి యెదిర్చి యవ్వభుం
డెక్కినతేద సెక్కలుగ నేసి హయంబులఁ ద్రుంచి సారథిన్
దక్కక నొంచి కేతనము ధారుణిఁ గూల్చిన నాగ్రహించివే
టొక్కరథంబుపై రవికులోత్తముఁ డెక్కి లయాంతకాకృతిన్. 68
- చ. పటుతరఘంటికాక్వణనబంధుర మామహనీయశక్తి యొ
క్కటి గొని పంక్తికంత తుదిఁ గంటివి పొమ్మని యేసి యార్చినన్
దటుకునఁ గేలిశూలమున దాని నడంచి దశాననుండు భూ
కుటు లెసఁగన్ నృపాలుపయిఁ గుంతము లిర్వది పూన్చి వైచినన్. 69
- మ. అవి ఖండించి యఖండకాండములు చండాంశుప్రభోచ్ఛండముల్
యువనాశ్వప్రియసూనుఁ డేయ దనుజవ్రాహంబు భేదిల్లె నం
త వివస్వత్కుతద త్తదివ్యశర మాదై త్యేశ్వరుం డేసినన్
వివశుం డయ్యె నరేశ్వరుండు దివిజుల్ విభ్రాంతిఁ జింతింపఁగన్. 70
- వ. తదనంతరంబున. 71
- చ. నిమిషములోపలన్ దెలిసి నీరజబంధుకులార్గగణ్యుఁ డ
య్యమరవిరోధిమీఁద జలదాశుగ మేసిన వాడు మారుతా

స్త్రమున నడచె భూపతి కృతానుశరం బంచోసి వైచిన్
విమలతుడు రాద్రబాణమున నిల్పెఁ దదీయశిఖాపరంపరల్.

72

శా. మాంధాతృక్షీతినాథుడున్ గెరలి భీమస్ఫూర్తి బ్రహ్మస్త్రమున్
సంధించెన్ దనమిట రాక్షసభటుల్ సంత్రాసమున్ జెంద గ
ర్వాంధుం డద్దివిజారి పాశుపత మేయన్ బూనె నయ్యుద్ధతిన్
గంధశ్రీణి గలంగెఁ గ్రుంగెఁ ధర యాకంపించె స్వర్ణాద్రియున్.

78

శా. ఆయుత్పాతి మెటింగి యాడకుఁ బులస్త్యబ్రహ్మ వేంచేసి యే
లా యాయుద్ధము దీన లోకముల కెల్లన్ భీషి వాటిల్లె మీ
నాయుష్షు తులంఁదై చెలంగెఁ గల దుగ్రాస్త్రాపసంహారముల్
సేయుం డన్నఁ దదాజ్ఞఁ జేసి రటులే చిత్తింబు లుప్పొంగెఁగన్.

74

—❦— దశవదసుండు చంద్రనిమిదికి దండెత్తి పోవుట ❦—

క. మునిపతి లోకహితంబుగ, మునుకొని తమకిటుల సఖ్యమున్ జేసి చనన్
జననాయకుండు యథేచ్ఛన్, జనియె దశాస్యుండును జనియెఁ చంద్రనిమిదన్.

న. ఈచందంబున దశకంధరుండు మాంధాతృవసుంధరావదనితో సంధి గావించి
సౌగంధికబంధుమదనిర్ద్రంధనోత్సాహంబు వహించి మహనీయ పుష్పకా
రూఢుండయి యమ్మహాగిరివరోపరిభాగంబున కుద్గమించి యవల విడంబితా
డంబరంబునన్ బోయి పోయి పదివేల యోజనంబులపొడవునన్ బ్రథమభూమిక
యనన్ దగి యగణితాధర చరణాదుణ ప్రభావహాసితాభినవహంసమండలం
బగు హంసమండలములోఁ జని మరుత్పథంబు గడచి యవతల నంతదూరంబు
నడిచి పుష్కలజలావిష్కృతపుష్కలావర్తకాది బహువిధజలధరప్రకాండంబు
లకు నుండ నిర వగు 'రెండవమండలంబు' నతిక్రమించి యవక్రవిక్రమాసాధ్యు
లగు సిద్ధచారణసాధ్యులకు వీడుపట్టగు మూడవచోటు దాటి యమ్మోడట
నవనాయకధీరతోదగ్రవినాయక భూతప్రేతపిశాచనిశాచరగోచరంబగు నాలవ
కక్ష్యాంతరంబు దరలి తరలీకృతవిస్తృతపాథోనికరశీకరంబుల నధోగతవలా
హకగంఞంబుల నించుచు నుదంచితామరతరంగిణీ తుంగతరంగరంగత్కమల
కుముదాపహృతులన్ బొలుపు మీఱుకుముదాదివేదండకాండంబుల విలా
సంబులకు సజేశం బగుపంచమప్రదేశంబు వాసి వాసవాసిధారానివారణో
దాం దాదుణ కఠోరగరుజ్జాతసంచలన సముజ్జాతవాతావధూత సకలగ్రహ
మండలుం డగు నండజమండలాఖండలునకు బిడారగు నాటవతావున వెడలి
కడలిన్ బోలినగంభీరత్వంబు ధరించి నిత్యసత్యసంపదలన్ జెంపు గని నిర్దోషలీల
గ్రాలుజమదగ్ని ప్రముఖమునిరత్నంబులకు నిదానం బగు సప్తమస్థానంబునన్
బయలుదేటి యవారితమందారకోర కామందమందాకినీసరిజ్జలబిందుబృందంబున
జెలువంది చలువల కెల్ల నెల్ల యగునెనిమిదవ నెల వారసికొని తదూర్ధ్వ

మార్గంబున బడలువడక దశసహస్ర యోజనంబు లరిగి యవ్వల నయుతయోజనాయతం బగు సుధాకరిలోకంబు విలోకించి తన్నధ్యభాగంబున. 76

సీ. తనమనోహరమూర్తి ధరణి జక్కని వారి కుపమేయచాత్రమై యొప్పు మిగులఁ దనయంచితకిశాభ్యుదయ మాశ్రయించిన విబుధుల కుత్కుఠ వెలయఁజేయఁ దనవిలాసములు చెంతల నున్న గోపిణీప్రముఖకాంతల వింతబాళి ముంపఁ దనచంద్రికామహత్వంబు బ్రహ్మాండకరండంబునకు గప్పరంబు గాఁగఁ తే, దనదుహిమధాము సౌజన్యధాము సోముఁ, జేరబోయినయంతట శిశిరకిరణ పాళి పైపై నయెలసినఁ బంక్తిముఖుని, మంతురుల మేనులెల్లఁ గంపంబు నొందె, క. చలిఁ జనఁగాక వడంకుచు, నలజడిఁ బడి మంత్రులెల్ల నయ్యా యిచటఁ నిల లేము దొలఁగి చనుటకు, నెలవీ వలె ననుడు దనుజశేఖరుఁ డలుకన్. 78

శా. ఆహా తావకదేహముల్ వడఁకఁ జేయఁ బొచ్చె నీమూర్ఖుఁ డీ నీహారాంశుఁడు దాళుఁ డించు కని యాగ్నేయాస్త్రరాద్రాస్త్రసం దోహంబుల్ శశిమీఁద నించుటకు నుద్యోగించినన్ పాత్రభూ గాహశౌర్య మెఱింగి వచ్చె నటకుఁ బద్మాసనుండయ్యెడన్. 79

—❦— చతురాననుండు చంద్రునిపై దండెత్తిన రావణుని వారించుట —❦—

తే. వచ్చి యిది యేమి వత్స భవత్సమగ్ర, బాహువిక్రమ మీసితభానుమీఁదఁ జెల్లునే చూప నీతఁడు చల్లనిదొర, వీవ వల దగ్ని బాణముల్ విడువు మలుక.

మ. అని వారించి విభాత వెండియును వత్సా నీమహానాహసం బునకే మెచ్చితి మంత్రి మొక్కటి దయాపూర్వంబుగా విచ్చెడఁ గొను మమ్మంత్రిజపంబు సాగగ మయినన్ ఘోరాహవక్రీడ ని న్నైనయన్ గల్పది విఘ్నమైన నశుభం బేతెంచు శీఘ్రంబునన్. 81.

మ. అది మృత్యుంజయ మాపదల్ వొడమి త్రోయన్ రానివేళం జపిం చఁ దగున్ నీ కని శక్తికీలకముషిచ్ఛందోద్ధైరవంబుల్ దుది హోమంబును దర్పణంబు విధియన్ దోడ్చో నెఱింగించి పూర్ణదయన్ మంత్ర మొసంగి వెండియును గీర్భామాధవుం డి ట్లనున్. 82

తే. అనురవల్లభ ప్రాణాత్యయంబునందు నీశివాష్టోత్తరశతాఖ్య మేకతమున నేజనుఁ డవిఘ్నముగ జపియించు వాని కొదవు విజయంబు హాని యశాఁ గొదవ యైన. 83.

సీ. దేవదేవుండు మహాదేవుఁ డీశుండు భూపభావనుఁ డభవుండు భవుండు శివుండు భుజగభూషణుండు శంభుండు నీలలోహితుఁ డక్షరుఁ డజుండు వైయాఘ్రిచర్మ ధరుండు జగత్కర్త హరుండు లలాటాక్షుఁ డంతకాంతకుండు యుగాంతకరుండు పశుపతి శూలి కపాలి కాలగ్రీవుఁ డుగ్రుండు భీముఁ డాద్యుండు గిరీశుఁ

- తే. డతులుఁ డవ్యయుఁ డకలంకుఁ డప్తమూర్తి
యచ్యుతుఁ డనాదిలయుఁడు బ్రహ్మఁ డచలుఁ
డసిహారుఁడు హరిసఖు డభ్రాకేశుఁ
డాశ్రితులఁ బ్రోచు నని చెప్పి యజుఁడు ననిన. 84
- మ. శశి నిర్జించితి నంచు నన్నెలవునక జాటింపఁగాఁ బుచ్చి సల్
దిశలుక ఘూర్ణిలఁ జేయుతూర్వములతో దేవాచలాధిత్యకా
విశ దేందూపలభామికిక దిగి కడుక విభ్రాంతితో నచ్చటక
దశకంతుండు వసించె నంబరసరిద్వాతంబు పై జాఱంగన్. 85
- ప. ఇవ్విధంబున నాఁటిరేయి యెల్ల నచ్చోట విశ్రమించి మఱునాఁ డరుణోద
యంబునఁ గాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి. 86
- క. అలరుచు లంకకు నిఁకఁ బో,వలయు నని యమాత్యభృత్యవర్గము వినఁగాఁ
బలికి నలుగడల విడిసిన, బలముల దివియించి దైత్యపతి పయనం బై. 87
- చ. మణిమయదివ్యపుష్పకవిమానరుచుల్ దివి నిండ సైనికా
గ్రణు లిరువంకలక భటపరంపరతో నడువక శుకుండు సా
రణుఁడు ననేకభంగులను బ్రస్తుతి సేయఁగఁ బోవుచుండి రా
వణుఁ డొకఁడుక విహార మొదవక దనవారలఁ జూచి యి ట్లనున్. 88
- మ. ఎలప్రాయంబును జెల్వముక జతురతల్ హేలావిశేషంబులుక
గలకన్యామణు లెవ్వరోక్కొ బలిమిక గాంక్షానుకూలంబుగాఁ
బలుమందిక జెఱఁ దెత్తు నా విని మహాపార్శ్వప్రహస్తాదిమూ
ర్ఖులు మోముల్ వికసిల్ల ని ట్లనిరి రత్నోనాథుఁ డిం పొండంగన్. 89
- సీ. ముదిమి యెన్నఁడు లేనికొదమప్రాయపుఁ జెల్వునేర్పులు వేల్పుఁగన్నియల కమరు
సాలపులబెళుకు జూపులతళ్ళు జెక్కులొయ్యారముల్ మనుజకన్యకల కమరు
నిడువాలుజడలు పెందొడ లంచనడలు నెన్నడుములు నాగకన్యకల కమరు
బాటలమేలిమి మాటలతియ్యడనంబు గంధర్వకన్యకల కమరుఁ [వగల
- తే. మఱియుఁ దక్కినజాతులమందయాన, లొఱపులు వహించియుండు రొక్కొక్క
వీరిలో మెచ్చు వచ్చినవారిఁ బట్టి, తే వలయు నన్న నిందఱఁ దెత్తు ననుచు. 90
- మహాస్రగర. కరుణాలేశంబు ధర్మక్రమము కలుషశంకాకలంకంబు లాత్మక
జార సీ కమ్మాధ్య దేవాసురసరవరచక్షుశ్శ్రవస్సాధ్యవిద్యా
ధరసిద్ధాదిత్యరత్నోదనుజగరుడగంధర్వయతాదికాంతిః
పురకాంతాశ్రేణి బల్లిక బాదివి బెదరి వాపోవఁగా బట్టి తెచ్చెన్. 91
- స్రగర. చొచ్చుక గేహంతరంబుల్ సుడిసినమగలక జుట్టలక బిట్టు పొట్టల్
వచ్చుక శాతాసిథారక వనిత లతల లవ్యగుఁ డై పట్టి యీడ్చుక
దెచ్చుక యానంబుఁ జేరక దెస చెడి తను నిందించినక బీంముల్ వా
క్రుచ్చుక సైరించి నన్నుక గొలుపుఁ డెటకుఁ బోఁగూడు మీకంచు నవ్వున్.

సీ. సీమంతపూర్తికశ్రేణి జల్లన రాల దట్టించి ముందలల్ వట్టి యీడ్చి
వలుడచన్నులహారవల్లికల్ జెగివోవఁబయ్యెదల్ బలిమిమైఁ బట్టి తివిచి
కమ్మకొవ్వొరిసదల్ గాసి యై యసియాడ బలుకీలుఁ గొప్పులఁ బట్టి యీడ్చి
కడియముల్ గాజు లుంగరములు బిట్టూడఁ బల్లవహస్తముల్ వట్టి తిగిచి

తే. మూలమూలల నొదిగిన మ్రొక్కి వేడుకొనిన మాయన్న కావవేయనినవృద్ధ
జనులమాటుల కేగిన సకియ లెంత, పొరలి యేడ్చినఁ బోసిన చెఱలు వట్టె, 98

వ. మఱియు సద్గణహీనుండు గుఱి మేర యెఱుంగక తల్లిదండ్రులమఱుంగున
నున్న మెఱుంగుఁబోడుల నత్తమామలక్రింద నున్నయుత్తమాంగనల మగల
తోఁ గలిసి కాపురంబులు సేయుమహాపురంధ్రులఁ బురోపవనంబులఁ దోడి
చేడియలావోడఁ గూడి క్రీడించుకాంచనాంగుల జలకేళిక దేలుబాలికల
ద్యూతాదివిద్యోగక్రియలఁ జిక్కిన చక్కెరబామ్మలఁ బెక్కువగల నలంకరించు
కొనుచంచలాక్షుల విమానంబు లెక్కి హరిపదమధ్యంబున విహరించు హరి
మధ్యల గిరికందరంబులయందు వేడుకలఁ జెందుకుందరదనల సౌధమందిరా
ళిందంబులఁ దిరుగుమందగమనలఁ బరాంగన లనక బాలిక లనక నానా
జాతులమానవతులఁ బలాత్కారంబునఁ బట్టి తెచ్చి పుష్పకంబుపై నుంచు
నప్పుడు హాహాకారంబుతో విలపించువారును బలికినది వలుకుచుఁ దపించు
వారును నేమి సేయుద మని పలవించువారును నింత దురవస్థ వచ్చునే యని
నిల్లడించువారును నుఱుమని పిడుగువలె నిచ్చెడు గెక్కడనుండి వచ్చె ననువా
రును నిట్టికష్టనకు సృష్టికర్త యెట్టివరంబు లిచ్చె ననువారును నింక నెక్కడ
ధర్మంబు లొకంబు లన్నియు నధర్మోపహతంబు లయి చెడుకాలం బరుదెంచె
ననువారు నయ్యో యింత యరాజకం బై దిక్కు లేక పోవునే యనువారును
నోహా యింద్రచంద్రాదిదేవతలారా మీ రైన మా యాపద నివారింపరే
యనువారును సీక్రూరునిచేతులు వెండికొండక్రిందఁ జిక్కిననాఁ డట్టె యడంగఁ
ద్రొక్కి నుగ్గునూచంబు సేయక మరల వరంబు లిచ్చి హరుండు దమ
గోడుఁ బోసికొనె ననువారును హరుఁ డేమి సేయుఁ దొలిపుట్టువుల నేమి
పాపంబు సేసితిమో యది యసుభవింపక పోవునే యనువారును జననీజనక
గురుబాంధవప్రాణేశ్వోసఖీప్రముఖ సుహృద్జనంబులఁ దలంచుకొని కన్నీరు
నించువారును నిట్టూర్పులు నిగిడించువారును రావణా యింతదురాగతంబు
గొఱ గాదు మదిమది నుండి యిట్టిపాపంబుల కేల యొడి గట్టెద వనువారును
దమవారి నందఱం బట్ట పట్టిసంబునందెగఁ గొట్టినట్టు మమ్ముం దెగఁగొట్టి
పుణ్యంబు గట్టుకొ మ్మనువారును నాడువారియునురు గొంచెంబు గాదు
నిన్నును నీవారిని నీఱుగావించుఁజూచి యనువారును నిన్నివగలం బొగులు
మగువలూ బట్టి తెచ్చి వీరివలన నేమి సుఖం బనుభవింపె దనువారును

బహుసంసారచ్చేదనంబులు సేసి యీసడియను దోసం బెన్నినాళ్లకు వీడు
కొనం గలవాడ వని వేమటు వినక దిట్టువాడును నై వానిచుట్టును నెరిసిన
యపయశంబు గనిపింప జేయుకై వడి వీడిన కేశపాశంబులతో వానికీర్తిప్రతా
పంబులు విరూపంబు లయి పొడ వడంగువడువునక దెగిపడుమా క్తికహారమణి
హారంబులతో వానిపాలిటిరాక్షససామ్రాజ్యలక్ష్మి సౌమనస్యంబు వాడినతెఱం
గెఱింగించుభంగిక దుదిముట్టు వాడినప్రసవదామంబులతో వాని ముంచు
కలుష జలరాశి యిట్టి దని తెల్పునట్టుల యిట్టలంబుగఁ బుట్టి ప్రవహించు
నేత్రకజ్జలప్రవాహంబుతో వాఁ డెక్కిన విమానంబుతో వాని భస్మంబు
సేయం జాలు రోషజ్వాలికాభీలకటాక్షజాలంబులతో గడగడ వడంకుకొను
లతో జడువుఁ జెప్పుటలు దొలంగుమేనులతో నిట్టూర్పు సెగలక బాగులు
వాతెరలతో నశ్రుజలధారలక దేలుకన్నుఁ దామరలతో ముంగురులమొగిలు
తెగల మటుంగుపడి మెటుంగు దొఱంగు మోముఁ జందురులతో డెండంబుల
సందడించుచింతాపరంపరలతో బారలుచుక దెరులుచు నలఁత నొందుచు
వ్రాలుచు సోలుచు మూర్ఛిల్లుచుఁ గాఢిచ్చు సుట్టు ముట్టిన నొల్లంబోవులేళ్ల
వలె నప్పల్లవపాణులు వెల్ల వెల్లనై ధైర్యంబుపెల్లున నల్లంబు లొక్కింత సేసి
కొని తమయంతవట్టుం గూడుకొని యేకపాశ్యంబుగా రావణు నుద్దేశించి
యిట్లుని శపించిరి.

94

—❦— దేవాదిశ్రీలు రావణుని శపించుట ❦—

ఉ. ఏము పతివ్రతాత్వము వహించిన వారల మేని నిన్నినా
ళ్లమి కొఱంత లేక చరియించితి మేని మదీయమానముల్
కామవశాత్తుండై చెఱుపఁ గాఁ బనిఁ బూనినయాదశాస్యఁడుక
గామినివంకనే యడఁగుఁ గాక సుతానుజబంధుకోటితోన్.

95

వ. అని శపించి యంత నిలువక.

96

సీ. మనవారి వీడు ద్రుంచినచందమున వీని వారి వైరులు నట్టి చీఱ వలదె
యనదల మై చిక్కి మనము గుండెదులీల వీని యాంధ్రును బలవింప వలదె
మనవంటినతుల బల్కిని బట్టి యీడ్చి నీతులువహస్తము లెల్ల దునియ వలదె
వనితలు నుట్టు నేడ్వఁగ నవ్వచున్నాడు వీనితలల్ గొట్టివేయ వలదె [య

తే. యనుచుఁ బ్రాణేచ్ఛలుడిగి యయ్యలరుఁబోండ్లు, తన్నుఁదిట్టుచుబిట్టురోదనము సే
నాలకించుచు నిస్తేజఁ డయ్య నెగ్గు, సిగ్గు లెంచక తనప్రోలు సేరె నతఁడు.

97

వ. ఇవ్విధంబున.

98

—❦— తనభర్తం జంపిన రావణుని శూర్పణఖ దూఱుట ❦—

చ. విమతజయంబు గాంచి చని వీడు సొరంగనె పుష్పకస్థిత
ప్రమదలయార్తనాదములు వాటిలె వారికిఁ దోడు వంత డ

యువనముతోడ శూర్పణఖయుక్ విలపించుచు వచ్చి యన్న పా
దములఁ బడెన్ దృగశ్రుజలధారలు గాల్వలు గట్టి పాటఁగన్. 99

ఆ. పడినయనుజ నెత్తి శామ్పాంబుధారలఁ, దుడిచి యాదరణ దోష మాట
లాడఁ దొడఁ గునద్ద శాన్యు కర్కశచిత్త, మెఱిగి చెలియ లభికి యిట్టు లనియె.

ఉ. వీరులు లేరె యెందు బ్రతివీడలపైఁ జనరో జయింపరో
యీరస మెత్తి నీవలె నికృష్టత జెంది మఱింది నొందిరో
శూరత నీకుఁ జూపఁ దగుచోటులు లేవె మహాగ్రహపముల్
దూఱును సైచి నాబ్రతుకు ద్రుంగఁగఁ జేసితి వేమి సేయుదున్. 101

చ. పడలొనరించుపాపములఁ బాపి హితాశ్రితబంధుకోటిఁ ద
త్పరమతి భ్రోవ నోపు దని బాంధవు లందఱు నమ్మియున్నచోఁ
గరుణ దొఱంగి నీతియును గాంచక వారల నీవ త్రుంప నె
వ్వరు నిను నొను గాద నెడువారు నిశాచరచంద్ర యాయెడన్. 102

క. బలియు రగుదొరలు తమగా, దిలిచెల్లెండ్రకు ధనంబుఁ దెత్తుదు నాకి
ట్టుల మఱిదిం బొరిగొని నీవలె వైధవ్యంబుఁ దెచ్చువారలు గలరే. 103

క. అనిదూతెడుచెలియలిఁగనుఁ, గొని యతఁడనుఁదుములముననుగుఱు తెఱుఁగకడా
సిన నీపెనిమిటిఁ దునిమితి, వెనుక నెఱిగి పొక్కి పడితి వెలదిరో యచటన్.

క. చేదప్పినకార్యములకు, వేదనఁ బొందుదురె జాలి విడుపు మిఁక మనగ
భేదము విధి దప్పింపఁ, గా దరమే నీకు నాకుఁ గామిని చెప్తమా. 105

—❧— రావణుండు వగచుశూర్పణఖను ఖరాదులతో జనస్థానమున కంపుట —❧—

ఉ. ఏమి కొఱంత నీకు జలజేక్షణ కోరినయెల్ల వస్తువుల్
ప్రేముడి నే నొసంగెద దపింపకు నాయనుజాత వై నని
న్న మహిఁ దేటి చూడఁ గలరే సురమానవదైత్యదానవ
గ్రామణు లిచ్చ వచ్చినప్రకారమునన్ జరియింపు మెయ్యెడన్. 106

చ. మనసినతల్లిపట్టి ఖరమానవభోజివరుండు దండకా
వనమున దూషణాద్యనుజవర్గముతో వసియింపఁ బోయెడిన్
జను మతఁ డాదరించు నిను సర్వధనంబును నేను బంచెదన్
వనజదళాక్షి నాకడకు వచ్చుచు బోవుచు నుండు మెప్పుడున్. 107

క. నేనొకటియు సతఁడొకటియు, నే నీకు మృగాక్షి యని యనేకగతుల న
మ్రానించి ఖరుని రక్ష, స్వేవాన్వితుఁ బిలిచి దనుజశేఖరుఁ డనియెన్. 108

చ. కవి వచియించె రాక్షసనికాయము గాఁ గల దంచు దండకా
టవి యటు గాన నిల్వ మచటన్ బదునాలుగువేలరక్కసుల్
భవదనుజన్నులున్ గొలువఁ బాలెముపట్టాకచో రహింప నీ
యవరజ దీని శూర్పణఖ నారసికొంచు సమాదరంబునన్. 109

చ. త్రిశిరుఁడు మంత్రి దూషణుఁడు ధీరుఁడు నీదళవాయి యంచు న
దృశముఖుఁ డాతనిఁ బనుప వాడును నేఁగి బలంబుతోఁ జతు
ర్దశభువనంబులుఁ దలఁక దారుణవృత్తి ఖరుండు దండకా
ప్రశములపాలిమృత్యు వయి రాజ్యము సేయుచు నుండె నయ్యెడన్. 110

ఉ. ఆదశకంఠుఁ డంత దనయంతిపురం బొకయింత సొచ్చెనో
లేదో నిజాగ్రపుత్రుఁ డట లేమి నికుంభిల నధ్వరక్రియో
త్పాదనకాంక్ష నున్ని విని తానును నేఁగె దదాననేక్షణ
హ్లాదపరీతబుద్ధి యయి యచ్చటి కందలు వెంబడింపఁగన్. 111

—❧ ఇంద్రజిత్తు మాహేశ్వరక్రతు వొనర్చుట ❧—

మ. దశకంఠం డిటుల న్నికుంభిల కుదా తప్రీతితో నేఁగి యం
దు శుచి ప్రోద్ధతహోమధూమకలితాస్తోకార్చిరదీప్తప్రయా
పశ తాక్షీర్ణమఖార్హమండపగతుఁ బ్రత్యగ్రయజ్ఞోపవీ
తశిఖాకృష్ణమృగాజినాన్వితు సుతుఁ దర్శించి ప్రేమంబునన్. 112

మ. అవలోకంబున కుత్సవం బడర డాయ్ బోవునాలోన భా
ర్గవక్లప్తా హుతివర్ధమానదమునగిక్రాంతిఁ బ్రకాశించునా
హవదీక్షానిధి మేఘనాదుఁ డనుమోదాయత్తునిఁ తండ్రిఁ జూ
చి విసీతిఁ బ్రణతోత్తమాంగుఁ డయి మోక్షై రెండుహస్తంబులున్. 113

వ. అప్పుడు. 114

చ. ఇదవదిచేతులఁ గొడుకు నెంతయుఁ గూర్చిని గొఁగిలించి వే
మలు నడునెత్తి మూర్ఖునుచు మై పులకింప ముద్రప్రవర్ణముల్
గురియుచు మోము సారెఁ గనుఁగొంచు సెగఁ దను వెల్ల గాసిగాఁ
జరముగ నీడ నేమిపని సేసెడు వత్స గణింపు నాపుడున్. 115

మ. దితిజాచాద్యుఁడు వలె నాతనికిఁ బంక్తిగ్రీవ నీపట్టి దీ
క్షితుఁడై మానముఁ దాల్చినాఁడు మును పగ్నిప్రోమముఖ్యంబు లా
క్రతువుల్ పెక్కినరించె నీశ్వరుని నారాధించి మాహేశ్వర
క్రతువుఁ జేసిన శంభుఁ డీతనికి సాక్షాత్కార మయ్యెన్ దుదిన్. 116

మ. తన కీరితిఁ బ్రసన్నుఁ డైనశివుచే దంభూతవామాంగుచేఁ
గనియె గామగ మానదృశ్యరథ మక్షయ్యాస్త్రతూణీరముల్
ధనువుఁ దానుసిపేరిమాయయుఁ దదస్త్రంబుఁ రణాజయ్యన
ర్తనమున్ నీసుతుఁ డీముఖం బయిన నిఁ దర్శించి మాటాడెడిన్. 117

ఉ. ఈతరుణాగ్నిహోత్రి కృతకృత్యతఁ జెంది సమ స్తశత్రుసం
ఘాతము నుగ్గు సేయు దశకంఠ యదృశ్యరథాధిరూఢుఁ డై
శాతశిలీముఖంబు లురుచాపముఁ జేకొని మింట నిల్చినన్
నీతనయాగ్రణిఁ బొదువ నేరఁడు శూలియు నంచుఁ దెల్పినన్. 118

చ. అరుసముఁ జెందియున్ హృదయ మచ్చటివారి కెటుంగ నీక యా
సురవిభుఁ డాభృగూద్యహునిఁ జూచి యిడెల్లను మంచి దైన న
ద్వరములు సేసి శత్రు లగువాసవముఖ్యుల గెల్పె నానుతుం
డరిభజనంబు నల్పఁ దగునయ్య సురాదుల కంచుఁ బల్కుచున్. 119

— విభీషణుండు రావణునకుఁ బరాంగ నాపహరణము గూడదని నీతి సెప్పట —

ఉ. అచ్చటఁ బాసి సానుచుఁ డై దశకంఠుఁడు మున్ను తాఁ జెటల్
దెచ్చిన కామినీనులు దివ్యవిమానము డించునంతలో
వచ్చి విభీషణుండు దగవా పరకాంతల బల్కి బట్టఁగా
హెచ్చెనె దీన శౌర్య విది యేల యొనర్చితి రాక్షసేశ్వరా. 120

ఉ. అంగన లిందుఁ నీకుఁ గొదవా త్రిదివాంగన శేమిభాతి పు
ణ్యాంగనలఁ బతివ్రతల నాద్యులభార్యలఁ దెచ్చి గాసి సే
యంగ నఘంబు వాటిలు మహాపయశంబును నగ్గలించు దా
నం గడతేటు నాయువు ఘనద్యుతియున్ సిరియున్ బ్రతాపమున్. 121

ఉ. అంటిన మండుచుండుట మహానలకీలలు సేరఁ బోయినఁ
గంటు వహించి యూహిపు సెగల్ నిగిడించుటఁ గాలభోగినుల్
జంట వహింప నాయువు వెనక గొనుటఁ గనిపించుమృత్యువుల్
గంటికి లెస్స యున్నఁ బరకాంతలు మేలని కోర వచ్చునే. 122

ఉ. వీనరుఁ డెప్పు డేమి ఘటియించును దత్తుల మప్పుడే కదా
వానికిఁ బ్రాప్త మా ననెడివార్త యథార్థతఁ జెందె నియ్యెడఁ
దాని వచింతు దృష్టముగ దానవనాయక విన్న సీమలోఁ
జానల నెల్ల బట్టి రభసంబున నీ విటఁ దెచ్చునంతలోన్. 123

ఉ. మానక మాత్యవంతుని కుమారికకూరిమిపట్టి యైనకుం
భీనన బల్కి గైకొని యభీతిమెయిన్ మధుఁ డేగె నిప్పరిన్
దానపు లడ్డమైన నసిధార నడంచి పరాంగనేచ్చ నా
త్తానుజఁ గోలు పోయితి గదన్న విరోధులు చుల్క సేయఁగన్. 124

ఉ. అమృధుఁ డేగుడెంచునపు డబ్బి మునింగి సమాధి నుండి నే
నమ్మెయి మేఘనాదుఁడును యజ్ఞవిధిఁ జలియింపకుండె నీ
తమ్ముడు సుప్తుఁ డై యెదిరిఁ దన్ను నెటుంగఁడు గాన వానికిఁ
గ్రమ్మట పోవఁ గల్గె నలుగఁ దగ దాతనిమీఁద నింకిటన్. 125

తే. ఏల యని యంటి వేని దైత్యేంద్ర మించి
మననహోదరిఁ గొని పోయి మధుఁడు వానిఁ
బట్టి చంపిన నపకీర్తి బంధుహాని
యగు నుపశమింత మని తెల్పుననుజఁ గినిసి. 126

ఉ. మంచివివేకి వెంతనయమార్గము దెల్పెద వే వసించుప్రో
లించుక యైన భీతి వహియింపక యొక్కడు సొచ్చి దైత్యులక
ద్రించి సహోదరిక బలిమిశో గొని పోయి చెలంగుచున్కి యా
లించి సహింప వచ్చునె బలీ మధుదానవుఁ డింత హెచ్చునే. 127

ఉ. చిచ్చొడిఁ గట్టినట్టు చెడుసింహసటాచ్చట లూడ్చుపూన్కికొ
జొచ్చుమదాంధుపోల్కి తనశూరత రావణుమీఁద జూపఁగా
వచ్చెఁ గదా మధుండు బహువాక్కులకుఁ బని యేమి యిప్పుడే
యచ్చెడు గున్న చోటికి రయంబునఁ నేఁగి మదం బడంచెదన్. 128

వ. అని దురాగ్రహగ్రహవేశంబున నొడ లెఱుంగక కనుఁగొనల మిడుంగులులు
సెదర నదరిపడి యప్పదిమొంగంబుల పొలదిండిమన్నెవాఁడు తనసన్నిధి నలిక
స్థలస్యస్తహస్తం డగుప్రహస్తునికొ గనుఁగొని యిట్లనియె. 129

—❦— రావణుడు మధుం డనురాక్షసునిమీఁద దండెత్తుట —❦—

సీ. సంగరోచితగజచ్యుందనాశ్వపదాతివితతి సన్నద్ధమై వెడలఁ జేయు
హితమంత్రిసైన్యాధిపతులు మున్నుగఁ గలవారెఁ బిల్వఁగఁబడవాళ్లఁబనుపు
నేఁ డింత దెలిసి యున్నాఁడట మనకుంభకర్ణ రప్పింపు మిక్కార్య మెంచి
యావిభీషణుఁ గొల్చి యేమట కీలంక గావఁగాఁ దగుసేన గావుఁ బెట్టు

తే. మనకుఁ దోడుగ మయపుత్రితనయుఁ డేగు
దేర నీ వేఁగి పయనంబు దెల్పు మాజి
మధుఁ దొలుత గెల్చి మఱి మీఁద మఘపుగెల్వ
స్వర్గమున కేఁగ వలె నన్న సరగ నలఁడు. 130

క. దొర సెలవిచ్చిన క్రమమునఁ, బరివారము నెల్లఁగూర్చి పణవహుడుక్కా
మురజ జయానకథక్కా, ద్యురువాద్యరవంబుతో మహోద్ధతి వెడలెన్. 131

వ. అప్పుడు.
సీ. నెనఁ బేర్చి నలువదివేలయత్నోహిణుల్ నడచువేగంబున బుడమివడఁకఁ
గరిహరిరథభుజంగఖరాదిగతయోధజనులహుంకృతి నాకసంబు వగుల
చత్ర చామర కేతుసంతతచ్చాయల మార్తాండబింబంబు మఱుంగుపడఁగ
సైన్యరజోజాతసాంద్రాంధకారంబు భటకృపాణప్రభాపటలి నడఁగ

తే. నగ్రమున నుగ్రబలశాలియగ్రసుతుఁడు, కుంభకర్ణుండు నడుచు నుజ్జృంభలీల
నేఁగుదేరఁగ దళకంఠుఁ డేఁగి మధుని, పట్టణముమీఁద విడిసెఁ దత్పైరు లడర.

క. మధుదైత్యునిపురమున కి,వ్విధమునఁ జని కోటచుట్టు విడిసి మహోగ్ర
క్రుధ యోధు లడర దళముఖుఁ, డధికోద్ధతి వానిపీటి కరిగెన్ బెలుచన్. 134

అ. అరిగి మధుని సంతిపురమునఁ బొడగాన, కచట నిచట నరయునంతలోన
నావిధంబు విని భయభాగ్ధై తమ, యన్నోష మడఁతు నని తలంచి. 135

- క. మానిత వేణీజతకుం, భీనస యనలాభిధానప్రియనందన కుం
భీనస యెదురుగ వచ్చి ద, శాననుచరణముల వ్రాలి యార్చి నడలినన్. 136
- క. అడలార్చి పంక్తిముఖుడ, పృథ్వీతక వడి లేవ నెత్తి బాలా నీకు
జడు పేల యేడి మధుడ డెక్కడ నున్నాడన బడుచు గళవళపడుచున్. 137
- ఉ. కన్నుల శోక బాష్పములు గ్రమ్మఁ బల్కె మధుండు బల్కి మై
నన్నిట దెచ్చుకొన్నపుడు నావిభుడ డయ్యె నతండు కూర్చుండె
నన్నును జూచి తాళుటయె నాయముగా దని త్రుంచి తేని నో
యన్న సహింప నేర్తునటె యన్న మహావిధవాత్వదుఃఖమున్. 138
- ఉ. ఏదొక కార్యముం బదర కించుక తాల్చి వహించి చేసినక
భేదము సెంద దాన్యపతికి నను సోదరి గారవించి ము
త్రైదువ నేయ నిం బొదవి నట్లయినక మధుడ గావు మంచు నా
గాదిలితోడు వేడ దశకంతుడు నవ్వుచు బల్కె గ్రమ్మటన్. 139
- ఉ. నెప్పుది వంత మాను తరుణీ మధుడ గాచితి నిన్ను గూర్చి నీ
కమ్మల కెగ్గు నేడలఁప గ్రక్కున నారజనీచరాగ్రణిక
రమ్మను మింద్రుమీఁద బవం బొనరింపంగ నేడె పోవలె
నమ్మ మదీయభాష లనినక వనితామణి సంతసించుచున్. 140
- మ. చని యభ్యంతర కేళికాగృహమహాశయ్యాస్థలిక నిద్రవో
పునిజాధీశు వినిద్రుఁ జేసి పటుసత్త్వం డైన మాయన్న యిం
ద్రునిపై బోవుచు నుండి నిన్ను దన కెంతో కూర్చి మై దోడు ర
మ్మని ప్రార్థింపంగ వచ్చె నా విని మధుం డానందముం బొందుచున్. 141
- ఉ. ఆదశకంతుఁ జేరఁ జని యర్చన లిచ్చి యథోచితంబుగా
సాదరభాషలక బడసి యండఱకుక తగ విందుఁ జేసి యా
మోదము నెయ్యముక వినయముక గనిపించిన హృష్టచిత్తుం డై
యాదినశేష మాతనిగృహంబున నిల్చి క్రమించి వేళవన్. 142
- మ. మధురాలాపములక సహోదరిని సమ్మానంబు గావించి ప్రే
మధురాంచనైతి నామె వీడుకొని సమ్యక్బాహుశౌర్యంబునక
మధునిక బోలుమఱుంది దోడ్కొని మహామాత్యుల్ భటుల్ బంధు ల
మ్మధునిక గూడి పలాశు లాదటఁ జనం బొలస్త్యుడ బొప్పించుచున్. 143
- ❦— రావణుడు మధుసహితం డై యింద్రునిమీఁదికి యుద్ధమునకు వెడలుట —❦—
- మ. వెడలెక వాజిఖురాగ్రఘట్టనల నుర్విక దాల్చు శేషాహియుక
బడగల్ వంపఁ జమూసమూహాజరజగిపారంపరిక వేల్పుటే
ఱడునుక జెంద భటార్భటిపటహాశంఖాభీలఘోషంబులక
జడదిద్వాన మడంగ స్వగిపురజగీషాబద్ధచేతన్ముక డై. 144

వ. ఇవ్వడువున వెడలి యక్కడిందిరక్కసిపిక్కలతోడు త్రొక్కుడులేనినిడుదపయ
నంబులన్ జని చని. 145

సీ. పూరియుఁ గట్టియల్ నీరును గలపథంబున సేన నడిపించుభూతక్తి
చాళెంబు డించుచోఁ బయనంబు సేయుచో నెందులఁ గ్రందు గానినినేర్పు
పనికెరఁ గలవీరభటులకు నాడాడ బహుమానము లొలంగు ప్రాభవంబు
వలసినవస్తు లవ్వారిగా శిబిరంబునందె కల్పించుమహావిభూతి

తే. యడుపు లేటులు పల్లంబు లనక నుద్ద, విడి రథాదులతోఁ జొచ్చువిపులధాటి
దనకె చెల్లు ననంగ నద్దశముఖుండు, వెండిమలదండ కపు డేగి దండు విడిసె.

క. శులీల వెండిమలకడఁ, బాళెము డిగి వేల ముడిగి పరిసరవరకం
కేళీపనసాళీఘన, కేళీవనదర్శనేచ్చ గిటికొన మెలఁగెన్. 147

ఉ. వాసపుమీఁదఁ బోవు దశవక్త్రుఁడు గెల్పు వహింప విక్రమో
ల్లాసిపలాశిసంగతిఁ జెలంగు లతాంగన లింపాసంగభృం
గీసముదారగానములఁ గ్రేవలఁ దెమ్మెర రాల్పుకొవ్విరుల్
సేసలు వెట్టి రొక్క మొగి శ్రీకరపల్లవరాగముల్ దగన్. 148

— ❦ — సూర్యాస్తమయవర్ణనము ❦ —

మ. తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పం క్తిముఖానురుం డితనిరంగద్వోగప్రతాపంబు సే
జరతాదిత్యుడ నోర్వ నేర్తునె వృధాచండత్వి మింకేల యన్
కరణిన్ భానుఁడు మందరశ్చయగుచున్ గాన్పించె దోహ్తోడుతన్. 149

సీ. హంసాఖ్యుఁ గనుట దివ్యస్రైణఘనసృణపంకిలనభోనదిఁ గ్రీడ సలిపె నేమొ
యాకాశమణి యాట నాత్మారణప్రభాశ్రేణి గన్నడఁ బ్రకాశించెనేమొ
ప్రతినంధ్యుల నెదుర్చుప్రబలమందేహదైత్యులఁ దాఁకి నెత్తుటఁ దోఁగనేమొ
యపరదిక్పతి మిత్రుఁ డనుమైత్రిఁ గెంబట్టు దనకొసంగినఁ గప్పకొనియెనేమొ

తే. సప్తస ప్తిఖురాఘాతచరమశైల, కటకగైరికథాతురాగముల నెరసి
తనువునిండినర క్తిగై కొనియెనేమొ, యనఁగ నరుణిమజర తార్కుడవుడుమెఱసె.

మ. అపరత్నాధర మెక్క వచ్చునుసీజాప్తున్ విలోకించి భీ
తిపరీతం బయి దద్దుహాకుహరవ ర్తిష్ఠ్యత్వమున్ మాని తూ
రువు గట్టెక్కఁగఁ బోవుచీఁకటులనాదన్ బోలి నీడల్ నుదూ
రపథాక్రాంతి వహించె భానుతనయాప్రస్థితకుల్యారుచిన్. 151

సీ. అబ్జసంకాంతతోకాంధకారము నిజోదరసంగిభృంగకై తవ మనంగఁ
జక్రవాకీజాతిన్నర శాతశరహేతితోణప్రక్షప్రభాశ్రేణిఁ దెల్పు
ఖగపం క్తి దనవియోగమునఁ గాంచువిరాగ మహిఘోరతరకొటరాప్తి నుడువ
దినలక్ష్మీ తుదను జెందినవివర్ణత్వంబు వికచకై రవకాంతి విస్తరింప

తే. నచలసంఖ్యాశ్వములె కాని యమితవాజి
 వితతి లే దని కాండాధిపతిని వేడు
 కొనెడుతలఁపున నరిగెనో యనఁగఁ బశ్చి
 మాంబునిధి వ్రాలె దుచి మాలి యంశుమాలి.

152

మ. ఇనుఁ డస్తంగతుఁ డైనఁ బాంథజనులఁ హింసించ మారుండు గూ
 ర్చినకెందామర మొగ్గుగంపులొ జగాచెంగల్వపూముల్కులొ
 యనఁ జండాంశునిపాతనిస్సహనతావ్యాసంగబాహ్యప్రవ
 ర్తనభాగ్వాడబకీలికీలదచి సంధ్యారాగముల్ రాజలెన్.

153

—❧— తమోవర్ణనము ❧—

చ. అలసి పతంగదేవుఁ డపరాంబుధి వ్రాలిన వేడ్కతో రసా
 తలముననుండియుఁ వెడలి దారణకాలభుజంగసంఘముల్
 గలయఁగ నెల్లదిక్కులను గ్రమ్మెనొ శత్రుఁ డనంగ రాహు వ
 గ్గలికఁ దమోగతిఁ జగముఁ గైకొనెనో యన మించెఁ జీకటుల్.

154

తే. ఉప్పరముపేర నొప్పెడుకప్పటనఁటి, నుప్పటిలి చుట్టు రావున కప్పరంపుఁ
 గప్పలొ యన మందారకోరకాభఁ, దారకావళు లంబరస్థలిని నెరసె.

155

సీ. రతిచన్నమిట్టల రాణించుకస్తూరికాపంకమునఁ దిలకంబు దిద్ది
 కేళిసీభూయ్యుగశ్రీలఁ బోలెడునల్ల చెఱకుసింగిణివిల్లు చే ధరించి
 మోహంపురాణిక్రొమ్ముడుయెమ్మె కెన యైనబలునారి పలుమాటుఁ బట్టి దీటి
 లచ్చికోడలికన్నులకు దీటు వచ్చునీలోత్పలశరపంక్తు లొనరఁ దాల్చి

తే. లలితకలకంఠకోలాహలంబు లెనఁగఁ, దళముకొని రెండుగెడలఁ గాదంబకోటి
 గొల్వరాచిల్కసాంబ్రాణిగుట్టమెక్కి, దర్పకుండు పాంథజనులపై దండువెడలె.

ఉ. కోరినమంచితేనియులు గ్రోలఁగ నిచ్చి సుగంధసంపదల్
 చూఱలు గొన్న నోరిట రజోగుణయుక్తి దళంబు లొండఁగా
 జేరిక సేయుపద్మినులశ్రీ దొలఁగి గుము దిన్మృపాంతముల్
 సేకె మదాళు లాశ్రయవిశేష మెఱుంగుదురే మలిమసుల్.

157

మ. తొలియిక్కల్ పడికించుఁ గన్గొలుకులందున్ నీరు నించున్ జలిం
 చు లనత్పంకజకోరకాగ్రముల నస్తోకార్తి బ్రాపించు తె
 క్కలు ముక్కుల్ దుడ నప్పళించు సరసిన్ గాన్పించు నాత్మాంగమే
 తిలకించున్ బతి యంచుఁ గోకి యొక తెంతే గంతుసంత ప్తయె.

158

—❧— చంద్రోదయవర్ణనము ❧—

శ. కలువలకు మేలు దెలుపఁగ, నలయుచు కోరికలవనట లడఁపఁగఁ దొలుతఁ
 నెల పనిచిననెచ్చెలి యనఁ, దొలిదిక్కున ధవళకాంతి తోరం బయ్యెన్.

159

సీ. యామినీ ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁ గనంగ
 శ్రీసహోదరుని గర్భికరించిన పూర్వదిక్కాంత నెమ్మాము తెలు పనంగఁ
 దొలినెలదాల్పు లేదొర విడియింప నిర్మించినమగతాలమేడ యనఁగఁ
 గొడుకురాఁగలఁడంచుఁగడు బొంగువాహినీవరునియూర్చులమించునుడుఁగనంగఁ

తే. దూర్బుదిక్కునఁ బాండిమ దోచె నంత, లోనదోడ్తోడ సమయాభిధానమాని
 విష్ణుపదము నివాళింపవేడ్క నెత్తు, కప్పురపుదిప్పె యన సుధాకరుఁడు వాడొమె.

భుజంగ ప్రయాతము—

కమించెన్ బ్రగాఢాంధకారంబు పెల్లా
 కమించెన్ దివిన్ జంద్రికల్ దారకాభల్
 శమించెన్ భ్రమించెన్ వెనక్ గోకి పేరా
 శమించెన్ జకోరద్విజశ్రేణి యాత్మన్.

161

— చంద్రికావర్ణనము —

మ. నవచంద్రతపకాంతిలక్ష్మీ దొలుతన్ రాణించె దిక్కుడ్యభా
 గవిరాజస్త్రుదుశోణమృత్కలనరంగచ్చక్రచక్రచ్చద
 చ్చువిదాయాదసమేధమానరుచిఁ జంచత్ఫల్లసౌగంధికా
 టవినంబంధివిభాధురంధరపటిష్ఠత్వంబు వాటిల్లఁగన్.

162

ప. ఈకమంబునఁ గ్రమక్రమప్రవర్ధమానంబై నెగడునియ్యగణితసాంద్రచంద్రి
 కానికరంబు హరిహరిదంత దంతావళ చతుర్దంత దంతర ప్రభాసముల్లాసంబున
 నుల్లసించి యుల్లసింతగిరిమల్లికాప్రసవవల్లికామతల్లికల మొల్లంపుఁగాంతు తెల్లం
 గొల్లలాడి ప్రథమకుధరాధిత్వకాఢలచరత్సతీశ్వరసటాచ్చటాస్వచ్చతరవిభాగు
 భుచ్చంబుల నాచ్ఛాదించి జల్లిమెకంబుల వెల్లజల్లులతో నల్లిబిల్లియై భిల్లి
 పల్లవాధరలు భల్లపరంపరలఁ బగిలించిన ముదురువెదుళ్లనుండి జల్లున రాలి
 నలుదెసల నెరసిన క్రొత్తిముతైపుమొత్తంబుపై నత్తమిల్లి చిత్తజక్రీడాయత్త
 చిత్తంబుతో నెత్తంబుపట్టుల హత్తిమరులెత్తి వేమకకాండ్రతోఁగూడి క్రీడిం
 చుఖచరమత్తకాశినుల బిత్తరంపుగుత్తంపుగబ్బిచన్నులపైఁ జిక్కువడువెల
 యెక్కుడుమగతాలసరులనిగన్నిగల కగపడి విమానంబులెక్కి యుప్పురంబునఁ
 దమయిచ్చగాఁదిరుగునచ్చరయొప్పులాడుల కప్పుఁగొప్పులం జుట్టినవేల్పుఁజెట్టుఁ
 బూదండలదండితనంబున మెండుకొని పురోపవనసరోవరపరిసరంబుల నొప్పెడి
 పుష్పాడిదుమారంపుఁదిప్పల కుపనాథులఁ దెచ్చుకొని మచ్చికలఁ గలిసి విహ
 రించునెడఁ జీమ చిటుక్కుమనఁ గళవళించి మోములు వెలవెలంబాటఁ బెదరి
 పదరెడివారిం జూచి కిలకిలనవ్వుజవ్వనంపుజవ్వలాడుల మవ్వంపు నవ్వలతోఁ
 జవ్వలకునివ్వటిల్లి యింటిముంగిళ్లం దెల్లనిచల్లవాన్ములపైఁ బవ్వళించి పెందల
 కడనె వచ్చెద మని వాక్రుచ్చి ప్రాద్దువోయి వచ్చిన ననువుకాండ్రఁ గటా
 క్షింపక మొగంబు లవలం బెట్టుకొని నిట్టూర్పులు నిగుడించి మించిన వలపున

నిట్ట ట్టన నేరక యూరక యున్న సీ నేరంబు కావఁ దగు నని తమయఁగులపై
 వ్రాలినఁ గెరలి పదతాడనంబు గావించుకొనువెలయాండ్ర చరణనఖకాంతులపై
 దొంతరలు గొని యింకలింతలబుడుతలతో నింతులతో బంతులు సాగి
 పరమాన్నాదిపదార్థంబులు భుజియించుకలవారి వెండిపల్లెరంబులకునించక నించిన
 సమంచితక్షీరధారాపూరంబయికలభౌతమయసాధోపరిపరిచితమృదులశయ్యా
 తలంబులం బొరలు విరహిణీజనంబుల విరహపాండురశరీరంబులకుఁ బూయక
 పూసిన ఘనసారం బై యుబుసుపోకలకు నెలదోటలో మెలంగుమెలుంగుఁ
 బోడులు చిన్నిపొన్నగున్నలం గని పూవక పూచె నన ననవింటి మన్నెవాని
 కీర్తి మూర్తిభవించి భవనంబుల వ్యాపించె నన ముజ్జగంబులం బ్రవహించు
 గంగాతరంగిణీజలకంబులకెల్లఁ బావనత్వంబు సంఘటిల్ల నొక్కటియై యిటువలె
 వెల్లివిరిసిన దన నక్షరనిరూపణక్రియాధురీణం బై ప్రజ్ఞానందకరం బగు సుజ్ఞా
 నంబు తెలుగునం జెలంగి యిల్లటపుటల్లుం డై యెల్లప్పుడు రమావల్లభుండు
 దనలో నుల్లసిల్ల నతని సర్వవ్యాపకత్వంబు సత్త్వసమగ్రం బగుటఁ దానును
 వహించి పాలవెల్లి ప్రపంచంబునం దెల్ల వ్యాపించెనో యనఁ జకోరికానీకతృష్ణా
 తరంగంబుల కాకరం బై కరంబు మెఱసి సితసరసీదుసాముకుళంబులవికల
 త్వంబు పరిహసించులీలదొరసి మరాళకులాధ్యక్షవలక్షపక్షంబులకు వన్నియ
 వుట్టించి గుహాకుహారంబులు వెడలి నిలువం దగుకోసలలోఁ జెలువగుచలువ
 తాతిన్నియల నెలకొన్నతమవెనుకదిక్కుల కొదిగి యేమఱంచి కన్నులమాసి
 పలుకకున్న నెచ్చెలులపేరులు గొడివి తము మెచ్చి చేమూఁతలు నడలించువారిం
 బెఱుమఱులిచూచి కెరలి నవ్వుచిలువరాచపడుచులక్రేగన్నలతభుకులం దులకించి
 కిలికించితవతులగు యువతులం గలిసి యలసిన కాముకులఘర్తకణజాలవిలా
 సంబుల నపహరించి హాలారసపానలీలామడలోలాత్మకత్వంబునం బరిత్యక్తచేల
 లై బయలు దేటి బహువికారంబులం బొదలుశబరాభీరప్లేచ్ఛాదిజాతులనెల
 తెలభ్రాంతిపరిధానధారణంబునకుఁ గారిణం బగు వైఖరి ధరించి శరధితరంగ
 మాలికాడోలికాకేళికాలోలజలబాలికాపాలికలతనురుచులదండ నిండికొని
 పాండురడిండీరఖండంబుల మెండునక గండుమీఱి గండుమీలజతరవిశాల
 ధాళధశ్యప్రకాశంబులకుఁ సంకాశం బగువిధం బావహించి వేలావన ననైలా
 లతామందిరాళిందంబుల నింపొందెడి గంధర్వమిథునంబు లోంహారులకుఁ
 మొనపంటనగంబు గొఱికి యిచ్చు తెల్లనియాకుమడుపుల కనుంగువలె ననంగి
 పెనంగి సంక్రందనచందనగంధ్యలికఫలకంబునం గులుకుకర్పూరతిలకంబుతోఁ
 దులఁదూఁగి వేడివేల్పువెలందిమిన్న వేనలి నలవరించుకొన్న సన్నజాజ
 విరులనరులసిరులం గడలుకొని యంత కాంతగృహకాంతామణి సీమంత
 ముక్తామణిసంతతులకు వింతకాంతులు సంతరించి పుణ్యజనాగ్రగణ్యలావణ్య

వతీకరముకురదీధితిప్రకరంబువలె సుకరం బగు తెఱంగు గైకొని రత్నాకరాధీ
శ్వర వధూభయపార్శ్వప్రద్యోతమాన భవశచామరద్యుతులకుఁ బెన్నుద్దిప
ద్దనం బెద్దయు రహించి గంధవహంగంధసింధురగమనావతంసశ్రవణావతంస
కైరవశ్రీలం గీలుకొని ధననాయకనాయికాంగుళీకలితవజ్రమణిముద్రికాను
కారిత్యంబున డంబు మీటి కుమారజనకప్రియకామిసీవత్తోరుహ డౌమపటాం
చితకంచుకచ్చాయలచాయల మెలంగి యంగజభసితాంగరాగసంగతగంగా
ధరాంగరంగద్విభావిభవంబుల రవణంబు గని శరవణస్ఫురణంబునం బొంపిరి
వోవుత్తలాసశైలంబుపై దండు విడిసిన దశముఖునివీరభటుల చేతివిచ్చు
కత్తులతళ త్తళల హత్తుకొని యతనివెలిగొడుగులపడగలపెడంగులనుడుగనికడి
మిం దొడరి ఘనసారవిభాసితంబు గా కుండియు ఘనసారవిభాసితం బై
తారకాభిఖ్యాబిరామంబుఁ గాకుండియుఁ దారకాభిఖ్యాభిరామం బై చక్రరం
జనకరంబు గా కుండియుఁ జక్రరంజనకరం బై హంసప్రకాశదూరంబు గా
కుండియు హంసప్రకాశదూరం బై వదాన్యవదనంబువలె సుప్రసన్నతాస
న్నంబై కౌముది గావున సకలపదార్థపరిజ్ఞానంబునకు నిదానం బయి యనూనం
బయ్యె నయ్యెడ.

163

—❧— దశగ్రీవుండు కైలాసోద్ధానమందు విహరించుట —❧—

తే. అట్టివెన్నెలబైట దశాననుండు, తనబలంబుల కెడ గాఁగ దలఁగి వెండి
కొండపై నొక్కసెలయేటిదండనలకు, నలరుదోట బ్రవేశించి యన్నెలవున.

మ. అనలోకంబులకుఁ బ్రియం బడరఁ జేయఁ మల్లికామాధవీ
లవలీముఖ్యులతాగృహోజ్వలరనాలప్లక్షజంబీరనిం
బవటాశ్వత్థికపిత్తిహేమకదళీపాటల్యశోకాదిభూ
జవిశేషంబులడంబు మెచ్చుచు యథేచ్ఛ గ్రీడఁ గావింపుచున్.

165

శా. ఆకప్రంపుటనంటిమూకఁ నడిచాయఁ మించుపన్నీటికే
భాకూళిఁ దిలకించి యాదరిని జెల్వం బైనచెంగల్వరా
తాకట్టుం దెలిచల్వదిన్నఁ గని యారా యెంతసౌఖ్యప్రదం
బై కన్నట్టిన దీప్థలం బనుచు దైత్యస్వామి యం దుండఁగన్.

166

సీ. గేదంగివాసనల్ గిలుబాడి నునుసురపొన్నపువ్వులవలపులు గ్రహించి
పొగడలపరిమళంబులు గొన్ని లంకించి మొల్లలనెత్తావికొల్లలాడి
పాటలీనుమసారభము చూఱగొని మల్లియలనుగంధ శ్రీలనహరించి
విరవాదుల నెసంగుసురభిశత్రుము గాంచి చంపకామోదతస్కరతఁ మించి

తే. పరిసరసరశ్వరమరాళపక్షచలిత, లలితజలబిందుబృందతుందిలతఁ జెంది
మెట్టచెంగల్వపుష్పాడుల్ మెట్టిమెలగు, చలువ తెమ్మరయమ్మేటిశ్రమముమాన్పె.

శా. ఆమందానిలువెంబడిఁ స్తరధనుర్జ్యాబంధపుష్పంధయ
స్తోమధ్యానము మించె నంచితశుకీనూక్తుల్ రహించెన్ బిక

శ్యామాగానము మించె నంత నలకాసాధాంతరస్థైర్యవీ
ణామాధుర్యసువాద్యముల్ దశముఖానందం బొనర్చెం దగన్.

168

వ. ఇవిధంబున.

169

మ. పలుతావుల్ వెదచల్లు తెమ్మెరలు పైపై డాయ రేరాజు వె
న్నెలగాయన్ మధుపాళిమ్రాయఁ గలకంఠిపాళి గూయన్ మరు
ల్లలనల్ గానము సేయ నొంటి నిశివేళన్ దోటలో నైందవో
పలవేదిక వసియించుపాంథుని స్మరాపస్తారముల్ సేరవే.

170

ఉ. చక్కెరతిండిత త్తిడి వెనక దుమకించుచు బంక్తికంఠుడా
చిక్కితి వంచు నించువిలు చేకొని యెక్కడి కల్వతూపుచా
లెక్కుడుకిన్నతోఁ దొడిగి యేసి మనోభవుఁ డార్చె నందునక
జిక్కినితాల్చి కత్తిళము చిన్నిన స్రుక్కి సురారి యాత్మలోన్.

171

సీ. చక్కనిచెలి చెక్కు గొక్కునప్పుడు గదా యీచందురాతిన్నె యింపొనర్చుఁ
గలికిసొక్కిలిసోద గాంచునప్పుడు గదా యీపొన్నపూదోట యింపొనర్చుఁ
జానవాతెటతేనె లానునప్పుడు గదా యీతేనెసెల యేటు లింపొనర్చుఁ
సుదతి ముచ్చట చెవి సోకునప్పుడు గదా యీచిల్కగుమిపల్కు లింపొనర్చు
తే. నతివచిటునవ్వు పీఠించునప్పుడు కడ, యీశరచ్చంద్ర చంద్రిక యింపొనర్చుఁ
బెక్కు లేటికి నిందొక్కటక్కలాడి, యివుడుదొరకినగద యిన్నియింపొనర్చు.

తే. అనితలంచుచు నున్నురుమనుచుఁ బట్ట, పగలుగావెన్నెలలుగాయఁ దొగలతేని
నట్టెచూచుచువిరహోద్బంధగుచుముద్దు, గుమ్మయొక్క తెరాగోరుకొనుచునుండె.

వ. అయ్యవసరంబున.

174

సీ. కలిశాయుధునినిండుకొలుపులో గుజరాతిమేలుతోపులఁ గొంత మెప్పు వడసి
యనిమొనఁ దెగివచ్చినట్టివీరుల నెదుర్కొనఁ దోడచేడెలఁ గూర్చిపనిచి
యిదుగొ మీవిడిదల కేనె వచ్చెద నంచుఁ దమకించుయజ్వలఁ దాళఁ బలికి
చెలిమిచే వెంటవచ్చిన మేనకాదిపూర్ణేందుబింబాస్యల నిండ్ల కనిచి

తే. ప్రాణపదమైననరాజు పట్టిమీఁది, శాళి త్వర సేయ రంభ లోపలికిఁ బోయి
కాసె చనుకట్టు బంగరుగజ్జె లాది, గా వదలి శీఘ్రమున జలకంబు లాడి. 175

సీ. ఎలమాదళపుమేలిజిలుగుపావడ చూచి వల దని చలువపావడ ధరించి
చంద్రికపనివన్నెచేల యే లని హొన్న జిగిబురుసాపనిచీరఁ గట్టి
కన్నూరికాచర్చ సింతు గా దని నీటుగాఁ దావికుంకుమగంధ మలఁది
జంటము త్రైపుకుట్టుజంటరవిక మాని రహియించు మొగ్గలరై క దొడిగి

తే. కపురతిలకంబు ముత్యాలకమ్మదోయి, తారహారము మగతాలదండ రెంట
పేట పాపటబొట్టును నీటు గులుక, నాత్మ కింపై నసింగార మవధరించి. 176

క, ఎడ లేక కపురవాసన, లడరెడిబాగాలు కొన్ని యాకుమడుపులు
బడఁతుక వడి నిడుకొని వెం,బడిఁ బడి రా రంభ సంభ్రమంబున వెడలెన్, 177

వ. ఇవ్వడువున నిల్లు వెలువడి యప్పల్ల వాధర నలకూబరోపగూహనోల్లాసంబున
బయలుదేటి మేలివలి పెనరిగంచువలువపై తాణిశాలువ మేలిమునుంగిడి శర
ద్ధనంబులో వెలింగెడు నెలరేఖం దృణీకరించి మగతాలపంజరంబునఁ జెలరేగు
వలరాయనిపట్టంపురాచిల్క కనుంగు చుట్టంబై దిట్టతనంబుతో నవనిధిపట్ట
భన్రునిపట్టణపథంబు వట్టి పదంబులం బెట్టినమెట్టియలు కటకటంబులతో బిట్టు
గా మొరయ రజతగిరి కడుగుదెంచె నట్టిసమయంబున. 178

క. అరుదెంచి తోడిచేడియఁ, బరికించి సమీప మయ్యెఁ బడఁతిరో యలకా
పుర మిదె యదె యాచక్కని, దొరబంగరుమేడ యనుచుఁ దొయ్యలి యవలన్.

మ. కనియె మ త్తగజోత్కరోత్కరజఘాత్కరోత్కటాంభగకణా
ర్జునభగిప్రాంచిత తారము సురనదీరంగ త్రరంగాబరం
గనటద్ధాతృతురంగసంఘఘనశంకాకృద్వినిలాంశుకే
తనదీవ్యద్రథహోరము దశముఖోద్యద్వాహినివారమున్. 180

క. కని యివి రావణసైన్యము, లని తెలిసి వయస్యఁ జూచి యసురులు మూర్ఖుల
చనరా దీ తెరువున నిఁకఁ, జనఁ దగు గిరిమీఁద మనకు సకియరొ యనుచున్.

క. ఆలలనామణి యసురుల, పాళెమునకుఁ గొంత తొలఁగి పావననందా
కూలంకవయవ్యలిదరి, కేళీవనిఁ జొచ్చె నిజసఖీరత్నముతోన్. 182

— రంభ నలకూబరునికడకుం బోవుచు రావణుండున్నయుద్ధానవనంబునకు వచ్చుట —

తే. ఇవ్విధంబున దశకంఠుఁ డేకతమున, నున్నయెలదోటయే దైవయోగమునను
లేమపులియున్న సాదసాచ్చులేడిపగిది, జొచ్చియచ్చోటుమెచ్చుచువచ్చునవుడు.

సీ. అప్పద్దనయనకీల్కొప్పనఁ జుట్టినవిరిమల్లెసరములపరిమళంబు
లక్కొమ్మనుదుట సోయగముగా దిద్దినగర్భూరశిలకంబుకమ్మతావి
యబ్బోటిబిగిగబ్బిగుబ్బల నలఁచినకుంకుమగంధంబు క్రొత్తవలపు
లచ్చెల్వచెవినంది నమరుసం పెగవువ్వచాయలజవాదినారభంబు [పంక్తి

తే. లమ్మెఱుఁగుఁబోడి పుక్కిటతమ్ములమున, బుగులుకొనువాసనయుఁ గొనిపోయి
ముఖనియాసలు సఫలత మొనయ నెదురఁ, బెట్టెఁ జలపాదితెమ్మెరపిన్నవాడు.

శా. అయ్యామోదము గానికాపుటగతం బైనన్ దశాస్యాసురుం
డయ్యారే పరమాద్భుతం బయినదివ్యామోద మేతెంచె నే
యొయ్యారంపుమీటారి చేరినది యాయుద్ధానభూభాగమున్
వెయ్యేలా యటు లైన ధాత నిపుడే వేనోళ్లఁ గీర్తింపనే. 185

వ. అని తలంచుచు నిజాగ్రభాగంబున. 186

- క. కరకంకణపదమంజి, రిరవంబులు దిశల నొరయ రశనయు మొరయన్
మరుగజ్వలగుట్టమువలె, సరభసమున వచ్చువేల్పుసానిం గాంచెన్. 187
- క. కని నివ్వెఱపడి భ్రమఁ గొని, తనువు మఱచి కొంతవడికిఁ దనుఁ దెలిసి దశా
ననుఁ డివ్వనితననూనిల, సనములు పలుమాఱుఁ బొగడసాగెన్ దనలోన్. 188
- సీ. మించి దృష్టికి మిఱుమిట్లు గొల్పెడునిది తెలియఁ గారుమెఱుంగుదీఁగెయేమొ
కార్తెఱుంగున కిట్టికళ గలదే యిది సాబ గైనవెన్నెలసోగ యేమొ
వెన్నెలసోగ కీచిన్నె లున్నవె యిది మరునిరాచిల్కసాంబ్రాణి యేమొ
చిలుకసాంబ్రాణికిఁ జెలువంపునడ లుండునా యిది కలికిరాయంచ యేమొ
- తే. కలికిరాయంచ కీసోయగంబు గలదె, యిమ్మెగల దిది జాళువాబామ్మ యేమొ
జాళువాబామ్మ కీవిలాసములు గలవె, మెచ్చ నగునచ్చరనెలందిమిన్న యేమొ.
- మ. మదనుండే సృజయించె దీని నజ్ఞపై మా టొడ్డి లే కున్న నీ
యుదులుంగుబ్బలపొంక మీమొగములో నొయ్యార మీమేనిలో
కుదు రీకన్నులబెల్కు లీతళుకుకీల్ గొప్పన్నశృంగార మీ
పదియార్వన్నె పసిండిచాయ మఱి యేపద్మాక్షికిం గల్గునే. 190
- సీ. కలువ లీ డనవచ్చుఁ గలువల కిటువంటిసాగనుడాలు మెఱుంగుచూపు లున్న
జక్కవల్ సాటి నాఁ జను జక్కవల కిట్టియెడ లేనిపొందిక లేపుడు నున్నఁ
దేంట్లు దీ తనఁ దగుఁ దేటు లీఁటున గుంపుఁ బాయక జత గూడి యున్న
జిందంబు సరిపోల్చఁ జెల్లుఁ జిందమున కీయందంపుటెలుఁగుచె ల్వంది యున్న
- తే. నెటుల సాధర్మ్య మించుక యేని లేని, వాని నెటువలెఁ బ్రతిసేయ వచ్చుదీని
జళుకువాలన్నలకు గుబ్బచన్నలకును, గప్పకీల్ గొప్పనకుమెడయొప్పనకును.
- ఉ. పచ్చలకంకణమ్ములును భాసిలుదాపలికేల జాళువా
కుచ్చలకొంగు దాల్చి తళుకుందెలిచెక్కులు చెమ్మరింపఁగా
హెచ్చుపిఱుందుభారము సహింపక నెన్నడ లింతి కొంచఁగా
నెచ్చటనుండి యెచ్చటికి నేఁనెడునో యిది యొంటిపాలునన్. 192
- మ. నునువాలూపుల బెల్కు నెమ్మెగమునందుం దెల్ల మాతెల్వి గు
ల్కునడిల్ గీల్కొనుత త్తిరింబు పలుకోర్కుల్ సంతసంబుం బెనం
గొనుభావంబు సఖిహింఁ క్తులపరాకున్ మీఱ నిక్కొమ్మ యొ
క్కనిపై మేల్పడి యేగుచున్నసాలపుం గాన్పించె నాచూడ్కికిన్. 193
- సీ. ఏమోహనాంగుఁ డీయెలనాగముచ్చటల్ వించుఁ గాఁగిట గారవించునొక్కొ
యేయెమ్మెకాని కీయింతి వాతెఱతేనె లిచ్చి పైకొని రమియించునొక్కొ
యేమనోహరుఁ డీవధూమణిమణితంబుచే బారవశ్యంబుఁ జెందునొక్కొ
యేవన్నెకాని కీలావణ్యపతిగోటిచెనకులు కళ లూరఁ జేయునొక్కొ
- తే. యీవెలదిజన్మనామంబు లేమియొక్కొ, మేలుగొని నన్నరతికేళినేలదొక్కొ
యేలకుండిన దీని నే నేల విడుతు, నని దశాననుఁ డుద్వృత్తి నట్టె లేచి. 194

ఉ. బావురుగానిఁ జూచి వెఱ పైకొనఁ దల్లడ మందుమారుతే
జీవలె గుండె జల్లు మనఁ జేడ్చడి వేల్పు వెలంది పోవ నా
తోవకు నడ్డమై నిలిచి తొయ్యలికేల్లవఁ బట్టి నిల్చి సొం
పావహిలంగ దానిమొగ మట్టె కనుంగొని రావణుం డనున్.

195

—❦— రంభారావణసంవాదము ❦—

ఉ. ఎవ్వరిదానవే జలరుహేక్షణ యెయ్యది పేరు దెల్పువే
జవ్వని యెవ్వనిం దలంచి చయ్యనఁ బోయెదవే మిఁకాని నీ
జవ్వనమున్ విలాసమును జక్కఁదనంబును నీటుఁ జూచినన్
బువ్విలుకానికైన భ్రమ పుట్టు గదే భువనైకమోహిని.

196

సీ. కురులు నున్నఁగ దువ్వి కొప్పుఁబెట్టిననీటుఁగనుఁగొన్న మోహంధకార మొదపు
రై కలఁగ గుల్కుతోరంపుగుబ్బలకుంకుమపుఁబూఁతఁ గనుఁగొన్న మలయు రక్తి
చెవిసంది హోయలుగాఁ జేర్చినతొగరేకుఁ దిలకింప నామోదములు జనించు
సాగసుకుచ్చెలముడి జోక శోభిలునాభిఁ జూచిన మరువడి సుల్లు వొడముఁ

తే. గప్పురపు రేఖ దగునెమ్మెంగుంబుచందు, రహివిలోకింప మదిచందురా గరంగు
నింతసింగార మూని యాయుంతిఁ గూడి, యెందుఁబోయెద వీవేశయందుబాల.

సీ. దినము ఫలాహారమునఁ దపింపఁగఁ గదా చిలుకలు నీలాగు పలుక నేర్చె
దలిదటాకులు దిని తప మూనఁగాఁ గదా పైకంబు నీపాటి పాడ నేర్చె
నలరు తేనియ లాని యడవినుండఁగఁ గదా యళులు నీచూపుల ట్లలర నేర్చె
జలము గ్రోలి తటాకముల వసింపఁగఁ గదా యంచ నీనడలసోయగము నేర్చె

తే. నలఁత యిటువంటిసీమాట నీదుపాట, నీసాలపుచూపు నీనడల్ నెమ్మి వినఁగఁ
గనఁగఁ దొరకు నెసామాన్యకాముకులకుఁ, బలుతపంబులుగావించిబడలకున్న.

ఉ. కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక లెత్తఁ దేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోలి నునుచెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచుం
గప్పురవీడె మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చి యంత ని
గొప్పపిటుందుపై నొలసి కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్.

199

చ. పలుకులు వేయు నేల నిను బాల కనుంగొనినంతనుండియుం
జిలుకపటాణికాతు త్వర నేసె నిఁకం దమి నిల్పఁ జాల నీ
మొలకమిఁకారీ తేటనగుముద్దుమొగం బొకయింత యెత్తి తొం
గలినునుతెప్ప లార్చి గడకంటఁ గనుంగొని కౌగిలింపవే.

200

ఉ. లోకము లేలువేల్పుదొరలున్ సురలున్ నరులున్ భయస్థులై
చేకొను మంచు నన్ను నుతి నేయుచు మ్రొక్కుదు రట్టివాడ నే
నీకు నిజంబుగా నలచి నేఁ డిదె యంజలి చేసి మ్రొక్కెదం
జేకొని మోవితేనె దయ నేయఁ గదే తగదే కలంపఁగాన్.

201

- మ. అనుమానింపకు నన్ను వంటిపురుషుం డాశించినం ద్రోచిరా
జని వేటొక్కని డాయ నాయమఁటె నాయందున్ విమర్శించి చూ
చిన గోరంత కొఱంతయుం గలదె నీచెల్వంబు సాఫల్యముం
గన నాముచ్చట దీర్పవే యని బలాత్కారంబు గావించినన్. 202
- క. గడగడ వడఁతుచు నుడువులు, తెడఁబడ సి గ్గడర నెడఁద దడదడ మనఁగా
జడుపుంజెమ్మట నొడలుం, దడియ దశాన్యుఁ గని రంభ తడయక పలికెన్. 203
- ఉ. వేషకకాండ్రకై తిరుగువేశ్యల నాడినజాడ నన్ను ని
ట్లాడఁగఁ బాడి యానె దనుజాధిప మామవు నీవు నీకు నేఁ
గోడల వావి దప్పుదురె కోవిదు లన్యులు మోహదృష్టిపై
నాడిన మాన్పు నీవె కలియం దమకించెద వేమి సేయుదున్. 204
- చ. పాలు పగు బ్రహ్మవంశమునఁ బుట్టి శ్రుతుల్ పఠించి ఘోరని
ష్ఠలఁ దపముల్ ఘటించి బహుసత్కియ లూఁదినమిమ్మువంటి పె
ద్దలె తగువావియున్ వరుస దప్పి చరించిన నమ్మ చెల్లగా
ఖలు లిఁకఁ బాయ నేరుతురె కాపథముల్ దనుజేంద్ర నావునున్. 205
- క. పకపక నగి దశకంతుఁడు, సకి నాతనుజునకు నీవు సత్తివై కోడం
డ్రిక మెపుడు చేసితివి నీ, మొకమే నే నెఱుంగఁ దెల్పుము నిజం బనినన్. 206
- శా. అంభోజానన పల్కెఁ దావకసుతుం డౌనేకదా యంచితా
రంభం డానలకూబరుం డతఁడు భార్యం గా ననుం జేకొనెన్
రంభానానుముదానఁ గోడలిని గానా నీకు నీపట్టితో
సంభోగించినయప్పడే తెలియు మీచందంబు దై త్యేశ్వరా. 207
- ఉ. నీకొమరుండు మెచ్చుటకె నేఁ డిటువంటిమనోజ్ఞ వేషమున్
జేకొనిపోయెదన్ విడుపు శీఘ్రమె పోవలె వేచియుండు నా
రాక కతండు విక్రమధురంధరుఁ డించుక యల్లెనేని చీ
కాకువడున్ జగంబు లదిగాక తపోధనవంతుఁ డారయన్. 208
- క. నన్ను గని కోడ లనుచును, గన్నులఁ గప్పకొని ప్రియము గావించుడు మీ
యన్నయు వదినెయు నటువలె, మన్నింపఁగఁ దగదె నీవు మామవు గావే. 209
- చ. కొమిరెలు నీకు లేరె పదికోటులు వత్తురు కోరి తేని నీ
తమకము మేర గాదు సుతుదారను బట్టి దశాన్యుఁ డెంత య
క్రమ మొనరించె జూడు మనరా సరివా రపకీర్తి హేతువా
నిమిషనుఖంబుఁ గోరి జననింధలఁ బొందుదురే భవాదృశుల్. 210
- మ. తగదయ్యా దశకంత వంశగుణవిద్యాశ్రీలఁ బోకార్చుచే
త గదయ్యా యిది తాల్చి నన్ విడిచి పెద్దల్ సన్న తోనన్ మెలం
గి గురుత్వంబు వహింపవయ్య యని యగ్గీర్వాణిప్రార్థింపఁగా
నగుచున్ దైత్యుఁడు రంభవా తెలిసెఁ గాంతానీ తొడల్ చూచినన్. 211

సీ. పాండరీకనిరూఢిఁ బరఁగువారికిఁ గాక కలికి నీకనుదోయిఁ గాంచఁ దరమె
హరిమేధకలనఁ బాయనిధన్యలకుఁ గాక పడఁతి నీలేఁగాను పట్టఁ దరమె
తెలికై దువ్వులఁ దారసిలుసూదలకుఁ గాక చెలి నీకటాక్షంబుఁ జెందఁ దరమె
ధర్మసంగతి మీఱఁ దగుఢీదులకుఁ గాక చెలియ నీకనుబామల్ తెలియఁదరమె

తే. రాజసూయక్రియాలీల రహి వహించు
సుగుణులకుఁ గాక నీముద్దు మొగము దొరయఁ
దరమె యితరుల కతనుండు తజీమె నన్నుఁ
దర మెఱిగి చన్నుఁగవఁ జేర్చి తడఱి ప్రోవు.

212

చ. కులిశముచేతఁ గానిపని కోమలి నీనునుసోగకల్కివాల్
తళుకుమిటాఁచూపులె కదా నెఱవేర్చు బలారికొల్వులోఁ
గలవెలయాండ్రకెల్లను శిఖామణి వీవె కదా మఖక్రియల్
నలిపెడివారి కంచితఫలంబు గదా నినుఁ గూడి యుండుటల్.

213

చ. పెడవిలుకాఁడు నల్ బరిభవించె నికల్ నిను మానఁ జాల నె
క్కడిపెడవాపు లెన్నెదవు కామిని యెక్కడ నేను మామ నె
క్కడికొడు కేటి కోడలవు కంటిమె యచ్చరమచ్చెకంటి కె
క్కడ నొకదుండె భర్త యనఁగా విని యుంటిమె తిక్కు లేటికిన్.

214

మ. అలివేణి పదిలోపలం బదునొకం డై యుండెనో లేదో జ
క్కులరేరాయలపట్టి యంతటనె నీకుల్ వాఁడు నిక్కంబుగాఁ
జెలుపుండే కద నీకు మామ నగుదుల్ జేజేలకుల్ నీకునుం
గలవే వావులు నన్ను మాత్రము వితా కారెంటురే మాటలన్.

215

సీ. జనకుండు సుతుఁడును జన్నంబు సేసిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు
నన్నదమ్ములు సోమయాజులై వెలసిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు
బావయు మఱఁదియు బవరానఁ గూలిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు
నల్లుడు మామయు ననిఁ ద్రెల్లి వచ్చిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు

తే. వావి వరుసలు గణియింప వచ్చితేని, వనిత మాతోడ మాటాడ వశమె నీకు
జాలు నిక నేల ర మ్మని కేలు వట్టి, బాలఁ గొనిపోయి చెంగల్వపాన్పుఁ జేరి.

సీ. తమకించి యొడినుంచి తమ్మిఁబోలినమోము జిగి దక్క మోములు చేర్చిచేర్చి
యెలతూండ నగుబాహువులుగుండబెడిదంబు లగుసందిభులసందినదిమి యదిమి
లవలీదళములట్ల సవరై నచెక్కులు వాడువాఱఁగ ముద్దులాడియాడి
చిగురుఁ గేరెడుమోవి నొగిలించి పలుగెంపు లడరఁ జేయుచుఁ దేనె లానియాని

తే. కుసుమమంజరు లన మించుగుబ్బచన్న, లగడుపడ బెట్టు కరముల నలమియలమి
నీవి నడలించి బడలించి నెలఁత నవుడు, కఠినరతుల నలంచె రాక్షసవిభుండు.

మ. అకృతాశ్లేష మవీక్షితానన మయ్యత్రాలాప మవ్యంజిత
భ్రుకుటికప్రణయం బకల్పితసకృత్పుంభావ మవ్యక్తబం
ధకళామర్త మలబ్ధకూజిత మసందృష్టాధరం బయ్య దై
త్యకులేంద్రం గరగించె దానిరతి మాహా వానిమే లిట్టిదో.

218

మ. కటిచక్రంబు చలించె హారగతముక్తాతారకల్ రాలె నం
తట మోమౌదొగతేనిఁ గుంతలవిభాధ్వాతంబు వ్యాపించె ను
త్కటవత్తోజగిరుల్ వడంకె నవలగ్నవ్యోమమున్ మేఖలా
ర్భటి మ్రోసెన్ దనుజుండు బల్కి మెయి రంభం బట్టి భోగింపఁగన్.

219

సీ. రాజహంసవిహారమణీయతార్హ్వ మోకొలని లులాయంబు కలఁచినటులు
సింధురాయకుపొందు నేయఁ బోయెడితరంగిణి మదేభము గలఁగించినటులు
పున్నాగసంశ్లేషమున కెక్కు నెలతీగెఁ జెనకి గాడ్పు చలింపఁ జేసినటులు
వలరాజుచే మించువహిఁ గాంచి దులకించు నలయంచగిటినొంచి యలఁచినటులు

తే. ధనవిధుని పట్టి గనునట్టితలఁపు పుట్టి, యేగురంభను బలిమిమై నిటుల పట్టి
బెట్టిదవు కేళి నలముటఁ బెట్టి విడిచి, పెట్టె దశకంఠుఁ డామేలు కట్టి నెట్టి. 220

వ. ఇక్కైవడి నమ్మెక్కలివగరక్కసిచుక్కలరాజుచేత నొక్కవడువున విడువంబడి
వెంబడిం బడి నిబ్బరంబుగాఁ దఱుముగబ్బి బెబ్బలివాతికిం జిక్కియుం జిక్కక
మగుడినహరిణికిరణి రాహుముఖగహ్వరంబునం బడి బయలు దేటిన చంద్రకళ
చందంబున నుద్దండస్థధృతుండాగ్రనిహతిఁదప్పి వెలువఁచుచిలువచెలువచెలువునఁ
జెడరినముంగురులతోఁ బెడరినబెళుకుచూపులతోఁ బ్రిదిలిన నీవీబాధంబుతో
వదలినకేళపాశంబుతోఁ బరిలినబింబాధరంబుతో నొగిలిన చెక్కుటద్దంబులతోఁ
గరఁగినకపురంబుతిలకంబుతోఁ బెరిగినతారహంములతో బడలిన నెమ్మెగంబుతో
వెడలినయశ్రుజలధారలతో సాలసినకన్నుదామరలతో నలసినకోమలాంగ
శంబులతో వాడినవిరిసరులతో వీడినభూషణంబులతో నసియాడుచిన్నయడు
గులతో వసివాడు నెన్నడుముతో నలఁగిన గబ్బిగుబ్బులతోఁ గలఁగిన నెమ్మనం
బుతో గాసివడినజఘనంబుతో వాసిచెడినతనుకాంతితో ప్రీలినకంచుకంబుతో
రాలిన చేర్చుక్కిముత్యములతోఁ బాలుపులేని యంగరాగంబులతోఁ దలఁప
రానిదీనభావంబుతోఁ గసిగందిన బాహులతలతో వెనఁ గుందిన పెందొడ
లతో నెడలేనిగోటిచెనకులతోఁ గడలేనిచింతాభరంబుతో నాకారంబుఁ దాల్చి
వచ్చినశోకరసాధిదేవతవలె నద్వైవతయువతీమణి త్రోవకెదురువచ్చియాటడించి
మచ్చికమాట లాడు నెచ్చెలికై దండ గొని యలయుచు సాలయుచు నిట్టూర్పు
నిగుడించుచుం జని చని.

221

మ. అలకాపట్టణరాజమధ్యమున నీ టాసీలవుంగోటలో
పలిబంగారుహాజారమున్ గడచి నున్ బ్రాగెంపుకామేడలో

నలుకన్ గీల్లడ గొట్టుకేళికిని జోహారిడ్డ కెండమ్మిబొ

దళపున్ కాతును వ్రాసినట్టిపడకింటన్ మించుపూఁబాన్పునన్.

222

సీ. హెచ్చువాసనవక్క లిచ్చి చుట్టినయాకుమడుపు లీ. దివిరెడునడపదాని
వినికివేళ యి దంచు వీణె మెచ్చుగ మేళవించి తెచ్చినగానవిద్యదాని
బాలివోనినేర్పుతోఁ బూవుటెత్తులుగట్టి వేడ్కఁ గానుక లిచ్చువిరులదాని
బరిహాసకులు నటుల్ బయకాంపు మొగసాలఁ గాచినా రని తెల్పుకటికదాని

తే. నించుకయుఁ దేజి చూడక నెంచుమీఁది

హాళియును లేక యింత ప్రాద్దాయె రంభ

రాక యున్న దదేమికారణమొ యనుచు

దలఁచు నలకూబరునిఁ జేరి తలిదబోడి.

223

క. అడలుచుఁ గాటుకకన్నీ, రుడుగక జడివట్టి కురియ నొడలు గడగడన్

వడకఁగ నిట్టూర్పులసెగ, లడరఁగ దీనగతి నలెనియడుగుల వ్రాలెన్.

224

ప. ఇవిధంబున.

225

చ. అడుగుల వ్రాలి యేడ్పుజవరాలి విరాళియు వింతత త్తటం

బడరఁగ లేవ నెత్తి యొడియం దిడి చేలకొనం గనుంగవక

జడిగానునశ్రువుల్ దుడిచి జాతెడి కొమ్ముడి చక్కఁ బెట్టి యా

బిడ మొగ మట్టె గల్గొని కుబేదనికూఁమిపట్టి యిట్లనున్.

226

సీ. కవజక్కవల పెక్కుఁ గాంచునీచనుదోయి కలికి యేకతినుండు గాసిపటిచె

గొదమతుమ్మెదలల్లుపొదలునీ నెఱికురుల్ చెలియ యేమలినుండు చిక్కుపటిచె

వెలలేనికళలతో వెలయు నీనెమ్మాయు వనిత యేవికలుండు వాడుపటిచె

నంటినఁ గందుపూవంటినును మేను మగువ యేదుర్జాతి యగడుపటిచె

తే. నలఁత యేచలచిత్తుండు నీపిసాళి, కలికివల్లన్నులను నీరు గ్రమ్మఁ జేసె

దరుణి వివరింపు మేనీచతముండు మీఁది, చే తెలుంగక నిన్నితఁ జేసె ననిన.

ఉ. కోమలి వంత నున్ను రని కుందుచు మేను సెమర్పఁ గేలుకెం

దామరిదోయి మోడ్చి ధననాయకనందనుఁ జూచి పల్కె నో

స్వామి నినుం గనుంగొనెడివాంఁ డివంబుననుండి యీవయ

స్వామిణితోడఁ గూడుకొని చయ్యన నే నిట కేఁగుదేరఁగన్.

228

మ. ననుఁ ద్రోవం దిలకించి పంక్తిముఖుఁ డన్యాయంబునం గేలుప

ట్టినచోఁ బట్టి రమించినట్టితెలిగంటిం బట్టి భోగింప వ

చ్చునె మామా తగ దంచుఁ గోడల నటంచుక జాలఁ బ్రార్థించినక

వినఁ డద్దుప్పుడు బల్కి బట్టి చెఱచెక వేమాట లిం కేటికిన్.

229

చ. తగవును ధర్మ మూఁకొననిదైత్యునికిం బలుకాన దిక్కులే

కగపడి గాసిఁ బొందు మని యంబుజగర్భుండు వ్రాసి యుండఁగా

వగ లిక నేల యైన బలవంతుఁ డొకం డిటు చేసె నంచు నీ
ముగమునఁ దెల్పి నీహృదయమున్ నొగిలించుట కార్తి జెందెదన్. 230

చ. అగములవ్రక్కలించుకులిశాయధునంతటివానివీటిపై
జగడము సేయఁ బోవునెఱసాహసి పట్టిన నాఁడుదాన నే
వగ విడిపించుకోఁ గల నవారణ మానము పోకముందరన్
దెగువకుఁ జొత్తు నన్నఁ గువిధిక్ విధి చేసె నమర్త్యకాంతగాన్. 231

— సలకూబరుండు రావణుని శపించుట —

క. సలకూబరులిగికొఁగిట, సలరుచు సుఖయించు రంభయట యిరువదిచే
తులరక్కసిబలుసందిటఁ, గళవళ మందునట దైవగతి కే మందున్. 232

మ. అనుమాటల్ విని గుండె దిగు మనఁగా నాస్యంబు కెందమ్మితో
నెన గాఁ గన్నుల మంట లంటికొనఁగాఁ నీర్వాభిమానంబులన్
బెనుగాయంబుల నాత్మ నొప్పికొనఁగాఁ బేరల్క శాంతిక్షమల్
సనఁగా నన్నలకూబరుండు దనుజన్ శాపింప నుద్యుక్తుఁ డై. 233

మ. తనలో నొక్కముహూర్త మయ్యసురకృత్యం బెల్లఁ జింతించి వీ
ని నిరోధించుట మంచికార్య మనుచున్ నిష్కర్ష గావించి ది
గ్గనఁ బూఁబానువు డిగ్గి దోయిటను గంగాతోయముం బూని బు
ద్ధి నిరూఢస్థితి మించి రావణుని నుద్దేశించి సక్రోధుఁ డై. 234

ఉ. ఈదనుజుండు కోరిక వహింపనిరంభను బల్కిఁ బట్టిన
ట్లాడట నింక నొప్పనిమ్మగాక్షుల బల్కిని బట్టెనేని స
మ్మాదము దీట నంత శిరముల్ పదియుం బదిసూలువ్రక్క లై
మేదిని గూలుఁ గావుత నిమేషములో భవనంబు మెచ్చఁగన్. 235

మ. అని శాపోదకముల్ విసర్జనము సేయన్ దేవతల్ మెచ్చి బో
రన వర్షించిరి పుష్పవర్షము లవార్యస్సారధారాధర
స్వనగంభీరమృదంగఘోషముల దిచ్ఛక్రంబు భేదిల్లె నం
దునఁ గాజేరి నుతించుచున్ సతులు సంతోషించి రెంతేనియున్. 236

క. ఆపౌలస్త్యకుమారుని, శాపము విని పంక్తిముఖుఁడు సంతాపించెన్
బ్రాపించె నాటనుండియుఁ, గోపనలమనోంబుజానుకూలత్వంబున్. 237

వ. తత్సమయంబున. 238

శా. అన్నాళీకభవప్రద త్తవరమాహాత్మ్యంబునం గూర్చు డై
యెన్నం డెవ్వరి రావణుం డతనిదుష్టేచ్ఛల్ నివారించె నేఁ
డన్నన్నా సలకూబరుండె ప్రబలుం డంచున్ సుధాంధుల్ నుతుల్
పన్నున్ సాగిరి శారలం బడినబాలల్ వొంది రానందమున్. 239

క. అలప్రియురాలికి నిటువలె, నలకూబదుఁ డుత్సవం బొనర్చి తదీయా
విలభావ మడఁచి యిచ్చకు, వలసినటుల మెలఁగె రామ వసుధాధీశా. 240

—❦— ప్రభాతవర్ణనము ❦—

వ. అని పల్కి యగస్త్యమహామునిచంద్రుండు వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె.

సీ. పాండరీకనమృద్ధిఁ బాపఁగా శశిక్షీర్తి మలఁగె నానెన్నెలలో కలఁక బాతెఁ
బతివివర్ణత స్తుక్కునతుల కన్నులపోల్కి రాజు చెన్నఱఁ జకోరములు బడలెఁ
బద్ధినుల్ వెతఁజెందఁ బరిహసించినదోషమున నాఁగఁ గుముదినల్లురువుదొఱఁగెఁ
బాంధసంహారి పాపమున మూర్ఛిత మారుఁ డన రతికుచముల నలసి తూఁగె

తే. నిదుర లుడిగి వునారతి కెదల వ్రాలు, వాలుగంటులయాణిముత్యాలనరుల
తైత్వమున నుల్కిపడి రభసమునలేచు, తత్పతులనన్వే దీపికలో ధనశరుచుల.

ఉ. కంతురణాంతతాంతవిటఘర్తకణాపనయప్రవీణసౌ
ధాంతరభామినివ్యజనతాంచితవృత్తకుచోత్తరీయచే
లాంతమ్మగీమదాగురుసితాభిపటీర విశేషవాసనా
క్రాంతములై దిగంతములఁ గ్రమ్మె నిశాంతమరుత్కిశోరముల్. 243

క. మునుకొని వేకువఁ దనగిరి, దినమణిఁ గన దివురుపూర్వదిశకుం గొనఁ జూ
పిన ముంగరముత్రైమువలెఁ, గనఁబడియె వేగుచుక్క కలధౌతరుచిన్. 244

ఉ. కాయజుగారి కోడి మును గౌతమికై తమకోడిజాతివాఁ
డాయె నురేంద్రుఁ డట్టిదొర నాఁగి జయింప దశాన్యుఁ డీయెడం
బోయెడు నిత్రైఱంగు వినుప్రోలికిఁ దెల్పుద మంచు బెట్టుగాఁ
గూయిడుచున్నవో యనఁగఁ గుక్కుటముల్ రొడ సేసె దిక్కులన్. 245

క. తమి విధుఁ గలసినయాబర, రమవులకాంతురపరంపరలు దోడ్తోఁ డ
త్సమయశిశిరానిలునిచే, సమసెనొ యనఁ దారకావ్రజంబు లడంగెన్. 246

క. చెలిమికి నినుండు బలుకర, ములతోఁ జనుదేర మిన్నుముట్టినయుదయా
చలపతికి వేళ వీచిన, తెలివీచోపుజిగి దూర్పు తెలతెల నయ్యెన్. 247

తే. ఎందు ద్విజరాజునామించుచండమామ, మనలనిద్రాంధకారాద్ధి మునుగఁజేసె
మేలుకొలిపె నినుం డెంతమిత్రుఁ డనెడి, భాతె బులుఁగులు కలకల పలికె దిశల.

చ. లలితమరందకాంక్ష ముకుళంబులఁ జిక్కిన కైతవంబునం
బిలుకల నాండ్రనుకొ విడిచిపెట్టి నిశం బ్రతిపక్షబంధులౌ
కలువల కొద్దికై యవియుఁ గందినఁ గ్రమ్మఱ జేరుతేలుల
గలకల నన్వేఁ బద్మినులు కమ్రతరాచ్చివిభాచ్చలంబునన్. 249

మ. గిరిభృద్వక్షముఁ బాసి తావి కిర సౌ కెందమ్మి పూమించుటు
ప్పరిగఁ శ్రీవెలయక సరోవరసభాభాగంబునకొ మించె బం

భరభామామ్మదుగానముల్ కవివరప్రత్యగ్రపద్యార్భటుల్
తరళోత్తుంగతరంగరంగవిలసత్కదంబిసీలాస్యముల్. 250

చ. అలయక యెల్లడక మెలగి యం దొకచో నితరేతరాననం
బులు దిలకించి యెండొకటి మూమ్మనుచుకొ దమిఁ జేరి చంచువుల్
గళముల నుంచి నిల్చి యెఱకల్ తనువుల్ గదియించి చొక్కుచూ
డ్కులు నిగుడం బయోదహకుడుంగములుకొ విహరించె జక్కవల్. 251

శా. ఆందోళింపఁగఁ జేసె ముందు రజతాహార్యంబు లంకేశ్వరుం
డెందుం దుర్జయుడిందువీ దొరయుచో నే మెంచునో వాడు పొం
పొందం గానుకయిత్తు నంచుఁ దొలిగి ట్లుత్కంఠతో నెత్తుమేల్
చందాకెంపు తెఱంగునకొ దనరె భాస్వద్బింబముం దూర్పునన్. 252

శా. పగ్గంబుపుకొ బలుచిల్వరాపడగనుకొ బ్రాగెంపుతాచాయలకొ
డిగ్గం ద్రావి నవాదనాబ్జగృహవాటీభాగ్రమాసంచల
ద్వైగ్గాఢ స్తనకుంకుమద్యుతులతో రెట్టించి భాసిల్లెఁ ద
త్పార్థిగ్గి ర్యాతతధానురాగదుచులకొ బాలార్కశోణాంశువుల్. 253

ఉ. అంతకు మున్నె రావణనిశాటకులేంద్రుడు వీతనిద్రుఁడై
యంతికవాహినికొ వెలయ నాహ్నికకృత్యము లాచరించి దు
ర్దాంతరణోత్సవంబునఁ బ్రధానసహోదరపుత్రమిత్ర సా
మంతసుహృద్భటోత్తములమన్ననఁ దోకొని సేన లుబ్ధుగన్. 254

స్తంభర. కడలెం గంఠాణరింఠాగ్రనిహతి రజతగ్రావపాదాళి నుగ్గై
చెదరకొ హస్తీంద్రహస్తాంచితవమధుల జేజేలపెంద్రోవ లెల్లకొ
జొదు గొండకొ న్యుండనప్రస్ఫురితగతులచే ట్తోణి నీలం బతాకల్
గదియకొ వ్యాపించుటల్ చీకటుల రవిరథక్షత్త యంధత్వ మూనన్. 255

—❦— రావణుం డమరావతీపట్టణము ముట్టడివేయుట —❦—

చ. కడలి దళాననుండు లయకాలఘనాఘనగర్జితభ్రమ
ప్రదభటసింహగర్జన లపారగుహాకుహారంబు లానినకొ
బదులుగ మ్రోయు వేల్పుమలపజ్జకుఁ బోయె దదీయపాదముల్
చిదురుపల్లె ధరం గలయఁ జేయుచు సేనలు గొల్వ నుద్ధతిన్. 256

ఆ. పోయి తత్సమీపమునకుఁ గాన వచ్చు, వేల్పుపురము చూచి విస్మయపడి
చేరి యుపవనముల సేనలు విడియించి, యలప్రహస్తుఁ గని దళాన్యుఁ డనియె.

మ. కనుగొంటే యమరావతీపురము గంగాభేయతోయావగా
హనసక్తామరరాజితామరసపత్రాక్షీవిహారోత్తి ప
త్కనదంభగికణమాలికాతులితముక్తారత్న శిల్పప్రక
ల్పనభాగ్యప్రవిభావలక్ష్మితనభోభాగంబు భాసిల్లెడిన్. 258

- సీ. ఈపట్టణలలామమే కదా శతమన్యు రాజనం బొందించురాజధాని
యీసగరీరత్న మే కదా బహుపుణ్యములు సేయుప్రజ చేరుపుణ్యలోక
మీపుటభేదనంబే కదా యెల్ల సౌఖ్యము లిచ్చు ననుభూతిఁ గన్నపదవి
యీపురగ్రామణియే కదా యణరంగహతులు ప్రాపించు ప్రాప్త్యస్థలంబు
- తే. కల్పవృక్షము లున్నశృంగారవనము, లీనివాసంబుననె కదా యెసక మెసఁగుఁ
గామగవిఁ గట్ట నిది గదా గాడిపట్టు, దీని వర్ణింపఁ బరమేష్టికై నఁ దరమె. 259
- సీ. ఏచాయఁ గన్న రేరాచకావాకిళ్లఁ గొమరు మీఱినదివ్యగోపురములె
యేవీధిఁ గనుఁగొన్నఁ హీరవారప్రభాసాధారణోత్సేదసౌధమణులె
యేతోట లరసినఁ గేతకీపున్నాగసుమనోమనోహరిసుభిశములె
యేయిండ్లు చూచిన హీరతారచిరత్నరత్నసంపన్నతారాజితములె
- తే. యెందుఁ జూచినఁ బలుకోర్కు లిచ్చుతరులె
యేడఁ జూచిన వేడుక లిడుకోలకులె
యెచటఁ జూచినఁ బ్రతి లేనికృతక గిరులె
యిటులఁ గా కున్నఁ బ్రభూతి యెటుల గాంచు. 260
- మ. పరిభాకారసురాపగాలహరికాపాంశుద్యుతుల్ వజ్రభా
స్వరవసాచ్చతరప్రభల్ విధుశిలాసౌధాంశుయాశంబు లి
ప్పురిపైఁ గప్పినఁ జూడ నొప్పెఁ ద్రిజగత్పూర్వైభవంబుక జయిం
ప రహిం బైకొనుకీర్తివైఖరిఁ బ్రహస్తా చూచితే నాపుడున్. 261
- చ. అది విని మంత్రి యిట్లను సురారికులేశ్వర కీర్తి గాదు గా
యిది భవదీయవిక్రమసమృద్ధి నితేశ్వరు నేమి సేయునో
త్రిదశుల కేమిచేటా యని దీనత వెల్వెల నా పురీందిరా
సుడతివివర్ణ భావ మనుచుం గన నయ్యెడు నాదుచూడ్కికిన్. 262
- మ. అసురాధీశ భవత్ప్రీతిపశిఖి పై వ్యాపించె నాఁ బద్మ రా
గసముజ్జ్వంభితగోపురప్రభ యుదగ్రం బయ్యెఁ దద్ధామజా
లసమశ్రీల విశాలసీలవలభుల్ గాన్పించెఁ దజ్జ్వలల
శ్లైసఁగెన్ ద్వారకవాటవిద్రుమరుచుల్ వీక్షింపు మీప్రోలునన్. 263
- మ. తను రోధింపఁగ నేఁగు దొచినమిమున్ దన్పించి భేదంబుఁ జెం
దినస్వర్గక్షిద్యగశ్రుతోయకణపంక్తిం బోలెఁ గేళీసరగి
కనదాభీలమరాళపక్షయుగరుక్మంద్రాతపశ్రీద్రవ
ద్భవచంద్రాశ్చ నువేళ్ల జాలకగళద్వాగిపూర మొప్పారెడిన్. 264
- ఉ. ఈవట కిప్పరిక్ దివిజు లేలఁగఁ జూచినయట్టితప్పు చా
లేవర నన్ను బంపు మవలీలఁ ద్రివిష్టప మాక్రమించి యై
రావణదంతితోడ సురరాజును బల్విడిఁ బట్టి తెచ్చెదఁ
నా విని రావణుండు చిటునవ్వున నాతనిఁ జూచి యిట్లనున్. 265

ఉ. అంతటివాడ వాడువె కదా యయినా మధుమేఘునాదదే
వాంతకకుంభకర్ణుల నరాంతకముఖ్యులఁ గూడి యిప్పురం
బంతయు నాకమించి చతురధ్వము లానుక నిల్వఁ డంత జం
భాంతకుఁ డేమి సేయునో యటన్న హసా దని యాప్రహస్తఁడున్. 266

సీ. కుంభనికుంభముఖ్యులతోడ నలకుంభకర్ణుండు దూరుపుగవనియందు
మాల్యవంతుండు సుమాలియు బలయుక్తిఁ దగ మేఘునాదుఁ డుత్తరమునందు
ధూమ్రాక్షరుధిరాక్షదుర్దుఖాదులఁ గూడి మధునిశాటుఁడు పశ్చిమంబునందు
మారీచముఖులతో నారావణాసురాగ్రణిఁ గొల్చి తాను దక్షిణమునందు

తే. నిలుచునట్లుగ నియమించి నిఖిలబలము
పంచి యందందు విడియంగఁ బంచి నాల్గు
గడల నాల్గుసముద్రముల్ గ్రమ్మినటులఁ
జెలఁగి పటువాద్యముల్ మ్రోయఁ జేయుటయును. 267

వ. అప్పుడు.

268

మాలిని—

మురజపటహాథక్కాముఖ్యవాద్యస్వసంబుల్
పరదితిసుతసేనాపాలిఁ బల్కాటు మించెన్
సురలు చెవులు సోకన్ సుక్కి భీతిల్లి రాస్వగి
పురి నలుదిశలందుం బుట్టె నుత్పాతకోటుల్. 269

సీ. నిండినగేహముల్ నిండినట్లనె యుంచి బలువిమానము లెక్కి పఱచువారు
దగినవ నువులతోఁ దమవారిఁ గొని భీతి నెగిరి మహర్లోక మెక్కువారు
నాకరితో నాకరు దెల్పక యథాయథ లయి యేడ కేడకుఁ బరువెత్తువారు
నెందుఁబోఁ గాల్గొడ కిండ్లలో మూలమూలలఁ జొచ్చివడఁచుతో నలయువారు

తే. నెచటఁ జొచ్చినఁ బోనిత్తురే నిశాటు, లదిగొ లగ్గులవట్టి రిం కేటిస్వర్గ
మనుచుస్వర్లోకమునసారెకఱచువారు, నగుచునడలొందెరమరాలయంబువారు.

సీ. రణశూరులకు నప్పరఃస్త్రిలతోఁ గూడి వీధి సరాశంబు వెడలఁ బాసె
సోమయాజులకు రంభామేనకలఁ గూడి శృంగారవనము వీక్షింపఁ బాసె
బరమధార్మికులకు బసిండిమేడలచుండి వెలఁచులగానముల్ వినఁగఁ బాసె
సకలదివ్యోపసాదకులకు సఖులతో నలదేవనది సేదలూడఁ బాసె

తే. నున్న సురలకు నిండ్లలో నుండి యైన, సారిది నటు నిక్కి తలలెత్తిచూడఁబాసె
నలబలంబులతోఁ గూడి యలబలంబు, లయిరపురిఁ జాట్టుకొనునట్టియవసరమున.

వ. తలఁచునఁ గోటనల్లడలఁ దల్పులు వేల్పులు మూసి డాసి కొ
త్తళములపై నలంగములఁ దార్కొని మార్కొని విక్రమింపఁగాఁ
గలరణశూరు లై నయవికాదల వీరుల మెచ్చరించి పై
బలముల రాకఁ దెల్ప సురపాలకుపాలికిఁ బోయి యయ్యెడన్. 272

సీ. శచిముద్దుమోముఁ జూచుచు నాగకన్యానవీనగానము విను వింతహాయిలు
వేల్పులమనవులు వినుచు నచ్చరమచ్చైకంటులనటనంబుఁ గాంచుముదవు
ధనదాదిహితమంత్రిజనులతోఁ బల్కుచు మునులవాదులకు నవ్వెనయుహువు
మ్రొక్కువారలకుఁ గేల్ మోచ్చుచు గురుఁడనతిచ్చుయుక్తులెఱుంగు హెచ్చరిక

తే. దనకుఁ జెల్లు ననంగ సంతన మెసంగ [యుఁ
వై జయంతంబుపైఁ గొలు వై జయంత
ముఖులు బర్హిర్ముఖులు చంద్రముఖులు గొల్వ
నిండుకొలు వున్న దేవతానేతఁ గనిరి. 273

మ. కని జోహా రిడఁ గోటనల్లవనులం గావున్నవా రేఁగుదెం
చినవారిం దవధారు దేవ యనుచుం జేమోడ్పుతోఁ గంచుకుల్
వినిపింపం దొలునాఁడె వేగదలచే విన్నట్టివృత్తాంతమున్
దనలోఁ దోచి బలారి మీర లిటకున్ రాఁగార్య మేమో యనన్. 274

ఉ. వారు విసీతు లై యనిరి స్వామి దశాస్యుడుఁ గుంభకర్ణ దే
వాయు మేఘనాదుడుఁ బ్రహస్తమధుప్రముఖుల్ మహాచమూ
వారము గొల్వ వచ్చి యిదె స్వర్గమునల్లడ లావరించి యు
న్నా రని విన్నవింప సురనాథుడు యోవకషాయితాక్షుడై. 275

శా. ఔరా రావణుఁ డబ్జగర్భవరగర్వాయత్తుడై నావురిం
గారింపం జనుదెంచెనే తనభుజాగర్వంబు నాచెంత నా
వారిన్ వీరి దలంచినట్లనె ననున్ వాఁ డెంచె గాఁబోలుఁ గా
నీ రక్షో బలవార్ధినస్త్రుబడశాగ్నిన్ నేఁడె యింకించెదన్. 276

వ. అని పలికి కొలువు గలయం గనుంగొని. 277

సీ. కోటవాకిళ్లు బల్కొత్తశంబు లలంగములు నేమటక కాచి మోహరింప
దాదుశిలాయంత్రతతి కొమ్మకొమ్మల దోరంబుగా నించి దురుసు నేయఁ
దలబొమిడికము కత్తశము కేడెము కత్తి యాదిగాఁ గలవి ముస్తీ దొనర్ప
నరదముల్ ద్వీరదంబు లశ్వముల్ మొదలైన సకలవాహనముల గంఘటింపఁ

తే. దగినవారి నియోగించి తనసమీప, మున వసించువులోమజాముఖ్యసత్తుల
మఱియుఁజనువారిఁ బ్రచ్చన్నమార్గమునను, స్వర్ణగిశ్మంగమునకంపితమఖుండు.

ఉ. కామగవీనుధాకలశకల్పకదివ్యమణివిభూషణ
స్తోమము మాటు చేసి తనతోడిదె లోకముగాఁ జరించుసి
ద్ధామరసాధ్యదుద్రతుషితానిలభాస్వరముఖ్యదేవతా
గ్రామణులన్ రణోత్సుకులు గా సెల విచ్చి యొకండు చెచ్చెరన్. 279

కమలవిలసితవృత్తము —

వనజనయనుఁ గరివరదునిఁ జేరం, జని ముకుళితకరజలజయుఁగుడై
తనువునఁ బులకలు తఱుచుగ మించక, వినయముగను సురవిభుఁ డిటులెంచెన్.

కవిరాజవిరాజితము —

జలజదళేక్షణ శాత్రవశిక్షణ శౌర్యవిచక్షణ చక్రధరా
కలితరవిగ్రహ కాంతిసువిగ్రహ కల్పషనిగ్రహ కంబుకరా
విలసితకేతన విశ్వనికేతన విస్మితచేతన వేషయుతా
సలిలభవాసన సమృద్ధిపాసన శార్దూలరాసన సాధునుతా. 281

మ. అవధా రయ్య దశాననుండు సబలుం డై నేడు నాట్యణం
బవరోధించినవాఁడు తమ్ముడును దోడైనాఁడు తత్పుత్రకుం
డు వృషాంకప్రియహోమనిష్ఠుల బలిష్ఠుం డై విజృంభించినాఁ
డు విశేషించి మధుండు బంధుఁ డయి వాఁడుం గూడినాఁ డియ్యెడన్. 282

ఉ. ఇందుల కేమి బుద్ధి గణించెదొ వైరుల నెట్లడంచెదో
ముందును వెన్నఁ దోచక యమోఘదయానిధి వంచుఁ జేఁతిన్
ముందు బలాదిశత్రుజయమున్ భవదుక్తి న కాదె కల్లె గో
వింద ముకుంద సీవె కదవే గతి వేగతులన్ దలంచినన్. 283

ఉ. ఆరయ సర్వభూతముల కాపుడ వయ్యును మమ్ముఁగూర్చి దై
త్యారిసమాఖ్యఁ గాంచితి తదాఖ్య యథార్థము సేయు మోదయా
నీరధి పాల ముంచినను నీళ్లను ముంచిన నీవ దిక్కు నీ
వారము నీమచి త్త మనువాసపుఁ జూచి జనార్దనుండనున్. 284

చ. అమరవరేణ్య యిట్టిసమయంబున రావణకుంభకర్ణులన్
సమరములోపలన్ గెలువ శక్యము గాదు తిదీయనందనుం
డమితపరాక్రమక్రమసమగ్రుఁ డజయ్యఁడు మీఁడ గొంతకా
లమునకు మానుషాకృతిఁ జెలంగి వధించెద వారి నందఱన్. 285

చ. హరి యరుదెంచి యూరక దశాన్యునిఁ దాఁకి వధింప లేక క్ర
మ్మరె ననునట్టిభావువముమాత్రమె నేనిపు డేగుదెంచినన్
హరిహాయ సీవె పోయి పలలాదుల మార్కొని తోచినట్టులన్
దుం మొనరింపు మిప్పటికిఁ దోడ్పడి మీఁడ శుభం బొసంగెదన్. 286

శా. దేవత్వంబున నుడియే యరిని మర్దింపంగ లే నంటివే
నీ వేలాగు సరత్వ మొంది పగవానిన్ గెల్చె దం టేని రా
జవప్రదృష్టమాట నిల్పుటకుఁ గాఁ జేకొంటి శాంతం బింకన్
భావిప్రాచితరామరూపమున నిప్పొలస్యుఁ బోనిత్తునే. 287

—❦— దేవదానపుల యుద్ధము ❦—

మ. అని పిమ్మొల్లిన వజ్రవచ్చి రణవాంఛాకల్పులక వేల్పులక
గని హర్షించి జయానకార్పణుల ధక్కాశంఖఘోషంబులక
దనుజస్తోమముగండె దిగ్గు మన రత్నప్రస్ఫురచ్ఛక్రశం
శినిజాశ్వధ్వజఘంటికాఘణఘణోగ్రస్యందనారాధుఁ డై .

288

సీ. ద్వాదశద్వాదశాత్తులతోడ వడిఁ బదుముగ్గురు విశ్వము ముందు నడువ
నుఁజలీల ముప్పదార్గురుతుషితలతోడ నెనమండ్రువసువులు నెనసి కొలువ
మెఱయు నర్వదినలుగురుభాస్వరులతోడ నలువదితొమ్మండ్రునిలులు గొలువ
రూఢి నేకాదశద్రులతోఁ బదునిద్దఱుసాధ్యు లుద్వృత్తి నడువ

తే. గరుడగంధర్వచారణఖచరసిద్ధ, యక్షకిన్నరకింపుసపాహిగుహ్య
కాదితేయమహారాజికాదిదేవ, నమితి నలుగడఁ గొలువ వాసపుఁడు వెడలె. 289

చ. వెలువడి యెప్పు డెప్పు డరివీరులఁ దాఁకుద మంచు విచ్చుక
త్తులబెడ గుండళ త్తళలతోఁ దనముందట వచ్చుదేవవీ
రులకును జేయి వీచుటయు రోసముతోఁ జని డైత్యవీరులక
దలపడి రాసురాసురులు దార్కొని రుగ్రతరాగ్రహంబునన్.

290

వ. అప్పుడు గొప్పచప్పు డుప్పతిల్ల బాహువు లప్పళించుచు ధరారేణువు లుప్పు
రంబునక బారయఁ గుప్పించుచుఁ దమచేతిహేతుల నరాతుల నొప్పించుచుఁ
దమదొరల మెప్పించువేల్పులును రోపాదుణితలోచనముల నిప్పు లురులక
బరుల నిలు నిలుం డని యెలుంగెత్తి పిలిచి నిలిచి యెదిరించియు ధిక్కరించియు
ఖడ్గాఖడ్గిక్ దలపడి యడిదంబును పొడి పొడి యై పుడమిక్ బడినఁ జిడిముడివడి
వడి నడరుపడి మగుడక గచాకచిక్ బెనంగురక్కనులు ననుంగుచెలికాండ్రకు
సహాయు లై యారసంబునక దారసం బైనబోరునక బేరువాడి మెఱసి
మున్ను తమవారల నొప్పించిన పువీరులక గడచి పోసీక డయ్యెక్ జేసి
కయ్యంపుటురువడి గనంబడఁ జేయుదేవతలును బంతంబు మెఱసి కుంతంబులఁ
బడఁ గ్రుమ్మిన నెమ్మేనినొప్పి దప్పు లెంచక కరాంచితపట్టిసంబులఁ దత్ప్రతి
పక్షహస్తప్రసారితకుంతంబు లానుకొని యట్టె నట్టనడిమికిక దెగఁగొట్టి కట్ట
లుక బిట్టెగసి జగజట్టితనంబున నెదుటివారియుదుటుమాన్నుదానవులును గఱ
కఱిక్ బెరయ మెఱయ సురియ లురంబునఁ గుచ్చి వీఁపున నుచ్చి పాటునం
తలో మరలమరలక దివియువారల లావెఱింగి యాడు గఱచి సురియతోడి
కరంబు కరంబు చలంబుతో బిగఁబట్టి వలకేలికరవాలంబునక దలలు కఱు
క్కున దెగ నఱుకుసురవీరులును బెడిదంపుకటారులక మెడిచినఁ గడువుల
నుండి బొసబొస వెడలుచ్రేవులప్రోవు లదిమి దిట్టతనంబుతో నడుమఁ జాట్టినట్టి
దట్టిచెఱంగుల నడంచి కట్టుకొని తము నొంచినవారిక బట్టికొని యట్టిబెట్టిదం

బులే యాచరించునిశాచదులును నిష్ఠురగదాఘాతంబులక దలలు వగిలి నొగిలి
బుడబుడ నెత్తురు గ్రక్కుచుండియుక బెండువడక కడిందిరిపులవక్షస్థలంబులు
శూలంబులక గ్రుచ్చి పడఁ ద్రోచి యేడ్చెఱక జూపు వినువీటిపోటుబంటును
గఠోరకుఠారధారల భుజశాఖలు నెఱికివైచినక గఱకు చెడక యదులక జ
ఱుకు చుఱుక్కునక గనుంగొనుచు మొఱకు తనంబున మీఁది కఱికి బెట్టుగాఁ
బడఘట్టనంబులు బరఁగించుట దనుజులు నెదురుగ నుండి చూచు తమయేలి
కలతో మా ద్దుర నిదె యిందఱ మ్మందించి వచ్చెద మని నొడివిన వడుపునక
గడిమి మెఱసి ప్రతిజ్ఞ లీడెచ్చుకొని సాంపు లొందునిలింపులును బెడబొబ్బ
లిడుచు నెదురుగా నడచు పెక్కుమందిపగఱుటపై రోషంబునఁ దార్కొని
తోమరముద్గఃభిండిపాలశూలక్షురికాది వివిధాయుధంబులసాధనంపు మెరవ క్లె
ఱింగించు న క్తంచదులును నడికలన నింటివారిక దలంచుకొని కేడించి వచ్చి
యచ్చటచ్చట మచ్చరంబుల నెదిరిబలంబు సొచ్చి వచ్చి నొచ్చువారిక జచ్చ
వారిక జూచి నిజకులసానపౌరుషంబులు దలంచుకొని ముంచుకొనునభి
మానంబుతోఁ గ్రమ్మఱక దొడర వచ్చు వియచ్చదులును జనకాగ్రజానుజానూ
జాదిబాంధవులును మ్మందినక బోలివోనిబంటుతనంబునక గంటకులపై నుర
వడించి యొంటిపాటునక దమయింటిప్రతిష్ఠలు నిలుపుకొను తొలివేల్పు
లును సూతాఱుగాయంబులక బడియుఁ గాయంబులనొప్పిఁ దలఁపక నేలినవాని
కార్యంబునకుఁ బాటుపడునమర్త్యభటకోటులుక గలిగి యుభయబలంబుల
వీరభటు లారభటులతో నుబ్బి గబ్బిబెబ్బులులవలె నుదుటుగల బొబ్బమెకం
బులవలె నుఱుమనిపిడుగులవలె నుడుగనికార్పిచ్చులవలె నుడివోనికాలనర్పం
బులవలె నురవడింపనిమడహత్తులవలె నోలమాస గొనక యొక్కచందంబునక
బోరుచుండి రట్టియెడ.

291

క. పడుతలలు తఱుచు నఱుకుడు, పడు చేతులు జడిసి బెండుపడుగుండెలు చే
డ్పడు మేనులుఁగడుత్రొక్కుడు, పడునడుగులుఁబంక్తిముఖునిభటులకుఁగలిగెన్.

నీ. అవుడు రావణుఁ డంప యజ్ఞకోపసుపార్శ్వ ధూమ్రాక్షయూపాక్షధూమకేతు
జంబుమాలినుమాలిశతమాయరుధి రాక్షసరమహాదంమహాకాయదూష
ణత్రిశిరోనరాంతకనురాంతక మహాపార్శ్వమారీచనుప్రఘ్న సూర్య
శత్రువృశ్చికరోమనర్పరోమాభేద్యకవచవిరూపాక్షకాలసేమి

తే. దుర్గుఖశుకాదివీరదైత్యులు ప్రహస్త
సహితై తీవ్రహస్తప్రశస్తశస్త్రై
ధాశధశ్యంబు లఖిలదిక్తులు మెఱయ
నామరచమూజగీషులై యడరుటయును.

293

చ. అనురుల మార్కొనక మఘవుఁ డంపిన సిద్ధులు సాధ్యు లశ్వలుక
వసువులు భాస్వరుల్ దుషితవద్యులు దుద్రులు విశ్వ లుగ్రసా

హసమున నొక్కటై యలప్రహస్తుడు మున్నగుసైన్యనాథులక
మరలక తాకి రద్దులను మార్కొను నద్దులసోల్కి నయ్యెడన్.

294

చ. అడదచు హుంకరించుచు నహంకృతి జూపుచు నస్త్రధారలక
నుడివడఁ జేయుచుక దెగడుచుక బెగడించుచు నిల్వించుచుక
గడఁగుచు నోసరించుచు ముఖముఖ నిల్పుచు బిట్టదల్పుచుక
జడియక పోరి రయ్యభయసైన్యములక గల యోధు లుద్ధతిన్.

295

చ. హరులు మదేభయాధముల నాఁగినకై వడి దేవవీరు ల
య్యుల నెదిర్చి శస్త్రముల నస్త్రములక నిగిడింప రక్తని
ర్మరములతోడిజంగమధరాధరపంక్తులఁ బోలి వార లం
దఱు నెనుతియ్యఁ గాంచి యెలనవ్వ వహించి సుమాలి యీనునన్.

296

చ. నిలగదోయి దేవరథినీవరులార యటంచు నుజ్జ్వల
జ్వలనదుచిప్రకాశ మగు న్యందన మెక్కి గుణంబు దీటుచుక
బురిపుసైన్యపాలకులపైఁ బ్రళయాశనితుల్యసాయకం
బులు నిగుడించి యార్చి పాలివోనిపరాక్రమవైభవంబునన్.

297

చ. వసువుల బిట్టదల్చి పితృవర్గములక బెగడించి విశ్వలక
వసమఱఁ జేసి సాధ్యులజవం బడరించి శరాళి రుద్రులక
దొనఁగులఁ బెట్టి చారణులదోహాశముల్ నడలించి యమ్మరు
ద్విసరము నొంచి భాస్వరులబీరము మాన్చి పరాక్రమించినన్.

298

ఆ. ఈనుమాలి సురల నిలులఁ జిక్కులఁ బెట్టి, నీనుమాలి చూడ నేల యనుచు
వసువు జాయుపేదవలెను సావిత్రాఖ్య, వసువు విక్రమించి వానిఁ దాకి.

299

శా. నీవీరత్వము గానిపించితివి మేల్ నేఁ డింక నాశౌర్యముక
నీవుక గన్గొన వల్వదే యనుచు నిర్దిష్టాస్త్రధారాహతిక
సావిత్త్రండు సుమాలి నొంచుటయు రోషభూకుటీరాజితం
డై వాఁ డేసినబాణముల్ నఱకి పూర్వాదిత్యుఁ డత్యుగ్రతన్.

300

శా. ఆకాశం బవియింపునాద్దు లెసఁగక జ్యోవల్లి మ్రోయించుచుక
బాకారిప్రముఖాసురుల్ బెగడ శుంభద్వజ్రశాతాశుగా
నీకం బవ్వసుగాత్రిపంజరమునక నించెక సటోత్పాటన
వ్యాకీర్ణక్రథ మైన కేసరివలెన్ వాఁ డల్లి దేవార్పితన్.

301

మ. పదిసారాచము లేసి మైమఱువు నిర్భగ్నుంబు గావించి యి
ర్వదిబాణంబుల తొమ్మగల్చి కరరాజుచ్చరాంబు ము
ప్పదివాల్తావులఁ ద్రుంచి సారథిశిరగపాతంబు రథ్యధ్వజ
చ్ఛిదనుక నల్వదిసాయకంబుల నొనర్చెక వేల్పు లుప్పొంగఁగన్.

302

వ. ఇవ్విధంబున.

303

- మ. విరథుం డైన సుమాలిపై నడచి నావిత్రుండు వృత్తారి భూ
ధరశృంగంబు శతారపాతమున విధ్వస్తంబు గావించువై
ఖరి నుద్దండభుజాగ్రమండితగదాఘాతంబునన్ వానిబల్
శిరముక్ గాత్రము నుగ్గుఁ జేసె దివిజశ్రేణుల్ ప్రహర్షింపంగన్. 304
- ఆ. అతనిపాటుఁ జూచి యశ్రుధారావూరి, తాత్సు లగుచు నెల్లరాక్షసులును
దలలు వీడ నాయుధంబులఁ బడవైచి, రణము విడిచి గనిరి రఘువరేణ్య. 305
- చ. ముదిపొలదిండిచేటు తమమూఁకల కొండలపాటు వేల్పుచు
న్నెదొరలగెల్పునీటుఁ గని నెమ్మది నీసును రోస మెచ్చఁ గెం
పొదనెడిచూడ్కితో దనుజయోధుల నిల్పుచు మేఘనాదుఁ డా
త్రిదశులఁ బిట్టెదిచ్చె దనతేఱు శిఖిద్యుతి నుల్లసిల్లంగన్. 306
- క. ఎదిరించి శిఖిశిఖాభ, ప్రదరపరంపరల నమరబలవనము దహిం
పఁ దొడఁగె జగతీస్థలి గ్ర, క్కడల రథము దుర్నిరీక్షగతిఁ జరియింపన్. 307
- క. అక్కడిదిజోదుముందరఁ, జక్క నిలిచి తేటి చూడఁ జాలక దివిజుల్
దిక్కమెకంబులవలె నలు, దిక్కులకుఁ బఱచి రేమిదెలిపెద నధిపా. 308
- తే. ఇక్కరణి దేవతలఁగొన నొక్కఁడేని, రావణాత్మజు నెదిరించి రణము సేయఁ
జాల కశిభీతిఁ జనఁ జూచి శతమఘండు, పేరెలుంగెత్తి వారలఁ బిలిచి పలికె.
- ఉ. ఆమరశూరులార తగవా పగవారలు సూచి నవ్వ సం
గ్రామము డించి పోవ భుజగర్వము ఖర్వము సేసి యూరకే
యేమిటి. కిట్లు పాతెద రొకించుక నిల్వఁడు మేఘనాదుశా
హమహిమం బింక మనజయంతుండు మాన్పు నటంచుఁ బల్కుంగన్. 310
- ఉ. అంతకుఁ మున్నె రావణి రణావనిఁ గెల్వంగ నుత్సహించి కా
లాంతకశౌర్యవంతుండు జయంతుండు సారథిఁ జూచి దేవతా
సంతతి నొంచురావణనిశాచరసూతి నెదిర్చి పోర నే
డెంతయు వేడ్క యయ్యెఁ జన నిమ్ము రథంబు రయంబుతో ననన్. 311
- జయంత మేఘనాదుల యుద్ధము —
- చ. స్వామి మహాప్రసాద మని చయ్యస నాతని తేరిసూతుఁ డా
గోముఖుఁ డాగతిఁ బఱప గోముఖనాదము లుల్లసిల్లు ను
త్రామనుతుండు రావణి నుదగ్రత మార్కొని భూరిబాణధా
రామయగాత్రుఁ జేసె నమరప్రకరం బది చూచి క్రమ్యతెన్. 312
- ఉ. పకపక నవ్వి రావణి సెగెనుర యోరి జయంత దేవతా
నికరములో బలాధ్యుడవు నీవె యొకించుకసేవు పాటి పో
వక నిలు నిల్చినన్ బొగడవచ్చును ని న్నని పల్కి శాతసా
యకముల సారథిఁ హయచలంబుల నొంచి యహంకరించినన్. 313

- చ. శతమఖనందనుం డతని సారథి నొంచి నిశాతసాయక
ప్రతతుల నించి మేను దధిరంబున ముంచిన గొచ్చి దండతా
డితభజగంబుమాడ్కి భుక్తిప్రకటికృతరోషుఁ డై దశా
స్యతనయుఁ డాజయంతునిసహాయుల నొవ్వంగ నేసె దూపులన్. 314
- వ. ఇచ్చెలువున జయంతునికిఁ దోడుపడ వచ్చినవియచ్చుదలమేను లుచ్చిపాట శరొ
చ్చయంబులు నిండించి యచ్చిఱుత రిక్కసుండు వెండియు. 315
- చ. అరదముమీఁద నుండియు బయల్పడ కుగ్రతమంబు పన్ని యం
బరగతుఁ డై శరాసనకృపాణపరశ్వభిండివాలము
ద్వరపరిఘాస్త్రోమరగదాముసఃఘురికాదిసాధనో
త్కరములు శైలశృంగములు గాటముగాఁ గురియించె నొక్కటన్. 316
- ఉ. అందున భీతిఁ బొంది సుర లందఱు నిల్చినచోట నిల్వ కెం
దెందొ చనంగ నాత్మభటు లెఱియు వంత గనంగ జూచి సం
క్రందననందనుండు దశకంఠసుతోత్థతచుగపరంపరక
గుందియు దేవసైన్యములఁ గోల్తలఁ జేయఁ గడంగుచున్నెడన్. 317
- తే. ఆమహేంద్రకుమారుమాతామహుండు
మనుమఁ డలయుట గని తన మాయ వలన
నైత్తికొనిపోయె జలరాశి కెవ్వ రతిని
పోక తెలియక యదృతాంబుధి మునుంగ. 318
- క. పతితేనిచానవలె దై, వతసేన గలంగి దానవప్రభుసుతుచే
నతిదైన్య మొందఁ గని సుర, పతి మాతలిదిక్కు చూచి పటుమతిఁ బలికెన్,
- చ. అలజడిఁ జెందెఁ సేనలు జయంతుని నెక్కడఁ గాన నైతి వే
ల్పులకు నజయ్యుఁ డై సమరభూస్థలి రావణి మించె వీనితో
గలహ మొనర్ప కున్న నిఁకఁ గార్యము గాదు రథంబు వేగ మా
తలి యటు పోవ ని మ్మరివధం బొనరించెద నేడు నాపుడున్. 320
- సీ. కమనీయశతకోటిఘంటికాఘణఘణారవముచే దిక్కుదుల్ సెవుడు వొండు
దశసహస్రదగ్రతరమణీమయచక్రచంక్రమణితి జగతి వడఁక
సకలలక్షణవిచక్షణలక్షణాయభువోత్థరజోహతుల సముద్రములు గలంగ
శరదభ్రమిభ్రమస్ఫురదడభ్రద్వజోద్భటభటార్భటి నభస్తటము వగులఁ
- తే. జక్రచాపగదాఖడ్గశక్తిశూల, కుంతతోమరపరిఘాదిఘోరసాధ
నాంశువులు శత్రుదృక్పాంతులపహరింప, సమరవిభు తేరుమాతలియపుడునడిపె.
- చ. నలుగడలక మరుద్వసుగణంబులు సాధ్యులు దుద్రులశ్వలుక
గొలువ వరాప్సరోయువతికోటులు ముందు నడింప శంఖమ
ర్దశమురజాదివాద్యనినదంబులు బోరుకొనంగఁ జారణుల్
పలుమఱు నెంచఁ గా ననికిఁ బాకహరుం డరుదెంచుచున్నెడన్. 322

- చ. అభిముఖుఁ డై దశాననుఁ డుదంచితకాంచనకింకణీకృత
క్షుభితదిశాకరిశ్రవణకోటర సౌరథ మెక్కి వాహినీ
ప్రభు లిరువంకలక గొలువ బంధురతూర్యరవంబు లొప్పు స్వ
ర్వభు నెదిరింప మాన్చి రణవీరుఁడు రావణి తానెదుర్కొనన్. 323
- ఉ. అత్తటిఁ గ్రొత్తగా బవర మయ్యె సురాసురయోధాకోటికిఁ
గత్తులబల్తెత్తళలు కత్తిళపుఁ మగతాతళత్తళల్
మొత్తము లై నభోమణిని ముంచె నభస్తటిసీమహోర్ములక
జొత్తిలఁ జేసె సైన్యయుగశోణరజశపటలంబు లొక్కటన్. 324
- ఉ. అందును నిందుఁ బేరు గలయట్టిదొరల్ నెఱయోధు లుగ్గులై
యందఱు నందఱై వెలుచ నార్చుచు నొండాదుఁ దాఁకి పోరి రా
క్రందునఁ గుంభకర్ణుఁ డధికత్వ ముందుగ నన్నఁడెంద మా
నందముఁ జెందఁగా రణ మొనర్చె మహోన్నతశూలహస్తఁ డై. 325
- మ. పదఘాతంబుల జానుఘట్టనములక బార్జిప్రహారంబులక
ద్రిదశానీకిని నొంచుచుక గలఁచుచుక దీనత్వ మొందించుచుక
రథసంఘర్షములక నభంబు వగులక రాద్రాకృతిక మించఁగా
నెదిరింపక వసపోక భీతిలిరి దేవేంద్రాదు లుద్వీక్షరా. 326
- ఉ. అద్రితెఱంగునక సురబలార్ణవముక మధియించుశాస్త్రవో
పద్రవకారి నయ్యసురభర్తఁ గనుంగొని రాద్రమూర్తు లా
రుద్రులు వచ్చి తాఁకిరి మరుత్తులు బిట్టెదిరించి యద్రిశృం
గద్రుమసంఘముల్ గురిసి కాఱియ పెట్టిరి యొక్క పెట్టునన్. 327
- శా. ఆదిత్యుల్ చెలరేగి యయ్యసురమే నస్త్రప్రవర్షంబులక
భేదింపక గిరినిర్మరింబులరహిఁ బెన్నెత్తుదుల్ వాఱి యా
చ్చాదింపక రణభూమియెల్ల నపు డీర్వాగ్రస్తు లై యాప్రహ
స్తాదుల్ సేనల నెల్లఁ గోల్తలను జేయక మీఱఁ బో రయ్యెడన్. 328
- చ. కరిమకరాహికర్కటకకచ్చపమీనవరాహఖడ్గకా
సరచమరీతరక్షుహరిశల్యకురంగతురంగగండకా
ద్యురుతరనైకవాహనము లుద్ధతి నెక్కి సురారివీరు లా
సురల నెదిర్చి రొక్కమొగిఁ జూపదు లచ్చెరువంది చూడఁగన్. 329
- క. ఆసంకులసమరంబున, వాసపుఁ డౌ మే లనంగ వసువులు తుషితుల్
జాసిరి యసిధారలఁ దెగవ్రేసిరి రోసమున నసురవీరులశిరముల్, 330
- వ. అప్పుడు. 331
- వీ. తెగుభుజంబులు తుమురగు ధ్వజంబులు కూలఁబడుగజములనడరెడు రజములు
వీలునెమ్ములు నేల రాలుసొమ్ములు చిక్కు లొందుకా భ్రురవడి వ్రందుజోళ్లు

నడలుచు త్రములు కీలెడలుగా త్రములు మ్రగ్గెడుకరములు దునిగెడుశిరములు
పొరలుకొతులు భీతిఁ దెరలునూతులు వ్రస్సి యొలుగుబండ్లును బెట్టువిలుగువిండ్లు
తే. పాలునెత్తురు పేలులుఁ దీలుశస్త్రు, ధారులును మీలుగాములబారు గల్గి
పేరుగలవేల్పుదొరలచేఁ దీలునాత్మ, బలము వీక్షించి రోషించి పంక్తిముఖుఁడు.

మ. అమరాధీశచమూసమూహముల దివ్యాస్త్రానలజ్వాలలక
సమరక్షోణిఁ గలంచినక దెరలి యాసైన్యంబు దైన్యంబుతో
నముచిధ్వంసీరధింబుమాటునకుఁ జన్నగిన్న నేత్రారవిం
దము లార క్తనరోరుహద్యుతులఁ జెందక జిష్టుఁ డత్యుగ్రతన్. 333

క. అరదము దశముఖమిందక, బరువడి నడిపింపు వేగ మాతలి యనుచుక
గురుకార్డుకమార్వీ టం, కరణముతో వచ్చునింద్రుఁ గనుఁగొని యతఁడున్. 334

ఉ. సారథి నెచ్చరించి రథసంబున నిర్జరరాజుతేరికిక
జేరువ యై తనుక బొదువుచిల్లరవేల్పుల వాడితూపులక
భీరులఁ జేసి మాతలి ననేకశరంబుల నొవ్వ నేసినక
బేరలుకక శతక్రతుఁడు పేర్చి దశాస్యు నెదిర్చి శూరతన్. 335

మ. శతకోటిప్రతికోటిశాతవిశిఖాసారంబులక సైంధవ
ప్రతతిక నొంచి ధ్వజంబు ముంచి మకుటీభాగంబులక నించి నూ
తతనుత్రాణముఁ జించి మించిన సురాధ్యక్షుక నిరీక్షించి యు
ద్ధతి మై రావణుఁ డాగ్రహించి దశకోడండీకరోద్దండుఁ డై. 336

మ. పదిహస్తంబుల నస్త్రముల్ దొడి నభోభాగంబు భేదిల్లి వే
ల్పుదొరల్ నొవ్వంగ నేసి యార్చిన మరుల్లోకేశ్వరుండుక శిత
ప్రదరాసారము నించె నింద్రదనుజేంద్రస్థారబాణావళుల్
గదిసెక భానుని దానఁ గ్రమ్మె దిశలక గాఢాంధకారచ్చటల్. 337

శా. ఆపెంజీకటిలో స్వకీయపరకీయాసీకినీభేదదృ
గ్వాప్సారేతరు లై సురాసురులు తారన్యోన్యముక బోరుచో
దీపించెక భుజఖడ్గకాంతు లపు డుద్రేకించి పౌలస్త్యు నే
నాపంక్తిక దశమాంశముక బొదివి మ్రందక జేసి రద్దేవతల్. 338

శా. ఆసేనాత్మపణంబు గన్గొని దశాస్యాదిత్యవిద్యేషి నో
షాసూయావిలమానసుం డగుచు సింహస్ఫూర్తి గర్జించి వీ
క్షాసంఘంబుల నిప్పు లుప్పతిల నుగ్రభ్రాకుటుల్ సూములక
భాసిల్లక దననారథిక గని యనుక బ్రావృట్టయోదార్పటిన్. 339

క. ఇదె నందనమున నుండియు, నుదయశిఖరిదాక నిండి యుండెడునైక
త్రిదశాసీకినినడుమక, బడరక మనరథము నడుపు ప్రావీణ్యమునన్. 340

మ. వసుద్రానిలభాస్వరప్రముఖదేవశ్రేణితో నేడు జ
ష్ఠసమీపంబున సంహరింతుఁ బోలియింతుం దోడుగా వచ్చురా

క్షసపాశాయుధయక్షరాజశమనస్వాహావధూనాథులక్
వెనఁ గైకొందుఁ దదీయలోకములు దోర్విర్యంబుతో నావుడున్.

341

మ. అతఁ డాలాగె రథంబు దోలఁగ సహస్రాక్షుండు వీక్షించి య
ద్రితిజాధీశ్వరునిశ్చయం బెఱిగి యాదిత్యాదులక్ బల్కె నేఁ
డతిశౌర్యంబున బ్రహ్మదత్తవరగర్వాయత్తుఁ డౌ రావణుక్
మృతిఁ బొందింపఁ దరంబు గాచు గద బల్కె బట్టి తెత్తుక్ జూడి.

442

మ. అవలోకింపుడు మీర లిందఱు మదీయం బైనశౌర్యం బటం
చు విజృంభించి బలాః దక్షిణపదస్థుం డై చరించెక్ సురా
రివరుం డుత్తరభాగవర్తి యయి మీఁతెక్ గొంతసే పంత న
ద్రివిజేంద్రుం డెదిరించి దైత్యు నతఁ డద్దేవేంద్రుఁ దాఁకె వడిన్.

343

వ. ఇవిధంబున.

344

క. కుడియెడమలుగాఁదిరుగుచు, నెడ నెడమాన్కొనుచుఁ దలఁగియేఁగుచు శరముల్
జడిగొన నిగుడించుచు బడి, బడి నడచుఁ దొడరి తెంపుపనికిఁ దివుడుచున్.

మ. పలుచందంబులఁ బోరుచున్నయెడ జంభ ద్వేషి యాదిత్యద
ద్రులతో ముప్పదిమూఁడుకోటుల సురల్ దోడ్తో విజృంభించి కో
ల్లలు సేయఁ దశకంతునిక్ దొడరి రథ్యవ్రాతమున్ నొంచి చే
తుల విండ్లక్ దెగ వ్రేసి పట్టికొన నుద్యోగించి ధైర్యంబునన్.

346

చ. అరదముచుట్టు ముట్టుకొని యాఁగి దశాస్యుని బిట్టదల్చి పై
కుఱికి తెమల్చి పట్టుకొని యుద్దవిడిం దనతేరిమిఁదికిఁ
సురపతి గొంచుఁ బోవుటలు సూచి నిశాటులు స్రుక్కి దానవే
శ్వరుఁ డదె చిక్కె దైత్యులకు వచ్చె నుపద్రవ మంచుఁ గూయిడన్.

347

ఉ. ఆరొడ లాలకించి తమయ్యయ్యుసాధియుఁ గాంచి సంగర
కూర్చుడు మేఘునాదుఁ డతికోపముతో శిఖఁ బుట్టినట్టిబల్
తేరును గేతువుక్ హడులు దివ్యధనుశ్శరధుల్ వెలుంగ గౌ
రీరమణీమనోహరవరిష్ఠవరాగతశౌర్యధుర్యుఁ డై.

348

చ. కడువడి నేఁగుదెంచి దశకంతునిచుట్టును నిండి యాఁగి యుం
డెడి తెఱగంటిమూఁకలఁ గడిందిబలంబున డాసి యంపవెం
జడి నిగుడించి వర్షములుఁ జర్షములుక్ బగిలించి నెత్తురుల్
మడుపులు గట్టఁ జేసి బలుమచ్చర మెచ్చగ నుచ్చరింపఁగన్.

349

సీ. అరదంబు లెగలించి ద్విరదంబుల నడంచి దరదమ్ములగునాయుధములఁ ద్రుంచి
పడగలగుమిఁ జీల్చి గొడుగులగమిఁ గూల్చి వడి గలతేజల బుడమి వ్రాల్చి
శిరములఁ బగిలించి కరముల నొగిలించి నరముల విశిఖసంతతులఁ ద్రుంచి
హనువులు నొప్పించి ధనువులు దప్పించి తనువులు నిశితశస్త్రముల ముంచి

తే. భక్తుల బడలించి యాశ్వకార్యటులమాన్చి, సారథుల నేసి రథకులఁ జదియఁ జేసి
హస్తపకకోటి నలయించి యభవదత్త, తామసీవిద్యఁ దాల్చి యద్దనుజనుతుఁడు.

— మేఘనాదుం డింద్రజితగుట —

మ. అలుకఁ దేరును దా నదృశ్యుఁ డయి మాయాధ్వాంతమున్ దిక్కులన్
బలియన్ జేయుచు నింద్రునిన్ బాదివి తత్పాశ్వస్తు తా దిక్పతుల్
తలఁకన్ మాతల్లిపైఁ బతాకపయి రథ్యశ్రేణిపైఁ దేరిపై
బలుతూపుల్ నిగుడించి యార్చిన బలప్రత్యర్థి విభ్రాంతుఁ డై. 351

మ. అరదం బయ్యెఁ డిగ్గి యగ్గలికతో నై రావతారూఢుఁ డై
పరునిన్ గానక నాల్గుదిక్కు లరయన్ జాలస్యపుత్రుం డగో
చరుఁ డై గోచరచక్రవర్తి సాలయన్ శస్త్రాస్త్రముల్ నించి బం
ధురమాయాతిమిరాంధుఁ డొనతని బద్ధున్ జేసెఁ బాశావళిన్. 352

మ. తనమాయాబలలీల నీగతి సుధాంధస్వామి బంధించి య
ద్దనుజాధీశనుతుండు నవ్వుచు రథ స్తంభంబుతో నంటఁ గ
ట్టి ననున్ గన్నదశాననున్ దిదళకోటిన్ గూడి బంధింప నెం
చిననీవే యిటఁ జిక్కితింద్ర యనుచున్ జింఘంబుఁ బూరించినన్. 353

ఉ. అత్రైఱఁ గెల్లఁ దెల్లముగ నారసి యుబ్బుచు దైత్యసత్తముల్
మత్తిలి మేఘనాదుఁ బలుమాటు నుతించుచుఁ గేక ప్రేయుచున్
స్వత్తము సేయుచున్ జెలఁగి రింద్రునికొందలపాటు చూడ లే
కత్తటి రుద్రసాధ్యమయదశ్విను లాద్దుచు ధీరచిత్తు లై. 354

చ. చలమున రావణున్ బాదివి సాయకజర్జరితాంగుఁ జేసి త
ద్బలముల నొవ్వ సేసి గుమిఁ బాయక పైపయిఁ గ్రమ్ముకొన్న బి
ట్టలసి దశాననుండును బ్రయత్నముతో నని సేయ నంబర
స్థలమున నుండి చూచి రథసంబున రావణి వచ్చి యాద్దుచున్. 355

మ. ప్రళయాభ్రం బమితాశనుల్ గురియుదర్పం బేర్పడన్ వారిపై
శిలలున్ బర్వతశృంగముల్ శరములున్ జేయూర వర్షించి ద
వ్వలకున్ బాఱఁగఁ దోలి తండ్రి గని దివ్యుల్ పాటి రింద్రుండు దు
ర్బలుఁ డై నాచెయిఁ జిక్కెనేల యింక సంగ్రామంబు దై త్యైశ్వరా. 356

దే. మగఁటిమి నీడు గానిసురమండలితో నని సేయ నేల ము
జ్జగముల కీపు నాథుండవు సైన్యములన్ మరలింపఁ బంపు నీ
కగపడ వీడె వాసవుఁ డటంచును జూపిన మేఘనాదునిన్
బిగియఁ గవుంగిలించి కడుఁ బ్రీతి వహించి దశాస్యుఁ డిట్లనున్. 357

చ. వెలసెఁ గులంబు నీవలన విక్రమధైర్యనిధాన పోఁటిలో
బరివునంతవానిఁ జెఱఁ బట్టఁగ నెవ్వరి కైన శక్యమే

తెలిసిరి నీప్రతాప మదితిప్రియపుత్రులు ముజ్జగంబులన్
వలసినయట్లు కొంటి నినువంటికుమారుడు గల్గి యుండుటన్.

358

ఉ. అందఱిలోనఁ బెంపును జయంబును జెందితి గాన ముందు నీ
స్యందన మేగనిమ్ము వెనుచక్కిన వచ్చెద నేను సేనతో
నిండఱుజోదులున్ గొలువ నియ్యెడ నంచుఁ గుమారుఁ బంచి మీ
న్నంది బలంబుతో వెనుక యై దళకంధరుఁ డేఁగె వేడుకన్.

359

వ. ఇవ్విధంబున.

360

చ. సుతుని బురస్కరించుకొని సూరెల ముత్రులు సంస్తుతింపఁగా
శతమఘగుండె దిగ్గుమన సర్వనిశాచరసేన గొల్వఁగా
నతులమహావిభూతి మోఱయన్ దనప్రొలికిఁ బోయి సోదరా
న్వితఁ డయి పౌరు లుల్లసెల వేడుక నొందుచునుండె రాఘవా.

361

క. అని కుంభజఁ డెఱిగించిన, విని యింద్రుం డెటుల మర్ల విడిపించుకొనెన్
వినిపింపుఁ డవలికథ యని, మనువంశస్మృచాలమాళిమణి యుచుగుటయున్.

362

—ॐ ఆ క్వా సాం త ము ॐ—

మ. సతరతౌభరణా రణార్థిరిపుసేనావారణా వారణా
ర్రితమోహృత్రపనా పనాయితగుణ శ్రీధారణాధారణా
న్వితచేతో భ్యుదయా దయాముదితకుఁతీనందనా నందనా
యతథాత్రీజహరా హరాదికసపర్యాభాసితా భాసితా.

363

క. అమరాద్భితపదకమలా, కమలారమణీసమీపగత హారమణీ
రమణీయదయైకమనా, కమనాకృతిముషితగోపికామానధనా.

364

పృథ్వీవృత్రము. ఛణాభృదరుణాధరాప్రణతికర్ణసంతర్పణా
రణాయితఘృణారసప్రవిలసత్కటాక్షేక్షణా
క్షణాఢ్యశరణాగతోచ్చయ్యహార్చనాకారణా
రణాశనకణాదపర్వతముఖార్యసంరక్షణా.

365

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోదీర్ణ
వితీర్ణవైభవాఢ్యకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంథాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాష్ట్రయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన సాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

పంచమాశ్వాసము

—: ౦ :—

శ్రీమత్సత్రాజిత్తన

యామంజులచరణతలసమాసాదితలా

యోమోహకరణచణవ

క్షోమధ్యస్ఫురితరత్నశుభకాంతినిధీ.

1

—❦— దేవతలు బ్రహ్మయోద్ధకుఁ బోయి యింద్రునిపరాజయము నెప్పట ❦—

తే. అవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుఁ డిట్లను శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
రఘుకులాధీశ యారీతి రావణాత్మజుండు సురపతిఁగొని లంకఁజొచ్చుటయును, 2

శా. ఆశ్చర్యార్థిభయాత్తు లయ్యు వసుధద్రాదుల్ సుధాశిద్విష
త్పశ్చాద్భాగముఁ జేరి కొంతవడి బద్ధస్వర్గ బోరాడి త
ద్దోశ్చక్రాసిగదాపరశ్వధముఖా స్తోకాయుధ స్తోమముల్
నిశ్చేష్టత్వముఁ జెందఁ జేయుటయు శ్రాంతిఁ బొంది వా రందఱున్. 3

మ. ఒకచో గుంపులు గూడి దీనముఖు లై యుచ్చాస్వసముల్ నించుచున్
వికలత్వంబున వైరిఁ గాంచుచు నయో వృత్తాదిదైత్యచ్ఛిదా
ధికతేజోనిధి కింతవంత వొడమెన్ దేవత్వమున్ రాక్షస
ప్రకరాధగక్రత మయ్యెఁ గాలగతి మాన్పన్ గూడ దెవ్వారికిన్. 4

తే. ఏమిసేయుద మింతకు హేతు వలవి, ధాతగద యమ్మహాత్మున కీతెఱంగు
విన్నపము సేసి తద్వచోవృత్తిమెలఁగ, నన్నిటికి మేలని తలంచి యపుడ కదలి, 5

సీ. ఎదురుగా వచ్చి దేవేంద్రునిఁ బొడగాన కల్లస్వర్గమువాడు తల్లడిల్ల
నింద్రునంతటివాని కెంత వచ్చె నటంచు వనట సువర్లోకవాసు లడర
జేజేలు తండ్రిఁ గాసినప్రజ లైరయో యని చూచి జనలోకజనులు వగవ
శతమన్యుఁ జెఱఁ బట్టఁ జాలిరే బగవార లని తపోలోకంబుమునులు బెగడ

తే. వాసపుం డెందుఁ జనెనొ వివర్ణు లగుచు, నమరు లేటికి వచ్చిరో యనుచు సత్య
లోకమునఁ గాపురంబున్నలోకు లరయ, జలజగద్భునిసభఁ జేరఁ జనిరి సురలు, 6

- మ. చని నానావిధదివ్యరత్నమయభాస్వన్నవ్యశేల్పంబులక
గన నై నై కవిధావతారకమలాక్షణ్ణాఘ్యచిత్రాతిచి
త్రనవస్థాటికకుడ్యహారిరుచులక దళింది యాత్మప్రకా
శనిరూఢోన్నతి దివ్య మానోకమహాసాధాగ్రభాగంబునన్. 7
- సీ. కపిలమార్కం డేయకణ్వాదిమునిశిఖామణులతో నొకమోము మాటలాడ
నికక జేయడగునృప్తి యిదిసేయుడని యుపబ్రహ్మలకొకమోము బదులువలుక
భావగర్భము లాడు భాషావధూటితో నొకమోము నగుచు నర్హోక్తి నుడువ
నస్పరగకమలాన్యలాడులాన్యము లొక్క మొగమునూచుటకాభిముఖ్యమొంద
తే. సర్వతోముఖచాతుర్యధూర్వహత్వ, మొంది డెందంబు చెలువొంద నున్నతాజ్ఞ
రాగసింహాసనస్థుడై రాజగమునఁ, బెద్దకొలు వున్నజేజీలపెద్ద గనిరి. 8
- మ. కని యాదిత్యమరుద్వసుప్రముఖలేఖశ్రేష్ఠ లాపెద్దవే
ల్పునకుఁ జాగిలి మ్రొక్కి మోడ్చినకరాంభోజాతయుగ్గంబు లా
త్మనిటాలంబులఁ జేర్చి నిల్చిన దయాధా రేయుఁ డై మీరు వ
చ్చినకార్యం బది యేమి తెల్పుఁ డని రాజీవాననుం డాడినన్. 9
- మ. అమరుల్ స్వామి పరాకు నేడమరలోకారాధ్యుఁ డొనింద్రునిక
సమరక్షోణి నెదిర్చి రావణతనూజాతుండు బంధించి దు
ర్దమశౌర్యంబునఁ గొంచుఁ బోయె బురికిక దద్ధోరమాయామహా
త్వమునక మేమును దూలి నచ్చితిమి మాతాపంబు వారింపవే. 10
- ఉ. గట్టుల మట్టుపెట్టుబలుకై దువుఁ బట్టినయట్టిదిట్టఁడుక
దిట్టతనంబు వాసి పొలదిండికి లోబడి గాసిఁ జెందఁగా
నెట్టు సహింప వచ్చు జగదీశ యశ క్తునిచంద మొంది చూ
పెట్టుక యుండ నేల విడిపింపఁ గదయ్య యమర్త్యవల్లభున్. 11
- మ. అని స్థాధించుదివాటకోటిఁ గని యాహా యెంతకార్యంబు వ
చ్చె నిలింపాగ్రణి కగిచు ధాత కరుణాస్సీతాత్ముఁ డై లేచి కొ
ల్వన నున్నందఱుఁ గొల్వ నెల్లజిగివుల్లుందేజిపై నెక్కి గ్ర
క్కన లంకాపురి కేఁగెఁ జారణముఖుల్ గై వారముల్ సేయఁగన్. 12
- ❦— బ్రహ్మదేవుఁ డింద్రజిత్తునకు వరం బొసంగి యింద్రుని విడిపించుట —❦—
- ఆ. ఏగి తనకుఁ బూజ లిచ్చుమిత్రాత్మజ, భ్రాతృయుక్తుఁ డైన పంక్తిముఖుని
నాదరించి మింట నధివసించి విరించి, యంచితోక్తి దనుజు లలరఁ బలికె, 13
- ఉ. వత్స దశాన్య యెందు నినువంటిబలాధ్యునిఁ గాన వేల్పులక
మత్సర మొప్పు గల్పితివి మార్కొని జిహ్వునిఁ బట్టి తెచ్చె యు
ష్మత్సుతుఁ డింతకంటె భుజశౌర్యము లున్నవె యింక దేవతా
హృత్సరసీజముల్ సొగుల నీతఁడు మేటగు నింద్రజిత్తునన్. 14
- చ. అమరులఁ బ్రోవ ముజ్జగము లారయ నింద్రుఁ బ్రతిష్ఠ నేసి నా

డ మొదలవాడు కారలఁ బడక దగఁ డింకిట నానిమిత్త మ
య్యమరవ రేణునిక విడుపు మంచు బయోదుహగద్భుఁ డాడువా
క్యములు దశాస్యసూతి విని యంజలిఁ జేసి వినీతి ని ట్లనున్.

15

మ. జగదారాధ్యపదాబ్జ మీర లిపు డాజ్ఞాపించినట్లే జయం
తగురుక వీడెద నా కొసంగు మమరత్వం బన్న వాణీశుఁడుక
నగి యతాసురకిన్నర ప్రముఖనానాప్రాణిరింభోళికీ
జగతిక లేదమరత్వ మిం కొకటి గాంక్షక వేఁడుమా యిచ్చెదక.

16

చ. అన విని మేఘునాదుఁ డను నట్టిదయేని మహాత్మ వైరి
నని యొనరింపఁగా వలసినప్పుడు వ్రేల్చి యొనర్చి హోమవ
హ్నిని జనియించుదివ్యరథ మెక్కినచో నమరత్వ మొంద ని
మ్మనమహోమవిఘ్న మయినప్పుడు నాశము నమ్మతించితిన్.

17

చ. తపములు పెక్కు సేసి కద తాత యమర్త్యత గండు రందఱుక
విపులపరాక్రమంబుననె వేడెద నీయభిలాష మియ్యవే
కృప నని పౌత్రజం డడుగ నిచ్చితి నట్లగు నంచుఁ బద్మజం
డవుడు విముక్తుఁడైన దివిజాధిపుఁ దోడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్.

18

క. వారల నట వీడ్కొని తన, వారలతో గగనమార్గవర్తి యయినచో
గారవహనిజలజ్ఞా, భారంబున శిరము వంచి బలరిపుఁ డంతన్.

19

నీ. వీడినసిగ జాటువిడిపువ్వనరులతో మురుపు డించినవాడుమోముతోడ
దండడిఁ దెగి రాలుతారహారములతో వదలినభూపణవ్రజముతోడ
బలుకట్లదద్దు లేర్పడుభుజార్గలలతో నలగినచలువదువ్వలువతోడ
నరిశరజర్జరితావయవములతో బడలికఁ బాడముచేడ్పాటుతోడ

తే. నడుగు లెడ నెడఁ దడఁబడ నశ్రుజలము, లడర నడలుననడ తెంచి యంఘ్రికమల
యుగళి వ్రాలిన బలవైరి నూటడించి, యంచిత ప్రేమ మించి విరించి యనియె.

దోదకవృత్తము. శాలిశునైనను బండితు నైనక, గాలవశంబునఁ గర్తృఫలంబుల్
మేలయి కీడయి మేకొన కున్నే, యేల మనోవ్యథ నింకద వింద్రా.

21

మ. తొలిజన్మంబునఁ జేయుకర్తములు చెందుక గొండఱక గొండఱక
గలఁచుక దప్పక నాశరీరమున నొకర్తంబె కర్తస్థితల్
తెలియక శక్యము గావు మాదృశులకుక దేవేంద్ర నీకర్త మే
కలఁగించెక నిను నిట్లు పూర్వకథ యాకర్ణింపుమా తెల్పెదన్.

22

వ. అని పట్కి శతానందుండు పురందరున కిట్లనియె.

23

— ఇంద్రున కహల్యాప్రాణనాథుండు కాపమిచ్చిన విధంబు —

శా. నే నిర్మించిన కామినీమణులలో నీ టొందు నీలాలక
నే నింకొక్కరితక సృజింతు ననియుక నిష్కర్ష గావించి యీ

నానాదివ్యవిశేషవస్తువులసౌందర్యాంశముల్ గూర్చి లోకానందాకృతిగా సృజించితి నహల్యానామభామామణిన్.

24

తే. హలమునాఁగలిరూపమాహలముభావ, మరయ హల్యంబు నాఁజను నట్టిహల్య మన్నెలంతకు లేమి నహల్య యనుచు, నేను బలికితి నెఱుంగవే యింద్ర సీవు.

సీ. కమలవై ఖరిసుధాకరకళావిభవంబు లొకటి యై చెలువొంది యుండుటకును భ్రమరసంపదలు సంపఁగెవువృవిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును దాడివీబీజసంతతి శుకమణిముఖం బొకటి యై చెలువొంది యుండుటకును శంఖసాభాగ్యంబుఁ జాదవిసాస్వం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు సేసి యన్నెలతకన్నఁ గవ మొగము చూపుగుమి నాసికయు రదములు మోవి కఠంబు నుస్వరమును సృజించి కాంచితి నురేంద్ర యథుటనాథుటనపటిమ.

26

సీ. పూర్ణేందుబింబ మెప్పుడు నిల్వలేదాయె ననుదూఱు దీనియాననమువలనఁ గవజక్కవలఁ జాయఁగాఁ జేసె నొ ననుసడి దీనికుచలికుచములవలనఁ బగలు కల్వలచెల్వ ప్రబల నీయం డనుదూషణ దీనికందోయివలన మించు నించుకసేపు మించ నిర్మించ లేఁ డనురట్టు దీనిదేహంబువలనఁ

తే. బావుకొని లెస్స సృజించె బ్రహ్మ యనుచుఁ, గొలువవచ్చిన దేవతాకోటిదలఁప నీవెలఁది నిమ్మనుచు నన్ను సీవు వచ్చి, వచ్చి యడుగుదు మఱచితే వజ్రపాణి. 27

చ. పలుమఱు సీవు వేడిన నభిశ్చరు లెందఱు వచ్చి వేడినఁ గలికి నొసంగ కెవ్వరికి గౌతమమానికి దాని నిచ్చినఁ గళవళ మంది సీవు రశ్మికాంతకృతాంతలతాంతకుంతముల్ బలువిడి మానసాంబుజము బ్రద్దలు సేసిన దైన్యమూర్తి వై.

28

క. నను దూఱుచు గౌతమముని, వనిఁ దూఱుచుఁ గుసుమలసితవల్లీవిలస ద్వనిఁ దాడుచు నచ్చెలిఁ బెనఁ, గొనఁగోరుచుఁ బొంది ప్రొద్దు గ్రుంకినయంతన్. 29

ఉ. ఆనడిరేయి కోడివలె నార్భటి సేసి మునీంద్రునిన్ నదీ స్నానము సేయఁ బంచి కుహనాముని వై చని గౌతమాంగనా సూనరతోత్సవాంబుధి మునుంగుచు నుండితి వంతలోన న హ్లానియు వచ్చి నిన్నుఁ గని మచ్చర మల్కయు నిచ్చ మోచ్చుఁగన్.

30

మ. కపటాకారముఁ బూని మానిసతులన్ గాంక్షించి యీలాగు గా నిపనుల్ సేయఁ గడంగినాడవె బళా సీకండగర్వంబు దే వపతీశత్రుఁడు పట్టి కట్టికొని పోవన్ దీఱుఁ బొమ్మించు నిన్ శపియించెన్ దగ నాటిశాప మిదిగో సందిల్లె నీనాటికిన్.

31

క. నినుఁ గలసిననిజకాంతక, బెనుఁజుటై యుండు మని శపించి జగతిఁ జ
క్కనినతులు తఱుచు గలిగెద,రని ముని యనె నటుల కలిగి పదిమొదలుప్రజల్.

33

చ. కావున.

చ. వగవకు మీయఘంబు చన వాసవ వైష్ణవయాగ మంచితం
బున నొనరింపు నీయనుఁగుఁబుత్తుఁ బులోముఁడు వార్ధి వైచే
నగపడకుండ దాఁచె వల దాతనికై వెతఁ జెంద నంచు న
న్నగరిపు నూఱడించి నలినప్రభవుం డపు డేగె వీటికిన్.

34

చ. కమలజుఁ డానతిచ్చిన ప్రకారమునక గ్రతు వాచరించి భే
ద ముడిగి వాసవుండు నిజధామము సేరె నృపాల రావణ
ప్రముఖులకంటె రావణిపరాక్రమ మెక్కువ యన్నమాట ని
క్క మవుఁ గదా యటం చల యగ స్త్యమహాముని యానతిచ్చినన్.

35

తే. ఆపురావృత్తమున రావణాత్మజన్మ, విక్రమము పెద్ద యనుమాట విని రఘుప్ర
వీరుఁ డరుదందె సభ నున్నవారలెల్ల, నింద్రజిద్వైరి లక్ష్యణు నెంచి రపుడు.

36

త. శ్రీరఘరాముఁడెంగట వసించి విభీషణుఁ డగ్రజక్రమం
బాబుషి దెల్పఁగా విని ప్రహర్షముతో నృపుఁ జూచి మున్ను క
న్నారఁగఁ జూచినట్లు ముని యానతి యియ్యఁగ నేడు వింటి న
య్యారె యగ స్త్యుఁ డెంతమహిమాధికుఁ డంచు నుతించె నయ్యెడన్.

37

క. మైత్రావరుణి ధరిత్రీ, పుత్రీవరునిఁ గని యనియెఁ బుంభావకళా
ధాత్రానందకరోక్తిసు, గాత్రీపదపుటితకటకఘటితార్భటులన్.

38

చ. జడధిమదాంధకారహరశౌర్యదినేశ్వర రామ మున్ను నీ
వడిగినమాట కింక నొకయద్యుత మున్నది యాలకింపు మి
వ్వకువున రావణుండు బలవంతుల మార్కొనువేడ్క నొక్కనాఁ
డెడపక పశ్చిమాబ్ధిదరి కేగి తదంతిక కాననంబునన్.

39

— రావణుండు కపిలమహామునిచే భంగపడుట —

చ. పరిచరు లూడిగంబు నలుపక సచివుల్ హితభాష లాడఁగా
శరధితరంగరంగదురుసై కతసీమల సంచరించుచుక
బరిసర ధారుణిక్ దుహినపర్వతమో యన మించునొక్కభూ
ధరమణిఁ జూచి చేరఁ జని దానవుఁ డం దొకఁగోనలోపలన్.

40

సీ. నికటావసీజపంక్తికిఁ గడారజటాంశు లామ్రేడితదళంబు లై వెలుంగ
నాసన్నఝరములం దాననశోణాబ్జ మమితారుణాంభోరుహముల నింప
సవిధకుంజాలిపుంజముల గ్రీవాలగ్నపద్మమాలిక సౌరభములఁ బిల్వఁ
బరిసరపల్లవప్రతీతిఁ బల్లవమంజుపాదముల్ నఖికాంతిఁ బరిహసింప

తే. బద్ధపద్మాసనముఁ దై పరిమనిష్ఠఁ, గన్నుంగవ మూసికొని పాణికమలసముది
తాక్షమాలికచేవి వ్రేల నాత్మయోగ, పూర్ణసుఖమొందునొకమహాపురుషుఁ

ఉ. కాంచి సమీపభూమి దశకంఠుఁడు సేరంగఁ దత్త్విశంగనే [గాంచె,
త్రాంచలవీధి నుప్పతిలె నన్నిశిఖల్ భుక్తికటికరాశ మై
మించె ముఖంబు బాహుల నమేయశితాయుధయాధముల్ విజృం
భించె దనూరుహళిఁ గనిపించె మరుద్వసురుద్రసంఘముల్. 42

చ. గ్రహముల భానుఁడుఁ గిరులఁ గాంచనశైలము వేల్పులందు వృ
త్తహుడు నిభంబులందుఁ జవుదంతియుఁ జెట్టులఁ గల్పధారుణీ
దుహము వెలుగునట్లు లజరుద్రముఖామరమూర్తులందు దు
స్సహ మగు మూర్తిఁ జేకొని యెసంగెడునాఘనుఁ జూచుచున్నెడన్. 43

సీ. ఉరమున శ్రీదేవి యూహల ధర్మంబు తలఁపున మదనండుఁ దపము దమము
మూఁపునఁ బితృసంఘమును శల్యముల మరుద్గణములుఁ గుఱి సాగరచయమ్ము
వసువులునడుమఁ బార్శ్వములదిక్కులుకన్నుంగవసూర్యచంద్రుల గ్రమునదుద్రు
లాశ్వినుల్ సెవుల కాహదండములను ధాతయు విధాతయు ననుదైవతములు

తే. రమ్యమణిబంధమున భిదురంబు పాణి
తలములను భగవూషులు తగ నఖముల
భుజగతతి రోమముల దానవులు తనువున
వివిధదివ్యులు దివములు వెలయుటయును. 44

శా. ఆవంతల్ గని యార నాయెదుట మాయల్ సేయఁగాఁ జొచ్చినాఁ
డీవాచంయమి యంచు రావణుడు వహ్నిజ్వాలికాభీలలీ
లావేళాస్త్రచయంబు నాఘనునిపై నందంద వర్షించి వీ
రావేశంబునఁ బేర్చి యార్చిన నతం డాటోప మేపారఁగన్. 45

క. బెడఁగుంజూవుల నిష్ఠలు, బడిగొన వడి లేచి నన్ను సాధింపఁగ ని
క్కడకుఁ వచ్చితె యోరీ, చెడుగా యని యలఁతిముష్టిచేఁ దాటించెన్. 46

ఉ. ఆయనముష్టిఘాతము మహాకులిశాయధలీల మించినన్
వాయుమహోద్ధతిఁ ధరణి వ్రాలుచుహాకుజమో యనంగ దై
తేయుడు గూలఁ గూలినపతిఁ గని మంత్రులు దాఁక వచ్చినన్
బాయఁగఁ జేసె హుంక్రియనె బల్లిదుఁ డప్పరుషుండు భూవరా. 47

ఆ. అలఁతిముష్టిఁ బొడిచి యమరారి నొగిలించి, యతనివారి హుంక్రియనె కలంచి
యమ్మహానుభావుఁ డంతికగిరిగుహ, భృంతరంబు సొచ్చె నతిరయమున. 48

ఉ. ఆయెడ మూర్చ దేటి దనుజాగ్రణియున్ దనవారిఁ జూచి న
న్నీయెడ ముష్టిసొంచినతఁ డెక్కడ కేఁగె నటన్న వార ల
య్యా యిక నేటి కాయెడ భయంపడి యగ్గుహ సొచ్చి చెచ్చెరన్
బోయెఁ బరాఙ్ముఖున్ దొడరఁ బోవుదురే మిమువంటిబల్లిదుల్. 49

క. అది గాక బాహువిక్రమ, మదనం బితనికి మహాత్ముడని తోచుచు నున్నది పాతెడుబండకు వల, వదు పదములు నాప దనుజవల్లభయనినన్. 50

చ. అలిగి బళా యతండు ప్రళయాంతకుఁ డైనను బోవ నిశ్చనే నిలుపుడు మీర లీడ నని నిష్ఠయుఁ డై నిబిజాంధకారముల్ శశముకొనంగ మూఢుమదిలాగున నున్నగుహాతరంబులో పలికి దళాననుం డరిగె బాణకృపాదుచుల్ వెలుంగఁగన్. 51

వ. అరిగి తత్ప్రదేశంబున. 52

సీ. అతిభీషణకారులై ఘోరశస్త్రాస్త్రధారులై విలసిల్లువీరవరుల నఖిలొకై కమోహనవిలాసగణ్యలావణ్యవతులైన దేవసతుల నవలోకములనె బ్రహ్మాండంబు భస్మంబు సేయఁ జాలినమహాసిద్ధవరుల శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గముల్ గలచతుర్భుజములఁ దాల్చినపురుషవరులఁ

తే. జూచి వారల తేజంబు సొంపు పెంపు, గరువతనమును దను భీతుఁగా నొనర్ప నుప్పతిలుత త్రఱమున నందుండ వెఱచి, పఱచి దశకంఠుఁ డగ్గహాభ్యంతరమున.

సీ. దివ్యచందనమాల్యభవ్యసౌరభములు ఘుమ్మని గుహయెల్లఁ గ్రమ్ముకొనఁగ మహాసేయకోటిరమకరకుండలమణిద్యుతు లంధకారంబు తొలఁగ ద్రోయ గగనభాగమున నక్షత్రపంక్తులఁ బోలి యురమున మాక్తికసరములలరఁ జామరగ్రాహిణీచటులకంకణనిస్వనంబులు సెవుల కానంద మెనఁగ

తే. దగుశరచ్చంద్రచంద్రికాధవళశయ్యఁ బవ్వళించి పదాబ్జముల్ బాల యొకతె దొడల నిడుకొని యొత్తఁ గందోయి మోడ్చి నిదుర వోయెడియొకసౌఖ్యనిధిని జూచి. 54

తే. చూచి యాయనచెంగట సొబగువాలు, బెళుకుఁజూపుల వెలయునచ్చెలియనట్టె తెప్పవేయక కనుచు దుర్వృత్తుఁ డగుచు, జెంతకొకయింతఁ జేరినయంతలోన.

తే. ఎఱిగి యమ్మేటి తా మునుంగిడినజిలుఁగు, జలువవెలిపట్టు దొలగించి సరగలేచి సరభసంబున నట్టహాసంబు సేయ, వింశతిభుజుండు భీతిల్లి వివశుఁ డయ్యె. 56

క. వివశుఁ డయి కొంతవడి క, ద్వివిజారిప్రభుఁ డొకింత తెప్పిటి యతనికొ నవినయముగఁ గని యెవ్వం, డవు నీవు మహాత్మ యేర్పడఁగఁ దెల్పఁ గడే. 57

సీ. రుద్రునిఁ గనుగొంటి రుద్రున కిటువంటిదాదాహోన్నిద్రాద్రౌంబుఁగాన జమునితో మార్కొంటి జమునకు నిటువంటి కర్కశోదగ్రవిగ్రహముఁ గాన దపనుని బొడగంటి దపనున కిటువంటి ప్రతిమాతిగప్రతాపంబుఁ గాన గనకాద్రిపై నుంటిఁ గనకాద్రి కిటువంటియతిదుర్ని వారధైర్యంబుఁ గాన

తే. నింద్రచంద్రాదిదివ్యుల నెల్లఁ గంటి, వారియం దీప్రభావమెవ్వరికిఁ గాన నిగురులోనిప్పతీరున నీచరిత్ర, మెఱుంగఁబడదన్న నగి యతఁ డిట్టు లనియె. 58

తే. ఇప్పుడెల్లను నన్ను నీ కెఱుంగవచ్చు, నే దశానన యింకమీఁద నీవ యెఱింగె.
దింతలాపలఁ బడరి నే నింతివాడె, ననుచు వివరింపఁ బో నది యట్టులుండె. 59

శా. బ్రహ్మేశానవరంబులక భువనముల్ బాధించి బ్రహ్మణ్యుల
బ్రహ్మణ్యంబులు వెట్టఁగా మెలఁగినక బ్రహ్మోక్తి సై రించితక
బ్రహ్మఘ్నుకొ నిను నింకమీఁద ననిలో బాహుబలం బేర్పడిక
బ్రహ్మేశాదినురేంద్రు లడ్డపడినక భంజింపుదుక రావణా. 60

—❦— కపిలముని యైన నారాయణుండు రావణునకు స్వస్వరూపంబుఁ జూపుట —❦—

క. నే నెవ్వఁ డని తలంచితో, నానిజరూపంబుఁ జూచి నామహిమంబుకొ
నానామ మెఱిగిగొ మ్మని, యానన మొకయింత దెఱచినంతటిలోనన్. 61

సీ. జ్వలనకీలానహస్రము లర్కకరలక్ష తైందవరుచికోటు లచటఁ దోచె
సరిసురాసురవియచ్చురసిద్ధనాథ్యరుద్రాహిగుహ్యకతతు లచటఁ దోచె
సఖలసముద్రంబు సఖలాంతరీపంబు లఖలసరిద్వన్య లచటఁ దోచె
సభము భూమియు గాఢ్పనక్షత్రములు గిరులామ్నాయముఖవిద్యలచటఁ దోచె

తే. సట్టిముఖములు పెక్కువే లమితకర్ణ
నయననాసాపుటంబు లనంతపదము
లమితబాహువు లమితభూషాంబరాదు
లమితశస్త్రంబు లమూర్తియందుఁ దోచె. 62

క. ఆయద్భుతతేజోనిధి, చాయకొ గరియొద్దిదోమచందంబున దై
తేయుండు హీనుఁ డై తన, కాయము గింపింప వెఱచి కన్నుల మొగిచెన్. 63

వ. ఇవిధంబున. 64

తే. కన్ను లన్నియు మొగిచి నక్తంచరేంద్రుఁ, డమృహామూర్తికానతు లాచరించి
యంజలు లొనర్చ దేవ సీవని వధించు, సంతకంఠె శుభంబేది యనుచుఁ బలికె.

క. ఆడట గిరితో గుహతో, నాదేవుఁ డదృశ్యుఁ డయ్యె నద్భుతభయన
మోడములు వెలయ మారీ, చాదులతో నచటు వాసి యతఁ డరిగె నృపా. 66

తే. రామ గుహతో నగిరెంత రావణునకుఁ, గనఁబడిన దేవుఁ డెవ్వఁడో యనఁగ నేల
యతఁడె కపిలావతాదుఁ డౌ నాదివిష్ణుఁ, డాయనకు నీకు భేద మింతైనఁ గలదె.

వ. అని పల్కి యగస్త్యమునిచంద్రుండు వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. 68

సీ. స్నానసంధ్యాజపస్వాధ్యాయమఖముల నెవ్వని స్మరియింతు రెల్లఁబుష్పములు
జగదుద్భవస్థితిసంహారకృత్యంబు లెవ్వనిక్రీడలై నివ్వటిల్లు
బ్రాఁబల్కుకల్కిసాపటకు సిందూరమై యెవ్వనిపదకాంతి యెనకమెనఁగు
దేశికోచ్చరితోపదేశమంత్రంబు లై యెవ్వరినామంబు లింపొనర్చుఁ

తే. బడ్డ జేంద్రాది దేవతాప్రభువు లేమ, మహామహునమేయమాయాద్భిలో మునింగి
దరియుఁ దావును గానక తల్లడింతు, రిట్టిహరి నీవె కావె పట్టాభిరామ. 69

సీ. పదపంకజరజగప్రభావంబుచే రాతి నతివఁగా నొనరించినందువలన
సాక్షాన్నిలకటాతుండు దాల్చువిల్లవలీల విజీచినయందువలన
ధనువు గైకొనునెపంబున జామదగ్నుబాహాళక్తి హరియించినందువలన
నినజతో బ్రతిన చేసినలీల నొకకోల నమరేంద్రనుతుఁ గూల్చినందువలన
తే. నల్లి గాణాగ్రమున నిల్చినందువలన, నని నజయ్యాసురులఁ ద్రుంచినందువలన
నాదినారాయణస్వామి వగుట దెలిసె, నరయ నడుడవె నీవు పట్టాభిరామ. 70

మ. పదిమోముల్ గలదండిరక్కసు ననిక భంజింప సీలాగు నీ
పుదయం బొందిన నీపనుల్ నడుప నుద్యోగించి రుద్రాబ్జగ
ర్భదినేంద్రాబ్జముఖామరుల్ పవనభూభల్లూకరాడ్వానజాం
గదముఖ్యాగచరత్వముల్ గనిరి గా కాకుల్ స్థవంశాగ్రణి. 71

— శ్రీరామాగస్త్యులు హనుమంతుం బ్రశంసించుట —

ఉ. అందఱు నంద తొనె కద యందఱలోఁ బవనాత్మజుండు నీ
యందుఁ బ్రపత్తి గల్గినమహాత్ముఁ డుదాత్తిగుణోత్తిరుండు సం
క్రందనజిద్ద శాస్త్రముఖరాక్షసముఖ్యుల నొక్కరుండె పో
రం దెగఁ జూడ నోపుబలరాశి నుతింపఁ దరంబె యీతనిన్. 72

మ. అకలంకాత్ముఁ డపాయశూన్యుఁ డభిహోపాయాధికుం డం చెఱిం
గి కదా యెవ్వరి లెక్కసేయక లతాంగిఁ జూచి రమ్మంచు ము
ద్రిక యీమాదుతిచేతి కిచ్చితివి భూరిస్తోత్ర పాత్రంబుగా
సకలజ్ఞుండవు రామ నీవెఱుంగవే సామీరిమాహాత్మ్యముల్. 73

సీ. కదలఁ డీతఁడు వజ్రకఠినవిగ్రహుఁ డంచుఁ బోలఁగా మైనాకశైల మెఱుంగు
నెఱవఁ డీతఁడు మహావీరశేఖరుఁ డంచు శోధింప వచ్చినసురస యెఱుంగు
గలఁగఁ డీతఁడు భూరిగాంభీర్యనిధి యని వడిఁ బాయ యిచ్చిన వనధి యెఱుంగు
బలిమి నీతఁడు మహాబలునంతవాఁ డని కెరలి మార్కొనిన లంకిణి యెఱుంగు

తే. జీవదాయకుఁ డితిఁ డని నీత యెఱుంగు, రాక్షసాంతకుఁడీతఁడనియత్తు దెఱుంగు
నధికుఁడీతఁడనిరావణియస్త్ర మెఱుంగు, సిద్ధ మిది యని రామ నీచిత్త మెఱుంగు.

సీ. అవనిజాహ్మదయశో కాంధకారము మాన్పఁ గపిరూపుఁ గనినభాస్కరుఁ డీతఁడు
దశకంధరోద్యానతరువులు గూల్చి మైఁ దాల్చుర్పుంఝాచూరుతం బితఁడు
సై న్యేశపంచకస ప్తమంత్రిజగిరుల్ వ్రాల్చు బ్రాణము లొందువజ్ర మితఁడు
పరపలాళికులంబు భిక్షుంబు గావింప వాల మూనినదవజ్వాళి యితఁడు

తే. రావణునిధైర్యలతఁ ద్రుంప అంప మితఁడు
దైత్యుల కకాలమునఁ దోచుమృత్యు వితఁడు
సకలకపిలోచనచకోర చంద్రుఁ డీతఁడు
ఖరకరాన్వయ మీ కేడుగడయు నితఁడు. 75

ఉ. రావణపుత్రుకంటె నలరావణుకంటెను వాలికంటె ని
 ప్పావని శాహువిక్రమవిభాసితుఁ డించుక యలెనేని యో
 కావళి హావళిం గను మహద్గుణశాసముచే స్వకీయ మా
 లా వెఱుంగండు మత్తకరిలాగున నుండు నితఁడు రాఘవా. 76

తే. అని ప్రసంగవశంబున ననిలనుతునిఁ, బ్రస్తుతించినకుంభసంభవునిమాట
 లమృతిధారలవలె వీనులార నలరి, యెలమితో జానకీజాని యిట్టు లనియె, 77

మ. కలశీసంభవ నీవు వల్కినది నిక్కం బంజనాపుత్రుఁ డ౯
 బలుతెప్పం గొని కాదె దాటితి విపత్పాథోధి యీభానుజా
 దుల న౯ గొల్వ నొనర్చె నీతనిమ్మదూక్తుల్ గావె యిమ్మేటి కే
 వలభక్తి ననుగూర్చి చేసినపనుల్ వర్ణింపఁగా శత్యమే. 78

సీ. తనవాగమృతధార ధరణిజప్రాణముల్ నిలిపి నామదిలోనినెగులు దీర్చె
 శరణుసాచ్చినవిభీషణుఁ గూర్చుకొమ్మని తెలిపి మాకుఁ బ్రతిష్ఠ గలుగఁ జేసె
 బవరంబులోఁ జేర్చి పంక్తికంతునియురస్థలి ముష్టిహతి నొంచి నగము సంపెఁ
 బరులచే హతులైన ప్లవగోత్తములకు జీవము లిచ్చి మాప్రాభవంబు నిలిపెఁ

తే. బడినలక్ష్మణు బ్రదికించి భానుకులము, నిలిపె నంతటఁ జననీక నిర్వహించె
 వేయు నిక నేల నాకొఱకై యనేక, దనుజవీరులఁ ద్రుంచె నీయనిలనుతుఁడు.

ఉ. తమ్ముల బంధుల౯ గలిసి తల్లులయ౯ గని నేను సీతతోఁ
 గ్రమ్మట నీయయోధ్య కధికారము గాంచి సుఖించుటెల్ల న
 త్యమ్ము సమీరసూనునిసహాయతఁ గాదె మునీంద్ర యెన్నిజ
 న్నమ్ములకైన నీతనిఋణం బెదఁ బాపుకొనంగ నేర్తునే. 80

చ. అది యటులుండె నీయన మహామహుఁ డర్కజుఁడెంతి నుండి బ
 ల్లిడుఁ డగు వాలి నేల విదళింప కుపేక్ష యొనర్చె నాత్మశ
 క్తి దెలియ కుండుఁ గాక యని కిన్న వహించి మహద్గుణ లేటి కీ
 సదమలమానసాబ్జునకు శాప మొసంగి రెఱుంగఁ దెల్పవే. 81

మ. జననం బాదిగ నీమహాత్మునిభుజాశౌర్యప్రభావోన్నతుల్
 వినఁ గాంక్షించెదఁ దెల్పుఁ డంచుహనుమద్వీరావతంసంబుమూఁ
 వున నాత్మీయకరంబు నాచి జగత్ప్రీతిమనోభర్త వేఁ
 డినఁ బల్కెన్ ముని నానటద్భవజటాటీకాభృంగంగార్భటిన్. 82

— హనుమంతుని జననము —

ఉ. చండకరాన్వయాంబునిధిచంద్ర రఘూద్వహ యీసమీరపు
 త్రుండు మహాత్ముఁ డౌన కద లొల్లిటిపుట్టుక నేకపాదరు
 ద్రుం డితఁ డంచుఁ గొందఱు బుధుల్ గణియింపుదు రారహస్య మే
 వ్వం డెఱుంగున్ జరాచరభవంబు లెఱింగిన నీవు డక్కఁగన్. 83

- శా. సాక్షాచ్ఛంభుడు గాక యున్నఁ గలవే చర్చింప నీశౌర్యధై
ర్యతొంటిప్రతిభాప్రభావములు దుద్రాంశంబునక బార్వతీ
కుక్షీక వృద్ధి వహించి పావకునిఁ గొన్నాళ్లు వర్తించి యీ
యక్షయ్యద్యుతి పిమ్మటక బవనగర్భాంతసుఁడై భాసిలెన్. 84
- చ. అనిలువరంబుచే బిడప సంజనకుక జనియించి జన్మ మె
త్తినపుడె భానునిక బొదిపె దేవత లిచ్చువరంబు లొంది యం
దున శిశు పౌట గర్భివలె దోచిన మానులు శాప మిచ్చి రీ
తని కొకరుండు పేర్కొనినదాక స్వశక్తి యెఱుంగ కుండఁగన్. 85
- తే. దానఁ దన లావెఱుంగఁడు గాన నితఁడు
వాలి వధియింపఁ డది గాక వాలిభాను
సుతులఁ గొన్నాళ్లు సరి గాఁగఁ జూచి కొలిచి
యుండెఁ గావునఁ బగఁ బూన నొల్లఁ డయ్యె. 86
- క. లేకున్న హనుమ కెదురే, పాకారికుమారుఁ డితఁడు ప్రభవించుట నీ
తాకాంత లెస్స దెలిపెద, నాకర్ణింపు మని మఱియు నమ్ముని యనియెన్. 87
- సీ. తనధైర్యరమ కోడి కనకాచలేంద్రంబు సిగ్గుతోఁ దనభర్తఁ జేరికొనఁగఁ
దనగామమున కుచితంబుగాఁ దనుఁ దాకి శంబసాదనసామజంబు గూలఁ
దనతపోనియమంబు గను భరద్వాజాదివాచంయములకు నేవలు జనింపఁ
దనబాహుశాఖలు దై తేయభీతామరులకును నిలువ నీడలు ఘటింపఁ
- తే. దనరుఁ గేసరి యనుపేర వనచరేంద్రుఁ, డతని కంజన యనెడికన్యక నొసంగె
నతనిమాతులుఁ డురువిక్రమాతులుండు, కుంజరుండను వానరకుంజరుండు. 88
- క. రంజిల్లఁ జేసెఁ గేసరి, యంజన నిది వింత యనుచు నంద అనఁగ న
క్కుంజరసుతతో నక్కపి, కుంజరుఁ డొకకొన్ని యేండ్లు కూడి సుఖించెన్. 89
- శా. సంసారోత్సవకారణం బగుతనూజాశోదయం బెంచి యా
హంసీగామినితో బహువ్రతపరుం డై దాన సవ్వనరో
త్తంసుం డిష్టముఁ జెంద నేరక మరుదైవంబుచే దైన్యవి
ధ్వంసం జౌ నతనిక భజింపు మని కాంతారత్నముక బంచినన్. 90
- క. పతియనుమతి గౌరీసతి, ప్రతి యగునయ్యువతి నియమభవ్యమతి సదా
గతియ సదా గతి యని యు, గ్రతపం బొనరించె బెక్కుకాలం బధిపా. 91
- ఉ. ఆయమ సేయుఘోరతప మంతెట మెచ్చి సదాశివాజ్ఞ న
వ్వాయువు స్వోదరస్థితశివస్థిత తేజముఁ దెచ్చి యిచ్చినక
దోయజగంధి గర్భ మయి తోరపువేడుక నొక్కవర్ష మి
య్యాయత తేజః దాల్చె మఱి యాచిత మా నొకవాసరంబునన్. 92

మ. అమరుల్ దివ్యసుఖావళుల్ గురియ రుభాద్యప్సరగికాంత లా
డ మరుద్వైరులగుండియల్ బెదర మింటక భరికాగోముఖ
ప్రముఖధాన్వనము లుప్పతిల్ల దిశ లొప్పక గుంజరీగర్భ వా
నమునం దుండియు నిర్గమించె నితఁ డంచద్బాలభానుప్రభన్.

93

వ. అప్పడు.

94

సీ. లలితసాదామనీతులిత దేహమువాని సరుణాదుణాంబుజాన్యంబువాని
రత్నకుండలభాసురకపోలములవాని రంగత్పిశంగ నేత్రములవాని
నాజానుదీర్ఘ బాహుదండములవాని ధవళయజ్ఞోపవీతములవాని
హారప్రభామనోహరివక్షుమువానిఁ గమనీయకరకంఠములవాని

తే. మంజురుచిపుంజింగనుహొన్నముంజివాని, బసిమి గనుపట్టు నునుఁబట్టుపంచెవాని
వాసవధ్వజనిభ వాలవల్లివాని, నక్కుమారునిఁ గని తల్లి యాత్మ నలరె. 95

ఆ. అలరి చెక్కు గొక్కి యక్కునఁ జేర్చి ముద్దాడి నీకు ఫలము లారగింప
వలసినన్ని దెత్తు వాపోవకుండు నా, యన్న యనుచుఁ దల్లి యడవి కరిగె. 96

— హనుమంతుఁడు ఫలభాగింతిచే రవిరాహుల మ్రింగ నుద్యోగించుట —

ఉ. అంతటిలోన నీతఁ డుదయాద్రిపయిఁ బాడతెంచుపద్మినీ
కాంతు జపాప్రసూనరుచికాంతుఁ గనుంగొని పం డటంచు వి
భాగింతి వహించి యాఁకటితొరక రవిపై కెగసెన్ సమీరనా
గాంతక బాణ వేగపరిహాసినమిథమహాజవోన్నతిన్.

97

తే. ఎగసి చనుచున్న యీతని తెగువఁ జూచి, గగనచరు లైన గంధర్వగరుడయక్ష
సిద్ధసాధ్యులు నిష్వేఱఁ జెంది యిమ్మహామహుం డెవ్వఁడో యనునంతలోన. 98

తే. భానుకడ కేఁగునప్పిన్నవానిమేని, కెండ దాఁకక యుండ నుద్దండవృత్తి
నుడిగి మిన్నేటితమ్మిపుప్పొడిదుమార, మెనసివలిగాఁపువెను వెంటఁజనుచునుండ.

సీ. పదతాడనములచే బ్రద్దలై పాథోధిపాలికల్ తూలికాభంగిఁ జెదర
నూరుఘట్టనలచే నూర్ధ్వగంధర్వాదినగరముల్ ఛిన్నభిన్నములు గాఁగ
బాహువేగంబుచే బట తెంచువై మానికుల విమానంబులు కూలఁ బడఁగ
వాలవిక్షేపంబుచే లాజలను బోలి తూలి నక్షత్రముల్ నేల రాల

తే. దేహకాంతులు చక్కగాఁ దేటి చూడ, లేక ఖచరులు బెగడి చీకాకుఁ జెండ
కేదియును జూడ కీజగద్ధితచరిత్రుఁ, డిట్టై చని బాలభానునిఁ బట్టె నపుడు. 100

సీ. బద్ధ సేవలు సేయుచున్న ఛాయాదేవి భీతిల్లి కరములఁ బిసికికొనఁగ
భయనివారణమంత్రపరతంత్రు లై వాలఖల్యాదిహానులు క్రేవ నొదుఁగ
జడుపుతోఁ గైదువుల్ విడిచి మాతరముఖ్యపారిపార్శ్వకు లెల్లఁ బాటిపోవ
హతశేషమందేహు లట్లు గావలయుఁ బో యీభానున కటంచు నిచ్చ నలర

తే. నలరునాపద్మహితుఁ బట్టి యాననమునఁ
బెట్టుకొను బెట్టు వేడిగా నట్టె విడుచు
నడచుఁ జేతులు సెగ యైనయది యటంచుఁ
గినిసి యాకటి కడిమి నయ్యనిలనుతుఁడు. 101

చ. జగదుపకారి యీష్టవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడుకొ
దగదగ మండుచుండుకిరణంబుల వేడిమిఁ జూపఁ డయ్యె రెం
డుగడియ లేగ సంతఁ దపసుకొ గ్రహియింపంగ నాఁడు పర్వ మా
టఁ గదియ వచ్చె రాహు వచటకొ గలవా రరు దంది చూడఁగన్. 102

ఉ. ఆగ్రహరాజుఁ బట్టిన మహామహు నితనిఁ జూచి రాహు వ
త్యాగ్రహవృత్తితోఁ గహకహర్భటిఁ జేయుచు డాయ నంత నూ
ర్యగ్రహణంబు మాని యపురా యిది నల్లనిపండు వచ్చె నం
చుగ్రలయోగ్రవిగ్రహత నొక్కట నాని మింగఁ బోవఁగన్. 103

చ. జడిసి విధుంతుడం డితనిఁ జక్కఁ గనుంగొన లేక యయ్యెడకొ
వడిఁ బరు వెత్తి యత్రైఱుగు వాసపుతో నెఱిగింప నాతఁడుకొ
గడు నెఱు గంది నీక్రమము గైకొను నంతటివీరుఁ డెవ్వఁ డం
చునుచు నాల్గుకొమ్మలమహాకరి నెక్కి శతారహస్తుఁ డై. 104

చ. నలుగడలకొ వియచ్చరగణంబులుఁ గొల్వొగ నేగుడెంచి య
జ్జలరుహబంధుచెంతఁ బ్రతిచండకరుం డన దుర్నిరీక్షకాం
తులఁ దులకించునెఱునుఁ గనుంగొని యెవ్వఁడో వీఁ డటంచుఁ బే
రలుక వహించి మత్తకరి నట్టె పయి కొ గవియించి యార్చుడున్. 105

క. పాండురుచి మించినది యీ, పండు హరింతు నని తీవ్రపడి కడుఁ బసిపా
పం డగుటఁ దెలియ కీతఁడు, చండాంశుని విడిచి యలగజముపై కుఱికెన్. 106

వ. ఇవిధంబున, 107

తే. కేసరికిశోర ముద్భటక్రీడ మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలుశౌండాభ్రంబులీల, నభ్రమువిభుండు దెరల జంభారి గెరలి.

ఉ. భద్రగజంబుపై నులుకుపావని నొండొకటకొ జయింప లే
కద్రులన్రక్కలించు కులిశాయుధ ముద్ధతిఁ బూని వైవ న
య్యద్రిచరుండు వామహనువందున నొచ్చిన మూర్ఖుఁ జెంది పూ
ర్వాద్రిపయి కొ బడెకొ గహకహర్భటిఁ జేయుచు రాహు పుబ్బంగన్. 109

→ { హనుమంతుం డింద్రుని వజ్రహతిచే మార్చిల్లఁగా } ←
నాయుడేవుం డాత్తమూర్తి నుపసంహరించుట

చ. పడినకుమారునికొ గని ప్రభంజనుఁ డార్తిఁ దపించి యింద్రువైఁ
నడరెడుకిన్కతో జగము లన్నియు నిండిన యాత్మమూర్తి న

య్యెడ నుపసంహరించి ప్రజలెల్లను జేష్టులు దక్కి మిక్కిలిఁ
జడిమి వహింపఁ బుత్తుఁ గొని శైలగుహకుహరంబు సాచ్చినన్. 110

సీ. యాజకుల్ వహ్నిహవ్యములువ్రేల్వఁగజాఁచుహస్తముల్ సాఁచినయటులనుండె
దివిజులు ప్రేరేప దిని కెగిరినదేవ యానంబు లెగిరిన యటుల నుండె
మునులు సదీగోయములఁ దోఁగ ముంచినయంగముల్ ముంచినయటుల నుండె
బశుమృగనరముఖప్రాణు లుద్వసిం బెట్టునడుగులు పెట్టినయటుల నుండె

తే. భానుమండల మొక్కచోఁ బాదుకొనియెఁ, గాలగతిదప్పెనత్కియల్ గడచెవేద
పాఠ ముడివోయె బాహ్యమభ్యంతరంబు, గాడ్పుబంధించి చనిన యక్కాలము

ఉ. ఆవిపరీతముల్ గని భయంపడి కొండలు తాపసోత్తముల్ [నను,
దేవవరేణ్యుఁ డాదియగుదేవతలుక్ బరమేష్ఠిచెంతకుఁ
బోవఁ దలంచి యుబ్బుకడుపుల్ నడువఁ వడి లేనిపాదముల్
లావణి యున్న మేనులు గలంగిన చిత్తములు గనంబడన్. 112

తే. ఒకవిధంబునఁ జతురాన్యనోద్ధ కేఁగి
కడుఁ బ్రయత్నంబుతో మొక్కులిడి ప్రయాస
మునఁ గరంబులు ముకుళించుకొని మొగంబు
లెత్తి దగ దొట్టికొన వార లిట్టు లనిరి. 113

శా. వాణీనాథ జరాయజప్రముఖజీవశ్రేణులన్ దొల్లి ని
ర్మాణం బీ వొనరించి వానికి జగత్స్పాఁగున్ గదా సర్వధా
ప్రాణప్రాయునిఁగా నృజించి తతఁ డీపట్ల విరోధించి త
త్ప్రణిఁగిఁగో భ మొనర్చె నేమిటికో యీబన్నంబు వారింపవే. 114

మ. వనజాతానన దేహనామసదనద్వారావరోధంబు సే
య నితాంతవ్యథ మాయసుప్రతతి శుద్ధాంతాంగనాశ్రేణితో
నెన యై వేదన జెందె నీయడరు నీవెట్లెన వారించి య
య్యనిలున్ స్వస్థునిఁ జేసి ప్రోవఁ గడవయ్యా లోకముల్ నాపుడున్. 115

చ. వనరుహసంభవుం డనియె వారలతో వినుఁ డంజనాఖ్య యా
వనితకు వాయుతేజమున వానరవీరుఁ డొక్కండు పుట్టి చ
య్యన నినమండలంబుఁ గని యాఁకటిపెల్లనఁ బక్క మాఫలం
బని కబళింపఁగా నపుడె యాడకు రాహువు వచ్చి యుగ్రతన్. 116

సీ. తనపాలిదాయయై తపసుని గ్రహియించునాంజనేయునిఁ జూచి యాగ్రహించి
వెఱపింపఁ బోయి తా వెఱచి శీఘ్రంబునఁ బఱచెంచి యాదివన్పతినిఁ గాంచి
భానునిఁ బాదువ స్వర్చాను వేటొక్కని నియమింపఁ దగవగునే యటంచు
దూతిన నీమీఁద నారాహు విదియేమి యద్భుతంబని యింద్రుఁ డలుకవొడమి

తే. యపుడె రాహువుతో వచ్చి యర్కుచేత
నున్నకపిబాలుఁ గని నిజాయుధము వైవ
హనువు భగ్నంబుగా నతఁ డవశుఁ డైనఁ
బట్టి గని గాడ్పు శోకంబుఁ బట్టలేక.

117

తే. ఈబలారాతి చేసినయెగ్గు దలంచి, యలిగి యాతఁడు పాలించునఖిలజనులఁ
దనసుతునిలీలఁ జేష్టలు దక్కఁ జేసె, నింక నగ్గాడ్పుఁ బ్రార్థింప నేగవలయు.

తే. వాయు వధికుండు సకలదేవతలలోన, వాయువాధార మఖిలజీవంబులకును
వాయువెబలంబుప్రాణాదివాయులీల, వాయువెచరించుచుండునిక్కాయములను.

క. ఆయన లేకున్న శవ, ప్రాయం బై యుండు జగము పటతెం డీక న
వ్యాయువుఁ బ్రార్థింపుద మని, తోయజనంభవుండు వాఁతోఁ జనుదెంచెన్. 120

క. చనుదెంచి మారుతాశ్రిత, ఘనశైలగుహంతరంబుకడ నిల్చిన న
వ్యనజభవురాకఁ గనుఁగొని, యనిలుఁడుగొడుకుఁగొనివచ్చియజనకుమ్రుక్కెన్.

తే. మ్రొక్కినసమీరుఁ గని యేల యిక్కడింది, పని యొనర్చితి వత్స సేపట్టి యేడి
వీఁడకద యని పవిధార వివశుఁడైన, యక్కుమారునిఁ గనుఁగొని యాదరమున.

తే. పలుకులవెలందితభుకుఁజెక్కుల విచిత్ర, పత్రముల వ్రాయ నేర్చినపాణి ననిల
సుతుని నెమ్మేను నిమిరిన శోష దీప్తి, వాఁడు లేఁబైరు వానచేవలఁ జెలంగె.

తే. మూర్ఛదెలిసినయంజనముద్దుపట్టి, నంకమునఁ బెట్టి యజుఁడు ముద్దాడుచుండఁ
గాంచి హర్షించి తనవక్రగతి యడంచి, గాడ్పుజగముల కుత్సాహకారియయ్యె.

చ. అనిలున కిం పొనర్చి మది నంబుజసంభవుఁ డెల్ల వేల్పుల
గని సురలార యీకపిశిఖామణి లోకహితార్థి మీఁడట
మనకుఁ బ్రియం బొనర్చు మదమ త్తనిశాటుల నుక్కడంచుఁ గా
వున నితఁ డుగ్రశౌర్యవిభవుండుగ మీరు వరంబు లీఁ దగున్.

125

—❦— బ్రహ్మాండ్రాదులు హనుమంతునికి వరంబు లొసంగి పవనుని సంతుష్టుఁ జేయుట —❦—

తే. అనిన సుర లెల్ల మే లని రవుడు వజ్ర
తనశతారంబు దాఁకియు హనువు వెలయు
కతన హనుమంతుఁ డనుపేరుఁ గాంచు నతఁడు
వజ్రహతి నొవ్వఁ డిక నని వర మొసంగె.

124

సీ. బ్రహ్మాండంబున బ్రహ్మాస్త్రమున హాని నందనిదీర్ఘాయు వజుఁ డొసంగె
శూలరాస్త్రపాశుపతాదికములచేఁ జెడనిప్రభావంబు శివుఁ డొసంగె
దనకాలపాశంబు దండంబు మృత్యు వీయన నొంచ లేవని యముఁడు వలికె
నాత్మ తేజమున శతాంశ మిచ్చితి విద్య లిచ్చెద నింక నని యినుఁడు వలికె

తే. శాశమున నీటఁ బడఁడని పలికె వరుణుఁ, డగ్నిదనచేత నశియింపఁడనియె ధనదుఁ
డొసంగెఁదనగడ నొగలనియునికి యెల్ల, కైదువుల నొవ్వఁ డని విశ్వకర్మ వలికె.

క. తక్కిన దేవత లొక్కొక, రొక్కొక్కవరమ్ము నొసంగి రుత్సాహముతో
నక్కమలగద్ద్యఁ డనిలుని, దిక్కు గని గణించె నెల్లదివిజలు వినఁగన్. 128

పంచచామనిము, సమీర నీకుమారుఁ డుగ్రశౌర్యధైర్యధుడ్యఁ డ
ప్రమేయశక్తి రానుకార్యభార మూని రావణా
ద్యునిత్రభీకరప్రతాపుఁ డై చరించు లే దనా
ధ్య మీజగంబులందు వీని కంచుఁ బల్కి పోయినన్. 129

క. సంతసమున నంత నభ, స్వీతుం డొక్కొక్కకుఁ గొంచు పచ్చి ప్రచింతా
క్రాంత యయి వగచుకేసరి, కాంత కొసంగి యతనిమహిమ గణించి చనెన్. 130

తే. రామయాసింపుటనకాదేయీమహాత్ముఁ, డంతికాశ్రమములుసొచ్చియచటిమునుల
వల్కలాజినములువ్రచ్చి వారించున, సములు గలఁచినఁ గోపించి శాప మిడుట.

క. శాప మొసంగినఁ బశ్చాత్తాపము ప్రాపించి దోగ్ధప్రతాప ముడిగి య
త్తాపమలకు సేవకుఁ డై, యీపవనజఁ డుండి పిదప నినజనిఁ జేరెన్. 132

ఉ. బోనున నున్న ముతహరిపోలిక బ్రాహ్మణశాపయుక్తి నెం
తేనియు శాంతిఁ జెందె నితఁ డీతనిశాపముబలం బెఱింగి స
న్తానము చేయు భానుజుఁడు మంత్రులలోపల నెల్ల వాయువై
శ్వానబలట్ల వీరు రఘువల్లభ పాయక యుండు రెప్పుడున్. 133

చ. విను మీఁక నొక్కవంత రఘువీర యునుండు వరంబు లిచ్చువే
ళ ననినమాట నెమ్మదిఁ దలంచి శ్రుతుల్ పఠియింప నెంచి యీ
యన యొకనాఁడు భానుకడ కద్భుతవేగముతోడఁ బోయి మ్రొ
క్కినఁ గరుణార్ద్రదృష్టిఁ దిలకించి పయోదహబంధుఁ డిట్లనున్. 134

మ. చదువుల్ నేర్చుకొనంగ వచ్చితివా వత్సా తోగ్రీవ నెట్లభ్యసించె
చెడు నాముందట నిల్వఁగూడదు గదా శీఘ్రంబునఁ బోయినఁ
మదియేకాగ్రతఁ జెందునే నుడువు మన్నన్ నవ్వి యవ్వీఁడ
య్యుదయాస్తాదులఁ నిల్వఁ గాదయుగళం బుత్సేధదేహోగ్రుఁ డై. 135

క. మును హరి త్రివిక్రమాకృతిఁ, గనిపించినయటుల సూర్యకర్పర మెల్లఁ
దనమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కపి జూచి వెఱచె నఖిలజగంబుల్. 136

— హనుమంతుఁడు సూర్యనొద్ద వేదకాస్త్రాదులు చదువుట —

శా. భానుం డద్భుత మందె నంత నిజరూపం బూని యీవానరుం
డానీరేరుహబంధుతేరి కెదురై యాకాశమార్గంబునఁ
దా నెంతే వడిఁ బోవుచున్ శ్రుతులు శాస్త్రంబుల్ పఠించెన్ బరి
జ్ఞానగ్రాహకలావిశేషములకున్ జండాంశుఁ డుప్పొంగఁగన్. 137

తే. కుడిచి చల్లనిదీడఁ గూరుచుండి, గురువు సెప్పినఁ జదువ రీధర వడుగులు
నిరశనుండయి పఱచుచు నింగిఁగఱకు, పెండకు సహించిచదివె నీతండు ఘనుఁడు.

క. ఈశాన్యముగ శేఖరు. తోశతధృతికవిబృహస్పతులు మృదుభాషా
కాశలి శ్రుతిముఖవిద్యా, వైశారద్యమున సాటి వత్తురె తలఁపన్. 139

సీ. వైరాగ్యమహిమ కీవడుగు నివాసంబు వినయంబునకు సేతఁ డునికిపట్టు
శమదమోన్నతుల కీచతురుఁ డాధారంబు దాక్షిణ్యమునకు నీతిండు చోటు
సాశీల్యమున కీప్రశాంతశాలి బిడారు పరహితక్రియ కీప్రసన్నుఁ డిక్క
విక్రమస్ఫురణ కీవీరవద్యుఁడు తావు గాంభీర్యగరిమ కీఘనుఁడు ప్రాపు

తే. బ్రహ్మవిద్యకు నిమ్మేటి పట్టుఁగొమ్మ, ఘనతపోధనమునకు నీయన నిధాన
పఁతులదైర్యంబునకు నీమహాత్ముఁ డిమ్ము, రామ నీభక్తి కీపుణ్యరాశి నెలవు. 140

సీ. గుటిమీఱ రోదసీకుహర మొక్కట ముంప నుప్పొంగు ప్రళయపయోధికంఁటె
జగము లన్నియు నొక్కసారి భస్మము సేయ నడరెడుకల్పక్షయ్యాగ్నికంఁటె
బహువర్వితాగ్రణ్యపటలిఁ జూర్ణము సేయఁ గడఁగు సంవత్సరగంబుకంఁటె
బ్రహ్మాండభాండంబుఁ బట్టి బ్రద్దలు సేయఁ దివిరెడు విలయదైరవునికంఁటె

తే. నధికగాంభీర్య మతులితం బగు ప్రతాప, మనవధికవేగ మద్భుతం బైనరాద్ర
మియ్యనిలపుత్రునకే కల దితనిమ్రాల, వాలి గీలియు నిలుతురె వసుమతీశ. 141

క. ఇనసుతు కడ నితఁ డున్నాఁ, డని యెఱిగియె వాలి గొంతయభుకుచునుండున్
దన కేమి యితఁడు గలఁ డని, యనసుతుఁడును వెఱవకుండు నింద్రసుతునకున్.

తే. అని యగస్త్యమహాముని హనుమమహిమ, లభ్యుతింబుగఁ దెల్పిన నాలకించి
సభ్యుఁ లనిలజఁ బదివేలచందములను, బ్రస్తుతింపఁగ శ్రీరామభద్రుఁ డలరి. 142

ఉ. ఆవిపులప్రభావవిధి కంజలి సేసి ముసీంద్ర వింటి నీ.
చే వివిధేహాసములు శ్రీహనుమత్కథ లాలకించితిన్
దైవతిసాధుఁడు రవియుఁ దండ్రి యనన్ వినినాడ వాలి సు
గ్రీవులజన్మ మెట్లు లెఱిగింపఁ గదే యన చూచి యిట్లనున్. 144

— వాలిసుగ్రీవుల జననము —

తే. రామభూపాల తొల్లి నారదమహర్షి, యేఁ దపం బున్నవనమున కేగుచేర
వాలిసుగ్రీవు తేయింతివలనఁ బుట్టి, రన నతఁడు దెల్పె నవ్విధం బవధరింపు. 145

చ. అమరనివాసమై మణిమయాంచితసానువు లొంది యెల్లలో
కముల ధరించి పర్వతశిఖామణి నాఁ దగు కాంచనాద్రిమ
ధ్యమశిఖరంబునందు నియమాన్వితుఁ డై యొకనాఁడు భారతీ
కమలముఖిమనోహరుఁడు గాఢసమాధి వహించి యున్నెడన్. 146

ఉ. తారకయోగనిశ్చలతఁ దాల్చినయప్పరమేష్ఠికన్నులన్
జాతె మరందబిందువులు సారసపత్రవినిర్గతంబు తొ
దారి ముదశ్రుబిందువు లతం డవి హస్తములన్ ధరించినన్
శూరవరుండు ఋక్షవిరజం డను నందనుఁ డయ్యె నందునన్. 147

క. ఆనందను సజ్జననిచయూ, నందనుఁ జూచి బ్రహ్మ హైరణ్యధరో
ద్యానమ్ముల గలఫలముల, దేనెలఁ దను వోమికోనుచుఁ దిరుగు మటన్నన్. 148

ఉ. ఆవిధియాజ్ఞ మస్తకమునందు ధరించి యతండు కాంచన
గ్రావనాంతరంబుల నిరంతరముఁ జరియించుచుఁ బ్రసూ
నావళిఁ దెచ్చి తెచ్చి గురు నచ్చిన సేయుచు నంప గ్రహ్మఱ్ఱ
బోవుచుఁ గండమూలఫలముల్ భుజియింపుచు ట్టుత్తుమాన్పుచున్. 149

మ. ఒకనాఁ డుత్తరశృంగముఁ గదిసి యయ్యోరక శతానందపు
త్త్రకుడిఁగించె బ్రపుల్ల హల్లకసముద్యద్దీపికఁ పట్టద
ప్రకరప్రాచితధూపధూమములు మీఱఁ రాజహంసచ్చటల్
వికచాంభోరుహ సాధవీధిఁ దగ తీవిఁ జెందుకాసారమున్. 150

క. వీక్షించి యత్సు లలరఁగ, నాక్షణమున ఋక్షవిరజఁ డట డిగ్గి తను
ప్రతాళన విధిఁ దీరిచి, సాక్షాదమృతంబు బోలుజలములు గ్రోలెన్. 151

తే. శ్రోలి తననీడ తేట యాశోలని నీటఁ, గనఁబడినఁ జూచి యమ్మహావనచదుండు
సహజజడబుద్ధిఁ బ్రతివనచరుఁడు వీని, బట్టెద నటంచు సరసిలోపలికి నుటికె.

తే. ఉటికి యం దెవ్వరినిఁ గాన కురక నీటఁ, బడితి నని వజ్రఘటితసోపానపంక్తి
జేరినంత సరోవరశ్రీస్వరూప, మిచ్చె నన నొక్క చక్కనియింతి యయ్యె.

సీ. తనశోణకమలాంఘ్రితలరుచుల్ మగతాల తెలిమెట్లఁ గెంపుమెట్టుల నొనర్పఁ
దనసోయగవువాలునునుబెట్కుఁ జావులు కొలనెల్ల గలువలై వెలయఁజేయఁ
దనకుండనపు మేనితభుకులు తటధరాదుహాఘనావళి గ్రొమ్మెటుంగు నింపఁ
దనగల్పివలిగుబ్బచనుదోయి చక్రదంపతుల సజాతివిభాంతి ముంపఁ

తే. దనవెదవి సాంధ్యరాగంబు దళముకొలుపఁ
దనకచభరంబు తిమిరసంతతి సృజింపఁ
దననగపు వెన్నెల ఘటింపఁ దరుచరమణి
రమణియై యందు విహరించుసమయమునను. 154

చ. కమలజుఁ గొల్చి యతైరువుగా జనుచున్న సురాధినాథుఁడుఁ
గమలహితుండు నచ్చెలువఁ గన్గొని దర్పకుఁ జేయుపద్మకో
శముల దలంకి దానిబిగిచన్నులు దానివెడందకన్నులుఁ
దమి వెలయింప నిద్వరును దత్తఱ మందుచుఁ బోక నిల్చినన్. 155

చ. మరు లధికంబు గాఁగ శతమన్యుని తేజము నిర్గమించి య
త్తరుణిశిరంబుపై నొలికెఁ దత్సమయంబునఁ బద్మినీమనో
హరునకు నింద్రియస్థలనమై యది చయ్యనఁ బోయి తద్గళాం
తరమున వ్రాలె వందువలనఁ దమకంబులు దీతె వారికిన్. 156

- ఆ. శిరముమీఁద బడిన జిహ్వతేజము జాఱి, వాలమున్నచోట వచ్చి నిలిచె
నట్టిచోటఁ బుట్టినట్టి వాసపుపట్టి, వాలి నాఁ జెలంగె వసుమతీశ. 157
- క. ఉగ్రకరుతేజ మక్కం, బుగ్గివగళాంతరమున మున్నొలికెఁ గదా
య్యగ్గివ నుద్భవించుట, సుగ్గివుఁ డనంగ సూర్యసుతఁడు సెలంగెన్. 158
- చ. తనమెడ హేమమాలిక ముడుమున వాలి కొసంగి పాకతా
ననుఁ డరిగెన్ దివంబునకు సప్తహయండును గూర్చి పుత్రునిన్
గని హనుమత్పుత్ర మధికద్యుతియున్ గని వృద్ధిఁ బొందు మం
చని చరమాభిఁ గ్రుంకఁ జనె నాత్మజుఁ డుద్భవ మౌటనో యనన్. 159
- ఉ. ఆదినశేష మెల్లఁ దనయద్వయితో నచటన్ వసించి సూ
ర్యోదయ మైనఁ గాంత యయి యుండుట మాని వనాటమూర్తి యై
యీదృశపౌరుషంబు సెడి యేటికి భాషిని నైతి నో యటం
చాదిమవానరుండు వెఱుఁ గందుచు నచ్చొటు వాసి యయ్యెడన్. 160
- చ. తనవలె వానరాకృతులు దాల్చినపుత్రులు గొల్వఁ బద్మగ
ద్భునిఁడ కేగి మ్రొక్కుటయుఁ బుత్రియుగాన్వితఁ నాత్మపుత్రునిన్
గని ముద మంది నిపు తెలిగంటితనంబునఁ గన్నవీరిఁ దో
డ్చొని ధర కేగి యెల్ల కపికోటులఁ బ్రోవు మటంచుఁ బల్కినన్. 161
- తే. విని హసా దని యాఘుక్షవిరజుఁ డయ్య, యలసరస్సు మునింగిన నతివరూప
మేల ప్రాపించె వేగిన నేల యడఁగె, నానతియ్యుఁగదే యన్న నజుడు పలికె.
- ఉ. అచ్చటఁ దొల్లి పార్వతి వయస్యలతో జలకేళిఁజేలఁగాఁ
గుచ్చితు లైన రక్కసులు గొందఱు కామిను లై జలంబులోఁ
జొచ్చిన నిందుఁ జొచ్చి పురుషులొ నిజ మిట్టులె యాదు రంచు లో
హెచ్చినకిన్న నట్లు శపియించి తిరోహిత యయ్యె నయ్యెడన్. 163
- తే. అవ్విధము నేను వినియుండి యంతఁ గొంత
కాలమున కమ్మహాదేవిఁ గాంచి వేడ
నచట మునింగినమగవాని కాఁడురూప
మొక్కనాఁ డుండు మఱునాటి కుండ దనియె. 164
- తే. కాపున దినంబు చనిన నీకామినీత్య
మడఁగె నిత నేల తామసం బవని కేగి
మించురహి విశ్వకర్త నిర్మించె జెలువ
మొండఁ గిష్కింధఁ బాలించుచుండు మనుచు. 165
- క. నిష్కర్ష చేసి దివ్యపరిష్కారము లొసఁగి పనుప ఋక్షవిరజుఁ డ
ప్రహ్లాదభవు వీడ్చొని చని, కిష్కింధను మతులతో సుఖించెన్ బ్రభువై.
- క. జనని యయి తానె కనియెన్, జనకుం డై తానె పితవ సంరక్షించెన్
దనయుల వనచరకులనిధి, యనఁగాఁ జనుఋక్షవిరజుఁ డర్కకులేంద్రా. 167

తే. వృద్ధుఁ డై పిమ్మటను ఋతువిరజఁ డింద్ర, సుతునిఁ దనరాజ్యమున కధిపతినిఁజేసి
భానుసూనుని యుపరాజుగా నొనర్చి, చనియె నవ్వలికథ మీరు వినినయదియ.

తే. అధిప యీపుణ్యకథ యెవ్వరైన భక్తి
వినిన వ్రాసినఁ జదివిన విపులభోగ
భాగ్యములు గల్గి బహుపుత్రపౌత్రయుక్తిఁ
దనరుదురు భూమిఁ దామరితింప రగుచు.

169

మ. అని వింధ్యారి వచించి వెండియును రామాధీశుతో నిట్లనుకొ
విను ముర్వీశ్వర దైత్యుఁ డట్లు కపిలుకొ వీక్షించి విభ్రాంతుఁ డై
తనలో నాఘనుమూర్తి నే తలఁచుచుకొ దైత్యారి గాఁబోలు నీ
యన గాకున్నను నున్నె యన్యులకు నీయంచత్సభావోన్నతుల్.

170

—❧— రావణుఁడు బోధార్థియై సనత్కుమారుని యొద్దకుఁ బోవుట —❧—

వ. అని తలంచి వెండియు.

171

మ. పగవారై నగధారిహోఁ దొడరి తద్బాహుబలక్షీణులై
తెగి హేమాక్షముఖాసురాగ్రణులు ముక్తిం జెందరే యగ్గతికొ
బగ గోవిందునియం దొనర్చి సుగతికొ బ్రాపింతు నంచుకొ గడం
గి గురుప్రజ్ఞ సనత్కుమారుకడ కేఁగెకొ వాఁడు బోధార్థి యై.

172

తే. ఏఁగి చలిగట్టుపై నొక్కయెడ సనత్కు
మారు జితమారు బ్రహ్మకుమారుఁ గాంచి
హర్షపులకితగాత్రుఁ డై యతని కెఱఁగి
హస్తములు మోడ్చి యసుర యిట్లనుచుఁ బలికె.

173

మ. అనులజ్ఞాననిధాన యీజగములం దవ్యక్తనానారహ
స్యములకొ మీకుఁ గరస్థలామలకముల్ సర్వజ్ఞు లామిమ్మువం
టిమహాత్ముల్ నతులైన శిష్యుల నకొటిల్యాత్మ వీక్షించి ని
క్కముగా దాఁపక యానతిత్తురు గదా కాంతానుకూలార్థముల్.

174

మ. అనఘా యెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ డై యవ్యక్తుఁ డై యుండు నె
వ్వనిచే నయ్యె నధీశయుక్త మగు విశ్వం బెల్ల నెవ్వనిఁ బే
ర్కొనినకొ బంధవిముక్తి యా విబుధవద్యుల్ బుద్ధినెవ్వనివ
ర్తన మూహింపఁగఁ బాల రట్టిఘనునికొ దధ్యంబుగాఁ దెప్పవే.

175

క. నా విని సనత్కుమారుఁడ, రావణునకు ననియె వినుము రక్షోవర స
ద్భావముతో నీ వడిగిన, దేవునిమహిమంబు నీకు దెలిపెదఁ దెలియన్.

176

మ. అనఘుం డవ్యయుఁ డచ్యుతుం డమలుఁ డవ్యక్తుం డనిర్వాచ్యుఁ డం
జనదూరుం డఖలేశ్వరుం డచలుఁ డక్షయ్యుం డమేయుం డటం
చు ననాదిశ్రుతు లుగ్గడింప నుతి గాంచుకొ బ్రహ్మ మా బ్రహ్మమే
విను నారాయణకృష్ణవిష్ణుహరిగోవిందాఖ్యలకొ జెల్వగున్.

177

సీ. అంతటఁ బరివృద్ధుఁడై నిండి యుండియు జలధిలో శేషాహిశయ్య నుండు
నఖిలలోకేశ్వరుం డనుఖ్యాతిఁ జెందియు వైకుంఠపతి యనువార్తఁ గాంచు
ధవళసీలాదివర్ణవియ్యక్తి నొందియు నాసీలఘనదేహుఁ డనఁగ వెలయు
సకలజీవులయందు సమబుద్ధి మెలఁగియు ఖలశిక్ష సాధురక్షయు నొనర్చు

తే. నభవుఁ డయ్య వినోదార్థ మవతరించు
మాయఁ బాసియు మాయచే మహిమఁ గాంచుఁ
బోషకుం డయ్య నుగ్రుఁడై సౌఢ వడంచు
నట్టిహరి నెంచ శక్యమే యసురనాథ.

178

సీ. కన్ను విచ్చినయంతఁగలుగు బ్రహ్మాండముల్ గన్నుమూసిననవి గాంచు లయము
మదిఁదలంచినమాత్రనొదవునేక్రియయైన మదిఁదలంపకయున్నమాయయడఁగుఁ
జేపట్టిన ఖలుండు శీఘ్రుఁడై వెలయుఁ జేపట్టకున్న బుధుండు పామరుఁ డగు
వలసిన నేరూపముల నైన వ రించు వలవ కున్న నభంబువలె వెలుంగు

తే. నాదిమధ్యాంతరహీతుఁ డవ్యక్తుఁ డఖిల
భువనసృష్టిక్రియాహేతుభూతుఁ డతని
సంస్కరించిన సకలదోషములు వాయు
హరియ సేవింపఁ దగుడై వ మసురనాథ.

179

సీ. విధుదర్శనంబుచే విబుధబోధానందపాథోధిహృదయాభిషథము ముంచు
హరిప్రభావంబుచే నాశ్రితషడ్వర్ణభద్రదంతావళప్రతతు లడఁగు
మాధవప్రాప్తిచే మననశిలాంచితప్రజ్ఞావనంబులు పల్లవించుఁ
జక్రిసమ్ముఖముచే జన్మమృతిశ్లేశమారుతోద్రేకముల్ మలయు టుడుగుఁ

తే. బాయు నాధ్యాత్మికాదితాపత్రయంబు
తలఁగుఁ గలుషాంధకారముల్ మలఁగు నహిత
జాతిదుర్వృత్తిమూషికసమితి గలఁగు
నరయు మితయుఁ గ్రమముతో నసురనాథ.

180

చ. అన విని రావణుం డను మహాత్మ ముకుందునిచేత సంగరం
బున హతులైన శాత్రవులు వొందెడిసద్గతి యానతియ్యవే
యన హరిచేత నొచ్చినసురాదులు శ్రీహరిలోక మంది యం
దనయము విష్ణురూపధరులై విహరింతురు రాక్షసేశ్వరా.

181

వ. అని పల్కి సనత్కుమారుండు వెండియు నిట్లనియె.

182

సీ. ప్రణవంబు జపించుఫలము కేశవుఁ జేరి యట్టహాసముఁ జేసినంతలోన
భాగీరథీస్నానఫలము శ్రీధరుఁ డేయు నస్త్రాళి మునిగినయంతలోన
బహుకాలచింతనాఫలము నారాయణు నలుకమై వీక్షించినంతలోనఁ
బ్రాబల్కుల నుతించుఫలము నందకపాణి నదలించి తిట్టినయంతలోనఁ

తే. దనువు కృశియింప శాంతితోఁ దపమునేయు
 ఫలము బహుమత్సరఁబుతోఁ బద్మనాభు
 నాఁగి మెయి వొంగ మాంకొన్నయంతలోనఁ
 గలదు హరితోడిపరకంటెఁ గలదె మేలు.

183

చ. చపలత లేనిచూడ్కులను సారెకు శౌరిముఖంబు సూచుచున్
 విపులరణోత్సవంబులను విష్ణుని బేరులు పెట్టి పిల్చుచున్
 గుపితమనస్కులై యొససికొందు ముకుందునిమ్రాలఁ గూలుదై
 త్యపతులభాగ్య మెంతసుకృతాత్ముల కైనను గల్గ నేర్చునే.

184

ఉ. ఆయుధధార ముంచి రుధిరాదుణచందనకర్దమంబునన్
 గాయము నించి శాతవిశిఖప్రసవావళి పై నిగిడ్చి దై
 తేయులు శౌరిచేత నతితీవ్రముగాఁ గయికొండు ముక్తి స్వా
 ధ్యాయతపోమఖక్రియలు దాల్చినధన్యులకంటె ముందటన్.

185

చ. పలుకులు వేయు నేల మధుభంజనుకిన్క తపశఫలంబు శ
 త్రుల కని యమ్మహామునివరుం డెఱిగించినఁ బంక్తికంధరుం
 డలరి ముకుందుతో సమర మబ్బునె యవ్వభుచేతఁ జచ్చి ని
 శ్చలపద మొందఁగాఁ గలనె శాంతినిధి వివరింపవే యనన్.

186

క. సనకావంజం డి ట్లను, గనకాచలధీర పంక్తికంధర వినుమా
 ఘనకాయునితో నని నూర్కొని కాయము విడువఁగలవు కుండకు మదిలోన్.

తే. అనిన ముద మంది దశకంఠుఁడమ్మహాను
 భావుఁ గని యెన్నినాల్గకప్పనియొనర్చు
 హరి యన నతండు వెండియు ననియె గృతయు
 గాంతమున మానవేంద్రుడై హరి జనించు.

188

వ. అత్తైఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

189

సీ. వేల్పులు గావించువిన్నపంబులు వించు హరి నిన్ను వధియించు నాత్మమించు
 రవికుల్పాబ్ధిజనించు రామనామము గాంచుఁ దపసిజన్మముజెంచు రిపులనొంచు
 శిలఁ జెల్వ నొనరించు శివునిచాపము ద్రుంచు జానకి వరియించు సంతసించు
 జామదగ్నిఁ గలంచు జనకాజ్ఞఁ బాలించు మునివృత్తి ధరియించు వనిఁ జరించు

తే. సీసహోదరిముక్కు ఖండింపఁ బంచు, సరగ ఖరదూషణాదుల సంహరించు
 నవనిసుత నీవు గొనిపోవనాగ్రహించు, నది నిమిత్తంబు నినురాముఁడనివధించు.

సీ. మణి కిరీటమువాఁడు మకరకుండలకాంతి దళుకొత్తుచెక్కుటద్దములవాఁడు
 నిడుదకన్నులవాఁడు నీలమేఘచ్ఛాయఁ గర మొప్పుదివ్యవిగ్రహమువాఁడు
 కంబుకంఠమువాఁడు కాస్తూభ(శ్రీ)వత్సలక్షీయుతోరస్థలంబువాఁడు
 కనకాంబరమువాఁడు ఖడ్గదిపంచాయుధముల మించుచతుర్భుజములవాఁడు

- తే. చిలువదిండిహుమాయిపై మెలగువాడు, లీలఁబెనుపాముపై బవ్వళించువాడు
సేమనోంధ మీడేర్చు నిక్కముగను, సంశయింపకు మన్న రాక్షసవిభుండు.
- ఆ. అతని బెక్కుగతుల నుతు లొనర్చుచు భక్తి, నతు లొనర్చి దేవతతులమతుల
సంకులభీతు లొడవ నచ్చేటుఁ బెడఁ బాసి, చనియె స్వైరవృత్తి జనవరేణ్య.
- ఉ. రామనృపాల వింటి గద రావణబుద్ధి సమృద్ధి జానకీ
గాముకుండై హరించె నని కానక పల్కుదు రామె యిదిరా
శ్యామ యటంచు నీవు హరి వంచు నెఱింగియె యుద్ధభూమి నీ
చే మృతిఁ బొందఁగా వలసి సీత నొగి గొనిపోయె లంకకున్. 193
- క. అని పల్కి మరియుఁ గలశజ, ముసిధూర్జటి యనియెఁ గచులముకుళననమయా
గ్రనటన్నిటలతటిలో, చన రటదంఘ్రిపుటకటక చటులార్చుటలన్. 194
- మ. రవివంశంబున వెన్నుఁ డెప్పు డవతారం బానొ యమ్మేటితో
బవరం బెప్పుడు గల్గునో యెపుడు తద్భావాహతిఁ గూలిదు
ర్భవముఁ మృత్యువు లేనిదివ్యపదముఁ బ్రాపితునో యంచు నెం
చి విరాగస్థితి సంచరించు నసురశ్రేష్ఠుండు సీతాధిపా. 195
- చ. నెమకి ననత్కుమారుఁ గని నీమహిమంబులు విన్నదాదిగా
నమరవిరోధి నీచుదికి నల్క జనింప నురాలి నొంచు లో
కముల నలంచు జన్నములు గాంచిన విఘ్నము లాచరించు సం
యములఁ గలంచుఁ బుణ్యసతు లన్న గ్రహించు జరించు నెయ్యెడన్. 196
- చ. అలయక యిట్లు ద్రిమృదుచు నద్దశకంధరుఁ డూర్ధ్వలోకముల్
నలయవఁ బెట్ట నెంచి యొకనాఁడు మణిమయపుష్పకద్యుతుల్
నలుదిశ లావరింపఁగఁ జనంగ ననంగహరుం డినంగ ని
ర్మలరుచి నుల్లసిల్లు సురసానివరుం డెదు రయ్యె నయ్యెడన్. 197
- క. ఎదురై నపోరుదిండికి, బదిశిరములపాలసుదిండి ప్రణతుండై నా
రద యెచటనుండి యెటఁ జని, యెద వెఱింగింపుము విశేష మేమి యటన్నన్.
- చ. ఎలనగ వంతురింప ముని యిట్లను రావణ యింక నేమివిం
తలు వివరింతు నీవిజయధాటికి భీతిలి యూర్ధ్వలోకముల్
వలసలు దీయసాగె బలవంతుండ వన్నను నీవే కాక నీ
కిల నొకరుండు సాటి గలఁడే యన బెట్టుగఁ గేరి నవ్వుచున్. 199
- మ. బలుమీసల్ వడిఁ గొల్పుచున్ బిగువుతోఁ బాలస్త్యుఁ డేమంటి వా
వలసల్ దీసెనె యూర్ధ్వలోకములు దేవర్షింద్ర యుక్తైన సం
దుల కేగఁ బని యేమి శౌర్యమున నన్నున్ దాఁకి పోరాడఁగాఁ
గలవాఁ డెక్కడ నుండు నిక్కముగ వక్కాణింపవే నావుడున్. 200
- ఉ. ఆముని గొంతసేపు హృదయాబ్జమునన్ దలపోసి యాసుర
గ్రామణిఁ జూచి పల్కె సురకంటక కయ్యము నేయఁ గోరినన్

దీమస ముప్పతిల్లఁ దెలిదీవికి బా మ్మచటన్ జనున్బుజల్
తామరసాయతాత్ములు సితప్రభు లుందు రజయ్యుఁ లందఱున్ .

201

శా. చండాంశుప్రతిమాన తేజములతో సౌవర్ణభూభస్మిభా
ఖండాత్మన్నతదివ్యదేహములతోఁ గామోదకీచక్రతో
దండాద్యాయుధపాళితోఁ దనరు శ్వేతద్వీపగుల్ త్వద్భుజా
కంఠూచండిమఁ బాప నోపుదురు లంకానాథ పొమ్మం చనన్ .

202

క. ఆరావణుండు క్రమ్మఱ, నారదుఁ గని యేతఁడం బొనర్చిన వా రా
వారాళియోరఁ బుట్టుదు, రాహుఁ ధన్వాన తెల్పు మన సతఁ డనియెన్ .

203

మ. హరిసేవాపదు లచ్యుతాఁఘ్రిమలధ్యానాన్వితోల్ మాధవ
స్తరణాన క్తులు విఘ్నమంత్ర జపితోల్ చక్రాయుధార్చారగుల్
గరుడాహుఁధకథాశ్రుతిప్రియులు రక్ష శ్శేష్ఠ యం దుద్భవిం
తురు నారాయణచక్రనిర్దళితగాత్రుల్ మిఁతు రద్దీవిలోన్ .

204

— రావణుండు నారద పేరితుఁ డై శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోవుట —

ఉ. నావిని పం క్తికంధరుండు నారదు వీడ్కొని వేడ్కు మీఱ న
ద్దీవి గనుంగొనన్ దలఁచి తీవ్రముగాఁ జనుచుండి వాధులున్
దీవులుఁ బర్వతంబులు నదీప్రతతుల్ విసినాంతరంబులున్
ద్రోవను జూచుచున్ గడచి దుగ్ధసముద్రముఁ గాంచె ముందటన్ .

205

తే. కాంచి చెంగట మంత్రిపుంగవులఁ గాంచి
కాంచితిరె యీ యకూ పార కాంచి కాన
మంచితక్షీరనిధిహీరమణివిరచిత
కాంచిరుచిఁ గాంచి చెలువు వహించె నెదుర .

206

సీ. శకులవాల్మీక్తి ప్రజలశీకరంబులు మెఱుంగుముత్యము లేరుపఱుప రాదు
కలికిరాయంచితకల్లమించు తెలిచాయ తెరల తేటయు గుఱు తెఱుంగరాదు
జలశాలికాపాలికలపొక్కిళ్ళుల వర్తులావ ర్మములభేద మరయ రాదు
తఱుచుగా గిఱిగొన్న నురుగులకుప్పల నినుకతిప్పల నిర్ణయింపరాదు

తే. కనుఁగొనుఁ దుదాత్తదాతృత్వజనితకీర్తి, ముంచుకొనె నన సహజమైమించుధవళ
కాంతి దిక్కుల నెల్లఁ బిక్కటిల వెలయు, పాలమున్నీరు కన్నులపండు వయ్యె .

సీ. వలయు కోరిక లియ్యఁ గలవెయ్య గలిగి ముష్టింపచుల్ పరితుష్టిఁ జెందు తెల్ల
మెడఁగెంపుతాతాళి నిడుకొని వనమాలి లిబ్బిగుబైతఁ బ్రబ్బి యుబ్బు తెల్ల
వింటితెర్వరిమేటి వెల్ల గారును నిక్కుచెవుల నీలని నెక్కి చెలఁగు తెల్ల
గటికిచీకటికి నగ్గం బైన రేవన్నెలాడి వెన్నెలగీము గూడు తెల్లఁ

తే. గూటిచవివేలుపు లెఱింగికొనుట యెల్ల, నమరవనమివిమ్రాణుల నమరు తెల్ల
హరుండు శ్రీకంఠుఁ డనుపేర నలరు తెల్లఁ, దలవ నీక్షీరవారాళివలనఁ గాదె .

మ. వలమానాంబుకరీ: ద్రహ స్తచలనావ ర్తభిమత్తోయదా
వలి మంథానమహీధరభిమణభావం బూన శంఖాబ్జశై
వలకూర్తాదులు తత్తదంగముల తేవల్ గుల్క జెల్వయ్యెని
క్కలశాబ్ధిక్ బునరప్పగోజననశంకాహేతువుల్ చంచలల్. 209

చ. అనఁపమబాడబానలశిఖావలిపైఁ గనిపించెనో యనన్
దనరెఁ బ్రవాళవల్లికలు దానపులార కనుం డటంచు వ
ర్ణన మొనరించుచున్ దనుజనాయకుఁ డవ్వనరాశి దాఁటి చెం
దిన కుతుకంబుతోడఁ దెలిదీవిఁ గనుంగొని చేరఁ బోవఁగన్. 210

చ. స్థలమహిమంబు పెంపున నిశాచరనాథువిమాన రాజును
వ్వలఁ జన లేక వాయుహాతవాఁడమున్ వలెఁ గ్రమ్మఱంగ మం
త్రులు భయ మంది యిన్నెలపు దొడ్డది మేఘులు కంప మందెడిన్
నిలిచెద మేము పుష్పకము నిల్చినచో ననురేంద్ర నాపుడున్. 211

చ. నగుచు దశాస్యఁ డట్టు లయినన్ నిలుపుం డని పుష్పకంబు శీ
ఘ్రిగతిని డిగ్గి నాహాసము గాఢపరాక్రమధైర్యసంపదల్
మగఁటిమియున్ దగన్ దురభిమానముతోఁ దెలిదీవిఁ జొచ్చి పో
యె గరుడ కేతుదర్శనసమిధమనోరథదుర్నివారుఁ డై. 212

వ. ఇతైఱంగున డై తేయద్విపంబు శ్వేతద్విపంబు ప్రవేశించి తత్ప్రదేశంబున. 213

సీ. ఘనసారసితవాలుకాప్రదేశంబులు శశికాంతవేదికాసముదయములు
మరకతప్రవిభాసమానసోపానముల్ పద్మరాగోల్లసత్పర్వతములు
సావర్ణకమలభాస్వరసరోవరములు హరిచందనాంచితోద్యానములును
వివిధవిభ్రమలతావృతతాగృహములు బహువర్ణశుకపికభాషణములు

తే. బంధురానేకవిధదివ్యపరిమళములు, మహితవజ్రోపనిబద్ధమార్గములును
నిర్మలాదకపరిపూర్ణనిర్ఘరిణులు, గలయెడల్ సూచి దనుజుఁ డక్కజము జెంది.

మ. ఒకశృంగారవనంబుతో సఖులతో నొయ్యారముల్ మీఱ ను
త్సుకతన్ గ్రీడయొనర్చు భామినుల రక్షోభర్త వీక్షించి చెం
తకుఁబోవన్ జెలి యొర్తు పట్టి యుటచేతన్ బెట్టి యెవ్వాడ వే
టికి నిచ్చోటికి వచ్చి తీవనినఁ గుంతీభూతగాంభీర్యుఁ డై. 215

క. జడసియు జడియక విశ్రపు, కొడుకన్ దశముఖుఁడ రణము గోరి యిచటికిన్
నడతెంచితి నను మార్కొని, యెఘవీరుని నొకనిఁ గాన నేమందు ననన్. 216

చ. కిలకిల నవ్వి యచ్చెలి సఖిమణులన్ గని యమ్మలార విం
తలు గనుంగొంటిరే యిదిగొ తానట యిక్కడ నున్నవారితోఁ
గలహ మొనర్ప వచ్చెనట కా దని పట్టిన వీడు చేతిలో
పలికిని లేడు నేఁడు బహుభంగులఁ బ్రేలెడు నంచుఁ జూపినన్. 217

- ఉ. వారలలోన వేటొకతె వచ్చి రయంబున దానిచేతిలో
 బీరము దక్కియున్న యతిభీరుని రావణుఁ బట్టి పాణిపం
 కేదహసీమఁ బెట్టుకొని క్రేవలఁ బొల్లిన బొర్లనీక యా
 రార విచిత్రమైనపురు గబ్బె నటంచుఁ జెలంగు చున్నెడన్. 218
- ఆ. దాని పాణి నున్నవాని వేటొక్కతె, బలిమిఁ దిగిచి తలలు పదియుఁ జేతు
 లిరువదియును గల్గి యీపురు గెంతవిం, తాయె ననుచుఁ బట్టి యాడఁదొడఁగె.
- ఆ. ఒకతెచేత నతనినుండనియక నతు, లోకతెచేతివాని నొకతె యొడిచి
 బూచి బూచి యనుచుఁ బోనీక పిడికిల్లఁ, బట్టి పట్టి గాసి పెట్టుటయును. 220
- క. ఆయిందుముఖులచేఁ బడి, రాయడిఁ బడి నలుఁగుడువడి రావణుఁడు వడిన్
 గాయము నొచ్చినఁ దొలఁగు ను, పాయము మఱిలేక యొకతె సాణిఁగఱచినన్.
- ఆ. చేయి గఱచె నమ్మచెల్ల నీచెడుపురు, గేడనుండి వచ్చె నీడ కంచు
 డడిసి కెలన నున్న సకియపై వైచిన, నదియు నతనిఁ బట్టి యాగ్రహమున. 222
- క. మాచెలిని గఱవ వచ్చితి, వే చెడుపురుగ యని మింటి కెగసి రయమునన్
 డాచేతనున్న రక్కసు, నాచక్కటివార్ధి వినరి యది పడవైచెన్. 223
- క. వైచిన బవిధారానిహ, తాచలమున్ బోలి దైత్యుఁడంబుధిఁ బడినన్
 జూచి సురమాని గంతులు, వైచుచుఁ దెలిదీవి నున్న వనితలఁ బొగడెన్.
- శా. శ్వేతద్వీపముకొమ్మ లీగతి తనున్ జీకాకు గావించినన్
 దైతేయాగ్రణి భీతివిస్తయవరీతస్వాంతః డై యంతయున్
 జేతోజాతగురుప్రభావ మనుచున్ జింతించుచున్ లేచి ల
 జ్జాతాపంబులు ద్రోచి లంక కరిగెన్ సామంతసంఘంబుతోన్. 225
- చ. వనితలచేత గాసిపడి వచ్చితి విష్ణునితోడ నెట్లు మా
 ర్కొన గలవాడ నంచు మదిగొంకఁడు రావణుఁ డెట్టులైన నీ
 న్నని నెదిరించి నొంచెద నటంచు గణించు వచించు వాక్కులన్
 దన కెదు రెవ్వరం చది మదం బని తోచును విన్నవారికిన్. 226
- ఉ. కాంచనగర్భదత్తవరగర్వమునన్ గడు మించి యున్న రా
 త్రించరరాజు నట్లు తెలిదీవివధూటులచేత గాసి సే
 యించినవాడ వీ వెఱుంగవే యది యేల యెఱుంగనట్లు లా
 లించెద వజ్రబాంధవకులీనతఁ జెంది సరోదహేక్షణా. 227
- చ. నబలు నశక్తుఁ జేయుదు వశక్తు బలాధ్యునిఁ జేయు దజ్ఞునిన్
 విబుధు నొనర్చు వద్విబుధునిన్ జడుఁగా నొనరింతు వెల్లెఱుంగ
 గఁబడు భవత్ప్రభావ మజకంతుహారాదు లెఱుంగ లేరు వే
 డబములు గాక యైహికజడత్వము లున్నవె నీకు రాఘవా. 228

మ. ధరణీదైవతశాపవాక్యమున నీద్వాన్ధులే దేవతా
పరులై మూడుభవంబులక నినుఁ గనక బ్రాధించినక ఘోషివై
సూరివై తొల్టిదై త్యరూపములు సంహారంబు గావించి తీ
కరణిక్ రావణకుంభకర్ణులయినక ఖండించి తీరూపునన్. 229

క. శాపవశమున నీరిపు, డై పౌలస్త్యుండు కోరినటువలె నీచే
నే పడఁగెను ద్వాపరమున, నీపరిభవ మంది మ్రుది యెనయు విముక్తిన్. 230

వ. అని పలికి కలశజుండు వెండియు. 231

తే. రాముఁగనుఁగొని శ్రీరఘురామ తపన, ధామ శుభనామ కాదణ్యధామ నృపల
లామ దశకంధరివిరామ నీమహాత్మ్య, మెఱిగి నుతియింపనేర్తునే యింపుకైన.

—❧— అగస్త్యాదిమునులు రాముని వీడ్కొని స్వస్వనివాసంబులకుఁ బోవుట —❧—

నిరోష్ఠ్యసీసము, జయ దశరథరాజజతరసాగరచంద్ర జయ తాటకాకరంజక కరీంద్ర
జయ ధరాధికజగజ్జాలరక్షాదక్ష జయ దయారసనిరంజనకటాక్ష
జయ ఘనాహల్యాఘలయదాంఘ్రిసరసీజ జయ సహస్రాదిత్యసదృశ తేజ
జయ చంద్రధరశరాసనధరాధరశక్ర జయ నిరీతాసక్తజటిలచక్ర

తే. జయఖరాదినిశాటశిఖానిధాన, జయ కిరాతీకృతార్చనసన్నిధాన
జయ నిశాతశరాహతజలనిధాన, జయ జనకకన్యకాధీశ జయనిధాన. 233

చ. త్రిదశులచింత జాతె నమరీతతివంతలు తీతె మానిన
మృదములు మీతె నీవలన మార్దురఁ ద్రుంచి జయంబు గాంచి యే
కోదవయు లేనినిన్నుఁ గనుఁగొంటిమి వేడుక యయ్యె బోయి వ
చ్చెద మీక మమ్ముఁ బంపు రఘుశేఖర నిన్ను శుభంబు లొందెడున్. 234

తే. అనిన నానందకందళితాంతరంగుఁ
డై రఘుస్వామి కలశజుం డాదియైన
మునులకుఁ గరాంబుజంబులు మొగిచి నూక్తి
వినయము వహింప నిలు లని విన్నవించె. 235

చ. అతులతపోమహాత్మ్యనిధులార భవత్కరుణాకటాక్షసం
గతులకు నెల్ల సౌఖ్యములు గల్గుట వింతయె మిమ్ముఁ గన్న దు
ష్కృతములు నిల్చునే తలఁప నేటికి నిష్కృతులైన మీఁదటక
గ్రతువులు నేనొనర్చునడ రావలయుక గృప మీర లిందఱున్. 236

శా. వీనుల్ సౌఖ్యముఁ జెందె మీవచనముల్ విన్నందునక మిమ్ము న
న్నానం బొప్పుగఁ జూచి లోచనము లానందించె యుష్మత్పదా
ధీనుక నక గృపఁ జూడుఁ డం చని సభక్తి మ్రొక్క దీవించి య
చ్చానుల్ వీడ్కొని పోయి రంత రఘురామస్వామి హృష్టాత్ముఁ డై. 237

తి. వారిగుఱించి కొంతవడి వర్ణన సేయుచు నుండి విప్రులక
బాదల నిష్టబాంధవుల భానుకుమారవిభీషణాదులక

గూరిమితమ్ములక్ సఖులఁ గొల్చినభృత్యుల సాదరాంచితో
దారమ్మదూక్తులక్ బనిచి తానును లోపలి కేఁగె నయ్యెడన్.

238

చ. చరమదిశానుర క్తి రవి జాతెఁ గుముద్వృత్తి మీతెఁ బద్మి నీ
స్ఫురణలు దాతెఁ జక్రములభోగము దీతె ద్విజాళి సంధ్యకున్
సరసులఁ జేరె నీడములచక్కికిఁ బక్షులు పాతె వేటకున్
దుడుసుగఁ మాడుఁ డప్ర్రములు సూతెఁ దమంబును బేరె దిక్కులన్,

239

ఉ. లంశకు మున్నె రామవసుధాధిపుఁ డంతిపురంబునందు సా
యంతనస్త్రి)యానిచయ మంతయుఁ దీటిచి కేళికాగృహ
భ్యంతరసీమ భూమితనయాకృతసేనల స్వాంత మెంతయున్
సంతస మంద నర్హ మగుచందమునన్ నిదురించె నయ్యెడన్.

240

చ. పులుఁగుల నెచ్చరించి తొగపువ్వుల నిద్దుపుచ్చి తమ్ములక్
గలకల నవ్వఁజేసి నునుగాడ్పుల దిక్కుల నించి తారకా
విలసనవై భవం బడఁచి వేకువవేళ రహింప రాము మే
ల్కొలుపఁగ వందిమాగధముఖుల్ చనుదెంచి యుదంచితార్భటిన్

241

సీ. చోటనై వారాశిఁ దూటి చోరునిఁ జీరి మీఱుచారువిహార మేలుకొనుము
మేటిదాఁబేటిబూమెలు పూని మంథానశైల మెత్తినధీర మేలుకొనుము
ఘోఁడి నై సంభృతతోఁడినై రిపు యుద్ధకేళిఁ గూల్చినశూర మేలుకొనుము
భక్తమాటలబట్టి బలుకంబమునఁ బుట్టి మెఱసినసరసింహ మేలుకొనుము

తే. లీల వటువృత్తిఁ గనుధన్య మేలుకొనుము, మేదిసీత ప్రవర్ధన మేలుకొనుము
శూలికోడండఖండన మేలుకొనుము, నీలనీలాంబుదశ్యామ మేలుకొనుము.

242

చ. మునుకొని దేవసీపు కనుమూసిన లోకము లస్తమించు నీ
కనుఁగవ విచ్చి చూచిన జగత్త్రయి మేల్కను విష్ణుమూర్తి పౌ
నినుఁ గొనియాడఁగాఁ దరమె నిద్దుర మాని జగంబుఁ బ్రోవవే
మనుకులనాథ యంచుఁ బలుమాటును వారు నుతుల్ ఘటింపఁగన్.

243

క. విని మేల్కని తనకంటె, మును మేల్కని చెలువుఁ బూని ముందట నిలుచుం
డినసీతమొగము గని పతి, వెనుకన్ మణిదర్పణంబు వేడుకఁ గనుచున్.

244

సీ. వాడినవిరులతో వాసుధేయినేత్రకజ్జలకలి శాలికంబుతోడఁ
జటులుమైపూఁతుతో నీతాదృఢోహజకాశ్చీరచారువక్షంబుతోడఁ
జాదక్తై శికముతో జనకజాతాంబూలరసరాగలసితి నేత్రములతోడ
బడలునెమ్మెగముతోఁ బంక్తిరథన్నపాగల్లహరిద్రాంకగళముతోడఁ

తే. గేళిగృహసీమ వెడలిభగీరథార్క, కన్యకాదినదీతోయ కలితకనక
కలశములు సీతసఖు లూని కాచియున్న, యల్లమజ్జనశాలకు నధిపుఁ డరిగి.

245

చ. జలకము లాడి కొంజిలుగుచల్వలు దాలిచి వుణ్యవేదిపై
నెలకొని సంధ్యవార్చి జపనిష్ఠలు దీర్చి కృతాగ్నిహోత్రుడై
వలయుధరామరేంద్రుల కవారిగ దానము లిచ్చి పంచి మా
తలకు నమస్కరించి కులదైవము గాంచి భజించి పిమ్మటన్.

246

—❧— రాముండు కొలువుకూటంబునఁ జేరొలగం బుండుట —❧—

సీ. మణిసహస్రముల దోయ్మణిసహస్రంబులడంబు మెచ్చనికీటంబుఁ దాల్చి
మొగముచందునిగెల్వ మొనయుక్తి యనంగ దెలివిగాఁగపురంపుఁదిలక మూని
నిజగుణావలిలీల నిర్మలశ్రీ మించు తఱకుముత్యాలచౌకలి ధరించి
బలిమి కేళికఁ బూనుబలుచిదదములు నాఁ గరముల వజ్రాలకటకము లిడి

తే. పాసఁగఁ గుంకుమగంధంబుఁబూతరత్న, హారములుగానరాము త్రియంపుటంగి
రహిఁ దొడిగి పెద్దపీతాంబరంబువెలయఁ, గొలుపుసింగారమయ్యె రఘుప్రభుండు.

వ. ఇత్రైతఁగునక గొలుపుసింగారంబై యప్పతంగకులపుంగవుండు నిజాంగనమే
ఱుంగువారుఁజూపులతో నివాళించి మేలికపురంపుబాగా లొసంగినక గైకొని
సీతయనుంగునెచ్చెలి దెచ్చి యుంచినకాంచనపాదుకాయగళంబు వెట్టుకొని
తనగండపెండెరంబురవళి ననుసరించుగిలుకుటందియరవళితో వెంట వచ్చి వుడమి
పట్టియిచ్చుమడుపు లందుకొనుచుఁ ద్రిచతుశ్శతత్యాంతరంబులు గడచి యయ్యిం
తిని మరల ననిచి ముడంబున నెదుర్కొని పవననందనుం డొసంగినకై దండఁ
గొని తనయిరుగెలకుల నకలంకముకురముఖులు పట్టుహొంబట్టుజిగి గచ్చు
టరిగలనిగనిగలతో నొరయుమణిమకుటప్రభలకు నికటంబు లగుపద్మరాగమణి
ద్వార దేహళీవిటకంబులఁ బొంకంబై మీఱుహజారంబుఁ జేరి యంతకుమున్నె
యచ్చటికి వచ్చియున్నవసిష్ఠాదిమునిశ్రేష్ఠుల కభివందనంబు లొనరించి తదంచి
తాళీర్వాడపురస్సంబుగాఁ గాంచనమయోచ్చాసనంబున నెలకొని కాంచన
గిరిశిఖరంబుపై నిండ్రోలగం బున్నయన్నలుమొగంబులయన్నవిన్నాణంబు
వహించి తలంపురామిన్న గద్దియపై నెలకొన్న వేల్పుమన్నెవానిచెన్నున నున్నతి
గని తిన్న నగునడలు నున్న నగు తోడలు మిన్నునగు కౌనులు హొన్న జిగిమేనులు
బెళుకు తెలిగన్నలుఁ గులుకువలిచన్నలుఁ దలిరునునుమోవులు నలరు పెను
తావులుఁ గలయొప్పులాడులు తమకప్పు పెన్నెఱులకు జోడు గా కివి వెలవెల
నయ్యెఁ జూడుం డని తెలిపెడువడువున వెలిచామరంబులు వైవఁ జెందురు
నగు మొగంబులు గలకొండఱు కుందరదనలు తమ తెలిసగవు నెన్నెలలచెలువం
బున నలవడుచలువపావడలు వీవఁ జిలుకలవలెఁ బలుక నేర్చినకొండఱు కులుకు
లాడులు తమకులుకుగుబ్బలం బోలకున్న నీళ్లు మోయించి రసఁ జాలుజాలు
వాగిండ్లు పూని కెలంకులక గొలుపుసేయఁ గాయజదీపంబు లనం గొమ
రగకొనుదుస్రాయంపుముద్దుగుమ్మలు కొండఱు తమతమమేలితావులకుఁ దావ
అంబగు వట్టివేళ్ల నురయులకమ్మనెత్తావులు తాళవృంతానిలంబుల నొలయింప

సంపెంగముక్కులం డెక్కులు గలచక్కెరబాములు కొండలు కర్పూరవీటికా
 పేటికాదులు గైకొని యంతంత నిలిచి తమతమయూడిగంబులకు సమయం
 బరయఁ గొఱనెలతో నెదురునుదురులు గలచదురాంధ్రు గొండఁబురుహకరం
 బులఁ దంబుఱులు వీణలు డక్కలు బిల్లనఁగ్రోవులు గిన్నరలుఁ జెంగులుపాం
 గంబులుఁ దాళంబులు మొదలగుజంత్రంబులు గొని తత్తదుచితలయస్వరతాళ
 మేళనంబులఁ దానంబులు విస్తరించి యనురాగంబుతోఁ గాలోచితరాగంబులు
 సేయుచు మనంబు లలరం బాడుచు సభారంజనం బొనరింప నిలింపవతికొలుపు
 వెలచెలువలచెలువంబులు మెచ్చనిమెచ్చులాఁడులు గొంత అరాళపతాకతామ్ర
 చూడ సూచీముఖ కటకాముఖ త్రిముఖ సర్పశీర్షార్థచంద్రముఖ హస్తవిశేషం
 బులు విలోకసియంబులుగాఁ గమనీయముఖవిలాసంబులు భాసిల మధ్యమ
 ద్రుతవిలంబితంబులు డంబు గులుక సూళాదితాళంబులమేళంబుల రంగగురక్తు
 లెసంగ నభినయించుచు జదురుపదము దేశీయము మొదలగునాస్యవిధంబులు
 వినిపింప బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రాదిజనంబు లుచితప్రదేశంబుల వసయింపఁ
 గురు కరూళ ఘూర్జర సింధు గాంధార సౌవీర కాశ్మీర చేదితుందిర పాండ్యద్రవిడ
 బర్బర చోళపాంచాలమగధమాళవమత్స్యమళయాళేనేపాల టెంకణకొంకణయ
 వనబంగాళకళింగప్రముఖవివిధదేశాధినాథు లలికన్థలవిన్యస్తహస్తులై భజియిం
 పఁ “గోసలరాజకన్యకాగర్భపయగిపారావారపరిపూర్ణచంద్రోదయ! దయా
 దాక్షిణ్య తారుణ్య నైపుణ్య లావణ్యప్రముఖనిఖలగుణగణాలంకార! లంకా
 రక్షణదక్షరక్షగళులాధ్యక్షశిక్షాదీక్షాధురంధర! ధరాకుమారికారమణీరమణీయ
 మనగకమలకమలాకర విరాజద్రాజహాసోత్తంసవిహార! కేయూకటకమకుట
 హారకంకణాంగుళీయకముద్రికాతులాకోటికాదిభూషావివేషాభిరామ! రామ
 నృపాలలామ! జయ విజయీ భవ” యని వందిమాగధబృందంబు బహువా
 రంబులు గైవారంబులు సేయ సౌవిదల్లకసాహోనినాదంబు లెసంగఁ బ్రసంగో
 చితవచనరచనాపటులగు కవినటగాయకపరిహాసవిదూషకప్రముఖులు భజియింప
 నింపుసాంపులతో నుబ్బుచు డెబ్బదిరెండువినియోగంబులవాడు దూరంబున
 నుండి సేవింప నిండోలగంబున నుండి విదేహరాజ్యముఖ్యులగు బంధుప్రముఖుల
 నుపచరించుచు భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు వచ్చి సేవించిన నాదరించి యుచితాస
 నంబుల నుండ నియమించుచుఁ గామరూపంబులు దాల్చినయంగదాదివానర
 వీరయోధులతోఁ దనవలపలికెలన నుదగ్రమణిపీఠంబుపై నున్న సుగ్రీవు సప్త
 టప్పటికి నుచితోక్తుల నలరించుచు మంత్రిచతుష్టయసమేతంబుగాఁ దనడాపలి
 పార్శ్వంబున నున్న విభీషణు సప్రేమంబుగా నవలోకించుచు నిజచరణపీఠాసన్న
 వర్తి యగు హనుమత్కృపితవర్తి యుపమాద్యలంకారకలితానవద్యగద్య
 పద్యాదులఁ దనుఁ బ్రశంసించిన నవధరించి సంతసించుచు విద్యత్ప్రముఖతత్త

జనవిద్యాపరిశ్రమంబు లెఱుంగుచు హితవుఁ హితమంత్రిసామంతమిత్రసఖ
ప్రముఖుల కర్హభంగి బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుచు బౌరజానపదాదిప్రకృతిజనం
బులవిజ్ఞాపనంబు లవధరించుచు దీనానాథజనంబులు గోరినధనకనకవస్తువాహ
నాదు లిప్పించుచు నేర్పు మెఱసి పౌరాణికు లెఱింగించునముచితపుణ్యపురాణ
కథాప్రపంచమున వీనులకు విందు సేయుచు నక్షత్రమధ్యంబునం దేజరిల్లు
రాకాచంద్రుచందమున గ్రహసభాంతరంబున విల్లసిల్లుప్రభాకరు భావంబునం
జెలంగె నయ్యెడ.

248

శా. ఆరామక్షితినేతచెల్లి వినయం బాదార్య మైశ్వర్యమున్
దారుణ్యంబును జెల్వు మెచ్చి నృపు లాత్మప్రాజ్యసామ్రాజ్యర
క్షారంభంబులు మాని దర్శనవిధాయత్నాన్తై యుండి ర
ప్పొరుల్ జానపదాదు లొండొకపనుల్ వాటింప రెప్పట్టునన్.

249

క. ధ్యానములమాత్రమునఁ బరమానంద మొసంగు బ్రహ్మ మాకారమున్
గానంబడినను జూచిన, మానవు లానందవార్ధిమగ్నులు గారే.

250

చ. ఇనకుల శేఖరుం డీటుల నెల్లజనంబులు సంతసిల్లఁగా
దినమును శాకశాసనుగతి గొలు వై తనపెద్దకొల్వునన్
దనరుచు నొక్కనాడు సవిధంబున బంగరుగద్దె నున్న య
జ్ఞనకన్మపాలుఁ జూచి యుపచారపురస్కరభంగి నిట్లనున్.

251

శ్రీరాముండు జనకాదివృషవర్ణుల సత్కరించి పంచుట

చ. జనకునికై వడిక్ బ్రజల సంతతమున్ దయఁ జూచి ప్రోవఁగా
జనకసమోఖ్య మీ కలరు శాత్రవశిక్ష యొనర్చి నీతత్
ననుపమసౌఖ్య మే గనిన దంతయు మీకృపఁ గాదె మామగా
రనుటయె కాని మమ్ము గనినయ్యెకు మీకును భేద మున్నదే.

252

ఉ. పెక్కుదినంబు లాయె మముఁ బ్రీతి గనుంగొన వచ్చి యెన్ని నా
ల్లిక్కడ మీర లున్న శుభమే యగు నైనఁ బ్రజాభిరక్షణల్
దక్కి వసింపరా దని కదా వివరింతురు పోయి రండు మా
దిక్కు కటాక్ష ముంచుఁ డని దివ్యచణిమయభూష లిచ్చినన్.

253

ఉ. ఆమిథిలాధినాథమణి యల్లుఁ డొసంగిన రత్నభూషణ
స్తోమము పాణి నంది నృపసోమ యి వేటికి మామ యంచు నన్
బ్రైమ బహూకరించుటయె పెక్కుధనంబులు నీత లక్ష్మీ నీ
వే మధువైరి నీమహిమ లెంచుచు నూరికిఁ బోయి వచ్చెదన్.

254

క. అని యుచితభంగి వీడ్కొని, జనకమహీభర్త రామచంద్రసనుజ్ఞన్
దనవెంట భరతుఁ డనుపన్, జనుదేరఁగ మిథిల కేగె సంతన మెసంగన్.

255

ఉ. అ త్తరి రాఘవుండు వినయంబునఁ గేకయముఖ్యుఁ డొ యుధా
జిత్తునిఁ జూచి పల్కె నృపశేఖర యీవిభవంబు యుష్మ దా

యత్తము మాకు మీరె కద యాద్యలు మీరిటఁ దామసించినన్
జత్తమునందు మీగురుఁడు చింతిలు మీరును బోయి రాఁ దగున్. 256

తే. మిమ్ముఁ బనుపంగవచ్చు సౌమిత్రి యనుచు, నమితర త్నాంబర శ్రేణు లతనికొసంగఁ
బ్రేమ నన్నియు మరల నచ్చించి యర్హ, ఫణితి నుతియించి యజ్జనపాలుఁ డరిగె.

క. శ్రీరామచంద్రుఁ డంతట వారాణశ్యధిపుఁడగు ప్రవర్ధననామున్
భూరిగుణధాము నిజసఖు, గారవమునఁ జూచి ప్రియము గనఁబడఁ బలికెన్.

ఉ. నీవు గుణాంబరాశివి వినీతుఁడ వెఱయుఁ బెద్దవాఁడవున్
బావనమూర్తి వాదరణఁ బాయపు నే శిశు వై నదాదిగాఁ
గావునఁ బాయఁ జాల నని గద్దియ డిగ్గి కవుంగిలించి సం
భావన సేసి వీడ్కొలిపె భానుకులీనుఁడు సభ్యు లెంచఁగన్. 259

క. తరువాత నిఖిలధరణీ, శ్వరులఁ బ్రియంకరుల రామచంద్రుఁడు వెలిదా
మర రేకులు వెడచల్లిన, కరణిన్ దనచూపులొలయుఁ గనుఁగొని పలికెన్. 260

మ. ధరణీనాయకులార మీభుజబలౌద్ధత్యఁబునన్ బంక్షికం
ధరుఁ డీల్లెన్ వినుఁ డేను గారణముమాత్రం బింతె మీలోన నొ
క్కరుఁడన్ నాయెడ నెయ్య ముంచి నయమార్గం బొప్ప మీమీధరల్
పరిపాలింపఁగ నింకఁ బొం డని సుధాప్రాయోక్తులన్ బల్కినన్. 261

క. ఆయుచితోక్తుల నవనీ, నాయకు లానంద మొంది నతరక్షణసం
ధాయకు రఘునాయకు శుభ, దాయకుఁ గని యనిరి ముకుళితకరాంబుజు లై.

సీ. లఖిలభూతమయుండ వగుట నీవిజయ మండజయం బనుట తథ్యంబ కాదె
యొకటికి నననేల నకలంబునకు హేతు వై యుండు దదియుఁ దథ్యంబ కాదె
యంతరాత్మకుఁడ వై యందఱలో నొక్కయాకృతి నునికి తథ్యంబ కాదె
నీయందు నెయ్యముల్ నిలుపుట నయమార్గ మా నన్నమాట తథ్యంబ కాదె

తే. విభుఁడ వయ్యను మానుషవిగ్రహంబుఁ
దాల్చి వెలుఁగొందునీయాజ్ఞఁ దలల మోచి
పోయివచ్చెద ముంచుము పూర్ణకరుణ
రాజదేవేంద్ర దశరథరామచంద్ర. 263

తే. అనినుతించిన వస్త్రమాల్యానులేప, వీటికాదులు తద్ధరావిభుల కొసఁగి
వినయమునఁ బిన్నతమ్ముని వెంటఁ బనుప, నారఘూత్తము వీడ్చొని వార లవుడు.

మ. అవనీభాగము కంప మొందఁగ ననేకాక్షాహిణుల్ గొల్వఁగా
జవనాశ్వద్విరదాదిఘోషముల దిక్పక్రంబు మాగ్ధ్య భూ
ధపు లెల్లం జని రాత్త భూములకు దైత్యచ్ఛేదనం బాదిగా
రవివంశాగ్రణి చేసినట్టిబలుకార్యంబుల్ ప్రశంసింపుచున్. 265

తే. ఇటుల జనకాదిబంధుల నెల్లనృపులఁ, బనుప రామాజ్ఞ నరిగిన భరతలక్ష్మ
ణాదు లాయానృపాలకు లంపినట్టి, కానుకలతోడ వచ్చి రాఘవునిఁ గాంచి.

సీ. పట్టపేనుంగు లారట్టాశ్వములు హొన్నగట్టుల మెచ్చనిఘనరథములుఁ
బట్టుచుట్ట లనేకపరిమళపేటిక లకలంకరత్నపల్యంకికలును
ధనమణిరాసులు దాసదాసీజనుల్ మణికిరీటంబులు మణిసరములు
జాళువాసాములు సరిగెదువ్వలువలు హైమమాణిక్యసింహాసనములుఁ

తే. బట్టెమంచంబు లొఱపైన పఱుపులు దిరి, బొమ్మలను బోలుముద్దులగుమ్మలాది
యైనకానకులు గొలుపున్న యధిపుద్మప్తి, పథమునందిడి సద్భక్తిఁ బ్రణతులైన.

క. కాకుల్ స్థుఁ డలరి యర్హము, లొ కొన్నివిభూషణంబు లతులాంబుముల్
చేకొని సుగ్రీవాదిమ, హాకపులకు నవ్విభీషణాదుల కొసంగెన్. 268

తే. ఒనగి రఘురాముఁ డొకహాస మూని భల్లు
కేంద్రుఁ గని తాత తగును నీ కిది గ్రహింపు
మనిన నన్నేల కొమ్మ నె ననుచు ముసలి
కేల యన నవ్వి సభ హార మిచ్చె విభుఁడు. 269

క. ఊరముల మణిహారంబులు, కరములఁ గటకాంగుళీయక ప్రముఖములున్
సిరముల మిసిమికుళాయిలు, ధరియించి చెలంగి రఖిలతరుచరముఖ్యుల్. 270

తే. వారిలోన విశేషించి వాలిపుత్రు, నమ్మరుత్పుత్రుఁ బిలిచి నిజాంకయుగళి [చ్చె.
నిలిపికొనితా నెతోడవులన్నియును దొడిగి, యర్కసుతుఁజూచిపతియిట్టులానతి

క. నినుఁ గొలిచినకపు లందఱు, ఘనకార్యధురీణు లగుచుఁ గడిదిపనుల్ సే
సినవారు సీకుమారుం, డనిలసుతుఁడు బూజ కర్తుఁ డన నతఁ డనియెన్. 272

సీ. శాఖశాఖల నెక్కు శాఖామృగములకు హేమాసనములపై నెక్కఁ గలిగె
వల్కలకాపీనవంతులొ కపులకుఁ బట్టాంబరములు కట్టఁ గలిగె
వనభూరజము గప్పికొని మెలంగు వనాటలకుఁ జండనాదు లలందఁ గలిగె
ఫలమూలములు దిని బ్రతుకుమర్కటులకు మేలోగిరంబులు మెక్కఁ గలిగె

తే. నొడల నేపోడిమియు లేక యున్నవలిము
ఖులకుఁ గటకాదికము లూనుకొనఁగఁ గలిగె
నటవిచరులకుఁ బురిఁ దిరుగాడఁ గలిగె
శ్రీరఘూత్తమ నినుఁ గొలిచిన కతమున. 278

— శ్రీరాముండు సుగ్రీవాదివానరులను విభీషణాదులను బహుకరించుట —

క. నీనెయ్యముగల్గినఁ దృణ, మైనను మేరు వగు మేరు వై నను దృణ మా
నీనెయ్యము దఱిగిన నీ, వానరు లెంత యన రామవసుధేశుఁ డనున్. 274

క. నీవారి సివు నన్నుతి, గావింపపు గాక సహజగాంభీర్యసింధుల్
నీవా రిందఱు రవిసుత, శావింపఁగ వీఁపనులు పరమాద్భుతముల్. 275

సీ. ఘనభూమిభృచ్చిర్గ్రము లెక్కుఘనులకు నీచిన్నిగద్దియ లెక్కుటెంత
బలుకాంతిఁ బరమేశువలువలు గప్పెడి ఘనులకీజలుగులు గట్టు టెంత

తుల తేనిశుభవాసనల మించునుల కీయలతితావుల గంధ మలందు తెంత
యమృతాశనులసామ్య మందినఘనులకు నిక్కుడు చవిగొని మెక్కు తెంత
తే. యధికగుణరత్నభూషితు లైనవీరి, కీవిభూషణతతులు వహించు తెంత
యఖలజగముల నప్రతిహతరయమునఁ, దిరుగువీరి కీప్రొలఁ దిరుగు తెంత. 216.

చ. వనవిధు లన్నియుఁ గలఁచి వైవ వసుంధరఁ బెల్లగింప సూ
ర్యుని దిగమ్రొగ ఘోరలయదద్రిని నైనను మార్కొనంగ నో
పినఘను లీమహాకవులు భీతి వహించుదు రేమహాత్ము శా
సనమున కట్టియాజ్ఞ గలశౌర్యనిధి నిను నెంచ శక్యమే. 277

మ. అని మైత్రి గొనియాడి మంత్రిసహితుం డౌపంక్తికంఠానుజ
న్తుని లాలించి వలీముఖాగ్రణుల కెఱి వేడ్కఁ బుట్టించి యొ
క్కనిమేషం బని యోప బెక్కుదినముల్ కాకుల్ సర్థత్నంబు మ
న్ననలక దేలిచె వారు నుండి రుతానందాబ్ధి నోలాడుచున్. 278

— హేమంతఋతు వర్ణనము —

క. శిశిర మరుదెంచె నంతట, నిశ లాయతగతి వహించె నె త్తమి తెగల్
కుశలత డించె దినంబులు, గృశియించె వడంకు ముంచె నెల్లజనములన్. 279.

క. అంబరమణి సాంబరుఁ డ, య్యం బరువిడుఁ జరమగిరికి నుర్వంశకుఁ డ
య్యం బవమానసఖుఁడు మం, చంబులక్రిందట నె డాగుఁ జలి యల్పంబే. 280

నీ. ముద్దుగుమ్మల మొగంబులుఁ జూడనే కాని మానసింపరు చందమామఁ జూడఁ
జవరాండ్రమండహాసముల చెంతనె కాని నిలువరు పండువెన్నెలలబైట
సకులకెన్నెవిపానకముఁ గ్రోలనెకాని కాంక్ష సేయరు పానకములు గ్రోలఁ
జెలువలకుచదుర్గములకుఁ బ్రాశనె కాని తలఁపరు కృతకభూధరము లెక్క

తే. జెలులనాభిసరస్సులే చేరఁ గాని, యెల్లరు సరస్సులను జేరి యోలలాడ
మానినులకమ్మయూర్పులే కాని సురటి, గాలిరానియ్యరధివు లక్కాలమునను.

నీ. దినముఁ బ్రాతస్సాన మొనరించుద్విజలకు నగుకర్త యోపభయంబుకంటెఁ
బ్రాచి పరుల్ సేయ లేచుకోడండ్రకౌ న త్తలవలనిభయంబుకంటెఁ
గడువులో దూర మేగఁగ నున్నచరులకు నధివుచే నొదవుభయంబుకంటెఁ
గర్వణంబొనరింపఁ గడఁగుకావుల కారయమిఁ బైరుచెడునక భయంబుకంటెఁ

ఆ. గడిఁది యయ్యెనీతు ఖగమృగపశునర, ప్రముఖజంతువులకు భావములను
జాల మించె మిథునసంపర్కసౌఖ్యంబు, శిశిరమహిమ వినుతి సేయ వశమే.

క. కాచె నుసిరికలు తఱుచుగఁ, బూచెం జేమంతివిరులు భూమికి బరువై
తోచెఁ జణకాదిసస్యము, తేచెక బలుమంచు చదల హేమంతమునన్. 281.

తే. ఎల్లజనములఁ దలచూపనీక వెలయు, నల్ల హేమంతఋతురాజయశము దిశల
నావరించెనొ యనగ మంచగ్గలించె, రోదసి నతంద్ర చంద్రికాదుచిరదు మలు.

ఆ. కొండ లెల్ల మంచుఁగొండ లై కనిపించె, నడవు లెల్లఁ బూచినటుల మించె
దీవు లెల్లఁ దెల్లదీవు లై రహఁ గాంచె, మాపు రేపు మించుమంచువలన.

శా. స్రాతర్యేళల మంచుచిన్నగుమి జొంపం బైనలేబచ్చికల్
శ్వేతశ్రీఁ దుళకించు పెంతయు రహించెక్ సర్వభూతంబులుక్
శీతశ్రాంతి వడంకఁ దా నచలయై చెల్వొందుభూదేవిక్
శీతదుప్రభుఁ డిచ్చువజ్రములరాశిం బోలి నల్వంకలన్.

286

వ. తత్కాలంబున.

287

చ. వలపులు గ్రమ్మగాఁ బొగచి వండినకారపుఁగాయగూరల
ప్పళములు దియ్యచే రొలుపుఁబప్పు రసావళు లింపుటోగిరం
బు లపుడుఁ గాంచి తెచ్చుఘృతముక్ బలుమాంసము లర్కపుత్రము
ఖ్యులు రఘురామబంతిఁ బ్రియ మొప్ప భుజించి సుఖించి రెంతయున్.

288

— శ్రీరాముడు వానరరాక్షసుల పీడ్మిటుపుట —

ఉ. అయ్యెడ గొక్కనాఁ డినకులగ్రణి భానుజుఁ జూచి నెమ్మదిక్
నెయ్యముఁ జేర్చి నాకొట కనేకవిపద్ధత లోర్చి సేయసా
హాయ్యముచేత నే విజయ మందితి సన్నుతు లేఁ పెక్కునా
ళ్లయ్యెను నీవు వచ్చి యనఘా యిక నూరికిఁ బోయి రాఁ గడే.

289

సీ. అంగదు నసురోచ్చయాంగదు నలరింపు హనుమంతు గుణవంతు నాదరింపు
జాంబవంతుఁ బరాద్రిశంబవంతు భరింపు నలు మహాజిత దవానలుఁ దలంపు
నీలు సేనావనాభీలుఁ బాలనసేయు శతబలి నతబలి నవధరింపు
తాడుఁ గీర్తినిర స్తతాడుఁ గటాక్షింపు శరభు నాసురసింహశరభుఁ బోవు

తే. గజగవయగంధమాదనక్రధనకుముద, పనసధూన్రుసుపేణాదిబలిముఖేంద్రు
లిండలు మదర్థముగ మేను లిచ్చినారు, వీరి నెల్లను రక్షింపు వీరవర్య.

290

క. నిష్కంటకయై తనరెడి, కిష్కింధకుఁ బోయి యింకఁ గేవలకరుణా
విష్కృతమతి వై వాసవి, దుష్కార్యము లెంచ కంగదునిఁ బ్రోవఁ దగున్.

క. అని పానగిపున్యముగా, నినకులపతి వాలినుతుని నేలెడుపని య
య్యినజనకుఁ దెల్పి యుపగూ, హన మొనరించి యెల్లకపుల నలరించి కృపన్.

తే. ఆవిభీషణుఁ జూచి మహాత్మ నీవు, పుట్టినప్పుడె వెన్నతోఁ బెట్టెఁ దల్లి
వినయధర్మవివేకముల్ వేఱ యేల, బోధ లైనను వినుము నాబుద్ధి యొకటి.

చ. కొలిచినవారు రాక్షసులు క్రూరము మానస మొక్కవైఖరిక్
నిలువదు కాలపద్ధతి ననేకవికారము లొందు నెందునక్
దలఁకక యన్నపై నెనరు ధర్మముపైఁ బ్రేయ ముంచి లంక ని
శ్చలగతిఁ బోవు ధార్మికుడు శాశ్వతుడై వెలయుక్ విభీషణ.

294

శ. మఱవకు నీతివిసితులు, మఱవకు మామీఁదిప్రేమ మనకపివరుల్
మఱవకు నీతలిదండ్రుల, మఱవకు మని రఘుకులాభిమణి దెల్పుటయున్.

295

క. ఆరఘుపతివచనామృత,ధారలఁ బరితుష్టిఁ జెంది తరుచరరత్నో
వీధ లిటు లనుచుఁ బొగడిరి, సారెకు బహువాద్ధ లొక్కసరిమ్రోయురహిన్.

సీ. శతబృహస్పతు లైన సవతుగా రొకబృహస్పతి యీమనీషకు సాటి యగునె
వేమంది యజులైన నేమాత్రమో కాక యొకయజుఁ డీసూక్తికుపమ యగునె
లక్షశేషాహి వల్లభు లైన నేమొ కాకొకశేషుఁ డీబల్లి కుద్ది యగునె
కోటిమన్మథు లైన దీటుగా కొకమన్మథుం డీచెలువునకుఁ మల్కుఁ డగునె

తే. తలఁప శతకోటిమేరుభూధరములైనఁ, బోల్పఁదగుఁగాక యొకమేరుభూధరంబు
పోల్పు నీదైర్యలక్ష్మికిఁ బోల్కి యగునె, రవికులాంభోధిచంద్ర శ్రీరామచంద్ర.

సీ. ఎన్నిదోషములున్న నెంచక యించుక గుణ మున్న మెచ్చి చేకొందు వనుచుఁ
బాటించి పలికినపలుకు బ్రహ్మవరంబుగాఁ బ్రతిష్ఠకుఁ దెచ్చు ఘనుఁడ వనుచు
హీనుఁడైన సమాశ్రయించినఁ దమ్మునిఁ జూచినచందానఁ జూతు వనుచుఁ
గొలిచినవానిని గూర్చి నాచంద్రార్కముగ సౌఖ్యము లొసంగి ప్రోతు వనుచు

ఆ. బదులు స్వజను లనక ప్రజల నందఱు గన్న, ప్రజలలీలఁ బోచుప్రభుఁడవన్నచుఁ
నీగుణంబు లెంచు నిఖిలలోకంబులు, రమ్యగుణసముద్ర రామభద్ర. 298

చ. అని కొనియాడుచున్న సమయంబున మాదతనూతి స్వామికిన్
వినతు లొనర్చి పల్కె రఘువీర భవత్పదపంకజంబులన్
ఘనతరభక్తి యెల్లపునుఁ గల్గఁగ మీకథ యెంతకాల ము
ర్విని దగు నంతకాలము శరీరము నిల్వ వరం బొసంగవే. 299

ఉ. నీకథ లెప్పుడున్ వినుచు నీపదచింతన మాచరింపుచున్
నీకరుణావలోకములు నీమృదుభాషలు నీవిలాసముల్
నీకలితప్రభావములు నెమ్మది నెంచుచు నున్నఁ గాక యే
లాకపిమూర్తిఁ జేకొని యిలాస్థలిఁ జెంద వృథాయరున్నతుల్. 300

క. శ్రీరామ నీకథామృత,ధారలు కర్ణాంజలులను ద్రావెడిధన్యుల్
కోరుదురే యమరత్నము, తాదదురే జన్మమరణదాదగుదుజలన్. 301

సీ. కాసలేయ త్వదీయకథ లూఁగొననివాసరంబు కల్పషధూసరంబు గాదె
తాటకాంతిక నిన్ను ధ్యానంబు సేయనిక్షణము నివారితక్షణము గాదె
జానకీరమణ నీస్థరణం బొనర్పనిఘటిక విషాపూర్ణఘటిక గాదె
నాకేతనిలయ యుక్తపూజ సలుపని జాము మృత్యువు నిల్చుగీచు గాదె

తే. శ్రీరఘూత్తమ నిన్ను దర్శింప కురక, కడచుకాలంబు గాలంబుకరణి గాదె
రామ యటుకాన నిన్ను నారతము వినుట, దలఁచుట న్నాదృశుల కుచితంబకాదె.

ఉ. నావిని సంతసించి రఘునాథుఁడు గద్దియ డిగ్గి గ్రక్కునన్
బావనిఁ జేతులన్ గదియఁ బట్టి కవుంగిట నుంచి పల్కె న

స్నీవిపు డిచ్చయించినవి యిచ్చితి భూమి గలంతకాలమున్
దావకకీర్తియున్ నిలుచుఁ దండ్రి చరింపు చిరాయురున్నతిన్. 303

ఉ. ఆపడఁ బాపి ప్రాపయినయన్నకుఁ బ్రత్యుపకార మూనఁగాఁ
గాపురుషుండు గోరుఁ బ్రతికారము సేయఁ దలంపఁ డాద్యుఁ డ
య్యాపడ రాఁ దలంచి నటులౌ నని ధన్యుఁడ వై ననీకు లే
వాపడ లేఁ బ్రతిక్రియ యొకప్పుడుఁ జేయఁ దలంపఁ గావసి. 304

మ. నినుఁ బూజించునతండు నాహితృఁ డగున్ నీలోన నే నెప్పుడున్
గనిపింతున్ వినిపింతు రచ్చరలు వేడ్కన్ ద్వత్కథల్ ఖ్యాతితో
మను మంచున్ హనుమంతుఁ బల్కి రఘురామస్వామి స్వగ్రీవఁ బా
యని వైదుర్యపుతాళిఁ గైకొని తదీయగ్రీవ నుంచెన్ గృపన్. 305

క. ఆ హారము లోకైకమ, నోహారము బూనుకొని హనుమ దగె నుడుసం
దోహవృతామృతాహా, రాహార్యమొ యనుచుఁ జూప రగ్గింపంగన్. 306

చ. ఇటువలె రాముఁ డాశ్రితుల నెల్లఁ గ్రమంబున బుజ్జగింపుచున్
బటమణిభూషణావళు లపారముగా దయచేసి వెండియున్
భటసహితంబుగా ననుప భానుకుమారవిభీషణాదు లే
మెటువలెఁ బాసి పోదు మవనీశ్వర యంచును ముక్తకంఠులై. 307

చ. వలవలఁ గన్నులన్ దొఱఁగు గొప్పకణంబులతో రఘూత్తమున్
బలుమఱుఁ జూచుచున్ నిలిచి పంచితివే రఘురామచంద్ర మా
స్థలముల కంచు మూఢులవిధంబున నేడ్చుచుఁ బోయి రెంతయున్
గళవళపాటుతోఁ గరుణ గల్గినరాజును బాయఁ గూడునే. 308

ఉ. భానుకులీనుఁ డీకరణి భానుజముఖ్యుల వీడుకొల్పి త
న్నాతశ్చౌర్యధైర్యములు మాటికి నెంచుచు నార్యబంధుమి
త్రానుజమంత్రియుక్తి నపరాహ్ణాముదాక సభాంతరంబునన్
దాను వసించి యుండెను జనస్తవనీయకళాభిరాముఁ డై. 309

—❧— ధనేశునిపంపునఁ బుష్పకంబు రామునిఁ గొలువ వచ్చుట —❧—

చ. తదవసరంబునన్ దశరథస్త్రియనూతికి నొక్కదివ్యమూ
ర్తి దివి వసించి యిట్లనియె దేవ కుబేరుని పుష్పకంబ మీ
పడములు గొల్వ వచ్చితిఁ గృపన్ ననుఁ జేకొనుఁ డన్న రాఘవుం
డిది తగునే పతిన్ విడిచి యేటికి వచ్చితి విందు నావుడున్. 310

ఆ. ఆవిమానరాజ మనియె దేవరయాజ్ఞ, యక్షుప్రోలిపాలి కరుగ నతఁడు
మీగుణంబు మెచ్చి మీసేవఁ గావింపు, మనుచు మరలఁ బనిచె నను సరేంద్ర.

ఉ. ఆయన పంప కున్న సుగుణాకర యూరక నేను వత్తునే
నాయెడ సంశయం బుడిగి నన్ను గ్రహింపు మటన్న జానకీ

నాయకుఁ డుత్సహించి స్వజనంబులఁ బుష్పకరాజపూజనల్
సేయఁగఁ బంచి మన్ననయుఁ జెల్పియుఁ దోపఁగఁ బల్కెఁ గ్రమ్మఱన్. 312

క. ఓ దేవయానరత్నమ, నేఁ దలఁచియపుడె రమ్మ నీకు నిలువ నిం
పొడెన కిప్పుడు పొమ్ము న,మాదృతి మము మఱవకుండు మని పనుచుటయున్,
ఆ. అలరి నకలలక్షణాధ్యుఁ డౌనాకృత, లక్షణునకు నది ప్రదక్షిణం బౌ
నచ్చి దక్షిణంబునకు నాక్షణంబున, నేఁగె నీక్షణముల కెఱుంగఁ బడక. 314

మ. రఘువంశాగ్రణి యంత సంతసిలి యర్థస్వామి యారార యెం
తఘనుం డాత్మ విమానమే యొసఁగె మత్సఖ్యంబుఁ గాంక్షించి చె
ల్లి ఘటింపఁ దగురాజరా జతఁడు బల్కి గల్గి నత్యున్నతుం
డఘదూరుం డని పల్కఁ బల్కె భరతుం డావేళ హర్షంబునన్. 315

ఉ. దేవ భవత్ప్రతాపసముదీర్ణత నార్యవిరోధకారి యౌ
రావణుఁ డీల్లెఁ గాన ధనరాజు ప్రమోదముఁ జెంది మీకు సం
భావనగా విమానమణిఁ బంపె దశాస్యు భరించుదోషమున్
బోవునె పుష్పకంబునకుఁ బూని మిమున్ భజియింప కుండినన్. 316

చ. ఉరుమతి మీగుణంబులకు నొక్కగుజేరుడె యేల యెల్లది
గ్వరులును జెల్లి సేయుటకె కాంక్ష వహింతురు నైజభోగముల్
నిరుపమశక్తి మీరు కరుణించిన వంచునె యెంతు రెప్పుడే
పరుసున మీకు వేడ్క సలుపున్ గలమో యనుచుందు రాత్మలన్. 317

సీ. నిర్జరాధీశుండు నెలమూఁడువానలు కోరినధర నెల్లఁ గురియసాగె
జ్వలితప్రదక్షిణాఽచ్చులతోడ హవ్యంబు నేవేళ వహ్ని వహింపఁ దొడగె
మిక్కిలి ముదునల్లఁ దక్కఁ దక్కినవారిఁ బొలియింప శమనుండు పూనఁడయ్యె
వీచికాగ్రముల నవీనమణుల్ పూని నీధి తటముల నిండ నించె

తే. శైత్ర్యపారభ్యమాంద్యసంచారియగుచు, గంధవహుఁ డెల్లప్రాణులగాసిమాన్వైఁ
బడినగింజల ననలెత్తిపండ్లె ధరణి,రఘుకులొత్తంస మీరేలు రాజ్యమునను. 318

సీ. సుతులు లేక కలంగునుదతు లెక్కడ లేరు సుతవియోగముఁజెందునమలు లేరు
పతులఁ బాసినకళానతు లెయ్యెడను లేరు పడఁతులఁ బాసినపతులు లేరు
దారిద్ర్యదుగ్ధిసంతపు, లెందును లేరు కలిమి గర్వముఁ జెందుఖలులు లేరు
వ్యాధుల నాధుల వగచువారలు లేరు నిండ లొందినవార లెందు లేరు

తే. లేరు జాదులు చోరులు లేరు దుర్వి,చారు లగ్నిజలాహితృష్ణాక్షుడాది
వాతదుర్భిక్షభయు లై నవారు లేరు, రఘుకులొత్తంస మీరేలురాజ్యమునను.

చ. క్రతువులు దానముల్ శ్రుశు లకల్ప మచర్యలు దండసితు లం
చిరపశురక్ష పణ్యము కృషిక్రియలున్ ద్విజరాజవైశ్యసం

తతభజనంబును గలిగి నాలుగువర్ణము లుల్లసిల్లుటన్

గృతయుగముంబలెన్ జెలఁగెఁ ద్రేత రఘూత్తమ యంచుఁ బల్కినన్. 320

క. ఆభంతుమధురభావల,చే భావము పల్లవింప నీతాంభోజా

క్షీభ ర్తకుండలద్యుతి, శోభిలుచెక్కుల స్థితంబుసాబగున నలరెన్. 321

క. ఈభంగి వెలయురాముని, వైభవకథ చదువుకొనిన వ్రాసిన వినినన్

శోభిల్లుదు రాజను లమి,తాభిమతార్థములు గలిగి యవ్వభుకరుణన్. 322

—ॐ ఆశ్వాసాంతము ॐ—

ఉ. సారమహోజ్వలజ్వలసారవిభాసి విభాసితాంగశృం

గారచరాచరాత్మ కజగద్భరణాకరుణాకరాత్మ వం

దాదుసుధీసుధీవిహరణక్రమదక్ష మదక్షపాచర

స్ఫారధరాధరాశనిభా రవిరాజవిరాజవీక్షణా.

323

క. శంబరహరజనక జను, శృంబరమృగయాపుళింద సతతానందా

శంబరనిధిగృహ రిపుగిరి, శంబ రమాకలితవక్ష జలజడళాక్షా. 324

తొటకవృత్తము—

కుదువిందనిభోజ్వలకుండరదా,దరదాదుణచక్రగదాభరణా

భరణాదరకీర్తివిభాస్వర భా,స్వరవాక్పథమాంచితవర్ణమయా. 325

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన

వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోదీర్ణ

వితీర్ణివైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర

ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమసిమావిశేషమంథాన

వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర

కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన

నందన విజ్ఞానవిభవ విజితననందన విష్ణుమాయావిలానాభిధాన యక్షగాన

నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా

యణంబను మహాకావ్యంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

షష్ఠాశ్వాసము

—:०:—

క. శ్రీమహిళాత్మలలాటత
టీమ్మగమదసారసంఘటితరేఖావీ
తాముకురాయితజాంబవ
తీమానవతీకపోలధీజనలోలా.

1

—❧— వసంతకాలవర్ణనము ❧—

తే. అవధరింపుము రామచంద్రావనీశ, చంద్రుఁ డీభంగి విభవనిస్తంద్రుఁ డగుచుఁ
బ్రజలనందఱుఁ దాఁగన్నప్రజలకరణి, నరయుచును భూమిఁబాలించు నవసరమున.

ఉ. భాసిలఁ జైత్రమాస మతిభాసురపల్లవక్లవ్వుకోకిల
గ్రాసము లోకజైత్రరతిరాజకరాగ్రవిరాజింశుక
ప్రాసము కీరవాక్చకితపాంథజనశ్రవణాంతరాంగుళీ
న్యాసము కేసరాదిసుమనస్సముదంచితగంధవాసమై.

3

క. తనకంటె నుగ్రతేజంబునఁ దనయుఁడు దక్షిణమునఁ బొదల నచట నేఁ
జన దత్యుగ్రత నిలువఁగ, ననినటువలె భానుఁ డుత్తరాశఁ జరించెన్.

4

సీ. తముఁ బోది సేసినధాత్రికి లతకూన లద్దించువివిధవస్త్రాళు లనఁగ
మలముఁకొమ్మల డాసి మలయానిలవిటుండు రహి వీడ్చి వైచినరవిక లనఁగ
వనదేవతాగాత్రమునకు జైత్రుఁడు నించి కడఁగి రాలిచినచిక్కన మనంగ
సమయవాసవుఁ డగచ్ఛదచయచ్చేదనం బానరింప ధర రాలుతునుక లనఁగ

తే. బయనములు వోవుపథికులపానములకుఁ, బరవుగనిపింపఁబఱవనిపఱపు లగుచుఁ
బండితరుశాఖకలనుండిపడినపండు, టాకుగుమి నిండుకొనియె వనాంతరముల.

5

సీ. అలవనీలామహిళలకుఁ జైత్రునియందు రహిఁ జెందురాగాంకురములగుమియొ
ప్రాంచితాగమనమాఖ్యిశ్లాఘ్యజటిముఖ్యసమితి ధరించు పెంజడలగుంపొ
వనము దవాభిఖ్య వహియించుఁ గావున జనియించుకీలీకాసముదయంబా
మధువశంబునఁ దేజుమాల్నేయ మరుఁ డురచు సవిరహాస్థార కృతస్త్రచయమొ

- తే. యిట్టలంబుగఁ గొమ్మలు గట్టుకొన్న, బెడఁగుచెఁగావలపవాడలొ యనఁగ
నలరుఁబోదులకరచరణాధరములఁ, దొగరుపొగడలఁ జిగిరించి చిగురు లలరె. 6
- ఆ. అతనుశాస్త్రరీతి నతిశయింపఁగఁ గల, మేలిగురుల దొరసి బాళి మెఱసి
యభ్యసించెఁ గోకిలార్భకప్రకరంబు, శ్రుతిమనోహరైకసూక్తు లపుడు. 7
- మ. వసుధాజంబు లగంబు తొ టచట తేవల్ గుల్కురత్నాళి నాఁ
గినలశ్రేణి రహింపఁ గోయిలలు భక్షింపన్ వసీలత్తి యీ
రస మూర్తి మఱియొందురత్నములవర్ణం బుంచె నేమో యనన్
బస రొందెన్ దలిరాకులన్ మరకతప్రత్యగ్రజాగ్రద్వ్యతిన్. 8
- సీ. పాదపంబులపేది సాధోదములమీఁదఁ గనిపించునక్షత్ర గణ మనంగ
నవమల్లికావసంతసమాగమంబున జనియించువులకల చాలనంగ
వనమహాఖనిఁ బుట్టి యెనలేనిరుచులచేఁ గొను రొందుమగతాలగుమి యనంగ
వనరాశి గానఁ బ్రవాళముల్ మును గల్గినటులఁ దోచినపక్షాక్షికాలి యనంగ
- తే. నలరువన దేవతలపల్ల వాంఘ్రియుగము, లంఘనెలువొందుశితనఖబృందమనఁగ
మీఁతె సారెకు మధుప కిశోరకములు, కోరికలు చెందఁ గోరకవారకంబు. 9
- క. పడ నెఱిగి చికిలి చేసిన, మదనునినునుదూపు తెగలు మధుఁ డిగురులమేల్
నొడల నిడె ననఁగ మొగ్గల, గుదులు తలిరుకొమ్మలందు గుదికొని పొడలెన్.
- సీ. నవ్యపరాగచందనచూర్ణ పేటికల్ మదనసమ్మోహనమార్గణములు
కొదమ తేఱులు గన్నకోయ్యలపంటలు వలిగొడ్చు మెచ్చువల్పులకొటార్చు
లామనిదొర తేనియలకణఁజంబులు వనలత్తి సౌభాగ్యమునకు నెడలు
నకల దేవసపర్యలకు హేతువులు విరహివధూజనమ్ముల కెదురుచుక్క
- తే. లఖలవిషయాగ్రగణ్యంబు లనఁగఁ దగిన
యలరుగుంపులు గమకంబు లై గుళుచ్చ
భావము వహించి యెడలేక బటువు లొంది
యలరెఁ గొమ్మలకుచములయందములను. 11
- మ. రవముల్ సేయుచు భృంగకోకిలకిశోరశ్రేణి మూర్ఖ వియో
గవతీవారము దూరదూరముల కేగన్ గింశుకాదిప్రసూ
నవిశేషాంశుకసంగతిన్ రజ మసూనం బై ంహింపంగఁ బు
ష్పవతీత్వంబు వనేందిరారమణికిన్ బ్రాపించె నయ్యామనిన్. 12
- చ. సుమనసుయాధిపున్ గలసి సొం పెరఁగంగ శలాటుసంతతిన్
గ్రమమునఁ గాంచె గర్భములు గైకొనినట్టుల మంజరీ స్తనా
గ్రమిళితభృంగనీలిమ దగన్ దెలిపుప్పొడి నిండఁ దెల్లడా
లమర మరందఘర్త మొలయన్ వెలసెన్ అతకూన లయ్యెడన్. 13
- సీ. మరున కర్పింప నామని, సమకట్టిన పచ్చతాబరెణలబాగుఁ గాంచి
ఫలము లాశించి కొమ్మల నాశ్రయించిన రాదిల్కపల్కులరహి వహించి

ధరణియాత్మజ తరూత్కరమునొక్కటఁజూడబహురూపములనిల్చుభాతిమించి
లతికాంగనలవేడ్కలకుఁ బట్టుపచ్చమేల్పట్టుబంతలగుట్టు బైట నుంచి

తే. యసమనాయకజనకాభ సతిశయించి, పసిమిమెచ్చినపచ్చికపస నడంచి [గె.
మృణహరిదశ్వహాతిమహిమనొంచి, పసరుచాయలకసుగాయలెనకమెసఁ
క. తా నుద్యానగుఁ డొటను, భానుఁడు ఛాయానిరూఢిఁ బాటించినయు
ద్యానంబున బహురూపము, లై నిలిచెనొ యనఁగ ఫలము లరుణిమ నలరెన్.

శా. సారంగప్రమదామహోన్నతి రహించె బల్లవశ్రేణికా
రారంజల్లతికాతతిద్యుతులు మీఱన్ గీరచంచూదిత
ద్వారస్థారఫలస్రవద్రసపయోధారల్ దగ్గఁ శ్యామలా
కాంశ్రీదళముల్ దనర్ప ఘనదేఖన్ మించె సాతాఘముల్. 16

చ. లసితరసాలనాటిసలగ్రసనవ్యసనానురాగభా
గ్రసనపికస్వరంబులు వికస్వరతన్ విని చొక్కి యింపునన్
మసలుచు ఖత్తులాణము ఘనత్వరఁ బోవక నిల్చినందునన్
శ్వసనుఁడు మందమందగమనఁబు వనంబులఁ జెందె నామనిన్. 17

చ. హళిహళి నప్పు లిచ్చినక్రియన్ విరితేనియ లానుతేటులున్
మలయుచు దాఁచఁ బెట్టినక్రమంబునఁ బండ్లు గ్రసించుచిల్కలున్
దలకొని సంతరించినవిధంబునఁ గెంజిగురుల్ గ్రహించుకో
యలలును గల్గి యామని రహించె మహీజనరంజనాకృతిన్. 18

తే. అట్టివాసంతవేళ రామావనీశ, మాళి మున్నీటిమొలసూలిమగువచూలి
బాళితోఁ గూడి వనపాళికేళిసలుప, నుల్లము జనింప రహిమించి యొక్కనాఁడు.

→ శ్రీ రాముఁ డుద్యానవనమునకుఁ బోవుట ←

సీ. కలితాలికన్యస్తకస్తూరికాతిలకము ముఖలావణ్యకాంతిఁ దెలుప
నునుపాలకాయయెంటులు నవశ్రీ గల్చు శ్రవణయుగ్మము కీర్తి నవధరింప
నవమల్లికాజైత్రినక్షత్రమాలిక హృదయస్థగుణపాలి నెఱుకపఱుప
మకుటకీలితవజ్రమణిదుచుల్ జనవీక్షణాళుల మల్లెల ట్లానఁ గొల్చు

తే. మిసిమి బంగారుతళుకుల మేలిదుప్ప
టీచెఱుంగులు లలితాంబనాచలముల
నలరునరుణాతపచ్ఛాయ నవలఁ ద్రోయ
రాముఁ డఖలై క నయనాభిరాముఁ డయ్యె. 20

మ. పురకాంతామణు లాత్మరూపవిభవంబుల్ చూచి కందర్పగో
చుతన్ దత్తత మంద మందపవనాంచత్వేందనారూఢుఁ డై
స్వరుఁ డిందిన్నువఁ గూడి చైత్రుఁ దిలకింపన్ బోవుచందానఁ బు
వ్యరథం బెక్కి నిజావరోధసహితం డై యంద ముప్పొంగఁగన్. 21

శా. ఘోణానందకరాంగసౌరభము రంగత్కంజరాగోపల

శ్రేణీధాగధగస్ఫురద్రదన మద్రిస్తర్ధిభూరిస్ఫుటా

రీణోరోజ మెసంగ మోహనకళారేఖామనోహర యా

గాణిక్యం బిరువంకలక గదిసి శృంగారంబునక గొల్వంగన్.

22

క. ఒకచో నటభటపరిహా, సకగాయకవైణికాదిచతురులు సుకవి

ప్రకరంబును గొలువంగఁ దీ, ప్రకరాన్వయమణిపురోపవనమున కరిగెన్.

23

వ. ఇవిధంబునక దనవిలాసంబున కుచితం బైనమితపరిజనంబుతో నరిగి పురపరి
ఖాయితాయతోత్తుంగతరంగరవానుషంగ రంగద్భృంగ యుగయుగపద్విహార
ణోచిత పరాగవిసర కేసరయూధసరోరుహభాసురసరయూరోధంబునం బొదలు
కడళీకరంజకవంజుళ హింజుళసరళవకుళ చందనహరిచందన పిచుమంద మందార
మాకందకందరాళసింధువార తమాలతాలసాలహింతాల నారికేళపనసఖర్జూర
జంబీర మధూకబంధూక శింశపాశోకకదంబ ప్రముఖతరుకదంబచ్ఛాయల సోయ
గంబై సాఁగి సోగలగు నేలకీటీఁగలతోఁ గలిసి బాగుమెఱయుమిరియంపుఁబొదల
తుదలం బొసంగులవంగలతాకుషంగంబులతో ననంగిపెనంగి యనుంగుల తెఱం
గున రంగై నలుంగవల్లి కల నల్లుకొని యల్లిబిల్లి యగునాగవల్లి కలజోకలఁ జేకొని
మోకలగు పోక మ్రాఁకులతీగలబందున బొందినద్రాక్షపందిళ్ల సందునక గ్రందు
కొనుదుద్రాక్షతరువుల తెరువులనిండికొన్న బండిగురింజదీఁగ చప్పరంబులచొప్పున
నుప్పరంబు నంటుకప్పరంపుటనంటి గుప్పుమనక గప్పతావులకుఁదావలం బగు
తావుల తావుకొను గుఱ్ఱతేమావులపజ్జల నుజ్జీవించుగొజ్జంగి యారంబుల నంటు
గోరంటలతో జంటఁ బొయనిగెంటెనల నంటుననంటులతో గెంటనిగేదంగుల
తెగలతో గుగులుకొనునగలు వాసనల జాసి వాసిఁ గన్నదాసనములయాసన్న
సరణిఁ జెన్నుఁ బన్ను సన్నజాజులతో వన్నె కెక్కుహొన్నుగన్నేరులక దొరలు
సురపొన్నపుప్పొడిదుమారంపుఁ దిన్నెల చేరువక బాటుపన్నీటికాలువలదరుల
పొంత పంతుమీఱుచేమంతులచెంతల నండగొన్నబొండుమల్లియలక గలిసి
మొల్లంబులగు మొల్లలతావులఁ గొల్లలాదుభ్రమరదంపతుల యింపుసొంపులు
దింపుసం పెంగలసంపదలకు నిడుగుపొరుగులై పాదుకొను విరవాదులయాదటఁ
బోదిగొనుజాదులతోఁ దులఁదూఁగి కనుపట్టుకలుగొట్టుచెట్టులపట్టున నిట్టలం
బుగాఁ బుట్టుమెట్టుకెండమ్ములకుఁ దోఁబుట్టువు లగుచెఁగలువలచలువల నెట్టుకొను
వట్టివేళ్లకడలఁ బొగరుమీఱుకురువేరుసవురున గుభాళించు మరువంపువలపు
లతోఁ జెలిమి నలుపునూదిమలైతీగల నాదుకొని పొగడక దగిన పొగడలఁ
గడలుకొని ఘుమ్మను వాతపోతంబులచేఁ గడలు పారిజాతంబులకొమ్మల వ్రేలు
జాలువాతూఁగుటుయ్యెలలకోళ్లఁ గీలుకొను రతనంబుమెఱుంగుల దుఱుంగ

లించుకృతకాచలకందరంబులక దిరమ్ములగు మందిరమ్ముల మెచ్చిచూడ వేడుక
మెచ్చి జోడు గూడుకొని వచ్చి వైదూర్యగవాక్షంబులు చొచ్చిపోగూడ
కలికి వెనుకచిక్కు చక్కనయ్యె చక్కెరదిండి తేజీలముక్కుల నెక్కనక్కెంబు
లాడునక్కడినోజాతరాగధాతురాగంబులకు సరాగంబు లగు చిగుదులపొగ
రున నెగడుకోయిలలపంచమస్వరంబులఁ గరంగు నెలతాయరంగులఁ దొఱంగుజల
ధారాశీకరపరంపరలం గనుంగొని యంతరంగంబు లుప్పొంగ నటించునీలకంఠం
బుల పింఛంబులయొప్పు తప్పకచూచి విప్పగల కప్ప మొగులను దిగులునఁగొలం
కులకెలంకుల నిలువఁ దలంకి చంచలించురాయంచలగుడుదంచల ధాశధశ్యంబుల
సమయచంచలాలతలసొంపు సంపాదింప నిలింపవనసంపదలఁ బొంపిరి వోవు
నయ్యెలదోటఁ జాయం బోవునవసరంబున.

24

సీ. సవిధపంకజవసీచరమాణకలహంస గరుదంచలాంబు వర్ణ్యంబు గాఁగఁ
దనయంతఁ బరిసరంబునఁ దత్త్రణమ రాలు కమ్మకొవ్విరిచాలు కాన్క గాఁగ
నళికుటుంబముల రాయిడిఁ జేరువల జాటు నవపరాగంబు గందవడి గాఁగ
గాడ్పు సోకి చలించుకర్పూరకదళికాదళములు తాళవృంతములు గాఁగ
తే. శారీకాకీరికాసమఁచద్రుతంబు, వైదుషీభూషితోరు స్తవంబు గాఁగ
రమణనారామలక్ష్మీయారామవిభునిఁ, బూజకావించుచందానిఁ బొల్చె నపుడు.

చ. ప్రసవరజంబు గందవడి పై కెగఁ జల్లుచు భృంగర్పుంకృతిక
బొసంగ నుతింపుచుక జలజపూగమరందకణావలీముద
శ్రుసమితితో నెదుర్కొనియె సొంపున గంధవహార్భకుండు దా
రసహితుఁ డై చెలంగురఘురామునియల్లము పల్లవింపఁగన్.

26

సీ. కలకలఁ బల్కుచిల్కఁగొల్పి తమజాతి గాఁబోలు నని చిల్కకదుపు పొదువఁ
జెలికత్తె నెలుఁ గె త్తి చీరుతోయ్యలిఁ దమకులమని కోయిలలో గుంపుగూడ
వెడజాటుకొప్పతోఁ గడు మీటువగలాడిఁ దమ వియ్యమని తేంట్లు తారసిల్ల
నటనతో నడచు చందనగంధిఁ దమబంధు వని యంచబలగంబు వెనుకొనంగ

తే. శతసహస్రసఖీజనసహిత జనక,దుహిత గణికాసమూహంబు తొడరి గొలువ
ననుచుల నెల్ల నట నిల్వ నానతిచ్చి, రాముఁ డభ్యంతరవనాంతరంబు సొచ్చె.

వ. అప్పుడు.

28

సీ. కుంభినీనుతగబ్బిగుబ్బ పాలిండ్లతోఁ బ్రతియైన గజనిమ్మపండ్లు కొన్ని
జనకకన్యవిసాళిజభుకుకంఠోయితో సరియైనమెట్టదామరలు కొన్ని
నీతాంబుజాతాక్షి చిటునస్వచాయతో సవరై న విరిచులైనరులు కొన్ని
కోసలాత్త జపెద్దకోడలి నెమ్మేని జిగిఁ బోలుమేలు సంపెంగలు కొన్ని

తే. మైథిలీదేవిదంతసంపదల సొంపు, నకు సమం బైనకుండబృందములు కొన్ని
యేర్పికొని తెచ్చియినకులాధీశ్వరునకు, నెలమివనచాలకులుకాన్కనిచ్చుటయును.

—❧— శ్రీరాముడు సీతాదేవితో నగ్నోక్తు లాడుట —❧—

తే. అవి కటాక్షించియుడిగంపులరుదబోండ్లు, చేకొనిన రాముఁ డావేళ సీతఁ జూచి
వనిత నీయంగములఁ బోలువస్తునమితి, చేకొనక మాకు నిల్పునే చి త్తమనిన.

మ. దరహాసద్యుతి జిల్లువెన్నెలలచందం బొంది నెమ్మోముచం
దురునందున్ దులకింపఁగాఁ గలికి కాంతం డాడునర్హో కికిన్
శిరమొక్కించుక వంచి క్రేవలఁ గటాక్షింపన్ దదీతృపరం
పరలే తూపులుగా మడుండు రఘురామస్వామి నేసెన్ వడిన్. 31

చ. అలికులవేణి లేనగ వాయారపుచూపులు ముద్దుమోము కొం
దళుకుకడానిబంగరపునక్కులఁబెక్కులఁ జెక్కు చెక్కులున్
పలుచనిమోవికెంజగురుఁ బల్లఱుఁ జూడనె కాని తోటలోఁ
గలిగినవంత లెవ్వయును గన్గొన నొల్లఁడు రాముఁ డయ్యెడన్. 32

క. తరుణీతరుణాంగుళములు, కరమునఁ దెమలించి యహీమకరకులజశిఖా
భరణము తనువునఁ బులకలు, దొరయఁగ వనవిధిఁబ్రియముతో విహరించెన్

వ. ఇత్తైఱంగున విహరించుచు నత్తరణికులగ్రామణి జనకకన్యామణితో నిట్లనియె.

సీ, ముదిత సీపదపద్మములఁ బోలనిచిగుళ్ళ పాలిఁ బికశ్రేణిపాలుఁ జేసి
శాల సీయవయవశ్రీలతోఁ బ్రతిగాని ప్రసవాని యశిషం క్తిపాలుఁ జేసి
పద్మాక్షి సీమోవిపంటితో సరి రానిఫలరాజి శుకకోటిపాలుఁ జేసి
వనిత సీతావితో నెన గానిబహువిధపరిమళంబులు గాడ్చుపాలుఁ జేసి

తే. యుపవనశ్రీవధూటి సీయొప్పిదంబు, చిలుకపలుకుల నభినుతి సేయ సాగె
నవనిజప్ర గావునను సహజానురాగ, మవనిజావలి చూపె బల్లవమిషమున. 33

మ. జళుకుంగన్నులఁ డెక్కిమున్ మధురభావన్ గీరత్తుక్థారమున్
గలితభ్రామ్యుగళివిలాసమున సింగాణిన్ గచశ్రేణికాం
తుల మార్చివిభవంబు జూఱగొనియున్ దోడ్తోడ సీబోటు లిం
దులఁ గంటె మరుతూపులన్ జిదుమ నుద్యోగించి రజ్జాననా. 36

చ. కనుఁగొని పల్కి యంటి నగి కాఁగిటఁ జేర్చి మొగంబుఁ జూపి మూ
ర్ఖుని పద ముంచి పాడి ముఖగుంభిత మా రస మొల్కి చెట్టులన్
నన లొదవించి సీచెలు లొనర్చుప్రసూనవిరామ మివ్వనిన్
గనఁబడనీక నించితవి కామిని యెంతప్రవీణురాలివే. 37

సీ. గోరంట నెద నుంచి కొమ్మ యశోకంబు తన్నితి విది యేమి తప్పొనర్చె
సఖి గోఁగుతోడ ముచ్చట లాడి సురపొన్న నవ్వితి విది యేగుణంబు దప్పెఁ
గలికి ప్రేంకణముచెంగటఁ బాడి పొగడపై నుమిసితి విదియేదురు క్తులాడెఁ
జాన మామిడి నంటి సంపెంగకును మోము చక్కజూపవదేమి తక్కువయ్యెఁ

తే. దిలకభూజంబు కాయణ్యదృష్టిఁ జూచి, సింధువారింబు చెంగటఁ జేరి యునుడు
మంటి వది యేమియపరాధ మాచరించె, నువిద యీహతుపాత హేతువుగణింపు.

సీ. ఈద్రాక్షఫలముల కెక్కుడో నీమోవి యీనారి చవిఁజూడనీవె చెలియ
యీమంజరలతోడ నీడేమొ నీచన్ను లింకొకపరి పట్టనీవె సకియ
యీయనఁటులకంటె హెచ్చెనొ నీతోడ లీపారిపట్టనీవే లతాంగి
యీకప్పురపుఁజెల్వ కెనయు మిక్కుటమొ నీపల్కు లింకొకసారి పల్కు మతివ

తే. ముదిత యీలవలీదళంబులకు జోడొ, పెద్దదొ తల్కుచెక్కిలి ముద్దులాడ
నీయవే యని నమవ స్తువీక్షణమున, రాముఁ డవనిజఁ బల్కునారామమునను.

చ. అటవిరి తేనెపానకము లానెడితేఱు లదాటు రేఁపఁ జె
చ్యేట నలిరేఁగి యుంకృతులు నేయుచు డాయుచు మీఁద మూఁగినన్
వెఱచి కవుంగిలించుధరణీసుతి నక్కున నుంచి మోమునన్
జిలునగ వంకురింప రఘుశేఖరుఁ డిష్టఫలాప్తి రంజిలున్. 40

ఉ. నాయక తావకీనశుభనామము నచ్చెలి పల్కుఁ గంటినే
కోయిల పల్కుకున్న దని కోమలి పల్కినఁ జాన దానఁ గా
దీయఁడ నీయెలుంగు విని యీగతిఁ బల్కుఁగ లేనిలజ్జ న
కోయిల మూకవృత్తిఁ గయికోన్న దనన్ రఘురాముఁ డొప్పుగన్. 41

చ. భ్రమరసమూహ మల్లపుడు పైకొనినన్ హృదయేశ యేయుపా
యమునను బాటఁ దోలితి వటంచు ధరాసుత వల్కు రాముఁ డొ
రమణి యుపాయ మేఁటి కింక రంగగుసిననుముక్కు చంపక
భ్రమ మొదవింపఁగా నవియ పాతె నటంచును బల్కి వెండియున్. 42

చ. పరిసరచంపక ప్రసవపం క్తులఁ బుట్టిన వెట్టవాసనల్
గరళము లై పయన్ బారయఁ గాసిలి వచ్చుమదాళిసీపరం
పరలు భవత్పదాబ్జములపై నొలసెన్ దము నొంచుచంపకో
త్కరముల నీజిగ్గె గలిచి కావఁ గదే యని మ్రొక్కు కై వడిన్. 43

ఆ. తేఱు లానుపువ్వు తేనెవాఁగును బక్వ, ఫలరసస్రవంతి పై కగీతిఁ
దొరయుశశిశిలాంబుధునియుఁ ద్రివేణిగా, మగువ యిచట నుండుమాధవుండు.

తే. ఇట్టలవుఁబువ్వుగుల్లలనట్టనడుమఁ, గలికి దులకించె దాడిమీఫలయుగంబు
కంటె కెంబట్టరివికఁ బిక్కిటిల యుబ్బు, నీబలువుగబ్బిగుబ్బలనీటుఁ బూని. 45

తే. తిడుణి కన్ వింత నీముఖదర్శణమునఁ
బ్రతిఫలించెను శుకదప్తపక్వబింబ
ఫల మనుచు భర్త భావగర్భముగఁ బల్కు
ముదిత ముసిముసినగవుతో మొగము వాంచె. 46

చ. పొనపొన పొన్నగున్నపయిఁ బోటిరొ మల్లిక ప్రాకి మాటికిఁ
మనువిరి తేనెఁ జిందుచు మనోహరభృంగరవం బెసంగ గా

లి నొరయుచు రతి నినువలె జెలు వొందెడి నన్న నల్లడల్
గనుచు లతొంగి నవ్వుచు మొగం బదిమె బతిపేదరంబునన్.

47

మ. ఎడపై వ్రాలినబాల మై నదిమి పోసి కంగ ముప్పొంగగా
నుదతీ చిక్కితి వెందు బోయెద వటంచు గంచుకంబు వడ
ల్ప దొడంగ నికటంబున జలుకవల్కు గల్గిప ల్కంచు జ
ల్కొదవ బోవ గడంగునీత నదె రామోద్వీశ్వరు డయ్యెడన్.

48

ఉ. కోమలుల మనోహరుల గూర్చుమనోజునితేజి యయ్య నా
రామశుకంబు విఘ్న మడర బలికె గలకంఠి దీనిని
కేమణిముద్ర జూపి బ్రమయించెద నంచు స్వరత్నముద్ర శ్రీ
రాముడు చూప బింబ మని వ్రాలె శుకం బవనీజ మెచ్చగన్.

49

చ. శ్రీరఘువీరశేఖరుడు చి త్రము రంజిల బల్కుచిల్క ముం
జే రహియింప నీత గని చెల్వరొ నీయధరంబు బింబికా
శ్రీరస మొల్కు రాచిలుక చేరెడు నంచునొ జలునవ్వుల
వారక మాటు సేసెడవు వంచన సేతురె యాశ్రయించినన్.

50

మ. హరిసిలాలక చిల్క నీపలుకుతో జై యుండగా ముద్దుచ
క్కెర యైన దయసేసి పంప గదె నీ కెంగల గీలించి నీ
సరసాలాపనుధారనం బయిన గాంక్ష గ్రోలగా నియ్యవే
తరితీ పేల యటంచు రాఘవుడు నీత ముంచె రాగాంబుధిన్.

51

మ. తన తేజ్జ గ్రహించినార మని కందర్పప్రభుం డల్కతో
మనపై నేసినహుపుచా లనగ గొమ్మా యల్లకొమ్మావిచా
యనె రాలె విరిమోదుగుల్ పవనబాలాందోళనశ్రీడల
గనుగొంటే యని దత్సహిపమునకు గాతుల్ ఘ్న డేగె రహిన్.

52

వ. ఏగి తన్నదేశంబున.

53

చ. కరమున మెట్టదమ్మివిరి గైకొని రాఘవు డందుకోవె సుం
దరి యని యాన జూపి వనితామణి యించుక నిక్కి పాణిపం
కరుహము సాచిన బొడవుగా మతియు గర మెత్తు బాహుమూ
లరుచులు జాటుపయ్యెద జెలంగుకుచంబులు జూచువేడుకన్.

54

నీ. నిగిడి నిక్కిన జాటునీవి గన్గొనునాన వెలది కందనితీగ విరుల జూపు
వలువ యెత్తిన నూరువులు చూచుతమి దలోదరికి బన్ని రేటిదారి జూపు
నళిపం క్తి కళిక కౌగిలి యిచ్చు ననుకోర్కి బాలతికి విరిపువ్వబొడలజూపు
బడలి పై నొటగు న్నబాళి నాతికి గప్పరవుదిప్ప లొప్పనరంట్లు చూపు

తే. నధరబింబంబుపై గాంక్షనడరుకలికి, చిలుక నదలించ జక్కెరల్ చిలుకుపలుకు
నినుప్రియంబున నెలమూవివనుల జూపు, నీత కవ్వేళ రఘువీర శేఖరుడు. 55

మ. ఎలదీగఁ సుమకాంక్షఁ జేరకు లతాంగీ తీగకుఁ మేనికీ
దెలియఁ రాదు విభేద మంచకొఱ కింతీ పోకుమా రాకపో
కల నీకంచకు వేటులేదు చిలుకఁ గై నుంచకే చిల్కప
ల్కులూ నీపల్కులూ కాంచలేమనుచుఁ బల్కుఁ రాముఁ డాయాయెడన్. 56

ఉ. అంటితివేమె పుష్పవతియౌతకూన నటైన నంటు న
న్నంటకు ముగ్ధదాఁక నని యవ్వలి కేఁగిన సీత నవ్వయఁ
వెంటనే పూపొదల్ దిరిగి వేసరి చెమ్మటఁ దొప్పదోఁగిన
బంటవలంఠియల్లుడు కృపానిధి కౌగిటఁ గ్రుచ్చె నంతటన్. 57

తే. అలరుపుప్పొడిదుమ్ముకుచ్చెలల నెఱయఁ, జెంతఁ దనుడాసి నడయాడుసీతఁజూచి
యధిపుఁ డొనెరజోవతి నైతివనుచుఁ, బలికి విభ్రాంతి గనునంతఁ బరిహసించె.

వ. ఇవ్విధంబున వివిధవిరోధంబులఁ దగిలి విహరించుచు విపులపరిమళమిళిత
లలిత ప్రసూనవల్లరులు హరించుచుఁ గమ్మవిరితేనియలు గ్రోలుచు రసానుభవో
ల్లాసంబున సోలుచుఁ జిమ్మచీకటులు గ్రమ్ముపువ్వుటీరంబులలోఁ దూఱుచు
గొజ్జంగిపువ్వుసెజ్జలఁ జేరుచు డోలికాకేళికలఁ జొక్కుచుఁ గేళికాశైలంబు
లెక్కుచు నెలమావిక్రేవలసీడల నిలుచుచుఁ గల్కిచిల్కలఁ బిలుచుచుఁ
గిసలయకుసుమలసితరుతాఖి లూపుచు భ్రమరసముదయంబులఁ జోపుచు
మత్తమయూరంబుల నదలించుచు మరాళదంపతుల బెదరించుచుఁ బన్నీటి
యేటికెలంకుల మెలంగుచుఁ గ్రొన్నెలతాలతిన్నెలపైఁ జెలంగుచుఁ బ్రణయ
కలహంబులు పూనుచుఁ బ్రణతికల్పనలచే మానుచుఁ దరులతాదులకుఁ బరిణ
యంబు లాచరించుచు విచ్చలవిడిఁ జరించుచు సీతారాము లారామకేళిఁ దేలి
రయ్యవసరంబున. 59

క. తిలకించుచున్నపతిచూ,పుల కింపుగ మెలగుజనకపుత్రిక నెరితో
నలరించుచు నాయముతోఁ, జెలిగుంపు సుమాపచయము సేయుచు వేడ్కన్.

రగడ. అతివ మరుశరములకు నళిభటావళికాపు

ప్రతి లేనివనసస్యపాళి కామని కాపు
పోకముడి వీడఁ జెలి పొగడ కేటికి నిక్కఁ
బోక మ్రాకులయొద్దిపొదచీకటికి నిక్కఁ
గలిగొట్టుచుట్టుఁ బొడగట్టిరదె చెలు లక్క
నెలచట్టుఁ గెంపయ్యె సీపాదములలక్కఁ
దళుకుజంగరువిరులు దాచినావఁటె మూల
నళు కేల బాలరుద్రాక్షతరువులమూల
నలివేణి చంగటనె యలరి కాచెను నిమ్మ

యలమొల్ల లడుగ నియ్యవె కాని కానిమ్మ
 ననలబదు లమ్మ నీనవ్వు లతలను ముంచె
 బనిఁ బూని చేమంతిబంతి నది ప్రియ ముంచె
 గలికి కను తేనెవాఁకల మించు నియ్యలలు
 తెలిగంటి మన కిచటఁ దీగలే యుయ్యెలలు
 తరుణి యామల్లికకుఁ దగును సహకారంబు
 వఱలుమంకెనవిరులె వని కలంకారంబు
 కొమ్మ యిక్కడ బుగుల్కొనియె నేలాలతలు
 నెమ్మి విను కలకంఠి నేర్పువాచాలతలు
 మారేడుపంటికై మగువ కడుగో రేల
 చేర రాగదె యిప్పచెంత నదిగో రేల
 యింతి దివితో నొఱసె నిదిగొ హింతాశంబు
 వింత విరవాది విరికేల శాంతాశంబు
 మదవతులతావి గొనె మందవాతూలంబు
 సుదతి కంటివె వృథాస్థూలంబు తూలంబు
 మగువ పరుగె త్తకుమ మరువంపుతావులకు
 ముగుద పోద మశోకములు వెలయుతావులకు
 మెట్ట కెందొగవిరుల మెట్టకుమ లతకూన
 వట్టివే రన నేల వంచెదవె లతకూన
 పొలతి యది చన సాగెఁ బొనపొన్ననీడలకుఁ
 జలుకపలుకులు తఱుచు చేరినవి నీడలకుఁ
 జెలియ కెంజగురు కేల్ జగురుసరి గిల్లకుము
 తలఁప బలుమాఁకు గేదఁగికి రాగిల్లకుము
 చెలియ దీనికిని దయసేయవే వదనంబు
 నెలఁత కురువేరు వేణిని గన్నదవనంబు
 పూఁచి మోదుగులీల బోటి దగె వారిజము
 నీచరణములచాయ నెగఁడె స్థలవారిజము
 హరిణాక్షి జాతె నదె యవతంసకువలంబు
 పరికించెద వదేమె పలుమాఱు కువలంబు
 వలుదయూడలజడల వఱలె జటిజాలములు
 వలదు వెలఁగలకుఁగా వనిత యాజాలములు
 లేమ బలువిరులఁ బొడలెడిదేవకాంచనము
 నీమేనికాంతి యింతిరో మించెఁ గాంచనము

మావి మును చేరితిమి మగువ మాదిఫలంబు
 కావలసెనేనిఁ గొను కాన్క మాదిఫలంబు
 కనకాంగి కనుగొంటె కర్పూరకదళములు
 పెనుపొందెఁ గదలుచును బిప్పలై కదళములు
 బెడఁగు కెంజాయఁ గనిపించెను గదంబములు
 సడలె సఖనడల కివె హంసీకదంబములు
 తనుమధ్య దగె నారదమున సీసఖరములు
 ఘనకురంటకకటకములు చాన ఖరములు
 వెల్లియై తొఱఁగెఁ గురినెందల మరందములు
 చెల్ల విరులనె కనిరి చెలులు తను రందములు
 హేమాంగి సీకందు నేమె యీలకుచములు
 భూమిజకుఁ జెమరించె బో కపోలకుచములు
 తఱచైన విచట నుందరి కందరాళములు
 కరవీంముల కేల గైకొనె దరాళములు
 పువ్వుబోడి యేమిటికిఁ బోయె దుత్కళికలకు
 నవలా యలరెఁ గేకిన ర్తనోత్కళికలకుఁ
 బాటీరతరు లొరసి పడగదవె గణికలకు
 బోటి మిక్కిలి యలఁత పుట్టెఁగదె గణికలకు.

61

క. అని సరసోక్తులఁ గమలా, ననలు నన ల్పిదిమి బడలి నగు నెవ్వెగముల్
 నునుఁజెక్కులుఁ జెమరింపఁగ, జనకజకడ నిల్చి రట్టినమయమునందున్.

62

సీ. చిగురు లన్నియు హరించితి రింతె మీకరశ్రీలచే నైనఁ బోషింపుఁ డనుచు
 దతి తేనెలెల్లఁ గ్రోలితి రింతె మీవచోమధువైనఁ గరుణించి మనువుఁ డనుచు
 ఫలము లన్నియుఁ గొల్లఁబట్టితి రింతె మీబింబోష్ఠముల నైనఁ జెనుపుఁడనుచు
 గమ్మక్రొవ్విరులెల్లఁ గైకొంటి రింతె మీతావు లైన నొసంగి ప్రోవుఁ డనుచు
 తే. వేడుకొనవచ్చుగతిఁ బికవితితి తేట్లు, చిలుకగుంపులువలికరువలియుఁ గరము
 ఖాధరాంగనుగంధాస్తి కనుసరింప, బడలి యాడాడ నిలిచిరి పడఁతు లవుడు.

చ. లలనలు బాహులఁ బదములఁ బిగిచన్నులఁ గప్పకొప్పులఁ
 బలుకులఁ బాటలఁ లతలఁ బల్లవగుచ్చమిళిందకీరకో
 కిలముల నెప్పటట్ల కలిగించ వనేందిర మించె బూర్వభం
 గుల నవసీజయుక్తి మనుకొమ్మలచే వని నేగిఁ జెందునే.

64

చ. చెదరినముంగురుల్ తఱుచు చెమ్మటఁ దోగినతళ్ళుఁజెక్కులు
 వదలినగప్పఁగొప్ప వసివాడినమే నొకయింత జాఱుప
 య్యెడ యసియాడులేగవును నిట్టటుఁ దొట్రిలుపద్దయంబుఁ బె
 ల్లాడవెడియూర్పులుఁ గలతలోదరిఁ గన్గొని రాముఁ డిట్లనున్.

65

చ. అలసితి విగదుబింబముఖ యక్కట యంగము చెమ్మరించె గు
బ్బల రవి కేల మాన్పు కటిభార మిక్క గయిదండ గొమ్ము నె
చ్చెలులును మేము నొక్కపరి నేసెద మేపని యైన నూడిగం
బులు గణియింపు మన్న పతి మో మరవంచిన బోటి యిట్లనున్. 66

చ. ఘనరసగుంధనంబు లెసంగ్ భవనాధికరాగ మొప్పు మీ
రనుపమితామృతస్ఫురణ నాడితి రందున వేడ్కజెందె నై
న నురువనొఘపుష్పహరణంబున బుట్టినశ్రాంతి బాయ నె
చినయది మేఘపుష్పములు నీతిఁ ఘూత్తమ యంచుఁ దెల్పినన్. 67

ఆ. స్వామి నగుచుఁ జెలువ సరసులు గాంక్షింపఁ, బలుక నీవె నేర్చు పద్మనయన
గగనకుసుమమధ్యగామింప మేఘపుష్పమ్ము లడదె యచుచుఁ బలికికొనుచు, 68

క. వనితాసహస్రములు గొలువ నితాంతప్రేమ రామవసుధాపతి జ
వ్వనితో నవ్వనిలోపలఁ, జనియెఁ జలిగాఢ్పు సెలఁగుచల్లనితోవన్. 69

క. చని ముందరఁ గనె నిందిర, ఘనమందిరముల కమఁదకలితమరందా
శనసంగు లైనభృంగుల, స్వనభంగుల రంగెసంగు జలజాకరమున్. 70

చ. కనుఁగొని రాఘవుండు వలిగాడ్చున రేగిన తేటిగుంపున
ద్దునఁ దమి నిద్దురల్ విడిచి తోయజమండలి నంచ లార్వః బ
ర్హివన తెలితెక్కచాలు జగివెన్నెల లంచుఁ జలించుచక్రపం
క్తి నెగులు మాన్పు భానుఁ డదదెంచెనన్ దరి నిల్చె వేషకన్. 71

—❦— సీతారాముల జలక్రీడాభివర్ణనము —❦—

చ. జనకజుఁ జూచి యీసరసి శైవలకేశిని పద్మకోరక
స్తని బిసబాహుకంబుగళ సైకతచాదనితంబ మీసలొ
చనయును గాన నీసకియచాడ్చున శ్రాంతి హరించె రాజహం
సనికరపక్షచామరజచందనశైత్యమరుత్పరంపరన్. 72

సీ. కలికి జక్కువలు నీవలిగుబ్బలకు నుబ్బి పటతెంచె బారువపట్టె నేమొ
వెలఁది తుమ్మెడలు నీవేనలి నీక్షించి యరుదెంచ గులు తెలుకాయె నేమొ
చెలువ రాయంచ నీచిన్ని నెన్నడలకై మలసెఁ జుట్టటికంబు దెలిస నేమొ
చెలి జలేధములు నీచిలికితోడ ల్లూర్చి చెయ్యి త్రై జెలిమి గాక్షించె నేమొ

తే. పొలఁతి నీబెఘ్ను వాలుచూపులకు మేని
తఱుకలకు నోడి నునుబేడిసలు నివాళి
యిచ్చెఁ దమజాతివెద్దలం చెటిఁగి యేమొ
యువిద సిరు లున్న బాంధవ్య మొదపు టెంత. 73

సీ. ఈయూర్పు లిఁకమీఁద నీవు వినోదింప నామ్రేడితంబు లై యడర కున్న
యీకల్వ లిఁకమీఁద నీవు ద్రుంప గణింప విగళితమధువు లై నొగల కున్న

యాయంచ లింకమీద నీవు పట్టఁ దలంపఁ దొలఁగి తై వలములఁ దూఱకు న్నె
యీతేఁటు లింకమీద నీవు రాయడి సేయ సవిధకుంజములకు జరగకు న్నె

తే. యీరథాంగంబు లింకమీద నీవు దఱుమ, నెగసి కమలవనంబుల నీగకు న్నె
యీయునుకతిప్ప లింకమీద నీవుకొలను, సొచ్చిచప్పుడె పెంగడి సోకకు న్నె. 74

క. శకులములకు దుమికెడులకు, ముకులగదత్కలన నలినములపుప్పొడి జా
నకి యిచ్చట నెఱసెఁ దోగా, కకమల సీమీదఁ జల్లుగందవడి యనన్. 75

చ. సకి యకలంకతోయకణసంగతపద్మపలాశమన్యహ
ల్లకరుచు లొప్పెడిక గొలఁకులచ్చి నినుక గని చెల్లి హెచ్చఁగా
మకరతపాత్రలో విమలనూక్తి కముల్ జత గూర్చి రత్నదీ
పకలన నిచ్చునారయభావమునక గనుఁగొంటె యిచ్చటన్. 76

మ. చెలి యబ్బంబు భవన్తుభాకృతి రహించెక గానఁ జం దబ్బుఁ జై
యలరె న్నిముఖవై కరిక గువలయం బై తత్కళంకంబు నీ
తఘకుంగన్నులపోల్కి రేఁబగలు చెందక లేక విన్నందనం
బాలయంగా నపకీర్తి మించె మధుపహ్వాహ ప్రి గన్గొంటివే. 77

మ. అని వర్ణింపఁగ నంత జానకి వయస్యల్ రత్నపుస్తాములక
మినుకుంబంగరుజిల్లువ్రాతపనులక మేలై నవల్వల్ సడ
ల్చి నునుంజంచురు కావిపావడలు బాళిక బూని కేల్వములక
ఘనవత్సోదహపాళి మాటుకొనుచుక గాసారముక జొచ్చినన్. 78

సీ. పద్మాయతాక్షులప్రపదసంపదలచేఁ గూర్చుల కొకవితకొమరు గలిగెఁ
బడఁతులతఘకు పెందొడలచే జలదంతికరముల కొకవితకరిమ గలిగెఁ
దదణిమణులమేలితఱులచేఁ దఱుచై నతరంగల కొకవితయొఱపు గలిగెఁ
గిసలమూధరలసొక్కిల్ల చే వర్తలావర్తాళి కొకవితవన్నె గలిగెఁ

తే. గొమలయాదుల నఘ లొందెఁ గ్రొత్తిసిరులు
నఖులగుబ్బలఁ దులకించె జక్కవకవ
నతివలముఖద్యుతుల మించె నంబుజములు
నుదతులు క్రమంబునఁ గొలంకు సొచ్చునవుడు. 79

సీ. నీవు కొండొక యీదనేర్తువో నేరవో పొలఁతి లోఁతటు మించిపోకుమనుచు
నీతఁ నేర్తు నటంచు నెఱుంగవా నామీద నోలఁ బెట్టిటువోయెదుండుమనుచు
మనయుద్దిముద్దుఁగుమ్మను గొమ్మయదిముంచె నెందుబోయెడినోపోనీకు మనుచు
వలదు రాకుము మించియలనాఁటినాథాటి యెలనాఁగ మఱచితివేమె యనుచుఁ

తే. జెంతఁ జేరిన నీ వేమి సేయుదాన, వాయె నీవట్టిపగ్గె లేలమ్మ యనుచు
సరసనల్లాపములఁ గేలి సలిపి రంబు, జాకరంబునఁ బూర్ణచంద్రాస్య లవుడు. 80

సీ. మొగములు గానరా నిగిడి కామినలీడఁ గొలనెల్ల జెంద్రమండలములయ్యెఁ
గుచములు గానరాఁ గొమ్మ లీడ ననోవరంజెల్లఁ గమలకోరకము లయ్యెఁ
గొమ్ముడుల్ గానరాఁ గొమిరె లీడఁగఁ దూకంజెల్ల గాథాంధకారమయ్యెఁ
బిరుదులు గానరా బిసరుహానన లీడ దీర్ఘికాంతర మెల్ల దీవులయ్యె

తే. బాహువుల్ గానరాఁ బద్మపాణులీడ, సరసి యెల్ల మృణాళైకసదనమయ్యె
నంగములు గానరాఁ గాంచనాంగు లీడ, సాసాకర మెల్ల బంగారమయ్యె.

తే. కుచగిరులునీటితో రాయఁగొమ్మ యొక జె, మునిగి లేచిన నెమ్మోముముడువు చెందె
తై లమధనంబునను దొల్లి పాల పెల్లి, జననమొందినపరిపూర్ణ చంద్రుఁ దెగడి. 82

మ. జవరా లొక్క తె దొల్లఁ దన్ను సరసీజాతంబులక నొంచిన
ట్టివధూటిక మరలక బయోజములఁ దాటించంగ నంకించి యం
బువులక దోచు నిజ స్తనంబు లరుజాంభోజాతికోశంబులం
చు నెసక బాణులు చాఁపఁ జూచి నగి రచ్చి నున్నకన్యానుగుల్. 83

మ. సరసిక దోచినముద్గరాండ్ర మొగముల్ సత్యంబుగా మించుతా
మరలంచుక బరువె త్తఁ బోయెడు మదోన్మత్తద్విరేఫంబు లా
సరసీజాతులవాలుఁజూపులు సరోజాతాటవిక వాలిన్క
బరహొలంబకదంబకంబు లనుచుక బై నెత్తి పోకుండునే. 84

మ. కరియానామణు లూనుసంకుమదముల్ కాశ్మీరముక దావిక
హ్మారియుక గంధము సంగ్రహించి యరిసందోహాదుజాంభోజబం
భరహంసాదులగాసి కోరిచె సరసిపద్మాఖ్యపద్మాక్షి యి
ద్ధరనాత్మీయధనంబు లెంచదు వినూత్నద్రవ్యవాంఛాపరుల్. 85

ఉ. ఆవనజేక్షణల్ జలవిహార మొనర్చుచు దర్ప మొంది యిం
దీవరపత్తభంగము లుదీర్గతః జేయఁగ లూటి యేల యిం
దీవరపత్తభంగము నేఁ గొన నేరనె యంచుఁ దత్సర
శ్రీవిరుతిక వచించి యలచేఁ గొనె వారలపత్తభంగముల్. 86

వ. తత్సమయంబున. 87

ఉ. వారివిహారముల్ గని యవారితవాఁడవిహారవాంఛ లోఁ
గూరిన సీత వేడ్క కనుకూలుఁడు గాన మెఱుంగుఁ బోలున
వ్యాపిజగంధితో మొగలువై ఖరిఁ గేళికి నర్జుమైన యా
కారముతో ధరావరశిఖామణి గద్దెయ డిగ్గె నయ్యెడన్. 88

సీ. ప్రతిలేని తనమోము పరిపూర్ణ చంద్రబింబమొ యంచుఁ జక్రదంపతులు గలఁగ
ఘనమైన తనకొప్పు కాదంబినియొ యంచు రాజహంసకుటుంబరాజి బెగడఁ
గనరానితనకొను కంఠీరవమొ యంచు జలకరేణుకరింద్రసమితి దెగులఁ
దులకించుతనతనద్యుతి సంపెంగయొ యంచుఁ జఁచరీకచయంబు చంచలింపఁ

- తే. జరణకాంతులు సంజకెంజాయ లనుచు, బద్ధవనలక్ష్మీ తల్లడపాటుఁ జెంద
హేళికులరాజసూళికెంగేలు వట్టి, కలికితలకున్న కొలఁచులోపలికి డిగ్గె. 89
- క. డిగ్గినయగ్గజగామిని, నగ్గలికన్ సరసిని కధిపుఁడు తివియన్
బెగ్గడిలి కరయుగమ్మన, బిగ్గర మెడ కౌగిలించి బెగ్గడగ నగుచున్. 90
- ఉ. జానకిఁ జూచి యొక్క కలశంబు భరించినవార లెంతలోఁ
త్రై నను జూచ్చి యీఁదఁగ మృగాక్షి యురోరుహకుంభయుగ్మమున్
బూనియు నీటికిన్ వెఱచి పోయెద వంచు రఘూద్వహుండవం
గా నగియెన్ లతాంగి పతికాయమునన్ లతయై వెనంగుచున్. 91
- చ. మొగముబిటారమున్ నుడుటిముంగుడులున్ దళుకొందు చూపులున్
జగిచనుదోయి చెమ్మగిలుచెక్కుల తేటలు ముద్దుమాటలున్
బెగ్గడును నవ్వుఁ దత్తటము వేడుకలున్ గలసిఁచెయ్యలన్
దగిలి విభుండు లోమఱచెఁ దత్సరసిన్ విహరింప వచ్చుటల్. 92
- సీ. పతిదీర్ఘ శామూవుల్ పరికించుఁ బరికించి జలదగతిహస్తముల్ దెలియఁ జూచు
విభునికన్నుల తెల్వి వీక్షించు వీక్షించి తెలిదమ్మి రేకుల తెలివిఁ జూచుఁ
జెలువునిమైచాయఁ దిలకించుఁ దిలకించి నీలోత్పలంబులనీటుఁ జూచుఁ
బ్రాణేశుగళ రేఖ భావించు భావించి శంఖసౌభాగ్యంబు సారెఁ జూచు
- తే. నధిపుదరహాసచంద్రిక లరయు నరసి, సరసిజమరాళఖగగరుచ్ఛాయఁ జూచు
నశనియవయవములకు జోడొనొకాదొ, యనుతలంపునఁ గొలనిలో నవనికన్య.
- సీ. తొడలబం టిటు రమ్ము జడియక యని యింత యంతలోతున నడయాడ నేర్పెఁ
జెలు లీఁదులాడఁ జూచితె యంచుఁ జేయిచ్చి యల్లనల్లన నీఁదులాడ నేర్పె
నలయంచఁ బట్టి తెమ్మని కోర్కి రేచి నిబ్బరపుటేతల నీటఁ దిరుగ నేర్పె
బాణి బూనిన తమ్మి బల్కిఁ దాఁ గొనివైచి చనినఁ బోసి కంటిఁ గొనఁగ నేర్పె
- తే. తొలుత నెలనాఁగఁ దనకరతోయధార, ముంచి కరవారిధారల ముంచ నేర్పె
శ్రీరఘస్వామి యంభోవిహారవేళ, ధరణికన్యక కన్ని చందముల నేర్పె. 94
- ఉ. అంచల నంచఁ బోలి కమలాటవి నిందిరఁ బోలి నాచుమ
బృంచుల మించుఁ బోలి తెర యన్ తెఱలో మణిపుత్రిఁ బోలి య
క్కాంచనగౌత్రి రాఘవనికన్నుల కిం పొనరించుచున్ జలా
భ్యంచిత కేళిఁ చేతె సరసాళులు సమ్ముఖ మాశ్రయింపఁగన్. 95
- తే. దశరథాత్మజకరవారిధార ధారుణీకుమారికకురులపై నెఱసి చెక్కు
లొరసి కణలీలమొగమానిమెఱసెముఖసు, ధాకరునిఁ గొల్వవచ్చినతారలనఁగ.
- మ. అలివేణీమణి నీత యాత్మకరశోణాంభరకణసారపం
క్తులు కౌసుంభరసప్రవాహదుచి నెంతో మించెఁ గాంతల్ హఠా

ఘోళి నే చక్ బతి ఘోళి నించ రఘువీరాంచత్కచశ్రీల న

జ్జలముల్ నేకొనె బాకశాసనశిలాపర్ధిద్యుతిన్నిగ్ధతల్.

97

సీ. కొదమజక్కవగోటం గుచ్చిన పద్మకోశములేఖ కనుగొంటె సకియ యనుచు
బద్ధినిపై నెక్కి భ్రమరంబు మధురసంబానుచందముఁ గంటె చాన యనుచు
జలదంతియావ ర్తసరణి సూస్తాగ్రంబుఁ జొనిపినతమి గంటె సుదతి యనుచు
నుత్పలిన్యుద్భాసితోర్నిడోలిక నంచ నిదురించువగ గంటె నెలత యనుచు

తే. ధ్వనులెసంగఁబల్కుచును ఖగధ్వనులువినుచు, సీతతోఁగూడిరఘువీరశేఖరుండు
బాలలు స్వపక్షమున సీతపక్షమునను, జల్లుపోరాడఁ గనుగొంచు సరసిచేత.

క. తన తెగమఁపలు రఘురా, ముని తెగ కామినుల ముంచి మించిన నగున

జ్జనకజనగవుల దీర్ఘిక, యనిమిషదీర్ఘికవిలాస మయ్యెడఁ గాంచెన్.

99

మ. తనకుఁ ద వ్యగుపద్మినిక్ వలచి సీతాదేవి ప్రార్థించినక్
మనువంశాగ్రణి యన్యకాంతను స్పృశింపఁ మా కన్వర్తంబు గై
కొను మీవే నినుఁ దెత్తు నాడ కనుచుఁ ట్కోణీజ బాహుంతరం
బునఁ బూనెఁ గమలావధూటి నెదపై ము న్నుంచుకొన్నట్టులన్.

100

ఉ. కామిని కేలుఁదమ్మికవ కమ్రపదాబ్జయుగంబు మోముకెం
దామర నేత్రపద్మము లుదగ్రకుచాంబుజకోరకంబులుఁ
రామన్యపాలశేఖరు నురంబున మించెఁ బయోజమాలికా
శ్రీమహిమఁ గచద్యుతులు చె ల్వసంగెఁ మధుపాలిపోలికన్.

101

ఉ. ఓలులు వెట్టి గెల్చినపయోధుహగంధిని బూన కుండినక్
బోల దటంచు నీతి గలభూపతి గావునఁ దానె పూనినాఁ
డే లలితాంగి మీరఘుకులేశ్వరుఁ డంచును సీతనెచ్చెలుల్
గేలి యొనర్ప రాముఁడు సఖియుతుఁ డై విహరించె నవ్వచున్.

102

చ. కమలమరందబిందు వుదకంబునఁ జింది యమందచంద్రికా
క్రమమున మించె నేమి యిది కాంతుఁడ యంచు ధరాజ వేడినక్
రమణి సరోజలక్ష్మీ మగతాతెలికమ్మలు నీకొసంగె వే
గమ కొను మంచు రాముఁ డవి గైకొన బోవఁగ నవ్వె బెట్టుగన్.

103

చ. చెలియలలోన న న్నగడు సేసెదవే రఘురామ యంచుఁ జెం
గలువ వధూటి భర్తయెడఁ గ్రమ్మగ వైచినఁ బోటులందఱుఁ
వలగాని తమ్మిపూవుల నవారణ ముంచిరి రాముఁ డందునక్
దలఁచినయట్ల చేరె వసుధానుతమాటునకుఁ సఖుల్ నగన్.

104

ఉ. తప్పు గణించి కా దొరలు దండన సేయుదు రొద్దివారి వా
తప్పున కల్గి మంది కలదాన నటంచును మారుతూవులక్
గుప్పితి వీవు నీచెలులఁ గూడి బళా యని మోము దిప్పినక్
దప్పు నహింపు మంచు సతి నవ్వచుఁ గొంగిలి యిచ్చె భర్తకున్.

105

- ఉ. కోడెమిటారిగుబ్బకవ గుబ్బెత గుమ్మన మున్ను చల్లుపో
రాడిన శ్రాంతి దీటుఁ బులకాంకురముల్ చెలువారఁ గుంజరీ
క్రీడల నుబ్బుహ స్తిపతికిఁ బ్రతియై జలకేళిఁ దేలియున్
వేడుక వెల్లిఁ దేల రఘువీరుడు మారుడు కేక వేయఁగన్. 106
- వ. అప్పుడు. 107
- సీ. అమృతనామము యథార్థముగను భరియించె ననిమిషాల్ కాత్తి నధిగమించి
వార్యభిధానంబు వన్నె కెక్కఁగఁ బూనఁ గరియానలవిలాసగతు లడంచి
క్షీరాహ్వయము సార్థమై రహించ వహించఁ జెలులమందస్తితశ్రీల నొరసి
వనసమాఖ్యప్రశస్తవాచకంబుగఁ దాల్చెఁ గొమ్మలచిల్కపల్కులఁ జెలంగి
- తే. కమలభావంబు నిక్కంబుగా ధరించె, లికుచకుచలకచాళిమేచకరుచి గొని
శర మ నెడిపేరు నిజమంద బెరసిమెటసె, సఖులతనువులనొరసి తత్పరసిజలము.
- చ. అడరెడివేడ్క నొండొరుల నంటినయప్పుడు కొంగిలించిన
ప్పుడు జనియించు సాత్త్వికపుంబాల్పు తినుపులకాంకురంబులున్
గడల మెలంగుబోటులకుఁ గానఁగ నియ్యక నోలలాడి యె
క్కుడుతమి భూమికన్యయు రఘుప్రభుఁడున్ దనివొంది రయ్యెడన్. 109
- చ. అవనిజచూపులున్ రవికులాగ్రణి మై జగినల్లకల్వలున్
గువలయనేత్రనవ్వులు రఘుప్రభుచూపులుఁ దెల్లగల్వ లె
క్కువయయి నిండె నీట మును గోసినపువ్వులకంటె రెట్టిగా
నవ్వర వధూవరుల్ సరసి కర్పణ సేసి రనన్ జెలంగుచున్. 110
- చ. సకులు పయోదమున్ గడచుచంచలలో యన వెల్వడంగ మ
ద్వికచపయోజహల్లకతతిన్ గొని కేళి యొనన్చి నీళ్లలో
మకరులఁ జేర్చి పోయెదరు మానిను లంచు సగోవరేందిరా
ముకురముఖిలలామ వెసమ్రాసె సహార్చిఖగస్వనంబునన్. 111
- వ. ఇవ్విధంబున. 112
- క. చెలువలు ముందుగ వెల్వడి, చలువలు చెలు వలర గట్టి సకలాభరణం
బులు వరుసఁ దొడిగివిరులిడి, బలువుగఁ గ్రొమ్ముడులు పూని బాగొందు నెడన్.
- సీ. స్తనగుళుచ్చంబుల స్వస్తికాకృతిహ స్తకమ్రపల్లవములుగప్పికొనఁగ
వర్షకాంబుదబీల వహించుకచపాళి తటతరుస్థిత కేకిపటలిఁ బిలువ
వాఁగుతేటులురాఁగ జాఁగెనా నంసాగ్రభాగంబున నితాస్యపద్మ మొదుఁగఁ
దడిసినజిలుఁగుతోఁ దళుకుతళ్ళనుమేనిమించు లక్ష్మీల నెల్ల ముంచుకొనఁగఁ
- తే. గానుగడగడవడఁక ప్రేకపుఁబిటుందు, భారమున నెన్నడలు తొట్టువడఁ దబాక
మవనికన్యక వెలువడి యధిపుఁ గూడి, దరిని నిల్చిన సకియ లందఱును జేరి. 114

క. కొందఱు రఘుకులభర్తకుఁ, గొందఱు మిథిలాధినాథుకూఁతునక త్యా
నందకరంబుగఁ గై సేయం దగి రిద్వదఁ జతుర్విధాలంకృతులన్. 115

వ. అప్పడు.

116

చ. తొలకరిమించుకెందొగలతోఁ గలతోయజతారహంకాం
తులఁ దగునవ్యక్రొన్ననలతో నలతోరపుగుబ్బచన్నులన్
దొలఁకెడికొనుచంచలతతో లతతోఁ దగు మేనితావికిఁ
దుల యగుకొప్పగేదఁగులతోఁ గులతోయదవేణి మించినన్. 117

సీ. ఒప్పులొల్కెడితఱ్ఱుగొప్పలోఁ దులకించుకమ్మగేదగితెకు లెమ్మె గుల్కె
వలిప పై తాణిపావడమోద దగునిండుజిగురుసాచీర సాగను మీతఁ
బొసఁగుచంద్రపుబిళ్ల లొట్టుపైఁ గనుపట్టుతఱ్ఱుకుఁగ న్దురిరేఖ సాలపు దెలిపె
ఱవికఁ బూన్చినలీల సవరొందు తెలిగంద మలఁదినచందంబు నందమయ్యె

తే. రత్న తాటంకములు బవిరలును బావి, లీలు ముత్యాలసరములు కీలుకడము
లాదియగుసామ్మ లంగంబు లాని యలరె, నని విభుఁడుసీతసింగారమభినుతించె.

— సీతారాము లుద్యానవనంబునందలి మేడపై విహరించుట —

సీ. మొకమున వ్రాలుజానకివాలుఁజూపులు కస్తూరినామంబు గడలుకొనఁగఁ
బయికొన్నసీతనెమ్మెయిడాలు కటిబద్ధకనకాంశుకశ్రీలఁ గొంగిలింపఁ
దులకించుకులకాంతతఱ్ఱుకుఁ జెక్కులకాంతులురముగందపుఁబూఁతనొరసికొనఁగఁ
గెలన మించుధరాజకెంపుతాబొగడలజిగి చెవిజవ్వాదిచెల్లి కలరఁ

తే. గదిసి నిలుచున్న సౌమిత్రివదిసెగారి, జిలుఁగునవ్వలుమగతాలచిలుకతాళి
ననఁగి పెనఁగఁద్రొలొకమోహనవిలాస, ధాముఁడై మించెసీతాభిరాముఁ డవుడు.

చ. ఒకపు వహించి జానకియు నున్న చెలుల్ గణికాశిరోమణుల్
పఁసరభూమిఁ గొల్వ నరపాలకుఁ డాసరసీతటంబునన్
గిటికొనుగుజ్జమామిడులక్రేవ జగాకురువిందతీగచ
ప్పరములనీడఁ జంద్రమణిబద్ధవితర్ది వసించి యున్నెడన్. 120

తే. అంబ కాసల్యవనుపమహానసంబు, జనులుమానసమలరింపఁజాలుభక్ష్య యును.
భోజ్యచోష్యాదికములుగవాజ్యడధులు, మెచ్చఁదగుమాంసశాకముల్ దెచ్చుట

సీ. వగవగకూరలు వరుగు లప్పడములు నొలుపుఁబప్పును మించుటోగిరములు
సద్యోఘృతంబులుఁ జక్కెర లుక్కెఱల్ పచ్చళ్లు గిచ్చళ్లు పాయసములుఁ
గలవంటకము లిడ్డెనలు వడ లప్పుము లతిరసములు తేనియులు ఫలములు
గారెలు బూరెలు ఛారులు మోదులుఁ గమ్మనిమాంసముల్ ఘమ్మ మనుచు

తే. వలచుపానీయములు చెలుల్ వరుసఁ బసిడి, పాత్రలధరించి వడ్డింపఁ బాత్రులైన
సహచరుల బంతి నిడికొని జానకీల, తొంగితోఁగూడి రఘువీరుఁ డారగించె. 122

- క. మధురసగుంభనములు గల, మధురపదార్థములచవుల మరగి రసన నీ
 స్పృధురిమ సారెకుఁ బొగడఁగ, నధిపతి మఖిలీల నలరె నశనమువేళన్. 123
- క. పాలోమిఁ గూడి యమృతము, గ్రోలడిసురరాజుఁ బోలి ట్రోణీసుతతోఁ,
 గ్రోలె సుధారసధారలఁ, బోలినమాధ్వీకరసము భూవిభుఁ డెలమిన్. 124
- మ. అవసీకన్యకఁ గూడి యిట్లు చతురాహారంబులకొ దృష్టఁడై
 యవసీకాగ్రణి కామినీకరమణివ్యాసంగభృంగారుకాం
 బువులకొ ధాతక రాసనాదుణపదాబ్జుఁ డైనచో భూమిపు
 త్రి వెనక బావడ యిచ్చి పైఁటఁ దడి యొత్తె భర్తపాదాబ్జముల్. 125
- ఉ. అట్టియెడకొ నృపాలుఁడు వనాంతరకేళినగాగ్రసీమఁ జూ
 పట్టెడుకెంపుటుప్పరిగ శాలి గనుఁగొని చందుచట్టులకొ
 గట్టినమెట్టు లింతిపడకంజరుచికొ విడికెంపుగుంపులకొ
 గట్టినమెట్టు లై వెలయఁ గామినికేల్గొని యెక్కి యొక్కెడన్. 126
- సీ. నిలువుటద్దములతోఁ దళతళల్ వెలిగ్రమ్ము ముమ్మాలతామొత్తముల నెసంగ
 బలుగోడలఁ బొసంగునులిపచ్చపగడంపు జారుదూలంబులవారి మాను
 పులదిండితాకంబమలఁబొంగరిమంబు లనుమెఱుంగులరంగు లునుచుపసిండి
 ప్రతిమలరూప మేర్పడఁ దోచుకళికాంత జగతిపేరికిగాగర్భముదరికి
- తే. బచ్చిక బెడంగు లిడుమేటిపచ్చతాల, చికిలితిన్నెలముంగిళ్లఁ జెలగుచలువ
 చప్పరముక్తేవ జలయంత్రజలకణంబు, లొలయవంతలుదిలకించి యుత్సహించి.
- చ. విరితొగచందువాతెగలవేడుక యానడియంగణంబులోఁ
 బరచినరత్నకంబళిని బాగుగ సూరెపుటంపుగద్దయకొ
 వజ్రలుమెఱంగుబంగరపువన్నెజగాబురుసాతివాసిపై
 ధరణిజతో వసించెఁ బతి తట్కుతలాడలఁ జేతు లూచుచుకొ. 128
- వ. అప్పుడు. 129
- సీ. నీలవేణి యొక్కర్తు నిలువుటద్దముఁ జూపెఁ గమలాన్యయొక్కతెబాగాలొసంగె
 గరియాన యొక్కతె కాళంజి ధరియించె గీరవాణి యొక్కర్తు గిండి బూనె
 గలువకంటియొక్కర్తుచలువపావడనై చె సొగసులాడి యొక్కర్తు సురఁటి విసరె
 గలకంఠి యొక్కతె గైవార మొనంచె జవరా లొక్కర్తు హెచ్చరిక దెలిపె
- తే. నతివ యొక్కతె బిరుదుపద్యములుచదిసె, భూమినియొక్కర్తు వడిబరాబరులొనర్చె.
 సీతవామాంకముననుంచి చెలువుమించి, రవికులస్వామి కొలువున్నయవసమున.
- సీ. జంటముతైపు గుట్టుజంటరై కల నంటి బిగిగుబ్బచన్నులు పిక్కటిల్ల
 మగరాలచికిలికమ్మలడాలు నిద్దంపుఁజెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి చేయ
 ముకుళత్కరాంభోజములు నిటాలము లొని కుంతలాల్లికులంబు కూడికొనఁగ
 దరహాసరుచిగాంగర్భురి గీలుకొన వాలు గలలీల బెక్కువాల్ గన్ను లలరఁ

- తే. గొదమప్రాయంపువెలయాండ్రగుంపు రామ
చంద్రనకుఁ గొల్వ మ్రొక్కులు సంఘటించి
యఖిలవిద్యాధికులతోడ నధివసించి
రధిపుననుమతి నర్హస్థలాంతరముల. 131
- క. మృదుపాకంబు రసస్థితి, పదగుంభన గలస్వక్ష్మప్రపశ్యతంబుల్
చదిని యుపశ్లోకించి, మొదలఁ గవుల్ భానువంశముఖ్యుని సుణముల్. 132
- మ. అధికాహ్లాదకరప్రభాకలితరాకాభోదయోద్యత్సుధాం
బుధిజంఘాలతరంగఘుంఘుమరవోద్భూతిధ్వనిక్ వందిమా
గధు లత్యుద్భటఘోషవర్ణబిరుదాంకశ్లాఘ్యపద్యావళుల్
బుధు లౌరా యని మెచ్చఁగాఁ జదివి రాభూమిశ్వరాగ్రంబునన్. 133
- చ. గవినెన దీసి హాన్ను జగితాయలు చన్నులఁ దాఁకఁ దంత్తు లొ
క్కవదన దీటి మెట్టు లొడిక్కంబున నొత్త స్వరంబు లన్నియున్
నవురు వహింపఁ దాళలయనఁగతి గీతములున్ బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేమ నరపాలునకున్ వినిపించె వీణియన్. 134
- చ. స్వరము లయారె మేలు శ్రుతి చారురె మూర్ఛన కంపితంబు బా
వురె బళిరయ్య జాల్ మెఱసెఁ బో నెరమిటుకులంబు తాయి య
ద్దిర స్ఫురితంబు లన్తు యని తేనియ లొల్కెడిజల్లుపాటతోఁ
దరుణి విపంచి మీఱు వసుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞతన్. 135
- ఉ. తంబుర మీటి వేటొకతె తానము లెంతయు విస్తరించి రా
గం బనురక్తి రాలు గరఁగన్ బలుమోటులు పల్లవింప న
య్యంబుజనీమనోహంకులాగ్రణిమీఁదిపడంబు పాడినన్
గ్రాంబులకల్ జనించె సభకున్ దలవాంచిరి వైణికాగ్రుల్. 136
- చ. దడముగ మర్దశధ్వనులఁ దాళరవంబులుఁ బిక్కిటిల్ల న
య్యెడఁ దెలియి త్తియంపుఁదెర యెత్త శరజ్జలదాళి పాసినన్
బడుబలుమించులో గవినెనల్ దొలఁగించినఁ మించుమంచిపు
త్తడిజగిబొమ్మలో యనఁగఁ దా రొగి వెల్వడి రంబుజాననల్. 137
- ఉ. మంజుతరాంగభూషణసమచితకాంతులు రచ్చనేల మిం
చం జనుకట్టు లోబిగువు జక్కవగుబ్బలయుబ్బుఁ దెల్పుఁ బ
త్కంజయుగంబు లుర్వి సనుతన్ దులకించి విలాస మెంచఁ బు
ష్పాంజలు లిచ్చి యాడిరి మృగాయతనేత్రలు పెక్కుభంగులన్. 138
- సీ. అభినయంబులు కోవు లరుదైనతీరుపుల్ వెలయుఁగా బదచాళివిధ మొకర్తు
లాగుమై సిరియుఁ బల్లటియు కత్రియు బెక్కు విలసిల్లుజక్కిణివిధ మొకర్తు

బురకఁడు చంక బంగరుబుట్టి తగుజాతి వినికఁగా గొరవంజివిధ మొకర్తు
 తీవి దాళము లుగ్గడింపుతోఁ దీరుచో వింతఁగా బేరణివిధ మొకర్తు

తే. నలరి వినిపింపఁ బతి మెచ్చ నంత నేడ్వ
 రిరువు రెనమండ్రు బదియొఱుగుటను ముప్ప
 దిద్ద అఱువదినలువురు పొచ్చుగాఁగ
 బంతు లై వంతు లూని యయ్యింతులెల్ల.

139

సీ. అన్యోన్యహస్తదండవృత్తు లెసఁగ నొంహరులసామ్యఖ్యంబులొంది యొంది
 యీవలావల వచ్చి యితరేతరము దొల్ల నిలిచిన నెలవుల నిలిచి నిలిచి
 కంకణమంజీర కాంచికల్ మ్రాయ సవ్యాపసవ్యస్కార్తి చూపి చూపి
 తాళవాద్యరవానకూలఃకుగా మందద్వతమ్మదుగతలను దిరిగి తిరిగి

తే. యనుపమరసోదయంబున నభినవాతి, చిత్రవర్తనభంగులఁ జెలఁగి చెలఁగి
 విడివడినమన్నభోస్తదద్విరదము లన, సఖులు హల్లీసకము సల్ప సంతసిల్లి. 140

తే. వారివారికళాగౌరవంబు లెల్ల, ధరణిజకుఁ డెల్పుచును దారతమ్య మెఱిఁగి
 వలయుమణిభూషణాదులు వారి కొనఁగి, కొలువు సాలించి రఘువీరుంజరుండు.

తే. ఇతనియిరుపార్శ్వముల నింక నిరువుకొనెడి
 యమితకరదీపికాద్యుతుల్ తిమిర మడఁప
 నేల తా నన్నపోలిక పేళి గ్రుంకఁ
 జరమసంధ్యాక్రియలు దీర్చి జనవిభుండు.

142

సీ. కుంభస్థలోజ్జృంభికుంకుమారుణదీప్తి చరమసంధ్యారాగసామ్య మాన
 నింగితో నొఱయునుత్తుంగాంగకముడాలు బలుచీకటులజోకఁ బరిధవిల్ల
 భూరిపుష్కరసముద్భూతశీకరపాళి తారాగణశ్రీలఁ జేరఁ బిల్వ
 దంతద్వయాత్మ్యంతథవళికాంతినమృద్ధి వికచకై రవిణితో వియ్యమంద

తే. సమయసముచితమహితచిహ్నములఁ బూనిఁ
 యమరుశత్రుంజయము తోడ ననుజయంత్రి
 బంధుసామంతు లుపవనస్రాంతమునకు
 వచ్చుట యెఱింగి స్త్రీయుక్తి వనము వెడలి.

143

—❧— సీతారామ లుద్యానవనంబుననుండి యయోధ్యఁ బ్రవేశించుట —❧—

సీ. నలువంకలను నిండి నవనభోమణికాంతి నెడలేక దివ్యులు లెసక మెసఁగ
 బటహగోముఖశంఖపణాదిబహువాద్యరవములు రోదోంతరముల నెఱయ
 సకియలు గొల్వఁ బచ్చలవల్లకి నెక్కి పంటతొయ్యలిపట్టి వెంట రాఁగ
 నెలవంకవలె వంక నొలసి వింజామరల్ వేవేలగొడుగులు వేడ్క నెఱప

తే. భద్రకరి నెక్కి శ్రీరామభద్రమూర్తి
 కోటిచంద్రులకళ లెల్ల గొల్లలాడి

తమ్మలార్యులు భటులు బాంధవులు హేతులుఁ

జేరి కొలువంగఁ బురి బ్రవేశించె నపుడు.

144

చ. పలుమఱుఁ జూచుచుండియును భానుకులేంద్రునిరూపసంపదల్

తెలియఁగఁ జూచుచోఁ దనివి దీక్షక పౌరవధూటు లిండ్లలోఁ

గలపను లన్నియుఁ విడిచి కాంచనసౌధము లెక్కి తిక్కుఁజె

క్కులఁ జిటుచెమ్మటల్ తొఱగఁ గోరిక మీఱఁగఁ జూచి రవిభున్.

145

ఉ. కోమలి యోర్తు మారువిరిగోలల నేలెడువాలుఁజూపులఁ

రామునిఁ జాడఁగాఁ బరిసరంబున నున్నలతాంగి యయ్యయో

యేమె వధూటి నీవు నెన రించుఁ యెంచవు వాడిచూపులఁ

కోమలదేహుఁ డైన రఘుకుంజరుఁ జూతురఁటే యనుఁ రహిన్.

146

తే. రాజసము మీఱఁ జనుదెంచి రాముఁజూచి

సాత్వికము నీవు పూనినచంద మేమి

తామసము సేయ కిది దెల్పు భామ యనుచుఁ

జ్యోతిసఖి యోర్తు దనచెలిఁ బరిహసించె.

147

ఉ. జాతిన పుష్పదండ జడఁ జక్కఁగఁ జట్టుక కొంత పాణిపం

కేదహసీమఁ బూనుకొని శ్రీఘ్నరామునిఁ జూచె ముత్తెపుఁ

సోరణగండ్ల నోర్తు నినుఁ జూచిన నన్ను మరుండు గొంచెద

త్కూ)రసుమాంబకంబు లివిగో నని చూపఁగఁ దెచ్చెనో యనన్.

148

చ. ఒకరమణీశోమణి కుచోపరీసీమ వెలుంగుకెంపుతా

చికిలిమెఱుంగుతాళి రఘుశేఖరురూపము గానుపింప ను

త్సకమతి సారె గుబ్బచనుదోయినిఁ శేర్చుచునుండి యొద్దిబా

లిక నునుచెక్కులఁ బ్రతిఫలించినరామునిఁ జూచి జంకెనన్.

149

చ. చెలువ యొకర్తు బోటి తనసిబ్బెపుగుబ్బలఁ బత్రభంగముల్

వలనుగ వ్రాయుచుండి యిదె వచ్చె రఘూద్వహుఁ డన్న భ్రాంతిమై

బలుమఱు రామనామములె బంతులుగా లిఖింప నగ్గజిఁ

వెలువఁడె బేరు సీది యని వీధిని భర్తకుఁ దెల్పెనో యనన్.

150

తే. అతివ యొక్కతె యత్తుంగహర్ష మెక్కి, రామచంద్రునిశృంగారరససుధాప్ర

వాహ మీతాపరంపరవలనఁ గ్రోలి, తెప్పలార్పక యచ్చరయొప్పు చాల్చె.

151

ఉ. అందఱు లీలఁ జూడ యొకయంగన తానును వచ్చి రాజసం

క్రందనునంద మంతయు నెగాదిగఁ గన్గొని చొక్కి యట్టియా

నందమె యింద తొందెదరు నావలనే యని యీసుఁ జెంద భూ

నందన కెట్టు లుండు నిఁక నాథుని నందఱుఁ జూచి చొక్కినన్.

152

153

వ. ఇవ్విధంబున.

సీ. రాకాసుధాకరశ్రీకి గీమగుమోము కళ లుట్టిపడ సారెఁ గాంచి కాంచి

యాజానులంబిబాహుగర్భంబులు ప్రేమ నిగిడి తీగలు సాగఁ బొగడి పొగడి
కణ్ఠాంతదీర్ఘదృక్పక్షంజాతయుగతౌల్య మిచ్చ నిచ్చలు హెచ్చ మెచ్చి మెచ్చి
బలుతల్పు సగునురస్థలముపై విడివియూ తమినిల్పి యేమేమొ తలఁచి తలఁచి

తే. మెఱుగునీలంపుజామనమేనిచాయఁ, గనివి మోహతమంబులో మునిఁగి మునిఁగి
కొమలులాజాక్షతోత్ఫుల్లకుసుమరాజిఁ, సేస లొలుకంగ మొగ సాల చేరి విభుఁడు.

క. వేదండము డిగ భరతుఁడు, కై దండ యొసంగె బాదకమలంబులకుఁ
బాదుకలు దొడిగె లక్షణుఁ, డాదట జలజాక్షు లిచ్చి రారతులు దగన్. 155

శా. శత్రుఘ్నుం డతిభక్తి బాద్య మొరంగెఁ సౌమిత్రి పార్శ్వంబునఁ
భక్తిగ్రాహకుఁడై వసింప జగతీజామాత సంతీతుఁ డై
మిత్రామాత్యసహృద్భటాదికుల నెమ్మి వీళ్లకుఁ బుచ్చి భూ
పుత్రీరత్నవిచిత్రసాధయినకుఁ బోయె సహస్రంబుగన్. 156

తే. పోయి యట వింత యానొకభూరిచంద్ర
కాంతగృహమున సోదర్యగణము సర
నఖలు గొలువఁగ నొకజాము సరసగోష్ఠి
నెలమి వసియించి మఱి వారి నిండ్ర కనిచి. 157

వ. అయ్యుదాత్తగుఁ డొత్తదండు జానకీమత్తహంసగమనారిరంసాపరాయ త్తచి త్తం
బునఁ దత్కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి కిలికించితపతీసమంచితకరాబ్జరార
జ్యల్లామజ్జకవ్యజనోజ్ఞాతశీతలవాతలహారీనివారితఘర్మవారియై యవారిత కస్తూరి
కాసారకర్పూరశకలసముదయోదయభాస్కరప్రముఖప్రశస్తవస్తువులఁ గ్రమ్ము
కొని ఘుమ్మనుతమలంపుఁగమ్మ తావుల కనుంగు లగు నంగరాగవాసనల డాసిన
కై శివప్రసవమాలికాపరిమళంబులకునిండుకొనుగండు తేలులదీటులనీటుగనుమేటి
నీలాపుతాలనిగనిగల నెగడుచికిలితోపలిక్రేవలవ్రేలుజాభువాపంజరంబులచిలుక
పలుకులకు మాటు పలుకుగోడువంకలవంకఁ జెలరేఁగి కవకవలు గొణుగుచుఁ
గెరలుబక దాదులయాఁజంపుటెలుగుల నెఱుంగనీక మఱుగుచేయుమెఱుంగు
కెంపుతాసోరణగంటిచిటుత తెమ్మెరసోఁతునఁ దనంత మొరయువిపంచికలతాన
ప్రపంచంబునఁ బ్రాణంబులు వచ్చెనో యన మెచ్చు సుహృణిముత్రియంపుఁ
గ్రచ్చుటోవదలఁ గ్రచ్చుకొని మచ్చెకంటులు కీలెఱింగి జంత్రంబులు గదలిం
చినఁ దనకు వీచోపులు వీచుకుండనపుగీలుబొమ్మలయెమ్మెలకిమ్మగుచుఁ జూడఁ
జూడ వేసుక యగుచు నెగడువైడిమేడ యెక్కి యక్కడ. 158

నీ. రతిఁ జొక్కి కేళినీరమణిగుబ్బలమీఁద వ్రాలినవలరాచవానిసాగను
కినిసి కీల్బడను గొట్టినరోహిణికి మ్రొక్కి మమతఁ జూపెడిచందమామవలపు
పొదుపంబున మించి పొలోమి నెడ నుంచి యలరెడువేల్పురాయనివిలాస
మధరంబు గోలనిమ్మని రంభచుబుకఁబుఁ బట్టి వేడుధనేంద్రపట్టిహాయిలు

తే. కలయప్రాసినకళుకుగోడల మెఱుంగు
మేలుముత్యంపుడలుపులుఁ బూలచందు
వాతెగలు ధూపధూమంబువలపు లుదిరి
గిండ్లు మొదలుగఁ గలకేళిగృహమునందు.

159

సీ. కడవన్నె బొమ్మ చెక్కడపుజొక్కపుఁ గోళ్లు పగడంపునికరంపుఁబట్టియలును
సరి లేనిమంచిగుజ్జరి నేతపట్టయుఁ బఱపై నరాయంచగఱుబఱుపు
వరవిరివిరవాదివిరులఁ బూన్చినపాన్పుపైఁ బఱచినవలిపంపువలువ
కొమరొందునేకరంగుమెఱుంగుతలగడల్ బలితంపుబురుకకాల్ప ట్టెబటువు

తే. లమదుమగతాలపనిచప్పరము మెఱుంగు
చాయబురుసా తెరయు రహించంగ మించు
పట్టెమంచంబుపై రామభద్రుఁ డున్న
యవసరంబున జనకకన్యాలలామ.

160

చ. తిలకపురంగుతో నలకదీప్తులు నెన్నుదురక నటింపఁగాఁ
గలపపుఁదావి నల్లడల గమ్మనఁగక సరిగంచు చెల్వకు
చ్చెల లపరంజిమెట్టియలు జేరఁగ నందెలు మ్రోయ సోయగం
బాలుకఁగ వచ్చె నత్తటి రఘూత్తముచి త్తము త త్తఱింపఁగన్.

161

క. వచ్చి కపురంపుబాగా, లిచ్చి పిదప మడుపు లొసఁగి యిం పగుసేవల్
మచ్చిక నొనర్పఁ జెలుపుం, డచ్చెలువక గలసి మెలసి యానందించెన్.

162

వ. మఱియును.

163

సీ. బంధచాతుర్యసంబంధముల్ పణముగా ద్యూతకేళిప్రాధి దొరసి దొరసి
కలరవాదులకల్లి కనుటకు ఫలముగాఁ గడ లేనివేడ్కలఁ గలిసి కలిసి
యలరుపుక్కిటవిడియంబు లుంకువలుగా నధరామృతరసంబు లాని యాని
పరిరంభచుంబనస్ఫురణ లేకములుగా సొలపుతోఁ గళ లంటి చొక్కి చొక్కి

తే. సొగపుఁ జాపుల నొండొరుఁ జూచి చూచి
మెలపు లొలయంగఁ జతురిమల్ మెచ్చి మెచ్చి
పులక లెసఁగంగ మణిత మింపున విని విని
సతియుఁ బతియుఁ జెలంగిరి స్వైరగతుల.

164

చ. వలపులరాజువేడబమొ వారలయద్భుతమోహభారమో
తెలియదు నిచ్చలుక దనివి దీఱనిముచ్చట లోనఁంతె తే
కలరెడికొఁగిలింత లెడ లన్నది విన్నది లేనికూర్పులక
గలకలు గానికూటములుఁ గల్గి రమించిరి మించి రిద్వపన్.

165

సీ. మరునినమ్మోహనమంత్రక్షరము లొండొరుల నొండొరులుపల్కుపల్కులెల్ల
నించువిల్తుఁడు ప్రయోగించు వాల్తాపులు సొలసియొండొరుఁజూచుచూపులెల్ల

నతనుకళారహస్యంబులయిక్కలు సాగసి యొండొరు లంటుచోటు లెల్ల
రతిమనోహరమనోరమభేదనము లొండొరులు మేకొని తలంచుతలఁపు లెల్ల
తే. వారిచొక్కులు టెక్కులు వారివగలు, వారివన్నెలు చిన్నెలు వారిసటలు
వారిహరువులు మురువులు వారికళలు, వారివలపులు సాలపులువశమే పొగడ.
వ. మఱియును. 167

సీ. నెరసిననుదుటిముంగురులు చక్కగదవ్వి ప్రియముతోఁ గీల్కొప్పుఁ బెట్టునేర్చు
పన్నీట నెమ్మోముప్రతాళన మొనర్చి తీరుగాఁ దిలకంబు దిద్దుసాగను
చిటుచెమ్మటలు గ్రమ్మమెఱుంగుతేజెక్కులవలనుగా మకరికల్ వ్రాయుహోయలు
సరులు చిక్కులు దీర్చి జవాబి కస్తూరి కులుకుగుబ్బలఁ బూయు కోడెతనము
తే. హెచ్చిమగఁటిమిఁ జూపుచో నొచ్చెనేమొ
యెత్తుదునె యంచు నంఘ్రిఁ గేలుంచు నెనరు
వెలఁది కొమ్మని పుక్కిట వీడె మిచ్చు
శాలి జవరాలిఁ గరఁగింప భర్త యలరె. 168

సీ. గళరవంబులు నేర్చి కలరవంబులు వల్క సిగ్గుతో వెడమోముఁ జేర్చుహోయలు
చరణలాక్షముఖాంబుజమునఁగల్గొని నవ్వుచును మించుటద్దంబుఁజూపుసాగను
కొసరుమాటలను బైకొన్న చిన్నెగణింపఁ గినుకతో నుదిరి జాకించువగలు
దొడనుంచి యంఘ్రి లొత్తుచుఁ జన్నుదోయిఁ గన్నుల జేర్చుకొని బాళి నలరు

తే. తమకమున మించి యే మేమి తప్పు లాచ [మమత
రించితి నొ యన్నియను ఊమించు మనుచు
వినయమునఁ జంద్రముఖ మ్రొక్కి వేడుభక్తి
నృపతిచి త్తంబు గరఁగించె నిమిషమునను. 169

చ. చతురత వితిబంధముల సారెకుఁ గల్పన సేయుచున్ బునా
రతులఁ బెనంగుదున్ రతులరాయిడి నోలి నఖచ్చిదారద
క్షతములఁ గ్రమ్మఱన్ మెలపు గాంచుచుఁ గంఠండు పూనుసూత్రపు
బ్రతిచులపోలికన్ దనర రాత్రి క్షణం బయి తోచె వారికిన్. 170

క. ఈలీల లేలు భూమిజ, నేలుచుఁ బగ లెల్ల భూమి నేలుచు ధర్మ
శ్రీలోలుం డై యేక, శ్రీలోలుం డనఁగఁ బతి ప్రసిద్ధి పహించెన్. 171

వ. మఱియును. 172

సీ. ఘనలతాసుమధూళిఁ గదియు తేఱులకేళిఁ దనరుకేళాకూళిదరులయందు
శారికాపికేరీ నల్లాపములు మీఱ వల నొప్పుశృంగారవనములందుఁ
దెఱగంటిచెలిమంది నెఱచి త్తిరులఁ జెంది రహిఁజెందు మణిమందిరములయందు
దపసియరుచి బాలతపనాంశువుల నేలఁ జాలులీలాశైలసమితియందు

తే. నందమగు చందుతాతినైలందుఁ జంద్ర
శాలలందును దూఁగుటుమ్యాలందు

మహితనయహిత యగుమహీదుహితఁ గూడి
యహరహంబును విహరించె మిహింకులుడు.

173

క. శ్వశ్రుజనగురుభూసుర, శుశ్రూషాస్నిగ్ధగతుల శుద్ధవ్రతబ
ద్ధశ్రద్ధల బంజనవృద్ధశ్రితరక్షణల సీత దగ్గఁ బతి యలరన్.

174

సీ. స్నానసంధ్యాహోమదానాదికృత్యంబు లర్హకాలములందె యాచించి
యంబరాభరణమాల్యానులేపనముల సమయోచితస్కూర్తి సంగ్రహించి
భోజనపానతాంబూలాదికములు దేహానుగుణముగా నవధరించి
వ్యసనంబులందుఁ గేవలశక్తిఁ జెందక నవియును దగురీతి ననుసరించి

తే. జాతిచేష్టాగుణేంగితరీతు లెఱిగి

సీత నేలుచుఁ బ్రజల రక్షించుచును స
హోదరులఁ బ్రోచుచును దల్లులుత్సహింప
వసుధఁ బాలించె రఘువంశవల్లభుడు.

175

క. పదివేలకోట్లయేడులు, వదలక ధర రాముఁ డేలవలె నని ప్రజ లె
ల్లఁ దలంప సీతఁ గూడుక, పదివేలేడులు సుఖించె బహుసౌఖ్యములన్.

176

చ. జనపతి యిట్లు సీతయెలజవ్వన మంతయుఁ గొల్లలాడుచున్
దినములు గొన్ని దాటఁగ రతిప్రియుఁ డస్త్రము తూణి మాటఁగా
ననితరగర్భచిహ్ను మచలాత్మజ దాలిచె రాజమాళిత్
ననిశముఁ గూడి తొల్లి యచలాత్మజ గర్భముఁ బూనుకై వడిన్.

177

— సీతాదేవి గర్భంబుఁ దాల్చుట —

సీ. కమలమగజాలకాంతి గ్రమ్మెనొ నాఁగఁ దభుకులేఁజెక్కులఁ దెలుపు మించెఁ
బూసినకన్తుపాలుపు మించెనొ నాఁగఁ గలికిచూచుకముల నలుపు మించె
రతికాంక్ష కృత మాతెఱుంగు దెల్పెనొ నాఁగ నలిసెలవేణిదేహము కృశించె
వ్రేలుసీలపుతాళిజాలు ముంచెనొ నాఁగఁ గరియాననూఁగారు గాదుకొనియె

తే. బడలిక జనించె నూర్పునందడి రహించె
నడుము గనిపించె మిగుల నెన్నడలు గాంచె
జడిమ ప్రాపించెఁ జిట్టుముల్ సంభవించె
దాహృదము జానకీదేవి దాల్చునపుడు.

178

తే. ఇటుల గర్భిణి యైన పూర్ణేందుబింబ
ముఖ యొకానొకనాఁ డాత్మసఖులు వింత
వగలఁ గై నేయ నప్పరోవనితఁ బోలి
పెచ్చి రహిఁ గాంతు చెంతకు వచ్చుటయును.

179

శా. ఆలోకించి దరస్థితం బెనయ రామాధీశుఁ డుప్పొంగి య
చ్చాలాలిక్ దొడమీఁద నుంచుకొని మించుంజెక్కులేఁజెమ్ముటల్

- బాళిఁ బల్లఱు గోట మీటుచుఁ గుచోపద్యుల్లసత్తారహఁ
రాళుల్ చిక్కులు దీర్చుచుఁ బలికెఁ గాంతాకర్ణనాకాంక్షి యై. 180
- మ. దరహాసద్యుతు లెప్పుడుఁ దొరయుటఁ దత్కాంతు లింసొందెనో
వరవీటిగతచంద్రఖండరుచివై వ్యాపించెనో చంద్రకాం
తరమఁ గెల్చినకీర్తి నిల్చెనో యనఁ దల్కిందె నీచెక్కులఁ
దరుణీ పాండిమ తారహారముకుఁదారప్రభల్ మీఱఁగన్, 181
- మ. స్తనశృంగారరసంబు చూచుకనముద్యస్నీలిమఁ గానిసిం
చి నవీనంబగు పూత సమృద్ధిరుచిఁ జెల్వొంది పైనిండి జా
తినతద్ధారయొ నాఁగఁ దార్కొని మిఁకరించెఁ భవద్రోమరా
జ నియాధాంగకదీప్తి దోచుజడ యా సిద్ధం బనఁ జూపదుల్. 182
- క. గడుసువలిగబ్బిగుబ్బల, బెడిదపుభారమున జడిసి పేదతనముతో
వడఁకెడిసినడుమున కి, యెడఁ గర్భసమృద్ధి యభయ మిచ్చెఁ గద చెలీ. 183
- క. సోముని గెల్చిన నీనగు, మోము ధరాదేవి మెచ్చి ముద్దిడుకొనెనో
కామిని యది కాదేనియు, నీమొగమున మంటితావి యేమిటి కొడవెన్. 184
- చ. జడగతిఁ బాదముల్ గనినచాడ్పున వాల్చుమిఁకరిచూపులఁ
బడలిక మబ్బు పైకొనినబాగున మోమునఁ బాండురద్యుతుల్
సుడిసినలీల మంటిచవిచొక్కురసజ్జ వహించునట్లు లీ
యెడఁద మతేమి యై యొకటియిచ్చ జనించినఁ దెల్పవే చెలీ. 185
- క. పత్నికుల మలర నంత, రవ్వత్నియయిన చిన్నె లెఱిగి వాంఛిత మేమో
నూత్నముగ నడిగి మగఁ డది, యత్నంబునఁ జేయవలయు నతివరో యనుచున్, 186
- ఉ. మాటలఁ దాటకాంతకుండు మాటికిఁ దేనియ లొల్క వేడినఁ
బాటలగంధి, సిగ్గు ప్రతిభాపితచాతురి నడ్డగింపఁగా
గాటపుఁగాగ్గ యస్తయపుక తై మదిఁ ద్వరసేయ నల్లనఁ
మీటిన మ్రాయువీణెవలె మించునెలుంగున భర్తతో ననున్. 187
- ❦— సీతాదేవి యరణ్యంబున మనిపత్నులతో మెలఁగఁ గోరుట —❦—
- శా. సారంగీశిశుకోటిదప్పి పులి దీప్తిఁ సింహపోతశ్రమం
గాఱఁ దంతికరాంబువుల్ నిగుడఁజేయఁ మించుభాగీరథీ
తీరారణ్యములఁ వసించుమునిపత్నీశ్రేణితోడఁ ఫలా
హారంబుల్ గొని యొక్కనాడు మెలఁగఁ బ్రాణేశ వాంఛించెదన్. 188
- ఉ. నా విని నమ్మతించి రఘునాయకుఁ జానతి నాదరింపుచుఁ
నీవు దలంచినట్లు తరుణీమణి రేపటిరేపటంజుటఁ
బావనగాంగభూములకుఁ బంచెద నంచు మెఱుంగుఁజెక్కు లిం
పావహిలంగ ముద్దుగొని యాయమ లోపలి కన్ని పిమ్ముటన్. 189

సీ. అడపంబుచోటవాఁ డెడబాయ కెడనెడ మడిచిన తెలనాకుమడుపు లొసంగ
జీరాడుదుప్పటిచెఱంగు చేబూని పెంబడి గిండికొనివచ్చుబుడుతఁ డొదుగ
ద్వారపాలకులు తత్తటముతో వడి లేచి ముకుళితహస్తై మ్రొక్కు లిడంగ
జనులసందడి నెదుర్చడినదాసీదాస యనములు జడిసి పార్శ్వముల కొదుంగఁ

తే. గటికవారును దగునూడిగములవార

లవసరంబున నియోగి లాడనాడఁ

బాడగని యథోచితాశ్చక్రల్ వొరసి కొలువ

మధ్యకత్యంతరము చేరి మనుజ విభుఁడు.

190

తే. లలితనవరత్నపీఠ మలంకరించి

మంత్రిబంధుహితా ప్తసామంతవరులు

భద్రమధుమ త్తకాశ్యపప్రముఖనర్

సఖులు గొలువంగఁ గొలు వుండి సంతసమున.

191

సీ. శ్రుతులు శాస్త్రంబులు స్మృతులవరించి విద్వజ్జనుల్ సేయువాదములు వినుచు
ప్రాధోక్తులలరఁ జౌరాణికుల్ వినిపించు వివిధపురాణార్థవితతి వినుచు
నవరసాలంకార నైపుణంబుల మహాకథకులు గణించు కథలు వినుచు
జాతీయమేర్పడ సరసభంగులఁ బరిహాసకుల్ దులుపుహాస్యములు వినుచు

ఆ. గొంతప్రాద్దుఁ బుచ్చుకొని కొలిచినవారి, నెల్లఁ బనిచి వలయుహితులు గొల్పఁ
దగినరీతిఁ గొంత తడవుండి హితగోష్ఠి, భద్రుఁ జూచి రామభద్రుఁ డనియె.

ఉ. వింతలు భూమి సేమయిన వింటివె పౌరులు నన్నుఁ గూర్చి నిం
టంతరొ యెంతవో తెలిసితే జననీకురుసోదరాదులే
కాంతమునందు నే ముచుచు నాడుదురో వినకుందువోటు వి
న్నంతయు నీవు దాఁపక యథార్థముగా వివరింపు నావుడున్.

193

మ. కరముల్ మోడ్చి వినీతి భద్రుఁ డనియె గాతల్ స్థవంశేంద్ర నీ
చరితంబుల్ పదివేళనోళ్లఁ బ్రజ లెంచక విందు నే నెందులక
గురునాజ్ఞక వని సంచరించి లవణాకూపారముక గట్టి యా
సురులక గొట్టినచర్య లెంచ కివి యెచ్చో నైన నిందితుడే.

194

చ. నరులకు శక్యమే యనియెనక ఖరదూషణముఖ్యరాక్షసే
శ్వరుల జయింప వాలి నడఁపక గపివద్యులచే బనుల్ గొనక
బరువశరాగ్రబిందువుగ బల్కుడలిక ఘటియింప నీతిఁ జా
హరియె హరుండొ యంచు జనులొకంగ విందు నరేంద్ర నావుడున్.

195

చ. ఎలనగ వంకురింప ధరణీశుడు గ్రమ్మట బల్కె భద్ర నీ
పలు కిది నిక్క మా నయినఁ జౌరులు భూమిజనుల్ శుభాశుభా

క్తుల వచియించు చోట ననుఁ గూరిచి జానకిఁ గూర్చి నిందలక
బలుకకపోవ రత్నైఱఁ గబద్ధము లాడక తెల్పుమి యనన్.

196

—❧— భద్రుండు పొరులాడు నిందావాక్యముల రామభద్రునకుఁ చెల్పుట —❧—

శా. ఆభద్రుండు వినఁముఁ డై పలికె దేవా నీవు పల్కాఁడు న
న్నీభంగిక నిజమేఱు దెల్పు మనినన్ హీనాత్మకుఁ పల్కువ
త్తే భావ్యం బని విన్నవించు నది మీ కేలా వినల్ మూర్ఖులై
యేభూపాలుర మెచ్చి రీనరులు వీ రేవాటి పాటింపఁగన్.

197

సీ. కరుణ గల్గినరాజకంఠీరవునిఁ గన్న మెత్తనివాఁ డంచు మెచ్చు రతని
దురుసుపండనలతోఁ ధర యేలుదొరఁ గన్న హింసాపరుం డని యెంచ రతని
ధైర్యసంపన్నుఁ డౌ ధరణీశ్వరునిఁ గన్న కఠినచిత్తుం డని కదియ రతని
సుజనులఁ బోయి భూభుజునిఁ గన్నను బక్షపాతి యం చలఁతిఁగా జూతు రతని

ఆ. నేవివేకవంతు లే మెఱుంగుదు రట్టి, యెఱుక లేనిజనుల సరకు నేసి
మొఱకుపలుకు వినెడికొఱకు మేకొనఁగ దే,వంతుఁ దగునె యాజివరకుమార.

క. ఐన జను లాడుకొనియెడి, నానోక్తులు వినఁ దలంచి న న్నడిగినమీ
యానకు వెఱచి గణించెద, భానుకులాధీశ వినుము పొదలపలుకుల్.

199

సీ. ఏకశంకము లేని యిత్వాకుకులమున సంభవించియు రామచంద్రుఁ డకట
తొడమీఁద నిడుకొని దోషాచరాగ్రణి యెత్తుక చని లంక నేడుకాల
ముంచిన యిల్లాలి నించుక కొంచక మరలఁ దాఁగొనివచ్చి మరులు పొచ్చి
యెబ్బెఱికము లేక యేలుచు నున్నాఁడు చెఱకువిల్కానికిఁ జిక్కినాఁడు

తే. పగతురేకాంతలను జెఱ పట్టికొన్న, బలిమి విడిపించికొని తెచ్చి కలియవచ్చుఁ
బ్రజకు రాజానుచుతమె ధర్మంబుగాదె, యనుచు గుమికూడిపలికెదరవనిజనులు.

చ. విని విని నేను వేసరితి వీధుల వీధుల నిట్టి మాటలే
యనుకొనువార లూరఁ దఱచఱ్ఱలనోరులు మూయ వచ్చునే
యినకులనాథ వారి నెక నేమనఁ గూడు నటంచుఁ దెల్పినన్
విని శితశూలముల్ చెవుల వ్రేసినలా గయి జాలిఁ జెందుచున్.

201

ఆ. అధిపుఁ డొద్ద నున్న యాపులఁ గనుఁగొని, యీవిధంబు మీరు నెఱిఁగియుండు
దురె యటన్న వాకు శిరములు వంచుచు, స్వామి యేమి దెలుపువార మనిరి.

చ. ఎడఁద గలంగ రాముఁ డొకయించుకనేపు మఱేమిమాటయున్
నొడువక మాన మాని వెత నూల్కొన నివ్వెఱఁ గంది యంత న
క్కడఁ గలయాపులన్ బనిచి కంచుకి నొక్కనిఁ జేరఁ బిల్చి యి
క్కడకు మదీయసోదరుల గ్రక్కునఁ దోడ్కొని రమ్మ పొమ్మనన్.

203

తే. వాడునతిశీఘ్రచారియై వారివారి, గృహములకుఁబోయి రామభూమిశ్వరాజ్ఞ
యెఱుక చేసినభరతాదులిపుడు పిల్పు, లేమొ యని యాక్షణంబుననేగుదెంచి.

సీ. ఉన్నని నిగిడించునూర్పులబలువేడి నించి కెమ్మోవి వాడించువాని
నడగక యడరెడునశ్రుధారల నడ్లగించి తెప్పల నప్పళించువాని
నాశ్చర్యసమగ్న మగు మానసంబుతో నుటక చేష్టలు దక్కియున్నవాని
వెలవెల్లనై చాల వెడనవ్వు వహియించి మురిపెంబు దటిగినమోమువాని

తే. దైన్య మాకార మయినచందమున నున్న
వానిఁ దమయన్నఁ గనుఁగొని వారు వెఱఁగు
పడి భయంపడి తొక్కటపడి కటకట
పడి దిగుల్పడి వడకుచు భక్తిఁ జేరి.

205

ఉ. ఏమిటి కింతవంత వహియించినవాడో నృపాలుఁ డీవిధం
జేమియొ యెవ్వ రేమి గణియించిరో యీవెత యెట్లు దీటునో
స్వామి కటంచుఁ జింతిలుచు సాంగిలి మ్రొక్కినకూర్చితమ్ములన్
రాముడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరంబుల గ్రుచ్చి కవుంగిలించుచున్.

206

తే. చెంత నందట నిడుకొని చేరెఁడేసి, కన్నులను గ్రమ్ముకన్నీరు కరతలమున
నప్పళించుచు గాడ్గద్యమడచి యెప్పు, తెలుఁగు నూల్కొల్పి వారల కిట్టులనియె.

—❦— రామభద్రుండు భద్రుండు చెల్విన పారవాక్యంబులఁ దమ్ముల కెఱింగించుట —❦—

మ. అనుజత్వోచితవృత్తిఁ బూనియును నాయర్థంబుఁ బ్రాణంబు నా
యనుఁగుంజుట్టము లావులున్ సఖులు మీరై రాజ్యధారేయఁ గా
నను మీరే యొనరించి కొల్తు రటు గానన్ బూనఁ బో నెద్ది యై
నను మీతో నన కిప్పు డజ్ఞులనునిందావాక్యముల్ వింటిరే.

208

క. అనిన నిది యేమి నిందయొ, మనుకులపతి యెన్నఁ డిట్టిమా టాడఁడు తెం
పున ననియొండోరు మొగములు, గనుచున్ దిగులొందివినఁగఁగాకుత్స్థుఁ డనున్.

చ. చెఱగొనిపోయి యాత్మపురిఁ జేర్చి దశాననుఁ డాసరేఁగి గీ
దృఢిచిన సీతఁ దెచ్చుకొని భావజుత్రిక్కుల కొగ్గి యెగు సీ
శ్శఱుంగక కూడినాఁ డినకులేశ్వరుఁ డక్కట తత్త్రధర్మముల్
మఱచెనో యంచు నన్నుఁ బ్రజ మాటికి దూతెడి నేమి దెల్పుదున్.

210

చ. పరుఁ డిపు డేవధూటిఁ జెఱపట్టిన వాని వధించి సాధ్వీ యీ
తరుణి యటంచు జేకొనుట ధర్మపుగా వగ నెంచె రాఘవే
శ్వరుఁ డిఁక నేల శంక యని త్కౌజను లాడెడిమాట లమ్ము లై
యురువడి గుండో మెఱుఁచుచున్నవి సోదరులార యియ్యెడన్.

211

వ. అని తన్ను నుద్దేశించి బుద్ధిలేనిజను లాడుకొనుసుద్దులు గొన్నితద్దయు వగవుతో
నొద్దనున్న తమ్ముల కెఱింగించి యద్దశరథుని పెద్దకొడుకు తుందుడుకుమెండుకొన
వెండియు లక్ష్మణున్ గనుఁగొని యిట్లనియె.

212

- మ. అవుఁ గా లక్ష్మణ ము న్నెఱుంగ వె సమస్తాదిత్యులుఁ ద్రులుఁ
భవనీరేజభవాదులుఁ మునులు దిక్పాలు ద్విలోకింపఁగా
నవసేకస్యక నేను నొల్లక మహాగ్రాగ్నిఁ బ్రవేశింపు మ
న్నవిధంబుఁ సతి వహ్నిఁ జొచ్చుట రహిఁ దైలోక్యముఁ మెచ్చుటల్. 213
- ఉ. అప్పుడు నచ్చి వహ్ని తనయాకృతితో ధరణీజఁ దెచ్చి యీ
యొప్పులకుప్ప సాధ్వి సుగుణోన్నతి నే సకలాంతరాత్తి నై
యొప్పుడుఁ గాంతు నొచ్చె మొకయింతయు లే దని యప్పగింపఁడే
యప్పులుకుల్ నిజంబు లని యాచరె యచ్చటివేల్పు లందఱున్. 214
- చ. అని మొనఁ బుక్తికంఠుఁ దు సమాడినమేలు దలంచి యిచ్చకం
బునకు ధరాజ మంచి దని బొంకిరొ వేల్పులు సీతభావ మే
గనియును మూఢు లిట్లు లనఁగాఁగల రంచుఁ దలంచి కాదె య
య్యనలము మండఁ జేసి చొరు మంటిని దానిని దల్పరైరిగా. 215
- ఉ. పామరు లాడుమాట నొకపాటిగ నెంచి వితాకుఁ జెందఁగా
నేమిటి కంచు మీరు వచియించిన నేజను లైనఁ దిట్టఁగా
భూమిని నిండఁ జెంది మృతిఁ బొందిన యయ్యపక్షీర్తిభాజనుం
డామిహిరేందుతారముగ నాపడఁ బొందును రారవాదులన్. 216
- క. వివృతస్వర్గద్వారం, బవరజమణులార పుణ్యయశ మందులకై
నువివేకు లుత్సహిపుడు, రవివేకులు గాంక్ష సేతు రపయశమునకున్. 217
- క. క్షితిమీఁద బ్రతికి యుండియు, మృతిఁ బొందినవారు నిండ తెనసినవారల్
మృతిఁ బొందియు బ్రతికినఘను, లతినిర్మలకీర్తిదేహు లవరజులారా. 218
- క. కాన సడికోడి ప్రాణము, లైనను బ్రాణముల కెల్ల బ్రాణము లగుమి
మైనను ద్యజింతు ననఁగా, జానకి నెడఁ బాయు తెంతచర్చింపంగన్. 219
- ఉ. దీనత పాయ నెల్ల సడి దీఱఁగ నేనిక జానకీసతిఁ
గానలఁ ద్రోయఁ బంచుట నుఖం బని యెంచితి మంచి దైనఁ గీ
డైనను మంచి దంచు వినుఁ డడ్డము లాడితిరేని మీకు నా
యాన నుడి యటంచు విభుఁ డాడినఁ గొందల మంది ఱందఱున్. 220
- క. జనవిభుఁ డంతట లక్ష్మణుఁ, గనఁగొని మీవదినె నన్ను గాంగతటతపో
వనులు గన వేడ్క పుట్టెడి, నని వేడిన దట్టు గాన నదియె నెపమునన్. 221
- శా. పల్లాటల్ దలపెట్ట కరుఁకు దుదయింపఁ రేపె యీలోకనిం
ద లానంగ సుమంత్రచోదితరథాధ్యాసీనఁ గావించి వ
న్య లోదంబునఁ జూడ ర మృనుచుఁ గాంతఁ నీవు గొంపోయి యా
వాల్మీకుల్ వసియించు నాశ్రమముచేర్వక డించి య్మా వెనన్. 222
- తే. ఇంతిపై నింతమూర్ఖత్వ మేల యనకు
మవనిజకు నాకుఁ దీతె ఋణానుబంధ

మదియ కాదేని జను లిట్లు లాడుకొందు

రయ్య యింక నేల పలుమాట లాడుకొనఁగ.

223

క. అని యానతిచ్చి భరతా, ద్యమజుల గృహములకుఁ బనుప నానతిముఖులై
కనుఁగవల నశ్రు లొలుకఁగఁ, జని రధివుండు విన్ననఁచు సదనముఁ జేరెన్.

తే. చేరి యవ్వొం యగుబాష్పవాఁధార, లదణదచి కన్నుఁదామర లాని నిదుర
నూన్పు రేయెల్ల వెతఁ జెంద మనుజునాఘు, డలఁత నట్టులె వేగించి రనుజలెల్ల.

క. లోకాపవాదమున నా, త్తొకస్యఁ ద్యజింప నెంచఁ గానో యేమో
యాకొంతిచనినరాతిరి, కాకుత్స్థున కొక్క బ్రహ్మకల్పం బయ్యెన్.

226

ఉ. జానకి నిందఁ జేసినప్రజా బలుకాఁకల ముంప పోషర
కాననుఁ డె వెలింగె నన నబ్జసఖుం డడఁజాదుఁడాంతునం
తానముతోఁ గనంబడినఁ దత్సమయోచితకృత్యముల్ వెనక
దా నొనరించి లక్ష్మణుండు దైర్యముఁ బూని సుమంత్రుతో ననున్.

227

ఉ. శ్రీరఘువంశవారినిధితీలధాముండు రాముఁ డుపఁగాఁ
గోరిక గాంగతీరవనకోటులు జానకి చూడఁ బోయెడిక
దేరు సుమంత్ర శీఘ్రమునఁ దెచ్చుని పల్క రథం బతిండు సిం
గారముచేసి యశ్వములఁ గట్టి రయంబునఁ దెచ్చి నిల్వినన్.

228

శా. ఆసామిత్రి దృఢాత్ముఁ డౌట వగ దైన్యంబుక ముఖాబ్జంబునక
వీసం బంతయుఁ దోఁపనీక తెగువక వే వచ్చి నద్భక్తి నీ
తాసీమంతినికి విసమ్రుం డయి మాతా గాంగతీరాశ్రమే
తొనక్తిక నిను నందుఁ దోడుకొని పొమ్మంచుక విభుం డంపినన్.

229

క. వచ్చితి రథంబుఁ దెచ్చితి, విచ్చేయు మటన్న నీత వేడుకపడుచుక
బాచ్చెంబు లేనికృప సెల, విచ్చేనె పతి యనఘ పోదమె వనములకున్.

230

ఆ. అనిన నేమి యెఱుంగ దక్కట యాయుగ్ధ, యనదఁ జేసి యెంటి నడవిఁ ద్రోచి
యెలుల వత్తు ననుచు నెడఁదఁ దల్లడపడె. లలన యెఱుంగకుండ లక్ష్మణుండు.

— రామాజ్ఞ చే లక్ష్మణుండు సీతను వాల్మీకాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొని పోవుట —

ఉ. అంబుజగంధి యయ్యెడ మహద్గులపన్నుల కంచుఁ గొన్ని పే
మాంబరరత్నభూషణచయంబులు గైకొని యమ్మఱిందియుక
వెంబడి నెక్కఁగా రథము వేమక నెక్కి చిరత్నరత్నపీ
ఠంబున నుండె వాజుల హుటాహుటిఁ దోలె సుమంత్రుఁ డంతటన్.

232

క. రామాజ్ఞకు నెఱఁగందుచు, సామిత్రి భయా ర్తిదైన్యసంవృతమతి యై
యేమియు నన కేఁగఁగ దో, ఛో మహిజకు ద్రోవ నయ్యె దుశ్శకునంబుల్.

233

క. ఆదుర్నిమి త్తములు గని, భూదేవికుమారి భీతిఁ బొంది మనస్స
మ్రోదంబు డింద మది నెం, తో దైన్యము మించ లక్ష్మణునితో ననియెన్.

234

సీ. నరియడుదెరువాగె గరుడియుఁ బాలయు నెడమనుండియు వచ్చి కుడిని నిలిచెఁ
జెవులపో తెదురయ్యెఁ జెమరు డాదెసఁ జూపెఁ బలుమాటునిదెవీచెఁ బైడికంటి
సుడిగాడ్చు తేరినల్పుట్టు జుట్టులు వెట్టె గడిదిచుంటలు వెళ్లెఁ గ్రక్కె నక్క
యడ్డమై కాలాహి యదె తుట్టతుది కెక్కెఁ గనుఁగొంటె ధ్వజముపై గద్దలాడెఁ

తే. గావిరి దిగంతముల నెల్లఁ గ్రమ్మకొనియె
ధరణి దిరదిరఁ దిరుగుచందమునఁ దోచె
గగనమణి మాసెఁ బగలె ఘూకములు మ్రోసె
నన్న లక్ష్మణ యిది యేమియాగడంబా.

235

చ. మునుకొనియిట్లు దుశ్శకునముల్ గనిపించుటకుఁ మెఱుంగు వె
ట్టినగతి నామనంబునఁ గడిందిభయంబు జనించె దక్షిణం
గనికరముల్ చలించె ధృతి గాసెలె మే నవతత్వ మొందె నే
మని వివరించుదాన జగమంతయుఁ గా డయి తోచెఁ జూడ్కికిన్.

236

ఉ. నాసఖ నామనోహరుని నాప్రభు నారఘరామదేవునిఁ
బాసి వనాళి నున్న మునిపత్నులఁ జూచెద నంచు నేల పే
రాన గణించి వచ్చితి హితాహితచింతలు లేనివారు గా
రే సతు లంచు మాన్ప కలఁ డేమిటికిఁ వరి మిచ్చె లక్ష్మణా.

237

చ. నను మదికోర్కి దెల్పు మని నాథుఁ డనన్ బదునాలుగేండ్లు చూ
చినవను లింతె కా యని విశేషము వేటొక టిచ్చగింప కే
మని వనిఁ జూడఁ గోరి తహహా యిటులక విపరీతకాంక్షపా
త్తునఁ జనుపాపజాతికిని దుశ్శకునంబులు గాక యుండునే.

238

చ. కుమతి వినాశకాలమునకుఁ విపరీతపుబుద్ధిఁ బూని య
క్రమములె కాంక్ష చేసి చెనుఁ గావున నేనును గోరరాని ది
ష్ట మని తలంచి దుర్దశఁ బడం బటతెంచితి మీఁద దుర్దశా
సమితికి నీనిమిత్తములె సాకిరి గావె నృపాలనందనా.

239

చ. ధవు నెడబాసి వచ్చు తెగుదారికి నా కిఁక వంత యేల ని
య్యవశకునంబులక బాడమునాపద లన్నియు మాన్చి రామభూ
ధవునకు నీకు న త్తలకుఁ దక్కినబాంధవపౌరణోటికిఁ
వివిధశుభంబు లీవలయు వేల్పు లటంచు నమస్కరించినన్.

240

ఉ. ఆయమచి త్తశుద్ధికి నయంబునకుఁ వెఱఁ గంది లక్ష్మణుం
డీయశులై కమాతి పతి నెప్పుడుఁ గూడి సుఖించునట్లుగాఁ
జేయక పాయఁ జేసె విధిచేప్త గదా యని నిండ సేయు నే
మో యనఁ బోవు మాను వగ నున్ను రనుక దలవంచు నయ్యెడన్.

241

క. అన్నవలామిన్నయు నతఁ, దున్న తెఱఁగు దుశ్శకునము లుడుగక కన నౌ
చున్న తెఱుంగును గనియును, మిన్నకచనె దైవగతిఁ గ్రమింపఁగఁ దరమే.

242

- వ. ఇవ్యధంబున సీతాలక్ష్మణు లడవులు గడచి యేలులు దాటి పర్వతంబులు క్రమించి పక్కణాదు లతిక్రమించి చనిన ముండట. 243
- క. గోమతి నన్మృతరసోపమ, గోమతిఁ దరువుంజమంజకుంజోరుతటీ
గోమతి నుతికలితప్రతి, గోమతిఁ బ్రాపించి ప్రాప్త్య గ్రుంకినయంతన్. 244
- క. సరిదంతికాశ్రమంబునఁ, దిరముగ నాఁడుండివేగ తేరెక్కి మహా
ధ్వరగతి మధ్యాహ్నములో, నరిగిరి భాగీరథీతటాంతరమునకున్. 245
- ఉత్సాహ. చెంగటం గనెన్ లతాంగి శీతలానిలాహతో
త్తుంగభంగతీసంగతుంగనాగరంగనా
రంగరంగదంబుజంగరంగన్మత్తచంగినా
రంగరంగ గంగ సంతంగ మంతఁ బొంగఁగాన్. 246
- శా. ఈచందంబున గంగఁ జూచి తనలో నింపొంది కీర్తించునీ
తాచంద్రాస్యను లక్ష్మణుండు గని యాత్మస్వామియూహపనం
బాచింతాభర మాయపప్రథయు నిం త్రైవీ వివేక లేమి నెం
తో చెల్వొందెడి నీమె కావినపు ప లేలూ గిఁకన్ దెల్పుదున్. 247
- క. అని నిలుప రానివగవునఁ, గనుఁగవఁ గన్నీరు నించి కస్తీ బడెడియా
యనఁ గని వెతయు దిగులుఁ బెనఁ, గొనఁగా నజ్జనక రాజకూటుడు పల్కెన్. 248
- ఉ. విన్నదనంబు మించె బురి వెల్వడినప్పటినుండి నీ మొగం
బున్న తెలుంగుఁ గాంచి దిగు లొందుచు నుందు నిదేమొ యంచు మీ
యన్నకుఁ దత్సహోదరుల కావులకున్ శుభమే కదన్న నీ
కన్నుల నేల నశ్రువులు గ్రమ్మెడిఁ దెల్ప గదన్న లక్ష్మణ. 249
- చ. అడవిని దొల్లి శ్రీదొఱగి యన్నను గొల్చును వచ్చునప్పుడు
గడుసరి యింద్రజిత్తునిముఖాముఖఁ గయ్యము సేయునప్పుడు
జడుఁడగు రావణాసురునిశక్తి యురంబున నాటినప్పుడు
బొడమదు కంట నీరివుడు వుట్టిన దేటికొ తండ్రి దెల్పవే. 250
- ఉ. మానసికవ్యథల్ రుజలు మాన్వఁగ నోపినపుణ్యరాశి గం
గానదిఁ జేరియుండియును గస్తీపక్ష దగునయ్య వేడ్కనో
నీనది దాటి తాపసులయింతులఁ గన్గొని భూషణావళుల్
కానుకలిచ్చి దీవనలు గైగొని వత్తము రమ్మ చెచ్చెరన్. 251
- వ. అని పలికి లక్ష్మణునిదైన్యంబు గని తలంకి మరల నిట్లనియె. 252
- క. కనరాని దుశ్శకునములు, గనినప్పటినుండి మనసు గలఁగెడు నాకున్
వను లేల మరలి పోదమె, నినుఁ జూచిన నినుచుడించె నెవ్వగ లనినన్. 253
- ఉ. కన్నుల నీరు గ్రుక్కుకొని గ్రక్కున లక్ష్మణదేవుఁ డన్న ము
న్నన్నది నెమ్మదిం దలఁచి యూర్తి యొకించుక డించి తల్లిరో

చిన్నటి దున్నిమి త్రములె నెవ్వఁగ గూర్చె నయోధ్య కేల మీ
రెన్నిసలీల నవ్వలికి నేగుద మంచు వచించి ధీరతన్,

254

చ. అరదము డిగ్గి యచ్చతురుఁ డచ్చట సారథి నుంచి యోడపై
ధరణిజ నెక్కఁ బంచి వెత చార్కొనఁ దానను నెక్కి తత్సరి
త్తరణమొనర్చి వేగ తటధాదుణిఁ జేరియు శోకవార్ధిలోఁ
దరళమనస్కుఁ డై మునిఁగి ధారగ గన్నుల నశ్రు లొల్కుఁగన్.

255

చ. జనకజ మోము దీనత యెసంగఁ గనుంగొని యీరెలుంగుతో
జననిరొ పాయ దీహృదయశల్యము శోకదవాగ్నిఁ గ్రాగుకం
పెను మరణంబు మేలు జననిదితకృత్యముఁ బూని వచ్చితిన్
నను శపియించు మంచుఁ జరణంబులచెంగట వ్రాలి యేడ్వఁగన్.

256

క. ఎదపడి పెదవులు దడుపుచు, నదవద నెదతాల్చి వదల నంగము గదలన్
దుద మొదలు లేనిదీనత, గదురఁగ జనకసుత యతనిఁ గనుంగొని యనియెన్.

ఉ. అన్న యనేకదీనదశ లానినవేళల నైన నీవు ము
న్నెన్నఁడు నంతవంత వహియింపవు ధైర్యము డింప వేల నేఁ
డిన్నెగు లొంది కుండెద వహీనగుణంబుధి వంచు నీగుణం
బెన్నుదు రంద తెవ్వరికి నెగ్గుదలంచితి పుగ్గడింపవే.

258

చ. పరసతు లెల్లఁ దల్లులుగ భావన సేయుదు వెల్ల వేళలన్
బరధన మన్న హాలహాలుభంగిగఁ జూతువు బొంక వెన్నఁడున్
బరుషము లాడ వెవ్వరిని బ్రాహ్మణభ క్తియు రామసేవయున్
దిర మగు నీకుఁ దండ్రి జననిదితకృత్యము లెవ్వి యియ్యెడన్.

259

క. మన్నన దొలఁగి నిను మీ, యన్న నిరాకరణ చేసి యాడెనొ నీ కా
యన్నపయి భ క్తిదొలఁగెనొ, కన్నాయము నేమియైనఁ గాఠించితివో.

260

క. గురునింద యాచరించితి, పరదూషణ చేసితివొ కృపారహితుఁడవై
శరణన్న వారిఁదోచితి, యదులకు వెన్నిచ్చి వేగ యరుదెంచితివో.

261

క. రామాజ్ఞ లేకయే నను, దీమసమున నిందుఁ దోడితెచ్చితి నావై
స్వామిచుతి యెడసి యున్నదొ, యేమిటికడలెదపు తండ్రి యెఱిగింపఁగదే.

శా. సౌమిత్రి భయ మయ్యెడిన్ నుడువు మాత్మజేవిజామాత యా
శ్రీమత్పద్మదళాక్షుఁ డారవికులక్షీరాబ్ధిపూర్ణేందుఁ డా
హేమత్కాధరధీరుఁ డాయసురమ త్రేభేంద్రహర్యక్షుఁ డా
శ్యామాంగప్రభుఁ డామహాప్రభుఁడు లెస్సెయున్నవాడే పురిన్.

262

క. మనుమార్గనిరతుఁ డనఁగా, మనుమానవపతి దయాబ్ధిమానచ్యుతుఁ డై
నిను మానెనొ నను మానెనొ, యనుమానము మాని తెల్పుచున మానినితోన్.

క. తెలుపుటకుఁ గొంత చింతిలి, తెలుపక పోరాడటంచు దృఢనిశ్చయతఁ
దలంచుచు వడి లేచి కృతాంజలి యై యతఁ డశ్రులాలుఁ జనకజ కనియెన్.

—❧ లక్ష్మణుఁడు గంగ దాటి రామాజ్ఞను సీతాదేవికిఁ చెప్పుట ❧—

ఉ. ఇంతకుఁ బూని వచ్చి వచియింపక పోదునె నిన్ను తల్లి దు
శ్చింతలు దైత్యుచేఁ బడిననీను గ్రమ్మఁ జేలుచున్నవాఁ
డెంతవిమోహి రాముఁ డని యెఱ్ఱును వల్కిన నాలకించి భూ
కాంతుఁడు నిందఁ జెంది నినుఁ గానలలోపల డించి రమ్మ నెన్. 266

క. తుల్లకజనదుష్టవచో, భల్లకదంబముల హృదయపద్మ మిగల భూ
వల్లభుఁ డోరిచె భవదా, యల్లకభః మేమి వినియె నమ్మరొ యింకన్. 267

చ. మునులు మహాతపోనిధు లమోఘదయాంబుధు లాశ్రయించు కా
ననములు చేరి నీ విఁక దినమ్ములు త్రోయఁ గడమ్మ యంచు నీ
యునికి కనర్హమైనయెడ లొప్పు గణింపఁగ నొగ్గె నాల్క నీ
యనదతనంబు సైచె మది యమ్మరొ యెంతిటి కైశిః జూడుమా. 268

చ. జనపతి లోకనిందఁ బడఁజాలక నిజ వనిఁ ద్రోయు మన్నచో
విని సహియించి కానలకు వేగమునక గొని తెచ్చి నిల్వఁగాఁ
జనునెడ లుగ్గడించి ధృతిసంపదఁ పొంపిరివోపుచున్నవాఁ
డను ననువఁటిమూర్ఖు నకటా విధి యేగతి సృష్టి సేసెనో. 269

ఉ. లంచితవామలూరుజవనాంతరభూముల నిన్ను డించి ర
మ్మంచు రఘూద్వహుం డనిచె నక్కట యెక్కడ నిల్చి యెట్లు వే
గించెద వమ్మ యెవ్వరు సఖిజను లయ్యెద రమ్మ యేమి యూ
హించి దినంబు లింకఁ గ్రమియించెద వమ్మ పతివ్రతామణి. 270

ఉ. నీవిమలప్రభావమును నీవినయాదిక సద్గుణంబులున్
దేవుఁ డెఱింగియుండియును నిందలకున్ బుయిలోడి యోజగ
త్పావని నీవు గోరిన నెపంబున నిచ్చటి కంపినాఁడు గా
కీవిరహాభి నేకరణి నీఁడఁగలాఁ డతఁ డింకమీఁడటన్. 271

ఉ. దాయల కైన నిట్టివెత దాల్కొన నేగతిఁ జూడ వచ్చుని
న్నీయటవీధిలిక విడిచి యేనెటు లేగుదు నన్ను నేల భూ
నాయకుఁ డిట్టిబెట్టిద మొనర్పగ బామ్మనె నెద్ది యైనచోఁ
జేయఁగ నోడఁ డీకఠినచిత్తుఁ డటంచు నెఱింగి పంచెనో. 272

సీ. మితి లేనియామిడిమేలంపు మెకములు సకియలబలఁగమే జనని నీకుఁ
బరికింప రానియాబలుమలల్ సవరత్నమయచంద్ర శాలలే మాత నీకుఁ
గడుభీతి ముంచునీగహనముల్ విహరింపఁ దగినవూదోటలే తల్లి నీకు
ఘోరనక్రభుజంగకోటితో మలయనీహ్రదములు కొలఁతులే యంబ నీకు

తే. బంధురము లైన యీ హుహా ప్రస్తరంబు, లిందుమణివేదికలె జనయిత్రి నీకుఁ
గటకటా యొంటి నిచ్చోట నెటుల నిలిచె, దమ్మనీయున్ని కేమందునమ్మ నేను.

మ. జననీ నీవు మహాపతివ్రతపు నీసాశీల్య మిల్లాండ్రకే
ల్లను మేల్పొంది యుద్వహంఘ్రియుగళీలగ్నాత్మ వై యూడు మీ
యని నే నెవ్వడ విన్నవింపఁ బతి కాయన్ జేసి నిన్నొంటి డిం
చినపాపాత్ముడ నూరి కేగు మనుచున్ సెల్విచ్చెదే నాపుడున్. 274

క. అల్లలన యతనివచనము, తెల్లన్ విని మొదలు నలుక నించుకవడిలోఁ
ద్రెల్లెడి కదలికవలె హా, తల్లి యని బెట్టు సారిగి ధరలైఁ బడియెన్.

ప. పడి చేడ్పడి బడిబడి బాడముబడలిక నొడ లెటుంగక రెండుగడియ లుండి
కొండాక దెలిసి వెండియు నలసి యవశయై దీనదశన్ బారసి యాకృశాంగి
మరలఁ గన్నఁదామరలు విచ్చి విచ్చలవిడి వెడలెడియశ్రుజలధారాప్రవాహం
బులు చెక్కుటద్దంబులపై జాలు వాటి జాళువామెటుంగుపయ్యెదచెటంగు
మీదికి దిగజాటి యుత్తంగతర స్తనకనకకలశంబులు నిండుకొన మెండుకొను
నిట్టూర్పుసెగలన్ దగిలి చిగురువాతెట తుకతుక నుకక నుడుగణంబుల
బెడంగు నడంగఁ ద్రొక్కుచేడ్చుక దెరలఁ దరళతరచికురనికరంబు లలికఫలకం
బునఁ జెరలాడఁ దుటిమినవిరులనరులతో నొటవినకొప్పు పెన్నెటు లంసభాగం
బులం బారలి పడ జనువుచెమ్మటలన్ గ్రమ్మకొని నెమ్మేరు గడగడి వడంకఁ
గడంక దక్కి చిన్ని మొగంబు విన్నడనంబున కిమ్ము జూపఁ బరితాపదవానలం
బునఁ బడి పురపురఁ బొక్కుచు దాల్చిదూలి స్రుక్కుచు లేచి కూర్చుండి శోక
రసం శాకారంబు దాల్చినచందంబునఁ జిత్తంబు గాత్రంబు గైకొన్న చెన్నున
సాధ్యసంబు సాధ్యి యైనకరణిన్ గరుణంబు కరణంబు లొందిన తెటంగున
నూరక వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు నేనువు విడిచి హానంబు పూనుచు హానంబు
మాని తనలోదా నగుచు నగ పుడిగి తల యూచుచుఁ దల యూచుట
విడిచి ముక్కువై నేలు గీలుగొలుపుచు జాలి గొని హాహాకారంబు సలుపుచుఁ
దలఁపనితలఁపు లివిగోఁ జూచితే లక్షణ యని యతని దిక్కు జూడ్కులు
నిగిడించి యిట్లనియె. 276

చ. అడలకు మన్న నీకు వసుధాధిపునానతి దాట వచ్చునే
యిడుమలఁ జెందు మంచు విధి యీధర నన్ను సృజించి యుండఁగా
గడవఁగ నెవ్వ రోపుదురు కానల కేఁగినవాఁడె యాపదల్
గడచితి నంచు నుంకి నెటుంగఁ దుది నిట్లగు నంచు నామదిన్. 277

క. ఆదుర్నిమి త్తములఫల, మీదుగళిము సేయ కున్నె యీదుగళిము లా
పాదింప విధి తలంచయె, కాదే యాకోర్కి నాకుఁ గలిగించుటయున్, 278

మ. ఎడపక పూర్వజన్తముల నేమిథునంబులఁ బాయఁ జేసి వా
రడలఁగ నవ్వచుండితినో యాయఘ మూరక పోనె నాడు కా

అడవుల రామపాదజలజాప్తి వసించితి నేడు నాథునాం
దెడసి యనాథ నై యిచట నేగతి మేన భరింతః బ్రాణముల్. 279

ఆ. ఏను సాధ్వీ ననుచు నెల్లవారలు నన్ను, సన్నుతెంత రనుచు సంతసించుః
గాని నశమ నిట్టికటికనిందలు పుట్టి, యశవిః ద్రోమరాముః డనుచు నెఱుగ.

చ. కటకట లక్ష్మణా పిడుగుకంటెను బెట్టిద మైన మాట నేఁ
డిటు వినియుండియుఁ బగుల దింతలు నింతలు గాదు గుండె యె
ప్పటివలె నున్న దీకటికభావముతో ననువుల్ భరించి యి
య్యటవిసె యింక నేవలన నాపద లొండఁగ నున్నదాననో. 281

చ. కళవళ మంది తెల్పితివా కాక పరాకునఁ దప్ప వింటివో
కల నయినక రఘూద్వహుఁడు కానలఁగో ననుఁ ద్రోయఁ బంచునే
తెలిసి గణింపు లక్ష్మణ మతిభ్రమ యైనదో హా సహింపు మి
ప్పులుకు లెఱుంగ కంటి వెఱఁ బాటిలె నీ కొనభ్రాంతి యున్నదే. 282

ఉ. ఎన్నిటికిఁ రఘూద్వహుని నేనును నన్నిఁక రామచంద్రుడఁ
గన్నులఁ జూడఁ గల్గదొకొ కల్గక యుండినఁ బ్రాణ మేల పో
దన్న రఘుప్రవీరుచెవు లారఁగ నింతయుఁ దెల్పు నాదుమే
నున్నది చెంత గంగమడుఁ గున్నది యైనటు లయ్యెఁన దుదినన్. 283

చ. పతి మతి నెంచ నేమొ తనుఁ బాసి యశోకవనంబులోపలక
బ్రతుకదె పెక్కునాళ్లనుచుఁ గ్రమ్మఁ దాఁ జనుదెంచి శత్రునిక
హతునిగఁ జేయు నేలు నను నాన గదా బ్రదికించె నాటి కా
గతి నిఁక నేమి యాన గొని కాయము నిల్పుదుఁ దెల్పు లక్ష్మణా. 284

చ. ఎఱుంగని మూఢులొడుకొను నెగ్గులకుఁ భయమంది యప్పుడే
కఱకుమనంబుతో విభుఁడు కాననసీమకుఁ బంచెఁ గాక య
త్రైత గొకసారి నక బిలిచి తెల్పి మనోవ్యథ దీర్చి నిన్ను నే
మఱ నని బంపఁడయ్యె నభిమానముఁ గూర్చియు నెందుఁ బోయెనో. 285

క. ఆకరుణ యాప్రసన్నత, యాకూరిమి యాప్రియోక్తి యాగారవముక
గాతుల్ స్తుడు మఱచెఁ గదా, యాకస్తికముగ జనించునపవాదమునన్. 286

శా. ఆకర్ణాయతినేత్రమై మణిమయోద్వత్కుండలద్వంద్వశో
భాకీర్ణాంచితగల్గమై సురదనం బై సుందరభ్రాంతిం
బై కమస్తితచంద్రికావిలసితం బై యొప్పు శ్రీరాముమో
మీకాయంబునఁ జూచుభాగ్య మింక లేదేమో సుమిత్రాత్మజా. 287

సీ. అవని నయోనిజ నయి పుట్టి మిథిలేంద్రవీట నేఁ బెరిగినవిధము వినరొ
యంగరాగము లిచ్చి యనసూయ మొదలై నసతు లెంచుకొన్నది చాల వినరొ

యాలంకలొఁ దొల్లి త్రైలోక్యము నుతింప వహ్ని నేఁ జొచ్చిన వార్త వినరొ
యీసీత నిర్దోషి యేలుకొమ్మని రాము బ్రహ్మాదు లపు డన్న పలుకు వినరొ

ఆ. వినియుఁ గనియుఁ బ్రజలు నను నిందసేసిన, యంతమాత్రమునకె యధిపుఁడులికి
యింతతెగువ సేయ నిచ్చగించుట నాయ, భాగ్య మింతె యొకరిఁ బల్క నేల.

చ. వనమున కేల వచ్చితివి వల్లభునిక బెడఁబాసి యొంటిగా
నని మునిపత్నులెల్ల గుమియై యుగళ ధృతి మాలి వారి కే
మని వివరింతు నింత విషదంబుధి నేకరణిక దరింతు నే
యనువున నీప్రతిక్షణమహాయుగముల్ క్రమియింతు లక్షణా.

289

వ. అని పెక్కువగల నమ్మగువవొగిలి మగని తెగువకుఁ బరితపించుయు నించుకతగవు
దలంచి తెగువ వహించి బహిర్లిఖితచిత్రంబుకొను రొందియున్న యమ్మఁజదితో
మఱియు నిట్లనియె.

290

చ. వగవునఁ దోచినన్నియు నవారణఁ బల్కితిఁ గాక భర్తకున్
జగదపవాదముక గడువ శక్యమె నేను వియోగమగ్నతఁ
దెగువకుఁ జొచ్చి రాము జననిందితుఁ జేయుదునే తదాజ్ఞ యె
ల్లగతులఁ బూని కానల మెలంగెద మేను గలంతకాలమున్.

291

సీ. అన్న లక్షణయింక నాలర్య మేటికిఁ జను మయోధ్యాపురంబునకు నీవు
మువ్వర తలకును మ్రొక్కితి నని తెల్పు మచటి బంధుల నెల్ల నడిగితి నను
మతికృపాళునకు రామావసింద్రునకు నా మ్రొక్కుగా నతిభక్తి మ్రొక్కుమీవు
తనయాజ్ఞఁ దలఁ దాల్చి జననింద తనుఁ జెందనీక కానల జరియింతు ననుము

తే. భూజనుల బాంధవుల లెస్స ప్రోవు మనుము
తలఁప నా కేడుగడయును దానె యనుము
భావమెప్పుడుఁ దనమూర్తిఁ బాయ దనుము
నమ్మి యొకయింత నామీఁద నిల్పు మనుము.

292

తే. పోయి రమ్మ శుభంబులు బొందు నిన్ను
నన్ను మఱవక యుండుమా యన్న యనుచుఁ
గన్నుఁగవ నశ్రుధారులు గ్రమ్ముకొనఁగ
నన్నెలంతుక దీనయై యడలుచున్న.

293

క. చనఁ గాళ్ళు రాక చన కింక, జన దని ధేనువును బాయఁ జాలనివత్సం
బును బోలి జాలిగొని యె, జననీ జననాథుఁ గొలువ జనుదునె యనుచున్.

—→ లక్షణుండు వాల్మీక్యాశ్రమంబున సీతను విడిచి మరల నయోధ్యకు వచ్చుట —→

ఉ. అల్లన మ్రొక్కి కాళ్ళు వడఁ కాడఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి మే
నెల్లఁ జలింప హోద మని యేడ్చుచుఁ బెద్దయెలుంగుతోడ మా
తల్లిని డించి పోయెదను దాపనకామినులార కూర్చి నం
ధిల్లఁగ బోవరే యనుచు దీనత లక్షణుఁ డేగె నయ్యెడన్.

295

- ఆ. ఏఁగి నావ యెక్కి యెడఁద దల్లడపడఁ, దిరిగి తిరిగి నీతదిక్కుఁ గనుచు
దిక్కు కలిగి నీకు దిక్కు లే దాయెఁగా, తల్లి యనుచు నవలితటముఁ జేరి. 296
- క. తేజనివగ నం దుండెడి, తే రెక్కి సుమంత్ర యెంతదీనత వచ్చెన్
శ్రీరామలీల మీఁతెడి, శ్రీరామవహూటి కనుచుఁ జింతిలుకొనుచున్. 297
- క. చనుచుండె నిచట నీతా, వనజాక్షియు నతఁడు మరలి వచ్చునో యని యా
యనచనినత్రోవ పలుమఱుఁ, నుచున్ విధిదూఱుకొనుచుఁ గటకటయనుచున్.

తే. రమణి మఱికొంతవడిదాఁక రథముఁ జూచుఁ
దరుణి మఱికొంతసేపు కేతనముఁ జూచు
గాంత మఱిమీఁద రథపరాగంబుఁ జూచు
బహితి మఱియంతటను వట్టిబయలు సూచు.

299

ఆ. చూచి చూచి చొక్కి స్త్రుక్కి తాలిమి దక్కి
వగలఁ బొగిలి యూర్పుసెగల నొగిలి
దిగులు దగులఁ గుంది వగఁ జెంది బెగఁజొంది
యలసి సొలసి మూర్ఛ లొలసి తెలిసి.

300

—❦ జానకి శోకించుట ❦—

వ. అచ్చెలువ తన్ను మున్ను ముచ్చట లడుగునప్పు డప్పుడమిజేడుచేసిన చెయ్యులఁ
దలంచుకొని.

301

నీ. ఒడిమీఁద నిడికొని యరముపైఁ జేర్చుట చేరిక కది కడసారి యేమొ
చెక్కుఁ జెప్పుట చేలచెఱుఁగునఁ దుడుచుట చెలిమికి నది తుదిచీటి యేమొ
పుక్కిటి తావికప్పురపీడె మిచ్చుట యనురాగమున కది యవధి యేమొ
కోరినపని కియ్యకొను టది కరుణాప్రబంధమ్మునకు ఫలగ్రంథ మేమొ

తే. మోము మోమునఁ గదియించి ముద్దు గొనుట
యదియె మోహంపుఁబనికేఁ దీఱుడల యేమొ
యెలనగవు దేరఁ జూచి లోపలి కనుచుట
మేలుచిన్నెల కది పొలిమేర యేమొ.

302

మ. అని దుగిళించు నపప్రథక్ దెలుప కాహా భూవిభుం డింతవం
చనఁ గావించునె యంచు విన్ననగు నేచందంబునన్ దెల్పి పొ
మ్మ నె మోమోడక యంచు నెంచుఁ బతిఁ బాయన్ జేసి తే దైవమా
యను నిం కెవ్వరు దిక్కునున్ దొలఁగ వీప్రాణంబు లొర్రా యనున్.

303

క. అమ్మా యనుఁ బలుకవు నా, యమ్మా యను జాహ్నవీ దయానిధి ననుఁజే
కొమ్మా యనుఁ గలకాంబుధి, కొమ్మాయను ఖగమృగములు గుమిగొని యడలన్.

నీ. వనవిహారమున భూవరుఁ డాడునర్కముల్ మహతఁ దలంచి కంపము వహించు
జలకేళిఁ దేలుచోఁ జెలుపుడు గావించుపరిహాసముల నెంచి పరితపించు

- భోజనాదులవేళ రాజేంద్రుఁ డొనరించు బహుమానమూహించి భాగ్నిమించు
ద్యూతాదికములందు దొరయెఱుంగనియట్లు కళలంటుట గణించి కళవళించు
తే. నేకశయ్యావిహారంబు లెంచి యెంచి, ప్రణయకలహంతములవగల్ వలికి పలికి
వలపుముచ్చట లెడఁజేర్చి వనరి వనరి, యింతి విలపించెఁ గలకంఠులెల్లఁగదయ,
క. కాంతారత్నం బిటు ల, కాంతారమునందు వగవఁగా ఫలముల క
చ్చెంతఁ జరియించుమునిసుతు, లంతయు విని వచ్చి చూచి యరుదంది వెనన్,
శా. ఆవాల్చీకులచెంత కేఁగి నటు లై యయ్యా విముక్తాబ్జ యా
శ్రీవామాక్షియు ధాత్రికిఁ దిగిన జేజేరాజుదేవేరియో
నా వెల్గొందులతాంగి యోర్తు వనిలోనన్ దీన యై బెట్టు వా
హావన్ గన్గొని తెల్ప వచ్చితిమి యప్పుఁబోఁడిఁ గానన్ దగున్. 307
- చ. అని మునిబాలకుల్ తెలుప నమ్ముని యాతరదృష్టి సంతయున్
గని రఘురాముదేవి జనకక్షితిపాత్ర జ యంచుఁ బల్కి గ
క్కున నటు లర్ఘ్యపాత్రఁ గొని కొల్చుచు వెంబడి నేఁగుదేరఁ శా
యనిదయ నెమ్మనంబు మొనయన్ జని గాంగతటంబుచెంగటన్. 308
- చ. ఉడుగక తేరు చన్నదెన నూనినచూడ్కులుఁ గన్గెలంకులన్
విడువక పాటునశ్రువుల నెల్లువ లూటట లేనియూర్పులున్
గడ యిడ రానివంత యెడ గాంచనిచెక్కిలి కేలు ధూళి బ్రుం
గుడువడుమేనునున్ గలిగి కుందెడిజానకిఁ గాంచి కూరిమిన్. 309
- శా. చేరన్ బోయినఁ జప్పు డింత విని యాసీతాంబుజాతాక్షి య
క్కాదుఁడ్యాంబుధి న త్రపోధనమణిన్ గన్నీరు లేఁజెక్కులన్
జాటన్ తెప్ప లొకింత యెత్తి కని విశ్వాసంబు నిశ్వాసమున్
మీఱన్ బెట్టుగ నేడ్చుచున్ జరణసామీప్యంబునన్ వ్రాలినన్. 310
- మ. యతిమూర్ధన్యుఁడు బుజ్జగించి వగ పేలా పుత్రి నీసద్గుణో
న్నతి నీభర్త యెఱింగియున్ బ్రజలనిందల్ దాల్చి గుందింపఁగా
ధృతి నీతెం పొనరించె నింతయు మనోదృష్టి విచారించి వ
చ్చితి నన్నున్ మిథిలాధినాథువలె నీచి త్రింబులో నెంచుమా, 311
- చ. అటమర యేల నే నిలుచునాశ్రమదేశము నీదె కాదె నీ
కెఱబఱికంబు లేక యిఁక నిచ్చట నున్నతపస్వికాంత లం
దటు నుచితోపచారము లొనర్పఁగలారు వివేకశాలినుల్
మఱతురె తెల్వి దైవగతి మాన్పఁగ నెవ్వరికై న శక్యమే. 312
- చ. జనకుఁడు తండ్రి సద్గుణవిశాలుఁడు పంక్తిరథుండు మామ దు
ర్జనభుజగర్వవై భవవిరాముఁడు రాముఁడు భర్త నీకు నీ
వనుపమధర్మమర్చి నిధి వజ్రతఁ జెందకు నాధునాజ్ఞఁ జే
కొని చరియింపు మేల వెత గుందెద వర్షముఁ గొమ్ము మానినీ. 313

క. అమ్మా యూరక వగవక, లెమ్మా నావనము నీకు లీలావన మా
మ్మా యివె జలములు చే, కొమ్మా నీముఖము గడిగి కొమ్మా యనుచున్. 314

— వాల్మీకి సీత నూటడించి తనయాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట —

ఆ. అచునయించి యర్ఘ్య మాయమ కిప్పించి, చ్చానిమణి నిజాశ్రమంబునకును
గూర్చి తోడఁ దోడుకొనిపోయె నిర్వాణ, బంధుజనులుగారె బ్రహ్మమునులు.

క. సీతాసతితో నిటుల ప్ర, చేతనునినుతుండు వనముఁ జేరి తనకు సం
ప్రీతి మెయి నతు లొనచ్చుచు, హాతాపనసతులఁ జూచి యతులమతి ననున్.

ఉ. రాజకులాభిరాముఁడగు రాముని దేవి విదేహధాదణీ
రాజకుమారి పంక్తిరథరాజబిడౌజని పెద్దకోడలీ
రాజముఖిలలామ యలరాజసహోదరిఁ బోలు నీమెకు
బూజలు సేయఁగాఁ దగు దహోధనకాంతలు మీర లందఱున్. 317

చ. చెడుగులు రావణాసురునిచేఁ జెరి వోయినకాంతఁ డెచ్చి యే
లెడు నని తన్నుఁ బ్రక్కనఁ జలించి రఘూద్వహుఁ డీమెసద్గుణం
బెడఁద నెఱింగియున్ నడి సహింపక కానల కంపివాడు మీ
రెడపక యీమెఁ బోవుఁ డని యితిని వారల కప్పగించినన్. 318

ఉ. వాడు మహాప్రసాద మని వామవిఠోచన గారవించి యెం
తోరహిఁ బర్ణశాలలకుఁ దోడ్కొని పోయి యథోచితంబుగా
సారెకు వంతు లూని యుపచారము సేయుచు నుండి రంత న
క్కాదుణికుండు చెందె నశికాతుక మాటడిలెన్ వధూటియున్. 319

సీ. రంగారుబంగారుచెంగావులు ధరించుశృంగారవతి నారచీర లూనె
భూజనంబులు మెచ్చుభోజనంబు లొనర్చుకమలాక్షి కందమూలములు నమలెఁ
జాద్రకాంతవిశాలచంద్రశాలల నుండుజవ్వని మునిపర్ణశాల నుండె
మరులుతో శ్రీరామసురముపైఁ బవళించు గాలికామణి యొంటి పవ్వళించె

తే. గన్నుసన్నల శుద్ధాంతకాంత లాచ, రించుసేవలు మెచ్చనికాంచనాంగి
యొగ్గ మునిముగ్ధకాంతాకృతోపచార, విధికి నెంచ నసాధ్యంబు విధికిఁ గలదె.

ఉ. అక్కడ లక్ష్మణుండు నటులాతుడుఁ డై చనుచుండి తోవనా
స్కన్నుచు సద్విసేతుఁ డగు నూతునిఁ జూచి సుమంత్ర చూచితే
యక్కట నిర్నిమిత్తము ధరాత్తిజ కెంతయుపాధి వచ్చెఁ దా
నెక్కటి నైతి నంచు వెత నెక్కడఁ బ్రాణము వీడునో కదే. 321

చ. అడవులఁ బెక్కునాల్గిడుమ లంది విభుం బెడఁబాసి దైత్యుచేఁ
బడి యట నెవ్వరుఁ బడినిపాట్లకు లొనయి ప్రత్యయార్థ మై
యడరెడుచిచ్చుఁ జొచ్చి యతియత్నమునన్ సుఖ మింత చెందినన్
గడపట జానకీసతికిఁ గాపురమున్ గడతేట దాయఁగా. 322

మ. శివుణోదండము ద్రుంచె వాలి నడచెన్ జేపట్టె సుగ్రీవునిన్
 బ్రవగశ్రేణుల నేతె డౌరజలధిన్ బంధించె బౌలస్త్వనా
 హవభూమిన్ దెగటార్చె నీవనితకై యర్కాన్వయస్వామి య
 ట్టివధూటిన్ బెడఁబాసి నిల్పఁగఁ గలండే తాల్చి చిత్తంబునన్. 323

క. జను లందఱాడుకొనియెద, రని కద పతి నీత విడిచె నవనిజతాపం
 బున నగుపాపము జనులదొ, జననాథునిదో గణింపు సారథి యనుచున్. 324

చ. వగచుచుఁ బల్కులత్తుణునివాక్కులు సారథి యాలకించి కేల్
 మొగించి వచించె నేల వెత మోదము ఖేదముఁ గాలపద్ధతిన్
 దగులుచు నుండు నెవ్వరికి దై వముముందరఁ బొయవంబు పెం
 పగునె మహాత్మ తొల్లి బుధు లాడినమాటలు విన్ను తెల్పెదన్. 325

— సుమంత్రుండు లత్తుణునకు దుర్వాసువాక్యంబులఁ చెలిపి యూఱడించుట —

తే. ధర్మనిధి యైనమీలిండ్రి దశరథావ,నీశుఁ డొకనాఁడు నిజపురోహితునిఁజూడ
 దలఁచిరథ మెక్కినూతకృత్యంబు నేను, బూనఁగ వసిష్ఠమునివనంబునకుఁబోయి.

శా. ఆసత్తంబున కేకవార్నికమఖివ్యాస క్తిమై వచ్చి దు
 ర్వాసుండున్ గురుచేత నున్కిఁ గని దీవ్యదృష్టి భానుద్యుతుల్
 భాసిల్లం దగువారిఁ జేఁ జని సదృ క్తి నతుల్ సేసి త
 త్ప్రాసన్నంబున కుబ్బుచున్ గొలిచి భూపాలుండు వ ర్తిల్లఁగన్. 327

తే. అతిథి వైతివి మాయింటి కధిప యనుచుఁ
 గండమూలాదికములు వేడ్కల నొసంగి
 తామును భుజించి యమ్మునుల్ తగినమాట
 లాడుచు వసింప నవసరం బరసి విభుఁడు. 328

క. అలదుర్వాసోముని కం,జలిఁ జేసి మహాత్మ రామచంద్రుం డెన్నా
 ల్లిల యేలుఁ గొడుకు తెండఱు, గలిగెద రాయుగప్రమాణగతి యెయ్యదియో.

తే. అతనితమ్ములబ్రతు కెట్టి దర్కవంశ
 మవని నెందాఁక వ ర్తించు ననఘచరిత
 యాన తీఁ దగు నింతయు ననినఁ గరుణ
 పాడమి మీతండ్రి కయ్యత్రిపుత్రుఁ డనియె. 329

క. అనఘా నీతనయాగ్రణి, విను మీధఁ బదునొకండువేలేం డ్లేలున్
 మునులెంచఁ బెక్కుయాగము, లొనరించున్ బిడపఁ బుత్రయుగ్మముఁగాంచున్.

క. అం దగ్రసుతు నయోధ్యకుఁ, బొందుగఁ బతిఁజేయు నాప్తబుధమంత్రిసుహృ
 ద్బృందముతో నానందముఁ, బొందుచుఁ దుది బ్రహ్మలోకమునకున్ బోవున్.

ఆ. కొడువముగురుపుత్రకుల కిద్వారిరువురు, పుత్రు లొడవి యన్యభూము లేలఁ
 గలరు పెద్ద కాల మిల నిల్చు నిత్యోకు, వంశ మింకనొక్కవార్త వినుము. 330

- మ. ధరణీజ్ఞః బెజ్జబాసి రామవసుధాధ్యంతసుండు పెక్కేండ్లు త
ద్వింహం బొందెడి కారణంబు గల దావృత్తాంత మే మంటివా
పరపాటిక వినిపింతు విన్న దివిజల్ భంగించినక దైత్యు లా
తురులై ముక్ భృగుపత్ని మర్వ సార నెంతోకూర్చి నక్కాంతయున్. 334.
- ఆ. వారికభయ మిచ్చి వైరుల వారింప, నసురవైరి చేరి యప్పురంధ్రీ)
శిరము చక్రధార చేదించి దైత్యుల, సంహరింప భృగువు చాలఁ గినిసి. 335.
- ఉ. దేవుడ వంచు నిన్ను వినుతింపుదు రందఱు నింత క్రూరలిక
శ్రీవధ యెట్లు చేసితివి శ్రీధర యీకొల చెంద కుండఁగాఁ
బోవు నె మానవత్వమున భూమిని నీ వికఁ బుట్టి యాత్మప
త్నివిరహార్తి వందురు మనేక దినంబు లటంచుఁ దిట్టినన్. 336.
- క. హరి కిచ్చినయాశాపము, పొరసె నతని మరల ఋషులబోధల నతఁడా
హరిఁ బొగడి మాన్చె శాపము, హరికథ లెఱ్ఱన మేలె యది యేల నృపా.
- క. ఆభృగుశాపము వాఁజ,నాభుఁడు వహించి నీకు నందనుఁ డయ్యెక
నీభాగ్య మెంచఁ దగునె క,దా భూవర రాముఁ డొందు దత్ఫలమింకన్. 338
- క. హరికై న హరునకై నక, బరమేష్ఠికి నైన విప్రభాషలు బోయె
దర మగునే యని లీలా, హరుఁ డమ్ముని దెలుప నృపతి యద్భుతమందెన్. 339
- తే. ఈరహస్యంబు పురిఁ జేరునెడ నృపాలుఁ, డానతిచ్చిన నే వింటి నంతె కాని
యెవ్వరు నెఱుంగ రీవార్త నిపుడు పొగుల, ననఘదెల్పితినిదినిల్లుమాత్తయంద.
- చ. కతిపయవర్షముల్ చనినఁ గార్యము లన్నియుఁ దీర్చి రామభూ
పతి మిము మున్నుగాఁ బనిచి బ్రహ్మపదంబున కేఁగు సీతకై
వెత పనిలే దనక ధృతియు వేడుకయుక వహించి లక్ష్మణుం
డతని నుతించుచుక జని రయంబున గోమతిఁ జేరె నాటికిన్. 341
- క. మఱునాఁ డరుణోదయమున, నరదము సూతుండు వన్న నతఁ డెక్కి మహా
త్వర మధ్యాహ్నములోపల, నురువినుతా యోధ్యయగునయోధ్యకుఁ జనియెన్.
- వ. చని దీనాననుం డై పురద్వారంబు సొచ్చి యచ్చట నెవ్వరిక జూడక తలవంచి
కొని రాజమార్గంబునక జనుచున్న తనదైన్యంబును జానకీశూన్యంబైన రథం
బునుక గనుంగొని పురజనులు గుంపులు గూడుకొని సవనవగా నిన్న మనము
విన్నది నిజంబై తోచుచున్నది చూడుడు చూడుం డని గుసగుసలక బోవు
వారు నింతలేసింసారచ్చేదంబులు మనయూరిపుణ్యాత్ములవలననేకదా యయ్యె
నింక నేనోరు పెట్టుకొని మాటలాడుద మనువారు నింతమాత్రంబునకే రామ
భూకాంతుం డింతసాహసంబు సేయవచ్చునే యనువారు నిట్టిసాహసంబుచేయ
కున్న నిష్ఠుహాపవాదంబు భూపాలుం డేపగిడిక బాపుకొన నోపుననువారు నట్టి
రట్టు వినినప్పుడె చెట్టువడి పుట్టినకోపంబు పట్టఁజాలక పాపపుణ్యంబులు కట్టిడి

ప్రజల మీఁదఁ బెట్టి పట్టభద్రుం డిట్టిబెట్టిదంపుఁబనిసేసె నతని నట్టిట్ల నఁగూడునే
యనువాడు నెఱుక మాని మొఱకుతనంబుతో నట్టిపరమపతివ్రతఁ బలికిన వాడు
చల్లగాఁ బ్రతికెడ రనువాడును వీరిబ్రతుకు బంగారమయ్యె నిప్పుడు బంగారు
వంటికాపురంబు విడిచి యాశ్వంగారవతి కాఱడవులఁ బడి బడలికతో నడలు
చున్నది గదా యనువాడును బూచినతం గేడువలె సింగారింపిన రథంబువలెఁ
గన్నలపండువగునిండుచూలాలి నడవులపాలుసేసి తాళవచ్చునేమన జనపాలుం
డేలాగునఁ దాల్చి దాల్చి నిల్పినవాఁడో యనువాడును నిందు వేవురు గలిగి
దిక్కులేనిదానివలెఁ గానలఁ బడి తల్లి యెంత సంతాపించెదవో యని సీతా
కాంతఁ దలంచుకొని దుఃఖించువాడును దైవమా యిటువంటియగచాట్లు
పగవారికై నక దగవు నుమీ యని కన్నీరు నించువాడును నై పలుచందం
బులఁ బలుక నాలకించుచు నేనుంగుమొగసాలకడ రథంబు డిగ్గి నుమంతుని
సగౌరవంబుగానింటికిఁ బనిచి నట్టడవులలో మీపట్టంపుడేవిని విడిచిపెట్టివచ్చితి
నని యీగొట్టుమాట దిట్టతనంబుతో నధిపతిఁ జేరి యింక నెట్లు విన్నపంబు
సేయుదు దైవ్యరసంబునకు నదనం బగుశ్రీరామ దేవునివదనంబుఁ జూచి యేచం
దంబునఁ దాళుచు నని తహతహపడుచు విన్న నై కొన్ని కఠ్యంతరంబులు
గడచి రాయంచ లేనికొలంకువలె రత్నంబులేనిపెట్టియవలెఁ బద్మంబులేనికొలను
వలెఁ జంద్రకళ లేనిగగనంబువలె సరస్వతి లేనిముఖంబువలె రామభక్తి లేని
చిత్తంబువలె నుపకృతిలేనిసంపదవలెఁ గీర్తిలేని బ్రదుకువలె వార్తలేనికవిత్వంబు
వలెఁ గాంతిలేనియద్దంబువలె శాంతి లేనితిపంబువలె శాఖ లేనిచెట్టువలె రేఖ
లేనిబొందివలె నకలవై భవంబులు గలిగియు జనకనందన లేనందునఁ జెన్ను
దఱిగి విన్ననై యున్న యున్నగరు ప్రవేశించి తదీయగృహభ్యంతరంబున, 343

సీ. ఏకతంబునఁ దొల్లి యింతి పల్కినకూర్చి పల్కులు వాక్రుచ్చి పనవి పనవి
ప్రజలమిథ్యానిండఁ బాటించి వడి నెంత తెగువ సేసితి నంచుఁ బొగిలి పొగిలి
యీమాట సామిత్రి యెఱిగింప నతి యేమి యయ్యెనో వని నంచు నడలి యడలి
ప్రాణేశ్వరినిఁ బాసి ప్రాణంబు లింక మేన నిలుచునే యని భీతిఁ గలఁగి కలఁగి

తే. యేసుఖము నింక నే లని యెంచి యెంచి
నేత్రముల శోకశావ్యముల్ నించి నించి
సారిగి పలుమాఱుఁ బాన్పుపై నొఱగి యొఱగి
యలయువిభుఁ జూచి లక్ష్మణుం డార్తుఁ డగుచు.

344

శ. చేరి తమయన్నపాదాం, భోదహముల వ్రాలి యశ్రుపూరము లేతై
పాఱ నడలంగ ధృతి సెడి, యారఘువరుఁ డతనిమస్త మశ్రుల ముంచెన్. 345

ఉ. ఆయెడ లక్ష్మణుండు హృదయంబున ధైర్యము పెంచి లేచి భూ
నాయక చంద్రుడీనవదనంబున సాశ్రునిరీక్షణావళుల్

దాయఁగఁ జేసి దేవరయలంఘ్యతరాజ్ఞ వహించి సీతఁ గొం
పోయి సురాపగాతటతపోవనభూముల డించి వచ్చితిన్.

346

ఉ. ఆనెతి తెన్ని యైన గల వర్మకులాధిప దాట వచ్చునే
దైవగతుల్ శరీరికి సదా కలదే సుఖ మార్చి జెందినన్
బోవునె వచ్చునాపదలు పుట్టి లయించుట కూడి పాయుటల్
జీవులకున్ స్వభావములు చిన్తయమూర్తిని నీ వెలుంగవే.

347

చ. వగచుట పాడి గాదు మిమువటిమహాత్ముల కాత్మతత్త్వమున్
దగిలి తలంచి చూచినఁ బృథగ్విధ మెయ్యది సచ్చిదాత్మకం
బగుపరమాత్మ నీవు జగ మంతయు నీవు దలంప నయ్యె నా
దిగురుడ నైననీకు నుపదేశము నే నొనరించువాడనే.

348

చ. అవనిజూగ్ని వాయుగగనాత్మకమైన ప్రపంచ మంతయున్
వివిధచరాచరావళులు నీ వయి నిండి వెలుంగుచుండఁగా
నవనిజ యెందుఁ బోయినది యయ్య భవద్వ్యతిరిక్త మైనవ
స్తు వొకటి యున్నదే మఱపుఁజూపునఁ జూచి తలంక నేటికిన్.

349

చ. అమలత మిమ్మెటింగినమహాత్ములె పుత్రకళత్రమిత్రవ
ర్గముపయి మోహ ముంచక విరక్తి వహింపఁగ మీకుఁ జెల్లునే
భ్రమ గొని వందుకన్ దరుణిఁ బాసి ధరాపరిపాలనంబు నే
య మఱచె రాముఁ డంచు ననరా ప్రజలాశ్రితరక్షణోత్సకా.

350

మ. అని బోధింపఁ గలంక దేటి రఘువంశంబోధిచంద్రుండు త
మ్ముని నెమ్మాము ప్రసన్నదృష్టిఁ గని సమ్మోదంబు వాటిలై నీ
యనవద్యోక్తిహజారమున్ దొరసి యన్నా నాల్గునాల్గయ్యె భూ
జనసంరక్షణ మెల్లి కైన ఘటియించున్ బోఁదగున్ వేడుకన్.

351

వ. అని యానతిచ్చి యచ్చండంశువంశమండనుండు వెండియు ననుంగుఁ డమ్మునిన్
గనుంగొని యిట్లనియె.

352

మ. సుజనానీకముఁ బ్రోచుచున్ గుజనులన్ శోధించి దండించుచున్
బ్రజ లాయాయెడఁ దెల్పువిన్నపము నొప్పన్ వించు భూపాలనం
బు జనాధీశుఁ డొనర్చి కీర్తి వడయున్ భోగప్రమత్తాత్ముఁ డై
న జనుల్ దిట్టుదు రిచ్చటన్ నిరయసంతప్తాంగుఁ డొ నచ్చటన్.

353

క. ఇల తేడు సుకృతి ననుచును, బలుమఱు లోపల నె యుండి ప్రజవిన్నపమున్
దెలియ వినఁడేనిఁ గీ డగుఁ, గల దీయర్థమున నొక్కకథ విను మనఘా.

354

—❧— రాముఁడు లక్ష్మణునకు నృగుని పృతాంతము వచించుట —❧—

చ. నృగుఁ డనురాజు తొల్లి యతినిర్మలకీర్తియు బ్రాహ్మణస్త్రియుం
డగణితవిక్రమోన్నతుఁ డహంకృతి శూన్యుఁడు సత్యవాది నాఁ

బాగడిత కెక్కి రత్నమయభూషణభూషిత లై సవత్సలై
తగుబహుధేనులన్ దినము దానము సేయు మహీసురాలికిన్.

355

చ. అతఁ డొకపుణ్యకాలమున నర్బుదసంఖ్యల మించునైచికి
ప్రతతి సదక్షిణాకముగ బ్రాహ్మణకోటుల కిచ్చుచోట ను
వ్రతుఁడుగు నొక్కవిపుని సవత్సకధేను వనేకధేను సం
గతి నట రా నెఱుంగ కొకత్తానురుఁ బిల్చి నృపాలుఁ డిచ్చినన్.

356

క. దానముఁ గొని యతఁ డేగిన, ధేనువుఁ గలవిపుఁ డాత్మధేనువు నెందున్
గానక బహుదివసంబులు, దీనుం డై వెనకె నెల్ల దేశములందున్.

357

తే గోత్రఁ గలగోత్రలం డెల్ల గోవు వెదకి
గాత్ర మలయంగ నలఁ డంతఁ గనకలాఖ్య
దేశమున కేగి యందొక్క ద్విజునియింట
దూడతో నున్నతన ద్రోణదుఘను గాంచె.

358

క. కాంచి హరించి శబరీ, యంచుక బిలుచుటయు నొడయఁ డరుదెంచినవాఁ
డంచు నది దూడతోఁ జను, దెంచి తనువు మూర్కొనంగ ద్విజుఁ డింపొదవన్.

క. తనధేనువు తనుఁ జేరెను, బని యే మెవ్వరికి ననుచుఁ బనివడి వెంటన్
జనుదెంచునావుఁ దోకొని, చన దానము వట్టినట్టిత్తానురుఁ డలుకన్.

360

మ. అగునే నాయిలు సొచ్చి నామొదవు నుద్దండంబుతోఁ గొంచు బా
జుఁగఁ జోరత్వము గాక యిత్రెఱుగు ధీరత్వంబై యంచుద్ధతి
సిగ వీడక వెనుచక్కిపింజ వదలం జేపట్టుక వచ్చినన్
నగి యావిపుఁడు వెట్టి యన్యధన మైనన్ నేను గైకొందునే.

361

క. నామొద విది నిక్కువముగ, నేమందలఁ గలిసి తప్పి యిటఁ జేరినదో
యీ మొదవుఁ గానకయె యీ, సీమంతయుఁ దిరిగి యలతఁ జెందితి ననినన్.

ఉ. ఇచ్చినయట్టిదాత నృగుఁ డీమొదవుక గయికొన్నవాడ నే
నిచ్చటనే వచించెదవె యీ యన్యతోక్తులు రాజుచెంతకు
జెచ్చెర రమ్ము చూత మని చేకొని నాతఁడు వల్కుఁగాదనన్
వచ్చునె యట్టులైన నని వచ్చె నతండును గోసమేతుఁ డై.

363

ఆ. వచ్చి పెక్కునాళ్లు వసుధేశువాకిలి, గాంచి యతని సమ్ముఖంబు లేమి
రోసి ద్విజులు నృగుని నూసరవెల్లి నై, పుట్టు మనుచుఁ దిట్టిపోయిరనఘ.

శా. ఆశాపంబు నృగావసీశునకు బాహ్యద్వారగుల్ దెల్ప నెం
తే శోకించి నిజాశ్రితా ప్రహితమంత్రిశ్రేణికవ్యజ్రసం
కాశం జ్ఞాద్విజశాపము నొడివి వేగక బుట్టు సర్వక్షమా
ధీశుక జేసి నయానయంబులు హితోక్తిం దెల్పి ధైర్యంబునన్.

365

చ. వలియును మండు నెండయును వానయుఁ గాలియుఁ జేర నీనిబ
ల్కలు గటుచేయుఁ బంచి యది గన్నడ కుండఁగఁ బుట్టుట బొడల్
బలువుగ సంఘటింపుఁ డని పల్కి నిజాకృతి డించి చొచ్చి యం
దలయుచు నున్నవాఁ డిపుడు నాన్మఁగుఁ డూసర వెల్లిరూపునన్. 366

—❦— రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమిషవృత్తాంతముఁ జెప్పట —❦—

క. కావున మత్తుం డగున్మృత్యుఁ, డావిధమునఁ హానిఁ జెందు ననఘా నిమి య్
భూవరుఁడును గురుశాపము, చే వనరుట మత్తవృత్తిఁ జెందియ కాదే. 367

ఉ. ఆకథ యెట్లు లన్న విను మాదియుగంబున సూర్యవంశజుం
డై కొమరొందుచుండు నిమి య్జననాథవరుండు శత్రుశి
త్రాకుశలుం డతండు రహి గౌతమమానివనంబు చెంత లో
కై కమనోహరం బగుమహాపురి యొం డొనరించి దానికిన్. 368

ఆ. వల్లుసాధవిజిత వై జయంతము గానఁ, వై జయంత మనెడివరసమాఖ్య
యమరఁ జేసి యచట నమరనాథునిఁ బోలి, యవని నేలుచుండి యాఘనుండు.

క. గురునిభుఁ డనఁ దగుతనకుల, గురుని గని యొక్కనాఁడు గురుమతి నే న
ధ్వర మొకటి సేయఁ బూనితిఁ, గరుణా మీ రది వహించి కడ తేచ్చఁ డనన్.

ఉ. ఆర్యశిఖావతంస మతఁ డాతనికి ట్లను నన్ను మున్నె య
ధ్వర్యతకుఁ వరించె మఖవంతుండు తన్నఖ మైన భూమిభృ
ద్ధ్వర్య భవన్మఖంబునకు వచ్చెడఁ దాళు మటంచుఁ బోయినన్
గౌర్యముతో నృపాలకుండు గౌతమమాని వరించి చెచ్చెరన్. 371

శా. భృగ్వత్రిచ్యవనాదు లై నఋషులన్ బిల్పించి ప్రార్థించి ఋ
త్విగ్వర్గంబుగ వారిఁ జేకొని తదాదేశాస్తి శీతాచల
ప్రావ్విశ్వంభరి యజ్ఞశాలఁ దగ శుభత్సంపదన్ దద్ధరా
భుగ్వంశాగ్రణి దీర్ఘసత్రిము జగంబుల్ మెచ్చఁ జేసెన్ రహిన్. 372

ఆ. అయిదు వేలయేడు లడిగినవారికి, లేదు నాక వరమణిదుకూల
భూషణాన్నదానములఁ దృప్తి గావించె, నతనికలిమిఁ బొగడ నలవి యగునె.

ఉ. అంతకుమున్నె యింద్రమఖ మైనఁ దదర్చితం డై యరుంధతీ
కాంతుండు వచ్చి యంతయును గన్గొని నన్ను గురున్ ద్యజించి దు
శ్చింత మఱొక్కనిన్ గురునిఁ జేసికొనెన్ నిమి వీనికఁడగ్రొ
వ్వంతయు నేఁ డడంత నని యల్కను వాకిటఁ గాని యున్నెడన్. 374

ఆ. బడలి పగలు నాక పవళించి నిమి యంతి, పురమునందు నిదుర వోవు చున్ని
నెఱుంగఁ డవ్వసింఘఁ డేతెంచి కాచుట,యిలఁ బ్రమత్తజనుల కెఱుక గలదె. 375

చ. ఇటుల ముహూర్తమాత్ర మవసీంద్రునివాకిటఁ గాచి రాక యుం
డుటకు సహింప కాయజలనూజుండు కాయజుమే నడంచుధూ

రజ్జివలె మండి నన్ విడిచి జన్మము సేసియుఁ జెంతఁ జేరఁ డీ
కుటిలుఁడు వీఁ డనంగుఁ డయి క్రమ్మరుఁ గా కని శాప మిచ్చినన్.

376.

ఉ. ఆయనశాప మెట్టిదో నృపాగ్రణికాయము వీడె నప్పుడే
కాయముకంటె ముందు కడగాఁ జనె నిద్రయు నివ్వధంబు భూ
నాయకుఁ డాత్మలోఁ దెలిసి నన్ను వృథా శపియించి నాతఁడున్
గాయముఁ బాసి గాసివడుఁ గా కని క్రమ్మట శాప మిచ్చినన్.

377.

క. ఇతరేతర శాపాక్తుల, యతియును నృపతియు విదేహు లై రప్పుడు దుః
ఖుఁ డయి వసిష్ఠముని శత్రుధృతికడకున్ బోయి తన్నుఁ దెలిపికొని యనున్.

మ. నిమిశాపంబున స్థూలదేహ మడఁగెన్ నే నూత్న దేహంబుతో
నమరారాధ్య భవత్పదాబ్జములు డాయ్ వచ్చితిన్ స్థూలదే
హముఁ బ్రాపించునుపాయ మేమి యిఁక నెం దావిర్భవించున్ దయా
సుముఖత్వంబున నానతీయఁ దగు నంచున్ దీనుఁ డై వేడినన్.

379.

క. పరమేష్ఠి వలికె మిత్రావరుణుల తేజంబు సొచ్చి వారలవలనన్
ధర సేవయోనిజాడవై, భరియింపుము దేహ మనుచుఁ బంచిన నతఁడున్.

ఉ. ఆవిధి యానతిచ్చినక్రియన్ వరుణాలయ మొందె నంత మి
త్రావరుణుల్ పయోధితటధారుణిఁ గ్రమ్మరుచుండి యొక్కలీ
లావనవీధి నూర్వశి మెలంగుట గన్గొని రందు మిత్రువై
నావగలాడిచూపు లొలయన్ దమి నాతఁడు మన్తభార్తుఁ డై.

381.

అ. చానఁ గదిసినంతఁ జరమధాతువు జాఱ, నది గ్రహించి ఘటమునందు డించి
వరుణుఁడెంత మెలఁగ వరుణుండు కామించి, సంభ్రమించి కదియ సకియ పలికె.

క. మిత్రుఁడు వరించె దొలుతఁ గ, శత్రుముగా నింక మీరు లక్షించుటకున్
బాత్ర మగునేని మామక, గాత్రము దిలకించి సుఖము గైకొనుఁ డనినన్. 383.

తే. దాని తిన్నని నునుఁ బల్కు దానికుల్కు
దానియొయ్యారమును మెచ్చి తాల్చి నిలువ
లేక వరుణుండు గూడ స్థలించెఁ దేజ
మదియు మునుపటిఘటమందె యతివ యుంచె.

384.

ఉ. అందుల కల్గి మిత్రుఁ డతివా నను ముందర సెంది యుండియున్
నిండకుఁ దాళి యవ్వరుణునిన్ గదియన్ జన సీతు ధర్మమే
యిందున భూమియందె వసియించి పురూరపుభార్యవై సడిన్
బొందు మటంచుఁ దిట్టె ఘటిఁ బుట్టి రగస్త్యవసిష్ఠు లిద్వరున్.

385.

క. చనియె నగస్త్యుఁడు తపమున, కి నవంశాంభోధిచంద్రుఁ డిత్వాకుఁడు దో
కొని వచ్చె నవ్వసిష్ఠునిఁ, డనకెప్పటివలె బురోహితత్వ మొనర్పన్.

386.

వ. ఇది వసిష్ఠు జన్మ ప్రకారం బింక నిమిరాజవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెద విను మని రామ భూకాంతుం డూర్జితాకాంతున కిట్లనియె. 387

మ. నిమిదేహంబు మణిమయాభరణపంక్తి వస్త్రమాల్యానులే పములన్ వహాను లలంకరించి విధి యొప్పున్ యాగశేషంబు పూర్ణము గావింప నిజాంశముల్ గొనుట నానందించి బృందారకుల్ గుమి యై పల్కిరి ముక్తదేహుఁ డగు నాత్మోణీశమూర్ధన్యోన్. 388

మ. నిమిరాజేంద్ర నిరంతరాయదళఁ జెండెన్ నీమఖం శాస్త్ర భాగములన్ దృష్టుల మైతి మందఱము నింకన్ గోరు మేకోర్కి యె న ముదం బొందఁగ నీ కొసంగెద మటన్నన్ బ్రాణిసంఘంబు నేత్రములన్ నిచ్చలు నిల్వనిం డనియె నాతం డిచ్చి రద్దేవతల్. 389

క. నిమి నిల్చుటఁ గనుటెప్పలు, నిమిషము లనుఖ్యాతిఁ జెందె నిమిదేహము సంయములు సురల్ మధియింపఁగ, నమితగుణాకరుఁడు జనకుఁ డిచ్చటఁ బొడమెన్. 390

ఆ. వీరదేహ ముద్యవించిన నెల వౌట, నితఁడు దగ విదేహుఁ డనెడుపేర మథనజాతుఁ డగుట మిథి యన వర్తిల్లె, నతనిప్రోలు మిథిల యనఁగఁ దనరె. 391

మ. అనినన్ లక్ష్మణుఁ డద్భుతం బొదవ రామాధీశు నీక్షించి దేవ నిమిత్తాపతి సత్యధర్మ కరుణావర్ధిష్ఠుఁ డయ్యున్ వసిష్ఠునకున్ గ్రమ్మట శాప మిచ్చె ఊమ యచ్చొ గన్నఁ బెం పొందఁజేతనకున్ గోపము చెల్లునే యనిన నీతానాయకుం డిట్లనున్. 392

—*— రాముఁడు లక్ష్మణునకు యయాతి వృత్తాంతము చెప్పట —*—

ఉ. అంతరవైరి గాదె యనఘా పెనుకోపము తద్విముక్తుఁడై యాతి వహింప నొక్కనికి శక్యమె తొల్లి యయాతిధారుణీ కాంతున కింతి చెల్లినది ఖ్యాతి వహించిన యమృహత్తువృత్తాంతము కొంత దెల్పెదఁ బ్రియం బెనయన్ విను మంచు నిట్లనున్. 393

ఉ. ఆతతనీతి మించునహుషాధిపనూతి ప్రభాకరప్రతి జ్యోతి కృతాధ్వర త్రిదశహూతి నిరీతి గుణాతిమానిత ఖ్యాతి ధరాభిరక్షణచణాంతరహేతి మహావిభూతి స ద్వాత్రవిసితి బంధువశితాతి యయాతి జితాభియాతి యై. 394

క. వృషపర్వాభిభదివిష, ద్విషపదగ్రణిపుత్రి దైత్యదేశికపుత్రి వృషభాంబుతులితుఁ డతులిత, వృషపద్మఁ డతండు దాఁ బరిణయమ్మయ్యెన్. 395

తే. మేదిసీభర్త తొలుత శర్తిష్ఠవలనఁ బూరు సితకీర్తిగంగాంబుపూరుఁ గనియె యానకలహంసి యగుదేవయానవలన నవ్వెనుక శత్రుభయమనిఁ యదునిఁ గనియె. 396

- చ. దయ వృషపర్వపుత్రియైడఁ దద్దయు నుంచి యయాతి భార్గవ
ప్రియసుత నాదరింపక చరింప యదుం డది చూచి లిల్లి కెం
తయు నెగఁబోసి రోస మెడఁ దార్కొనఁ జేసిన నామె మందబు
ద్ధి యయి గురుఁ డలంప నరుదెంచె భృగుద్రవ్యహుఁ డుజ్జ్వలద్యుతిన్. 397
- క. అరుదెంచి యతఁడు సుత తన, చరణాంబురుహంబు లశ్రుజలములఁ గడుగఁ
వెఱఁగంది యేల తల్లి, పరితాపముఁ జెందె దనుచుఁ బలుమఱు నడుగన్. 398
- ఉ. కన్నులసీరు చెక్కులను గాల్వలు గట్టఁగఁ బుత్రి వల్కె నో
యన్న మతేమి తెల్పెద యయాతి సదావృషపర్వపుత్రికఁ
మన్నన సేయుఁ గాని యొకనాఁడును నన్నుఁ దలంపఁ డింతయున్
విన్నప మాచరించి నిను వీడ్కొని మేను త్యజింప నెంచితిన్. 399
- క. పతి సవతిఁ గూడకొని యవ,మతి సేసిన బ్రతుకుకంటె మగువకు మేతా
మతిఁ దలఁప జలవిపానల, గతులఁ మృతిఁ జెందు నుపమ గాంచుటలనినన్.
- మ. తనపుత్రిక గరుణించి మాను మిఁక సంతాపంబు నాతల్లి యా
వనగర్వంబున నిన్నుఁ గైకొనని భూవజ్రాయుధుం డింతటన్
గనుఁ గా కెంతయు వృద్ధభావ మనుచుఁ గావ్యుండు శాపించి పో
యిన జీర్ణించియు మామపై నలుగఁ డయ్యెఁ రాజు సామాన్యుడే. 401
- మ. జరతత్వం బటులఁ వహించి శశవంశస్వామి భోగస్పృహ
పరుఁ డై జవ్వన మగ్రపుత్రుఁ డొసఁగఁ బ్రాపించి పెక్కిఁడు లి
ద్దఱుడేవేరులతో సుఖించి ప్రజలఁ ధర్మస్థితిఁ బ్రోచి య
ధ్వరముల్ సేసి ధనార్థులఁ మనిచి యంతఁ దృప్తి వాటిల్లినన్. 402
- క. తనముదిమి తాను గొని జ,వ్వనము కుమారున కొసంగి వానిఁ జనపా
లనఖేలనలోలునిఁ గాఁ, బానరిచి యాసుకృతి ననెఁ దపోవనమునకున్. 403
- ఆ. యదుఁడు తండ్రిమాటకెదురాడియతనిశా,పమునరాజ్యభరిణవిముఖుఁడయ్యెఁ
గూరసంతతులకు గురుఁడయ్యెఁ బితృనిండ, చేయువాఁడు కీడుఁ జెందు టరుదె.
- క. పూరుఁడు గురూక్తిఁ జేకొని, ధీరుండు కీర్తిఁ గని ప్రతిష్ఠానపురా
ధారుం డై యిందుకులో, ధూరుం డై భూమి యేలఁ దండ్రి తెఱఁగునన్. 405
- ఉ. గాత్రముఁ బాయు మంచు గురుఁ గ్రమ్మఱ దిట్టి తదుద్భవవ్యథా
పాత్రమనన్ముఁ డయ్యె నిమి భార్గవుఁ గ్రమ్మఱఁ దిట్ట నోపియున్
క్షుత్రియధర్మ మూని గుణశాలి యయాతి శమించెఁ గ్రమ్మఱఁ
ధాత్రియు నేలె సౌఖ్యమయతఁ విలసిల్లె నులింపఁ జెల్లదే. 406

— ❦ ఆ శ్వా సాం త ము ❦ —

- క. అని యివి మొదలయిన పురా, తనపుణ్యశ్లోకకథలు తనతమ్మునకుఁ
వినిపించుచు దినశేషం,బును రాత్రియుఁ గడపె రామభూవరుఁ డెలమిన్. 407

ఉ. నిఘ్నవతీశవంశ నలినీదినరాజ నరాజయప్పుహా
ద్విష్యవనచ్చటానలదుదీర్ణవిలోకవింశకభూపరి
ప్రాడ్యమశుద్ధబుద్ధిగృహవర్తనభోగ నభోగధాజుచీ
దుడ్యతకేళికాదనగురుక్రమసార మసార విగ్రహా.

408

క. కాళిందీహృదయోలుప, కాళియఫణరంగనటనఘటనావేశా
వేలార్తిమద్భుజంగమ, బాలాసంస్తవనలోల పావనకీలా.

409

మత్తకోకిల—

నారదాదిమునీంద్రచాతకనారదాభశరీర సం
సారసారసగర్వనిర్వృత్తిసారసారసవై బృం
దారకాహితయోధయాధవిదారకాశుగవార సీ
హారపారదళారదాహరహారపాండుయశోనిధీ.

410

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షపీఠాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్యజ్ఞనాభివర్ణితోదీర్ణ
విత్తిర్ణవైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమసిషావిశేషమంథాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాఘయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణంబను మహాకావ్యంబునందుఁ షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

సప్తమాశ్వాసము

—: ౦ :—

క, శ్రీలలితమిత్రవిందా

బాలామృదులోదునిహితపదపంకజ భ

ద్రాలోలలోచనాకచ

కిలితనవ హేమదామ కిలవవిరామా.

1

తే. అవధరింపుము రామచంద్రావసంద్ర, వద్యుఁ డీరీతి నవ్విభావరిఁ గ్రమించి
కల్యమున లేచి సంధ్యాదికములు దీర్చి, కొలువుసింగారమై సభాస్థలికిఁ బోయి. 2

సీ. భరతాదిసోదరుల్ ప్రణతులై యట నిల్చి కనుసన్నఁ బనిచినపను లొనర్పఁ
బ్రేమమీఱ వసిష్ఠవామదేవాదికుల్ మొనసి యాశీర్వాదములు ఘటింప
స్వామి పరాకు హెచ్చరిక హెచ్చరి కంచుసారెఁ గంచుకులు హెచ్చరిక దెలుప
మంత్రలాశ్రితులు సుమంత్రాదు లెడనెడ నెలమితోఁ బొడగని కొలువుసేయ

తే. గములుకొని మన్నెదొర లూడిగములు సలుప

హైమసిఃహాసనంబుపై నధివసించి

యుదయగిరి నిల్చుప్రాప్తతో నుద్ది యగుచుఁ

బెద్దకొలు వుండె దళరథు పెద్దకొడుకు.

3

తే. ఇవ్విధంబునఁ గొలువుండి యినకులుండు, మ్రొలనిలుచున్న లక్ష్మణమోముఁజూచి
యీపు మొగసాల కేగి యం దెవ్వరేని, మనవిగలదన్నదోడి తెమ్మనుచుఁ బనుప.

చ. అతఁడు మహాప్రసాద మని మప్పుడె వాకిటి కేఁగుదెంచి యం

దతినిబిడంబుగా నిలిచినట్టిప్రజా గని రామధాదుణీ

పతి యపు డానతిచ్చిన సుభాషిత మందఱతోడఁ దెల్పిన

క్షీతిజను లెల్ల నాయనకుఁ జేరులు మోడ్చి వచించి రింపుగన్.

5

తే. చంద్రుఁబోలిన శ్రీరామచంద్రమోము, గన్నులనుజూడఁగోరుటొక్కటియకాక
యనఘపరిపూర్ణ కాముల మైనమేము, విన్నపము చేయుమనవి యేమున్నదిపుడు. 6

సీ. భద్రేభములయందె సాయనిమదవృత్తి మధుకరావళియందె మలినగుణము
చంచలాలతలందె చంచలభావంబు చెలులనెన్నడలందె యలసగరిమ

మిథునసంగతులందె మించుబంధము లెల్ల నలయర్థచంద్రునియందె కొఱత
కడిదిపుట్టలయందె ఘనతరాహిత్యయంబు లపరపక్షపురాత్రులందె తమము

తే. ప్రతిపదాదులయందె తీజనిప్రదోష
మాత్ర విదులసమాధులయందె మఱపు
గాని మఱియెందు వెదకియఁ గానమయ్య
రఘుకులస్వామి పాలించురాజ్యమునను

7

సీ. కాననంబులయందె కాదుగా నుమనోవిలాససంపద ప్రజలకును గలదు
గంధసారమునందె కాదుగా సంతతామోదంబు భూజనమునకుఁ గలదు
గగనాంతరమునందె కాదుగా ఘనలక్ష్మి తఱచుగాఁ జౌరసంతతికిఁ గలదు
కనకాంబరమునందె కాదుగా సుగుణసందోహప్తి జానపదులకుఁ గలదు

తే. కలితవిక్రమధానుష్కరమునందె, కాదుగా ధర్మ మిలనెల్లఁ గలదు రామ
చంద్రుఁ డెప్పుడుఁ బఁపూర్ణచంద్రులీల, రాజ్యమొనరింప నేమికోఱంత యనిన. 8

శ్రీరామునితో భిక్షుతాడితమైన యొకకునకంటఁ తనవృత్తాంతంబు తెలిపితిమట
క. ఆలించుచున్న నచటికిఁ, గౌలేయక మొకటి వచ్చి కడువడి నెత్తిక
గీలాలధార దొరఁగఁ దూలుచు, మొఱ సేయ లక్షణుఁడు కని కరుణన్. 9

తే. చేరఁ జని యేల నీనడి శిరము పగలె, నిచట మొఱసేయుటకు నేమి హేతువనిన
నగతికుల కెల్ల గతి యైన యధిపుత్రుడఁ, గాని నేఁ దెల్పు నని భషకంబు వలుక.

తే. మంచి దని స్వామికడకు లక్షణుఁడు వోయి
వినయమునఁ దొల్లఁ బ్రజమాట విసికినేసి
వెనుక శునకంబు తెఱఁగును వినఁగ జెప్పి
మనుజుపతి దానిఁ దెచ్చున్న మరల నేఁగి.

11

మ. పతి దోడెచ్చు నె నిన్ను రమ్మనినఁ గంపం బూని భూదేవతల్
యతులున్ నిల్చుసభాస్థలంబునకు రమ్మంచున్ ననున్ బిల్చు లే
చతురత్వం బని సారమేయ మనినన్ సామిత్రి యమ్మాటయున్
క్షీతిరాణ్యోలికిఁ దెల్పు దానె యరుదెంచెన్ రాముఁ డచ్చోటికిన్.

12

క. అరుదెంచి నెత్తి నెత్తుటి, వఱదల జొత్తిల్ల నగరివాకిట వెతతో
నిరవుకొని యున్న శునకముఁ, బరికించి వచింపు మేల పఱ తెంచి తనన్.

13

ఉ. ఆమృగదంశకం బనియె నర్కకులేంద్ర యలర్కమేమి యిం
దేమిటి కేఁగుదెంచినది యేటికిఁ గొట్టుము నాక లీల నేఁ
డీమును లీన్మపాలమణు లిందఱు గొల్వఁగ నిందు వచ్చినా
వే మని నీదయాదికసమిద్ధగుణంబులు సన్నుతింపుదున్.

14

సీ. జలధిబంధనవేళ బలవత్కవులకన్న మించఁగా నుడుత లాలించ లేదె
శుకవామ దేవాదులకు సమానముఁ జేసి యెలమిఁ బక్షికి మోక్ష మియ్యలేదె

హనుమంతుచేక్షేమ మరయుచో భరతుకన్నను మున్నె గుహువేడఁబనుపలేదె
శబరి యిచ్చినపండ్ల చవి భరద్వాజుల విం దొక్కరీతి భావింప లేదె

తే. దొడ్ల కొంచెంబు లున్నవే దొరపు నీక, టాక్షమున కెవ్వడైనచోనాశ్రయింపఁ
గదిసి రక్షించుటయె నీకుఁ గలగుణంబు, రఘుకులక్షీరనిధిచంద్రరామచంద్ర. 15

చ. హరిహయవహ్నిదండిదనుజాభిపవాయుకు బేరశంభుభా
స్కరరజనీకరప్రముఖసర్వసుపద్యులుఁ దావకాంశజాల్
హరివి పరాత్పరుండవు గృపాకృతి దుర్జనశిక్ష సేయ ని
ద్ధర నవతార మొందితివి ధన్యతఁ జెందితి నిన్నుఁ జూచుటన్. 16

చ. నృపతికి సాధురక్షణ వహించుట ధర్మపు గాన నాదువి
న్నప మిఁక నాలకింపు జననాయక యెవ్వరి కెగు సేయ కే
నెవుడుఁ జరింతు నీపురి నిదేమియొ నేఁ డొకభిక్షుకుండు నన్
గుపితమతిఁ శిరం బవియఁ గొట్టెఁ బరామరిసింపవే యనన్. 17

ఉ. అక్కరుణాభి రామవిభుఁ డప్పుడె భిక్షుకుఁ బిల్వబంచి యి
క్కుక్కకు నీకు నేమి పగ కోపముతోఁ దల వ్రయ్యఁ గొట్టినా
వక్కట! విప్రవంశజుడ వయ్య దురాగ్రహశత్రు గెల్వ లే
నెక్కడిభిక్షుకత్వ మిది యేటివిరక్తి యటంచు దూటెనన్. 18

తే. అతఁడు కరములు మొగించి యిట్లనుచుఁ బలికె, దేవభిక్షార్థమింటింటఁదిరిగితిరిగి
యలసి నే రాఁగ నిది వీధి నడ్లమగుచుఁ, దలఁగ కున్నను గొట్టితిఁ దప్పగలదు. 19

క. దండింపఁ దగుదు నేనున్, దండింపుము నన్ను నీవు దండించినచోఁ
దండింపఁ డింక మీఁదట, దండి యనిన విభుఁడు దగినదండన మరయన్. 20

క. కాలేయక మి ట్లనియెను, గాలాంజన మనెడిగిరిని గలదేవశమున్
బాలింప నితనిఁ బనుపుము, చాలు నదియె దండ మనిన జనపతి నగుచున్. 21

తే. అతని కవుడె తదాధిపత్యం బొసంగి, ప్రభుత కభిషేక మొనరించి భద్రగజము
మీఁద నెక్కించుచినమేదిసింద్రుఁ, గాంచి మంత్రులువల్కిరక్కజముగాఁగ. 22

ఉ. తప్పొనరించి విప్రుఁడు ముదంబున దుర్గవిభుత్వమొందెనం
చిప్పురి నున్నవిప్రజను లెల్లను జేయుదు రింక నీగతిఁ
దప్పలె యంచుఁ బల్కుఁ బతి నవ్వచు నిప్పుని కీడొ మంచిదో
చెప్పెడిఁ గుర్కురం బని వచించిన భైరవుతేజి యిట్లనున్. 23

ఉ. ఎంచఁగ నింతకంటెఁ గలదే యవమానము దేవ తొల్లి నే
నంచితవిప్రవంశజుడ నై యలదేవగృహాధిపత్యమున్
గాంచి తడన్నభుక్తిఁ గొని కాదె వహించితి నిట్టిజన్మమున్
గొంచెమె దేవతార్థహృతి కుక్కతనం బొనరింప కుండునే. 24

క. జనవర దేవబ్రాహ్మణ, ధనహరణమహాఘదావదహానము వంశం
బనువశాటవిఁ గాల్చక, చనునే యెవ్వకిఁ దానిఁ జనునె యొనర్పన్. 25

ఉ. కోవెలపాదుప త్రైమునకుఁ బనిఁ బూనియు నేను నాధునం
నేవయు దీనపోషణము చేసితిఁ గావున నీభవంబునఁ
భూవర జాతిసంస్కరణముఁ నహియించితిఁ గ్రూరుఁ డిద్ధరా
దేవుడు సత్కియై ప్రి గడతేజఁ గలాఁజె తలంచి చూచినన్. 26

క. అని జాతిస్మృతి గలయా, శునకము రఘురాముఁ బొగడుచుఁ వలగొని పీ
డ్చొని కాళి కేఁగి యట నిరశనతఁ గృశియించి పిదప సద్గతిఁ జెందెన్. 27

—❦— చ్యవనాదిమునులు రామునితో లవణాసురుని వృత్తాంతము జెప్పట —❦—

చ. అవనిపుఁ డంత నెప్పటిక్రియఁ సభ కేఁగి వసించునంతలోఁ
జ్యవనమరీచికశ్యపదళాదపుల స్త్రబుచ్చీకముఖ్యమా
నివరులు వచ్చి వాకిటను నిల్చినఁ జూచి సుమంత్రుఁ డెంతయుఁ
జవమునఁ బోయి యయ్యసురశత్రుని కంజలిఁజేసి యిట్లనున్. 28

తే. స్వామి యమునాతటారణ్యవాసు లైన
చ్యవనముచికాదినయమీశ్వరులు వచ్చి
వాకిట నిల్చినారన్న వడిగ లేచి
వినయము భయంబు భక్తియుఁ బెనఁగొనంగ. 29

క. జడదారియొడయులకు న, ప్పడ యెదురుగఁ బోయి పాదములకు విసతుఁ డై
తొడి తెచ్చి యుచితపీఠము, లిడి పూజ లొనర్ప వార లెల్ల నవేడ్కన్. 30

తే. తాము తెచ్చినపుణ్యతీర్థములఁ బావ, నోదకంబులఁ బక్వఫలోత్కరములఁ
జిత్తుమలరంగ నిచ్చి యాశీర్వదింప, నెంతయు విసీతుఁ డై రాముఁ డిట్లు లనియె.

శా. ఆధుల్ దీర్పంగ నోపుమీచరణతోయంబుల్ శిరం బానె నా
నాధున్యంబువు లింక నేల మిము సందర్శింప నొసత్ఫలం
బే ధన్యాత్మునిఁ జేసెఁ గావలయునే యీపండు లిట్లెనచో
సాధూ త్తంసములార మీరు కరుణించఁ గా దనఁ వచ్చునే. 32

శా. నాసామంతచయంబు నాయనుజసంతానంబు నాదేహముఁ
నాసర్వస్వము మీయధీనము కృపఁ నన్నుఁ గటాక్షించి నే
దాసేయత్వముతో నొనర్పఁ దగు కృత్యంబుల్ ప్రబోధింపుఁ డం
చాసర్వకషబుద్ధి వల్క మును లత్యాసందమగ్నత్తులై. 33

ఉ. ఏనృపు లైన నీకరణి నీవినయోక్తులు పల్కనేర్తురే
మానస మున్న వైఖరినె మాటల నాడెద వార్యపోషకుల్
భానుకులీను లండఱును బ్రాహ్మణభక్తియు దుష్టశిక్షయుం
బూనియుఁ గాదె నీవిచటఁ బుట్టుట రామ యటంచు నెంచగన్. 34

- చ. చ్యవనుడు వల్కె రామస్వపచంద్ర కృతంబున దైత్యవంశసం
భవుడు మధుండు నా నొకడు భాసిలు నాతడు ధర్మశాలియై
యవనిసురుల్ నురుల్ సుగుణుఁ డంచు నుతించ నుదంచితప్రభు
భువి జెలువొంది పెక్కుదినముల్ శివుఁ గూర్చి తపం బొనర్చినన్. 35
- ఉ. ఆతప మిచ్చు మెచ్చి శివుఁ డాత్మ బటాద్యుతి సాంధ్యరాగము
ద్వ్యోతితకాలకంతురుచి తొరపుఁజేకటి దేహకాంతి చం
ద్రాతపమున్ సృజింప జగదద్భుతభంగి దృశింప నమృధుం
డాతతభక్తియుక్తినతుఁ డై నుతియించె ననేకరీతులన్. 36
- ఉ. సోమకళాధరుండు తనశూలముచే మఱియొందుశూల మెం
తే మహిమన్ సృజించి యది దివ్యకృపన్ మధుచేతి కిచ్చి సం
గ్రామమునన్ రిపున్ గెలిచి క్రమ్మఱు నిన్నిది చేరునే కదా
నీమది ధర్మ మేమతిన నిక్కముగా ననుఁ జేరు నావుడున్. 37
- చ. మధుఁ డది సమృతించి స్తరమర్దికిఁ గ్రమ్మఱ మ్రొక్కి మత్కులం
బు ధర గలంతకాలమును ముమ్మెనకై దువు నిల్పవే దయా
నిధి యన నీసుతుం డొకడు నీవెనుకన్ ధరియించి దీనిచే
నధికతఁ జెందు శూలధరుఁడైనపు డాతఁ డజయ్యుఁ డాజులన్. 38
- క. శూలంబు మఱచె నేనియు, వాలాయము వైరిచేత వాడ హతుఁ డగున్
శూలం బెప్పటివలె మా, శూలములోఁ గలియుననుచు శూలి సమటయున్. 39
- ఉ. ఆనరభోజి యంతట దశాననుకూరిమిచెల్లె లైన కుం
భీనసి లంకఁ జొచ్చి బలిమిన్ గొనితెచ్చి హితోక్తిఁ బెండ్లి యై
యానలినాక్షియందు లవణాసురుఁ డన్కుటిలాత్ముఁ గాంచె నం
భోనిధి కాలకూటవిషమున్ దొలి కాంచినలీల రాఘవా. 40
- చ. కొడుకు దురాత్ముఁ డౌటకు జగుప్ప వహించి మధుండు వానికిన్
మృదునివరంబు దెల్పి యతఁ డిచ్చినశూల మొసంగి ధర్మ మె
ప్పుడు విడ కున్న మంచి దని ప్రోలికిఁ బట్టము గట్టి నెమ్మదిన్
బాడమినతాప మంతయును ప్రోవఁగ వారిధిఁ జొచ్చె నత్తఱిన్. 41
- క. అదిమొద లమృధువుత్తుఁడు, మదమత్తుండగుచుఁ గలఁచు మాదృశమునులన్
మెదలఁగనియ్యఁడు మనుజులఁ, ద్రిదశుల బాధించు నేమి దెలుపుదు మధిపా. 42
- మ. హదశూలంబు వహించినాడనిన ధైర్యంబేది యేధాదుణీ,
శ్వధులున్ వాని నెదుర్కొనన్ వెఱుతు రస్త్రక్షణార్థంబుగా
ధర మీరుండఁగ నెవ్వ రేటి కింక నేతల్కర్యమున్ నేడు దే
వరకున్ దెల్పఁగ వచ్చి రీమునులు ప్రోవన్ జెల్లనాపన్నులన్. 43

చ. లవణపయోధిఁ గట్టి సబలప్రబలానుజపుత్రమిత్త్రబాం
 ధవముగ రావణాసురు వధం బానరించినమీకు లక్ష్యమే
 లవణుడు వీని ద్రుంచి వికలత్వముఁ జెందినమానసంబు లు
 త్వవజలరాశిఁ దేలెడివిధం బానరింపఁ గడయ్య నావునున్. 44

ఉ. అఘోరవీరవద్యుడు కృతాంజలి యై మునులాం వాని కా
 హారము లెవ్వ యెక్కడ విహారము సల్పుచు నుండు నెట్టియా
 చారమునకా జరించు నది సర్వముఁ దెల్పుచు వానిఁ బట్టి సం
 హారము సేయు తెంతపని యన్న మహర్షులు వల్కి రిందఱున్. 45

ఉ. నూలుమదావళంబు లిరునూలుహరుల్ పదివేలుదుష్టు లా
 ర్నూలుపశుల్ సహస్రచమరుల్ కిటిలక్షయు నొక్కపూట కా
 హారము వానికి మధువనాంతరమే విహరించుతాన మా
 చారముఁ గూర్చ మంచితపచారము దూర మటంచుఁ దెల్పినన్. 46

క. లవణునిశౌర్యము రఘుపతి, లవమునకుఁ గొనక మౌనులకా గని యింకకా
 లవణు వధింతు నవశ్యము, భవదార్తి హరింతు ననుచుఁ బల్కి ప్రియమునన్.

క. భరతుని మఱి శత్రుఘ్నుని, గరుణాకలితేక్షణములఁ గనుఁగొని మీయి
 ద్దటిలో నెవ్వఁడు లవణుని, బరిమార్పఁ గల రటన్న భరతుఁడు వల్కెన్. 48

—→ రఘువీరుడు లవణాసురు సంహరింప శత్రుఘ్నుం బంపుట ←—

శా. ధాత్రీనాయక నన్నుఁ బంపుము మహోద్యద్ధాత్రుఁ గుంభీనసీ
 పుత్రుఁ నే వధియించి వచ్చెద యతుల్ భూదేవతల్ దేవతల్
 విత్తాసస్థిత లింకఁ జెంద రనినక వే లేచి భూభర్తకుఁ
 శత్రుఘ్నుండు కరాబ్జముల్ మొగించి చంచద్భక్తితో నిట్లనున్. 49

మ. ఇనవంశాధిప మిమ్ముఁ బాసి పదునాల్గేఱ్ఱు వెతక గూరలే
 తిని నాల్ ధరియించి మై బడల నందిగ్రామవాసంబు సే
 సినవాఁ డీభరతుండు మీచరణసంసేవా ప్రి నిం దుండ నిం
 డనిలో నే లవణుక వధింపఁ గలనన్నంపింపుఁ డంచత్కృపన్. 50

క. తలఁచెద మీపదపద్మము, నిలిచెద మధుపురముచెంత నిమిషములోనకా
 గలిచెద లవణుని మీకృపఁ, బాలిచెద నన ననుజ మెచ్చి భూవరుఁ డనియెన్.

చ. అవిరళధైర్యశాలివి కృతాస్త్రుడ వాహవకోవిదుండ వీ
 వపుట నిజంబకాఁ దెలిసి యంపెద వైరి వధించి భారి వై
 భవముల నీవు తత్పురముఁ బాలనసేయుము ధాత్రిఁ బోచుధ
 ర్మపునకు సాటి లేదనిరి మున్నటి పెద్దలు రాజసితులన్. 52

ఉ. ఆలములో రివున్ గలిచి యారిపురాజ్యము ధర్మసంగతికా
 బాలన సేయకున్న నగుఁ బాపము పూర్వజనాజ్ఞ యెయ్యెడకా

బాలురకుఁ గ్రహింపఁ దగుఁ బల్కుకు మేమియు శత్రుపట్టణ
శ్రీలకు నీవె రాజ వభిషేకమహోత్సవ మందు మంచనన్.

53.

చ. అభుకుచు లక్ష్మణావరజఁ డగ్రజఁ డుండఁగ రాజ్యనైభవం
బులు వహియింపఁ జిన్నలకుఁ బోలునె యం చనబోయి క్రమ్మఱన్
బలుకక క్రుక్కినన్ ధరణిపాలుండు లేనగ వంకురింపఁగా
లలితమనస్కు లా భరతలక్ష్మణులన్ గని పల్కె నత్తఱిన్.

54

చ. తగునభిషేకవస్తువు లుదారతఁ డే దగువారిఁ బంపుఁడ
ర్యగురువురోహితా ప్తసచివాదులఁ బిల్వండు పిన్నతమ్మునిన్
బగతుని పట్టణంబునకుఁ బట్టము గట్టెడు మాట వీటిలో
నెగడఁగఁ జాటఁ బంపుఁ డన నిల్వక వారలు తత్త్వణంబునన్.

55

ఆ. అధిపుఁ డానతిచ్చినన్నియు జతకూర్చి, గురువురోహితాదికులను బిలిచి
సకలకార్యములను సంఘటించితి మని, విన్నవింప రామవిభుండు డవరి.

56

సీ. శ్రీరస్తు రివుజయశ్రీరస్తు తే యని క్షీతిసురశ్రేష్ఠ లాశీర్వదింపఁ
బటహాగోముఖిశంఖపణవాద్యబహుతూర్యరవములు గోదోంతరములనెరయ
హృద్యవాగనవద్యగద్యపద్యస్ఫూర్తిగనిపింప వందిమాగధులు పొగడ
నటనశాస్త్రానుగుణ్యంబుగా గణికాంబుజాస్యలు సరిసలాస్యంబు సలుపఁ

తే. దల్లు లండలు గన్నులు చల్ల గాఁగ
జూచి కడు సంతసిల వసిష్ఠుండు మంగ
ళాభిషేకంబు గావింప ననుజనిటల
పట్టిక సువర్ణపట్టంబు గట్టె విభుండు.

57

చ. భవదనుజన్తు నేడు మధుపట్టణభర్త నొనర్చినప్పుడే
లవణుండు పోరిలోఁ బడియె లక్ష్మణపూర్వజ మీద నెమ్మదిన్
దవిలి తలంచినట్టిపని తప్ప నె సిద్ధము గాక యంచు నా
చ్యవనుండు మున్నుగాఁ గలమహాద్వులు రాముని నెంచి రయ్యెడన్.

58.

చ. అనుపమరత్నభూషణమహాప్రభ బాలదివాకదండోనాఁ
దనరుచుఁ జేర వచ్చి ప్రమదంబున నానతుఁ డైన పిన్నత
మ్ముని దయమీఱ నెత్తుకొని మూర్ఛము మూర్కొని యక్కుఁ జేర్చి గ్ర
క్కునఁ దొడమీఁద నుంచుకొని క్షీణిసుతాహృదయేశుఁ డిట్లనున్.

59.

మ. అమరజ్యేష్ఠుండు లొల్లియొక్కమహాసీయాస్త్రంబు నిర్మించె డెం
దమునన్ దా మధుకైటభాసురులు దానన్ గూలి రయ్యెస్త్రరా
జము నాకున్ లభియించె లోకములకున్ సంత్రాస మాఁ దత్ప్రియో
గముచే నంచది యేయ నెవ్వరిపయిన్ గైకొమ్ము నీకిచ్చెదన్.

60.

మ. అనుజా నీకిది గల్గినన్ లవణసంహారంబు దుస్సాధ్యమే
యని శత్రుఘ్నునకున్ బ్రయోగ ముపసంహారంబు మంత్రక్రమం

బును సాంగంబుగ నానతిచ్చి విశిఖంబు గూర్చితో నిచ్చి రా
మనృపాలాగ్రణి క్రమృతన్ బలికె శుంభత్వైధవాగ్గుంభనన్.

61

ఉ. ఆనిటలాక్షద త్తచటులాయతిశూలము కేలఁ బూనినన్
దానవునిన్ జయింపఁ బురదానవభేదికి నైన శక్త్యమే
దాని గృహంబునం దిడి ట్టుధావ్యథఁ గానల సంచరించుచో
వాని నెదిర్చినన్ జయ మవశ్యము నీ కగు లక్షణానుజా.

62

ఉ. ఆలము సేయ వచ్చె రిపుఁ డం చొకయించుక వాఁడెఱింగినన్
శూలము కేల సేమఱఁడు సు మ్మది నెమ్మది నుంచి దవ్వలన్
శాలేము డించి యొక్కఁడవు బాణశృపాణధనుర్ధరుండు నై
యాలవణుండు పోల్ వెడలినప్పుడె కప్పుము గొప్పతూపులన్.

63

ఉ. ఘోరశరాహతిన్ నొగిలి కుత్సితుఁడై పురిఁ దూఱఁబోయినన్
దూఱఁగ నీక యయ్యసురతో నని సల్పుయి నిల్పు మప్పుర
ద్వారముచక్కిఁ గన్తోఱఁగి వాఁడు గృహంబున కేఁగనేనియున్
బోంసఁ దెచ్చు నిచ్చలును బూజ లొనర్చు మహోగ్రశూలమున్.

64

క. అనిమిషమానసశూలం, బన దగుశూలంబు లేని యవసరమున శ
త్రుని గెలుపు మనుచుఁ బలుమఱు, ననుజా యెఱింగించినాఁడ నదిమఱవకుమీ.

సీ. ట్టుణములోపల నద్రిఁ జొకళించుజవంబునను మించుహయములు గాల్గువేలు
మణిహేమరుచుల రాహిణమేరువులు మీఱి దండి యాంధములు రెండువేలు
నింగితో నొఱయునుత్తుంగాంగకన్నూర్తి సరి లేనిమదసామజములు వేయి
విలయదుద్రుని నైన వెఱపింపఁగాఁజాలు వీరభటుల్ పదివేలమంది

తే. కొలువఁ గవినటగాయకకోటి వంది, మాగధసమూహమూరవ్యమణులదండు
వెంటరా లక్షవరహాలు వెచ్చమునకు, గొని మధునిపట్టణమునకుఁ జనుము నీవు.

క. సేనాధీశుల భటులఁ బ్ర, ధానుల బాంధవుల హేతులఁ దగురీతుల స
న్మానింపు మేమఱక తఱి, యైన పనుల్ గొనుము సముచితాదరణములన్.

67

క. వడి గలవా రని భటులను, బడలింపకు మనఘ నిఁడపయనంబుల మం
డెడు వేసవినిన్ విడిసిన, యెడలన్ బ్రజ డప్పినొప్పు లెఱుఁగుము కరుణన్.

68

మ. ధనలోభంబునఁ బోవ కుండెడు సుమీ తుడ్డి భటశ్రేణులన్
ధనమున్ రాజ్యము దుర్గముల్ భటులచేతన్ గాదె సంరక్షఁ జెం
దు నృపాలండు భటేతరుం డయిన శత్రుల్ చీరికిన్ గొందు రే
జనులున్ మెత్తురె హత్తునే విజయముల్ సంగ్రామరంగంబునన్.

69

ఉ. ఆతపతప్తు లైనసుభటాశ్వికహస్తపకాదికుల్ ప్రమో
దాతిశయంబుఁ గాంచ సముదంచితజహ్నుసూతాతటావనీ
జాతలతాగృహంతముల చాయల నిల్చిన ని శ్రమంబు త
చ్చీతలవాఁడపోతములచే నిక మీఁదటఁ బాయకుండునే.

70

మ. గగనోద్భవై దవాగ్నికీలికల స్క్రూ బాటి వారిస్పృహఁ
మృగతృష్ణల్ గని పోయి పోయి మృగముల్ మేనుల్ వడంకఁ దగఁ
జగతిఁ వ్రాలెడి జాలిఁ గన్గొనుచు భీష్మగ్రీష్మసంతాప మిం
కఁ గడం ద్రోయఁగలారు నీభటులు గంగాతీరవన్యాస్థితిన్. 71.

మ. భవదీయధ్వజసీవ్రజోత్థితరజోబాహుశ్య మగ్రేసర
చ్యవనాదివ్రతిరాజకెంజడలతో సంధింపఁగాఁ బోయి బా
హ్నువియుఁ వేగఁ గ్రమించి యద్దరిని సేనఁ డించి కాళిందిచే
రువ నొక్కండవె పొంచి యుండి లవణుఁ రోధించి సాధింపుమా. 72

క. ఎప్పుడు లవణునిఁ గూల్చితి, వప్పుడె నీవిజయలేఖ లనువు మిచటి కీ
వప్పనికిఁ దామసించినఁ, జెప్పెడి దే మంగకముల జీవము లున్నే. 73

క. అని పలికి పయనమునకుఁ, దినమును నిశ్చయ మొనర్చి తెలిపిన నతఁ డిం
పున బతి యానతి యిచ్చిన, యనువున సైన్యములఁ గూర్చి యాదివసమునన్.

చ. మునుకొని యవ్వసిష్ఠునకు మ్రొక్కి యతండు 'రిపుక్షయోఽస్తు తే'
యన ముద మంది తల్లులకు నందఱకు న్నతి సేసి వారిదీ
వనలు గ్రహించి స్వామి కభివందనముల్ ఘటియించి భక్తి వీ
జ్ఞాని మఱి యిద్దఱగ్రజలకుఁ బ్రణమిల్లి యథోచితంబుగన్. 75

ఉ. విఘ్నము లేక గెల్పు మరివీరుని నీ వని వారలుఁ గృపా
నిఘ్న మనస్కులై పనుప నెట్టన బ్రాహ్మణపూజ చేసి శ
త్రుఘ్నుడు పౌరకాంతలు విరుల్ పయిఁ జల్లఁగ తద్విషచ్చిరో
దఘ్న మహోజ్వలద్భటకదంబముతోఁ గదలెఁ హుటాహుటిన్. 76

లయవిభాతి. కదలి త్రిదశేంద్రవనకదళికల వంచుకొను
కదలికలహస్తములు చదలఁ బొదలంగా
మదకరులు ముం దరుగ మది నెదుగువేగములు
గదుర హయముల్ నడలయుదుటు గనిపింపఁ
జడలములు నలుగడలఁ బొదివికొనఁ దేరుగము
లుదిరిమలలో యనఁగఁ జెదర కరుదేరఁ
నదులు నిధులుఁ వనులు మొదలుగఁ గనుంగొనుచుఁ
ద్రిదినములలో నమరనది నతఁడు సేరెన్. 77

మానిని. చేరి దలత్సరసీజలసద్దసశీకరతుందిలశీతమనో
హరిసమీరవిహారములఁ శ్రమమాఱఁగ నన్నదియవ్వలికిఁ
భూరిరయంబునఁ బోయి తదంతికభూమిఁ జమూచయముల్ విడియఁ
బోరనఁ బుట్టను బుట్టినమానితపోవనమో యన చేరి రహిన్. 78

మాలిని. పరహితమతిలోలుఁ బ్రహ్మవిద్యావిశాలుఁ
బరమమునివరేణ్యుఁ బారతీకాభిగణ్యుఁ

సరసకవనదత్తున్ సత్కృపాంచత్కటాత్తున్
సురుచిరగుణజాతున్ జూచె వల్లీకజాతున్.

79

మ తైకోకిలము, చూచి లక్ష్మణసోదరుండు విశుద్ధబుద్ధివినముఁజే
యాచతుర్ముఖతుల్యుఁ గన్గొని యయ్య నే లవణాసురున్
భేచరాంతకు రామునాజ్ఞను గెల్వ వచ్చితి వేకువన్
లేచి పోయెద నేటి కిచ్చట నిల్చునే యని వేడినన్.

80

తరల, నగుచు నమ్ముని వల్లె నోసరనాథనందన నాయమే
బెగడుచున్ బెటవానిపోలిక భేదవాక్యము లాడఁగాఁ
దగదె నీగృహసీమ నీవు ముదంబుతో వసియింప నం
చగణితాదృతి సేమ మారసి యర్ఘ్యమిచ్చి కృపామతిన్.

81

మ, ఫలమూలాదు లొసంగి తృప్తి యొనరింపన్ బర్ణశాలాంతర
స్థలి నాత్మశ్రమ మాట నిల్చి పిదపన్ శత్రుఘ్నుఁ డవ్వూని కం
జలి గావించి మునీంద్ర యీవనములో జా లొంది యూపాభు ల
గ్గలమై యున్నవి యెవ్వ రిందు మఖముల్ గావించిరో నావుడున్.

82

ఉత్సాహ, ఆమునీంద్రుఁ డానతిచ్చె నయ్య లొల్లి సూర్యవం
శామృతాబ్ధిపూర్ణచంద్రుఁ జై తగున్ సుదానుఁ డన్
భూమిభర్త యొక్కఁ డవ్వీభుండు పుత్రకాంక్ష యెం
తే మదిన్ వహించి చేసె నెల్లధర్మకోటులన్.

83

క, మిత్రసఖుఁ డనంగ సంతటఁ, బుత్రుం డొకఁ డుద్భవించెఁ బుణ్యవశమునన్
ధాత్రీశుఁ డుక్కుమారుని, ధాత్రికే బలిఁ జేసి తాను దపమున కేఁగెన్.

84

క, ఆమిత్రసఖుండు శౌర్యజి, తామిత్రసఖుం డనంగ నలరుచు మృగయా
ప్రేమ నొకనాఁడు కానన, సీమన్ విహరించెఁ బాలముచెంచులు గొలువన్.

85

వ, మఱియును.

లయవిభాతి, హరుల హరియించుచును గరుల విరియించుచును
గిరుల ముఱియించుచును రురులఁ బోగొంచున్
ధరణివరుఁ డెల్లడలఁ దిరుగునెడ బెబ్బులుల
తెఱఁగునను దైత్యవరు లిరువు రలకానన్
బటచుమృగయాధముల నటుగ దిగ మ్రింగుచును
బరుగు లిడఁ జూచి యెట కరిగెద రటం చ
ద్వార కినిసి వింట నొకశరము దొడి యొక్కపులి
శిరముఁ దెగ నేసె బాలమరులు నుతియింపన్.

87

మ, హతశేషుండు నిజాకృతిన్ నిలిచి రాజాన్నిమిత్రంబు నా
హితునిఁ జంపితివే కదా మఱుతునే యిక్కార్థ మంచున్ దివో

- హితుఁ డైనన్ వెఱఁ గంది క్రమ్యతియతం డిచ్చో వసిష్ఠోక్తి స
త్కృతశాలల్ ఘటియించి చేసె హరిమేధంబుల్ బుధుల్ మెచ్చంగన్. 88
- క. ఆసనుయంబునఁ దొల్లిటి, యాసురుఁడు వసిష్ఠరూప మచ్చుపడఁగ సౌ
దాసుఁ గని సామిపాశన, మాసయ్యెడిఁ గలుగఁ జేయు మని యడుగుటయున్.
- ఉ. నిక్కము మాని యంచు ధరణీపతి నెమ్మది నెంచి పాచకుఁ
గ్రక్కునఁ బిల్వ నంపునెడఁ గన్గొని పాచక వేషధారి యై
యక్కుటిలుండు వచ్చి యతఁ డప్పని దెల్ప మనుష్యమాంసముఁ
దక్కక వండి తెచ్చి జననాథునిముందటఁ బెట్టి పోయినన్. 90
- మ. మనుజాధీశుఁడు భార్యచేత ముని కమ్మాంసంబుతో నన్న మిం
పునఁ బెట్టింప వసిష్ఠుఁ డల్లి తగునే భూమిపాశ యస్పృశ్య మా
మనుజక్రవ్యముఁ బెట్ట నీమదికి రమ్యం బైనయీమాంసమే
తినుచుఁ గ్రమ్మరు మన్న రాజు మదయంతీయుక్తుఁ డై దీనతన్. 91
- చ. కులగురుఁ జూచి మీరె మును గోరినఁ గాచకుఁ బిల్చి యర్హ మా
పలలము వండి తెమ్మనుచుఁ బంచితి వాఁ డది యెట్లు వండెనో
తెలియదు లెస్స చూడకయ తిట్టుట యర్హ మె యన్న నాతఁడుఁ
దెలిసె నదంతయుఁ బాలసుదిండి యొనర్చినమాయగా మదిన్. 92
- క. తెలిసి వసిష్ఠుఁడు భూవర, తలఁకకు నీయసురతనము ద్వాదశవర్షం
బులు ననఁ దొలఁగెడి నన నతఁ, డలిగి గురుఁ మరలఁ దిట్ట నంబువులుగొనన్. 93
- మ. మదయంతీసతి యడ్డమై విడుపు మోక్షామండలాధీశ చె
ల్లదు కోపంబు వసిష్ఠమానిపయి నేలా యింతమార్థ్యం బనఁ
బదభాగంబున డించె శాపజలముఁ బాదంబు లవ్వేడిమిఁ
గదిసెన్ గర్భరభావ మందునఁ దగెన్ గల్పాపపాదుం డనన్. 94
- క. ఆసాదాసుఁడు యాగము, నేసినచో, టిది యటంచుఁ జెప్పిన జటిలా
గ్రేసరు నుతిఁ జేసె సుమిత్రా, సతికడగొట్టుకొడుకు తత్సమయమునన్. 95
- ❦— జానకి పార్తిక్యాశ్రమంబునఁ గుశలపులం గనుట ❦—
- మ. ధరణీపుత్రియు నాఁటిరాతిరి శుభస్థానంబులన్ సద్గ్రహో
త్కరముల్ నిల్వఁగ వంశదీపకులఁ బుత్రశ్రేష్ఠులన్ గాంచె ని
ర్దురఁ దత్సంభవవేళఁ బూలు గురిసెన్ మ్రోసెన్ దివిన్ దుందుభుల్
దొరసెన్ జల్లనిగాడ్చు నల్లడల సంతోషించి రచ్చో ఋషుల్. 96
- క. మునిసుతులు వచ్చి రయమున, నినవంశునిచేవి సీత యిద్దఱుసుతులన్
గనియె నని విన్నవించిన, విని వల్లీకోద్యపుండు వేషకతోడన్. 97
- మ. యశముఁ విద్యయు భాగ్యముఁ బలము దీర్ఘాయుష్యముం గాంతు రీ
శిశువుల్ వుట్టినవేళ మంచి దనుచున్ శీఘ్రంబుగాఁ బోయి త

త్కుశలార్థంబుగ నమ్మునీశ్వరుడు రక్షోనాశమంత్రస్ఫుర
త్కుశసంఘంబు లవంబు నించి జటిలస్తామంబుతో నిట్లనున్. 98

క. ఈకుశలవముల మార్జన, మాకొమడుల కాచరింపుఁ డందున రక్షో
సికాదికభయ మడఁగును, జేకులు శుభ మనిన నటులఁ జేసిరి వారల్. 99

క. కుశమార్జితఁ డగునుతునకుఁ, గుశనామము లవజలములఁ గుశలియైన యా
శిశువునకు లవసమాఖ్యయుఁ, బ్రశమనిధి యతం డొనర్చెఁ బ్రఖ్యాతముగన్. 100

క. చంద్రాద్కులగతి నింద్రో, పేంద్రులవలె నాశ్వినులరహిం గుశలపు లా
సాంద్రతపోధనశాలిద, యం ద్రాసము లేక వెలసి రత్నజ్వలు లై. 101

క. పుత్రోదయము ధరిత్రీ, పుత్రీక్షేమంబు నత్తపోనిధి దెలుపఁ
శత్రుఘ్నుడు వినియారా, శ్రోత్రములు ఫలించె ననుచు సొంపు వహించెన్. 102

చ. హరిహాయదిగ్వధూమణియు సంత విభాకరుఁ గాంచె లక్ష్మణా
వరజుడు నిత్యకృత్యము లవారితనిష్ఠ నొనర్చి యమ్మునీ
శ్వరునకు మ్రొక్కి యాయన యొసంగెడిదీవన లొంది చెచ్చెరఁ
జరమదిశాభిముఖ్యవిలసత్పదవిఁ జనియెఁ జయార్థి యై. 103

చ. చని చని యేడునాళ్లకు రసాసతి గట్టెడునీలిపుట్టమో
యన హరినీలశైవలశశాంకకళంకకురంగనాభికా
భినవవిభాప్రభావములఁ బెంపగుభానుజఁ జేరి యన్నదిఁ
మునిఁగి కృతార్థుడై చ్యవనముఖ్యుల నక్కడఁ గాంచి వేడుకన్. 104

క. వారికి మ్రొక్కి ప్రియంబున, వారిచ్చుఫలాదికముల వారనిత్తుత్తుక
వారించి గతశ్రముడై, యారాతిరి చ్యవనుతోడ నతఁ డిట్లనియెన్. 105

—మాంధాత లవణాసురునిచేమృతుండైనకథను చ్యవనుండు శత్రుఘ్నునకుఁ జెప్పట—

మ. అనఘా యాలవణుండు మేటి యని మీ రానాఁడు మాన్వామితో
ననఁగా నేనును వింటి నైన శివదత్తాభీలశూలంబుచే
ననిలో నెవ్వరి నైన వీఁ డడఁచెనే యాచందముల్ గల్గినఁ
వినిపింపఁ దగు నన్న నాచ్యవనమానిశ్రేష్ఠుఁ డిట్లంచున్. 106

క. అన్నా యాలవణాసురు, సన్నాహముతోడఁ గదియఁ జని శూలముచే
మున్నాజిఁ బడినరాజుల, నెన్నంగా శక్యమే ఫణీంద్రునకై నన్. 107

క. వచ్చిననృపు లీతనిచేఁ, జచ్చిననృపు లెండఱో యసంఖ్యు లదేలా
మచ్చరమున లవణునిచే, నొచ్చెఁ మాంధాతయును వినుము వివరింతున్, 108

మ. యువనాశ్వుం డను రాజనందనుడు ధైర్యోదాత్తహేమాద్రి శా
త్రవశితౌక్షమవిక్రమక్రముడు మాంధాతృక్షీతీశుండు ము
న్నవనీనాథుల నెల్ల గెల్చి సురలోకాధ్యక్షు నిర్జించి య
ద్దివముఁ జేకొన నెంచి దండు వెడలెఁ దీవ్యత్పఠాపంబునన్. 109

- క. వెడలి కడవన్నగుబ్బలి, గడిచి దివికి మించి రాగఁ గాంచి మొగుల్ త
త్తడిజో డతని జయించుట, కడుభర మని యెఱిగి వచ్చి కపటమతి ననున్. 110
- ఉ. ఇమ్ముల భూమి శాత్రుల నెల్ల జయించి కదా సమర్థత
మమ్ము జయింప రావలయు మానవనాయక నీ కజయ్యుఁ డై
యమ్మధువుత్రకుండు లవణాసురుఁ డుండఁగ నెట్లు వచ్చినా
విమ్మెయి వాని గెల్వకయె యింద్రునిపై నన రాజు సిగ్గునన్. 111
- ఆ. వానిఁ దాఁకి పిడప వచ్చెద నీవీటి, కనిన నటులఁ జేయు మనుచు నింద్రుఁ
డరిగె నాకమునకు నవసింద్రుఁ డలుకతో, మధువనంబుకడకు మసల కేఁగి. 112
- చ. ఉపవనవీధి దండు దిగి యుద్ధతితో నొకదూత సంపిన
గుపితమనస్కుఁ డౌ లవణకొల్వనకుఁ జని వాఁడు వానిచే
నపహృతకాయుఁ డయ్యె నృపుఁ డంతట సంతకుమాడ్కి బేర్చి య
చ్చపలునిఁ జేరఁ బోయి దనుజాతకులాధమ పోర రమ్మనన్. 113
- తా. గంధేభంబు నెదుర్చు కేసరివలె గర్జింపుచు వాఁడు గ
ర్వాంధత్వంబున శూల ముద్దవిడి న్రేయఁ దచ్చిఖల్ గప్పిన
బంధువ్రాతముతో నమాత్యతనుజా ప్తశ్రేణితో సేనతో
మాంధాతృషీతినాయకుం డపుడె భస్మం బయ్యె నొక్కమ్మడిన్. 114
- ఉ. కావున వాఁడు ముమ్మెనలకై దువుఁ బూనినవేళఁ బోరికి
బోవకుమీ నృపాలసుత మున్నె సమస్తముఁ దెల్పినాఁడు రా
మావనిభర్త దెల్పవలెనా యింక మేమును రే పవశ్యము
నీవు జయింతు వాలవణుని నిదురింపుము నేడు నావునన్. 115
- క. ఆశత్రుఘ్నుఁడు చ్యవనుని, పేళలభావల ముదంబు బెయ్యుచు నిద్రా
వేశము జెందెడి సంతఁ గు, శేశయహితం దుదయశిఖరిశిఖరముఁ జేరెన్. 116
- ఉ. అంతకు మున్నె లేచి యతఁ డాహ్నికకృత్యములెల్లఁ దీర్చి య
త్యంతదయాప్రసన్నులగు నచ్చటిహానులకెల్ల మ్రొక్కి వా
రెంతయు వేడ్క శత్రుని జయింపు మటం చనుపక శరాసదు
ర్దాంతకృపాణతూణములు దాల్చి కళిందజ దాఁటి చెచ్చెరన్. 117
- క. మాధవుడేవికి నిర వగు, మాధవుపుర మెదుటఁ జూచి మది ధైర్యంబు
గ్రోధముఁ బెనఁగొన నుపవని, యాధాగ్రణి యతఁడు వేచి యుండెడివేశన్.

— శత్రుఘ్నుండు లవణునితోఁ బోరుట —

- మహాస్రగ్ధర. రవి పూర్వగ్రావముఁ జేరకయమునుపు సారంగసింహాశ్వవిద్వి.
ద్ధవయ్యోదాదిజంతుగ్రసనవిలసనాకాంక్ష గేహంబు వాసె
వివిధారణ్యాళి డాసె వెలయుమెకములక వేనవేలక హరింపక
లవణక్రవ్యాదిశాంతిక మసలక మరలక వచ్చె మధ్యాహ్న మైనన్. 118

సీ. సందిగ్ధ నిరికినసమదేభశాస్త్రాలఘోబలం బలుమాఘం గొటికికొనుచు
బలుపచ్చిపాలనుండి సెలవుల దిగజాఘ సల్ల నాఘక చాచి నాకికొనుచు
మదమ త్తచిత్తుండై పడఘట్టనలచేతః జెట్టులః బడఃబెట్టి మెట్టుకొనుచు
దేవతల్ డయ్యంగ దిక్కులు వ్రయ్యంగ నప్పటప్పటికి గిలాచ్చుకొనుచు

ఆ. నెదురులేక యూరి కే తెంచుచుధువుత్తు, ఘనతనూనిదద్ధకమలమిత్తు
నతికరాళవత్తు నగ్నిజ్వలన్నేత్తు, జూచి లక్ష్మణానుజుండు గినిసి. 120

స్తగ్ధర. తాచేతః మించుకోదండమున గుణరవాహంబరం బొండః జేయన్
నీచుం డాదైత్యుః డల్కన్ నెగఁకుశిఖిశిఖల్ నేత్రకోణంబు లానన్
జూచేన్ బోద్ధిర్బ బాహున్ శుతిపథగతచక్షుఃసయోజన్ శిఖావ
ద్రోచిస్తుల్యాత్మపూర్ణోద్ధరశంధిని శత్రుఘ్ను శత్రుఘ్ను సంతన్. 121

ఉ. చూచి కరాళవత్తుఁ డగుచున్ గడు బెట్టుగ నవ్వి త్రోవలో
వేచి కరంబునందు నొకవిల్లును దూపులుఁ బూని యున్ననిన్
జూచిన నాజికి దొడరి శూరతఁ జూపఁగ వచ్చినట్లుగాఁ
దోచె భవాద్యశుండాకొ యెదుర్కొని నన్ను జయించువాడనిన్. 122

ఉ. ఈవెడబుద్ధి నీకె జనియించెనొ యేజడుఁ డైన దెల్పెనో
హా విధిఁ ద్రోయ నీకు వశమా లవణాసురుబారిఁ బడ్డవా
రీవఱ కెవ్వరైన మనిరే యింక నూర్వద బ్రహ్మ లాగినన్
జావక పోదువోటు కొనసాగునె నీవిలువిద్య లిచ్చటన్. 123

క. దివమును మెకములయెఱచిన్, దినినయరుచి వాయ నేడు దినఁ గలిగెఁ గదా
మనుజాధమ నీమాంసం, బని పలికెడులవఁకు జూచి యశాఘ గఱచుచున్.

క. కటతటము లదరఁ గన్నులఁ, జటచిట నిష్పకలు చెదరఁ జిలుపచిలుపచె
మ్మట లొడలఁ గడలుకొన న, కుట్టిలునకు నుమిత్రపిన్నకొడు కిల్లనియెన్. 125

ఉ. ఈ వొకపోటుబంటువలె నెన్ని దుడుక్తులు వేరె దోరి దు
ర్భావ మదించి మున్నటిన్నపాలురయట్లనె నన్ దలంచితో
రావణుఁ బుత్రమిత్రనికరంబులతో ననిఁ ద్రుంచినట్టి రా
మావనినాథుతమ్ముడఁ గృతాంతుడ నీ వెటువోయె దింకిటన్. 126

శా. శత్రుఘ్నాఖ్య యథార్థ మై రహి వహించన్ దేవభూదేవతల్
విశ్రాంతిఁ జెంద నింక సమర్థున్ నేఁడు ఖండించి నీ
గాత్రం బిచ్చటికంకగృధ్రములపాల్ గావించుఁ గుంభీనసీ
పుత్రా దుష్టచరిత్ర నిల్వు మనినన్ భూరిక్రధావేశుఁ డై. 227

శా. ఆరక్షోవిభుఁ డార్చుచున్ బళిర లంకాధీశు మన్తాతులున్
బోరన్ గూల్చిన రాముసోదరుడవే పొమ్మైన నాకోర్కి యీ
డేతన్ నిన్ భవదగ్రజా ప్రహితకోటిన్ గూడ నే డంతకున్
జేరన్ బంచెద నిల్వు మంచుఁ బురికిన్ శీఘ్రంబునన్ బోవఁగన్. 128

- మ. అలుకక లక్ష్మణతమ్ముఁ డడ్డమయి యారా యోరి దోపాట మా
ర్పలుకుల్ పల్కి జాణింగిపోయెదవు రారా నిన్ను శత్రుఘ్నుఁ డి
క్కలనక గూల్పక యేల పోవిడుచు బింకం బాడి భీరుండ వై
తలఁగక నవ్వరె లోకు లంచుఁ దెగడక దర్పించి వాఁ డుద్ధతిన్. 129
- చ. పలికినపల్కు లోజనపాలకులాధమ యాత్మ నిల్పరా
కలిగెడిఁ దత్ఫలం బనుచు గ్రక్కున శాహువులప్పళించుచుక
కిలకిల నాచ్చుచుక జెలఁగి కేరుచు నొక్కవిశాలసాల మ
గ్గల మగుబల్లితోఁ బెటికి కైకొని వక్షము చూచి వైచినన్. 130
- క. అదరక శత్రుఘ్నుం డది, పదితునియ లొనర్చెఁ బంచభల్లప్రహతిక
మద మెత్తినటుల వాడును, వదలనిరోషమున వృక్షవర్షము గురిసెన్. 131
- చ. కురిసెడువృక్షవర్షమునకుక వెనుదీయక భానువంశజం
డుదుతరసాయకత్రయము నొక్క మొగిన్ నిగిడించి యార్చినక
గురిసెడి నార నీవిశిఖికోటులు సాలము లంచు నశ్వముల్
గురిసె విరోధి వజ్రశరకోటి నడంచె నతండు గ్రమ్మటన్. 132
- క. “తేనాభారము ద్రుంచం, గా నీభార” మనినట్లు కంటకుడు వడిక
నానాతరువులు వైచిన, మానక యతఁ డడంచె నిమిషమాత్రములోనన్. 133
- క. తుమురైన శిలలపొళ్లును, గుమిగొని తుత్తునియ లై న కుజశకలంబుల్
సమరోర్వి నిండికొనఁ ద, త్రమయంబున సమసె నచటిసాలములెల్లన్. 134
- ఉ. చేరువచెట్టు లెల్ల సరిసేసి నిశాటుఁడు భానుజాసరి
త్తీరమహీరుహావళులు దెచ్చుఁ బయిక్ బడవైచుఁ గ్రమ్మటక
దూరము వోవ నేడఁ బురి దూఱునొ వీడని యక్కమాఱుడుక
సారెకు రామదత్తఘనసాయక మేయఁ దలంచుచుండఁగన్. 135
- ఉ. అంతట నేమటించి లవణాసురుఁ డొక్కకుజంబు దెచ్చి దు
ర్దాంతరయంబునక శిరము దాఁకఁగి వ్రేయ నతండు నొచ్చి వి
శ్రాంతి నహించి మూర్ఛిత సురల్ మనులుక బెగడొంది రప్పరగ
కాంతలుఁ జాలిఁ జెందిరి జగంబులు కంపముఁ బొందె నయ్యెడన్. 136
- చ. అది మృతిగాఁ దలంచి రివుఁ డార్చుచు నేటికి శూలమింక న
న్నె దిగినవైరి గచ్చె నని యెల్లమృగంబుల భూరిమాంసముల్
ముదమున మెక్కుచున్నయెడ మూర్ఛ దొలంగినఁ గన్న విచ్చిపే
రుదుటున లేచె లక్ష్మణసహోదరుఁ డుత్సవ మందె లోకముల్. 137
- వ. ఇతైఱంగున మూర్ఛదేటి యింద్రజిద్వీరారికూరిమిఱోబుట్టువు దనకటైదుట
బలుచట్టులు చెట్టులు పట్టుకొని పదఘట్టనల నిలాతలం బిట్టట్టువడఁ బఱ
తెంచుచున్న మధుదైత్యపట్టభద్రపట్టిక గనుంగొని వీరరాద్రరసంబుతో నంగ

మంతంతకు నుష్పంగఁ బ్రశయగాలాంతకు తెఱంగున న్ననిపించి నిటలతటంబున వికటతరంబుగాఁ గుటిలభ్రాకుటిఘటిల్లఁదటిల్ల తాపటులచటులద్యుతులకు దండ యగుకోడుండంబు సారించి నిమిషమాత్రంబును సైరించక వైరించనహాయచం చద్దపదంచలచంచలావిభా ప్రపంచవంచనాచుంచు ప్రాచిత కాంచనసంఘటిత పుంఖప్రభాధురీణంబు నరీణ తేజోవిభవాధిక మధుక్తైటభప్రముఖ నిఖిలబర్హిర్దుఖి కంటకకంఠలుంతనక్రియా చమత్క్రియాభిమత్యైత్యైత్యసంపత్ప్రభాణంబును సకలభవనగ్రనవ్యసనాత్యుదాత్తలీలావిలోల కాలమృత్యు కరాశవక్త్రాభీల దంష్ట్రాంకురి ప్రమాణంబును బ్రమాణప్రభావవైభవాధిగృత చక్రశూలాదినా నాదేవతాశ్రేణిపాణికృపాణంబు నగు నారానశాంతక ప్రసాదాసాదిత నవ్యబాణంబు తూణంబు వెడలఁ దిగిచి లవణాసురుప్రాణంబు లవహరించు గుణంబున గుణంబునఁ గూర్చిన శతకోటిమార్తాండమండలోద్దండతరకిరణస్ఫురణలఁ గ్రేణి సేయుతదఖండితదృష్ణండలంబు దిష్ణండలంబు నిండుకొని చూడఁ గూడక చూపు లకు మిటుమిట్లు గొల్పుటయు ననల్పకల్పక్షయక్షయ్యతరాశుశుక్షణిజ్వాలి కామాలికలో యని భీతులయి గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాది దేవతలు దేవతా శ్రేష్ఠ్యం డగు పరమేష్ఠికడకుం జని వినతులై యిట్లని విన్నవించిరి. 138

మ. జగముల్ మింగెడిదుద్రుతేజము జగత్సంహారఘోరాన్ని యో జగదుద్యాపనభాస్కరప్రభయో నా శత్రుఘ్న జాణార్చి ము జగముల్ గూల్చు తెఱంగునఁ వెలిఁగెడిక సర్వేశ యిం కేవిధం బగునో లోకము లుద్ధరింపఁ గదవే యన్న విభాత్యం డనున్. 139

మ. భయ మేలా సురలార తొల్లి హరి యాబాణంబుచే దైత్యరా ఙ్గయముల్ పెక్కు వహించె నవ్విశిఖమే శత్రుఘ్నఁడు బూనిదు ర్జయలీల లవణు వధించు నిక మీసంతాపముల్ మాన్పు ద ద్దయు సౌఖ్యంబు వహించు నన్న జని దత్సహంబుతో దేవతల్. 140

— శత్రుఘ్నండు లవణాసురుని సంహరించి తత్పురంబు సేటట —

మ. అల శత్రుఘ్నఁడు నివ్విధంబునను దివ్యాస్త్రంబు సంధించి పే రలుకఁ దైత్యునిఁజొమ్ము లక్ష్మ్యముగ సేయఁ జావలికల్ దిక్కులఁ వెలయఁ శత్రుని ఁజొమ్ము దూటి యిలయఁ భేదించి పాతాళవా సులకుఁ భీతి యొనర్చి క్రమ్మఁ బొదిక జొచ్చె నురల్ మెచ్చఁగన్. 141

క. బాణము వెడలినయప్పుడె, ప్రాణంబులు వెడలి దనుజపతి పవనహత ఖోణీధ్రమువలెఁ గూలెక, ఖోణీస్థలి జగము లెల్లఁ జోద్యముఁ జెందన్. 142

తోటకము. ఇలపై లవణాసురుఁ డిట్లాలుగఁ, గలకాలము వానియగారమునఁ వలనొప్పెడు ముమ్మెనవాల్ శివుచే, నలువొందెడు శూలమునఁ గలసెన్. 143

క్రొంచపదము. తావులుమీఱఁ బూవులవానల్ దళచుగఁగురియఁగఁదతఘనభేదుల్ గ్రేవలమ్రాయఁ గేవలగీతక్రియలను వనితలు గిఱిగొని యాడఁ

దేవతలెల్ల తీవి ఘటిల్ల స్థిరమతిఁ గొలువఁగ దివిజవిభుండుఁ
బావకముఖ్యాశావిభుయుక్తి బగతుని నడచిన ప్రభుఁ గనవచ్చెన్. 144

తే. అపుడు బ్రహ్మరి దేవర్షు లాది యైన, ఘనులు శత్రుఘ్ను దీవించి కౌతుకమున
రావణుని సంహరించినరాములొగడి, నటులఁ బొగడిరి దేవేంద్రుఁ డతనికనియె.

పణవవృత్తము. తీతఁ మారులదిగు లివ్వేళఁ, జేరె మాకును జరసాఖ్యంబుల్
దేతఁ లోకుల దినగండంబుల్, మితఁ సేబలిమి యమేయం బై. 146

క. నచ్చితిమి నీప్రతాపము, హెచ్చితిమి భవద్దయాసమృద్ధిని నిన్ను
మెచ్చితి మొకవరమియ్యఁగ, వచ్చితి మసఘాత్త యడుగవలయు నటన్నన్.

మ. అల శత్రుఘ్నుడు శక్రముఖ్యులకు సాష్టాంగంబు లర్పించి యం
జలి గావించి మహాత్ములార భవదంచత్పాదముల్ గొల్వఁగాఁ
గలిగె జాలదె యైన నిమ్మధునిపోల్ గన్నొన్నఁ దొల్లింటికం
పె లనత్సంపద మీఱఁ జేయుతమి పుట్టె గల్గ నిం డట్టులన్. 148

మ. అనినఁ నీవు దలంచినట్టు లతిరమ్యం బై ధరాస్వర్గమో
యన నింపొందెడు నిష్కరం బనుచు వా రంతర్ధిఁ జెందఁ ముదం
బున శత్రుఘ్నుడు శత్రుసంహరణ మాప్రాప్తే రఘుస్వామికిఁ
వినిపించె దగువారిఁ బంచి హితమంత్రిత్రేష్టు లేతెంచినన్. 149

అ. వారి నాదరించి వచ్చినసేనల, గలయ విజయసూచకంబు లైన
పటహగోముఖాది బహుళవాద్యంబులు, బోడుగలఁగ మధునిపురము సొచ్చె.

తే. చొచ్చి యచ్చటిప్రజలకు సాం పెసంగ, నిర్జనం బైన మధునిమందిరముఁ జేరి
ధనమణినువర్ణ వస్తువాహనములెల్ల, జేకొని సునీతి రాజ్యంబు సేయుచుండె.

వ. అప్పుడు. 152

సీ. దివసప్రభుశతప్రథితభాప్రచయదీప్రకనక ప్రచురవప్రగణము గలిగి
ఘనయాధపథరోధకలనాధరితభూధరవిధాధవళసౌధరాజి గలిగి
నరభేచరవిలోచనముదాచరణసూచకమణీచయకృతాచలములు గలిగి
సుపచేలిమఫలాశిశుకశారినమదాళిఘనకేళివనపాళికలును గలిగి

తే. రంగదుత్తుంగతరగోపురములు గలిగి, కలితగృహవర్గవిపణిమార్గములు గలిగి
వికచకల్హారహరిదీర్ఘికలు గలిగి, పొలిచె శత్రుఘ్ను వలన నప్పురవరంబు, 153

క. బేహదులు మితనత్య, వ్యాహదులు వచ్చి నిలిచి వలసినవస్తు
వ్యాహములు నించి రప్పురి, నాహరిదశ్వాన్వవాయునాదృతివలనన్. 154

మ. తనప్రోల్ స్వర్గమె యంచు సందఱును సందర్శింప ధర్మస్థితఁ
జనులఁ బ్రోచుచు లేమియుఁ దెవులు హృత్సంతాపముఁ దాన మె
వ్వనియందుఁ గనిపింప కెల్లప్రజలుఁ వర్ధిల్లఁ బండ్రెండు హా
యనంబుల్ రాజ్యముసేసి రామపదవీక్షాకాంక్షి యై యంతటన్. 155

— శత్రుఘ్నుండు శ్రీరామపాదసేవాధి యై యయోధ్య కరుణించి మరల చనుట —

మ. సుకణాంభోధుల మంత్రిపుంగవుల నచ్చో నుంచి యంచన్వతిక్
దగువారిక్ దనవెంటఁ బెట్టుకొని రక్ష్యస్త్యందనారూఢుఁడై
నగరావాసుల నెల్ల వీడ్కొని ప్రయాణవ్యాప్తిఁ గొన్నాల్లకుక్
మిగులక్ వేడుకఁ జేరె నాఘనుఁడు వాల్మీకాశ్రమస్థానమున్. 156

తే. చేరి వాల్మీకులకు నతుల్ సేసి యాతఁ, డంచితాశీర్వచన్మున్నున్ ది నాదరించి
యిచ్చు సర్వాదికములు గ్రహించి శ్రాంతి, దొరికి పరిజనయుక్తి శత్రుఘ్నుఁడలరె.

ఉ. అమ్మనిచంద్రుఁడంత డయ నాతనిఁ గన్గొని పల్కె నెల్లలో
కమ్మలయుక్కుము ల్లయిన కంటకునిక్ దృణలీల నొక్కబా
ణమ్మనఁ గూల నేసితి వనంతభుజాబలశాలి వెంచఁగా
నిమ్మహి నీకు సాటి గలరే శరకౌశలి లక్ష్మణానుజా. 158

ఉ. ఇం కొకనాటికిక్ లవణుఁ డీల్లునె లోకులబాధ దీటునే
శంక దొరఁగి వీని ననిఁ జంపెడిశూరుఁడు భూమిఁ బుట్టు నే
యంకిలి లేక యుండుదురె యంచుఁ డలంపుదు మాతలంపు నీ
వంక ఫలించె నేడు బుధవత్సల నిన్ను నుతింప శక్యమే. 159

ఉ. రావణుఁ డ్రంచునాఁడు రఘురామునకుక్ బహుశప్రయత్నముల్
గావలసెక్ దశాననునికంటె మహోద్ధతుఁడై యనేకులక్
భూవరులక్ హరించినరిపుక్ నిమిషంబునఁ ద్రుంచె నంచు న
ద్దేవసభక్ సురేంద్రుఁడె నుతింపఁగ వింటిమి నిప్రభావముల్. 160

చ. లవణునితోడ నీ వవికలస్థితిఁ బోరెడువేళ మేము వా
నవుకడ నుండి చూచితిమి సర్వము సిద్ధుతి యంత యొప్పునే
యవునవు నీకె చెల్లు నని యక్కునఁ జేర్చి శిరంబు మూర్కొనెక్
బ్రవిమలచిత్తుఁడ త్రపసి పంక్తిముఖాంతకున్నతమ్మనిన్. 161

చ. ఇటువలె నాదరించి జటిలేశ్వరుఁడప్తబలాధిభాసుహృ
ద్భటయుతుఁడై నయాతనికిఁ బక్వఫలాదులఁ దృప్తి చేసి చెం
గటియుటజంబునక్ నిలువఁగా సెలవిచ్చిన నక్కుమారుఁడ
చ్చట వసియించె భృత్యు లుపచారములక్ శ్రమముల్ హరింపఁగన్. 162

వ. అయ్యవసరంబున. 163

సీ. ఉడునుధారసధార లొలికెడుచందాన సరసస్వరన్నూర్తి సంఘటిల్లఁ
దిన్నగాఁ దావిపూఁదేనె సోనలు మించువిధమునఁ దానముల్ విస్తరిల్లఁ
గండచక్కెరపానకమ్ములు ప్రవహించురిహి ఘనరాగముల్ రక్తి గుల్క
విరివి యై చెఱుకుపాల్ వెల్లువ వాతెడిక్రమమున నాలాపగతులు వెలయఁ

- తే. గవలు కవవీణె లూని ద్రాక్షాఫలౌప, మానమానితవాల్మీకిమానిరచిత
చారురామాయణశ్లోకసమితి గాన, లీలః బతియింప శత్రుఘ్నుఁ డాలకించి. 164
- క. ఆచుధురార్థవిగుంభన, లామృదువర్ణానువృత్తు లాపదసంద
ర్భామితకౌశలి యావా, క్షాప్తిమ్యాము నెంచి యతఁడు పరవశుఁ డయ్యెన్. 165
- క. పరవశుఁ డగుఁ దెలియున్ గ్రమ్మట విని తల యూఁచు నింతమాత్రము సీతా
వరపుత్తు లి త్తపోనిధి, కరుణన్ మనిరి గద యనుచుఁ గాతుక మొందున్. 166
- చ. అతని నిజావు లదృశ్యతరసాబ్ధి మునింగి నిజంబొ స్వప్న మో
క్షీతి నిటువంటిగానములు సేయఁగ వింటిమె వీర లెవ్వరో
యతివరుఁ జేరి వేడ దగు నయ్య యనన్ బరమాదృశ్యతంబు లి
య్యతివరుపాల నున్నయవి యారయ నెంతటివార మంచనెన్. 167
- క. శత్రుఘ్నుఁ డిటుల సీతా, పుత్రులగానమును వేడ్కఁ బొంది వినుచు నా
రాత్రి గడపె నర్థక్షణ, మాత్రముగా నంత భానుమంతుఁడు వొడిచెన్. 168
- చ. దివసముఖౌచితక్రియలు దీర్చి మునీంద్రుఁ డనుజ్ఞ యియ్యఁగా
నవినయవృత్తి వీడుకొని సైన్యముతోఁ జని లక్ష్మణానుజం
డవిరళవేగలీల రవి యంబరమధ్యముఁ జేరునంతకున్
రవికులనాథుఁ డేలెడిపురంబు గన్గె నయనోత్సవంబుగన్. 169
- వ. ఇతైతంగునం గనుంగొని యభంగహర్ష తరంగితాంతరంగంబునం బురలక్ష్మీకిఁ
గరాంబుజంబులు ముకుళించి సముచితప్రకారంబునం బ్రవేశించి. 170
- సీ. సామజహయభలస్యందనావళులతో నెడనెడ సామంతు లెదురుకొనఁగ
భూసురాశీర్వాదపుణ్యనాదములతో వందిమాగధులకై వార మొలయఁ
గమసీయఘృణిమణికంకణకర్పణన లై చెలులు మేడలనుండి సేన లొలుక
నబ్బమండలపాండురాతపత్రములతో ముందర బలుటెక్కిములు రహింపఁ
- తే. బారు లాడాడఁ బాడగని బ్రస్తుతింపఁ
బటహబహువాద్యరవముతోఁ బ్రజలయులిపు
మీఱ మొగసాలముందరఁ దేరు డిగ్గి
శిరముపై నంజలి ఘటించి సరగ నతఁడు. 171
- చ. కొలువున కేగి రామనృపకుంజరుపాదయుగంబు మస్తకం
బాలయఁగ మ్రొక్కి శత్రుపురినుండియుఁ దెచ్చినదివ్యరత్న రా
సులఁ దగుకాన్క సేసి పరిశుద్ధమతిన్ గరముల్ మొగిడ్చి చూ
పులు ఛలియింప స్వామి మొగమున్ గనుగొం చట నిల్చి యిట్లనున్. 172
- ఉ. దేవరయాజ్ఞ శత్రుని వధించి తదీయపురం బుదంచిత
శ్రీ విలసిల్లఁ జేసి పదిరెండుశరత్తులు వాసి యుండితిన్
గావున మీపదాబ్జములు గన్గొన వచ్చితిఁ దాళ శక్యమే
యావును బాయుక్రేవువలె నచ్చట నొంటిగ నిల్చి నావుడున్. 173

సీ. నగుచుఁ దమ్మునిఁ జేరఁ దిగిచి కౌఁగిటఁ జేర్చి వసుధేశుఁ డను నేల వగవు వత్స
యరిశిక్షయును ధరాపరిరక్షయును జేయ కూరకుండఁగ డ్మత్రియునకుఁ దగు నె
యచితకృత్యము మాన్ప నోడియుండుటగాక నినుఁబాసి మేమైన నిలువఁగలమె
వలసినయపు డిందు వచ్చి తల్లుల మమ్ముఁ జుట్టల మిత్తులఁ జూడ రాదె

తే. తామసింపక స ప్రరాత్రములు మాత్ర, మిచట వసియించి పురి కేఁగు మింతతడపు
రాజు లేకున్న రాజ్య మరాజక మగు, ననినఁ బతియాజ్ఞ శిరమున నతఁడు పూని.

చ. భరతుని లక్ష్మణుం గదిసి భక్తి నతుల్ ఘటియించి వారియా
దరణము గాంచి ప్రేమమునఁ దల్లుల కెల్ల నమస్కరించి త
త్పరమహితోక్తులఁ దనరి బంధుల నాపుల మంత్రులఁ ధరా
మరుల యథోచితక్రియల మన్ననఁ జేసి యనంతరంబునన్. 175

చ. ఇనకులుఁ డానతిచ్చినటు లేడుదినంబులు నిల్చి యవ్విభుఁ
డనుమతి సేయఁగాఁ బయన మై జననీబుధబంధుకోటి వీ
డొని భరతుండు లక్ష్మణుఁడుఁ గూర్చిని వెంబడి వచ్చి పంపఁ జ
య్యన నతఁ డయ్యెడఁ సబలుఁ డై చనియెన్ నిజరాజధానికిన్. 176

క. ఈశత్రుఘ్నునికథ యే, ధీశాలులు వనిన హితమతిఁ జదివిన స
త్కౌశలి వ్రాసిన శత్రువి, నాశన మగు రాజ్యమును ధనమ్ములుఁ గలుగున్. 177

ఉ. అల్లవణారి యిట్లు చని యాత్మపురీజను లుల్లసిల్ల సం
పుల్లమనస్కతఁ ధరణిఁ బ్రోచుచు విశ్రుతకీర్తియుక్తి రా
గిల్లియు నర్హభంగి శ్రుతకీర్తిమనోరథపూర్తి సేయుమఁ
తుల్లకు లార్చిఁబెంచుభయజూర్తిపడఁ దగు ధర్మమూర్తి యై. 178

ఉ. అక్కడ నక్కడానిమలయంతటిదైర్యముఁ బూని రామభూ
భుక్కులచక్రవర్తి క్రతుభుక్కుల సర్వసుదృక్కులఁ సుమ
స్రక్కుల సాధువాక్కులఁ బ్రసన్నతతో నిగిడించి సత్క్రియా
భాక్కులుగా ధరాజనులఁ బాలన సేసె సదృక్కు లా ననన్. 179

సీ. శ్రుతిమర్తము లెఱింగి సుస్థిరాంతర్యాగవిమలు లై బ్రహ్మభావమున మించి
యధిగతధర్మ లై యరినాశ మొనరించి యాశలు గెలిచి బ్రాహ్మణులఁ గొలిచి
పరమార్థవంతు లై సుదుచిరాష్టాంగసంగతి గాంచి రాజయోగము వహించి
తగుశాస్త్రములు నేర్చి ద్వంద్వసహజు లై తెలిసి మహార్యసేవలు ఘటించి

తే. బ్రాహ్మణక్షత్రియోరవ్యభటులు యోగి
జనులవలె మించ జగతి ప్రశస్తసస్య
వతి యయి ఫలింప నెలమూడువాన లెచ్చ
రాజ్య మొనరించుచుండ శ్రీరామవిభుడు.

—౧౧౫ వృద్ధవిప్రమిథునంబు మృతుఁ డగుకుమారుని రామునివాకిట వైచి విలపించుట —౧౧౬

చ. కతిపయమాసముల్ చన నొకానొకనాఁ డసకృద్విలాపవి
స్తితజన మశ్రువారిపరిషి క్తకపోల మురువ్యథాభరా
నత మొకవృద్ధవిప్రమిథునంబు మృతుం డగుపిన్నపాపనిఁ
వితమఱి కొంచు వచ్చి రంఘువీరునివాకిట వైచి దీనతన్. 181

క. హా సుకుమార కుమారక, హా సుగుణనిధాన నీకు నర్హంబగురా
గాసిపడఁ జేసి మమ్ము, బాసి చనఁగ నేమితప్పు పాటిలఁ జెపుమా. 182

చ. మతి గలనిన్ను వంటిసుకుమారశిరోమణి మమ్మువంటిదు
రత్నలకు నేల దక్కు బహుమాత్రసపర్య లొనర్చి యెల్ల దే
వతలను గొల్చి నిన్నుఁ గని వంశము నిల్చె నటంచు నేము న
మ్మితి మెద ని న్న కాలమున మృత్యువు మ్రింగు తెఱుంగమే సుతా. 183

ఉ. ఎక్కడఁ జొత్తు మేది తెరు వెవ్వరు ది క్కుగువార లింకనో
చక్కనితండ్రి పాదజలజఃబుల గజ్జెలు మ్రోయ ముందు మా
చక్కి నటించు విప్పు డొకసారియు నాడవు మాటలాడ వా
మక్కువ యెందుఁ బోయె ఊణమాత్రములో నెట కేఁగి తియ్యెడన్. 184

ఉ. అక్కట యెదువర్షములయర్భకుఁ డెక్కడ మృత్యు వెక్క డే
దిక్కున నిట్టివిత గలదే తలిదండ్రుల కౌర్వదైహికం
బెక్కడఁ బుత్రు లుండి ఘటియింపుదు రాత్త జశోకవహ్నిచేఁ
బొక్కుచుఁ దండ్రి సేయునొకొ పుత్రునకుఁ దహనాదికృత్యముల్. 185

క. శిష్టనుతధర్తనిధి జన, తుష్టికరుఁడు రాముఁ డచ్యుతున కెన యండ్రా
దృష్టాంతము పుత్రక నీ, దిష్టాంతమువలనఁ దెలిసితిమి మృష యనుచున్. 186

మ. ధర వర్ణాశ్రమధర్తరక్షణము వేదప్రోక్తమార్గంబునఁ
ధరణీనాథుఁ డొనర్పఁడేని యతఁ డాధర్తచ్యుతిఁ బుట్టుని
మృరపాపంబుల కెల్ల నెల్ల యగు నచ్చో రాజదోషంబునఁ
దొరయుఁ భూజనకోటి కిట్లు లపమృత్యువ్యాధిబాధావళుల్. 187

వ. అని సతీయుతుండై పరాసుం డగునుతునిమోఁదం బడి ధరాసురుండు విలపించి
ఖరాసురాంతకు నుద్దేశించి మఱియు ని ట్లనియె. 188

ఉ. ఆసురభీకరుం డినకులాగ్రణి రాముఁడు రాజ్య మేలఁగా
భూసుర బాలకుండు మృతిఁ బొందె నటం చనుమాట వాసితో
సీసహజన్ము లాశ్రితులు నిన్ను భజింపఁ జిరాయురున్నత
శ్రీసుఖయుక్తి రాజ్య మొనరింపుము సొంపున రామభూవరా. 189

క. ఇత్వాకువంశజులు శౌర్యక్షేత్రగ్రీవు లవని నరయఁగ శిశుమృ
త్యుక్షేత్ర విన రమోఘ, ప్రత్యేకన సీతరమునఁ బాటిలె నదియున్. 190

- ఉ. సత్యము ధర్మము దయయు త్వాపతి దాల్చిన నిట్లు బాలుర
మృత్యువు చెందునే యింక నదేటికి బాలుని కగ్నికృత్య మా
చిత్తమే మేము సేయుట త్యజించెద మీవెత దీఁక బ్రాణముల్
హత్యలు మూడును బొరసి యయ్య సుఖంపు మటంచు నాడఁగన్. 191
- క. ఆపలుకులు విని భయపరి, తాపపరీతాత్ముఁ డగుచు దాశరథి కృపా
కూపాదుం డాపాటుని, పాపని బ్రతికించుతమి సభకు వచ్చె వెనన్. 192
- క. హితుల బురోహితుల మహీ, పతుల మహామతులఁ గృతుల భ్రాతృసుహృత్సం
తతుల గుణాన్వితుల నిజా, శ్రీతుల బిలిపించి చింతఁ జేయుచు నున్నన్. 193
- సీ. సంపర్తజలరాశి జానుదఘ్నంబుగా మనినమార్కంజేయమునివడుండు
ఫాలలోచనునితోఁ బ్రతిఘటించి బదాంబుజమునఁ గన్గొన్న గౌతమతపస్వి
నిస్సంశయజ్ఞాననిధులలోఁ దొలుతఁ గీర్తింపఁగా దగువామదేవమాని
భక్తిప్రపత్తిసంపత్తియు గానవై శారద్యమును గన్ననారదుండు
- తే. మఱియు జాబాలికాశ్యపమండపాల, కణ్వకాత్యాయనాత్రిమాద్గల్భభృగువ
సిష్ఠముఖ్యులు శిష్యప్రశిష్యసహిత, లగుచు వచ్చిరి రఘువరు నాత్మ యెఱిగి.
- క. సభయు లయి లేచి రప్పడు, సభఁ గలవారెల్ల రామచంద్రుండును ద
త్సభ సన్తునిరాట్పదముల, కభివందన మాచరించి యానందమునన్. 195
- క. ఉచితాసనముల నునిచి స, ముచితార్చావిధు లొసంగి యుచితజ్ఞాంజ్ఞ
రుచిరాననకశిబింబ, ప్రచురతరసుధాయమాన భాషల ననియెన్. 196
- చ. అరుదుగ గోచరింపనిపదార్థము లైన మనగిప్రబోధవి
స్ఫురణల మీ రెఱుంగుదురు పుణ్యతపోనిధులార యీధరా
మరునికుమారుఁ డేమిటికి మ్రందె నధర్మము లెట్లు చెందె ని
ద్ధరణి ననక యథాతథసుధామధురోక్తుల నారదుం డనున్. 197
- మ. అవసీదేవత లెల్ల నంచితపస్యాసక్తియుఁ సత్త్వమా
త్తవివేకంబు వహింపఁగాఁ గృతము ధర్మస్ఫూర్తి మించుక జరా
యువు నారోగ్యము నెప్పుడుక గలిగి భూయోధైర్యగాంభీర్యవై
భవయుక్తిక బ్రజ యొప్పు నయ్యుగమునక బాణౌకృతోద్వీసుతా. 198
- సీ. ఆకృతయుగమున నలరుఁ జతుష్పాదచారి యై ధర్మంబు జనవరేణ్య
త్రేత సత్యపదంబు తెగి పదత్రయగామి యగుత్తత్త్రియులతపం బవుడు తఱచు
తమతపోమహిమల ధరణీజనులఁ బోతు రాయురారోగ్యభాగ్యములు గలుగు
నన్మతముల్బుల్కుదురచ్చటచ్చటజనుల్బుధులుమాత్రము బాంకు బొరయరందు
- తే. ద్వాపరంబున నగబాలు ధర్మ మేఁగు, నందు ద్విజరాజశుశ్రూష లాచరించి
వైశ్యులు తపం బొనర్తు రకార్యనిష్ఠ, నది విపర్యాసమై తోచ దయ్యుగమున.

క. కలియుగమునఁ బాదత్రయి, తలఁగును ధర్మంబు శూద్రతపములు తఱుచౌఁ
గల వెన్నియైన వింతలు, తలఁప ననర్హంబు లా యధర్మము బధిపా. 200

శా. ఆలా గిప్పును శూద్రుఁ డొక్కఁడు తపోవ్యాస క్తి నీభూమిలోఁ
జాలక నిష్ఠ వహించె నందువలనక జచ్చెక ధరాదేవతా
శాలుం డాకుటిలాత్ముఁ జంపి శిశువుక బ్రాణాన్వితుక జేయు మిం
కేలా కాలవిలంబ మీక్షణమె లెమ్మిత్వాకువంశాగ్రణి. 201

క. పాపాత్ముల దండింపని, త్వాపతి కాపాపమునను షడ్భాగము సం
ప్రాపించుఁ గాన ధరలోఁ, బాపము లేకుండ నరసి ప్రజఁ బోవఁ దగున్. 202

ఉ. ఈయెడ రాజనీతి వచియించితి నింతియ యొక్కసారి రా
మా యని నిన్నుఁ బేర్కొనిన యంత ననంతము లైన పాపముల్
పాయఁగ నీకుఁ జేకులునె పాపము లీద్విజపుత్రుఁ జీమితుఁ
జేయుట యెంత తొల్లి కపిసేన ననిక బ్రతికింపవే కృపన్. 203

— ధర్మపరుండు శంబుకుఁ డనుశూద్రతపస్విం జంపి బ్రాహ్మణమహుఁ బ్రతికించుట —

వ. అని పల్కు నారదుపల్కు లాకర్ణించి యాకర్ణాంతలోచనుం డగునయ్యహల్యా
శాపవిమోచనుండు మనంబున నప్పని యొప్పికొని తనచెంగట నున్నలక్ష్మణ
నుపలక్షించి నీవు వోయి యీక్షణంబ ట్లేణీసురునిమనగిత్తోభంబు నివారించి
తత్పుత్ర దేహంబు సుగంధతైలకటాహంబుకుక్షి నిక్షేపించి సురక్షితంబు
గావించునది యని నియోగించి కించిన్నిమీలితనయనుం డయి హృదయబిస
పుష్పంబునఁ బుష్పకంబు దలంచినంత ననంతానంతమణిప్రభారమణీయపద్మ
రాగమణిచ్ఛవిచ్ఛటాచ్ఛాదితడశదిశావకాశంబైగగనతారకాయమానప్రసూన
కాయమానఘమఘుమాయమానం బగు నవ్వీమానంబు సాక్షాత్కరించినం
గటాక్షించి ప్రహర్షించి మహర్షిజనంబులకు నమస్కరించి విరించినము
లగువారియవారితాశీర్వాదవచనవైభవంబు నొంది తదామంత్రణంబు గావించి
పురరక్షణంబునకు భరతిలక్ష్మణుల నియమించి సమంచిత తపగక్రియాసమున్ని
ద్రశూద్రశీర్షచ్ఛదాచిక్కిర్నాదురాధర్నామర్షహర్షోత్కర్షం బవధరించి కవచంబు
ధరియించి కవదానలు బిగియించి ఖడ్గంబు సంగ్రహించి కాడ్మకం బవలంబించి
జాతిమగతాతిమొ త్రంపుఁగ్రొత్తము త్రెంపుఁజెక్కడంపుఁబనిడంబునక బ్రకటం
బగుమకుటంబు తళతళలు వియత్తలంబు హత్తుకొన నుత్తుంగతరదివ్యయాన
లలామంబు సుమంత్రాదిమంత్రజనసమేతంబుగా నధిరోపించి ధరావరాహోహ
భరావహామహాంజనాచలసదృశాంగసమంజసాంజనాభిధ కుంజరేంద్రసాంద్ర
మదధారాఘోరణీరణద్భిమరఘుంకారరవాభోగం బగు పశ్చిమదిగ్భాగంబు పరి
శోధించిసురావరోధవధూనివహావిహారణోచితరచితాఖర్వసార్వభౌమాత్యఖండ
గండకంఢూతిమన్త త్తవేదండఘ్నై లోద్దండగండోపల ప్రకాండమండిత హిమవ
త్పర్వతసార్వభౌమభౌమహైమప్రభామండలపిచండిలం బగు నుదగ్రరామండ

లంబు దొరసి యవరవర్ణనక్కడ నెల్లనరసి దిక్కులముద్దుజనముల్లోలకల్లోల
 మాలికాకీర్ణకలశార్ణవకణ్ణేజపవర్ణనర్ణితై రావణదంతావళచతుర్దంత తంతన్య
 మానకాంతకాంతిరమానమాక్రాంతం బగుశచీకాంతదిగంతంబు డాసి దృగంతవి
 త్తాపరంపర వెడచల్లి యచ్చట విపర్యాసతపశ్చర్యాధుద్యుని బాడగానక
 గానకళాచతురోపదిభాగచరద్వైమానిక శ్రేణికాశ్చాయమాణ వీణారవంబు
 లాలించుచు నిజవిమానరాజ విరాజమాన రాజమణిఘృణిమతల్లి కావల్లిక తెల్ల
 కడల నల్లికొన నబ్బల్లిదుండు సర్వంకషశేముషీధురీణసోర్వరవాగ్గర్వాణసర్వ
 దాప్రకల్పిత నదీస్నానసంధ్యాజపానుష్ఠాన నిష్ఠురతపోనిష్ఠాగర్విష్ఠతా శ్రేష్ఠతిరా
 శ్వత్ఫతరుప్రణామపురస్కరప్రదక్షిణంబగు దక్షిణంబునకుం బటతెంచి గిరిప్రాం
 తంబులు పసికించి సరి త్తలుంబులు విమర్శించి సోవరంబులు పరీక్షించి యర
 ణ్యంబు లవలోకించి గోకులంబులు తిలకించి కోవెలలు వెడకి పక్కణంబులు
 నెమకి పానీయశాలలు చూచి ముతంబు లరయక బాచి మఖశాలలు దర్శించి
 యగ్రహారంబులు గనుంగొని యన్ని దేశంబులక బాడగని యలయక మఱియు
 నందంద మెలంగుచు నమండసిందూరచాదుశోభన భాస్త్రమధురీణతావామవా
 మనసింధురంబుడంబున బంధురంబై కన్నులపండు వగునిండుజేగులుచాయల
 దండిని మెండుకొను నొకకొండదండఁ బుండరీకమండవోచికికాండ పాండుర త
 రంగమాలికాడోలికావిహారమాణ మరాళికాపాళికా కేళిసారం బగు కాసారం
 బాకటి కనుంగొని తన్మధ్యప్రదేశంబున.

204

శా. శ్రీరామక్షీతినాయకాగ్రణి నిరీక్షించెక గృహంగుక నిరా
 హారుక శోణజటాఘటాధరు మహాగ్రాచారు నేకాగ్రతా
 పారీణాత్మ నధోముఖుక భసితశుంభత్పాండురశ్రీనిధి
 ధీర శ్వాకరుఁ జీరధారు నొకనిక దీప్యతప్రస్యాన్వితన్.

205

క. వీక్షించి నివ్వెఱంగువడి, యాక్షితికిఁ డిగ్గి వాని కపరోక్షగతి
 సాక్షాత్కరించె సాక్షా, దక్షరతత్వంబు శూన్యఁ డెల్పుడె తలఁపన్.

206

చ. ఇటువలె నత్తపోధికునిదృష్టిపథంబున నిల్చి రాముఁ డో
 పటునియమాధ్య యేశుభము పాటిలఁ జేసెద వితపంబు దు
 ర్బట మిది నీవు విప్రఁడవో రాజవో వైశ్యుడవో వివేకవి
 స్ఫుటమతి మిగుచు శూన్యఁడవో బొంకక తెల్పుము కల్గినంతయున్.

207

క. నాపేరు రాముఁ డందురు, భూపాలుఁడ దళరథేంద్రపుత్రకుఁడను నీ
 తాపననిష్ఠ గనుంగొన, నీపాలికి వచ్చినాఁడ వినుఁ డెల్పు మనన్.

208

చ. కరము వినీతి వాడను నగణ్యగుణాభివి నీవె వేడఁగఁ
 హరిహరి యెట్లు బొంకుదు యథార్థము శూన్యఁడ శంభుకాఖ్యుడక

నరవర బొందితోనె సురనాయకులోకముఁ జెందు కాంక్ష దు
క్కర మగునిట్టిబల్తపము గైకొని చేసెద నంచుఁ దెల్పినన్.

209

క. విని యంత వినయవంతునిఁ, జనునే హింసింప రాజజన్మము నింద్యం
బని రోసి వెన్న భూసుర,తనయుమృతిఁ దలంచి కినుక దయఁ బెడఁబాపన్.

చ. కలకల నవ్వుచున్ నృపశిఖామణి హొన్నుగనీబులోనియి
ట్టలపుమెఱుంగుచాయలబెడంగుఁగటారి జరీన దూసి మం
త్రులు గన శూద్రుమస్తము కలుక్కునఁ ద్రుంచె దదీయరక్త ము
జ్జలజవనంబు ముంచె దివిషత్సుమవర్షము భూమి మించగన్.

211

మ. అమరేంద్రాగ్నియమాదిదిష్టతులు సిద్ధాదిత్యగంధర్వసా
ధ్యమరుత్తింపురుషుల్ ఋషుల్ రఘుకులాధ్యక్షాగ్రభాగంబునన్
బ్రమదం బొప్పగ వచ్చి నిల్చి పటువాక్పౌఢిక్ బ్రశంసించి రం
త మడుద్యవంతుఁ డనెన్ బురాహృతసుధాధారానుసార్యక్తులన్.

212

ఉ. విప్లవముల్ హరించి పృథివీభర మీపు భరింప శోకపా
రిప్లవతావికారములు రీణము లయ్యె భవత్కృపాణధా
రాప్లవపూతుఁ డై వృషలుఁ డంగములో దివి కేఁగెడిన్ సురా
నుప్లవవృత్తి వాఁ డదె కనుంగొను మయ్య దశాననాంతకా.

213

ఉ. తుల్యకులన్ వధించి పరిశుద్ధుల నేలెడుమిమ్ము మెచ్చ నేఁ
డెల్లసురల్ వరం బొకటి యిచ్చెద మించుఁ దలంచి వచ్చినా
రుల్లమునందుఁ గావలసియున్నయభీష్టము దెల్పు మన్న భూ
వల్లభుఁ డుత్సహించి సురవర్యుల కంజలిఁ జేసి యి ట్లనున్.

214

చ. కరుణ వరం బొసంగుమది గల్గిన దేవతలార తద్గరా
మరుసుతుప్రాణ మిండు మహిమం బలరన్ బ్రతికింతు నంచు నే
భరపడి మున్ను పల్కితి సభాస్థలి బాలకుఁ డట్టు లొట నా
యరయమిఁ జేసి కాదె యను నాయనతో నని రెల్ల వేల్పులున్.

215

మ. శిఖి కడుఁ జల్లనై న నుడుశేఖరుఁ డుష్ణగుణంబుఁ బొందినన్
నిఖిలశరణ్య మీ ర నెడు నిశ్చయవాక్కుల బొంతు సెందునే
స్వఖరకరాసి శంబుకునిఁ జంపినయప్పుడై ప్రాణవంతుఁ డై
సుఖమున నున్నవాఁడు ద్విజనూనుఁ డనూనుఁడు గాక భూవరా.

216

ఉ. ఊహ కలంగి చింతిలక యూటడు మప్పని కాశ్రితావనో
త్సాహజలాశి యై కలశజన్ముడు ద్వాదశవర్ష యాగదీ
తూహితనిష్ఠ నుండెఁగద సాంగముగా నెఱవేర్చి నేడు పూ
ర్ణాహుతి సేయఁబూనె మన మందఱ మమ్మునిఁ జూడఁ బోఁ దగున్.

217

క. క్రతుకర్తవు క్రతుభోక్తవు, క్రతుఫలదుండ పీవు నీకుఁ గలగుణము కదా
క్రతువవలోకించుట యని, క్రతుభోక్తలు వలుక నటులె కానిం డనుచున్.

218

- కా. కుంభీసంభవుఁ గాంచువాంఁ డగఁ గాకుల్ స్థాన్వయస్వామి య
జ్జంభారిప్రముఖామ రేశ్వరులు పజ్జ్ బుష్పకాయాధు లై
యంభోజా ప్రసిద్ధప్రభావిభవ మారా నాఁగ నాగై దటి
న్యంభోజాకరపట్టణోపవన శైలారణ్యముల్ సూచుచున్. 219
- వ. ఈగతి నేఁగి యాగుణసాగరుండు తనపువోభాగంబున. 220
- సీ. ప్రాగ్దితటభాగభాగహరిపరాగరాగధూతఘనాఘనాగకలము
దారితాభ్రశతారతారదంష్ట్రోదారదారియుగ్మదారదారకంబు
మాలూరహింతాలతాలతూలరనాలనాలకేసరసాలసాలయతము
శబరయోషాచండచండరుక్మర కాండఖాండఖండితగండగండకంబు
- తే. పిండితాజాండగండభేదండనినద
సంశ్రవణమాత్రవిత్ర స్తశరభసరభ
సాగమనదర్శనోద్భాంతిహరివ రేణ్య
మవుమహారణ్య మొకటి రాఘవుండు గనియె. 221
- క. కని యయ్యరణ్యపథమున, ఘనయానముమీఁద శతమఖప్రముఖులతో
జనపతి సంభాషించుచు, జయనప్పుడు గృధ్ర మొకటి చనుడెంచి వెనన్, 222
- ఆ. మొక్కి నిలిచె నంత నొక్కయులూకంబు, వచ్చి బహుపరాకుస్వామి యనుచు
వినుతి యాచరించె వెఱుంగందె రిఘరాము, డెందు గ్రద్దవలికె ముందుగాఁగ.
- ౧౧— గృధ్రఘోషములు రామునితో దమవివాదముఁ జెప్పకొనుట —౧౧—
- క. శిశింతువు దుర్జాదల, రక్షింతువు దేవతలను బ్రాహ్మణులఁ గృప
వీక్షింతు వార్తజనులను, సాక్షాద్విష్టుండవు నిన్ను శత్రుమె పొగడన్. 224
- సీ. పరమవిద్యాప్రాధి బ్రహ్మదేవునికంటె రాద్రసంపన్నత దదుకంటె
గాంభీర్యధుర్యతఁ గలశాంబునిధికంటెఁ దిరమైన తాల్చి భూదేవికంటె
మతిచమత్కృతిసమున్నతి బృహస్పతికంటె నధికధైర్యమున సేమాద్రికంటె
ననుపమానవిత్తిర్ది ధననాయకునికంటె ధర్మవైఖరి దండధరునికంటె
- తే. దేజమున భాస్కరునికంటె దీప్తకీర్తి, శతధరునికంటె ఘనుడవు సకలభూత
సంభవస్థితికరుడవు సర్వసాక్షి, వఖలరక్షక యొకవాఁడవు మవధరింపు. 225
- క. ఈకౌశికంబు నాయిలు, సేకొని తనగృహ మటంచుఁ జేరఁగ నీ దా
వాకిలి నిడుకొని పోరెడి, నోకౌశికయాగరక్షణోత్సృక యెపుడున్. 226
- క. నాయనదతనము మాన్చి కులాయము విడిపించి “దుర్బలస్య బలం రా
జా” యనువాక్యము నిక్కము, సేయఁగదే యనిన గూబ క్షితిపతి కనియెన్.
- సీ. ఇంద్రునంశంబున నెల్లభోగము లంది వహ్నియంశమునఁ బావనతఁ జెంది
యమునియంశమున ధర్మాభిరక్ష యొనర్చి నిర్మతియంశమున దుర్నీతి మాన్చి

వసుజాంశమునఁ బ్రజావళికి సేమ మొనర్చి పవనునంశమున నొబలిమి హెచ్చి
ధననాయకునియంశమున వితీర్ణి వహించి శివునంశమున భూతు లవధరించి

తే. భాస్కరునియంశమునఁ బ్రతాపంబుఁ బూని
చంద్రునంశంబునను మహాసౌమ్య మూని
యఖిలకల్యాణగుణరాశివై స నిన్నుఁ
బ్రస్తుతియొనర్ప శక్యమే బ్రహ్మకేస.

228

సీ. లక్ష్మీవిహారాబ్జలక్షణేక్షణములఁ గరుణయు గోపంబుఁ గడలుకొనఁగ
తెల్లధర్మములకు నెల్ల యామనమున శాంతిదోర్లభ్యముల్ సందడింప
నుచితినై చిత్రిఁ బెంపొందినమాటల వినయపాదుష్యముల్ విస్తరిల్ల
దరహాసచంద్రికాస్ఫురితాస్యమున నాభిముఖ్యమును రహింప

తే. శిష్టజనరక్షణము చుష్టశిక్షణంబు, నాచరింపుదు మొక్కట నఖిలభూత
సముఁడవయ్యును ధర్మసంస్థాపనార్థ, మిన్నిగుణములు వహియించి యీశ్వరేశ.

ఉ. అద్దమ రేయి భూమి నశనార్థము గ్రుమ్మరి తెల్లవాఱినఁ
నిద్దురఁ జెందవచ్చు నని నేను బ్రయత్నము సేసి కట్టితిఁ
దద్దయు వేడ్క నిల్లొకటి తద్దహాసీమ వసింప నియ్య దీ
గద్దటిగద్ద చేరి కలకాలము పోరెడిఁ బోరు మాన్పవే.

230

క. ధర్మగతి 'రామ ఏవ గతిర్మమ' యని యింక సుఖస్థితిని బ్రతికెడ నే
నిర్మించికొన్ననడనము, కూర్చిని విడిపింపవే రఘుప్రవర యనన్.

231

సీ. విలసితాంతరవైరివిజయుఁ డౌవిజయుని నతులయాపజయంతుఁడగు జయంతు
నకతైకధర్మపాలకు ధర్మపాలకు నధిపస్తుతసుమంత్రు డగుసుమంత్రు
నరిరాష్ట్రసాధకుం డగు రాష్ట్ర సాధకుఁ గిలవకార్యతమోర్క ఘృష్టిఘృష్టి
యాచకసిద్ధార్థుఁడనఁడగుసిద్ధార్థు ననవరత మశోకుఁ డగునశోకుఁ

తే. గాంచివింటిరెగృధ్ర)మూకములవాక్కు, లనివిమానంబుడిగిరాముఁడచట నిలిచి
పులుఁగులనుబిల్చియే పక్షితౌలుతఁ గట్టె, నీగృహముదెల్పుఁ డనగృధ్ర) మిట్టు

క. ఏనాడు బ్రహ్మ పుట్టెనొ, యేనాడు ప్రజాసమృద్ధి యిద్ధరగనెనో [లనియె.
యానాఁడె నిలువ నీ డని, యీనీడము గట్టితిఁ నరేశ్వర యనినన్.

233

క. పేచక మనె ఘననూచక, మేచక మీచెంత వెజుతు మృష లాడంగా
భూచక్రంబున నజాచే, నీచెట్టె నవుడ యయ్యె నీయిలు నాకున్.

234

చ. అన విని మంత్రిపుంగవుల నందఱఁ గన్గొని రామచంద్రుఁ డో
యనితరధర్మమర్త నిధులార దివాంధము భూజముల్ జనిం
చినపుడె గూడు తానిచటఁ జేసితి నం చనె గృధ్ర) ముర్వి పు
ట్టినయపుడే నివాసము ఘటించితి నం చనె నిక్క మెద్దియో.

235

- క. దాక్షిణ్యంబును బహు, పక్షంబులు దలంప కుభయపక్షము తెనఁగా
నీక్షించి తగవు దీర్చుచి, చక్షణులకు నిహపరముల సౌఖ్యము గల్గున్. 236
- చ. తగవును బధ్యమున్ హితవుఁ దప్పక ధర్మము పేర్చి విన్నవా
రగునని సంతసింప వ్యవహారము లొప్పుఁగఁ దీర్చి సజ్జనుల్
జగతిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కుదురు సత్యము ధర్మ మెఱింగి యుండియున్
దెగమొగమోడియున్న జననిందితు లొందుదు రెం దభోగతుల్. 237
- ఉ. ఊరక రానిపోని పెడయుక్తులు గొన్ని గణించి వాక్సము
తాగరము చూపి రచ్చలను ధర్మము దీర్చుని దుర్విచారుఁ డ
వ్వారుణపాశబద్ధుఁ డయి వంతుడుఁ గావున మీరు గృధ్ర)కా
కారులవాదు దీర్చుడు యథార్థముగా నని యానతిచ్చినన్. 238
- ఉ. ఆ యెనమండ్రుమంత్రులుఁ దదాజ్ఞ వహించి ముహూర్తమాత్రమే
కాయనతాప్రసక్తమతులై తలపోసి నరేంద్రుఁ జూచి భూ
నాయక గూబ గెల్చె నడనంబునకై మృష లాడె గ్రద్ద య
న్యాయపథానువర్తి యిది యర్హము దండన కంచుఁ దెల్పినన్. 239
- చ. అలరి రఘూద్వవళుం డనియె నొ నిది నామదినున్నలాగునన్
దెలిపితి రయ్యులూకము గణించినదే నిజ ముచ్చి వృక్షముల్
గలుగక మున్నె యాగృహము గట్టితి నంచు నబద్ధ మిక్కడన్
బలికెడి గృధ్ర) మిచ్చెడుగుఁ బట్టి వధింపక మాన వచ్చునే 240
- మ. వినుఁ డేకార్ణవమైన కాలమున మున్ విష్ణుండు నీటన్ శయిం
చిన యద్దేవుని యాత్మఁ బుట్టి దివిషజ్యేష్ఠుండు తత్కుక్షీ హా
యనకోటుల్ వసియించి నిర్గమనమార్గాన్వేషి యై యున్నెడన్
జనియించెన్ గనకారవిందము తదంచన్నాభి కాద్ధీర్ఘికన్. 241
- శా. ఆనాళీకమృణాళనాళగతిఁ బద్మాగ్రంబుఁ బ్రాపించుభా
షానాథున్ మధుకైటభాఖ్యులదలించెన్ నిద్ర మేల్కొంచి డె
దానన్ గోపము మించ నుగ్రుఁ డగుచున్ నాభాసరోజంబు దు
ర్జానోదగుల వారిఁ ద్రుంచె నతిశీఘ్ర)ప్రాప్తచక్రాహతిన్. 242
- క. ఆదానవమూర్ధన్యుల, మేదగింకమున నయ్యె మేదిని యపు డు
త్పాదించె శైలతరుస, స్వాదుల నజుఁ డందు వెన్న నఖిలము గలిగెన్. 243
- ఉ. కావునఁ గౌశికంబు నరికట్టిన గ్రద్దను బట్టి గట్టిగా
నే వధియింతు నేఁ డనుచు హేతి ధరింప నభస్సరస్వతీ
దేవి వచించె నోనృప వధింపకు మిప్పెను గ్రద్ద తొల్లి థా
త్రీవరుఁ డాశరీర మతి గృధ్ర)తఁ జెందుట విన్ను తెల్పెదన్. 244
- ఉ. పూర్వము బ్రహ్మదత్తుఁ డను భూవరుఁ డై యితఁ డొప్పు సత్యమున్
సర్వవిరోధిజైత్రభుజశౌర్యము ధైర్యము గల్గి కీర్తుల

పుర్వమునాటివెన్నెలలబాగున దిక్కుల నెల్లఁ బర్వఁగా
నుర్వర యేలుచుండె బుధయాధ చకోరము లుత్సహింపఁగన్. 245

క. ఈతనికడ కొకదినమున, గౌతమముని వచ్చి యన్నకాంక్ష నతిథి నిం
దేతెంచితిఁ బెట్టెదె యన, నాతిథ్య మొనర్చి యాతఁ డడిగినభంగిన్. 246

క. ఇప్తపదార్థంబులతో, బుష్టికరంబుగను నాఁడు భోజన మిడి యా
ముష్టింపచునకు నటువలె, నిష్టాన్నము నూటయిరువదేనేం డ్లిడఁగన్. 247

చ. ఇటువలెఁ బెక్కునాళ్లు భుజియింపఁగఁ బెట్టిన యాతనింట న
జ్జటి వసియించి యొక్కదివసంబున నన్నములోనఁ గండ యొ
క్కటి గని కూటిలో బలభండముఁ బెట్టితి గాన దీన నీ
వటవిని గృధ్రమై మెలఁగు మంచు శపించె దయావిహీనుడై. 248

క. శపించిన భయపడి యా, నృపతి యతని కెఱఁగి యెఱుంగ నిది దప్పెనన్
గృప శాప ముడుపవే యని, కృపణతఁ గ్రార్థింప మరల ఋషి యిట్లనియెన్. 249

సీ. వెడఁదకన్నులవాఁడు విగ్రహాయతకోటివిగ్రహాయతకాంతి వెలుఁగువాఁడు
రామనామమువాఁడు శ్యామలాంభోధర శ్యామలాంగకలీల నమరువాఁడు
మునులచాలిటివాఁడు వనజాతహితకులావనజాతహితకీర్తి ననరువాఁడు
పల్కి బొంకనివాఁడు పంక్తికంధరశిరఃపంక్తికంధరమరుత్పతిమవాఁడు

తే. దశరథునిఁ బోలునొకరాజు దశరథునికిఁ
దనయుఁ డై పుట్టఁగలఁ డాజితనయుఁ డెలమి
మించి నీదేహమున హస్త ముంచినపుడె
యతివిభుఁడ పొదు వని యేఁగె యతివిభుండు. 250

క. ఆశాప మడఁగఁ జేయుము, కాశికహితకాంక్ష నేల గ్రద్దను జంపన్
శైశవమున నొనరింపవె, కాశికహితకార్య మని గగనవాణి యనన్. 251

ఉ. ఆరఘువీరమాళి చతురంబుధివేష్టితవిశ్వధారుణీ
దాదుణభారనిర్వహణదక్షిణదక్షిణపాణిపద్మమున్
గారుణికత్వ మేర్పడఁగ గ్రద్దశిరంబున నుంచె శాపసం
హార మొనర్చు నౌ చభయహస్త మొసంగు తెఱంగు దోఁపఁగన్. 252

వ. ఇతైఱంగున నత్తరణికులపుంగవుండు బంగరుమించుటుంగరములమెఱుంగులం
గరంబు మెఱయుతనకరంబు విహంగమోత్తమాంగంబునం గదియించిన. 253

సీ. మార్తాండఘృణి నేలుమణికిరీటముఙ్గాలు మొనసి దిక్కులఁ గీలుకొని వెలుంగ
నుడుజాలములలీల బెడఁగొందు మగతాలసదుల పొందునఁజాల నురముమెఱయ
జగములన్నియుగెల్పు తెగువ నెమ్మదిఁ దాల్చువలరాజువలె బొల్పుచెలుపుగులుక
మంచిపున్నమచందమామవెన్నెలచంద మొందుకప్పురగండమొఱపునెఱప

తే. మఱియుఁ దగుభూషణంబులు మహితచిత్ర
వస్త్రమాల్యాదులు రహింప వాసవాదు
లవర యద్భుత మని యెంచ నాక్షణమున
గద్ద యొక పుణ్యపురుషుడై కానిపించె.

254

వ. ఇవిధంబున.

255

తే. పురుషుడై నిల్చి యమ్మహాపురుషుపాద, పద్మయుగళంబున నవినపద్మరాగ
మకుటరుచు లావరింప నమస్కరించి, హస్తములుమోడ్చి యిట్లని యభినుతించె.

సీ. జ్ఞానమార్గహరాయ శరణార్థిహృద్వనాజ్ఞానమార్గహరాయ తే నమోస్తు
దీనజీవనదాయ ఫేనభంగాంచన్నదీనజీవనదాయ తే నమోస్తు
మానస తత్వపరాయ మానవాశివిభాసమానస తత్వపరాయ తే నమోస్తు
దానవారిధరాయ ధైర్యసంపద్ధూతదానవారిధరాయ తే నమోస్తు

తే. భానుజాదికసేవ్యాయతే నమోస్తు, భానుగోత్రపవిత్రాయ తే నమోస్తు
మానితదయాసముద్రాయ తే నమోస్తు, జానకీప్రాణనాథాయ తే నమోస్తు. 257

మ. చరణాంభోజరజంబు సోఁక శిల యోషాత్వంబు ముఁ గాంచె మీ
కరపంకేజము దాఁకఁ బక్షి నరుఁ డై కాన్పించు టాశ్చర్యమే
దురితంబుల్ దొలఁగెఁ శుభంబుగలిగెఁ దొల్లంటిచందాన నా
పురికిఁ బోయెద సెల్వొసంగు మిఁక నోభూరిప్రభావోదయా.

258

క. అని యెంచి బ్రహ్మదత్తుఁడు, మనువంశనృపాలమౌళిమణి సముచితభం
గిని గారవించి పనిచినఁ, దనదేశంబునకుఁ జనియెఁ దద్దయు వేడ్కన్.

259

చ. అమరులు క్రొవ్విరుల్ గురిసి రంతట రాముఁడు పాకశాసన
ప్రముఖులు పెక్కుచందములఁ బ్రస్తుతి సేయ విమాన మెక్కి మం
త్రిమణులఁ గూడి కుంభభవునిఁ గన నేఁగెఁ గవేరకన్యకా
కమలరజోధురంధరసుగంధసమీరము సేద దీర్చుగన్.

260

మ. శతమన్యుం డటు లేఁగురాఘవునిపజ్జఁ బోవుచుఁ రామ చూ
చితె యీద్రావిడభూమి నేఁ డయిన యీచిత్రంబు సామాన్యప
ర్వతముఁ గానము తావకీనఘనధైర్యస్ఫూర్తిచే గాసి యై
క్షితితోఁ జొచ్చి యడంగెనో గిరు లనక నీతావిభుం డిట్లనున్.

261

ఉ. సర్వసుపర్వమౌళిమణిసంగతదివ్యపదాబ్జ సర్వతో
గర్వితపర్వతప్రకరఖండనచండకృపాణి మించఁగాఁ
జేర్వకు మీరు రాఁగ నివసింపక యిచ్చటికొండ లెల్ల నీ
య్యి నడంగు నన్నఁ దగు నొప్పునె యీగతి నానతీయఁగన్.

262

వ. అని యిట్లు శ్రీరామచంద్రుండు వలికిన.

263

చ. నగుచు బలారి వత్కె రఘునాయక చెంగటఁ గంటివే యథం
గగుదతర ప్రభావమణికర్ణిక నాఁ డగు తామ్రపర్ణిక
బాగడితకెక్కుకొత్త తెలిము తెవుఁ జిప్పలు సేతుబంధనా
ద్యగణితతావకీనచరితార్జితకీర్తిరుచిన్ వెలింగెడిన్. 264

క. మలయముఁ గను మలయజతరు, నిలయము బాదాగ్రభరితనిర్భరఘణభృ
ద్వలయము గృతపథిక శ్రాంతిలయము సతభావధృతమణీకిసలయమున్. 265

మ. అదె కుంభీభవునాశ్రమం బదె సముద్యత్పర్ణ శాలోత్కరం
బదె పాథోధరయూథవృద్ధికరదీవ్యద్ధోషధూమవ్రజం
బదె శాలాగతమంత్రతంత్రపరహోత్రద్వర్యముత్పిగ్గణం
బదె యూపప్రముఖార్హనాధనచయం బంచున్ సురేంద్రం డనన్. 266

క. విని యతఁడు దెల్పినన్నియుఁ, గని రఘువీరుండు పుష్పకము డిగ్గి ముదం
బునఁ దత్రత్యతపోధన, జనములకును వినఁతుఁ డగుచుఁ జనుదెంచె వెనన్. 267

—❦— రాముఁ డగస్త్యశ్రమమునకుఁ బోవుట —❦—

చ. అజరులు దెల్పఁగా విని నిజాగమనంబున కుల్లసిల్లుకుం
భజనిపదాంబుజాతములు ఫాలము సోక నమస్కరించి భూ
భుజుఁ డతఁ డిచ్చునర్హ బహూపూజలఁ దృప్తి వహించె సంత యా
గజనితహవ్యభాగములు గైకొని యేగిరి వేల్పు లందఱున్. 268

చ. సముచితభంగి యాగవిధి సర్వముఁ దీర్చి యగస్త్యచూసి భూ
రమణుని నాటి రాత్రి నిల రమ్యనివాసమమచ్చ కందమూ
లములను దేవెలన్ దగుఫలంబులఁ దృప్తి యొనర్చి తత్ప్రస
న్నముఖసరోదహంబునను నైజదృగాళులఁ జేర్చి యిట్లనున్. 269

ఉ. నాదెస నెయ్య ముంచి రఘునాయక మీ రరుదెంచినందునన్
గాదె చెలంగె మన్మథము గల్గెఁ దపగఫల మాత్మయున్ మహా
హ్లాదముఁ జెందె విప్రతనయార్థము శూద్రుని సంహరించి యిం
ద్రాదుల కిం పొనర్చుట సమస్తము వింటిమి వారు దెల్పఁగన్. 270

క. ఐదంయుగి సేన్మపతుల, కీదాక్షిణ్యప్రసక్తి యీకరుణయు నీ
యాదార్యశౌర్యగాంభీర్యాదులు గలవే నుతింప నలవియె నిన్నున్. 271

చ. నిను ఘనుఁ డంచు మెచ్చి ధరణీవర యేమి యొసంగువాడ నై
న నిదె విచిత్రరత్నమయనవ్యవిభూషణ మొక్కఁ టిచ్చెదన్
గొను మనినన్ రఘూద్వహుఁడు కంభజ మాకుఁ బ్రతిగ్రహింప వ
చ్చునె ద్విజరాజ ధర్మములు చూచి యొసంగుడు నా సతం డనున్. 272

చ. ఎలమిఁ గుజేరునంశమున నియ్యఁగఁ బుచ్చుకొనంగవచ్చు రా
జుల కది యెట్టు లన్న మును ఖోణిజనంబులు రాజశూన్యతన్

దలఁకి బలారి నిర్జరగణంబుల నేలెడులీలఁ దమ్మునే
ర్పలరంగఁ బోచురాజుఁ బడయంగఁ దలంచి విధాతపాలికిన్.

273

చ. అరిగి నమస్కరించి చతురానన రా జొకరుండు లేక యీ
ధరణి వసింప లేము కులధర్మపథంబుల సంచరింప దు
ష్కర మయియున్న దొండొరులఁ గైకొన కుండెడిచెయ్యు పుట్టెడి
దిరముగఁ జింత నేసి యొకధీరు నికక సృజియింపవే యనన్.

274

చ. నలువ సురేంద్రదండిజలనాథకు బేరులఁ బిల్చి పల్కె మీ
బలముల నాలుగింట నొకపా లొసంగుండు ల్పదంశజాతుఁ డై
యిల భరియింప నొక్కసృపు నేను సృజించెద నన్న నిచ్చి ర
చ్చెలువున వార లందున సృజించె విభాజితముత్తుపుఁ ట్టుపున్.

275

మ. ట్టుపుఁ డిక్కైవడిఁ బుట్టి బ్రహ్మ వనుపక ట్లేఁగీతలాధ్యక్షుఁ డై
యపు డైశ్వర్యముఁ దృప్తి దాత్మతయు నింద్రాంభోధిపాంశంబులక
రిపునాశంబు కృతాంతనంశమున దారిద్ర్యైరిసంహార మ
ర్థపరత్వంబు ధనేశునంశమున నిత్యం బూని పోచెక బ్రజన్.

276

ఉ. కాపున నెవ్వ రిచ్చినను గైకొనవచ్చు నృపాలమాళికి
సేవు నృపాలమాత్రుడవె నిర్మలకీర్తి విష్ణుమూర్తి వి
ష్ణువనభూషణం బింక గృహక గొనుమంచు నగస్త్యుఁ డిచ్చినక
భూవరశాసనుండు ప్రియపూర్వముగా గ్రహించి వేడుకన్.

277

చ. అది ధరియించి మానిఁ గని యయ్య సమస్తరహస్యధర్మసం
పదలఁ బొసంగుమీరు ప్రతిభావలు వల్కిననేరముక ట్టుమిం
పఁదగుదు రంచు నేమిటికిఁ బల్కెట పేడఁగ నైఁచినారె కా
యిది హృదయంగమం బయిన దెక్కడి దీమణిభూష దెల్పరే.

278

సీ. అవివర్ణమాళి వింధ్యనగంబు మీరు డాయ వివర్ణగతిఁ బూనదా మొదట నె
యహితాతిభయదుఁ డొనహుపావసీభ ర్త యహితా ప్రిమాకిన్కనడవిఁబడఁడె
ధర్మాశయమున నెంతయు వార్త కెక్కియు ధర్మాశయందె సంతతము మనరె
దానవద్విపసముద్ధతి వృద్ధి వహియించి దానవద్విపుఁ గుఱిలో నడపరె

తే. యలసముద్రంబు ప్రాగభివృక్షస త్త్విమై నశింపంగఁగొనరె యాపోశనంబు
మిమ్మైటింగియు నెటుల నీసాముగలిగె, ననుట యనుచిత మదియోర్చియానతిండు

— అగస్త్యుఁడు రామునకు శ్వేతుఁ డనురాజున్ వృతాంతము నెప్పుట —

క. అనిన నగస్త్యుం డిటు లను, ననఘాత్మక తెలియవలసి యడిగినఁ దప్ప
విను మీయాభరణము వ, చ్చినవిధ మాద్యంత మెఱుక నేసెద నీకున్.

280

చ. ప్రథమయుగాంతరంబునఁ దపం బొనరింపఁగ నేఁ దలంచి యీ
పృథివి నివాసయోగ్యవన మెక్కడఁ గల్గునో యంచు నైకది

కృష్ణపథికుండ నై సమధికత్వరఁ ద్రిమృరియొక్కదిక్కునఁ
బ్రథితబహుద్రుకుంజనికరస్ఫురతాటవిఁ గంటి రాఘవా.

281

చ. అలశతయోజనాయతమహాటవి యీగతిఁ గాంచి చొచ్చి య
న్నెలపు విహంగతూన్యమును నిర్జనముఁ మృగవర్జితంబు నై
యభుకొనరింపఁ జాలుటకు నచ్చెరువొందుచుఁ బోయి పోయి చెం
తల నయనోత్సవస్ఫురణ దాల్చొన నొక్కకొలంకు సూచితిన్.

282

నీ. అలల నుయ్యెలలూగు చలరెడియంచలు నంచలశకునలగ్నాంబకములు
బకములు విహరించుభంగి సాంసములు నారసములు చేరుజ్జ్వలకవ
కవకవఁ బలికెడికరణి నారవ మెంచ మించినందున నిద్ర డించెఁ గాన
గానముల్ సేయుభృంగంబులవేడ్క గనంగ నాదృక్కాంతి నలరుతోగలఁ

తే. గలమనోహరవాసనల్ గలయునాఁచు
నాఁచుజలదంతికరముల నతిశయమున
యమునరహిఁ గాంచునత్త్రోయజాకరమునఁ
గరము నయమొప్పఁ దీర్చితిఁ గాల్యవిధులు.

283

క. ఓజనవర యాకొల నొక, యోజనవిస్తార మొంది యొరపైనది యం
దేజనునిఁ గాన నద్దరి, భూజావలి మించునొకతిపోవనిఁ గంటిన్.

284

తే. కనియయొట్టివనమేమికారణమున, నార్యమునిశూన్యమయ్యెనోయనితలంచి
కందమూలాదికముల నాఁకలి యడంచి, యే వసించితి నాఁటిరేయెల్ల నచట.

క. మఱునాఁ డరుణోదయమున, సంసిక్తి స్నానంబు సేయఁ జనుచుఁ జగతీ
శ్వర నేఁ దెరువునఁ జూచితిఁ, బరిపూర్ణాంగంబు నొక్కప్రాయపుశవమున్.

286

ఉ. చూచి మనోహరాంగ మగుచుఁ జెలువొందుశరీర మిచ్చటఁ
వైచి శరీరి యెన్నఁడు దివంబున కేఁగెనొ యీశరీర మిం
దేచెదలైన నంటి నళియింపక మించుట కేమి హేతువో
యీచతురంగభూమిఁ గన నిట్టివిచిత్ర మటంచు నెంచుచున్.

287

ఉ. అంత నొకింతసేపటికి నంబరవీధిని నేను గంటి దు
ర్దాంతమణిధగద్ధగితరమ్యసువర్ణసువర్ణఘంటికా
క్రాంతము చంద్రచందనశరచ్చరదామరదంతికాంతినా
మంతసితచ్చదై కలసమానము నొక్కమహావిమానమున్.

288

ఉ. అందొకదివ్వుఁ డుజ్జ్వలతరాభరణద్యుతు లుల్లసిల్లఁగాఁ
జంజనలిప్తదివ్యతనుసారభముల్ దిశ లావరింపఁగాఁ
జందురుకాంతియుఁ గుసుమసాయకు గేరెడిసోయగంబు సం
క్రందనభోగముఁ గలిగి కన్నులపండువుగాఁ గనంబడెన్.

289

వ. అప్పుడు.

290

- సీ. వింజామరలు వైచువేల్పుఁబూఁబోడల కంకణక్రేంకారకలనకంటె
వివిధగీతావళుల్ వినిపించు గంధర్వవనితలవీణారవముకంటె
నటియించు నప్పరఁగకుటిలాలకలపాదకటకర్పశఁర్పుభార్వటలకంటె
సౌనర్ణ వేత్రభృత్సాధ్యకన్యాసముత్కలితనాహోనినాదముకంటె
- తే. సరసంగీతవాద్యఘోషముకంటె, నౌపవాహ్యమరాళనాహస్తపక్ష
ఝంకృతులుమించ వెలయునాస్వర్గిదివ్య, యానమణిడిగ్గి వనభూమికరుగుదెంచె.
- క. అరుదెంచి యల్లశవముం, గర మర్ధిని డాసి కోసి కండలు దిని త
త్సరసీజలపానంబునఁ, బరిఘష్టిక్ బొంది యతఁడు పటువేగమునన్. 292
- ఉ. క్రమృత నవ్విమానమణిఁ గాతుక మొప్పుగ నెక్కి క్రేవలం
గొమ్మలు గొల్వ నేఁగఁగ జూపు జనించిననూరకుండ కే
నమ్మహానీయమూర్తిఁ గని యక్కట దివ్యుడవయ్యు రోత లే
కిమ్మనుజామివంబు దిన నేమిటి కెవ్వడ వీవు తెల్పుమా. 293
- క. హేయ మగుమనుజమాంసము, రోయక భక్షింప నాశరలకుఁ దగఁగ గా
కోయి మహాత్మక యిప్పని, నేయఁగ నీ కలునె యనిన సిగ్గున నతఁడున్. 294
- చ. శిర మొకయింత వంచి నుతి నేసి కరంబులు మోడ్చి నాపయిక్
బరమవినీతిఁ జూడ్కు లిడి పల్కె మునీంద్ర విదర్భధాదణీ
శ్వరుఁడు సుదేవుడఁ నృపతివద్యుఁడు దొల్లి సతీద్వయంబునం
దరుసముఁ బూని శ్వేతసురథాఖ్యుల నిష్వరఁ గాంచె బుత్తులన్. 295
- తే. వారిలో శ్వేతుఁ డనియెడువాడ నేను, మజ్జనకుఁ డార్యవినుతధర్మప్రసక్తి
జూతిఁ బాలించె దత్పరోక్షమున నన్నుఁ, గడఁగి మంత్రులు పట్టంబుగట్టినఘ.
- ఉ. పట్టము నేను గట్టుకొని బాహుజనీతియె పట్టి శత్రులఁ
గొట్టి యనేకకాలమును గుంభిని నంతయు నేలి యంతఁ దోఁ
బుట్టినయట్టియాసురభు భూవరుఁ గా నొనరించి నెమ్మదిక్
బుట్టినశాంతి నీఘనతపోవనభూమికి వచ్చి యిచ్చుటన్. 297
- క. ఈసరసీకటసీమనె, వేసరక వసించి మూడువేలేండ్లు తపం
దే సల్పి పిదపఁ గాయముఁ, బాసి తపోచుహిమ దేవభావము గంటిన్. 298
- శా. దేవత్వంబు వహించి యీఘనమణిదివ్యద్విమానంబు పై
నీవేల్పుం జవరాండ్రతో మెలఁగఁగా నిం తం తనక్ రానిటు
తేవేళఁ నను గాసి నేయ నిది న న్నేలాగు ప్రాప్తించె నీ
దేవావాసముఁ జెందువారలకు టు తృప్తావ్యథల్ సెందునే. 299
- మ. ఇది యేమో యని చింతఁ జేసి యొకనాఁ డే బద్మజుక్ జేరి త
త్పదముల్ ఫాలము సోఁక మొక్కి కరుణాపాథోధి యోభారతీ
హృదయాధీశ్వర నిన్నుఁ జేరియును నేనీలాగు టుద్బాధఁ జి
క్కి దినంబుక్ దపియించు లేమి యనఁ బల్కె ధాత నాతోఁ గృపన్. 300

- మ. సృపభావంబున రాజ్య మేలునపుడు నీ వన్నదానంబు దా
నపరత్వంబున జేయ వంబుకణ మైనన్ దప్పి గొన్నట్టివా
రిపయిన్ గోట విదుర్ప వొక్కరుండ వున్ననాథ సాధుస్థితిన్
దపముల్ సల్పుచుఁ బ్రోవ వేయతిథి దానన్ డుత్తు నిన్నే చెడిన్. 301
- క. అకొన్నవారి రిమ్మని, తేకువ నన్న మిడువాడె దేవుడు దేవ
త్వాకాంక్ష జేయుతపములు, ప్రాకటముగ నన్నదానఫలమున కెనయే. 302
- చ. అలసి శ్రమంబుతో నతిథి యాత్మగృహంబున కేగుదెంచినన్
గలిగినమాత్ర మన్న ముదకంబు నొసంగక నేడ దీర్ప కా
యిలు సారసిక యేమిటికి నీడకు వచ్చితి వంచుఁ గ్రూరుఁ డై
చలమున బల్కు దుష్టగృహి చచ్చిన నే మగు నున్న నే మగున్. 303
- చ. వలసినయన్న మధుల కవారణఁ బెట్టెడిపాటినఁపదల్
గలిగియుఁ బెట్టవైతి వటుగావున నార్తి వహించె దీక్షుధన్
నిలువక యేగి మున్ను ధరణీస్థలి వీడినమేనిమాంస మాఁ
కలి నెడ మెక్కి తత్సరసిఁ గల్గినతోయము ద్రావి ర మ్మిఁకన్. 304
- చ. దినమును మాంస మీవు దిని తృప్తివహించెదు మాంసనష్టి న
త్తనువు నశింప కెప్పటివిధంబునఁ బూర్ణతఁ జెందుఁ బెక్కుహా
యనములు వోవఁ గుంభజమహాముని రాగలఁ డాడ కమ్మనిన్
గనుఁగొని మాటలాడిననుఁ గవ్వశవామిషభుక్తి దీతెడిన్. 305
- ఉ. తానొనరించినంతయును దా ననుభూతి వహింపకుండినన్
బోనె తపింప నేమిటికిఁ బొమ్మని బ్రహ్మ వచింప నిగ్గతిన్
బీనుఁగుమాంసమున్ దినుచుఁ బెక్కుదినంబులనుండి పూనెడన్
హీనత నాతెఱిం గిది మునీశ్వర యెవ్వరు మీరు దెల్పరే. 306
- చ. కమలజఁ డానతిచ్చినయగన్యులె కావలెఁ గాక యున్న నీ
సమధికచిత్తశుద్ధియును శాంతియు దాంతియు భూమి నన్యసం
యములకుఁ గల్గ నేర్చునె కృతార్థతఁ జెందితి మిమ్ముఁ జూచి యో
విసులతపఃప్రభావనిధి విన్నప మొక్కటి యాలకింపవే. 307
- ఉ. పాత్రులకుఁ జలాన్నములు భక్తి నొసంగమిఁ జేసి కాదె మ
ద్భాత్రము కోసి కోసి తినఁగా వలసెన్ ననుఁ బోవుఁ డీమణి
చిత్తవిభావణం బయినఁ జేకొని యంచు నొసంగునంతలోఁ
జిత్రముగా నగోచరతఁ జెందె శవం బతఁ దుత్సహింపఁగన్. 308
- శా. శ్వేతుం డంతట నచ్చరల్ గొలువఁగా శీఘ్రంబునన్ వచ్చి సం
ప్రీతి నాకు నమస్కరించి కరుణాబ్ధి మీకటాక్షంబునన్

ఖ్యాతీఁ జెందితి దుర్దశల్ గడచితిఁ గైకొంటి సౌఖ్యంబు శం
కాతంకంబులు దీతి నం చరిగె నే నంపఁ రఘుగ్రామణీ.

309

ఉ. ఈతపసియభూష ధరణీశ్వర మీరు ధరించినందునఁ
శ్వేతుఁ డుదారసౌఖ్యములఁ జేకొని శాశ్వతదాతృలోకసం
స్థాత్మతఁ జెందు నంచుఁ గలశప్రభువుఁ డెఱిగింప జానకీ
నేత మహాద్భుతాంబుధి మునింగి యగస్త్యునిఁ జూచి క్రమ్మఱన్.

310

ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ శతయోజనవిస్తృతి గన్నయీవనం
బేమికతంబునఁ ఖగమృగేతర మయ్యె జనుల్ చరింపఁ గా
నేముని యోర్వలేక శపియించె వచింపుఁ డటన్న నమ్ముని
గ్రామణి వల్కల దామరసగర్భవహూపదనూపురార్భటిన్.

311

—❧ అగస్త్యుఁడు రామునకు దండకారణ్య పుత్రాంతముఁ జెప్పట ❧—

క. మనువంశరాజశేఖర, మను వనువార తొల్లి గగనమణికులమణి యై
మను సతనికి నిత్యాకుఁడు, మనుజ స్తుతుఁ డుద్భవించె మహాసీయదచిన్.

312

శా. ఆయిత్యాకుఁడు శైశవంబున సమస్తామ్నాయశాస్త్రార్థభౌ
రేయుండై శ్రుతులన్నియుఁ గని ధనుర్విద్యాదిమాద్యత్కశా
వైయాత్యంబును బూని శౌర్యమహిమఁ వర్ధిల్ల సామ్రాజ్య ర
త్నాయత్తాత్మునిఁ జేసి తండ్రి మిగులఁ హర్షంబుతో నిట్లనున్.

313

చ. చదివితె వెల్ల వేదములు శాస్త్రములుఁ స్మృతు లభ్యసించి త
భ్యుదయకరంబు లై జగతి నొప్పినయాగమముల్ పఠించితే
కడ తొలి ధర్మ ముత్తమముగాఁ గను మర్థముమధ్యమంబుగా
మదిని డలంపు కామ మధమంబుగఁ జూడుము పుత్ర యెప్పుడున్.

314

క. అది యేమి యంటి వేనియు, మొదటను ధర్మంబు లేక మొనయుదు ద్రవ్యం
బది లేక కాదు తలఁచిన, యది యది గావునను ధర్మ మధికం బంటిన్.

315

ఉ. ధర్మమునఁ బ్రజాహితము దార్కొను వేఱులు మెత్తు రాద్యులుఁ
గూర్చి వహింతు రర్థమును గూర్చకయే యభివృద్ధిఁ బొందు దు
ష్కర్తులు భీతిఁ జెందుదురు శత్రు లడంగుదు రిష్టసిద్ధి యా
నిర్మలకీర్తియుఁ ధరణి నిల్చు దివంబుచు గల్గు బుద్ధికా.

316

చ. పరహిత మాచరించుటయే భవ్యతపం బని రాదినయముల్
పడులకుఁ గీడు సేయు టాకపాప మటంచు వచింప నేల యి
పురమహితొక్కి బట్టి పుబాధ గదా యని మాన రాదు భూ
వరులకుఁ బాపకర్మ లగువారల దండన సేయఁగాఁ దగున్.

317

క. దండింప దగని సుజనుల, దండించిన దండమునకుఁ దగుదుర్జనులఁ
దండింప కున్న ధరణీ, మండలపతి వరకకూపమగ్నుఁడు గాఁడే.

318

చ. ఎడపక దండసితి వహించియె క్కైయు స్వర్గమున్ నృపుల్
వడయుదు రాదిరాజనయపద్ధతు లట్టివిగావె యగ్గతిన్
నడవుము శౌఖ్య మొందెదవు నందన యంచు ననేకసీతు ల
కొడుకున కానతిచ్చి నయకోవిదుఁ డాయన యేగెఁ గానకున్, 319

చ. మనుసుతుఁడుం దదు క్త మగుమార్గమునం బ్రజనెల్లఁ బోయెచుచున్
దనమతి పుత్రకాంక్షలకుఁ దావల మౌటయు దానధర్మముల్
మునుకొని యాచరించి మఖముల్ సతతంబును సంఘటించి యం
దునఁ గనియెన్ గుమారకుల నూర్ధ్వర జాంధవు లుత్సహింపఁగన్, 320

తే. వారికెల్లను గడగొట్టువాఁడు దండుఁ, డనెడు దుర్మార్గుఁ డన్నలయటులుగాక
శుతులునదువక సాధుసంగతులమనక, హితులమాటలువినక యథేచ్ఛమెలఁగు,
వ. మఱియును, 322

సీ. వీధిలోఁ బొడగన్న వృద్ధుల నరికట్టి వెకలియై పలుమాటు వెక్కిరించు
నాడఁబోయినచోటఁ దోడిబాలురంబట్టి మూర్ఖుడై యంగముల్లుఁటియఁగొట్టు
జదువరా యేల దార్జన్య మూనెద వన్న కన్నతల్లిని బిట్టు కడఁగి తిట్టు
నూరివారిండ్లలో నున్నవస్తువులెత్తి బలియుఁ డై యెందైన బాటవైచు

తే. నాద్యులు పురోహితులు నన్న లదుగుదేర
మారకయె బిట్టుబిగుసుక కూరుచుండు
సహజధౌర్త్యముఁ బూని శైశవమునందె
తండ్రి వెతఁ జెంద దండుఁ దుద్దండుఁ డగుచు, 323

ఉ. బాలకుఁ డెంత లే దనుచుఁ బక్షముతో నొకకొన్నినాళ్లు భూ
పాలకుఁ డోర్చి వానియెలప్రాయమునందలిచిన్నెలుక బర
స్త్రీలకుఁ గా మెలంగుటలు శిష్టుల నెంచక నింద సేయుదు
శ్శీలములుక గనుంగొని యిసీ యని గోసె మనంబులోపలన్, 324

ఉ. రోసి ప్రధానులుక బుధవరుల్ దనధర్మమనీష మెచ్చఁగా
నాసుతు సీనుతో నినకులాధిపుఁ డాతఁడు వచ్చి వింధ్యసం
వాసము సీకు మే లచట వ ర్తిలు పొమ్మని దూర దేశగుఁ
జేసెఁ గుమారుఁ డంచు నృపశేఖరు లోర్వసు మేరమీఱినన్, 325

మ. మధుమత్తుం డగుదండుఁ డిట్లు గురుఁ డంపక వింధ్యశైలంబునక
మధుమంతం బనుపట్టణం బొకటి నిర్మాణంబు గావించి యం
దధికై శ్వర్యసమేధమానుఁ డయి శుక్రాచార్యు లాచార్యవృ
త్తి ధరింపక ధర యేలె వర్షశతముల్ దేవాహితుల్ దోడుగన్, 326

చ. అతఁ డొకచైత్రమాసమున హర్షముతోఁ జని భార్గవాశ్రమ
క్షితి నొకచోఁ గనుంగొనియె జిత్తజనూతనరాజ్యలక్ష్మితోఁ

బ్రతి యగుదాని లేఁగొమరుప్రాయమునఁ జెలువొందుదాని నే
కతిమున నున్నదాని నొకకామిని మత్తమరాశగామినిన్.

327

చ. కనుఁగొని మావిలేఁజిగురుఁగైదువుజోడు పడైదుమాటు లే
సిన నునువాఁడితూపు లెడఁ జిక్కిన స్తుక్కి యతండు సేరి యో
వనితరొ యొంటి నేటి కిటు వచ్చితి వెవ్వరిదాన వేమి నీ
యనుపమనామ మేను శరణాగతుఁడన్ పనిపింపవే యనన్.

328

చ. కరము భయంబుఁ బొంది యలకన్నియ యిట్లను నోయిరాజ నీ
గురుఁడన మించు శుక్రతొలికూఁతుర నయ్యనఘండు కూర్చి న
న్నరజ యటంచుఁ బిల్చు నతఁ డంపఁగఁ దాపనస్థ నివ్వనాం
తరమున నున్నదానఁ దగుధర్మము దప్పఁ దలంప నేటికిన్.

329

చ. అన విని దండుఁ డిట్లనియె నంగన బార్దవి యెన నేమి నీ
ఘనకటిసీమ నీయసదుకానుచు నీవిగిచన్నదోయి నీ
కనుఁగవభెళ్ళుల్ గనినఁ గాముడు తాళఁగనీడు కాఁగి లి
మ్మనుచుఁ బయంతుఁ బట్టిన భయంపడి యమ్మదిరాక్షి గ్రమ్మటన్.

330

ఉ. అక్కట ధర్మమే గురునియాత్మజఁ బట్టి రమింప నెంచ నీ
కెక్కడఁ బుట్టె నీమమత యిప్పుని శుక్రఁడు విన్న సైచునే
నిక్కము మోహ మున్న నతనిన్ గని వేడి పరిగ్రహింపు మీ
కక్కసపుండవంబు కొఱగా దని సారెకు బుద్ధి సెప్పినన్.

331

చ. వినక యతండు గిన్న నిక వెన్న భృగూద్వహుఁ డేమి పల్కినన్
వినియెడఁ గాక యిప్పు డలివేణిరొ మాదనిబారి కోర్వరా
దనుచు బలాత్కృతిన్ గదిసి యగ్గురుపుత్రినిఁ బట్టి కూడు నే
మని వినపించువాఁడ మదనాద్రులు మీఁదటిహాని యెంతురే.

332

క. ఆక్రోశింపఁగ నిటువలె, శుక్రాత్మజ బలిమిఁ బట్టి సురతవిలాసో
పక్రమముఁ జూపి యాపా,పక్రీడాపరుఁడు సనియెఁ బట్టణమునకున్.

333

చ. అరజయు నానతాస్య యయి యశ్రుజలావృతనేత్ర యై కుచో
పరిపరిషి క్తమర్త యయి పాణినిరుద్ధహాల యై నఖాం
కురమృదితాంగి యై నిటలకుంచితకుంతల యై మనోవ్యధన్
గరము దలంకుచున్నయెడఁ గావ్యుఁడు వచ్చి సవిస్తయాత్ముఁ డై.

334

ఉ. కూతుర యేల యింతవెతఁ గుండెద వెవ్వరు నిన్నుఁ దిట్టి రీ
లేతశరీర మిట్లు బడలింపుదురే యనఁ దండ్రిపాదముల్
నాతి నిజాశ్రుల్ గడిగి నాయభిమానము వీటిఁబుచ్చి యీ
రోఁతిలు సేసె దండుఁ డని రోదన మాతుర యై యొనర్పఁగన్.

335

ఉ. ఉడుగక యెల్లలోకములు నొక్కట ప్రింగెడుదుద్రపోలికన్
బడిబడిఁ గోప ముప్పతిలఁ బండులు దీటుచు శుక్రఁ డుగ్రుఁ డై

చిడిముడిపాటుతో నెదుటిశిష్యులఁ గన్గొని వింటిరే భయం
పడక మదీయపుత్రిఁ గని బల్లి రమించినక్రించుచెడ్డుముల్.

336

ఉ. మంటకుఁ జేరికొమిశతమాడ్కి నశింపక మత్కుమారి మే
నంటియు నింటి కేఁగి చద లంటినదుర్మతి సేనతోడఁ గ్రిం
దంటఁగ మంటివాన గురియె గల దేమదినంబు లింక నే
మంటిగొ యంచు నెంచ వల దప్పడె యప్పరి నేలపాలుగన్.

337

ఉ. నూమకశాపయుక్తి మధుమంతము నాలుగు దిక్కులందు నూ
తామడదాఁక నున్నవన మంతయు నిర్జన మౌ నటంచు ని
య్యామివరుండు వల్కు నది యాదిగ నేమదినంబు లింద్రుఁ డా
సీమను మంటివాన గురిసెన్ నశియించెను దండుఁ డంతటన్.

338

— అగస్త్యుఁడు రామునకు జనస్థానవృత్తాంతము నెప్పట —

తే. అప్పురంబు రజోవృష్టి నడఁగి యడివి
యగుట నది దండకారణ్య మనఁగఁ బరఁగె
గావ్యనిమహోగ్ర శాపంబుకతన నాట
నుండియును బ్రాణిహింస మై యుండు నధిప.

339

ఉ. తాను గురూక్తి నయ్యరజ దాదణ మైనతపం బొనర్చె న
క్కాననమధ్యసీమ మును గల్గ రజోమయదృష్టి కోర్వక
వ్హానినిఁ జేరి రల్ల మధుమంతముపొదులు దానిచే జన
స్థాన మనంగ నన్నెలపు ధాత్రి బ్రసిద్ధి వహించె రాఘవా.

340

మ. అరజానంగతదౌజనాయతసరసిప్రాంతంబుఁ బ్రాపించువా
డు రజోవృష్టికిఁ దప్పిపోదు రనె శుక్రం డాదటఁ గొంద తా
సరిసీతీరముకానలఁ బ్రతికి స్వేచ్ఛఁ బోయి రంచుఁ ఖరా
సురవిధ్వంసి కగస్త్యమాని దెలిపెన్ శ్రోత్రంబు లింహందఁగన్.

341

క. తెలిసినకథ విని రఘుపతి, కలశజనిఁ బెక్కుగతుల గణించుచు సాం
పలరఁ దథావిధభావణ,ముల నానిసి గడపె నంతఁ బ్రొద్దుదయించెన్.

342

అ. ప్రొద్దు పుట్టినపుడె పుడమితేఁ డతిభక్తి, నప్పు డాచరింప నర్హ మైన
కృత్యమెల్లఁ దీర్చి యేతెంచి యమ్మహా,బుషికి నతి యొనర్చి యిట్లు లనియె.

చ. ధరఁ గలతీర్థకోటులకుఁ దానక మై విలసిల్లు మీపదాం
బుదహము లాశ్రయించితి మిముఁ గని కొల్పితి మాటలాడితిఁ
బొరసీతి మీయనుగ్రహము పుణ్యుడ నైతి ననుజ్ఞ యిచ్చినన్
బురి కింకఁ బోయి వచ్చెదఁ దపోధనశేఖర యంచుఁ బల్కినన్.

344

మ. పరితోషించి యగస్త్యుఁ డిట్లనియె నోభక్తాననాంభోజభా
స్కర సాధారణధారుణీద్రువలె నజ్ఞత్వంబు పైఁ బూని యి

క్కరణీక్ నన్ను నుతింప నేమిటికి సాక్షాత్తారకం బైన య
క్షరత త్వంబపు సీపు నిన్నుఁ దెలియంగా శక్తులే మాద్యశుల్. 345

సీ. మొదట నెవ్వనిపాదమునఁ బుట్టి నదులలో ఘనకీర్తి గాంచె గంగానైవంతి
మునిముఖ్యు లెవ్వనిమూర్తిఁ గానఁగలేక తపియింపుదురు సుహృతపముఁబూని
యెవ్వనివాక్యంబు లీ రేడుజగముల కిఱియించు గాంవశ్రీవహించి
మహిమ నెవ్వనియనుగ్రహ కించిదజ్జల సర్వజ్ఞులుగఁ జేసి నవదరించు

తే. నట్టిహారి వైనసీకు నర్హ్యం బొసంగి
కన్ను లలరంగఁ జూచితఁ గాంక్షదీఱఁ
బలుకులును వింటి నీకృపఁ బడయఁ గంటి
'నద్య ధన్యోఽస్మి' యనుకొంటి నాత్మయందు. 346

సీ. నియతి రామా యంచు నీనామము జపించుభాగ్యశాలికి వేదపాఠ మేల
నిను నొక్కపరి యైన గనుఁగొన్నసుజ్ఞాననిధికి బ్రహ్మజ్ఞాననిష్ఠ లేల
నీభక్తి యొనరించునిపుణుఁ జేరి భజించు స్థిరబుద్ధికిఁ దపంబు సేయ నేల
నీకటాక్షముదారి నిమిషమాత్రము చేరి చెలఁగుమేటికిఁ దీర్థసేవ యేల

తే. నీవినితి సేయువానికి నిక్కువముగఁ, జింత సేయంగ నణిమాదిసిద్ధు లేల
జానకీనాథ మీపాదజలము గ్రోలు, ఘనగుణాభికి దేవత్వకాంక్ష యేల. 347

— శ్రీరాముఁ డగస్త్యుని వీడ్కొని డయోధ్యకు వచ్చుట —

ఉ. దృష్టిపథంబునక బడిన దేవవిరోధుల నైనఁ బిమ్మటక
శిష్టులు చేరుతావునకుఁ జేడ్చుదయాభివి గాన సీపు నా
యిష్టికి వచ్చి నేను ఘటియించునపర్యలు మెచ్చినావు నీ
తుష్టియ సర్వలోకములకుష్టి రఘూద్వహ పోయి ర మ్మికన్. 348

మ. అని గంభీరవచోనిగుంభనల వింధ్యారాతి కీర్తించి పం
చిన నచ్చోటితపస్విచంద్రులశుభాశీర్వాదముల్ గాంచి వీ
డ్కొని కాజేరవిమాన మెక్కి సచివుల్ గొల్వంగ మధ్యందిసం
బునకుక రాముఁ డయోధ్యఁ జేరఁ జనియెక బూర్ణానురాగంబునన్. 349

తే. చేరఁ జని డిండిమధ్వనుల్ చెలఁగఁ బెద్ద, నగరిమొగసాలకడ విమానంబు డిగ్గి
దాని వీడ్కొనునంతిలోడమ్ము లెఱిగి, యేగు దెంచిపదంబులకెఱఁగుటయును.

చ. ఇరువుర లేవ నెత్తి ప్రియ మేర్పడఁ గాంగిటఁ జేర్చి రాఘవే
శ్వరుఁ డనుజన్ములార మిమువంటిగుణాఘ్యులు గల్గఁగాఁ జమీ
మంఠము మాని బ్రాహ్మణకుమారుఁడు ప్రాణము లొందె నాపెతల్
దొరఁగె నటంచు వారలను దోకొని లోపలి కేగి యచ్చటన్. 351

చ. జనసులఁ గాంచి మ్రొక్కి యడుగంబున వార లొసంగుదీవనల్
గొని సమయోచితం బగుటఁ గోరిక మీఱఁగ మజ్జనంబు భో

జనము నొనర్చి యొక్కమణిసాధతలంబున విశ్రమించి యు
జ్జనపతిచేత నున్న యనుజన్తుల నిద్వారఁ జూచి యిట్లనున్.

352

చ. వదలక మీసహాయతఁ బ్రవర్తిలి బల్లి వహించి యజ్ఞ స
య్యెడ ననువాంఛ పుట్టి నమరేంద్రుడు చంద్రుడు మున్ను కామిత
ప్రద మని రాజసూయమఖరాజ మొనర్చిరి తన్మఖంబు సే
యుదునొ తదన్యమైన మఖ మొక్కటి సేయుమనో గణింపుఁడా.

353

క. మీ రెయ్యది దెలిసిన నది, గౌరవమున నాచరింపఁ గలవాఁడ హిత
ప్రారంభులార యచు రఘు, నీరునకుఁ భరతుఁ డనియె వినయం బెనయన్.

మ. ధర యాధారము సర్వభూతములకుఁ ధాత్రీశ యీభూమి కా
దరు నై యుండెడివారె మీరు సురసంతానంబు వాణీమనో
హరుచే రక్షిత సహగతిఁ జనసమూహం బెల్ల యుష్మత్కృపా
స్ఫురణఁ వర్ధిలు నట్టిప్రాణులు శుభంబుల్ పాయరే యందునన్.

355

సీ. అమరనాథుడు తొల్లి యాయాగ మొనరింప నుగ్రదేవాసురయుద్ధ మయ్యె
మనహరిశ్చంద్రుఁ డామఖము మున్ను ఘటింప రణముఁ బోలిసిరి రాజులెల్లఁ
గలువలరాయఁ డాక్రతువు పూర్వమునందు సవరింప నక్షత్రసుమర మొదవె
నట్టింద్రుఁ డాది నయ్యజ్ఞంబు గావింప భూరియాదగిపాళి పోరి మడిసె

తే. నాహవకరంబు గావున నాహవంబు, తఱుచుగాఁ జేయ రెవ్వరు ధరణినాథ
యింతయును మీరెటుంగ రే యిష్టగోష్ఠి, కిపుడు మముఁజూచియడిగితిరిం తెకాక.

ఉ. అంచితధర్మ సత్త్వముల కాస్పద మై చెలువొందు మిమ్ము బో
ధించఁగ నేర్తురే యొరులు దేవర యానతి యిచ్చినట్లు గా
వించ నొకింత నేర్తు మనువిన్నపమున్ విని రాజసూయ మీ
వెంచినయట్టి దా నని మహీపతి తమ్ముని మెచ్చె నెమ్మదిన్.

357

— ఇంద్రుడు వృత్రవధవలనఁ గలిగిన బ్రహ్మహత్య నశ్వమేధముచే బాపికొన్నకథ —

క. సామిత్రి యవుడు రామ, స్వామికి హస్తములు మొగించి జనవర నవన
ప్రేమము జనించెనేనియు, మీమది నిడరాదె యశ్వమేధ మొనర్పన్.

358

మ. సకలాభీష్టఫలై కసాధనము దుష్టబ్రహ్మహత్యాదిపా
తకవిధ్వంసనకారణంబు హయమేధం బమ్మఖం బాచరిం
చి కదా యింద్రుడు బ్రహ్మహత్య యొడఁబాసెన్ దొల్లి తిత్సూర్వపు
ణ్యకథాసంశ్రవణంబు సేయఁ దగు నం చాలక్ష్యణు డిట్లనున్.

359

ఉ. వృత్రుడు భాస్కరోపయసమిద్ధమహోద్ధతవిద్విషన్తహా
వృత్రుడు బ్రహ్మవర్చసపవిత్రుడు నాఁ దగునొక్క దేవతా
వృత్రుడు యోజనాయతనముద్ధతగాత్రుఁ డతండు ముగ బహి
శ్శత్రులతోడ నాత్మగతశత్రుల గెల్చి జగంబు లేలఁగన్.

360

- చ. పలుమలు భూమిదున్నకయె పండు నభస్థలి భూజనావధుల్
వలసినవస్తువుల్ గురియు వాగ్ధి యూర్పుల రత్నమాలికా
వళిఁ గొని బైటవైచు నవవర్షములున్ నెల మూడు వానలున్
వెలయుఁగ నెల్లచోఁ దనదు వృత్తునిధర్మము లెంచ శక్యమే. 361
- ఉ. లోకములెల్ల గెల్చి యతిలోకుఁ డనంగ నలెండు మించియున్
భాకవిరోధికిన్ భయము వాటిల శంబకు డన్కుమాదునిన్
స్వీకృతరాజ్యలక్ష్మీ కభిషిక్తునిఁ జేసి తపం బొనర్చె ర
శ్చకరతీరధాదుని నుదంచితవైష్ణవభక్తి మీఁజగన్. 362
- ఉ. వానితపోవిజృంభణము వాసవముఖులు సూచి భీతులై
దానవవైరిఁ జేసి జని తత్పదకంజము లాత్మహితాశిసం
దానితరత్నదీప్తికులు దార్కొన వందనముల్ ఘటించి యో
దీనశరణ్య వృత్తు వగఁ దీర్చి జగంబులవంత మాచువే. 363
- చ. తపమున ముజ్జగంబులకుఁ దానె యధీశుఁడ నై సుధాంధులన్
గృహణులఁ జేసి దాసులుగ నేలెడ నంచుఁ దలంచినాఁడు త
త్తపము ఫలించెనేని నడుదా యది యట్టులు గాక ముగదరన్
దపము భవన్తహతపమునన్ చూచియించి విరోధిఁ ద్రుంపవే. 364
- ఉ. నావిని పద్మనాభుఁ డెలనవ్వల వేల్పులఁ జూచి పల్కె నో
దేవతలార వృత్తుని వధింపఁగ నాకుచితంబు గాదు నే
నే వరమిచ్చితిన్ దొలుత నింద్రశతారధరిత్రులందు మ
త్పావన తేజ ముంచెద విపత్తునిపై జనుఁ డంచుఁ బంచినన్. 365
- మ. అమరుల్ జిష్టునిఁ గూడి శాత్రువుని హయన్ బోవఁగా నంతలోఁ
గమలానాథుని తేజమున్ గనఁ ద్రిభాగస్ఫూర్తినం దాద్యభా
గము శక్రున్ నడిచాల్ పవిన్ గొదువభాగం బుర్విఁ బ్రాపించినన్
నముచిగ్దవసి వధించె ధైర్యవిశాతాంతశ్శత్రునిన్ వృత్తునిన్. 366
- ఉ. వృత్తునిఁ జంపినప్పుడె సురేంద్రుని మేకొని బ్రహ్మహత్య త
ద్రాత్రము కంప మొందె మది గాఢ్మడియెన్ సుర లార్పించె బహి
శ్చిత్రము లట్టులైరి వెతఁ జెందిరి విపులు వర్ష హీనతన్
ధాత్రి ప్రశస్యసస్యఫలధాత్రి యనం దగ దయ్యె నయ్యెడన్. 367
- క. ఆహత్యవలన గలఁగి సుధాహరస్వామి విగతయశుఁ డై తొలఁగెన్
స్వాహాధిపముఖదివిజాలు, హాహాకారములతోడ హరిఁ జేరి వెనన్. 368
- ఉ. ఓహరి యోక్తపాజలధి యోరపమేశ్వర మీరె పంపఁగా
నాహరి వృత్తుఁ జంపఁగనె హత్య ఘటెల్లె దొలంగె నాతఁడున్
గేహముఁ బాసి లోకములు కిల్చిపవృత్తిఁ గలంగ నింక మా
కేహిత మానతిచ్చెదొ కదే యన నాయన వల్కె వారికిన్. 369

మ. హయమేధంబు మదర్పణంబుగ సురాధ్యక్షుండు గావించె నే
నియు నాశం బగు బ్రహ్మహత్య యనినన్ నిగిభేదులై వేల్పు లా
క్రియ దేవేంద్రుని గానబోయి మధువైరివ్యాహృతుల్ డెల్పు ని
శ్చయబుద్ధి మునికోటిఁ గూడి యత డాజన్మం బొనర్చెన్ రహిన్. 370

క. సవనంబు సేసి వాసవుఁ, డవభృథ మొనరించునంత నలహత్యయు ఘో
రవికారాకారముతో, దివిజేంద్రునితనువు దొరఁగి దివిజల కనియెన్. 371

తే. ఈబిడౌజనితనువున నెప్పటివలె, విశ్రమింపఁగ గూడదు వేల్పులార
యొందువసియింతు నింక నాకిరవుఁజూపుఁ, డనిననాదిత్యుల బ్రహ్మహత్యఁజూచి.

క. పాపముల కెల్ల బలువగు, పాపంబు సేపు నిన్ను భరియింప నొకం
జోవునె నాలుగుచోటులఁ బ్రాణింపు మటంబు వారు వనిచిరి దానిన్. 373

చ. జలముల ఫేనరూపమున నాలములన్ బలుబంకచంద మై
చెలులయెడన్ రజోమహిమఁ జేకొని వర్తిలె హత్య యారజ
స్వలల రిమించు దుష్టజనసంతతిఁ జెందుట కుర్చి నొక్కపాల్
నెలకొనియెన్ సురేంద్రుఁడును నెమ్మి దివంబున కేఁగి రంజితన్. 374

ఉ. కావున నశ్వమేధ మధికంబ మఖింబులలో నవశ్యమున్
దేవర యాచరింపుఁ డది దేవహితం బని లక్ష్యణుం డనన్
భూవరుఁ డుత్సహించి గుణభూషణ యాయితీహాస మింపుగా
నివలనన్ వినన్ గలిగె నేఁ డని ప్రస్తుతి సేసి నెండియున్. 375

— శ్రీ రాముండు తమ్ముల కిలోపాఖ్యానముఁ జెప్పట —

చ. అనఘ తురంగమేధ మఖిలాఘవినాశద మిష్టసౌఖ్యదం
బని యిపు డీపు దెల్పితి యథార్థమ తొల్లి యిలాభిధానుఁ డౌ
జనవరుఁ డమ్మఖింబు పురుషత్వముఁ గ్రమ్మఱఁ జెందు కాంక్ష మై
నొనరిచి కామినీత్వ మఱి యుర్వర యేలె నటంచు బల్కినన్. 376

క. ఆమాటకు వెఱఁ గందుచు, రామునిఁ గని తమ్ము లనిరి రాజేంద్ర యిలుం
డేమిటికి మగతనము చెడి, భూమిని యై యుండె దెలియబల్కుఁ డటన్నన్.

క. అంభోజబంధుకులకల, శాంభోనిధిచంద్రుఁ డాదయాంబుధి వలికెన్
శంభుజటోజ్జ్వలఁభిసరి, త్సంభృతగంభీరఘోషసంగతఫణితిన్. 378

క. అనుజన్తులార యిలుఁ డను, జననాథునికథ పురాణసంహితలందున్
వినఁబడు నత్రైఱ గంతయు, వినుపించెద వినుఁడు చెవులు వేడుకఁ బొరయన్.

తే. కర్దముండు దివ్య తేజఃప్రభుటితాఘ, కర్దముండు నాఁగ మున్నొకఘనతపస్వి
వెలయు నతనికి బలజితానిలుండు వితర, జైలబిలుఁడొప్పునిలుండును నాత్మజుండు.

త. ఆయిలుఁ డబలకళాధా, రేయుండై చారురూపరేఖాజితరా
జేయుండై శత్రుజనా, జేయుండై భూమిలోఁ బ్రసిద్ధి వహించెన్. 381

వ. మఱియును.

382

సీ. పరమపురానక్తిః బాటించుఁ గావున సకలమార్గణకోటి సంచరించి
సార్వభౌమస్సార్థి నువ్వీధరముఁ బూనెఁ గావున ఘనదానకలన మించి
యంచితానంతవిద్యాశాలి గావున నాభోగభోగాప్తి సతిశయించి
జిష్ణువైభవలీలఁ జెలువొందుఁ గావునఁ బరగోత్రసంపదల్ పరిహరించి

తే. గరుడగంధర్వయక్షరాక్షసనరాధి
పతులు తనవిక్రమమునకు భయము గొంది
యగతికుల మంచు నశ్రాంత మాశ్రయింపఁ
బ్రాజ్యసామ్రాజ్య మేలె నప్పొక్కివుండు.

383

క. ఈలీల రాజ్యపాలన, లోలుకై వెలసి యయ్యిలుం జొకస్తాతన
కాలముఁ నిత్యవిఘనము, శీలంబునఁ దీర్చి గొల్వసింగారం బై.

384

సీ. అరినేత్రదండిత్రకరవేత్రకరకోటి బలసి మూడర బరాబరు లొనర్ప
శరదంబుధరకంబుశరభంబుల హసించు జగిమించుచామరల్ చెలులు వీవఁ
గరలోల నరపాలవరఫాలములఁ గప్పరములీలఁ బదనఖప్రభలు నిగడ
సిరగాంగర్పురంగదురుభంగరవభంగి వెలయ మాగధపాళి వినుతి నేయ

తే. నచ్చరలచెల్వ మెచ్చనిమచ్చెకంటు
లచ్చెరువు హెచ్చ దండలాస్యములు సలుప
నన్యగంధర్వయువతిగానములు వినుచు
నిండు కొలువుండె నిల ధరాఖండలుండు.

385

386

వ. అప్పుడు.

మ. తడవిండ్లు గతిమేనులుక బికిలిపూడండల్ మిటారించుపె
విడముల్ జేగుఱునామముల్ బదనికల్ పెంపొందులేదీగలుక
గడియంబుల్ పులితోలుచల్లడములుక గాసెల్ పిసాళింపఁగా
దుడుముల్ గూడుక వచ్చి చెంచులు నరేంద్రుక గాంచి హర్షంబునన్.

387

చ. పెదుగులము త్రైముల్ సెలలవిండ్లు జవాదిపునుగుచట్టముల్
పెదపెదదంతముల్ పునుగుబిల్లులు జల్లులు జంటితేనియల్
బదనికచాలుఁ గాతెనుముపాలు ననంటుల నంటుకప్రముల్
మొదలగుకానుకల్ నృపతిముందట నుంచి జోహా రొనర్చుచున్.

388

తే. పలికి రోనేలయెకిమీలకొలముసామి
చేతఁ గుత్తుకకలపెద్ద చెంచువాని
యింటిచెంచెతచెలి మించు గుంటికెలని
పొలములోపలఁ జెలఁగుచెంచులము మేము.

389

సీ. తొలుపంది బలుచందములు చెంగుననుధాక బెరయుపందుల లెక్కపెట్టరాదు
కడిదిగొరులమూఁక కసిమసంగడివీక నెనఁగుసింగపుజాతి నెంచ రాదు

- జంటనల్ హజలదంటబల్ మెకముల బలంగంబుమితి యేలుపటుప రాదు
 పాలములూ లేడిదూడల నేడ మనసీని పులులసంఖ్య లెటింగి పలుకరాదు
 తే. కటికియేదుల నెలుగులఁ గాతెనుములఁ, గత్తిపేరిమెకంబుల గణనసేయ
 రాదు మాయన్న కాన నోరాజులయ్య, సోదె మాసాయ వేటాడి నూడరాదె,
 తే. వానకందువములలపై వ్రాలుమొగులు, చాలు నరికట్టఁ జాల్ చెంచుజవ్వనులకు
 నిబ్బరపుఁదూపుతడవింటఁ బ్రబ్బఁ జేసి, మబ్బుపైఁ బాటుమెకములగెబ్బుటెంత.
 సీ. డాసియేనుఁగులతోండముమీఁదనుండి యుయ్యలలూఁగునీచిన్ని యెఱుకవాడు
 లేదీఁగఁ బులికిఁ గల్లెము బెట్టి వయ్యాళి దోలుఁ గాఱడవి నీదుండగీడు
 కరిఁ జంపి పోవుసింగమువెంటఁ జని గోళ్లముత్యముల్ దెచ్చు వీముగుడశిశువు
 గండభేరుండంబు రెండుతలల్ రెండుచేతుల వించు నీచిన్ని వాడు
 తే. వేడుకలఁ జేరి యటకాల వీడఁ దన్ను, నడవిపందులకోట లీవడుచువాడు
 తక్కు నెలుఁగులగిలుగుల లెక్కసేయ, నేటి కింక నీవె చూచెదు వేటలందు.
 క. తలఁకక మెలఁగెడిమెకముల, నలుఁగులపాల్ సేసి మృగయు లగునని పొగడక
 బులుఁగులవేటలు గని మె, ప్పులు గులుకఁగ మరలుఁ దనుచు బోయలు దెలుపన్.

→ ఇటుండు సపరివారముగా వేటకుఁ బోవుట ←

- మ, మృగయాక్రీడనతత్పరత్వమున ధాత్రీనాయకుం డిక్కిరా
 తగణంబుల్ బహుమానరీతి ముదమందక జేసి యవ్వేటమా
 ట గరిష్ఠార్భటి రాణులెల్ల వినఁ జాటక బంచి చాలించి యో
 లగ మభ్యంతర మొంది యర్హవిధు లెల్లక దీర్చి శీఘ్రంబునన్. 394
- సీ. సగపాలుకపురవాసనలమించుకురంగనాభిఁ దీర్చినగీటునామ మమర
 విరిసదల్ పైపైని మెఱయఁగట్టినబురుసాదుమాల్ చెఱఁగులంసమునఁ బొడలఁ
 దావికుంకుమపుగండపుఁబూత దగుపేరురంబున రత్నహారములు వెలయ
 నునుపాలకాయయొంటులనంటు తెలిచాయ లొలసిచెక్కులను వెన్నెలలుగాయ
 తే. జలుగుచెంగావిదట్టిపైఁ జెక్కికొన్న, వంకి దులకించఁ బసిడిదువ్వలువ వల్లె
 వాటునెఱనీటు గులుకఁ బావాలుమెట్టి, రాజదేవేంద్రుఁడంతగిపురంబువెడలె.
 వ అప్పుడు. 396
- సీ. వినుకెంపు నడకింపు నునుకెంపుపల్లంబు దీపించు పచ్చతాదృప్తిదండ
 కళుకునీలంపుసింగంపుఁడలాడంబు దండివై దూర్వంబు నిండువాగె
 నిగరంపుఁబగడంపు జిగిదొట్టుమొగముట్టు రంగారుమదిరిణి సింగిణీలు
 గోమేధికంబులఁ గొమరొందుకల్లెంబు వజ్రాలమేలంకవన్నియలును
 తే. గ్రొత్తముత్యంపుఁదెఱల దల్కొత్తుజాన
 మురుమరకతాళి మెఱుఁగొందుతరకసములుఁ
 బసిడితఱటును గలిగి సొం పెనకమెనఁగు
 నుత్తమాశ్వంబుఁ గొని తెచ్చె నొక్కసాది. 397

క. తెచ్చినతేజకి వలగొని, వచ్చి తగ్గ మ్రొక్కి యెక్కి వాగొని యహా
యెచ్చిక సామి యనురవ, మెచ్చగఁ గంచుకలు వెంట నేతేరంగన్. 398

క. జోడనలు నిబ్బరంబులు, వేడెంబులు మెఱయ రాజు వేడుకతోడ
గోడా దుమికింపఁగ జత, గూడిరి దొర లెల్ల భటులగుమి వెనుకొనియెన్. 399

ఉ. మట్టికుళాయులున్ బిగువుమాటలుఁ గుంకుమతావిగండపున్
బట్టెలుఁ జల్లడంబులును బంగసకాసెలయోరఁ జెక్కికొ
న్నట్టిబెడంగుచాయపిడియంబులుఁ దక్కులదుప్పటుల్ దగ్గ
జట్టుపురాకుమారకులు సొంపున నేగిరి రాజముందరన్. 400

ఉ. గాటపుబోనులున్ జిగురుఁగండెలు సివ్వఁగిబండ్లు వాగురా
కోటులుఁ జిక్కముల్ దెలులుఁ గుంతములున్ దడవిండ్లుఁ దూపులన్
మీటగుదీమముల్ మణులు మేలిమిమూలిక లీఁపై లూని యా
భేటకు లాన్యపాలకునిక్రేవల నేగిరి కేవలత్వరన్. 401

తే. కణుజ సాళువమును జలకట్టై లగుడు
జాలిడేగయు మొదలైన మేలిడేగ
తెగలఁ దగ నేర్పరించి యత్రైముల నుంచి
కదలె నృపువెంబడిన యూడిగముల గములు. 402

ఉ. చోరులగుండెలన్ దిగువనుల్ కిటకోటులపాలిమృత్యువుల్
కూర్గిమృగోత్తమాంగములఁ గూల్చెడిపెకపిడుగుల్ గభీరభాం
కారనినాదముల్ ప్రళయకాలసదృశ్యైగయాప్రధానముల్
బైరవవాహముల్ భటులపజ్జల నేగె మరుజ్జవోద్ధతిన్. 403

సీ. ఎదిరించుసింగంబు బెడరించి వడి మించి సటల నుయ్యెలలూఁగుభటుఁడ నేను
గవి నున్నపులఁ గన్నఁ గద్దించి గొబ్బున నీడిచి తే నోపు ప్రోడ నేను
గరమూఁది పైఁ జివుక్కున నెక్కి కరికుంభ మగలించుపరమనాహసుండ నేను
శరభంబుకాళ్లు కొంచకపట్టి నేలతోఁ గొట్టజాలిన మహాగ్రుఁడను నేను

తే. గడిఁదికిటికోటిపాలిటిపిడుగు నేను, సకలమృగముల నడచునంతకుండ నేను
దేవ యింకమమ్ముఁ దెలిసెదవీవయనుచు, వేటకాండ్రాదుమాటలువేడ్కవినుచు.
వ. చనిచని. 405

మహాస్థగర. —

కనియెన్ భూపాలలోకాగ్రణి తనయెదురన్ గాఢవల్లికనిరే
దనమాద్యద్భల్లహ స్తస్థలగతఫణరత్నస్ఫురత్పన్నగాలో
కనజాతాలాతశంకాకలితగమనభాగ్గంధకుంభిచ్ఛటాథా
వనభీతక్షుద్రనానాధ్యగమృగనినదవ్యాకులం బైన కానన్. 406

మ. కని యక్కాననదేశమున్ సుభటసంఘాతంబుతోఁ జొచ్చి య
ల్లన నానామృగసంఘముల్ మెలఁగుపట్లం బోగువారించి చు

ట్టును ధానుష్కులుఁ గుంతధారు లగుబంటుల్ సీల్య నేమించి శం
ఖనినాదంబులు దుందుభిస్వనము ధక్కానాదముల్ మించఁగన్.

407

తే. కలయఁ జోవులు వెట్టింపఁ గరియుఁ గిరియుఁ
గాసరముఁ గేసరియు దుప్పి కడిదియెలుఁగుఁ
బులియు మొదలగుమెకములు గలఁక దొలుకఁ
జెదరి నలుదిక్కులకుఁ బాతె నదరి బెదరి.

408

వ. మఱియును.

409

సీ. అగ్నియంత్రములు పెల్లాకాశ మవియింప భయమంది నెలవులఁ బాయునవియుఁ
బటహాశంభధ్వనుల్ బ్రహ్మాండ మగలింప నులికి నల్దిక్కుల కుఱుకునవియు
భటులకోలాహలార్భటు లన్నికడ లాన బెదరి జంటలు వాసి చెదరునవియు
ధానుష్కశంజిసీధ్యానముల్ చెవిఁ బాట నులికిపాటున నిద్ర లుడుగునవియు

తే. నగుచుఁ బఱచుమ్మగంబుల నాఁగి మూఁగి
యడిరి వెన్నాడి మున్నాడి యాక్రమించి
విక్రమించిరి ముంచిరి విశిఖవృష్టి
విభుఁడు గదియింపఁ బెక్కండ్రు వేటకాండ్రు.

410

చ. విలయఘనాఘనంబు లటవీస్థలి డిగ్గెనొ యంధకాసురుం
డిల జనియించి క్రమ్మట ననేకశరీరము లెత్తెనో విషా
నలము మహేశ్వరుం డుమిసినక బలురూపులఁ జెందెనో యనక
వెలసిననూకరప్రతతి వెల్వడె దిక్కుల నిర్ల నిండఁగన్.

411

ఉ. అప్పుడు చెంచులుక సుభటు లడ్డమువోయి లకోరికోలలక
గప్పుఁగ నంతకంటె మునుగలఁ బయిక బడె జాగిలంబులుక
జెప్పెడి దేమి కోలములు చేకొని శస్త్రచయంబు లీఁటెలుక
గుప్పలుగాఁ బడక విఱుచుఁ గోఱలఁ జమ్ముచు జాగిలంబులున్.

412

ఉ. సారెకుఁ బాలచేరు బలుజాగిలముల్ గబళించి యీడ్వఁగా
నీరస మొప్పుఁ దారసిలి యీఁటెల వీరభటాళి నొంచఁగాఁ
దారక కొప్పురింపుచును దంష్ట్రల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁగాఁ
బోరుకడిందిపంది నొకబోయ పిడెఁబునఁ గ్రుమ్మె గూలఁగన్.

413

చ. ఇరవులు వాసి తారసిలు నిన్నిటి కిందట మేఁగి యొక్కరొ
క్కర యొకపందిఁ జంపి యిదె కైకొనువారము సామి చూడు హె
చ్చరిక యటంచుఁ బల్కి పరుషధ్వని నొంటరికాం డ్రనేకసూ
కరముల గుప్పగుప్ప మనఁగాఁ బడఁ గ్రుమ్మిరి కుంతపంక్తులన్.

414

చ. తెలివగవెండిగుండలవలెఁ దేజము మీఱినభైరవాశ్వపం
క్తులు పదియైదు లొక్కమొగిఁ దూఱినఁ గోఱలఁ జీల్చి వైచుచుక

బెళపెళ బల్లముల్ విడిచి భిల్లులు లెల్లడ మంద నుద్ధతిన్
వలలను ద్రొంచి తేజిపయి వచ్చుకిరి దొర నొంచె చూపునన్. 415

చ. గిరిగుహనుండి యొక్కహరి క్రేవల రాజహయంబు మించినన్
హరి యనుపేర నేను జెలువందగ నీవును బూనినావె నా
స్థిర మగుపే రటన్నపగచే బలె బై కరుదేర భర్తయన్
శర మొకఁ డేయఁ ద్రెళ్లక వెనక నిగుడక సజీకె గూరునన్. 416

చ. అలయక లేడిదూడగుమి నాఁగెడుక్రోల్పులులన్ వధించు దం
తుల వెఱపించుసింగములఁ ద్రుంచు దదార్చికన్ గ్రౌర్యముల్
గలశరభాళి నొంచు గమకంబున వానిఁ గలంచు జంట పెం
దలలకడిందిజంతువుల ధర్మరతిం బతి చించు నొక్కటన్. 417

క. కిరికరిహరశరభాదుల, హరియింపుచు సుభటు లలర నట్టిపనులకున్
బారలేనిపిటికియయ్యలు, చరియింతురు శశకములకు జంబుకములకున్. 418

క. ఒకతూపున బలుమెకముల, నొకమెకము ననేకసాయకోల్కరముల నొ
క్కొకచో నడచుచు రాజ, న్యకులాగ్రణి యపుడు వేటలాడె యథేచ్ఛన్. 419

క. కడువడిఁ బటచెడుమెకమును, జెడుమెకమున్ బడుమెకంబుఁ జేడ్చుడుమెక్కుమన్
బడలుమెక మడలుమెకమును, నెడయుమెకం బయ్యె నటవి నిలునిభటులచేన్.

ఉ. కండలు గుండెలున్ మెడకు గాటపుఁబ్రేవులు నెత్తు రేక మై
నిండె నరణ్యమంత మృగనిర్హరణోద్ధతి మాని యుండియున్
వెండియు భూవరుం డనుప వేటకు మీటకుడేగ వేటయున్
గాండాకసేవు చూచి తగుకోరిక లిచ్చెఁ బులిందకోటికిన్. 421

—❧— ఇలుఁడు కైలాసప్రాంతవనంబుఁ జొచ్చి నపరివారుం డై శ్రీత్వము నొందుట —❧—

వ. ఇవ్విధంబున మృగయావినోదంబునక దనివిఁ జెంది పంది కుండేలు కదలిమృ
గంబు మొదలగు మెకంబులపలంబు పంచికొనుటకున్ దమలోఁ దమరు పలు
చందంబులనందడిం బొందుపులిందబృందంబులన్ దిలకించి కించిద్దరహాసకండ
ళితవదనారవిందుండై యన్న రేంద్రసంక్రందనండు కొండాకవిశ్రమించుతలం
పున నపరిమితచమూసమూహసమన్వితంబుగా నక్కాటకవి గడచి యక్కడకుఁ
జక్కనియు త్తరపుదిక్కునఁ బెక్కునిండుచందురులపండువె న్నెలలోక్కట మెండు
కొన్న చెన్నునఁ గన్నులపండు వై యుండువెండికొండదండకుం బోయి కొం
డలఁ జెందుమన్ననిచేతిచికిలిఖండాయలఁ గ్రేణిసేయశరవణంబు విలోకించి
త్రిలోకమోహనం బగు నవ్వనంబు దయన్ జొచ్చి యచ్చట. 422

సీ. తనకీర్తివిలసనత్వము లేనగవునందుఁ దనచంద్రసౌమ్య మానసమునందుఁ
దనఖడ్గవిభవ మంతయుఁ గీలుజడయందుఁ దనప్రతాపము సుధాధరమునందుఁ

దనకువలయహితత్వము సేత్రములయందుఁ దనగబ్బితన మురస్థలమునందుఁ
దనధర్మసురుచితత్వము కన్నుబొమలందుఁ దనకాంచనసమృద్ధి తనువునందుఁ

తే. దనగబ్బిత నాభిప్రదంబునందుఁ

దనమనోవిస్తృతి నితంబతలమునందు

సేలయ నిలుఁ డంతలోఁ దుంటువిలుతుచెలువ

భంగి దులకించునొక మోహనాంగి యయ్యె.

423

ప. ఇత్రైః గున.

424

ఉ. కోడెమిహరిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడునిడుప్రాయపు

జేడియ యై యతం డరుదుఁ జెంది యమాత్యసుహృద్భటాదుల

జూడఁగ నందఱుఁ దనకు జోడుగఁ గైకొని రాఁడుపోడుముల్

గోడిగచంద మొందె నిలఘోటకరత్నముఁ దత్క్షణంబునన్.

425

క. అన్నులినంబు వహించిన, తన్నుఁ దనవారిఁ జూచి తద్దయు వగతో

నున్నంత నటకుఁ గొందఱు, కన్నియ లేతెంచి కరము కనికర మమరన్. 426

తే. పలికి రోవెట్టి యింక నేల పరితపింప, గిరిజతోఁ గూడి శివుఁ డీడఁ గ్రీడనేయ

వచ్చినాఁ డింతలో నిందుజొచ్చుపురుషుఁ, డింతియాఁగాక యనిశాపమిచ్చినాఁడు.

చ. నగజకుఁ బ్రీతిగా నిజగణంబులతోఁ దరుణేందుహంశియున్

మగువతనంబుఁ బూనికొనినాఁ డటుగావునఁ జూడు మివ్వనిన్

ఖరమృగపన్నగంబులు నగంబులు మున్నుగ స్త్రీలవై ఖరిన్

దగినవి యీశ్వరాజ్ఞ జవ దాటఁగఁ నెవ్వరికైన శక్యమే.

428

శా. ఏనశ్వేశ్వరునాజ్ఞ యాదలల బ్రహ్మాండ్రాదికుల్ పూనికొన్

ద్రాసశ్వేశ్వరుఁ డాకుమారగురుఁ డాయధేందుకోటిగుఁ డు

ల్లాసం బొప్ప వసించినాఁ డదిగొ బాలాపాణిభృచ్చామర

వ్యాసంగానిలలోలకుంతలచయుం డై పొమ్ము ప్రార్థింపఁగన్.

429

క. అని దుద్రకన్య లెఱిగించిన పడఁకుక యైనరాజశేఖరుఁ డెలమిన్

దనవారుఁ దాను గ్రక్కునఁ, జని గిరిజాసహితుఁ డైన శంభునిఁ గాంచెన్. 430

తే. కాంచి బిగిచన్ను లిల మోవఁ గాంచనాద్రి

ధన్వపాదాబ్జములకు వందన మొనర్చి

యంజలి ఘటించి యభినతు లాచరించి

వినయ మెనయంగ నిట్లని విన్నవించె.

431

చ. పరమదయానిధాన శివ పశ్యలలాట సహస్రకోటిభా

స్కరనిభ తేజ మీ రిడినశాప మెఱుంగక వచ్చి యీవనాం

తరమున సేనతోడ వనితాత్వముఁ జెందితి నివ్వికారమున్

భరణము సేయఁ జాల నికఁ జారుషమున్ గృపసేయవే యనన్.

432

చ. కలకల నవ్వి శంభుఁ డనుఁ గర్దమనందన యాఁడుచందమున్
దలఁగఁగఁ జేయు టొక్కటియ తక్క మఱొక్కవరం బొసంగెడన్
వలసినదేమి తెల్పుమనినన్ బరమేశ్వర యన్యకాంక్షయున్
వలయునె నంచు నయ్యల శివానతిచెంగటి కేఁగి దీనయన్.

433

చ. కళుకు మెఱుంగుఁజెక్కులను గాటుకకన్నులనీచు జాఱఁగా
నలఁతి జనించునూర్పుసెగ లాని ముఖాబ్జము వాడుదేఱఁగా
వలుఁదపిఱుంచు భారమున వారనితోక్కటపాటు మీఱఁగా
నిలపము నాఁగి మ్రొక్కి యిల యాశ్వరి నిట్లని యెంచె ధీరతన్.

434

దండకము, శ్రీమద్రమాభద్రమాతంగయానామణీముఖ్యనానామరగ్రామణీ కామినీ
కల్పితానల్పకల్పప్రసూనాది పూజాతిరాజత్పదాంభోజదీప్యన్నఖశ్రేణీకాసాం
ద్రచంద్రాతపశ్రీసముత్ఫుల్లభ క్తిప్రియశ్రేణీనేత్రోల్పలా, ఖణ్ణితాశ్వద్విషదాన
వోద్యత్ఫిలా, యుత్పలామిత్ర మిత్రాగ్నిహోత్రాఖ్య నేత్రత్రయాలోకలోకైక
నిర్దాతృతానేతృతాజేతృతారీణచాతుర్యచరీణభేలావతీ, చాదులావణ్యలీలావతీ
దేవతిర్యజ్జనుష్యాదికప్రాణిబాహ్యంతరవ్యాప్తిసుప్తాద్యవస్థా తిగ్జప్తిరూపా
నురూపక్రియాకారణా కార కేళావిలోకాతిలోక ప్రమోదాబ్ధినిర్మగ్నసాలేక్ష
ణా, పద్మగర్భాంజకోట్యద్బదాయ త్రసంరక్షణా, సూక్ష్మవీక్షాతితిహాపరాక్షీణ
హృద్గ్రంథినిర్గ్రంథనాత్మానుసంధానసంబంధ భృష్టులబంధానుభూతిప్రభూతాత్మ
సౌఖ్యాత్మకశ్లాఘ్యున్మైకసంధాయినీ, బంధురాష్ట్రాంగయోగాంచితధ్యాయినీ,
కాయజాఖర్వగర్వాపహరవ్రతాచారచంచ త్రపకకర్తసంచారిణీ, బాలచంద్రైక
రేఖాసముద్ధారిణీ, ధాదుణీశయతేజోమరుగోవ్యోమతన్నాత్రతత్రాదృశప్రాణా
దేంద్రియస్థానపట్చక్రనాడివిశేషాకృతీ, హృద్యవీణానువాద్యాదివిద్యాకృతీ,
ప్రాకృతుల్ నిన్ను సర్వేశ్వరిన్ మూలశక్తిన్ బరంజ్యోతి నాద్యంతశూన్యన్
ద్రయారూపిణిగాంచి భావించఁగా లేక దాతూయణీదేవి వంచున్ హిమక్షోణి
భృత్పుత్రి వంచున్ విలోకింతు రస్తాదృశాజ్ఞత్వ మాత్మన్ క్షమింపంగ భేదం
బు మాన్పంగ నీకే తగున్ దండ్రీకంఠై బ్రజాకోటిపైఁ దల్లికిన్ గూర్చి బా
హుశ్య మోతల్లి యేదొల్లి యేన్నాన మేదాన మేయోగ మేయాగ మేచోప్
టఁ గావించినానో నినున్ జూడఁగాఁ గల్గె బ్రహ్మమరేంద్రాదిబృందారకేంద్ర
స్ఫురద్భర్తాకోటిరకోటితటిరత్నవిభ్రాజమానప్రభారాజనీరాజతం బైననియంఘ్రి
యుగ్మంబు నేవించితిన్ బూర్వజన్తార్జితాశేషదోషంబు నీనత్కిటాక్షంబునం
బాసె నే నిన్ను వీక్షించి తిం కేమి కాంక్షింపఁగా నున్న దైనన్ మనశ్చంచ
లత్వంబునన్ వేఁడెడన్ వ్రేడకున్ దోడునీడైన యాయాఁడురూపంబుఁ బ్రాసం
చి యుష్కత్కృపాభావితపాఙ్యసామ్రాజ్యమున్ బాసి గాసిల్లఁగా నోప నా

పూర్వపాపంబు మన్నించి నన్ను భవత్కింకరశ్రేణితోఁ గూర్చి రక్షింపు
మోనాతి యేరితిఁ జింతించినన్ విశ్వలోకప్రపంచంబు నీచేతి దీచేతనాచేతన
శ్రేణి నేలాగు గావించ నూహించి తాలాగునన్ నీ కసాధ్యంబు లే మున్న
వో పన్నగపూహసమ్రాడ్తులాకోటిభృదేహినీ విశ్వసంమోహినీ సాధపాథోధి
రాడంతరానంతరత్నాంతరీపస్థిరా మధ్యమాద్యత్కదంబాటవీవాట భేటద్రు
మూలస్థలీ దివ్యచింతామణీ భద్రశీతాగ్రసంవాసినీ వాసవాద్యప్టదిక్పాలకాది
త్యగంధర్వద్రానిలవాళవక్తవప్సరస్సిద్ధసాధ్యాదిదివ్యస్తవాకర్ణనాగోధకర్ణోత్ప
లామోదలోభ భ్రమద్బంధోజ్జృంభిత శ్రీసఖత్పార్శ్వ భాస్వద్యయస్యామణీ
చామరవ్రాతజాతానిలాధూతనీలాలకస్నిగ్ధముగ్ధేందులీలాలనత్ఫల కస్తూరికా
చిత్రకోద్భాసినీ సంతతోల్లాసినీ గారి మాహేశ్వరీ శాశ్వతైశ్వర్యలక్ష్మీకరీ శాం
కరీ కాళి కంకాశనాళికధారావలీ భీతభర్తాశ్రితస్వీయవత్సోదహత్సోణిభృద్ధర్గ
దుర్గామహాదేవి దేవీమతల్లీ శ్రీతార్త్రిఛటాభల్లభిల్లీ ననుక గన్నతల్లీ నమత్క
ల్పవల్లీ నమస్తే నమస్తే నమః.

435

క. అని కొనియాడిన గిరిజా, వనజానన సంతసించి వల్లభమదిలో

నెన రొలయఁదెలిపి యయ్యిలఁ, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ గరుణగడలుకొనంగన్.

క. సగపాలు శంకరుండును, సగపా లే నగుట నీకు సగ మియ్యఁ దగుక

మగువ వయి కొన్నినాళ్లుక, మగతనమునఁ గొన్నినాళ్లు మను మికమోదన్.

వ. అని పలికి యప్పురమేశ్వరి యిట్లనియె.

438

—→ { పార్వతీదేవి యిటున కొకమాసము మగతనమును సొకమాసము
మగువతనంబును గలుగునట్లు కరుణించుట } →—

ఉ. ఎన్నిదినంబు లింతితన మీపు వహించి చరింతు వున్వలో

నన్ని దినంబు లుండుము నృపాకృతి నెప్పటిపొరువంబుతో

నున్నపు డింకి వా టెఱుంగ కుండుము కామినివైన వేళము

న్నన్న నృపత్వముక మఱచి యుండుము రెంటును సౌఖ్య మబ్బెడిన్.

439

చ. నలదు విచార మన్నను భవానికి నయ్యిల మ్రొక్కి క్రమ్మఱక

బలిక మహాప్రసాద మనపాయదయానిధి నీయనుజ్ఞచే

నలయక యొక్కమాసము నృపాకృతిఁ జెందుచు నొక్కమాస మి

చ్చెలితన ముందుచుక గ్రహణ సేసెదఁ గాలము పంపవే యనన్.

440

క. మంచిది యటువలె నొక బొ, మ్మంచును బొమ్మంచు మోవిహసనాంకురముల్

మించఁగ గిరిసుత వంచిన, జంచలలోచనలు గొల్వఁ జనె నిల యనుచున్.

441

పంచచామరము—

ఇలానుతాధినాథుఁ డానతిచ్చినన్ సవిస్మయా

త్తులై సహోదరుల్ నరేంద్ర తొంటిహపు వాసి య

య్యిలుండు కాంతయై మతెక్కడెక్కడ మెలంగె నే
స్థలంబులకె జెలంగె దద్విధంబు దెల్పవే యనన్.

442

ఉ. తమ్ములః జూచి రామవసుధాపతి యిట్లను నట్లు నొరిచే
సమ్మతిమై వరంబు గొని సర్వసుహృద్భటమంత్రివుంగవల్
గొమ్మలపోడుముల్ దొరసి కొల్వఁగ వాహనకోటి నొక్కపా
ర్శ్వమున డించి యయ్యిల ప్రసన్నమతిక విహరించె గానలన్.

443

సీ. తిరుగు నొక్కొకచోటఁ జరకాబ్జములు సోక మహియెల్ల మెట్టదామరలుగాఁగఁ
బలుకు నొక్కొకచోటఁ బలుకుఁజక్కెరలకై కలికిరాచిలుకలబలగ మొలయఁ
జూచు నొక్కొకచోటఁ జూపులు పొదలపై నెలసి తేటులదాటు లినుమడింప
నవ్వు నొక్కొకచోట నవ్వునెన్నెలలచే వనమున నెల్లఁ గ్రొన్ననలు మించఁ

తే. జొక్కముగఁ బాటఁబాడు నొక్కొక్కచోట
డగరకోయిల లెల్లఁ జట్టటిక మరయ
సాలసి యొక్కొకచో నిల్పు సాగసుమేని
కమ్మతావులు దిశలెల్ల గమ్మ మనఁగ.

444

మ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రథమమాసంబున నసమానవిలాసంబుల మించునమ్మించు
బోడి త్రిలోక కామినీకామనీయకంబులకు నాస్పదం బై సానుమత్సానుభాగం
బులఁ సానఁ దీరిన మానికంబువలె డంబు గని ఘనతరవనాఘమేఘమాలిక
యందుఁ దులకించుతోలుకరిమించు మించుల వహించి మహితనికుంజపుంజముల
చేరువక జారుమల్లికామతల్లికాసముల్లాసంబు లెల్లఁ గొల్లలాడి కళంకు లేని
కొలంకులకెలంకులఁ బంకజప్రభవునివారువంబుగారవంబున సార వడసి విడిసిన
చోట విడియక నిలిచినచోట నిలువక చూచినచోటఁ జూడక కోడెప్రాయంబు
తోడిచేడియలఁ గూడుకొని వేడుకతోఁ బెక్కుజాడలఁ గ్రీడించుచు నొక్క
నాఁడు చొక్కపుఁగొండకుఁ జక్కనిదక్షిణంబునఁ జుక్కలరాజుచక్కని కొడుకు
తపంబు సేయుపెక్కుతరులతాదులక బెం పెక్కునొక్కయక్కజపువనంబు గని
దఱియక జొచ్చి యచ్చట.

445

క. విహరించుచు విరివూఁదా, విహరించుచు గొడ్డు మెలంగ విలసిల్లుచు న
మృహిళామణి సహచరబహు, మహికటులక గూడి గహనమధ్యమునందున్.

చ. గగనముతోడ రాయునొకగట్టుఁ గనుంగొని హాన్ముచాయలక
దగునొకదివ్యచంపకవనంబునఁ గంకణపద్మరేఖలక
దగి కమలాకరత్వము యథాతథభావమునక బొసంగఁ జె
న్నుగులుకునొక్కదీర్ఘికఁ గనుంగొని తజ్జలమధ్యమంబునన్.

447

—❦— ఇలను బుధుండు వరించుట —❦—

క. మరునిక వేలుపురాచకొ, మరునిక నగుసాగను మించ మహిమ రహింపక
దురుసుతప మూని తగుచం, దురుసుతు బుధుఁ జూచి యిల మనోజాతుర యై.

- చ. ఎగుభుజముల్ వెడందయుర మిందుని గిందుని మించనీని నె
మ్రొగ మపరంజిజాల్ తలిరుమోవియుఁ జేరల మీఱుకన్నులున్
జగి గలపెందొడల్ గలిగి చెల్వు వహించిన యీతఁ డీడ బె
ట్టగుతప మూనినాఁడు చెలులార కనుంగొనఁ డంచుఁ బెల్పుచున్. 449
- క. వికచారవిందబృంద, ప్రకటతరామోదభరితపాటీరమరు
న్నికరచలాచలనీలా,లకలు సకులు గొల్వ నక్కొలఁకు సేరి వెసన్. 450
- తే. కలికిరాయంచవతె సోయగంపునడలు, గులుక నక్కల్కి చెంగావికోక వదలి
చలువపావడఁజో జొచ్చెఁగొలఁకు నెలకు, మారుపై మారుఁడనుచుకటారిఁబోలి,
వ. లప్పుడు. 452
- చ. హాళహళి సేయుచున్ జలరుహంబులు గోయుచు మీఁద వేయుచున్
నిలు మని హెచ్చరించుచును నీళ్లను ముంచుచు నుత్పసించుచున్
బులుఁగులఁ దోలుచున్ గలువపువ్వుల వ్రాలుచుఁ దావిఁ గ్రోలుచున్
వెలఁదుక లొండొరుల్ గొలన వేడుకఁ గూడుక క్రీడ సేయఁగన్. 453
- శా. తత్కంతాకుచైలఘట్టనసముద్యత్తుంగభంగైకరం
గత్కంజాతసమంజసంభ్రమర ఘంకారానుకాఁస్సుర
త్సూత్కారాన్వితవారివారణకరాధూతారికోయప్తికా
ద్యుత్కంతార్భటి వీనులన్ బడిన నెంతో సౌమ్యుఁ డుద్భాంతిఁడై. 454
- తే. తపముసాలించి వారిలోఁ దళుకువాలుఁ,గన్నులనువాలుఁగన్నులచెన్ను వెలయు
నన్నెలఁతచిన్నిప్రాయంపుఁజిన్నె లెల్లఁ, జోద్యపడి తెప్ప వేయక చూచెనంత. 455
- తే. మోదమున నైదుతూపుల పాదుపాహు, తమ్మిదోదుమ్మిఁ గొందిఁడెందమ్మ గ్రమ్మి
క్రమ్మికోని దొమ్మి సేసిన సొమ్మసిల్లి, యమ్మహామహుఁ డిల్లను నెమ్మనమున. 456
- ఉ. ఎక్కడనుండి వచ్చె నొకొ యిచ్చెలి యెవ్వనిముద్దుఁగమ్మయో
యెక్కడిసోయగం బిది నురేంద్రునికోల్వ మెఱుంగుఁబోండ్ల కీ
చక్కదనంబు లున్నవె చిసప్రసవప్రభవుండు వింతగా
నిక్కలకంతకంతి సృజియింపఁగ నెట్టితపం బానరైనో. 457
- మ. చిగురాకుంజగి నేలుఁ గేలుకవడాల్ చెందమ్మిచందంబునన్
సాగసొందున్ మొగ మిందుకాంతరుచి మించున్ మించుఁజెక్కుల్ జగా
పగడంబున్ బగడంబుగన్ బెదవి మేల్ పాలిండ్లు హాళగిం డ్లనన్
దగురా యీమృగరాజమధ్యసరిచానన్ గాన నే నెక్కడన్. 458
- చ. పలుమఱుఁ గప్పుపెన్నెఱులు బారలఁ గొల్వఁగ వచ్చు నచ్చపున్
దెలిజిగిచెక్కుటద్దముల నీడలు నూడఁగ వచ్చుఁ గాంచనా
చలయుగి గల్గినన్ గలికిచన్దవతో సరితూఁగ వచ్చు ని
చ్చెలినడుమే యలంతి యని సింగము గెల్వఁగ వచ్చు బాపురే. 459

- ఉ. కొంకక గుబ్బచన్నులను గుంకుమపంక మలంది చెక్కులక
సంకుమదంబుఁ బూసి నెఱజాణతనంబున జాణిక స్మరిక
బొంకము మీఱఁగా నుదుట యాట్టిడి పువ్వలశయ్యఁ జేచ్చి మీ
నాంకునికేళి నేలి జవరాలికి బాళి ఘటించు నెచ్చఁడో. 460
- ఉ. ఏల శపంబులుక్ వ్రతము లీలలితాంగిని గూడి యుండినక
జాలదె యందు నక్కొలఁకుఁ జయ్యన వెల్వడి పర్ణ శాలకుక్
బాళి దలిర్ప నేఁగి మునిబాఱురచే బుధుఁ డయ్యిలాఖ్యనీ
లాలకయాళులక నలుగు రైదుగురిక విలిపించి యిట్లునున్. 461
- చ. అలికులవేణులార యిపు డబ్బవనంబునఁ దమ్మితూపులక
వెలఁదిని వ్రేయుచుక వలచెవిక ధరియించిన నల్లగల్వపై
నొలసిన తేఱియుఁకృతుల కుల్కుచుఁ గుల్కుచుఁ గేళి నల్పునా
నలినదళాక్షి కెవ్వఁ డధినాథుఁ డ దెవ్వతె దెప్పరే యనన్. 462
- క. నెలతనయునిపదముల క, న్నెలఁతలు నతు లాచరించి నిలిచి యనఘ య
చ్చెలి మా కెల్ల నధీశ్వరి, యళి చేరని పువ్వవంటి దని తెల్పుటయున్. 463
- క. తనయోగదృష్టిఁ గర్దమ, తనయోదంతంబు తుద మొదలు నేర్పడఁ గ
న్గొని నేర్పడరక బుధుఁ డ, వ్యనితల వీక్షించి పలికె వారనికదాన్. 464
- చ. సరసిజనేత్రలార శివశక్తవనంబున మీరు శ్రీత్యముక్
బారసితి రింక మీజననముల్ ఫలియింపఁగ నాయనుజ్ఞఁ గిం
పురుషులభార్యలై సుఖముఁ బొందుఁడు వారల నే నృజించి యి
ద్ధర మును నిల్పినాఁడ నని తత్త్వణ మండఱ విడుకొల్పినన్. 465
- శ. ఇల యొక్కతె దక్కఁగ నిల, చెలు లందఱు నతని యాజ్ఞచేఁ గింపురుషా
వలిఁ గలిసి వెలసి రొంటిగ, నిలిచినయిలఁ నేరి బుధుఁ డనియె ననురక్తిన్. 466
- చ. సరసమరాళసంగతిఁ బొసంగనిపద్మినిఁ బోలి కోకిల
స్ఫురణము లేనిమామిడిని బోలి మదభ్రమరాభియోగముక్
బొరయని పుష్పమంజరిని బోలి వృథా వసియింప నేల నక
వదనిగ నింకఁ జేకొని భవంబు ఫలిప సుఖంపవే చెలి. 467
- ఉ. ఎవ్వఁడో వీడటంచు నను నిచ్చుఁ దలంపకు మిందుపుత్రుండక
జవ్వని నే బుధుండ నినుఁ జక్కఁ గనుంగొనినంతనుండియుక్
బువ్వలుకాఁడు నాహృదయముక్ నొగిలింపుచు నున్నవాఁడు నీ
నవ్వుమొగంబు నామొగమునక గదియింపవె యాదరింపవే. 468
- చ. ఇగురులవంటి నీయడుగు లిక్కడికర్కశభూమి పోకినక
నొగిలెనొ యంచు నామనసు నొప్పి వహించిన దింత ముక్కువక
దగిలిన నన్నుఁ బాసి చన ధర్మపుగా దింక లెస్స చూడవే
మగువ యటంచు నాతఁ డనుమాటకు మో మట వంచి సిగ్గునన్. 469

- చ. ఎలనగ వంకురింప నలయిందునిభానన వల్కె స్వామి నీ
పలు కొనఁచు తెంతయను భాగ్యము గాదె సుఖంపుఁ డిచ్చుకున్
వలసినయట్టు తేమిటికి న న్నడుగన్ బతి నీవు భాన్య నే
నలమి నొనర్చె మన్తధుఁడె యిద్దఱకున్ దగులాట మియ్యెడన్. 470
- క. అనుమాటలు చెవి నాటిన, ననుమానము మాని సౌమ్యుఁ డలరుచు నపు డ
య్యనుమానమధ్యఁ జేకొని, యెను మానసభవునిపంత మీఁడేరంగన్. 471
- వ. ఈవిధంబున నలభావజనిహావభావంబు లలర నయ్యలరుఁబోఁడిన్ బరిగ్రహించి
మించుపూవుతావుల గుబాళించు తనపర్ణ శాలఁ బ్రవేశించె నప్పుడు. 472
- తే. అయ్యలరుఁబోడి సిగ్గరి యయ్య నిచ్చు, బచ్చవింటిదునేదారి హెచ్చరింపఁ
బతికివిడమిచ్చి యడుగులుబత్తినొత్తి, బాళిగనుపించ దమిహెచ్చిపలికె బుధుడు.
- సీ. కలికి కప్పరపు బాగా లొసంగినయట్లు వేడుకతో ముచ్చటాడితేని
మగువ యా తెలియాకుమడుపు లిచ్చినయట్లు యెలమిఁ జెక్కిలి గీతనిచ్చి తేని
చెలి పాదములఁ గేలుఁజిగురు లుంచినయట్లు చిగులువా తెట దయచేసి తేని
కొమ్మ వీజనము చేకొని విసరినయట్లు కమ్మయూర్పొలయఁ బైఁ గ్రమ్మితేని
- తే. నెలఁది తగునేవ నీవు గావించినటుల, గోఁకి మీఱంగ న స్నేలుకొంటివేని
నేల యాలస్య మీవేళఁ దాళనీయఁ, డించువిల్తుండు కాఁగిలీవే లతాంగి. 474
- చ. అని మృదులోరులం దిడి నిజాంఘ్రిసరోజము లొత్తుచున్న చ
క్కనిచెలి మీఁదికిఁ దిగిచి గ్రక్కున నక్కున నుంచినంతఁ బ
క్కనఁ దనయంత వీడె సతికంచుక మిద్వరగాత్రసీమలన్
మునుకొనియెన్ మరుం డీడినముల్కులొ నాఁ బులకాంకురావళుల్. 475
- చ. చనుగవపేరి హేమకలశద్వయి దాఁచినచో వడంకుచున్
మినుకుకడానిచెక్కులను మీటఁగఁ బూనెడుచో వడంకుచున్
మొనసి కటీనువర్ణధర ముట్టినచోఁ బులకల్ వహించుచున్
వనజదళాక్షిఁ గూడునెడ వల్లభుకేల్ దగెఁ దస్కరాకృతిన్. 476
- ఉ. అంటినఁ గందునో యనక యంగము నిర్దయవృత్తి మీఱఁ గాఁ
గింటికిఁ దార్చి మజ్జగునొ కెంజిగురట్టిది నాక మోవిఁ బ
ల్లంటు లొనర్చి చన్దవ నలంగునొ నాక నఖాళిఁ జేర్చి వా
ల్లంటి రమించె నాథుడు స్వకార్యపరుల్ మగవార లెంచగన్. 477
- సీ. నునుచెమటలఁ గరంగిన యంగరాగ కుంకుమరక్తి యెఱమట్టి కొమరు గాఁగ
నిర్దయాశ్లేషసన్నిహితాంగములఁ జెలంగుట భుజాభుజిఁ బెనంగుటలు గాఁగ
నన్యోన్యదంతాచలాక్రాంతరవముఖోద్ధతు లొడుగఱచుచందములు గాఁగ
గల్గన్గలచపేటగాధవక్షోభుట్టనాదులు ముప్పిప్రహతులు గాఁగ

తే. జంకెనలు వాడిచూపులు బింకములు క
శాతిరవములుఁ బైకొను నలపు లుల్ల
సములు నగవులుఁ దెనువలు సమము గాఁగ
మల్లయుద్ధంబుఁ బోలె దంపతుల రితము.

478

చ. ఇటువలె నయ్యిలక గిలిసి యిందుకుమాదుఁడు చంద్ర కాంతనం
ఘటితలనద్వితీకల గ్రావగుహకుహరంబులక సర
స్తటములఁ జల్వచప్పురపుఁజాయల మవ్వపుఁబువ్వఁదోటక
బటుతరమంజుకుంజగృహభాగములక విహరింపుచున్నెడన్.

479

క. కళలు గలవానికొడుకుక, గలిసినయయ్యిలకు నొక్కకళ యై చనె న
న్నెల యతఁడు గళవళింపఁగఁ, పొల తితనము మాని యంతఁ బురుషుండయ్యెన్.

— ❧ — ఇల మధునియెడలఁ మరురవసుండను కుమారుం గనుట — ❧ —

చ. ఇలుఁ డిటులక నిజాకృతి వహించి మహేశ్వరునాజ్ఞ బోటి యై
మెలఁగుట లచ్చటక బుధు రమించుట మాన మతిక్రమించుటల్
దెలియక మున్ను వేట చనుదెంచుట లెంచుచు సేస నవ్వన
స్థలి వెదకక దొడంగె గిరిజాసతిమాటకుఁ దప్ప గల్గునే.

481

క. వన మెల్ల వెదకి యచ్చటఁ, దనసేనక గాన కతఁడు తహతహతోడక
జనుదెంచి సరసిమధ్యంబున నుగ్రతపం బొనర్చుబుధుఁ బొడగాంచెన్.

482

చ. పొడగని యమ్మహామహునిపొంతకుఁ బోయి నమస్కరించి యో
యుడుపతిపుత్ర బాహ్ని యన నొప్పెడుప్రోలికి నేను రాజ ని
య్యడవికి వేటవచ్చితి భటాదులఁ గూడుక వార లెల్ల నె
క్కడఁ జనిరో ననుక విడిచి కాన ననక బుధుఁ డిట్లనుక గృపన్.

483

మ. వసుధాధీశ్వర సింభటుల్ పటుశిలావర్షంబుచేఁ గొండ ఁ
గ్రసమిరోద్ధతిఁ గొండఁబు మడిసి రింకక వారికై కుంది పా
లనునిక బోలకు కండమూలఫలముల్ భక్షించి యీయాశ్రమం
బు సచుస్తార్తిహరంబు నిల్వ మిచటక మోదంబుతో నాపుడున్.

484

శా. ఆబాహ్నికుఁడు సమృద్ధిచి యను నయ్యా మంత్రిసామంతనా
నాబంధుప్రకరంబు లెల్ల ననిలోనక ద్రెళ్ల నేకాకి నై
నేఁ బో నొల్ల పురంబుఁ జేర నిచటక మీపాదముల్ గొల్చుచుక
మిబోధల్ వినుచుక గ్రమింతు దినముల్ మీ రిప్పు డన్నట్టులన్.

485

క. విశదయశోమృతనిధికిక, శశిబిందువుగాఁగఁ జెలఁగునత్సుతుఁ డిపుడా
శశిబిందుఁడు భూభర మన,దృశగతి భరియించుఁ గాక యింక నని పలుకన్.

క. అలరాజతనయుఁ డలరుచు, నిలరాజ యై న మంచి దేడా దిచటక
నిలువుము నీకు శుభంబులు, గలిగెడి నని తెలుప నతఁడు గైకొని నిలిచెన్.

క. అన్నెల గడచిన గ్రమ్మట, గ్రాన్నెల నగునుదురు గలుగుకోమలి యయ్యెన్
పెన్నెలగీముకుమాడుడు, గన్నులలరఁ జూచి దానిఁ గలిసి నుఖించెన్. 488

క. మగువ యయి వలచి యుండున్, మగవాఁడై కొలిచియుండు మదనునిశావన్
మగుతనము మగువతనమును, జగతీనాయకుడు దనకు నఫలతఁ జెందన్. 489

తే. మగువ యె యున్న నెలయెల్ల మమతఁ జూచి
చాల ననురక్తుఁడై యుండుఁ జంద్రజండు
మగతనము గన్న నెల యెల్ల నశాన మూని
తా నతివీరక్తుఁడై ఘోరతపము సేయు. 490

క. విరహాగ్ని మాన్చుకొనఁ జను, కరణిఁ దరుణిఁ గాసినపుడు కాసారజలాం
తరమన్నుం డగు నానం, దరదాంబుధిమగ్నుఁ డగు నతఁడు చెలిఁ గన్నన్. 491

క. నెలపట్టి యిటుల నలరఁగ, నిల యై యొక నెలయు మరల నిలుఁడై నెలయున్
మెలఁగుచుఁ గ్రమమునఁ దొప్పిది, నెలలుననఁ బురారపున్ గనియె నది యంతన్.

తే. ఆపురూరపుఁబోషింపుఁడనుచునాత్మ, గురున కొప్పించె బుధుఁడాతఁడుదసుధార
సంబు ద్రావించి పెంచె వాత్సల్యముంచి, యంచితకళాప్రపంచజ్ఞుఁడయ్యెశిశువు.

ఉ. అంతట నింతి యా టుడిగి యయ్యిలుఁ డెప్పటిలీలఁ గొల్వఁగా
నె-తయుఁ గూర్చిపుట్టి బుధుఁ డీతని దుర్బల మాను నిష్ప డం
చాంతరనై రిహంత లగునత్రి భృగుచ్యవనాదిమానులన్
శాంతులఁ బిల్వఁగాఁ బనిచి చానసపర్య లొనర్చి యిట్లనన్. 494

— ఇలుఁ దశ్వమేధముచేసి శివునియనుగ్రహమునఁ దన శ్రీత్వంబు తొలఁగించుకొనుట —

క. ఈయిలునియంగనాత్వముఁ, బాయంగాఁ జేయుటకు నుపాయం బేమో
మీయందఱు నాలోచన, సేయన్ దగు ననిన వారు చింతించునెడన్. 495

చ. క్రతువులహాదియుక్తుఁ డయి కర్తముఁ డచ్చటి కేగుదెంచి య
య్యతులును సౌమ్యుఁడున్ జలుపునర్చనలన్ ముద మంది పుత్రు నా
నతుఁ గని యాదరించి కరుణానిధి యాశివుఁ గూర్చి విశ్వవ
ర్ణిత మగునశ్వమేధ మొనరింపక యిద్దురవస్థ తీటునే. 496

క. మటుమాయ యాఁడుతన మొక్కటియు నడచుపని యదెంతె గల దతని కతం
డెటువలె వలసిన నటువలె, ఘటియింపన్ గలఁ డటంచుఁ గర్తముఁ డనినన్.

తే. అందఱును నమ్మతించి శివార్పణముగ, నశ్వమేధంబు సేయించి రతనిచేత
యాగపరిపూర్ణ కాలంబునందు మునుల, కిందుధరుడు ప్రసన్నుఁడై యిట్లు లనియె.

ఉ. మీ రొనరించినట్టి హయమేధము మెచ్చితి నశానులార మీ
కోరినయట్ల యయ్యిలునకున్ బురుషత్వము శాశ్వతంబుగాఁ
గూడిమి నిచ్చితిన్ మఱియుఁ గోరిక లున్నవె తెల్పుఁ డన్న న
క్కాఁగి కాగ్రగణ్యునకుఁ గర్తమముఖ్యులు మ్రొక్కి వేడుకన్. 499

క. వేదాంతములకుఁ దోఁపని, నీదివ్యపదాంబుజములు నే మిప్పుడు స్వా

- మీ దర్శించితి మింతియ, కాదే మామనసులందుఁ గలకోరికయున్. 500
- క. నారీత్వము లే కెప్పటి, పౌరుషమున బ్రతుకు మరుచుఁ బలికితిఁగదా
ఈరాజు నదియె యందఱి, కోరిక యని పొగడ శివుఁ డగోచరుఁ డయ్యెన్. 501
- క. మును లరిగి రంత నిలుఁడు బుధుని వీడ్కొని యతనిపుత్రుఁడోడ్కొని జనకుం
డనుమతి నేయఁ బ్రతిష్ఠా, నగఃమున నిలిచి భూజనంబులఁ బ్రోచెన్. 502
- తే. అతనివెనుకఁ బురూరవుం డప్పురమున
కధివిభుం డయ్యె నటుగాన నశ్వమేధ
యాగ మఖిలార్థసాధకం బనుజలార
యని రఘున్వామి మఱియు ని ట్లనుచుఁ బలికె. 503
- క. భూనుత మైనయిలోపా,ఖ్యానం బిది వినిన జనుల కఘరాశనఃకా
నానార్థంబులుఁ జేకులు, మానితముగ నశ్వమేధమఖిల మొదవున్. 504

— శ్వాసాంతము —

- ఉ. నారసకేహినుదృఢనారసనప్రవిమోక్షణక్రియా
సార సముజ్జ్వలస్థితనారసవస్తధురాధరామృతా
సార పదానురాగ ఘనసారసదాశివహారసారకా
సార సఖిద్యశోవ్రజవిచారసదృష్ణయనామనోహరా. 505
- క. అబ్బారిబంధునయన జ,యాబ్బారిగదాసిధనుదగ్రశయాబ్బా
కుబ్బాభద్రుణీ రమణ క,కుబ్బాలెగజోపమారికుంభీంద్రహరీ. 506
- కవిరాజవిరాజితము.
- ఘనతరకారణ కల్పషకారణ కాయనికారణ కర్తృపరా!
సనకసనందన శక్తిజనందన సాధ్యభినందన సక్తమనా!
జనితవినోదన శక్త్యపనోదన చాచువినోదన సర్వచారా!
వినతసుదర్శన విస్తృతదర్శన విస్ఫుటదర్శన వేద్యపదా! 507
- గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్గర్హ
విత్తిర్ణవైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమసీమావిశేషమంథాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రురత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరివార్ణసుధాకరాప్రయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితసనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తంరామా
యణంబను మహాకావ్యంబునందుఁ సప్తమా శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదుత్తరరామాయణము

అష్టమాశ్వాసము

—:—

శ్రీకాంతాధామ సుదం
తాకాంతాప్రేమ రవిసుతాదృక్కువల
వ్యాకీర్ణాతిశ్యామల
తాకలితసుధామ లక్షణాద్యభిరామా.

1

తే. అవధరింపుము రామచంద్రావసీంద్ర
చంద్రుఁ డీరీతిఁ దెల్పినసత్కథ విని
యనుజమణు లిక్ష్వ రద్భుతాయ త్తచిత్తు
లగుచు నానంద మొంది రయ్యవసుమున.

2

—❦— రాముఁ డశ్వమేధయాగము నేయుట ❦—

చ. మనుకులరాజశేఖరుఁ డమందగుణాంబుధి రాముఁ డెంతయున్
ఘనహయమేధయాగకుతుంబు మనంబున మించ లక్ష్మణున్
గనుఁగొని వత్స నీవు చని కశ్యపకుత్సవసిష్ఠకణ్వాము
ఖ్యనిఖలసంయమిశ్వరుల గ్రక్కునఁ దోడ్కొని రమ్మ నావుడున్.

3

ఉ. ఆలవణారియన్న పతియానతి యాదలఁ దాల్చి చెచ్చెరన్
గాలవకౌళికాత్రిభృగుకణ్వాపరాశరవామ దేవజా
బాలివసిష్ఠకశ్యపవిభాండకముఖ్యుల వేదశాస్త్రముల్
చాల నెఱుంగు బ్రహ్మమునులన్ దొడితెచ్చె విసీతి హెచ్చఁగన్.

4

ఉ. అంతకుమున్నె నిండుకొలు వై భరతాదులు గొల్వ నున్న భూ
కాంతుఁడు వారిరాక విని కాంచనపీఠిక డిగ్గి నిర్మల
స్వాంతముతో నెదుర్కొని సువర్ణ కిరీటదుచుల్ తదీయపా
దాంతికభూమి ముంచుకొన నందఱులన్ బ్రణమిల్లి వేడుకన్.

5

తే. వినయమునఁ దోడితెచ్చి వేర్వేఱ సముచి
తాననంబుల నునిచి హస్తాంబుజములు

మొగించి తనచూపుఁదేలు లమ్మునులవదన
పద్మములయందు నిగిడించి పలికె విభుఁడు.

6

చ. అనితరపుణ్యులార భవనాచిత మాహాయమేధమేను మీ
యనుమతిఁ జేయువాఁడ నని యాత్మఁ దలంచితె మీర లమ్ముఖం
బునకు ననుజ్ఞ యిం డవిన బోరన సమ్మును తెల్లఁ బల్కి యో
జనవర ముజ్జగంబులకు సమ్మత మాక్రతు వాచరింపవే.

7

తే. అన్యభాభావమొందునే యధిప నీయ, మోక్షుంకల్పమునకన్న ముడముఁజెంది
మ్రోల నిలుచున్న లక్ష్మణుఁడొముఁ జూచి. పలికె నమ్మేటి గంభీరభాషణముల. 8

చ. హవనముఁ జూడఁగా రవిసుతాంగదవాయుజనీలజాంబవ
ద్గవయగవాక్షఘామనలతారసుషేణసువేగవేగద
ర్శివినతగంధమాదనదరీముఖమైందసుభాహుకేసరి
ద్వివిదగజప్రజంఘముఖవీరకపీఁద్రులఁ బిల్వ సంపుమా.

9

మ. అనలాద్యన్వితు నవ్విభీషణుని లంకాధ్యక్షు రప్పింపు చ
య్యనఁ బిల్పింపుము కేకయాధిపవిదేహత్కాధిగాఢప్రవ
ర్ధనముఖ్యప్రియబంధులఁ హితసుహృత్సదోహముఁ గూడి ర
మ్మనుచుఁ లేఖలు పంపుమీ యఖలదేశాధీశనిఁఛోలికిన్.

10

శా. నానాదేశనివాసు లై నద్విజులఁ నానానదీతీరవ
న్యానిత్యాశ్రయ లా మహర్షులను మింటఁ మించు న ప్తర్షులఁ
నానాదేవధరస్థలాంతరములఁ నల్వొందుదేవర్షులఁ
నానాదిక్కుల నున్నబ్రహ్మఋషులఁ రప్పింపుమా గ్రక్కునన్.

11

తే. బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులై బ్రహ్మః బోలు, బ్రహ్మవర్చస మింపొంద బ్రహ్మపరత
బ్రహ్మలోకంబునవసించు బ్రహ్మమునుల, ననఘ ప్రార్థించిపిలిపింపుయాగమునకు.

శ. కవిగాయకపరిహాసక, వివిధస్తుతిపాఠకులను వీణావాద్య
ప్రవణుల నర్తకవాంశిక, నివహము రప్పింపు యజ్ఞనిలయంబునకున్.

12

సీ. నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రమున మించు గోమతీనదీతీరభూమియందుఁ
జాల్పు వెడల్పును శాస్త్రరీతి నెఱుంగు చతురశిల్పాచార్యజనులచేత
మఖమండపంబు నిర్మాణంబు సేయింపు మమ్ముఖశాలకు నన్నియెడల
బ్రాహ్మణక్షత్రియోరవ్యసూద్రప్రముఖులు నిల్వఁ దగుఱచ్చకొట్టములను

తే. బాక్కనపుటిండ్లు నుగ్రాణముల నెలవులు, బాకశాలలు మఠము లనేకభోజ
నార్హ శాలలు పటశాల లాపణములు, గరిరథతురంగశాలలుఁ గట్టఁ బనువు. 14

టి. చలువచప్పరములుఁ జలివిందరులు నెడ, నెడలఁ గలుగఁ జేయు మెప్పటికిని
విపణివీధులందు వివిధవస్తువు లమ్మి, కొనుఁ జటంచు వైశ్యజనుల కనుము. 15

- సీ. సెనగలు గోదుమలో మినుములుఁ దిలలుముద్గములుమున్నుగఁ గలకాయధాన్యములు పర్యతాకారములు గాఁగఁ బోయింపు తండులరాసులఁ దఱచుగూర్చు దధిఘృతతైలముల్ వఁధుగఁ దళర్కరల్ కదళీఫలాదులు కండమాలముల తెగల్ దెప్పింపు పలుగాయగూరలు చాల నిప్పటినుండి సంగ్రహింపు
- తే. మనఘ మఖసాధనము లై నయఖలవస్తు, సమితిమునుగల్గఘటియింపు శతసహస్ర సంఖ్యల రహించుగోవుల స్వరత్న, భారకోటులజతగూర్చి పనుపు మటకు. 16
- క. వివిధోక్తుల నేఁ దెలిపిన, యవియును నేఁ దెలుప మఱచినవియును జతగూర్పవలయు నని లక్ష్మణుతో, రవికులపతి దెలిపి మఱి భరతుతో ననియెన్. 17
- ఉ. పౌదుల నిష్టబాంధవులఁ బ్రాజ్ఞుల నంతిపురంబుకాంతలఁ దారకులఁ భటాదికులఁ దల్లుల నాశ్రితులఁ ధరాసుతాకారసువర్ణపుత్రికను గ్రక్కున నధ్వరశాలఁ జేర్చు మీ చేరినవస్తువాహనవిశేషము లేమఱకుండు మచ్చటన్. 18
- క. యాగమునకు శత్రుఘ్నుని, వేగఁబునఁ బిల్వఁ బనుపు విసువక మఖశాలాగతు లగుయతులకు న, భ్యాగతులకుఁ బూజ నేయు మన్వహ మచటన్. 19
- క. అని నిర్దేశించినఁ దన, యనుమతి నేకాగ్ర చిత్తులై విసువక యప్పనులెల్ల సంఘటించిన, యనుజన్తుల మెచ్చి రాముఁ డనురాగమునన్. 20
- క. సంపూర్ణాంగము లక్షణ, సంపన్న ముదీర్ణకృష్ణసారం బగుచుఁ బెంపొందుహయమువెంబడి, బంపెన్ లక్ష్మణు ననేకబలసహితముగన్. 21
- చ. అతఁడు ననేకసైనికసమన్వితఁ డై బహుముత్విగావళి యుతుఁ డయి శత్రుభీకరబలోద్ధతుఁ డై చతురంతధారుణిఁ గ్రతుతురంగంబుఁ ద్రిప్పె భుజగర్వము దక్క నమస్తధాదుణీ పతులును భీతు లై తన కుపాయనముల్ దగ నిచ్చి కొల్వఁగన్. 22
- ఉ. రాజకలాభిరాముఁ డగు రామునితమ్ముఁడు లక్ష్మణుండై యిత్తే జికి రక్షకుండు ధరధీదులు గల్గినఁ బట్టుఁ డటంచు న వ్వాజిలలాటపట్టమున వ్రాసినవ్రాల్ గని దానిఁ జేర రే రాజులు భీతు లై తమపురంబుల చెంతల సంచరింపఁగన్. 23
- సీ. దక్షిణక్షితిధన్వద్వద్వోపురద్వారమరకతాంశుకఘాసనికర మొలసి పశ్చిమక్షానాథపట్టణప్రాకారనిర్మలస్ఫటికాభ నీడఁ జూచి యుత్తరోద్వీశబాహోవ్యధ్యానభూరుహచ్చాయాంతరముల విశ్రాంతిఁ జెంది ప్రాగ్ధరాధీశ్వరప్రత్యగ్రకేళికాసీరజాకరముల నీరు ద్రావి
- తే. మఱియుఁ దక్కినధారుణీమండలముల, సైన్యవృత్తి నటించు జానకీమనోహరాధ్వరమఖము క్తవాహ మలరె, శక్రజిద్వైరిరక్ష నేడడుపు లేక. 24
- ఉ. అంతకు మున్నె రామవసుధాధిపుఁ డాశ్రితబంధుమంత్రిసామంతవృషాస్తమిత్రభటమండలి గొల్వఁగ గోమతీనదీ

ప్రాంతము: జేరి యందు భరతాదులు నధ్వరసాధనక్రియా
పంతులు: గూర్చి జూచి తగునైఖి నందఱ నాడరింపుచున్. 25

శా. నానాభూములనుండి వచ్చిననరేంద్ర శ్రేణులక బంధులక
భానుప్రద్యపునిక విభీషణునిఁ డత్ప్రస్థులక గ్రాంచిత
స్థానాభ్యంతరసీమలందు విడియింపక బంచె శత్రుఘ్నునిక
శ్రీ నింజార నృపాలుఁ డల్లు విడియించెక వారి నమ్మేటియన్. 26

వ. మఱియును. 27

సీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియప్రముఖుల: బూజించుపల్ల నేమఱకుండు భరత యనుచు
గెలకలనుండి కావలయు యాగార్హవస్తువు లంది యిమ్ము శత్రుఘ్ను యనుచు
నడుగువారలకు లే దనక యిష్టపదార్థరాసు లిమ్మా కపిరాజ యనుచు
గ్రతువిఘ్నకరులశిక్ష యొనర్చి క్రతుని రక్షణ యొనర్చును విభీషణ యటంచుఁ

తే. గాఢప వడినవి వేవేగఁ గొంచునచ్చి, నియతి నెఱవేర్చుభారంబు నీది సుమ్ము
వాయునందన యనుచు భూవరుడు వార, వారి నియమించెనుచితప్రవర్తనముల

శి. మించినవేడ్క నల్లు నియమించి నృపాలుడు కాంచనేష్టికో
దంచితభూసలంబు ఖదిరాదిక యూపయుతంబు రుక్మప
క్షాంచలపక్షి రాజచయనాభ్యు నౌమఖవాటముక బ్రవే
శించె బులన్త్యకశ్యపవసిష్ఠభృగుప్రముఖార్యసమ్మతిన్. 29

తే. ఇవ్విధమున బ్రవేశించి యెల్లజగము, లెల్ల రక్షింప దీక్ష వహించినట్టి
యాగదీక్షావిచక్షణుఁ డపుడు యజ్ఞ, దీక్ష వహియించె సకలదిదృక్కు లలర. 30

సీ. స్థండిలస్థితయుూపసమ్యక్పశుప్రోక్షణాక్షీణతంత్రయుగ్యాజకంబు
హోతృహస్తధవిత్రజాతవాతప్రజ్వలితకీలికీలికావృతసభంబుఁ
బరమాన్నపుష్పదాజ్యచదవపామితాదిహోమజ్వాహరవోల్లసితముఁ
డత్రక్రియాహృష్టతరసభాస్తారలోకముహుద్దు హుశ్శిరగింపనంబుఁ

తే. జంచదుద్ధాత్మసామగానాంచితంబు, విశ్రుతాధ్వర్యఋగ్యజుర్వేదమంత్ర
నికరమకలుషహవిరర్థనిర్జరప్రసారితకరాజ్ఞ మగును నాజన్న మమరె. 31

చ. భరతునిచే ధరామరులు బాధివముఖులు నన్న పానవి
స్ఫురణలఁ దృప్తులై ముడముఁ బొందిరి బ్రహ్మముషుల్ విభీషణా
చంతనపర్యలక గడుఁ బ్రసన్నతఁ జెందిరి యాచకుల్ విభా
కరనుతుఁ డిచ్చు నర్థముల కాంక్షలు దీటి సుఖించి రయ్యెడన్. 32

చ. ఎడపక యేడుఁగాల మిటు లేఁగఁగ లక్షణుఁ డంతలోనఁ ద
త్తడిఁ గొని తెచ్చినక నృపతి తద్దయు వేడుక యాగకృత్యముల్
నడుపుచునుండె విఫ్రాలు దినంబును భోజనదక్షిణాదులక
గడు ముడమంది రందఱును గాంక్షితముల్ గని రమ్మఖంబునన్. 33

చ. వలసినవారికి వలయు వస్తువు లన్నియు నిత్తురే కదా
నలినహితాత్మ జాదికపినాయకు లొల్లక యన్నవారికి
బలిమిని బిల్చి భోజ్యములు భక్ష్యములు ధనరన్నభూషణా
వళులును గంధమాల్యము లవారిగ నిత్తురు సార్వకాలమున్. 34

చ. వలసినభోజనాభరణవస్త్రధనాదులఁ జెంది తృప్తు లై
పలుమటుఁ జాలు చాలు నని పల్కెడువారలె కాని మాకుఁ గా
వలయు నొసంగు మఁ చ నెడువారల ముందున కైనఁ గాన నూ
స్థలమున జానకీవిభునిజన్మము వైభవ మెంచ శక్యమే. 35

తే. అర్థలెల్లఁ గృతార్థులై రందువలన, వ్యర్థులైరన్నదాతలు వసుధలోన
లేమి కెచ్చోట వసియింప గీమఁ లేక, తిజ్జనలనామములయందె తావుకొనియె.

చ. మలినులు లేరు లేరు కృతమానశరీరులు లేరు పేద ల
న్నెలవున నున్న యందఱు మణిమయభూషణభూషితుల్ సము
జ్వలకనకాంబరుల్ మలయజస్రగవారితగంధగంధిలా
ఖదిశు లంచితార్థజతకిన్నరనాయకు లెంచిచూడఁగన్. 37

ఉ. ఆమఖవై భవంబునకు నద్భుత మంది మహర్షు లెంచి రా
రా మును బ్రహ్మ చేసిన మహాధ్వరమున్ మఘవంతుయజ్ఞమున్
సోమునియాగమున్ దపనసూనుహవం బుదధీశుహామ మీ
రామునియశ్వమేధమఖరాజముతోఁ బ్రతిసేయవచ్చునే. 38

సీ. ఖర్వమహాఖర్వకై లాసములు కుప్ప వేసినచో నింత వెండి యగునె
శతికోటికాంచనాచలములబంగారు గూడఁబెట్టిన నింతవైఁడి యగునె
యద్భుదాయుతరాహిణాద్రిమణుల్ పోగొనర్చిన నిన్నిరత్నంబు లగునె
యమితకల్పమహీరుహము లొక్కదిక్కున నిలిచి యిచ్చిన నిన్నివలువ లగునె

తే. నూలులక్షలుకామధేనువులుగూడి, యన్నియును బోటికొనఁగిన నిన్నిసముచి
తాంచితపదార్థనిచయంబు లవునె సవన, మిట్టలొనరించిరే తొల్లి యెవ్వరైన.

తే. అవనిజామాశృతాస్త్రేమ నర్మకులుని, కాత్తగతబీజనిచయంబు లన్నియును మ
ఖార్థమన్నింపఁదొడఁగెనో యనఁగ నక్ష, యంబులై నవి వివిధధాన్యంబు లిచట.

క. ధనసామగ్రియు నానా, జనసామగ్రియును రామజనవిభునకుఁ గ
ల్గినతన సమహోత్సవ మొనరించె గాక లేక యెరులకు వశమే. 41

మ. అని సభ్యుల్ గొనియాడఁగా రఘుకులాధ్యక్షుండు సంవత్సరం
బును బూర్ణంబుగ సాంగదక్షిణాలచే బొల్పొంద యాగంబు సే
యునెడక తిన్నఖవై భవంబు గనఁగా మాహించి వాల్మీకి శి
ష్యునికాయంబుఁ బ్రశిష్యునఁఘము భజింపక వచ్చె నచ్చోటికిన్. 42

క. వచ్చినయమ్మునిచంద్రుని, హెచ్చినరహి నెదురుకొని నరేశ్వరుఁ డర్ఘ్యం
బిచ్చి నపర్యల నాతని, యిచ్చ యలరఁ గుశల మడిగి యిట్లని పలికెన్. 43

చ. వరమునిచంద్ర మీ రిటకు వచ్చుట నామఖమున్ ఫలించె మీ
చరణయుగంబు సోకి క్రమశాల పవిత్రతఁ జెందె మామకా
ధ్వరవిధి పూర్ణ మౌదనుక వచ్చినయమ్మునులట్ల మీరు నిం
దివపుగ నిల్వఁ జంచు విడియించెఁ దదర్హగృహంతరంబునన్. 44

—*— కుశలపులు వాల్మీకియాజ్ఞ చే రామునికడకేటించి రామాయణముచు గానము నేయుట —*—

చ. ప్రశమనశీలుఁ డమ్మునియు భక్తి మెయిన్ దను వేడకొన్నయ
ద్దశరథ రాముమాట జవదాటక తత్కృతుదర్శనక్రియా
వశుఁ డయి యందు నిల్చి పటువైణిక ఆఘ్ర్యల నాత్మ శిష్యులన్
గుశలపులన్ మనోజనలకూబరతుల్యులఁ జూచి యిట్లనున్. 45

చ. ప్రవణత మీఱ మీరు కవ పాయక రామకథాప్రపంచ మీ
యవనిపుకొల్పుకూటమున నధ్వరశాలల మాను లున్నచో
ట్ల విపణివీధులన్ వనములన్ బహురాజసభాంతరంబులన్
గవిజనసన్నిధిన్ జదువఁ గా వలయున్ జను లందఱున్ వినన్. 46

చ. స్వరములుఁ దాళముల్ లయలు సారపుమీటుకొలంబు తేర్పడన్
జరముగ మీకు నారదుఁడు నేసిన శిక్ష ఫలింప నింక మీ
రిరువురు వీణే లూని దిన మిర్వదినర్గలలెక్క రాఘవే
శ్వరునభఁ బాడుఁ డవ్వభునిచారుచరిత్రము సభ్యు లౌ ననన్. 47

మ. ఫలమూలాశను లై ధనేచ్చ వహియింపన్ బోక రామాయణం
బెలమిన్ రేపటినుండియన్ దొరఁగొనుం డెవ్వారు మీ రంచుఁ గే
వలమైత్రి రఘుభర్త మి మ్మడిగినన్ వాల్మీకిచానీంద్రుని
మ్యుల మంచున్ వచియింపుఁ డవ్వభుఁ దలంపుం జాత్మోఁ దండ్రిగన్. 48

ఆ. ఏల యంటిరేని నిలతేనిఁ బ్రజ కెల్లఁ, దండ్రిగాఁ దలంపఁ దగవు గానఁ
దెలిసినాఁడ నటులఁ దలంపుఁ డవ్వభు నంచు, నానతిచ్చె నమ్మహర్షి విభుఁడు. 49

ఉ. ఆయతి యానతిచ్చినక్రియన్ జగతీనతిముద్దుమన్నలా
రేయిఁ గ్రమించి వేగుటయె రేపటికృత్యము లెల్లఁ దీర్చి వీ
ణాయతపాణు లై మునిగణంబుల సన్నిధి రాజులొద్ద దే
వాయతనంబులన్ వివణులందును గావ్యము పాడుచున్ రహిన్. 50

చ. సమయముఁ జూచి యొక్కదినసంబునఁ రామునియజ్ఞశాల క
కొమ్మిరులు పోయి యందుఁ గవఁ గూడి విపంచిక లూని తాన మా
నములును రాగముల్ వినవినన్ జెలు వై చెవు లాన నందఱున్
బ్రమదపయోధిలో మునుంగఁ బాడిరి రామచరిత్ర మింపుగన్. 51

- తే. శ్రుతులు బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక
చాలశుద్ధతఁ గనుట దోషములఁ బాసి
ఘననిధముగాన పడ్డంబుఁ గలసి మెలసి
యక్కవలవారిగానంబు సా క్కొనరై. 52
- చ. మదిఁ గన వాఁగానమహిమం బది యెట్టిదో వార్ధు లెల్ల నొ
క్కదెస నె నిల్చిన ట్టులివుఁ గాంచినయట్టి సభాస్థలంబునఁ
బెడవిఁ గదల్చి పల్కఁ డొక పెద్దయుఁ దద్దయు సద్దు మాన్పుచుకొ
గదలక చిత్రరూపములకై వడి నుండిరి పాటసాక్కునన్. 53
- చ. కొలువున నున్న రాజవరకోటులదివ్యమణినిభూషణా
వభులఁ గరంగి వీరయి ప్రవాహగతికొ బ్రవహించె నన్నచో
సలలితజానకీతనయసారసుధారసచారుగానభం
గులకుఁ గరంగు తెుత యతికోమలసభ్యజనాంతరంగముల్. 54
- మ. పదసందర్భము లర్థకల్పనలు శబ్దస్ఫూర్తు లుత్పేక్ష లిం
పు దలిర్పకొ ముని యాచరించినజగత్సృజ్యాదికావ్యంబులొ
మొదటకొ జెప్పిన కొన్నిశ్లోకములు సమ్మోదంబుతో నాలకిం
చి నరేంద్రాస్వయంభ ర్త యక్కొమరులం జేసన్న వారింపుచున్. 55
- మ. సమయాంతం బగు హోమకృత్యములు నిష్ఠక దీర్ఘి రమ్యప్రదే
శమునకొ గొల్వయి కూరుచుండె మును లాచార్యుల్ మహిశ్రోత లా
గమతంత్రజ్ఞులు శాస్త్రవేత్తలు కవుల్ గాణల్ పురాణజ్ఞు లా
ప్రమణుల్ మంత్రులుఁ దమ్ము లాశ్రితులు భూపాలు స్థితల్ గొల్వఁగన్. 56
- క. కొలువుండి యక్కుమారులఁ, బిలిపించి సమీపభూమిఁ బ్రీతి వసింపకొ
సెలవిచ్చినఁ బ్రతిబింబయు, గళముకవలె నున్నవారిఁ గనుఁగొని సభ్యుల్. 57
- ఉ. ఈముఖికాంతు లీనగవు లీకనుదామర లీయెలుంగు లీ
చామనచాయ లీయెగుఁభుజంబుల పొంకము లీయరంబు లీ
కోమలమూర్తు లీవచనగుంధనలుకొ గనుఁగొన్న గట్టిగా
రామునిలీల మించి రభిరామశరీరులు వీర లెవ్వరో. 58
- ఉ. హరకిరీటకుండలభుజాంగదవస్త్రసుగంధమాల్యముల్
వీరు ధరింప కీజటిలవేషము లేటికిఁ దాల్చిగో శుభా
కారవిలాససంపదలఁ గంతుజయంతుల ధిక్కరించినా
రేఘుపిపుత్రులో ఋషుల కెక్కడి వీమహానీయరూపముల్. 59
- చ. అని తమనోనఁ దాము బ్రజలాడెడినుద్దులసద్దు లొక్క పె
ట్ట నెగసె వంత లక్షణుఁ డడంచెఁ గరాంబుజసంజ్ఞ నప్పు డ
జ్జనకకుమారి కార్తిజులు నారెలు చక్కఁగఁ బెట్టి మేళవిం
చినకవవీణియల్ మొరయఁ జేయుచుఁ బాడిరి రంగుర క్తులన్. 60

- క. నారదనిగదితసంక్షేపారూఢప్రథమసర్గ యాదిగ నాఁ డిఁ
పారఁగ నిరువదిసర్గలు, వారలు వినిపించి రచటివారలు మెచ్చన్. 61
- చ. స్వరము లయూరె మేలు శ్రుతి చాగురె మూర్ఛన కంపితంబు బా
పురె బళి రయ్యు డాల్ నెఱసెఁ బో నెఱమీటు కులంబుతాయి య
ద్దిర స్ఫురితంబు లమ్మ యని తేనియ లొల్కెడి వారిపాట లా
దరణము మీఱఁగా విని ముదం బొదవక బలి మెచ్చె నెమ్మదిన్. 62
- క. ఈలీల మెచ్చి పతి పది, వేలవరా లిమ్ము భరత వీరికి మఱియున్
లోలత నడగిన వన్నియు, వాలాయ మొసంగు మనిన వారలు నగుచున్. 63
- చ. కరములు మోడ్చి యోనృపశిఖామణి కానలఁ దాపఃస్థితిక
బరఁగుచుఁ గండమూలముల భక్షణ సేయఁచు నుండు మాకు దే
వర యిపుఁ డానతిచ్చిన సువర్ణము లేమిటి కేల నన్యవ
స్తరతి యటన్న లేనగవుతోఁ బతి వారలఁ జూచి క్రమ్మఱన్. 64
- చ. అనియె గుణాధ్యులార నిజ మా నది యీశ్వతి యెవ్వ రాచరిం
చియది యేప్రమాణమునఁ జెల్వగు నెవ్వని దీచరిత్ర మిం
దుల కభిధాన మే మెలమిత్తో నిది యెవ్వరివంక నేర్చినా
రనిన విసితులై కుశలవాహ్వయు లిట్లని రమ్మహత్తుతోన్. 65
- సీ. ఇనవంశశేఖర ఈకావ్యమణి చిని సుకవి వాల్మీకిమాని
రామాయణఁ బనుగామంబు దీనికిఁ గావించె నది భవత్కథయ సుమ్ము
విను మిరువదినాల్గువేల గ్రంథం బిది యేనూఱు సర్గల నింపుఁ గులుకుఁ
బట్టాభిషేచనపర్యంతకథ లాఱు కాండంబుల రచించెఁ గడపటికథ
- తే. నవల సుత్తరకాండంబునం దమరై, నమ్మహాశాని యతనిదయానిరూఢి
నేము నేర్చితి మిది విన నిచ్చగల్గె, నేని వినఁ దగు దినమును నివ్వధమున. 67
- వ. అని మఱియు నిట్లనిరి.
- క. ఇమ్మఖనిష్ఠలు దీర్చిన, పిమ్మట నొకకొంతసేపు ప్రియమున నిక్కా
వ్యమ్ము వినవలయు మాగీతమ్ములు సాఫల్య మొండ ధరణీశ యనన్. 68
- ఆ. సమ్మతించి రామజనపతి బహుమతి, వెలయ వారిఁ బనిచి ద్విజపురోహి
తార్యబంధుసహితుఁ డై యాగమండపాభ్యంతరమున నుండె నర్హవిధుల.
- చ. దినదిన మిట్లు వచ్చి జగతీశతిమన్తలు పువ్వుఁడేనె వం
చినగతిఁ గప్రపుకరజము చిందిన కై వడి జాజిపొట్లముల్
మునుకొని విప్పినట్లు లతిమోహనగానకళానిరూఢి న
య్యినకులుమ్రోల నచ్చరిత మిం పెనుగక వినిపించుచు న్నెడన్. 70
- చ. జనవరుఁ డంత నొక్కదివసంబున వారితనూవిలాసముల్
గనుఁగొని జానకీరమణికై వడి నున్నవి వీరిరూపు ల

వృనజదళాక్షికి మును కవల్ జనియించి రటంచు వింటి న
త్తనయులె యీశుభాకృతులు తక్కిన నీ చెలువంబు లుండునే.

71

చ. జడలు ధరించి కృష్ణన్ముగచర్మములున్ బలునారచీరలున్
గొడుగులుఁ దానుఁ గట్టుకొని కూరలఁ గాయల ట్టుత్తు మాన్పుచున్
గుడికొనునంత రేవగలుఁ గుండుచు నెంత నలగియున్నదో
యడవులలోన నీత యకటా యికఁ జూడక యెట్లు తాళుదున్.

72

ఉ. త్వానుతఁ బాసి నేను బహుకాలము తాళితి ధైర్యశాలి నై
యాసతిఁ బిల్వ నంపి ప్రజలందఱు నమ్మికఁ జెంద నీసభన్
బాస యొసర్ప బంచి యికఁ బావని యా పెట్టిగింపకుండినన్
నానుఁగు లంచు వీరి బ్రజ నమ్మునె యంచుఁ దలంచి చెచ్చెటన్.

73

తే. చెంత నిలుచున్న శత్రుస్ముఁ జేరఁ బిలిచి, పతిక నిటు లని యోవత్స పవనసుతవి
భీషణసుషేణులను నెగటబెట్టుకొని య, కల్లఘం డైన వాల్మీకిఁ గానబోయి.

74

— రఘువుంగవుండు వాల్మీక్యాశ్రమంబున నున్న సీతం బిలిపించుట —

చ. జనకజ ధర్మచారిణియు సాధ్వీయు నౌట యెఱింగియుండియున్
జనులొనరించునిండఁ బడఁ జాలక వీడినమాత్రమంతె యి
జ్జనులకుఁ బ్రత్యయం బొదవ నభ్యులలో శపథంబుఁ బల్కు న
వృనజదళాక్షిఁ దోడుకొని వచ్చుట మే లను ముచ్చునీంద్రుతోన్.

75

క. ఈమాట కమ్మహాముని, యేమని ప్రతిభాష లానతిచ్చునో నీతా
భామిని హృదయస్థితిఁ గని, యే మనునో యదియు దెలిసి యేతెం డనినన్.

76

ఉ. స్వామి మహాప్రసాద మని వారలు నల్వరు నమ్మహాముని
గ్రామణి యున్నచోటి కధికత్వర నేగి నమస్కరించి శ్రీ
రామనృపాలుమాటల తెఱం గెఱిగింప నతండు వల్కెఁ దా
నేమి దలంచె నట్ల ఘటియించు ధరాసుత శంక యేటికిన్.

77

క. పతిదేవతాశిరోమణి, క్షీతిసుత శపథంబు నేయు సిద్ధము రేపా
క్షీతిపతికిఁ దెల్పుఁ డిది యని, యతఁ డనిచిన వారు వచ్చి యధిపతితోడన్.

78

ఉ. అమ్మనిమాట లెల్ల వినయచ్చునఁ దెల్పిన రాముఁ జెంతయున్.
నమ్మద మంది యందుఁ గలసభ్యుల నందఱఁ జూచి యెల్లలో
కమ్ములు మెచ్చ రేవు జనకప్రభుకన్యక యీసభన్ యథా
ర్థమ్ముగఁ బూని పల్కు శపథంబు వినం దగు మీఱ లిందఱున్.

79

చ. శపథము నేయుచో నయిన జానకి సత్య మెఱుంగుఁడి యనన్
దపములు ధాదుణిపతులుఁ దక్కినజాతులవారు బాంధవుల్
కవులు నిశాచరుల్ హితులుఁ గౌతుకవిస్తయభీతిమగ్నులై
రవుడు నృపాలుఁ డాజనుల నందఱ నిండ్లకుఁ బంచె నాటికిన్.

80

వ. ఇన్ద్రియముల సభాసదుల నందఱు విడిదలకుఁ బనిచి ననిచిన ముదంబున నత్త
 పనవిభావరిష్టుఁ డవిభావరిష్టుఁ గ్రమించి మఱువఁ డదనోదయంబున గోమతి
 జలంబులఁ బ్రాతఃకరణీయంబులొనఁచి యచ్చిష్ట దాది దేవతార్చనంబు లాచరించి
 సమంచితప్రకారంబున బహిర్ముండపంబు ప్రవేశించి భరతాదిసోదరులును సుగ్రీ
 వాదివానరులును విభీషణాదిరాక్షసులును విదేహరాజ కేకయరాజ ప్రముఖ
 బాఃధవులును బ్రవర్ధనాదిమిత్రులును సుమంత్రాదిమంత్రిజనంబులును మధు
 మద్విజయభద్రాదినర్మసఖులును బసవేష్టించి కొలువ నిండుకొలు స్రంజీ పృథివీ
 సుఖాకళితావితథశపథవచోవిభాశ్రవణకుశూహలంబునక బటతెంచిన వసిష్ఠ
 వామ దేవదేవలపులహపులస్త్య కశ్యపాగస్త్య విశ్వమిత్రదుచికాగ్నిమిత్ర
 మైత్రేయభృగుచ్యవనపరాశరాశ్రేయకాత్యాయన గౌతమ శ్వేతశాతాతప
 సుతిహోవరతంతుభరద్వాజవాల్మీకిఃకృష్ణాద్వల్యమాండవ్యవిభాంజకమార్కండేయ
 కాండీన్య కణ్వప్రస్కణ్వప్రదేవశ్రవసముశ్యశృంగ మతింగమంకజాంగిరశత
 నందమందపాల జాబాలి గాలవ పైలపౌలస్త్యదుర్వాశవర్షతిసారదదళాదపిష్ప
 లాదప్రముఖమహద్బలకుఁ బ్రత్యుష్ణానాదు లొనరించి యుచితాసనంబుల నుండ
 నియమించి పాంచాలమూలవగౌళచోళిశశయాశమగఃఘమత్యమద్రద్రవిడ
 విదర్భశకసింధుగాంధారసౌవీరకేరళకాశ్మీరచేది ప్రముఖనిఖలదేశాధినాథులనపరి
 వారంబుగాఁ దగుచోట్లం గూర్చుండ నియోగించి బ్రహ్మత్రయవైశ్య
 శూద్రులుఁ దక్కినపౌరజానపదాదిప్రకృతిజనంబులు నానాదిగంతరాగతవిద్య
 త్కవినటగాయకపంచానకముఖయాచకనివహంబులు నలుదిక్కులక గ్రీక్కితీసి
 నివసింప నిలింపవిభువైభవంబునక బాంపిరిపోవుచుఁ బ్రాచేతసాగమనంబు బ్రతీ
 క్షింపుచున్నయెడ నక్కడ వాల్మీకిచూసిండుడు దొలినాఁడు నిజాశ్రమంబున
 నున్నజనకనందననుక దాను విడిసిన గోమతీతటాశ్రమంబునకుఁ విలిపించిన
 వాఁడు గావున నద్దేవి నవలోకించి తల్లి భవద్వల్లభుఁ డగురఘువంశవల్లభుండు
 నీయుల్లంబు తెల్లంబుగాఁ దెలిసియుఁ బ్రల్లదంబులు వలికిన ట్టుల్లకజనంబులు
 విశ్వసింప విశ్వవర్జితబ్రహ్మర్షీశ్వరసభామహ్నంబున నీచేత శపథంబు లాడింపఁ
 దలంచి నిన్ను వెంటఁబెట్టుకొని రిమ్మని నన్నుక బనిచినవాఁ డతినివచనం బలంఘ
 నీయం బదిగాక నినువంటిపతివ్రతలకుఁ బతియనుమతిం బ్రవర్తించుట స్వభావ
 సిద్ధము గదా యని తెలిపిన నప్పల్లవపాణి ప్రాణేశ్వరసందర్శనంబు నేఁటి
 కయిన నీనెపంబునక గలిగెఁ గదా యను మోదంబును దనపట్టంపుదేవిపై నిట్టి
 వట్టిసంశయంబులు పుట్టిన నప్పట్టభద్రుండు రచ్చం బెట్టు నెట్టు దలంచెనో యను
 భేదంబును మనంబునక బెనంగొనఁ గనుఁగొనలక బాటిల్లుకాటుక కన్నీరు
 తెప్పలతుడ నప్పళింపుచు నప్పరమతపస్విదిక్కు చూడ్కులు నిగిడించి మహాత్మా
 యెట్టిపుట్టువునఁ బుట్టిన నెంతవానిచేఁబట్టిన నెట్టియిల్లు మెట్టిన నాటడినోములు

నోచిన ననువంటిమచ్చెకంటికిఁ దత్ఫలం బనుభవింపక పోవచ్చునే రచ్చలోనికి
వచ్చి శాస యిచ్చి పొ మ్మని పుడమితేడు నొడివినమాట జవదాటఁ
గూడునే మంచిది తామసింప నేల విజయఁబు చేయుం డని తెగువ దోఁపం
బలికి కమలసంభవుని వెనుకొను కమలామహాదేవించందంబున డెందంబునక
బాయనిశోకాంధకారంబు వెనుక వేసికొనెనన నపరభాగంబునఁ గనుపట్టు కీలు
గంటుతో భుజపత్రవల్కులో త్రరియంబున నాచ్చాదించిన ఘనస్తనకనకకలశ
యుగళంబుతోఁ బ్రపదంబులపై దిగజాఱు గట్టిన వలిపెంపునారచీరలతో బహు
కాలపరీతరఘువల్లభాయల్లకభరంబునక గృశియించినమోహనాంగకంబులతో
నిటలతటంబున నెఱసినచికురనికురంబుతోఁ గపోలముకురంబులపై దిగజాఱు
నయనఖంజనాంజనసమంజసాశ్రుజలధారాప్రవాహంబుతో నప్పటప్పటికి నిగి
డించునిట్టూర్పు సెగలక బాగిలినచిగురుమోవితోఁ జిన్నబోయినచిన్నారి ముద్దు
మొగంబుతో నాద్యంతంబులఁ దాను బడినయలబడితలంపునఁ బుట్టు నివ్వెఱ
పాటునం జేడ్పడుచి త్తంబుతో మహాసభామధ్యంబున నెట్టుకొని నిలిచి నిర్లజ్జనై
యెట్లు మాటలాడుదు ననుభయంబునక బాడము స్వేదకంపంబులతో నిన్నియగ
చాట్లకు లోనయ్యుం దనవలెఁ బ్రాణంబుపై నాసక బూనినమానవతులు
గలరే యనుతలంపునక బాడుకొను దీనభావంబుతో గడగడ వడంకు నెన్నడు
ముతో నెడనెడక దడఁబడు నడుగుఁదామరలతోఁ దల్లి నీకడుపునక బుట్టి
యిట్టిఱట్టున కొడిగట్టితింగదా యనుసిట్టలపునగవునక బుడమిపై నెలకొల్పు
చూడ్కులతో దైవంబు నలుపురిలోఁ దన్ను దలవంచికొనం జేసెఁగదా
యనువిన్నడనంబున వంచినశిరంబుతోఁ గరికమలంబులు ముకుళించుకొని
యవ్వాలుఁగంటిమిన్న పంటవలంతియల్లుడు కొలుపున్న బహిర్గండపంబునకు
వాల్చికివెంట నరుగుదెంచునప్పు డయ్యెప్పులకుప్పు దప్పక చూచి కన్నులక
జప్పిలుశోకబాష్పధారలతో నయ్యయో తల్లి రామభద్రునంటి పట్ట
భద్రునికెట్టపట్టిన నిన్నువంటిసాభాగ్యవతికి నట్టడవుల నెట్టుకొని నారచీరలుగట్టు
కొని యిట్టి యగచాట్లకు లోఁబడవలసెఁగా యనువాదను నీయుత్తమురాలి
గుణవిశేషంబు లెఱింగియుఁ బతంగకులపుంగవుం డంతరంగంబునఁ గరుణ
దొఱంగి యడవులక ద్రోచి యెంతిసాహసంబుచేసెఁ జూచితిరే యనువాదను
నవనివిభండు లోకాపవాదభయంబునఁ గళత్రాభిగమనంబు విడుచుట దొడ్డగా
దతనిమాట జవదాటక యిప్పరమపావని తపోవనంబులు డాసి గాసి కోర్చి
ప్రాణంబులు భరించుట దొడ్డనువాదను ననువు లుడిగి వసుమతీపతిఁ బ్రజాపరం
పరలచేత మాటలం బెట్టుట పాటి గాదని కాక లేకున్న నీలోకమాత కాకుత్స్థు
నెడఁబాసి ప్రాణంబు లాశించునే యనువాదను నేకపత్నీవ్రతం డగురఘు
నాథుని ధైర్యస్థైర్యంబులు నీతానతిపాతివ్రత్యగుత్యంబులు నింతయొప్పునే యను

వాదను నై బహువిధంబులక బలుకునానాజనంబులకోలాహలంబులు నలు
దిక్కులం బిక్కటిల్లి చతుస్సముద్రఘోషంబు లొక్కదిక్కున గ్రీక్కిజిసినట్లు
పెక్కుసంత లొక్కటి యైన తెజంగున బహుళకోలాహలంబు లక్కొలుపునఁ
గలిగి యుండె నప్పుడు సీతాశపథంశ్రవణతత్పరత్వంబునఁ బితామహుండు
మహేంద్రశమనవరుణ కుబేరాదిలోకపాలక వసుద్రాదిత్య ముదత్తుషితామర
గరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్య యక్షకిన్నరకింపురుష సభశ్చరభాస్వర మహారాజక
ప్రముఖవిఖిలబద్ధిర్దుభిసమర్చిసుండ్లై వచ్చిదివ్యమణిరమణీయవిమానకోటులతో
జడకెల్లచలంకరింపనయ్యెడబృందారకబృందనుందారమాలికాగంధసంబంధమం
ధరగంధవహుం డప్పరిమత్తుపై నొలసె నీలాగున భూలోకంబునక గలిగిన సకల
జనసమూహంబులు దిగువనుండి కనుంగొన దేవలోకంబునం గలిగిన సకల
దేవతాగణంబులు దివినుండి కనుంగొన సీతాంశనాసహితంబుగా నమృహాసభా
మండపంబు దక్షిణంజొచ్చి రఘువీరుని పురోభాగంబున నిలిచి వాల్మీకిమహర్షి
శేఖరుం డచ్చటి ప్రజలకలకలంబులు చేసెన్ ననివారింపి యానన్నులై దివి నున్న
దేవతలును సభ నున్న సమస్తజనంబులును నాకర్ణింపఁ బ్రావృడంభోదగంభీర
ఘోషంబున నిట్లనియె.

81

— భూపుత్రి నిష్కల్తమ యని వాల్మీకి సభాసదులు విచ రామునితోఁ జెప్పట —

మ. దిననాథాన్వయ యీధరాతనయపాతివ్రత్యముక సత్యముక
గనియుక నీవు జనాపవాదగతశంక నిండుచూలాలిఁగా
ననసీమక దిగఁ ద్రోయఁ బంచుటయు దైన్యం బొంది యస్తద్వనం
బునకుక వచ్చి కుసుక లవుం గనియె నీవున్యుల్ భవత్పుత్రకుల్.

82

చ. విలసితధర్మచారిణి వివేకవతీమణి సీత సుస్వభా
వులు యమలార్చకుల్ కుశలపుల్ గ్రహియింపుము వీరి మువ్వరక
వల దనుమాన మొండ నిటువంటి మహాసభఁ జేరి కల్ల లేఁ
బలుకుదునయ్య బొంకినఁ దపంబు ఫలించునటయ్య పానికిన్.

83

చ. బుధసుతుఁ డౌ ప్రచేతసునిపుత్రుండనై శుతులెల్ల నేర్చి నే
నధికతపోవిభూతిఁ జెలువంది యసత్యము లాడ నేర్చునే
యధిప మనోవచగక్రియల నన్య మెఱుంగదు సీత క్షీరవా
రిధిసుతకుక హిమాచలవరేణ్యజకుక బ్రతి సద్గుణోన్నతిన్.

84

ఉ. చారుపతివ్రతాత్వమున జానకి పెద్ద క్షమాసమున్నతిక
ధారుణి పెద్ద ధైర్యసముదగ్రత మేరువు పెద్ద తప్పులే
దారిసినాఁడ సీతహృదయంబు వియన్న దదగ్నితోయముల్
సారసవైరిభాస్కరులు సర్వసుపద్వులు సాక్షిగా నృపా.

85

ఉ. భూసుతకోస మేఁ గనుక బొంకితి నేనియుఁ బెద్ద కాలముక
జేసిన నాతపంబు రహిఁ జెందక నిష్ఫల మా జనంబు వి

శ్వాసము నొండఁ జేయుటకు స్వాంతము గల్గిన మీరు కోరిన
టీసభవారలెల్ల విన నియ్యమయున్ శపథంబు వత్కెడిన్.

86.

మ. అని వాల్మీకిమహామునీంద్రుఁ డవు డయ్యాసాన మెల్లఁ గలం
గ నితాంతస్థితబుద్ధి నిట్లు వలుకఁ గాకుత స్థరాణ్మౌళి చ
య్యన బద్ధాంజలియై వచించె ననఘాత్తా నీత లోక్తి కపా
వని యంచున్ మును లంకలోన దెలిసెన్ వహ్నిప్రవేశంబునన్.

87

చ. తెలిసియు లోకు లాడునడి దీర్పఁగఁ గూడక యింత సేసితిఁ
గల వపరాధ మోద్వూఁ డలుకఁ వల దిక్కవ లస్స దీయపు
త్తులగుదు రీపె సాధ్య యగు రూఢిగ నింకొకసారి నీత యిం
దలిప్రజ లా ననంగ శపథం బానరించినఁ జాల మేలగుఁక,

88.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

89

ఆ. అనఘ మీరు పలుకు నంతకంటెను నీత, యాడుశపథ మెంత యైన నిచటి
ప్రజల కాపె పలుకుపలుకునఁ గాని ప్రత్యయము పుట్టదనుచు నధిపుఁ డనిన. 90

—❧— భూమిదేవి సీతాదేవిని గై నేసి రసాతలంబునకుఁ గొనిపోవుట —❧—

ఉ. ఆరఘువీరుమాటలకు నద్భుత మందిరి తత్సభాసమల్
వారిజసంభవాదిసురవద్యులు మేలని మెచ్చి రచ్చటఁ
సారసుమావళుల్ గురిసెఁ జల్లనివాసన లుల్లసిల్లఁగా
సారెకు గంధసారగిరిసారసమీరము వీచెఁ బైపయిన్.

91.

ఉ. అప్పుడు నీత రాముని పదాంబుజముల్ హృదయాంబుజంబునఁ
దప్పక నిల్పి ధీరత నుదఙ్ముఖ యై తలవాంచి ధాత్రి పై
నొప్పు నిజావళోకనము లుంచి కరాంబుజముల్ మొగిడ్చి తా
నెప్పు తెలుంగుతో సభికు లెల్లను విస్తయ మంద నిట్లనున్.

92.

శా. రామస్వామిపదాంబుజంబు లెద నారాధింతునేనిఁ నదా
రామాజ్ఞఁ జరియింతునేనిఁ దగుజాగ్రత్సృష్టసుప్తాదులఁ
రామున్ దప్పనిదాన నొటయు యథార్థం బేని నాతల్లి యో
భూమి యాయెడఁ ద్రోవఁ జూపి ననుఁ గొంపోవమ్మ నీలోనికిన్.

93.

వ. అని శతానందపురందరాదిబృందారకసాదోహంబునకు నానందంబును సనకస
నందనాదికర్తృండిబృందారకులకుఁ బరమాద్భుతంబునునర వానరని శాచరప్రము
ఖనిఖలజనంబులకు శోకదైన్యంబులు నుప్పటిలఁ బలికిన యచ్చిలుకలకొలికి
పలుకులతోడ నె శతకోటిశతకోటిఘోషంబు ననుకరించి సంవర్తనమయసము
దితజలధర సంఘసంఘర్షణోజ్జాత నిర్ఘాతజాతస్ఫీలనినాదంబు ననుసరించి ప్రళ
య వేళాభయంకర ఫణిశ్వరాభంగింకవ దంస్త్రాంకురఘోరముఖ సహస్రమోము

చ్యూమానవిస్ఫురితీలికాజాలకస్ఫులింగస్ఫుటాభీల రవానుకూల విశాలపూ
 త్కారవిరావంబు నధిగమించి యనల్పకల్పాంతకాలకంఠేకాలదిక్కులము
 ద్రుజ ధక్కాధమధమత్కారంబునకు సహకారం జై బ్రహ్మాండకరండఖండ
 నోడ్డండతాఖండతరావరణ వరుణాలయోత్తుంగజంఘాలతరంగసంఘాత ఘుమ
 ఘుమార్భటిక బ్రతిఘటించి తత్సభావశ్యరత్నగర్భాగర్భంబుననుండి యొక్క
 దీర్ఘనిర్దోషం బావిర్భవించెనప్పడంహస్పదసహిరణ్యరత్నహారరంహస్సమా
 రంభవిజృంభమాణవరసృసింహసంభవావసరవిస్ఫుటత్సభాస్తంభగంభీరనిస్స్వ
 నంబులకుఁ గోఁ బుట్టువులగు పటపటార్భులు సంఘటిల్ల నిలిచిన తడిల్లతవలె
 నిలుచున్న పుడమిపట్టికట్టెదుటఁ బుడమి విట్టవిసి పటిల్లునక బగిలిన యప్పట్టిన
 మహాభీలం బగునొక్కమహాబిలంబు గమపట్టె నట్టి బిలంబులోనుండి కుండలి
 మండలేశ్వరకులదండపలలచటుల ప్రళలకై వడి భోగవతీసరి త్తరంగమాలి
 కలవలెఁ దత్తటినీతటనికటస్థితహాటకేశ్వర కఠోరకంఠకాలకూట కాంతులవలెఁ
 దత్సహచర పారిషదచ్చటాజటాదురుచులవలె బహిష్తాంతరపయోధిబాడబ
 జ్వాలికలవలెఁ గోమలశ్యామల దూర్వాదళాశ్వాసోమలవలె వజ్రహక్తిక
 నీలప్రవాళ పద్మరాగమరణిప్రముఖనిఖిలమణిమస్పృణఘృణివిసరంబులు వెల్లి
 విరిసి యచ్చటివారి కన్నలకు మిఱుమిట్లు గలంచె నంత ననంత వాసుకి తత్క
 కర్కటక జనమేజూప్రముఖ మహాసంగపుంగవుల భంగతరాభోగభోగ
 చిరత్నరత్నఖచిత కటకుండలహార క్షేపారకంఠాదివివిధభూషణభూషితులై
 కాంచనవేత్రధార లగునపరిమిత గమమాదులతో గానిపించి యద్దేవికిం
 బ్రణమిల్లి యశోతులక బూజి రయ్యుడంచితాకృతుల దివ్యవస్త్రమాల్యా
 నులేపనోల్లాసి వాసనావిశేష లాగుబ్బుగా నమ్రుంటపంబెల్ల ఘుమ్ముమనక
 గ్రమ్ముకొనెన్మృడ వినుక్కు ననుకెంపుసాంపులతో నెగురుపడఁగలవిడికెంపుల
 పడఁగలఁజే వగుచిలువ హాసకులచేత నొక్కరత్నసింహాసనంబుఁ బట్టించు
 కొని యేవి నాగభక్తాకమ్రకరాంభోజరాజద్ధవళచామర మరుచ్చలావల
 నీలాశాలకంబు ఫలకస్థలనిస్తులకస్తూరితలకంబుతో జెలికారంబునలుపఁ
 జలవేన్నెలల లపుఁ దెలుపు మవ్వంపుఁ జిటునవ్వల తెలుపు రదన
 క్షకోరకబు బులతోఁ బొందొనర్ప రతిదర్పకమణిదర్పణప్రభల నెక్క
 గంబు దుచొక్కపుఁ జెక్కులవైఁ దభుకొత్తు కొత్తముత్యాలకమ్మల
 లువి నూప విద్యాధరకుమారి కాపతిగద్యపద్యాభిక్త నానురోధకన్దో
 త్పల్లదసమ్మోద సంచర చృంచరీకచంచత్తార ఝంకాంబులు మీఱ మేదు
 ప్పశిఖిరోపస్ఫురితతార కావారకంబుడంబున న్బొడలుచుఁ గుచోపరి దేశం
 హీరహారంబులు వెలుంగ మెఱుంగుతీగలతో నొప్పుగులుకు కప్పు మొగులు
 గుఱుగనక దుఱుంగలించు బంగరువిరులసదులసిరులతో గొప్ప కీర్తొప్పు

మించుచునుచులజిగ్గి దులకించు మంచి బురుసాచీరసరిగంచుల కించుకించుక
మించు నించుకభుకుహాంగిలుకు మెట్టియలు వళి నవలంబించు పదకంజరంజత్తుం
జరాగమణిపుంజపింజరితమంజరసనజాతశింజాధ్వనులు నిజాగమనంబు సభ్యుల
కెఱింగింపఁ గించిదనలగ్నలగ్న కాంచన కాంచికాసంకలితమణి సంకీర్ణకింకిణీరవం
బులు వాణికంకణక్రేంకారంబులకు లంకెపాటు పాటింప సాటిలేని శృంగార
విలాసచాతురిగఁ గూతునకు సాక్షాత్కరించి చేరవచ్చి మచ్చికపెచ్చి గ్రచ్చి
కాగిలించి నేమం బడిగి కన్నీరు మున్నీరుగా వగచుచున్న యప్పత్రి ననున
యించుచుఁ దల్లి యెల చింతిల్లద వెవ్వారికి దైవగతిఁ దప్పించ వచ్చు నే యూట
డిల్లు మనోయనిమిషకన్య కాకంకిలిత కనకకలశవిలసితభోగవతీసలిలంబుల ముఖ
ప్రత్యక్షనంబుఁ గావించి కస్తూరిబొట్టు పెట్టి కొప్పు చక్కఁగ నవరించి మందార
కుసుమమాలికలు దుట్టు దివ్యాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఘనసారగంధ
సార కాశ్చీరకస్తూరికారిపరిమళంబుల నలంది సిద్ధభామినీ సమర్పితకర్పూరసీరాజ
నాదుల విరాజమాన చుగునమ్మానవతి ననమానమణిపీఠంబుపై నుంచుకొని
నలుగడల ముగించుకొని గంధర్వచారణయతకిన్నరపన్నగబాలిక లడపంబు
సురఁటి గిండి కాలాంజి పదలయినవి ధరియించి యూడిగంబులు ఘటంప
నచ్చరలునటింపనింద్రాదిదేవత మందారకుసుమబులు గురియింప శంఖమర్దళ
పణవగోముఖ ఛక్కాహుడుకొని దివ్యవాద్యఘోషంబులు మించ భుజంగ
పుంగవులు బంగారుబెత్తంబు లూని రాబరు లొసరిచ రసాతలంబునకుఁ గొం
పోయె నమ్మహాప్రభావంబునకు నద్భుత నొందుచు హృదిదేవతలండుట
దమలోఁ దమరు జగతీనందన సాతివ్రతత్యధర్మంబులభినందించు నెలుం
గులు నంతరంగంబు గలంగి నీతాంగనఁ గి విలపించుభాసదులయాక్రం
దనధ్వనులు నేకీభవించి భూనభోంతరంబు లొచ్చె నమ్మహాకలంబున నేలం
బడి పారలి పారలియేడ్చువారు నయ్యయో హ్రీమభద్రసూర్యాంగలక్ష్మి
నేటితో మాస్వామి నడఁబాసిపోయితే యని సూర్య హ్రీపించువారు
నేమియు ననలేక శోకవ్యాకులితేంద్రియ లై మూల ముగూరువారును
నీలోకాపవాదం బింత చేసెఁగదా యనువారును నిట్టకొత్తున నట్లాడిన
యీహాకుల కొకసత్యం బున్నదే యనువారును నక్కటా లేని లైతికే
యన్నలారా యని కుశలపులఁ జూచి చూచి వగచువారును సకలవచ్చి
నిలిచినచోట గాంచి పలికినపలుకులు వర్ణించి పోయినపోకఁ దలఁపవచ్చి
పలుకుచుఁ బలుమాటుఁ బరితపించువారును నిదిగో కన్నులఁ దీర్చుచు
యది యజ్జగన్మాత నేరీతి మఱవవచ్చు ననువారును నందఱచే మా
విసివి వేసటి యీసరసిజాక్షి లోకనిండఁ బాపికొని కారణజన్మ
గావున మహానియపదంబునకు జనియె దత్ప్రభావం బెవ్వరికైన దె
శక్యంబే యనువారును నింత యద్భుతం బెక్కడఁ గని విని యెటుంగ

వాదను నౌదలను వంచి యవిచ్చిన్నాశుజలధారావూరితనేత్రులై వెక్కిరింప
బుగా వెక్కి వెక్కి యేడ్పుభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న సుగ్రీవాంగదహనుమత్సుపేణ
నలసేలజాంబవద్విభీషణవిదేహకేకయరాజప్రముఖులం జూచి వగవులుక్రొత్త
లై చిత్తబులు త్తబంబు లొంద నందందుఁ దల్లడించువాదను సభోముఖుం
డై చేష్టలు దక్కి చేడ్పడి యున్న యన్న రేంద్రచంద్రునికొ జూచి పురపురక
బొక్కువాదను సంతస్తాపంబుల స్రుక్కువాదను దాలిమి దక్కువాడు నై
పెక్కుచుదంబుల నందఱుకొ దురపిల్ల నయ్యాస్థానంబు శోకదైన్యనిధానంబై
యుండె నయ్యవసరంబున.

94

—❦— సీతాదేవి రసాతలంబున కరుగుటకు రాముఁడు చింతించుట —❦—

మ. జనకత్తైవకన్య యిట్లరుగ విశ్వంబంతయుకొ శూన్య మై
తనకుకొ దోచిన దీనభావ మడుకొ ధైర్యంబు పోనాడి లో
చనపంకేషము లశ్రుధార మునుగొకొ త్తైభ ర్త హాజనకీ
యరుచుకొ మూర్ఛిలి క్రమ్మఱకొ దెలిసి శోకాక్రాంతుండై యిట్లనున్.

95

మ. జననిందకొ బడ లేక నిన్నుఁ గఠినస్వాంతంబుతోఁ గాననం
బునఁ ద్రోయించినతిప్పు చాలక జగంబుల్ చూచి శోకింపఁ గ్రిం
చుని చందంబున రచ్చుఁ బెట్టితి నటంచుకొ డాగి పోసేల సాం
పున నేఁ డింకొకసారి సేనగు మొగంబుకొ జూపవే జానకీ.

96

మ. అకటా సీవు పతివ్రతామణివి నాయం దెంతయుకొ గూర్చిఁ బా
యక వర్తింతు వటంచు నమ్మితిఁ గదే యర్హంబై నీ పున్నచో
టికి నన్నుకొ గొనిపోక నిర్దయత నొంటికొ డించి పోవకొ దలం
పక నానేరము లిందు వచ్చి నిలవే మాటాడవే కోమలీ.

97

మ. సదనంబుకొ బెడఁబాసి సీవు బహువర్షంబుల్ వనఱ్ఱోణిఁ జెం
ది దురంశివ్యధ లొంద నిన్ను ననురక్తికొ గూడి వర్తింపఁగా
నిది మేలైనయూపాయ మంచు శపథం బేఁ గోరితికొ గాని నీ
హృదయం బించు కెఱింగినకొ దలఁతునే యీమాట ప్రాణేశ్వరీ.

98

చ. అడరెడుచిచ్చుఁ జొచ్చుతఱి నాదట నూరక చూచునాఁటిని
ల్కడయును గానఁ ద్రోచి చిరకాలము దాళినబెట్టిదంబు నా
యెడఁ గని వంతలకొ విసివి యీతని కెక్కడిమోహ మంచు ని
ప్పుడమి నడంగి మాయ మయి పోయితి వేమె పతివ్రతామణి.

99

ఉ. కన్నుల సారెకుకొ దొరఁగు కజ్జలనమ్మిలితాశ్రుధారతో
విన్నదనంబుతో మిగుల వెచ్చనియూర్పుల పాడుమోవితోఁ
జిన్ని మొగంబు వంచి బలుసిగ్గునఁ గేల్ప మోడ్చి యిందు ని
ల్పున్ననినుకొ దలంచుకొన నూహ గలంగెఁ గదే వధూమణి.

100

చ. అనితరవామలూరుజవనాంతరవాసముఁ జెందినావు నీ
వెనసినప్రేమ నన్ గదిసె దెప్పటి కై నను గూడి యుందు వం
చును నొకయాసఁ బెట్టుకొని స్రుక్కక పెక్కుదినంబు లోర్చితఁ
నను దిగనాఁడి యిట్లు చనినన్ వెత నెట్లు భరింతుఁ బాణిముల్. 101

ఉ. ఎక్కడి కిప్పు డేగితివా యెక్కడ దీనతఁ బాసి నిల్చినా
వెక్కడఁ బోయె నాటిమరు లెంతృపారహితాత్మరాల వై
తెక్కడఁ జొత్తు నేది తెడు వెక్కరణిన్ గ్రమియింతుఁ గాల మిం
కెక్కడ నున్నదాన వని యే వెడకింపుదుఁ బంకజాననా. 102

సీ. దర్పించి పరమేశుధన్వంబు విలుచుట నీనిమి త్రమె కదే నీలవేణి
యెలమిత్తో గపిరాజు చెలిమి పాటించుట నీకోసమే కదే నీరజాక్షి
విబుధేంద్రసుతుఁ డొంచి వ్రేసి నిర్జించుట నీకొఱకే కదే నిర్మలాంగి
శ్రోధించి సాగరక్షోభంబు సేయుట నీపనికే కదే యోపురంధ్రీ

తే. బ్రహ్మకులజునిఁ బొలస్త్యపతి గెలుచుట
నిన్నుఁ గైకొంటకే కదే వన్నెలాఁడి
యకట యివి యెల్ల నెంచక నొకటిరెండు
తిప్పలకు నన్ను నెడఁబాయఁ దగునె నీకు. 103

సీ. పడఁతి నీకటిసీమ యడుగుఁ బట్టుటఁ జేసి నేల గ్రుంగినయట్లు నేడు దోఁచె
జెలువ నీలేఁగాను బిలము దూఱుటఁ జేసి నింగి గూలినభంగి నేడు దోఁచె
నతివ నీముఖచంద్రుఁ డస్తమించుటఁ జేసి నిఖిలంబు తిమిరమై నేడు దోఁచె
సకియ నీకాంచనాంగక మడంగుటఁ జేసి నివిడదారిద్రవ్యంబు నేడు దోఁచె

తే. భామినీమణి నీసొండు లేమిఁ జేసి
యలఁతి మజ్జన్త మిఁక వ్యర్థ మనుచుఁ దోఁచె
జలజముఖ నీవు వెడఁబాసి చనుటఁ జేసి
యిదిగొ యన్నియుఁ గొదవ లై యిపుడు దోఁచె. 104

క. నీగౌరవంబు నీయను, రాగము నీమైత్రి నీసరసభావంబున్
నీగరువతనము నీదయ, నీగుణముల్ మఱవవచ్చు నే యెన్నఁటికిన్. 105

ఉ. నామన సౌర యెంతకఠినంబో తలోదరి నీవు సత్యభా
షామహిమోన్నతిన్ మహి యొసంగినతోవ నహింద్రకన్యకా
చామరచంచలచ్చికురజాలక వై చనఁ జూచి వ్రసినో
దేమియుఁగాదు తాతివలెనే చెలువొందెడుఁ జూడు మియ్యెడన్. 106

మ. అని సీతాపతి నాత్మనుంచి తొలిమోహం బెంచి శోకించి య
య్యనవంశాగ్రణి భూమి వచ్చి విభవం బేపార నయ్యింతిఁ దో
డ్కొని పాతాళబిలంబుఁ జొచ్చిన తెఱంగున్ బుద్ధి నూహించి మిం
చిన శ్రోధంబున సభ్యులన్ గని వచించెన్ వార్షికాబ్ధధ్వనిన్. 107

—❧— రామఁడు భూమిపై బాణము ప్రయోగింపఁ బూచట —❧—

ఉ. కంటిరె నభ్యులార జనకప్రభుకన్యక వేడుకొన్నచో
బంటవలంతి వచ్చి ప్రియభావముతో వెత దీర్చి పోక తా
గంటున న న్నొకింతయును గైకొన కల్గునిఁ గాఁ దలంచి వా
ల్గంటి నలంకరించుకొని గ్రక్కునఁ దోకొని చన్నచందముల్. 108

ఉ. బాలిశులీల నేను వెతపాలయి దీనత గాసిలంగ నా
పాలిటిభాగ్యలక్ష్మి ననుఁ బాయని జానకిఁ గొంచుఁ బోయె ని
న్నేలపడంతిదుండగ మనీషియుఁ జూచితిరే కదా యిఁక
దామిమిఁ బూని యత్త యని దండన సేయక తాళ వచ్చునే. 109

చ. లవణపయోధిభేయమగు లంకకుఁ బోయి దశాన్యముఖ్యులక
బవరములో జయించి మును భామను దెచ్చిననా కసాధ్యమే
తివిరి ధరిత్రి గొన్ననుదతిక మరలించుట చూడుఁ డిందలుక
భవనము లెల్ల భీతిలంగ భూరిశరాహతి భూమి వ్రచ్చెదన్. 110

చ. దురుసున నామదిక గినుక దోపక ముందర సీతఁ దెచ్చి యి
ద్ధరణి యొసంగినక బ్రతుకుఁ దక్కిన మామకచాపముక్తని
మరవిశిఖప్రతానములఁ జూర్లముఁ జేసి యజాండమెల్ల నా
వరణపయోధిలో గలిపి వైచెద నొక్కక్షణంబులోపలన్. 111

వ. అని హిరణ్యగర్భస్వర్ణుననాధిరాధప్రముఖహవిద్యజులకు గర్భనిర్భేదంబుగా
బలికిన తనపలుకుల కళుకులేక నిరాకులస్థితిక బ్రవర్తిల్లు ధాత్రిమీఁదక బుట్టిన
బెట్టిదంపునోపంబునఁ బెదవు లదర నిడుదకన్నుఁగ్రేవల బెడిదంపుమిడుఁగులులు
చెదరఁ దటతటక గటతటంబులు చలింప ముక్కుపుటంబులఁ బ్రకటతరోచ్చస్వ
సనంబు విద్యుంభింప నిటలతటంబున నతివికటభుక్కుటి ఘటిల్ల రదనపటలంబునక
బటపటార్భటు లుప్పటిల్లఁ బరుషదుపారసోన్నుఖం బై ముఖంబు జేపురింప
నెమ్మేనక జిలుచెమ్మటల తెమ్మ లావరింపఁ బంచభూతవిలయసమయసముద్బంధ
తాండవక్రీడాప్రచండ చండీశ్వర విశ్వభయంకరకరణ పారదృశ్యశక్త్యద్విరసా
ల్లాసంబునకు నావాసంబాసంగి వాసవాదిపురస్రాసాద విలాసనిరాసక్రియాసముల్ల
సత్పురత్రయహరణకారణరణారంభశుంభచ్ఛంభుశరశరాసనవినిర్దుక్త ముక్తా
శ్రయవిశిఖానివార్యక్రార్యంబుతో సాహచర్యంబువాటించియవార్యధైర్యధుర్య
తాదక్షదక్షమఖవిఘాతప్రభూత సముద్రైకతాక్షుద్రరాద్రనిర్దిద్రవీరభద్రప్రభా
వంబావహించిభావభవాఖర్వగర్వసర్వసోహృదనఖేలనఫాలనయన విశాలఫాల
స్థలకీలకీలికాభీలప్రళయకాలప్రద్యోతమానద్వాదళ ద్వాదళాత్మమండలాప్రతీప
ప్రతాపరీతిఁబ్రదీపించి యపారపారావారవారి పూరాపహారక్రీడాధాకమానబడ

బానలఖిలాప్రకరతీవ్రతరాష్ట్రంబు నధిగమించి యనవధికసకలభువనాక్రమణ
 ప్రవర్తనాతివక్తలావర్తనంబున ర్తనమయాంభోనిధానగాంభీర్వంబున బోలుపు
 మీటి భూరివిశ్వంభరాభారభరణప్రవణఫణికులేశ్వరముఖసాహస్రజంజన్యమా
 నపవమానసఖసముజ్జతనంకరణమూర్తిబింకబున భయంకరుండై సకలప్రపం
 చంబు నొక్కట నుక్కడగించి దిగమింగ నప్పళించువిలయకాలమృత్యువు మహా
 ధృత్యంబున బొంపిరివోవుచు నఖిలజగములక గ్రమ్మకొని దుమ్మునేయ నుద్యో
 గించు ప్రళయకాలఝంఝానమీరంబుతీరున బలిమి జెలువారి యెవ్వారికి
 దేటి చూడరాక కోపంబు రూపంబు గైకొన్న కోపున నహంకరించి హంకా
 రంబు నివ్వటిల్ల నవ్వీరాధివీరుండు కూరనిరీక్షణంబుల నిప్పులు కుప్పలువడ
 నప్పుడమి నట్టె యవలోకించి కించిజ్ఞ వై జడమతి నన్ను గొంచెగానిం గా
 దలంచి సీతక జూడఁ బోవఁ దెరువైన నొసంగ వైతివిగదా మంచిది యీక్ష
 ణంబున నిన్ను నిర్భేదించి సీగర్భంబున నున్న యతలవితలాదిసప్త పాతాళలో
 కంబులు చీకాకు గావించి సీపు ధరించిన సరిత్సముద్రగిరిపురగ్రామవనకాననాదు
 లతోడ నీయందుఁ గలనిఖిలజంఘువుల నిహూలించి నిన్ను భరించిన కులపర్వత
 దిగజభుజగవరాహకూర్మాదుల నింతలింతలు తునుకలుగా నొనరించి నేటితో
 నీయేడులోకంబులు నీటు గావించెదక దాళు మని చెంత నున్న లక్ష్మణచేతి
 శరాసనంబు నొడిసి పుచ్చుకొని మచ్చరంబు హెచ్చ నచ్చాపంబు మిక్కుటంపు
 టుక్కున నెక్కు వెట్టి బెట్టుగా నారి సారించిన సైరించరానితద్దీర్ఘనిర్ఘోషంబున
 బీటలువాటి దిక్కులు వ్రక్కలయ్యెఁ జుక్కలు నేలపాలయ్యె సముద్రంబులు
 పంకిలంబు లయ్యెఁ బర్వతంబు లొడ్డగెడవు లయ్యె నాదిశేషం డవశుఁ డయ్యె
 నజాండభాండంబు పగిలిన ట్లయ్యె దిక్పాలురు దిగులుఁ జెందిరి దేవతలు నెగులు
 బొందిరి కిన్నరులు ఖన్నతవహించిరి కింపురుషులు కంపించిరి సిద్ధులు చేడ్పాలు
 నొందిరి విద్యాధరులు వికలతక గుందిరి గరుడులు కాందిశీకత వహించిరి
 గంధర్వులు కళవళించిరి తుషిరులు దుగ్ధిఖించిరి భాస్వరులు పరితపించిరి
 యక్షులు దొలంగిరి రాక్షసులు కలగిరి నరులు మూర్ఖిల్లిరి వానరులు తల్లడిల్లిరి
 వసువు లడలిరి మహారాజులు బడలి రనిలులు చెదరి రాదిత్యులు బెదరి
 హర్ష్యులొకంబుల నుగ్రాంధకారంబులు నిండుకొనియె నట్టి సమయంబునఁ
 బ్రత్యాశీధపాదుం డై కాకుల్ స్థండు చండకోదండంబునఁ గాండప్రకాడం
 బులు దొడిగి భూమండలంబున నేయం దొడఁగుకడంక యెఱింగి యుత్సా
 హంబు దొఱంగి గడగడ వడంకుచు వెడవెడంగొంకుచుఁ బంకజాసనం డరుగు
 దెంచి యయ్యురుగుణాధ్యుని హస్తంబులు పట్టుకొని యఖిలదేవర్షి బ్రహ్మర్షిగణ
 సమన్వితం డై యిట్లని యభినుతింపఁ దొడంగె.

—॥ బ్రహ్మజీవతలు శ్రీరాముని స్తుతించుట ॥—

- చ. జయజయ సాధురక్షణవిచారవిక్షణ గారసేక్షణ
జయజయ సర్వకారణ నిశాచరదాహకృత్త హారణ
జయజయ సత్యభావన సుజన్మశుభావన లోకవాహన
జయజయ మంజుభాషణ లక్ష్మీభాషణ వార్ధికోషణ. 113
- సీ. తనవిల్లు విడిచినట్లనె రథంబుచు ద్రుంచఁ గడఁగెఁగాయనుచు శంకకుండు వగచె
దనమేఖలాలీలఁ దాల్పుభామారత్న మడఁగుచున్నదె యంచుఁ నబ్ధి గలఁగె
నిజధరాధరసంజ్ఞ నేటితో నష్టమయ్యెడినో యంచు జలించె బుడమిదాల్పు
లింక నేమిగావించు మొందుఁజొత్తు మటంచు ఘణిఘోణికూర్మముల్ పరితపించె
తే. గొకధరాదేవితోఁ బోనె సకలలోక, ములకుఁ జెడుకాలమొనవెనంచఘకుఁజెంది
రెల్లలోకులు సీచేత విల్లుపూని, ధాత్రిఁ గనుగొన్నమాత్ర సీతాకళత్ర. 114
- ఉ. భూజలవస్ని వాయునభముల్ మహదాదులు సృష్టెఁ జేసి నీ
వే జగదంతరాత్మ వయి యింతకు నాధ్యతఁ జెంది నాభిపం
కేజమునందు నన్నుఁ గలిగించితి పెంచితి నీప్రపంచమున్
రాజవె నీవు మ మ్మరయు రాజపు గాక త్రిలోకవందితా. 115
- ఉ. కారణయుక్తి నీవలనఁ గల్గినలోకము లీవె త్రుంచ న
వ్వారెఁకఁ గా దటం చనెడువా రిది యెవ్వరి దిట్టిధాత్రిపై
మేరయె యింతకోపము శమించుము గాంచుము యోగిమానసా
గారవిభాసిదీపదుచిఁ గాంచి వెలింగెడినీస్వభావమున్. 116
- శా. సత్తామాత్రుఁడవై ప్రపంచకలనాసాక్షిత్వధున్యుండ వై
చిత్రాదీంద్రియబోధరూపకుండ వై చిచ్ఛక్తియుక్తుండ వై
సత్తాదృక్ప్రకాశాత్మకత్వమున నేతత్సృష్టిరక్షాత్వయా
యత్తానంతవిలాసముల్ గనిన నిన్నాత్మ విలోకింపవే. 117
- ప. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 118
- సీ. కల్పక్షయమున నేకం బైన జలధిపైఁ బవళించి జగదిచ్చ యవధరించి
హృదయాబ్జముననన్ను సృజించి నిర్గమించుటకుఁ బొందమ్మి పొక్కిటిఘటించి
బయలుదేటిసచోఁ దపంబు సేయు మటంచు నాకాశమూర్తివై యపుమవల్కి
తపమునిష్ఠకు మెచ్చి తగ నంచ వై వచ్చి తెలివినంతయు నుపదేశ మిచ్చి
తే. వెనుక వైకుంఠ మచుపేర విరుత్తికెక్కు, భువనరాజుంబులో శేషభోగితల్పు
శాయివై తోచి నను జగత్సర్గమునకు, నియ్యకొలిపిన నాతండ్రి నీవె కావె.
- మ. శిఖివిద్యాబలశౌర్యపణ్యకృషిసంసేవాదులఁ గూడి నీ
ముఖబాహూదుపదంబులఁ గ్రమమునఁ బుట్టెఁ జతుర్వర్ణముల్
నిఖలాశల్ జనియించె నీచెవుల నీసేత్రంబులఁ గల్గి రిం
దుఖరాంకుల్ జగదంతరాత్మఁడవు నిన్నున్ శక్యమే యెంచగన్. 120

- మ. జనముల్ విభ్రమమొండఁ బ్రాకృతుని యోజక దైన్యశోకక్రుధల్
చనునే యిట్లు వహింపఁ జాలు విడు మిచ్చాపంబు భూదేవి చే
సిన తప్పేమి త్వదాజ్ఞఁ గాదె తెరు విచ్చెన్ సీత నిత్యానపా
యిని నిన్నున్ బెడబాసి యెందరిగెఁ దండ్రి బుద్ధి సూహింపుమా. 121
- ఉ. నీకథ లాదినుండియును నేర్పలరక రచియించినాఁడు వా
శ్రీకిమహర్షి యగ్గొదవ లెస్స వినక దగు నందునక మనో
వ్యాకులతాస్థితల్ దొలఁగు నంతియ కాదు భవిష్యదర్శముక
నీకెఱుంగంగ వచ్చు నది నేనును వింటి మునీంద్రకోటితోన్. 122
- శా. సారప్రజ్ఞ ఘటించు శ్రీతల కభీష్టంబుల్ ప్రసాదించు భా
గీరథాపగఁ బోలి పంక మడఁచుక గీర్వామినిపాదమం
జీరస్ఫారమృదుధ్వనిక జెవులకుక జేకూర్చు నుల్లాసమీ
శ్రీరామాయణ మాదికావ్యము సుమీ సీతామనోవల్లభా. 123
- క. తల్లఱ మొండక యిత్తటి, నుత్తరకాండంబు విన్న నుత్తల మడఁగున్.
జిత్తము ప్రసన్న మగు నని, యత్తామరచూలి పలుక నాఁగా కనుచున్. 124
- తే. కోప ముపసంహరించి కాకుత్స్థహాళి
యనుజుచేతికి శరశరాసనము లొసఁగ
నలరి యవ్విభు వీడ్కొని యజుఁడు సురలు
మునులుఁ గొలువంగ దనలోకమునకు జనియె. 125
- క. ఆసమయంబునఁ గాంస్యము, గీసినగతి నతులవల్లకీతలు లోక పై
మ్రోసినగతి నెలుఁ గడరక, భూసతికడనుండియొక్కనుడి వినఁబడియెన్. 126
- శా. రామాధీశ్వర చింతయేమిటికి శ్రీరామాశిరోరత్న మే
భూమిక సీత యనక జనించి హరి వై పొల్పొందు నిక గూడి నీ
వైముఖ్యంబు తుదిక సహింపక బుధుల్ వర్ణింప నాత్మీయ సూ
ధామంబుక దొరసెక ద్వదాగమన మాత్మక గోరుచుక బ్రేముడిన్. 127
- చ. క్రియయును మేధయుక ధృతియుఁ గీర్తియు శక్తియు హ్రీయు శాంతియుక
దయయును దుష్టిపుష్టియును దభ్యము సీతయె చుమ్ము తన్నో
దయితుఁడ వై ననీవె పరదైవము నిర్వరు మీరు తల్లిదగ
క్రియు నయి లోకరక్ష యొనరింపుచునుండుదు రెల్లకాలమున్. 128
- శా. ఏసీమంత్రినిపాదశోణరుచి దేవేంద్రాదిదిక్పాలకాం
తాసీమంతములందుఁ జెందిరముచందం బొందు నేదేవి వీ
క్షాసమృద్ధ్యుతిలేశ మర్థిజనదార్గత్యంబు మాయించు నా
శ్రీసీతాసతి లీల నిన్ను భజియించెక రామ కొన్నాల్లినన్. 129
- ఉ. సీతఁ దలంచి యింక వెతఁ జెందకు శ్రీరఘురామ యామెపై
నాతతమైన నీకడఁగా యంతయు నిక్కవలందు నిల్పు మ

జ్ఞాతభవోపదిష్ట మగువద్ధతి ను త్తరకాండ మంతయు
బ్రీతిదలిర్ప వీరు వినిపింప రహిత్ విను మంచుఁ దెల్పినన్.

130

—❦— రాముం డశ్వమేధయాగంబు పరిమాక్షి నొందించుట —❦—

ఉ. ఆపలుకుల్ డెవిజ్ బడినయంత నొకించుక డైర్య మూని యా
క్షౌపతి వామలూరుభవుఁ గన్గొని మీనుడువుల్ వినంగ ని
క్షాపను లీనృపాలకులుఁ దద్దయుఁ గోరుచునున్నవా రింక
రేపటినుండియుఁ బ్రియము నివ్వటిలజ్ జదివింపుఁ డవ్వలన్.

131

క. అని పలికి సకలజనముల, ననిచిన నెయ్యమున ననిచి నందనులను దో
డ్గొని ముఖశాలకుఁ జనియెక, మనుకులమణి యంత గగనమణియును గ్రుంకెన్.

ఉ. ఆనిశయెల్ల జానకిగుణాత్రిశయంబులె చింత సేయుచు
మానవభర్త నిద్ర యనుమాట యెఱుంగక యుండి వేగిన
స్నానము సంధ్యయుఁ జపము జన్నపునేమములుఁ ఘటించి యా
స్థానముఁ జేరి బ్రహ్మఋషిసంఘములో వసియించి యచ్చటన్.

132

తే. సుతులఁ గనుఁగొన్న వల్లకీశురులు బెరయ
శ్రుతుల కిం పని యతులు భూపతులు మెచ్చు
గతిపయదినంబు లు త్తరకాండకథలు
వారు తుదముట్టఁ జదివి రధ్వరము నయ్యె.

133

ఉ. ఆతటి ఋత్విగావలిక సంచితదక్షిణ లిచ్చి యర్థిసం
ఘాతము కోడినట్ల కుతుకంబున సేవు లొసంగి ధాదణి
నేతల దానవేంద్రంజనీచరముఖ్యుల భూషణాదులక
బ్రీతులఁ జేసి వీడుకొలిపెక బతి యండట నర్హరీతులన్.

134

తే. ఇటులఁ గృతకృత్యుఁ డై రాఘవేశ్వరుండు
ధరణికన్యావియోగాగ్ని తప్తహృదయుఁ
డగుచుఁ దనుజులు ననుజులు నావు లార్య
లాశ్రితులు గొల్వంగ నయోధ్య కరిగి యచట.

135

మ. నయమార్గంబున రాజ్య మేలె నవనీనాథుండు దేవద్విజ
ప్రియకార్యంబు లొనర్చుచుఁ జగతిపైఁ బెక్క గ్రహారంబు లు
చ్చయిసంపన్నతఁ గల్గఁజేయుచు దురాచారఘ్నులక బాపుచు
దయ సర్థార్థులకోర్కు లిచ్చుచు ననాథశ్రేణి రక్షింపుచున్.

136

సీ. అమితదక్షిణలతో నయుతాశ్వమేధముల్ గొనకొని యొనరించె గొన్నినాళ్లు
శిష్టు లా ననగ నగ్నిప్రేమయజ్ఞముల్ గురునిష్ఠ నొనరించె గొన్నినాళ్లు
భూరిదానముల విప్రులత్పత్తిగ ననేకగోమేధము లొనర్చె గొన్నినాళ్లు
జేజీ లలరఁ బెక్కు వాజపేయములు మిక్కుటవుఁగల్గి నొనర్చె గొన్నినాళ్లు

తే. లెడ తెగనియాహుతులను వహ్నికి నజీర్తియడర నతిరాత్రపాండరీకాదియాగ
కోటుల ఘటించెబలుబుద్ధి గొన్నినాళ్లు, హేమనీతానమేతుడై యినకులుండు.

చ. పాలుపటి సీతవంటినతి పోయినవిమ్మట నింక నొక్కతె
వలయునె పెండ్లియాడ నన వారని నెంజిలి నెవ్వ రెన్నిభం
గుల వివరించినక వివక ట్లేణిజఁ బోలినపైఁడిబొమ్మ ని
శ్చలమతిఁ జెంత నుంచుకొని య్దౌపతి సేసె ననేకయాగముల్.

139

వ. తత్కాలంబున.

140

సీ. అవని వసుంధరాఖ్యుకుఁ దగ నెడలేసి హేమరాసులకాంతి నెసక మెసఁగి
వనధి రత్నాకరత్వము యథార్థముఁ జేసె బలుతరంగల రత్నపంక్తు లూని
యభినామము వ్యోమ మనురూపముగఁ దాల్చె జనులు గోరినవ స్తునమితిఁగురిసి
ధర్మాభిధాన మంతకుఁడు నిక్కమొనర్చె ముదునల్లనైనను గదియఁబోక

తే. వలసినపుడెల్ల వానలు గలిగి యుండె, బ్రబలి రందఱుఁ బాఁడియుఁ బంట లెనసి
నెట్టుకొని కొల్చుపోకకుఁ బుట్టెడమై, శ్రీరఘుస్వామి రాజ్యంబు సేయనవుడు.

క. తరణికులాధీశ్వరునకు, భరియింపఁగ నపుడె రెండుభారము లొదవె
ధరణీభారము సీతా, తరుణీచిరవిరహభూరితర భారంబున్.

142

చ. మఱవఁగ నేర్చు లోకు లధమస్థితిఁ బల్కినయట్టినిండలు
మఱవఁగ నేర్చు నాశ్రితులు మాటికిఁ జేసినయన్ని తప్పలు
మఱచిన మర్వరాక మదినాటినసీతవియోగదుఃఖము
మఱవఁగ నేరఁడయ్యె గుణమండితుఁ డారఘవీరుఁ డయ్యెడన్.

143

సీ. విద్యావయోరూపవినయశౌర్యాదుల బ్రబలు లై కొడుకులు భక్తిసలుప
హృదయానుగుణముగా నేనుట కేవేళ ననుజన్తు లఖలకార్యములు నడప
నకలదేశాధినాయకులుఁ గింకర్యాణు లై పదాబ్జము లెప్పు డనుసరింప
హితమంత్రగురువురోహితబంధుసామంతముఖులు మనగిహ్వార్యముగ నుతింప

తే. భూమిఁ జరకాల మేలుము స్వామి యనుచుఁ
బ్రజలు జేపెట్టఁ గలిమియు బలిమి గలిగి
యొప్పి యుండీయు సీత లేకున్నకతన
నన్నియుఁ గొఱంత లై తోఁచె నవని పతికి.

144

— ❦ — కాసల్యా కై కేయా సుమిత్రలు దివంబున కరుగుట — ❦ —

తే. ఏకతంబున నున్నచో నినకులుండు, భామినీమణి నూహించి పరితపించుఁ
గొలువులో నున్నయప్పుడు కొడుకులఁ గని, సీతహాపంబు భావించిచింతనొందు.

సీ. రాజ్యంబుఁ జేయుశ్రీరామునివిభవంబు కన్నులు చల్లగాఁ గాంచి యలరి
యమితదక్షిణలతో నాతఁ డొనర్చినయాగకోటులు కని హర్ష మొంది
యవ్వ యంచు సపర్య నాచరించు కుశాదిపౌత్రులఁ గనుఁగొని బాళిఁజెంది

- సీత వోయినచింతః జెందనీక భజించునూర్చి భాదులఁ జూచి యూటడిల్లి
తే. యెల్ల బంధులఁ బోషించి యిహసుఖంబు, లెల్లఁ గనియెల్ల సవతులయుల్లమలర
నడిచి నడిసన్న కాంల్యనాథుఁ డున్న, లోకమున కేఁగ నుతులెల్ల శోకమొండ. 147
- వ. అప్పుడు.
క. తల్లి సాక్ష్యలోకమ, తల్లి మముఁ బాసి పోవ దగునే యనుచున్
దల్లడమందుచు రఘుపతి, తల్లికిఁ బరలోకవిధులు తగ నొనరించెన్. 148
- చ. పతికడ కామ చన్నయొకపక్షములోపల నేఁగెఁ గేకయ
క్షీతిపతిపుత్రియున్ విభుని చెల్లికి నంతటిలోఁ గ్రమంబునన్
గతిపయవాసరంబులకుఁ గాంతఁనిఁ జేరె సుమిత్రయున్ నయ
వ్రతి లయిన్ సపత్నులు పరస్పరసౌఖ్యము లోర్వ రెయ్యడన్. 149
- క. ఆమాతలఁ గూర్చి రఘు, గ్రామణి మహిమరల కొనఁగె రత్నభరణ
స్తామంబులు హేమంబులు, గ్రామంబులు బారతాకిక క్రియలయెడన్. 150
- చ. అతులవిభూతి మీఱఁ బితృయజ్ఞము లిట్లు లొనర్చి రామభూ
పతి యశుచిత్వమున్ దొరగి బంధువుఁ హితమంత్రిసోదరా
న్వియఁ డయి యొక్కనాఁడు మహనీయసభన్ గొలుపున్నఁ గేకయ
క్షీతిపదదూత వచ్చి నుతిఁ జేసి కరంబులు మోడ్చి యిట్లనెన్. 151
- అ. స్వామివారికడకు మీమామ తమపుత్రి, హితునిఁ బంపె నాతఁ డిదిగో వచ్చు
చున్నవాఁడు నేను మున్నుగాఁ దెలుప వచ్చితి నటన్న నృపతిశేఖరుండు. 152

— రాముని కడకు గార్జ్యమహామని వచ్చుట —

- చ. అలరుచుఁ గేకయాధిపతి యంపిన గార్జ్యనిక్కి విసీతి హే
చ్చిల నెదురేగి వందనముఁ జేసిన దీవన లిచ్చి యాతఁడున్
విలసిల్లీల మించుపదివేలహయంబుల రత్నభూషణ
వళుల ధనంబులన్ వివిధవస్తుచయంబు లొసంగెఁ గాన్కగన్. 153
- అ. అవి పరిగ్రహించి యివి యేల దెచ్చితి రింతవంత చేతురే యటంచు
నతనిఁ దొడితెచ్చి యర్హుడు లిచ్చి యర్హాసనమున నుంచి యధిపుఁ డనియె.
చ. లలితగుణాబ్ధి మీకుఁ గుశలంబు కదా ఘనుఁ డస్త్రదీయమా
తులుఁడు సుఖంచునే వినయదోహలుఁ డాయనలిండ్రి వైభవో
జ్జ్వలుఁ డయి యున్నవాఁడె శుభవంతులె పుత్రులు గూర్చి మాపయిన్
గలదె త్వదాగమంబునకుఁ గారణ మేమి గణింపవే యనన్. 155
- మ. మృదువాఁకొవిదుఁ డమ్మునీంద్రుఁ డనియెన్ మీమాతలుం డయ్యుధా
జడలాధీశ్వరుఁ డార్యబంధుయుతుఁ డై త్రేమాన నున్నాఁడు పే
మ దలిర్పన్ శుభశీలురన్ మిముఁ బరామర్శింప నన్ బంపినాఁ
డది గా కింకొకవార్త దెల్పు మనినాఁ డాలింపు ముద్వీశ్వరా. 256

శా. గంధేభప్రతిమానవిగ్రహు లుదగ్రస్యందనుల్ శాపాగ
 ర్వాంధుల్ సింధుతటోభయాశ్రితులు మాయాయుద్ధబద్ధాశయుల్
 గంధర్వుల్ శరచాపధారులు ప్రజా గాఢింపుచున్నారు దు
 స్సంధుల్ వారలఁ బట్టి చంపి బుధులన్ సంరక్ష సేయన్ దగున్. 157

ఉ. ధారుణిక్ భరం బయిన దాదాణచిత్తుల సంహరించినన్
 భూయశంబు పూమును బొందెడినే కద గల్లు రాజ్యముల్
 శూరత మించు నీనుతులలోపల నెవ్వరి నైన నిర్దురన్
 వారక యచ్చటన్ నిలుప వచ్చు బ్రజావలి హెచ్చు నందునన్. 158

తే. అనియు నీనూమ పనిచినాడనిన రాముఁ, డెవ్వనికుమారులవీరులెందఱుగల
 రనిన వారెల్ల మూఁడుకోట్లవనినాఁ, ఖలులు శై లూపసుతులంచు గార్హ్యుడనిన.

చ. విని కడు సమ్మతించి రఘువీరుఁడు గార్హ్యనిఁ జూచి పల్కె నో
 మునివర యద్దురాత్ముల నమోఘశరాహతి నుక్కడంచి శౌ
 ర్యనిధుల దక్షపుష్కరుల నాత్మతనూజుల నందు నిల్చి నా
 యనుజులలామునిన్ భరతు నంచెద రేపు బలాన్వితంబుగన్. 160

తే. విభవములమించు గంధర్వవిషయములకుఁ, బట్టములుగట్టఁబనిచెద భరతసుతుల
 నీక్షణంబున నని వారి కిర్దురకును, జెలఁగి పట్టాభిషేకముల్ సేసె విభుఁడు. 161

—→— భరతుఁడు రామాజ్ఞచే గంధర్వులనిఁదికి యుద్ధమునకుఁ బోవుట —→

ఉ. ఇట్లు దక్షపుష్కరుల కిర్దురకున్ రఘుభర్త పట్టముల్
 గట్టి విసీతుఁ డౌ భరతుఁ గన్గొని గార్హ్యలఁ గొల్చి రేపె పా
 మ్మిట్టల మైనబల్కి బాలియింపుము వైరులఁ గట్టి మచ్చటన్
 బట్టనయుగ్మ మందులఁ గుమారుల నిల్పుము రమ్మ నాపుడున్. 162

చ. సవినయబుద్ధి నాతఁడు హసా దని యమ్మఱునాఁటివేకువన్
 దివసముఖోదితక్రియలు దీర్చి కుమారుల తోడ వచ్చి రా
 ఘవునకు మ్రొక్కి దీవనలఁ గైకొని వీడ్కొని యంగిరస్తనూ
 భవునిఁ బురస్కరించుకొని పౌరుష మొప్పఁ జనన్ జయార్థి యై. 163

ప. అప్పుడు. 164

సీ. అతిఘోరఘోరకారకృతవైరిమదవారణము లై నమదవారణములు గదలె
 ఘనఘోరఘోరజోంధకారాంధహరిసైంధవము లై నబహుసైంధవములు నడిచె
 జటుల కేతనకాండచలితతారామండలము లై నరథమండలములు దరలె
 వీటిభాగభియాతివిజయోద్ధతహేతికోటి యైనపదాతికోటి వెడలె

తే. నందుభేరిధంధణల్ గ్రందుకొనియె, శంఖభంభునినాదముల్ సందుకొనియె
 మురజపణవాదిఘోషముల్ ముంచుకొనియె, నమితకాహళరవము మిన్నందు

శా. ఈలీల బహుసేనఁ గూడి భరతుం డేగంగ నాత్రోవలోఁ గ్రొనియె.

గాలగ్రీవుఁ డీతఁడె నుమ్ము మనకుఁ గంధర్వమాంనాదులఁ
గీలాంబులఁ దృప్తి చేయు ననుచుఁ గీర్తింపుచుఁ భూతబే
తాశకూరిపిశాచకోటి నడిచెఁ దండుంబలెఁ పెంబడిన్.

166

క. ఆలాగె యనునరించె నృ, గాలవృకవ్యాఘ్రముఖమృగంబులు ఖగముల్
నేలయు నింగియు నెఱసె వి, శాలచమూ కలకలము పిశాచార్భటులున్.

167

వ. ఇవ్విధంబున.

168

మ. నెలమిఁడఁ బదియేనునాల్లకు మహానీకంబుతో నాత్మమా
తులుప్రోల్ చేరి యతండు నిల్ప రహి నందుఁ నాఁటికిఁ నిల్చి పె
పలరంగ మఱునాఁడె కేకయులు సాహాయ్యంబు రా శాత్రువుల్
గలఁగఁ రామనహాదరుండు సనియెఁ గంధర్వదేశంబునై.

169

మ. పటహాధ్వనములుఁ భటార్భటు లదభిక్రోధయోధచ్చట
ఘటితేష్వానగుణధ్వనుల్ నిజవహుగర్భైకనిర్భేదనో
దృటలీలఁ నిగుడఁ దదాగమనవార్తల్ విన్నవా రాట నొ
క్కట గంధర్వులు వచ్చి తాఁకి రలుకఁ గాకుత్స్థసేనావలిన్.

170

క. కడలిఁ గడలి యెదుర్కొను, కడిమిఁ భర తేంద్రుసేన గంధర్వులపై
వడి నిగుడ బెడిదముగఁ దల, వడి పోరెడునపుడు పోరు భయదం బయ్యెన్.

171

క. నిలునిలు మనునెలుంగులు తల, తలమనియెడు నెలుంగు లడరి తాఁకెడియెలుంగుల్
కిలకిల నాచ్చు నెలుంగులు, బళిబళి యనునెలుంగులును నభం బవియించెన్.

172

సీ. ననుచుచప్పుడు డాసి పొడుచుచప్పుడుఁ గేక వ్రేయుచప్పుడు దొమ్మి సేయుచప్పు
డాగుచప్పుడు చెలరేగుచప్పుడుఁ గత్తులొరయుచప్పుడు మూఁకవియుచప్పు
డెదిరించుచప్పుడు బెదరించుచప్పు డగ్గించుచప్పుడు హుంకరించుచప్పు
డదలించుచప్పుడు విదళించుచప్పుడుఁ బిలుచుచప్పుడుఁ బురికొలుపుచప్పు

తే. దుభయ సేనల సమరీతి నుప్పతిల్లి
మిక్కుటవుఁగిన్న చడలాని పిక్కటిల్లి
మనుజయోధులు శైలూషతనుజయోధు
లేడహోరాత్రములు పోరి రీరసమున.

173

వ. మఱియును.

174

సీ. చరణాహతుల భూమి దనియిగురురజముచే నిఖిలదిక్కుల నిర్లు నించి నించి
జళిపించువిచ్చుకత్తులవల్లఁ దులకించుమించులు దివియెల్ల ముంచి ముంచి
జముండు బిట్టాడించుజంత్రంపుబొమ్మల ట్లలతఁ జెండక క్రమ్ములాడి యాడి
కుసుమితాళోకాళిగోమరునఁ గ్రొత్తనెత్తుటివాఁకలను దొప్పఁ దోఁగి తోఁగి

తే. చెయ్యి లులియంగ మూర్ఖులఁ జెంది చెంది
యలవుకలిమి నొకింతలోఁ దెలిసి తెలిసి

సింహములలీల గర్జనల్ సేసి చేసి
యుభయ యోధులు పోరాడి రొక్క మొగిని.

175.

వ. అప్పుడు.

176.

తే. ఒరలుమడకరు లుగ్నపైఁ బొరలుహరులు
విఱుగు తేరులు బలమేది యొఱుగఁభటులు
వ్రాలుపడఁగలు నెత్తుటఁ దేలుగొడుగు
లలబలమునందు రెంటును గలిగియుండె.

177

సీ. పొలనులేకాటిప్రేగులు మాడియున్న ప్రేతవ్రాతములబీదతనము వాసెఁ
బ్రమదలకస్థిహారము లియ్యఁ గోరినధాకినీతి యభీష్టములు నిండెఁ
గీలాలనదులలోఁ గేలి సల్పఁ దలంచుశాకినీసమితి ముచ్చటలు దీతె
బచ్చిపీనుఁగులకై బహుదేశ మరుదెంచివట్టిబేతాళులయాత్మ లలరెఁ

తే. గ్రావ్య మజ్జయు మెడడును గూర్చి బ్రహ్మ, రాక్షసశ్రేణులకు సమారాధనంబు
సేయ నెంచినదయ్యంపుఁజెలులయెన్ని, కలును ఫలియించె నమ్మహాకదనమునను.

శా. ఆలోనఁ బగవారిఁ గన్గొఱఁగి మాయాయద్ధలీలారతిఁ
శైలూషాత్మజు లంబరస్థు లయి మజ్జామాంసచర్మాస్థులుఁ
శైలాదుల్ గురియించి సేన నొగిలించఁ గాంచి కల్పక్షయ
క్షేల్వగ్రీవునికై వడిఁ భరతుఁ డక్షీణక్రధాక్రాంతుఁ డై.

179

శా. సంవర్తాదుణమండలస్ఫురితతీక్షణ్యోతిరుజ్జ్వంభి యా
సంవర్తాత్ప్రము వింటఁ బూన్చి జగముల్ శంకింపఁ గా నేసినఁ
సంవర్తాశుగవేగ మొప్ప నదియుఁ జ్వాలాస్ఫులింగోగ్ర మై
సంవర్తాగ్నివలెఁ దహించె నపు డా శైలూషజశ్రేణులఁ.

180.

క. ఈరీతి మూఁడుకోట్ల మ, హారధికుల డ్దణముఁగొన నడఁగించినయా
ఘోరాస్త్రరాజ ముపసం, హారము గావించె భరతుఁ డమరులు వొగడన్. 181

— { భరతుండు గంధర్వలం బరిమార్చి తనకుమారులగు తక్షపుష్కరులఁ } —
దద్రాజ్యంబున నిలిపి యయోధ్యకు వచ్చుట

మ. భరతుం డీగతి నుగ్రశాస్త్రవతతిఁ భంజించి తద్దేశముల్
సరసప్రాధిమ నాక్రమించి ప్రజ లెంచఁ సింధుభూమిఁ సమ
గ్రరమావైఖరి మించ నొక్కపురముఁ గాంధారధాత్రిఁ శుభా
కరశిల్పన్నతిఁ గాంచునొక్క పురముఁ గల్పించె నారెంటికిన్.

182.

అ. పాసఁగఁ దక్షశిలయుఁ బుష్కరావతియు నా, సంజ్ఞ లాచరించి స్వర్గభంగిఁ
దనదుతక్షశిలను దక్షునిఁ బుష్కరా,వతిని బుష్కరాఖ్యసుతుని నిలిపె.

183.

చ. పురముల రెంటు నిక్కరణిఁ బుత్రకులఁ సిరులొండ నిల్చి యా
భరతుండు నాఁడునాఁటి కలపట్టణముల్ ధనధాన్యవస్తుభా

స్వరములుగా ద్విజాతిన్యపవై శ్యభటాదికవర్ణవైభవా
కరములుగా రథేభతురగస్ఫురితంబులుగా నొనర్చినన్.

184

సీ. రాజితజ్యోతిరిపరాజితరూపాగారరాజితప్రాకారరాజిఁ దనరి
చంద్రమండలతుంగచంద్రమండితశృంగచంద్రశాలాభంగశాలలఁ దగి
రమణీయతరవాసరమణిప్రభుని సారమణిస్ఫురితగోపురముల వెలసి
రాజరాజధనోత్కరాజస్రసంవాసరాజమార్గములచే రహి వహించి

తే. కేళికాసారవాపికాభేయకూప, కృతకకుధర్పవనదేవగేహమందు
రాధ్యజవిచిత్రకుడ్యతోరణవిశేష, భాసురశ్రీల నొప్పె నప్పట్టణములు. 185

క. అలకామరావతులక్రియ, నలరెడునప్పట్టణముల నై దేం డ్లెలమిక్
నిలిచి కుమారుల వీడ్కొని, బలువేడుక రాముకడకు భరతుఁడు వచ్చెన్. 186

తే. వచ్చి పరమేష్ఠి నర్పించువాసపుండ
పాలె నతఁ డన్నపాదాబ్జములకు మ్రొక్కి
యతులమణిపూజ లొనరించి యరివధంబు
మున్నుగాఁ గలకార్యముల్ విన్నవించె. 187

తే. విన్నవించినరఘురామవిభుఁడు సంత, సించి తమ్ముల నిరువురఁ గాంచి యనఘు
లార మన యార్చి శేయుల కై నపురము, లెవ్వియనఁ గైకయీపుత్రుఁడిట్టులనియె.

ఉ. అంగధరాంగనామణికి నంగద మై తగునంగదీయ మి
య్యంగదుఁ డేలు నుత్తరదిశాభరణం బనఁ జంద్రకాంతసం
జ్ఞం గర మొప్పప్రోల్ తదనుజన్తుఁడు గైకొనునట్ల సేయుఁ డ
న్నం గడు సంతసిల్లి రఘునాయకుఁ డంచితవాసరంబునన్. 189

తే. అట్టై వారికిఁ బట్టముల్ గట్టి పశ్చిమమున నంగదు నిలుప లక్ష్యునిఁ బనిచెఁ
జంద్రకేతుని మల్ల దేశమున నునుపఁ, బనిచె భరతునిసమముగా బలములొసఁగి.

చ. పనిచిన వారు నవ్విభుఁడు పంచినకై వడి నందు నందు న
త్తనయుల నుంచి వారికి హితం బుపదేశ మొసంగి రాజ్యముల్ .
పనుపడ నొక్కవత్సరము పాయక తాము వసించి తత్తదా
ర్యమతుల వారి వీడ్కొని నిజాగ్రజుఁ గొల్వంగ వచ్చి రయ్యెడన్. 191

ఆ. వచ్చికొలుచుననుజవరులతో రఘుభర్త, దనరు గార్తవ్యదక్షిణాగ్ను
లనుసరింప వెలయు నాహవసీయాగ్ని, వలె విభూషణాంశువులు వెలుంగ. 192

ఆ. ఇవిధమున రాముఁ డేకాదశసహస్ర, వత్సరములు పరమవైభవమున
సేల నాల్గుచెఱుగు లేలఁ ద్రేతాయుగం, బాదియుగములీల నతిశయిల్ల. 193

క. ఘనమతులు భరతలక్ష్యులు, లనవరతము రామసేవ నాసక్తమతిక్
దనరుచుఁ గాలము చేరువ, యని యెఱిగియుఁ గలంగకుండి రాసమయమునన్.

—❖— { యముడు మనివేషధారియై రామునికడకు వచ్చి రహస్యంబున } ❖—
 బ్రహ్మవాక్యములు చెలుపుట

- సీ. తనకోణతారకాంతరకాంతిచంచలచంచలాంచజ్జటాచ్ఛటల నింది
 తనచతుర్దంష్ట్రీకాథశధశల్ పరిశుద్ధభసితాంగరాగసంపదల నుంది
 తనకేళిదండంపుదండితనం బెల్ల హస్తస్ఫురద్భ్రష్టాయస్త్రి నిలిపి
 తననిండుమేనికందెనచాయ కటిబద్ధనవ్యకృష్ణమృగాజనమునఁ బూన్చి
- తే. శాంతభావంబు కరుణాప్రసన్నముఖము, నిర్మలాదకపూర్ణకుండికయుఁ దనర
 జటిలవేషంబు ధరియించి జముడు వెలిహ, జానమున కేగుదెంచిలత్తుణునికనియె
- ఉ. ఇచ్చటి కొక్కతాపనకులేశ్వరుఁ డంపఁగ నేను దూత నై
 వచ్చితిఁ బద్మబంధుకులవద్యునిఁ గన్గొని మాటలాడఁగా
 నచ్చతురాత్తుతోఁ దెలుపుమయ్య మదాగమనంబు నాపుడు
 జెచ్చెర లత్తుణుండు నృపుఁ జేరి కరంబులు మోడ్చి యిట్లనున్. 196
- చ. దినకరతీక్ష్ణతేజమున దృష్టికిఁ వేఁగొనరింపుచున్నవాఁ
 డనితరధర్తమూర్తి యొకయూర్జునిదూత తపస్వి దేవరక్ష
 గనుఁగొనిఁ మాటలాడుటకుఁ గా మొగసాలకు వచ్చి నిల్చినాఁ
 డన విని రాముఁ డాతని రయంబునఁ దోడ్కొని రమ్మ నాపుడున్. 197
- చ. అతఁడును శీఘ్రియానమున నమ్మునిఁ దోకొని వచ్చునంతలోఁ
 బతి యెదురేగి నమ్ముడయి పాద్యము మున్నుగఁ బూజ లిచ్చి యు
 న్నతకనకాసనస్థితు నొనర్చి ప్రసన్నత మించి పల్కె నో
 యతులవివేక యెవ్వరిట కంపఁగ వచ్చితి వానతియ్యవే. 198
- చ. మిముఁ గనుఁగొన్న యంత నలమిత్రునిఁ జూచినయట్లు మానసా
 బ్జమలరె నామ మేమి తెలుపక గదె యన్న నతం డనుక రహ
 స్యముగ వచింతు నిజ్జనుల నందఱఁ బంపుము రామ నీవె కా
 క మఱి పరుల్ వినంగ నధికారులు గారు మదీయవాక్యముల్. 199
- క. అదిగాక యిర్వరమును స, హృదయులమై మాటలాడునెడ నిచటికి నీ
 తి దొఱంగి వచ్చి నాతని, విదళించెద వేనిఁ గార్యవిధ మెఱిగింతున్. 200
- చ. అన విని కొంతసేపు హృదయాబ్జమునక దలపోసి మంచిదే
 యని సభ నున్నయందఱఁ బ్రియంబునఁ బంచి విభుండు లత్తుణుక
 గనుఁగొని నీవు వాకిటనె కాచుక యుండు మి తెవ్వరైన వ
 చ్చిన నిది వేళ గా దని వచింపుము పొమ్మని పల్కె నయ్యెడన్. 201
- క. ఆకుహనామునిశేఖరుఁ, డేకతమున నున్న రాఘవేశ్వరుఁ గని నీ
 తాకాంత బ్రహ్మ వసుపఁగ, నీకడ కేతెంచినాడ నే నంతకుండన్. 202
- ఉ. ఈపు నృపాలమాత్రుడవె యీగచరాచరభూతకోటికి
 దేవుడ వైన విష్ణుడవు దేవకిరీటచిరత్నరత్నశో

భావృతపాదపద్మఁడ వనాది వనంతఁడ వబ్జగర్భఁ డ
య్యా వినుపింపు మన్నవిధ మంతయు నూకొను ముగ్ధుడెచెడన్. 208

సీ. ఆదికాలమున క్షీరాబ్ధిలోఁ జలువమన్నీనిపైఁ బవళించి నిదురఁ జెంచి
కొన్నికల్పము లదగుటయు మేల్కొని భవన్నాభిఁ బుట్టినతమ్మి నను సృజించి
నీవీనులందె జన్మించిన మధుక్రేటభాఘ్యులకై ద్రుంచి తదస్థితతుల
ధరములు మెడకున ధాత్రియుఁ గల్పించి లోకాధిపత్యంబు నా కొనంగి

తే. బాధలిడుదైత్యుల వధింపఁ బ్రతినఁ బూని, వెనుక రావణుచేనొచ్చి వేడుకొన్న
సురల రక్షింప దశరథసుతుఁడ వగుచు, నవతరించితి వని నొంచి తసురవదని.

తే. మొదటఁ బలికినచందానఁ బదునొకండు, వేలయేం ధ్నుయేలితి వేలయింకఁ
దామనము సేయ రమ్యత్కథామమునకు, నిలుము రాజ్యేచ్ఛగలిగిన నేలనధిప.

చ. అని పరమేష్ఠిఁ డెల్పు మనె నంచుఁ బరేతవిభండు వల్కినక
విని చిటునవ్వు నవ్వి రఘువీరుఁడు వారిజసంభవుండు ప
ల్కినదె హితోక్తి గావలయుఁ గృత్యము లన్నియు నయ్యె నియ్యెడక
బను లిఁక లేవు వచ్చెదఁ బ్రభావనిధీ యని పల్కుచున్నెడన్. 206

— సుర్వాసుఁడు తుష్టిడికుం డై రామునికడకు వచ్చుట —

సీ. అనసూయగర్భశు క్తిని రూపు గని యేమహర్షి ముక్తాగ్రగణ్యత వహించె
నత్రిసంయమి తపోధాత్రీరుహమున కేయలివరేణ్యుడు ఫలాశృతి రహించె
నింద్రరాజ్యవిభూతి నేమానిశాపాక్షరావలి వాయు వై యబ్ధిఁ గలిపె
రుద్రనియత్యుగ్రరోషాగ్ని యేమునీశ్వరునిచందమున గోచరతఁ జెందె

తే. నట్టిదుర్వాసుఁ డవ్వేళ నరుగుడెంచి
మోసల వసించు రాములిమ్మునిఁ గనుఁగొని
యధిపుతోఁ డెల్పు మారాక యనిన నతఁడు
నెంతయు విసీతుఁ డై మ్రొక్కి యిట్లు లనియె. 207

మ. జటిలాగ్రేసర వేళ గాదు రఘువంశస్వామి యేకాంతలం
పటచేతోగతి నున్నవాఁడు క్షమియింపక జెల్లు నొక్కింతసే
పటకుక నాకును బోవరా దనిన రోషాగ్నిజ్వలజ్వలికా
చటులకూరకటాక్షుఁ డై యతఁ డనుక సామిత్రితోఁ గ్రమ్మెన్. 208

చ. నను నిలుపక బితామహాజనార్దనశంభుల కైన శక్తి లే
దనఁగ నొకండు శక్తుఁడె నృపాగ్రణి కీపు మదాగమంబు దె
ల్పనిపని నిక్కమేని హితబాంధవమంత్రులతోఁ ధనంబుతోఁ
దనయులతో మిముక గినిసి దగ్ధులు గా శపియింతు నావుడున్. 209

తే. గడగడ వడంకి పెక్కండు మడియకంటె
నరయ నొక్కనిచావు మే లని తలంచి

రాఘవునిఁ జేరి మ్రొక్కి దుర్వాసుఁ డివుడు
దేవ యదదెంచి నాఁ డంచుఁ దెల్పుటయును.

210

ఉ. వాసర రాజవంశముని వాసర రాట్సుతు వీడుకొల్పి దు
ర్వాసునిఁ జేరఁ బోయి యభివందనముల్ ఘటించి యేల వి
చ్చసితి రేఱుపూజనలు సేయుదు నావుడు వేయియేడ్లు నేఁ
జేసిన బల్తపంబునఁ గృశించితి నాఁకలి దీర్పవే యనన్.

211

చ. వడియము లొల్పుఁబప్పుఁ గలవంటకముల్ వరుగుల్ ఫలాదులున్
బడిదము లప్పముల్ వడలు పాయసముల్ కలమాన్న మాజ్య ము
ప్పుడములుఁ గూరలున్ బెరుగుఁబచ్చును బాదిగ నించి భోజనం
బిడిన నతండు మెచ్చుచు యభేష్టముగా భుజించి పోయినన్.

212

క. కీనాశునిసమ్ముఖమునఁ, దా నూనిన ప్రతిఁ దలఁచి దశరథసూనుం
డాననము వచ్చి ధైర్యవి,హీనుం డై దీనవృత్తి నిట్లని వగచెన్.

213

—❦— లక్షణుండు రామపరిత్యక్తుం డై సరయానదిం గ్రుంకి దివయిన కరుగుట ❦—

చ. కటకట యేల యిచ్చటికిఁ గాలుఁడు వచ్చె మహాప్రతిజ్ఞ యే
మిటికి నొనర్చితిన్ సుజనమిత్రుని నాసహజన్తుఁ బాసి నే
నెటువలె నిల్చు నెట్లు వచియింపుదు నివ్వెడమాట యెవ్వరున్
గటికిమనంబుతోడ నవకార్యము లిట్టివి యాచరింతురే

214

సీ. స్రక్చందనాంగనాసౌఖ్యముల్ వర్జించి నాతోడఁ దొల్లి కానలకు వచ్చె
నెడపక పడునాలుగేండ్లు నిద్రాహారములు మాని నాకు సేవలు ఘటించె
సీతఁ బాసినవంతఁ జెందనీయక ధైర్య మొదవ మాటాడి నన్నుపచరించె
రణరంగమున మదర్థముగా నతికాయశక్రజిత్సముఖుల సంహరించె

తే. హృదయ మెఱిగి ప్రవర్తించె నిన్నినాళ్లు, నిట్టిహితు నిట్టివిశ్వాసి నిట్టియాప్తు
నిట్టితమ్మునిఁ బ్రతినక్షై యెట్లు నొంత, నేని సేయుదుఁ దుది డైవ మెంతసేసె.

ప. అని శోకబాష్పాకులితనేత్రం డై యద్దశరథపుత్రుండు పెక్కుభంగులన్ బనవి
పనవి కన్నీరు కరణిలంబునన్ దుడుచుకొని యెట్టకేలకు నెప్పటియెలుంగు
నూల్కొల్పి చెంగటనున్న యనుంగుడమ్మునిన్ గనుంగొని యిట్లనియె.

216

చ. అలుకవహించి యత్రికొడు కాఁకటిపెల్లున రేఁగి యందఱున్
బాలియఁగఁ దిట్టిపోయినను బోదుము నెమ్మది నాత్త హానికిన్
దలఁకక యేల వచ్చితివి నాయెడకున్ సడి కోర్చి నిన్ను ని
ర్నలు నెడఁబాసి నొంటి నిఁకఁ బ్రాణము లెట్లు భరింతుఁ దమ్ముడా.

217

క. ప్రతిన యొనర్చిన నెవమున, మృతిఁ బొందన్ జేయు ననుచు నేమోయి ననున్
సతతంబు నమ్మి కొలిచితి, వతులగుణాభరణ లక్షణా యని వగవన్.

218

- ఉ. ఆరఘువీరుఁ జూచి వినయంబున లక్ష్మణుఁ డిట్లనున్ ననున్
గూడిచి చింత సేయకుము కోవిదు లాపదలన్ గలంగ రె
వ్వారికిఁ గలమున్ గడవవచ్చునె మీరు ప్రతిజ్ఞఁ దప్పినన్
ధారుణి గ్రుంగదే స్వకులధర్మము మానుదురే సరాధిపుల్. 219
- చ. ఎలమి వహించి నన్నుఁ ద్యజియింపక యుండితిరేనిఁ బల్కులన్
గలయు నసత్య మందులకుఁ గారణ మేఁ గన నన్నుఁ జెంచుఁ ద
త్ఫల మటు గాక యుండ నరపాలక నన్నుఁ దొఱంగి సత్యమున్
విలసితిక్తియున్ నిలుపవే యన రాముఁడు భేద మంచుచున్. 220
- క. కులగురుఁ డైన వసిష్ఠుని, నలఘుమతుల మంత్రవరుల నాద్యుల హితులన్
బిలిపించి జమునిరాక మొదలుకొని సకలంబుఁ దెలిపెఁ దత్సభ్యులకున్. 221
- చ. తెలిసి విసితు సోదరుఁ బ్రతిజ్ఞ యటంచుఁ ద్యజింపఁ గూడునే
తలఁకెడిఁ జిత్త మెయ్యది హితం బెఱిగింపుఁడు మీర లిందఱున్
గలఫల మన్న నొండొరు మొగంబులు సూచుచుఁ దేర్చి యెద్దియున్
బలుకఁగ నేర కూరక సభాసదు లున్న వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. 222
- చ. ప్రతిన యటంచు లక్ష్మణునిఁ గాయుట యెట్లన నేల రామ నీ
ప్రతిన దొలంగినన్ బలు కబద్ధ మనంబడు నయ్యసత్యతన్
హత మగు ధర్మ మానుకృత మంతముగా జగముల్ నశించు ల్
కతతులు పెక్కునాశ మగుకంటె సహోదరుఁ డొక్కఁ డెక్కుఁడే. 223
- చ. సకల మనిత్య మెప్పటికి సత్యము నిత్యము సత్యసంధు లై
ప్రకటయశోవిభూతి మనరా మనరాజు లసత్య మాడ నో
పక కద నిన్నుఁ గానలకుఁ బంచె భవజ్ఞనకుం డెఱుంగవే
యకుటిలసత్యసంపద జనాధిప కీర్తి వహింపు నావుడున్. 224
- క. ఆమాటలు విని సభ్యస్తోమము విధి చెట్ట యనుచు దూఱంగ రామ
స్వామి కడుఁ దెగువ చేకొని, సామిత్రి జూచి ధైర్యసంపద ననియెన్. 225
- చ. ఎడపక యెంతతప్పు ఘటించినచో నినువంటి తమ్మునిన్
గడగి వధింపఁ జాల నధికప్రతిభాన్వితు లై నవారికిన్
విడుచుట చంపు టొక్కగతి నిన్నుఁ ద్యజించితి నీకు నిచ్చ యా
నెడ కింక నేఁగుమన్న నతఁ డెంతయు శోకవిషాదమూర్తి యై. 226
- చ. అడలుచు నన్న పాదముల కప్పుడు సాగిలి మ్రొక్కి యాద్యుల
క్కడిజనముల్ విభుండు దనుఁ గన్గొని యశులు నించఁ గొల్వ పె
ల్వడి సరియూతరంగిణి కవార్యధృతిన్ జని క్రుంకి యోగ మ
య్యెడ ధరియించి యాత్మఁ దనయెప్పటిరూపుఁ దలంచునంతలోన్. 227
- చ. ఎలమిఁ బ్రసూనవృష్టిఁ గురియింపుచు నింద్రుఁడు వచ్చి శంఖకా
హాళములు మ్రోయ రంభ మొదలైన చెలుల్ నటియింప నమ్మహా

- జ్వలనిధి మేనితోడఁ ద్రిదివంబునకుఁ గొనిపోయె వేడ్క నం
దలిబుధు తొర వచ్చె హరినాలవపా లని ప్రస్తుతింపఁగన్. 228
- తే. దివమునకు నిట్లు లక్షణదేవుఁ డరిగి, యచట దివిజలచేఁ బూజలంది కోటి
భానుబింబప్రభాభాసమానుఁ డగుచు, నిత్యముక్తశ్రయంబైన నెలవుఁజేరె. 229
- ఉ. అంత వసిష్ఠముఖ్యు లగునాద్యులఁ గన్గొని రాముఁ డిట్లును
వింతగఁ దోచుచున్నయది విశ్వము లక్ష్యులుఁ బాసి నిల్వలే
నింతటనుండియుఁ భరతు నిప్పుర మేలెడునట్లు సేసి లో
కాంతరగామి యైనభరతానుజునిఁ దిలకింప నేఁగెదన్. 230
- చ. అన విని భీతుఁ డై భరతుఁ డన్నకుఁ జాగిలి మ్రొక్కి పల్కె నో
యినకులనాథ యీధరణి యేటికి నింద్రపదాధిపత్య మి
చ్చిన మిముఁ బాసి నే శ్చణముసేపయినఁ వసియింపఁ జాల మీ
కనిశము సేవఁ జేయుటయె యంచితరాజ్యము వేయు నేటికిన్. 231
- క. నరవర కోసలదేశము, పరిపాలన సేయఁ గుశుని బట్టము గట్టుం
డుదుకృప ను త్తరకోసల, ధరణికిఁ బతిఁ జేయుఁ డతనితమ్ముని ననఁగన్. 232
- చ. అనియె వసిష్ఠుఁ డోరఘుకులాధిప మీపలు కాలకించి యీ
జను లెడఁగాయలేనివెత జాలి వహించిరి వీరిఁ దేర్పఁగా
జను నన రామచంద్రుఁడు ప్రసన్నత నాప్రజఁ జూచి మీరు కో
రినపని యేమి తెల్పుఁ డొనరించెద నెట్టిది యైన నావుడున్. 233
- ఉ. పాదలు మంత్రులుఁ భటులు బంధులుఁ బ్రాంజలు లూని నిల్చి యో
కాదుణికాగ్రగణ్య కలకాలముఁ బ్రోచి మముఁ ద్యజించి పో
మేరయె వుత్త్రపాత్రసఖిమిత్రసహోదరగేహినీసుహృ
ద్వారముతో మిముఁ గొలిచి వచ్చెద మెక్కడఁ జన్న నావుడున్. 234
- క. ఎలనగ వొలయ రఘూద్వహుఁ, డలమనుజులమనవి విని కృతాంతునిపలుకులో
దలచుకొని మంచి దనియె, గలవె సమర్థుల కసాధ్యకార్యము లెందున్. 235

— రాముండు కుశలపులకుఁ బట్టము గట్టుట —

- క. కోసలకన్యానుతుఁ డిటు, లాసించినయట్టిప్రజల నలరించి కృపఁ
గోసలదేశమునకుఁ బతిఁ జేసె గుశు విపక్షకరటిశిత్రాంకుశునిన్. 236
- క. లవు సంఘీద్ర్యతిజితపల్లవు నంగవిలాసవిభవలజ్జితరతిప
ల్లవు ను త్తరకోసలమున, కవనీశ్వరుఁ డధిపుఁ జేసె నాద్యులు మెచ్చన్. 237
- ఆ. ఇటుల దొరలఁ జేసి యిద్దఱునుతులకుఁ, జేమి సచ్చినట్టిభూములందు
రావణాహితుఁడు కుశావతి యనువ్రోలు, శ్రావితాఖ్యపురము సంఘటించె. 238
- ఉత్సాహ—
దేవతాసరిత్సరోజ దేదివన్తరాశసం
భావితాభివిభ్రమభ్రమస్ఫురత్సు రేశ్వర

గ్రావబద్ధగోపురప్రకాశముల్ కుశావతీ

శ్రావితాభిధానసత్పురంబు లొప్పె నెంతయున్.

239

చ. పురయుగ మిట్లొనర్చి యటఁ బుత్తులఁ బంపెడువేళ రాఘవుం

డినుపురకున్ సమానముగ నిచ్చె రథేభభటాశ్వపంక్తులన్

గరుణఁ గనుంగొనెన్ జనకకన్యఁ దలంచి కపుంగిలించి త

చ్చిములు మూర్ఖునెన్ నయవిశేషము లెల్ల దలంచి ప్రేముడిన్.

240

చ. ఇనకులభ ర్తచే దనయు లిట్లుపలాలింపు లై తదఃస్థియు

గ్న సఖవిభల్ స్వఫాలఫలకప్రలసద్దననారణేఖలన్

జెనకఁగ మ్రొక్కి దీవనలు సేకొని వీడ్కొని బాష్పపూర్ణలో

చను లయి పోయి రవ్విభుఁ డొసంగిన చోట్లకు పైన్యసంగతిన్.

241

— శత్రుఘ్నుఁడు తనకుమారులకుఁ బట్టముఁ గట్టి రామునికడకు వచ్చుట —

శే. అంత శత్రుఘ్నుఁ డోడితెమ్మని నృపాలుఁ

డాపుఁ డగుదూత నొక్కని ననుప వేగి

రమనఁ జని వాఁడు మూడహారాత్రములకు

నధిక సాభాగ్యమధుర యామధురఁ జేరి.

242

మ. అలశత్రుఘ్నునిఁ గాంచి లక్ష్మణుని నిర్యాణంబు పౌరాశ్రితా

దులు దామున్ బతిఁ గొల్చి పోవుటకు నుద్యోగించు టాత్తీయపు

త్తులకున్ గోసలభూము లిచ్చి జననాథుం డూర్ధ్వలోకోన్ముఖా

కలితప్రజ్ఞ వహించి యున్ని మొద లొకార్యస్థితుల్ దెల్పినన్.

243

క. విని కలఁగియుఁ గలఁగక యజ్ఞననాథసుతుండు ధైర్యసంపన్నతఁ గాం

చనుఁ డనువుఁగోహితునిఁ బుర, జనములఁ బిలిపించి ప్రియమెసఁగ నిట్లనియెన్.

శే. అన్న నెడఁబాసి లక్ష్మణుం డమరపురికి

నేఁగెనట యెల్లప్రజలతో నింక విభుఁడు

వెడల నున్నాడట యయోధ్య విజనమయ్యె

నట విలోకించితిరె కాల మెటుల వచ్చె.

245

ఉ. రామవిభుండు లేనియమరావతిన్ నై న క్షణంబు నిల్పినే

యీమధురాపురంబునకు నింక సుఖాహు మదగ్రపుత్తునిన్

స్వామిగఁ జేసి యుంచి విదిశాపురరాజ్యము శత్రుఘాతికిన్

జేమి గొనంగి పోయెదను మీర లనుజ్ఞ యొసంగుఁ డియ్యెడన్.

246

క. అని పలికి వారియనుమతిఁ గొని యాయాపురములకును గొడుగుల నభిషే

చన మొనరించి చెఱిసగముగ, ఘనబలములఁ బంచి యొసఁగి గమనోన్ముఖుడై.

క. సుతదారాదుల వీడ్కొని, యతఁ డతిధైర్యమున నొంటియరదముతో త్తా

పతిసంప్రేషితదూతాన్వితఁ డయి సాక్షేమునకు నేతెంచి వెనన్.

248

శా. సందర్శించె మహాసభాంతరమునన్ శత్రుఘ్నుఁ డుద్యత్సదా

- నందున్ భూరితుశాసనస్థితు మునీన్ద్రశ్రేణిసంభావితున్
సందీప్తానలతేజ శాంతినిరతున్ ఔమాంబరోద్ధారు స్వ
చ్ఛందున్ జంద్రనిభాననున్ ఘనసదృశ శ్యామునిన్ రామునిన్. 249
- క. సందర్శించి ప్రియంబున, వందనమొనరించి స్వామివారియనుజ్ఞన్
నందనులఁ దగినభూముల, యందు నిలిపి వచ్చినాడ నకలంకమతిన్. 250
- చ. పలుకులు వేయునేల మిముఁ బాసి యింకన్ తేజమైన నిట్టిభూ
స్థలమున నిల్వఁ జాల నిది సత్యము నేనును గొల్చి వచ్చెదన్
వలదని యానతీయకుండు త్యాదృశు లెయ్యెడ నమ్మియున్నవా
రల విడరంచు వేడుకొన రమ్మ నె నాతని రాముఁ డాదృతిన్. 251
- వ. తత్కాలంబున. 252
- చ. సరపతి యూర్ధ్వలోకగమనంబు చరుల్ వినిపింప ఋతువా
నదులు నిశాచరుల్ విని స్వనాధులఁ గూడి యయోధ్య కేఁగుడెం
చిరి వినయంబు మించ రఘుశేఖరుఁ గాంచి ప్రణామముల్ ఘటిం
చిరి కరముల్ మొగిడ్చిరి వచించిరి యిట్లని యంద టొక్కటన్. 253
- క. ధరణీనాయక మే మిం దఱమున్ మిముఁ గొల్చి వచ్చుతలఁపున నిటకున్
బఱతెంచితి మెడపక మము, గురుకృప నిఁక వెంటఁబెట్టుకొని పోవఁ దగున్. 254
- చ. అనునెడ భానునూతి వినయంబున రామునిఁ జేరి మ్రొక్కి యో
మనుకులనాథ దేవవిభుమనని వానర రాజ్యపట్టభ
ద్రునిగ నొనర్చి మీచరణలో యగుహంబులు గొల్వ వచ్చితిన్
నను విడనాడి పోవకుఁ డనన్ బతి సమ్మత మొందె నెమ్మదిన్. 255
- క. ఫాలవృస్తాంజలి యై, యాలోన విభీషణుండు నండకు రాఁగా
నాలోకించి రఘూద్వపాల, డేలా యీతలఁపు రాక్షసేశ్వర నీకున్. 256
- చ. ధరణి చరాచరావళులు దాలించి యుండెడునంతకాలమున్
పరమవిసితి లంక పరిపాలనసేయు మి దేల యంచు ను
త్తరములు పల్క రాకుము సదా చరియింపుము ధర్మపద్ధతిన్
నిరతిశయప్రభావమున నెయ్యియు మర్వకు మంచుఁ బల్కినన్. 257
- క. రామాజ్ఞకు వెఱచి యతం, డేమియు నన నేరకుండె నినకులుఁ డంతన్
సామిరి మోముఁ జూచి ను, భానుధురవచోనిరూఢి తగ నిట్లనియెన్. 258
- శా. ఏతస్త్రోత్రుడవే విభాకరకృపావీక్షాసమాసాదిత
శ్రోతస్త్రోతరహస్యరాశివి భవిష్యద్ధాత వధ్యాత్మవి
ద్యాతాత్పర్యనిరూఢబుద్ధివి విశుద్ధబ్రహ్మచర్యవ్రతో
ద్ధూతాంభశ్చరకేతనుండ వఖల సుత్యప్రభావోదయా. 259
- క. మత్కీర్తించంద్రికలు యా,వత్కాలము కువలయమున వన్నియఁ గనుఁ దా
వత్కాలముఁ గపిచంద్ర భ,వత్కాలయం బమృతగతి ధృవంబుగ నిల్చున్.

క. నామాటలు నిక్కువ మగు, నీమదికోర్కీయు ఫలించు నిత్యుడ వగు మిం
కేమియు బలుకకు మని రఘు, రాముడు సామీరినని కరం బనురక్తిన్. 261

తే. బ్రహ్మనుతు ఋక్షకులసార్వభౌముఁ జూచి, నీవు చిరకాలజీవిని నిర్మలఁడవు
కలఁగఁ కప్పటివలె భూమి నిలుపు మని వ, చించి మైందద్విచిమవీక్షించి విభుఁడు.

చ. బలువగువేడ్క మీ రమృతపానముఁ జేసినవారు గావునఁ
తలుగదు మీకు హాని చిరకాలము వర్తిలుఁ డుద్వి నంచుఁ బెం
పలరఁగఁ బల్కి లెక్కిన వనాటల నాబడి నేగుడెందు చిం
లిక తలంచి నట్ల యని తేటపడఁ వివరించె నయ్యెడన్. 263

క. ఆరఘరాముని మాటలఁ, బౌదులు బౌధపులుఁ గవులు బహుజానపదుల్
గోరికఁ బెండ్లికిఁ బోయెను, వారివలెఁ జలఁగి రుత్సవంబులు వెలయన్. 264

సీ. చూడవచ్చిన మహీసురులకుఁ దమయిండ్లు వేడ్కతోఁ జూటలు విడుచువారు
దిక్కులనుండి యేతెంచిన యథుల కెల్ల పదార్థంబు లిచ్చువారు
ధరణి దాఁపుటయును ధర్మమంచు ధనంబు చెలఁగి నిక్షేపముల్ సేయవారు
కళ్యాణ మింక నింతకంటె నెట్టిది యని సకలోత్సవంబులు నలుపువారు

తే. బంధములు దీటె మనతపశఫలము లొదవె
నెప్పు డింక వేగుఁ బతివెంట నెవుడు వోదు
మంచు నలరేయి యుగముగా నెంచువారు
నైరి సాకేతముననున్న యశలజనులు. 265

మ. మఱునాఁ డంత వసిష్ఠుఁ జూచి రఘరామస్వామి వల్కెన్ మునీ
శ్వర నేఁజే పరమేష్ఠివీరుఁ దిలకింపఁ వేడ్క వాటిల్లెడిఁ
పరిపాటిన్ నెరవేర్చుఁ డంచితమహాప్రస్థానకర్తంబు ముం
దర సాగింపుఁడు యాగవహ్ను లన నాతం డట్ల కావించినన్. 266

సీ. పండు వెన్నెలఁడాలు బైటవేయఁగఁ జూచుప్రవిమలక్షౌమాంబరములు గట్టి
గరుడపచ్చలయేవు పరిహసింపఁగ నోవుకర్పాంకురములు హస్తములఁ దాల్చి
హరినీలములరంగు నపహరింపఁ దొడంగుఘన కేశబంధంబు వెనుకఁ జేర్చి
తమ్మితేకులజోక తలఁగఁ జేయువిలోకనములు స్వనాసికాగ్రమున నుంచి

తే. శాంతలక్ష్మి వసించుకంజాత మనఁగ
మొగము దులకించఁ బటుహాసముద్ర మించ
నేవికారంబు లేక యయ్యినకులేంద్రుఁ
డల్లనల్లన నాత్మగృహంబు వెడలె. 267

— శ్రీరాముఁడు తమ్ములతోడను బౌదులతోడను సరయానదిం బ్రవేశించుట —

చ. అప్పు డప్పరమకృపాభునిదాపలిభాగంబునం గరపద్మంబులు ముకుళించుకొని
పురలక్ష్మి యనుసరించె దక్షిణభాగంబున స్త్రీ యనుకోయజాక్షి యాకారంబు

ధరియించి దాక్షిణ్యకాదుణ్యధైర్యగాంభీర్యస్థైర్య చాతుర్యాది వివిధగుణంబులతో ననుగమించె ముందర విజయవినయధర్మ సత్యక్షమాశమదమాదార్య వివేకవిశేషంబులతో నుద్యోగంబు గనునించె వెనుక ననేకశస్త్రాస్త్రనివహంబులు పురుషవిగ్రహంబులు ధరియించి తనకొగలువఁ బురుషాకారంబుతోడఁ గాడ్చుకం బనుసరించె ఋగ్యజురాది వేదంబులు బ్రాహ్మణరూపంబులతో నగ్రభాగంబున నరుగుచుండెఁ దన్మధ్యంబున సావిత్రీమహాదేవి స్త్రీరూపధారిణియై సప్తవ్యాహృతులతోఁ బ్రణవంబుతో ఛందోఋషిన్యాసదేవతాబీజతత్త్వకీలక ప్రముఖమంత్రాంగంబులతో నమితమంత్రతంత్రయంత్రసమూహంబుతో ద్వాత్రింశదుపనిషత్సమేత యై నడిచె నద్దేవిపిఱుండ స్సృతిశాస్త్రపురాణేతిహాసంబులు పౌరుషవిలాసంబులు వహించి యనుగమించె సమంచితస్థేమంబునఁ జనురఘురాము నవలోకింపుచు దేవర్షి బ్రహ్మర్షి రాజర్షి శేఖరు లప్పరస్సిద్ధసాధ్య విద్యాధరప్రముఖనిఖిలదేవవర్యులు నలుదిక్కులకొగ్గికిఁజిసి సమృద్ధంబుగాఁ బటతెంచిరి దాసదాసీజనంబులతోఁ బుత్రమిత్రకళత్రంబులతో నాప్తసఖిబంధు సోదరముఖ్యులతో నయోధ్యలోఁ గలసకలజనంబులు చుట్టుపట్లపల్లెపట్టణం గలప్రజలు జానపదులు మొదలుగా నొక్కండునుకొ జిక్కక యొక్కమొత్తంబై నడతెంచిరి యంతగిపురస్త్రీజనంబులు వృద్ధులు పశ్వాదులు పరివేష్టింప భరతశత్రుఘ్నులు సదారబాంధవులైన సుమంత్రాదిమంత్రులతో సామంతులతో సుభటపుంగవులతో హితసహితులై యహితభీకరుం డగుణాకరు ననుసరించి సాన్నిహిత్యులై నానాగ్రహారవిశిష్టాగ్రవర్ణులు కుటుంబసమన్వితంబుగా సవత్సకంబులగుగోధనంబులు మున్నిడుకొని వెంబడిక జనిరి సుగ్రీవసుషేణ గంధమాదన పనసగజగవయ గవాక్షశతబలిసలసీలవినతి కేసరి గ్రథనదధిముఖ ధూమ్రవేగసువేగ తారకుముదప్రజంఘప్రముఖ మహావలీముఖులు ఋక్షవానర సమేతులై పరమహర్షంబునకొగదలిరి వాంశికవై ణికమార్దళికమారజికధాక్కిక వైతాళికవందిమాగధప్రముఖులు కవినటగాయకులు భద్రమధుమ త్రకాశ్యపప్రముఖనర్తనఖులు గణికాబ్జముఖులు నిఖిలకర్తంబులు దిగంద్రోచి నిష్కల్మషభావంబున రామగుణకీర్తనంబులు సేయుచు సతని వెనుకొనిరివిద్యత్పుగోహితవేదాంతికతార్కికవైయాకరణప్రముఖులు జన్మబంధంబులుదీతెనని సంబంధులై సింధు బంధనస్నేహానుబంధనంబున వెంబడికొగొలిచి పోయిరి యదృశ్యభూతంబుల నదృశ్యనగరవాసులు నతినూత్నశరీరులు నతిస్థూలశరీరులు నరుదెంచిరి పశుపక్షి మృగక్రిమికిట కాదులు శైలవృక్షలతాగుల్మదులు పాధిరహితసదాభిలాషంబున నయ్యగళోపణునాశ్రయించె నివ్వధంబున నఖిలచరాచరంబు లొక్కదిక్కు

నడచునవ్విటిమహాఘోషంబు ప్రళయసముద్రఘోషంబు ననుసరించె భేరిపణవ
శంఖాదివాద్యఘోషంబు లజాండ గర్భ నిశ్చేదనం గాచరించె నించుకయుఁ
జలింపక కొంచక యిహానుఖంబులు దలంచక దుఃఖించక యేకచిత్తులై యజ్ఞను
లందఱుఁ బెండ్లికిఁ బోవుచందంబున రఘునందనుపదారవిందంబులు సేవించు
చుఁ బోయి రవ్వంతఁ జూడవచ్చిన వివిధరాష్ట్రనివాసులు తమకు నిదియే
తోవ గాక యింతకంటె నేమి విశేషంబు లున్నవి యని కృతనిశ్చయై
వెంబడించి రిట్లు రఘువీరుం డామడదూరంబు మందగమనంబున సత్కిరమించి
పశ్చిమవాహిని యైన సరయానదీతీరంబు చేరఁ బోయె నయ్యవసరంబున, 268

ఉ. అన్నదికిఁ ముహూర్తమున నంబుజగద్భుజు లోకపాలకుల్
కిన్నరియక్షకింపురుషభేదదులఁ వసుదత్తసంఘముల్
పన్నగు లాదితేయులును బ్రహ్మఋషుల్ గొలువఁ మణిప్రభా
చ్ఛన్నవిమానకోటులు దిశల్ వెలుంగఁ జనుడెంచి వేడుకన్. 269

శా. ధింధిధి మ్మని మ్రోయుమద్దైశతో దేవాధిరాజ్యేరికా
ధంధంధానము లాకసం బొరసె సంతఁ దాళసంరావసం
బంధంబుల్ దగ నాడి రచ్చరలు సమ్యగ్గీతముల్ పాడి ర
గ్గంధద్వల్ జడి వట్టి బెట్టు గురిసెన్ గల్పప్రసూనచ్ఛటల్. 270

క. సరసీజాతుఁడు రాముఁడు, సరయానదిఁ జొచ్చె నపుడు సహజన్తులతోఁ
జరణాంభోజము లచ్చటి, యరుణాంభోజములు వియ్యమంచుచు నలకన్. 271

ఉ. ఆరఘువీరశేఖరుముఖాబ్జమునందు నిజావలోకనో
దారమిళిందబృందములు దార్కొనఁ జేసి విధాత భారతీ
చాదుముఖపదాంబురుహసంగతహంసరవానుసారిమం
జీరఘుళంఘుళద్వని విశేషముతో దివి నుండి యిట్లుచున్. 272

క. శ్రీరామచంద్ర జగదాధారా దివ్యావతార దానశరణ్యా
కారుణ్యసార రవికులహారా భవ్యప్రచార యఖిలస్తవ్యా. 273

ఉ. ఈయఖిలప్రపంచమున కీవు విభండవు నీయవాచ్య మా
మాయ నెటుంగ మాతరమె మానుష వేషము మాని యాదినా
రాయణమూర్తి వై యనుచరావలి గొల్వ ఖగేంధ్రునెక్కి వి
చ్చేయుము కాలయాపనము సేయఁగ నేల మహాత్మ యిచ్చుచున్. 274

ఉ. అవ్యయ మప్రతర్క్య మఖిలాశ్రయ మక్షయ మాద్య మార్యసం
స్తవ్య మనన్ దనశ్చుపరతత్త్వము సేవయి సృష్టిసాధన
ద్రవ్యగుణాత్మకత్వమునఁ దాలుతు వేతను వైనఁ జూపు మ
ద్వివ్యకీర మందఱకు దేవ కనుంగొన వేడ్క యయ్యెడిన్. 275

క. శ్రీరామ సీత యనఁ జను, శ్రీరామ భవత్పదంబుఁ జేరి మునుపుగా
సీరాకఁ గోరుచున్నది, కోరికయును గూర్పవయ్య గొబ్బున ననుచున్. 276

క. వనజాననుండు దెలిసిన, విని రాముండు సంతసించి విశ్వజగన్తో
హనలీలావిలసిత మగు, తనదివ్యశరీర మాత్మఁ దలంచిన యంతన్. 277

సీ. శతకోటిభాస్కరద్యుతుల మిటారించు ఘనకీరీటము సూళిఁ గానిపించె
శేషభోగీశ్వరశ్రీలరాజిల్లు నాజానులంబిచతుర్భుజములు దోచె
ననురులకు సురస్వి మొసంగించుశంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గముల్ కడు రహించెఁ
గొస్తుభ శ్రీవత్స కనునీయవై జయంతికలతో వక్షంబు తేజరిల్లె

తే. ధాతఁ గాంచినపొక్కిటితమ్మి వెలసెఁ, గటితటంబునఁ దులకించెఁ గనకపటము
పాలించె నఖలాంగములదివ్యభూషణంబు, లఖలహాకంబు లవ్వేళ నరుదుఁ జెందె.

సీ. మకరకుండలవజ్రమహానీయధశధళల్ చికిలిలేనగవుతోఁ జెలిమి సలుప
ముకుటపంకజరాగమణిరుచుల్ వినువీధిఁ గపటసంధ్యారాగకాంతిఁ బెనుప
శారీరగారుడాశ్చర్యచూయ లెడవేలు వై జయంతికతోడ వాదులాడఁ
గరలగ్నశంఖచక్రశ్రీలు శతకోటి చంద్రసూర్యులజోకఁ జౌక నేయఁ

తే. గటితటాబద్ధకనకాంశుకముమెఱుంగు, లసమయతటిల్ల తలసాంపు దెసల నింప
గరుడవాహనమెక్కి లోకములుపొగడ, రాముండ వ్వేళవై కుంఠధాముండయ్యె.

సీ. మొసలివాయొంటకెంపులకెంపు దృక్కోణసంర క్తరుచులతో సంధి చేయ
లలితాలంకారకలితాలకశ్రీలు ముకుటనీలములతో ముచ్చటాడఁ
గీ ర్తితేజములఁ జిక్కినచంద్రరవులట్ల శంఖచక్రములు హస్తముల వెలయ
వక్షస్థితేందిరావక్షోజకస్తూరిచెలుపున శ్రీవత్సచిహ్న మమరఁ

తే. గోటి దశకోటి శతకోటి కోటికోటి, భానుబింబము లాకార మూనినట్లు
దుర్నిరీక్ష్యప్రకాశుడై దోచె నిదిగొ, విష్ణుఁడని యెంచిరచ్చోటివిబుధవరులు.

మ. అపు డబ్బాసనలోకపాలవసుద్రాదిత్యు లయ్యిందిరా
ధివులోకై క మనోహరాంతమహాదివ్యాంగసౌభాగ్య ము
చ్చుపుభక్తిం దిలకింపుచుఁ బహునమస్కారంబు లర్పించి ఛా
లపరీతాంజలు లై నుతించి రనరాళప్రాధవాగ్నైవిభరిన్. 281

తే. ఎడతెగకమ్రోసెసురభేరు లేకధార, గాఁ గురిసెదివ్యసుమములొక్క మొగిఁబాడి
రఖలగంధర్వులుడుగక యాడి రప్ప, రోజనము లాఖగేంద్రాధిరూఢు నెదుట.

తే. భరతశత్రుఘ్ను లవ్వేళ బ్రహ్మమొదలు, గాఁ గలసమ స్తదేవతల్ గనుఁగొనంగ
నద్యుతాఖండ తేజోమయాత్మ లగుచుఁ, గలసి రద్దేవుదివ్యవిగ్రహమునందు.

తే. అమలసరయాజలముల దేహంబు విడిచి, భానునందనుఁ డర్కబింబమునఁ గలసెఁ
ననలుఁ బ్రాపించె నీలుండు నవ్విధమున, నమరవరశిల్పిలో నలుఁ డైక్య మొందె.

క. ఏయేవేల్పులయంశము, లేయేకపు లూని పుట్టి రిలలోపల ము
న్నాయావేల్పులఁ గలిసిరి, యాయాకపియోధనాథు లాహారియాజ్ఞన్. 285

తే. యక్షకిన్నరగరుడగుహ్యకవియచ్చ, రాదిదేవాంశములఁ బుట్టినట్టిఋక్ష
వానరనిశాచరాదు లవ్వారి నంగ, కములు వర్జించి వారిలోఁ గలిసి రవుడు. 286

మ. గరుడారోహకుఁ డైనవిష్ణు నెదుటఁ గన్గొందు నానాజనుల్
సరయూశోయములఁ విముక్తతనులై సత్కృతవిజ్యోతి రు
ద్ధులు లై దివ్యవిమానరాజములయందుఁ బుత్రపౌత్రప్రసా
దరకాంతాదులతో వసించి తగి రంతఁ దేవతామూర్తులై. 287

క. పక్షిపశుక్రిమికీటక, వృక్షలతాగుల్కలై లవితతులు సరయూ
నిక్షిప్తమూర్తులై యపు, డక్షయదేవత్వ మెనసి యలరె హరికృపన్. 288

మ. సరసీజోదరుఁ డంత బ్రహ్మఁ గని భాషానాథ యీప్రాణు లం
దలు భూలోకముఁ బాసి నిత్యపదచింతఁ జేసి నానెంట వ
చ్చిరి వీరెల్లను మాకు బ్రాణములు గాఁ జింతించి సౌఖ్యప్రదో
పరిలోకంబుల నిల్పు మంచుఁ గరుణాపారీణుఁ డై పల్కినన్. 289

మ. అమరజ్యేష్ఠుఁడు తత్పశుప్రముఖతిర్యగ్జంతుసంఘంబునా
సమరత్వంబు వహించి యున్నజనులఁ హర్షంబునఁ సత్యలో
కము చెంతఁ బహుభోగభాగ్యములచేఁ గన్నట్టుసంతానలో
కములఁ నిల్పె ముకుందుకూర్మికి శిరగ్గకంపంబు గావింపుచున్. 290

క. పవనసుతాంగదమైంద, ద్వివిదవిభీషణులు ఋక్షవిభుఁడుఁ భువిలో
నివసించిరి తక్కినవా, రవనీశ్వరుఁ గొలిచి చనిరి హర్షముతోడన్. 291

తే. నృపుఁడు సరయువునకు వచ్చునపుడు ఋక్ష
వానరులలీల వచ్చినవార లెల్ల
నవ్విభుఁడు విష్ణుమూర్తియై యాత్మపుఁకి
నరుగునెడ వేల్పులై పోయి రద్భుతముగ. 292

చ. ఇటువలె నమ్మియున్నప్రజ కెల్లను సద్గతు లిచ్చి బ్రహ్మహూ
ర్జితబలభీష్మశానుయమరాక్షసపాశిమదుద్ధనేశు లా
క్ష్మట నిరువంకలఁ గొలువ గారుడపర్ణసువర్ణదీధితి
చ్చట లఖలాశలఁ దొరయఁ జక్రి స్వధామపథానువర్తియై. 293

— శ్రీరాముఁడు వైకుంఠధామంబునకు వేంచేయుట —

వ. వేంచేయునప్పు డుప్పురం బొరయుచప్పుడులతో నెడమీక సందర్శించుతలంపులఁ
బైవై బడి క్రందునేయు బృందారకాదులసందడి జడియక కనకమణివిచిత్ర
వేత్రపాణియై నూత్రవతీకళత్రుండు ముందర బరాబరు లొనర్చునెడ నుష్ప
తిల్లుహుంకృతుల నలంకరించు పరిసరస్థలానుచరచామరకరామరకన్యకా సవ్య
రత్నసంకలితకంకణక్రేంకృతులకు శ్రుతులగు తదీయకబరీభరనిబిడీకృతకుసుమ

మాలికావాసనోన్ముఖముఖరభ్రమరపాలికార్ముంకృతులకళుకునింద్రపురస్కృతై
 రావణదంతావళరాజంబుఖీంకృతుల నావరించు సారభేరిభూరిభాంకృతుల నప్ప
 లించు సుపర్ణసువర్ణపర్ణఘాంకృతుల ననుసరించునందసునందకుముదకుముదాక్ష
 పుష్పదంతచండప్రచండప్రముఖ పార్శ్వచరహంకృతులు నిఖిలదిగ్భాగంబు
 లాక్రమించె నివ్వధంబున నవ్విహంగవాహనుండు భువన్లోకనివాసులయాసలు
 దీక్షదర్శనం బొసంగుచు సువన్లోకమందిరలయభివందనంబు లంగీకరింపుచు మహా
 ర్లోకలోకుల నమోనారాయణాయేతివాక్యంబు లాకర్ణింపుచు జనన్లోకజనంబుల
 పూజనంబుల నలరుచుఁ నహోలోకతపోధనులసేవాంజలుల గ్రహించుచు సత్య
 లోకసంచారు లోన్నమోనారాయణాయేతి మంత్రోచ్చారిణపూర్వకంబుగా
 సమర్పించిన యర్ఘ్యపాద్యాదులంజేకొనుచు సంతానలోకజనులు గురియించు
 సంతానకుసుమవర్షంబుల హర్షంబులకొందుచు గోలోకప్రచారులు నివేదించు
 కానుకలంగీకరింపుచుఘ్రీవాదిపరమభాగవతజేగీయమానుండును దేవర్షి బ్రహ్మర్షి
 సహగమ్యమానుండును నఖండశతకోటిమార్తాండమండలద్యోతమానుండును
 ననేక దివ్యాభరణ మణిప్రభా శోభమానుండును నై యుదకృష్ణంబునకొ జని
 చని శరచ్చంద్ర చంద్రికాస్నిగ్ధ దుగ్ధజలధి సమాపేష్టనశ్వేతద్యుతిప్రద్యోతిత
 శ్వేతాంతరీపప్రదీపితజ్వలనజ్వాలికాసమానభాసమాన హిరణ్యధరణ్యంతరంబు
 దటీయకొ జొచ్చి తన్నధ్యంబునకొ బునర్జననకారణలింగశరీరినికారణవిధానంబు
 శరాభిధానంబును స్నాతకజనజరామరణక్షుత్పిపాసాద్యుపాధివిరామప్రభావం
 బును నమృతప్రభావంబును సదాసదాశ్రయతాతితయంబునఁ బుష్కరాహ్వా
 యంబును యథార్థంబుగావించునుధామధురశిశిరలఘుతరసలలితసలిలంబులడం
 బుగని సకలసత్త్విమహానీయంబయ్యుకొ దపనీయసౌగంధికగంధసంబంధబంధుర
 పుష్పంధయగరుత్పచయతమగపరిచయంబు గలిగి యభంగతరతరంగరంగత్క
 మలకుడుంగసంగచక్రాంగచక్రవళక్షు పక్షువిక్షేపణోజ్జాతవాతవేగసమంతతగిపరి
 పాతితరజోవికాసంబునకొదనరియు విరజానామంబునం బ్రకాశించునదీలలామం
 బుచే నావృతంబై యూర్ధ్వముఖానంతఃకాంతబహిర్దిశాంతరానంతనితాంత
 ధవళవపుర్విభావిశేషసూచకనిష్కలుష పురుషోపలప్రకరప్రకల్పిత శిల్పకల్పనా
 శల్పవిశాలసాల జాలాచ్ఛతిరచ్ఛవిచ్ఛటాదిపాండూత బ్రహ్మాండకరండంబును
 నభోమండలార్ణవవైవలాయమానశక్రనలశిలాశకలసంఘసంఘటితోత్తంగగోపు
 రనీలరుచిరరుచి సమాయాతతిమోవ్యాపృతతదగ్రసంస్థాపిత శాతకుంభకుంభాభి
 వవదివాకరబింబనికరాలొకలోకాలొకావలోకన విస్తయరసావేశ కారణంబును
 సార్వకాలపల్లవితపుష్పిత ఫలితసల్లలితవిధవిద్రుమకుంజమంజుషవన భవనోపవన
 చారణసంతతాత్మనారాయణనామస్తరణకీడాపరాయణ కలకంఠ నీలకంఠ
 శుకముఖనిఖిలఖగజాతచేతనానూతనప్రవాళదళవ్యూహ వారివాహబింబికాఫల

మోహకారివిద్రుమద్రుమలతాసితపట్టాంబరవితానపద్మరాగకహోతపాలికాభిరామం
 బును గోమలదూర్వాదళశ్యామలప్రకాశామలగాదుత్తరత్నయూధసముత్సేధ
 సాధశిఖరాభింకషగరుడకేతనద్యోతమానశ్వేతపటపటద్యుతివ్యంజితత్రిభువ
 నాక్రమణోపక్రమవిక్రనుత్రివిక్రమోర్ధ్వప్రసారిత చరణాంఘ్ర నఖశిఖాముఖ
 నిర్గళితావరణపయోధిపయోధారాప్రవాహంబును గేళికాచకోరపాళికాజ్యో
 త్స్నాయమాన మానిత జ్యోతిరుత్కటస్ఫటికదృవత్ప్రకటిత ప్రతికుడ్యభాగ
 చిత్రితనిజదళావతార కథాసూత్రచిత్రసందర్శనానందపరసలోకలోకమిథస్సంభా
 షణవిభాధికనిరవధికవివిధవీధికాశతసహస్రసందానితమందారమాలికాకలితవన
 మాలికా ఘుమఘుమాయమానంబును నవరత్నఘటితకిరీటమకరకుండలాంగద
 కంకణాంగుళీయకకాస్తుభహారశ్రీవత్సవైజయంతీ వనమాలికాకనకకాశేయచ
 తుద్భుజశంఖచక్రకామోడకీశార్ణవనందకాద్యక్షిణలక్షణలక్షిత సురూప సురూప
 ధారావరాహోహణార్హ రోహిణాచలసమానవిమానశతకోటికోటిసంక్షీర్ణకింకిణీ
 కిణకిణారవాహురిత దళదిశావకాశంబును వైదుర్యవిచిత్ర క్షీడాచలరాడ
 ధిత్యకాచరన్నీలకచామణిముఖ చంద్రసేవాసమాగతతారకావారకభిమాకర
 ముక్తాఫలవిలసితోపకారికానికాయ ప్రకాశమాన ప్రసూన సరధ్వజచ్ఛత్రి
 చామరచిత్రాంబర ముకురాద్యలంకార దరిదృశ్యమానంబును గోమేధికరత్న
 ఖచితానేకమండపాంగణ మహనీయమాణిక్యమయరంగవల్లి కామతల్లి కాంశు
 వల్లి కావేల్లితంబును బుష్కరాగమణివిభాసురప్రాసాదసమాసాదిత జాతరూప
 వాతాయన రంధ్రాంతికనిస్తంద్రచంద్రకాంతకాంతవేదికాంతరకాంతాకాంత
 విలోచనేందీవరదళార్చిత పథిగతాగతభాగవతపదాంబుజంబులు ఘనసారగంధ
 సారకాశ్చీరకస్తూరికాదిపరిమళనిత్యనివాసంబును నై కర్బురాలోకదూరంబు
 గాకుండియుఁ గర్బురాలోకదూరం బయి బహువిధరత్నకర్బుర కాంతులం
 దేజరిల్లి చిత్రభానుసంభావితంబు గాకుండియుఁ జిత్రభానుసంభావితం బయి
 యనంతమణివిలాసాస్పదంబు గాకుండియు ననంతవిలాసాస్పదం బయి స్వస్ఫు
 రితప్రకాశాన్వితంబు గాకుండియు స్వస్ఫురితప్రకాశాన్వితంబై చంద్రవిభవాశ్ర
 యంబు గాకుండియుఁ జంద్రవిభవాశ్రయం బయి ప్రకృతిగోచరంబు గాకుం
 డీయుఁ బ్రకృతిగోచరం బయి కరంబు రాణించు శ్రీవైకుంఠనగరంబు చేరం
 బోయి త్రియస్త్రింశతోక్తిపురద్వారపాలకులు సాలోక్యసామీప్యసాయాప్య
 వంతులగు పరమభాగవతులు నఖిలప్రపంచమోహనశృంగారవతు లగుయువ
 తులు ననేకవిమానకాంతులు దిక్కులం బిక్కిటిల్ల దివ్యగంధమాల్యాంబరా
 భరణ విభాసమానమూర్తులై యాడుచుకొ బాడుచు నపరిమిత వాద్యవిశే
 షంబులు బోడుకలంగ నెదుర్కొని పుష్పాంజలు లిచ్చువాడును నానందసర్వ

సంబు లొనర్చువాడును నారాయణవిష్ణుకృష్ణగోవిందముకుందాది దివ్యనామంబులు గడించి సంకీర్తనంబు సలుపువాడును గోటికందర్పసౌందర్యసుధారసంబు నేత్రాంబుజంబులఁ బానంబుఁ జేసి రోమాంచుకంచుకితాంగు లగువాడును నాలవట్టంబు లుభయచామరంబులు ముత్యాలగొడుగులు గరుడతెక్కెంబులు కనకవేత్తంబులు బంగారుసురలులు సౌవర్ణతాళవృంతంబులు నమృతపూర్ణహైమకలశంబులు మొదలయినవి ధరియించి వివిధకైంకర్యపరాయణత్వంబున నగ్రభాగంబున నడుచువాడును నై నందడించువైకుంఠనివాసులతో ముప్పదిమూడు కోట్లదేవతలతో బ్రహ్మద్రాదిలోకాధికారులతోఁ బురప్రవేశంబు గావించి యెడ నెడ వైష్ణవీరత్నంబులు కర్పూరసీరాజనంబులు ముత్యాలసేనలుసమర్పింపఁ గోటలు గోపురంబులు గొలుపుకూటంబులు రత్నమండపంబులుఁ జలువచప్పరంబులు రాజమార్గంబులఁ గృత్రికాచలంబులుఁ గనకసాధములుఁ గోరణస్తంభంబులం జూచుచు సకలవిశేషంబుల నొప్పనప్పరంబు నట్టనడుమ నిట్టలంపుఁ బులుదిండిచట్టులం గట్టిన యభ్యంతరవప్రగోపురద్వారంబునం గట్టినకుండనంపుఁజెట్టుపలక గనుపట్టు పిట్టహుమాయి తేజ డిగ్గె నయ్యవసరంబున. 294.

సీ. వలపటనుండి చౌవంచమోములదునేదారి నెయ్యమునఁ గైదండ యొసఁగెఁ గళుకువజ్రంపుఁజెక్కడవుమేల్పావ లై ఫణిఁగోకవిభుఁడు శ్రీపదము లానఁ జారుముక్తామయచ్చత్రంబు ధరియించి యెడఁ బాయక సునందుఁ డనుసరించెఁ గడవన్నెతళుకుబంగరువీజనముఁ బూని విసరుచు ఖగరాజ పెంబడించెఁ

తే. గమ భాగాలొసఁగె నూడిగము వహించెఁ, బుష్పదంతుఁడు సేనానిభూరివేత్త పాణియై యగ్రమున బరాబరు లొనర్చె, హరినిజాభ్యంతరముఁ జేరునవసరమున.

సీ. బలువేల్పురాప్రతిమలచెక్కడవుగండ పెండెంబు డాకాల బెరిమెఁ జూపఁ గటిబద్ధకనకాంశుకంబుపై మణులయడ్డిగలయొడ్డాణంబు జిగి దలిర్పఁ దళుకుఁగుంకుమవుఁగండవుఁబూత నెఱపుచు నురమునఁ గౌస్తుభం బొప్పుగులుక నాజానులంబిభాహాచతుష్టయమునఁ బంచాయుధస్ఫూర్తి పరిధవిల్ల

తే. మకరకుండలవజ్రసంపదలతోడ, ముకురతులితకపోలముల్ ముచ్చటాడ స్వర్ణకోటీరరుచిరత్నవలభు లొలయ, నవ్విభుఁడు సేరె మొదటికత్కౌస్త్యంతరంబు.

సీ. ఫలములఁ గాంత నిల్పక నిజాంఘ్రులు గొల్చి తపములు సేసినధన్యమతులు నారాయణసమర్పణం బంచ వివిధయజ్ఞంబు లొనర్చిన శాంతినిధులు గోవింద నృహరి ముకుండ మాధవ యంచుఁ డనుసంస్కరించిన దాంతియుతులు తీర్థయాత్రలు పోయి దివ్యదేశంబులఁ దనువులు విడిచిన ధైర్యపరులు

తే. వేయితులసీదలము లెంచి వేయిపేళ్ల దినమును స్వకీయపూజ సల్పిన కృతార్థ

లచటనుండి క్రియాశక్తి ననుసరించి

యెదురుకొని యర్చ లిచ్చిన నిచ్చ నలరి.

297

.మ. ధన్వన్తీ సాధ్వీ భజించుపోల్కి దనకు దానత్వము జెంద భక్తివిశేషంబున గొల్చునాత్మీకులు వర్తింపంగ తావైనరెండువక్షాత్మాంతరము రమాధిపుడు వేడ్క జాసి తన్న క్తవుంగవు లిచ్చాహ్వాన శక్తితో నొసంగునత్కారంబులం బ్రేతుడై.

298

.మ. వనజాక్షుం డఖలాత్మకత్వమున సర్వవ్యాపి యై యుండ నాయన గాకున్న దొకండు లేదనువిశిష్టాద్వైతసంఘంబు పాయని యమ్మాండవక్షాత్మ జేరి కమలాధ్యక్షుండు చిచ్చక్తితో దనకు వారు సపర్య లియ్య గొని మోడం బొప్పగా నావలన్.

299

.మ. చని పూర్వం బవధూతచర్యల యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టులై తనురక్షాదికకృత్యముల్ దొఱగి కాతాద్రవ్య కాంతావివర్జన తానిత్యవిరక్తులున్న చతురంచద్వారము జేరి యిద్విసయాధ్యుల్ విమలాభియక్తి దను సేవింప బ్రహ్మింపుచున్.

300

.చ. ఇదవదినాల్గుతత్వముల నేర్పడ గన్గొని వాని కవ్వల బరగెడి పంచవింశకుని భావన నేయుచు జిద్వివేకవిస్ఫురణల మించు సాంఖ్యులకు జోలగు నైదవవాకిల దయాకరుడతి డొందె ప్రీయనెడి కామినిచే వివిధోపచారముల్.

301

.మ. సరసీజాక్షుని గా జతుర్భుజుని గా సావర్ణ కాశేయు గా బరమానందుని గా బ్రసన్నముఖు గా బ్రాదేశమాత్రాంగు గా నిరతంబు దను జింత చేసిన సుధీనిర్దోషరత్నాభి కాకర మా నాటవచోట దుష్టివలన గాచె విభు డర్చనల్.

302

.సీ. నానావిధానూననాడికాశోధనాభ్యంతరాంగికశుద్ధు లాచరించి దేశికాకలితోపదేశపద్ధతి యనునియమాదియోగాతిశయము లెనసి పరంగుప్రాణాయామ బాహుళ్యమున సుషుమ్నాగర్భమునగు బ్రాణములు నేర్చి కుండలి మేల్కొల్పి ముడుజాతరశిఖిజ్వాలసుధాధార జల్లచేసి

.తే. యూర్ధ్వముఖుపట్టుయోజనాశోపరిప్రభాసురసహస్రదశపద్మవాసిహంస సంగతి రహించుహతయోగిజరులు పుష్టి గలసి సేవింప సప్తమృతలముదాటి.

.క. ఆనందకకరుడార్యజనానందకరుండు వారిజాక్షుడు బ్రహ్మశానామరేంద్రవిష్ణు క్షేనాదుల గూడి యవలికి జరువేళన్.

304

.సీ. కొల్లాటమండలోత్పల్ల చంద్రికలతో విహరింప నేర్చిన విమలమతులు రవిశశాంకాగ్రజాగ్రతారకజ్యోతు లొకటిగా దిలకింప నోపుధన్యు లానందతానాహతానూనగానంబు చవి యెఱింగిన మహాసౌఖ్యనిధులు శాంభవీముద్రాశ్వాసంరూఢులై వట్టిబయలు ప్రాకరంబు జాలు బ్రహ్మవిదులు

తే. జననమరణా ర్థముఖగమిత్యమితి యనుభవ్యాన్ని వేల్చినఘనయజ్వలనఁ దనడ్చు
రాజయోగాహ్వయప్రాజ్యరాజ్యకర్త, లప్తమద్వారగతు తాట హరినిఁ గాంచి.

క. సనకసనందనముఖులగు, ననఘులతో నెదురుకొని ప్రియంబునఁ బూజిం
చిన నలరుచు శ్రీధరుఁ డ, జ్ఞనముల వీడుకొని యవలఁ జనునమయమునన్.

సీ. గిలుకు మెట్టియలమ్రాతల కంతికాంగుళీభూషణార్పణిప్రియంబులు గణింప
మంజీరసంజాతశింజూరవములకు రాయంచరవళి పరాకు దెలుపఁ
గాంచిఘంటాఘణంఘణలకుఁ గరలసత్కంకణధ్వనులు కై దండ యొసఁగఁ
గర్హోత్పలాళిర్ఘంకారంబునకుఁ గచోద్దేశికేకిరుతింబు తెరువు సూప

తే. సూత్రవతియాదిగాఁగలవేత్రవతులు, నలుగడల నిండుసందడి దొలఁగఁద్రోయ
నిరుగడల ధాదుణీనీళ లేగుదేర, నిందిరాదేవి గోవిందు నెదురుకొనియె. 307

చ. ఎదురుగ వచ్చి యచ్చెలువ యింపగువాలు మెఱుంగుఁజూపులక
మొదట నివాళి యిచ్చి ప్రియమున్ భయమున్ వినయంబు నెమ్మదిక
గుదికొని పిమ్మట యువతికోటులతోఁ దపనీయపాత్రికా
సదచులరత్నదీపికల శౌరికి నారతు లెత్తె వేడుకన్. 308

ఉ. ఆరతు లెత్తువేళ జవరాలిముఖాబ్జము తేటఁ జూచు నొ
య్యారవుఁజూపుఁ జూచు బిగియాడచనుంగవఁ జూచు మేని సిం
గారముఁ జూచుఁ జెక్కులప్రకారముఁ జూచు ముకుందుఁ డెంతయున్
గౌరవమొప్ప నెన్నఁడును గాననివస్తువుఁ గన్నకై వడిన్. 309

శా. ఆలో భూమి ధరించె వీజనము నీలాబ్జాక్షి కర్పూరతాం
బూలం బర్పణసేయు మాడిగములక బొల్పొందె శ్రీదేవియున్
గైలా గిచ్చె ననేలవార్నికవియోగప్రాజ్య చింతాభర
వ్యాలోలత్వముఁ బాసి కేశవుఁడు హర్షాంబోధి నోలాడఁగన్. 310

మ. కమలాకామిని పాణిపంకజము సోకక మై గగుర్పార న
క్కమలాత్ముం డనిశంబు సాత్త్వికమునక గన్నట్టియున్ నద్విలా
సమునక సాత్త్వికమూనఁ బక్షివరవిష్యక్తేనశేషాదికుల్
దమశృంగారకళావిశేషములు సందర్శించి హర్షింపఁగన్. 311

శా. ఈలాఁ గిందిరఁ గూడి మందరధరుం డిర్వంకలక పైష్ణవీ
జాలంబుల్ వివిధోపచారము లొనర్పక జొచ్చె జంభద్విష
స్మిలాంభోదుహరాగవద్రముఖమాణికోయశిల్పించిత
స్థూలస్తంభకవాటకోటిఁ జెలు వౌశుంభన్నిజాస్థానమున్. 312

— ప ర మ ప ద వ ర్ణ న మ —

వ. అది మఱియు ననంతదివ్యరత్నసమాజ తేజగళుంజంబున కాన్నదం బయి యపరి

మితవిచిత్రచిత్రాంబరసువర్ణవర్ణ పట్టాంశుకప్రతానంబులఁ గట్టిన మేలుకట్ల
 చెన్నునఁ గన్నులకు విఱుమిట్లు గొల్పుచు నలుదిక్కులఁ బిక్కిటిల్లుహరిచం
 దనమందారకల్పకసంతానపారిజాతప్రసూనవాసనల కాస్పదం బయిన యత్యు
 న్నతస్ఫటికమయమహాస్తాభకోటుల నీటుల దీటులేక యనేకబ్రహ్మాండసహస్రం
 బులఁ గలప్రాణు లెల్ల నొక్కపరి పఱుతెంచి నిల్చిన నొక్కయంకణంబునకుం
 జాల దనం జాలుచాలుపుఁ గలిగి యగజేయదృగఁబుజంబులు గలనిజనాథుని
 వలె నలఘుతరివజ్ర జాలకరచితజాలకరంధ్రనికాయంబుల నవలోకనీయఁ బై
 కమనీయమాక్తికమయప్రాలంబమాలికాపరంపరలపెంపున నింపొనర్చుచు దర్ప
 ణంబులఁబెక్కునఁ దళుక్కున మెఱయుకాంతిమచ్చంద్రకాంతకాంతికుడ్యాంత
 రంబుల నెంతయు వింతయై చింతామణిగణనిబద్ధవిశాలవిత్తర్ది కానికరంబులఁ
 గరంబు రాణించి కెంపుటిటికగములఁ గట్టినయట్టలంపు మెట్టులఁ గనుపట్టి సుష
 మాధికగోమేధికతోఁగొప్పొందిత పుష్యరాగవిటంకభాగభాగపరభాగవిభాభాగ
 పరభాగతతుల నతులంబై స్వయంప్రకాశకంబై నిత్యముక్తాశ్రయంబై త్రైకా
 లికసత్యంబై స్వతస్సిద్ధంబై ముముక్షుజనాపేక్షణీయంబై శుద్ధసత్త్వానందకరంబు
 గావున నానందమణిమండపం బనఁ బ్రసిద్ధంబైన సభామండపంబుం బ్రవేశించి
 యందు శేషాత్మకంబై చెలువొందునశేషవిశేషరత్న చిత్రితథద్రాసనంబుపై
 వసియించి శ్రీదేవి నురంబున నుంచుకొని భూనీశల నిరుపాశ్వర్యంబుల నిడుకొని
 యనంతగరుడవిష్వక్సేనాదినిత్యులలో శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ నందకాభిరాములు
 నీలమేఘశ్యాములు విగతమోహులు నాజానులంబిచతుర్భాసులుఁ గొస్తుభ
 హరకేయూరమకరకుండలాదిదివ్యభూషణధారులుఁ గనకాంబరధారులు వైజ
 యంతీవనమాలికావత్సులుఁ బుండరీకాత్ములుఁ గుడాకేశులు నభంగురప్రకా
 శులు నగుసారూప్యధారులు దాను జూపిన విశ్వరూపంబువలె గణియింప
 నలవి గాక డాపలిపార్శ్వంబున నిలిచి సేవాంజలులు దాలించి కొలుపు సేయఁ
 బొంచజన్యంబుఁ బోలుకంతంబులుఁ జక్రంబుఁ బోలుకటిమండలంబులు
 శార్ఙ్గంబుఁ బోలుకనుబొమలు నందకంబుఁ బోలుకీలుజడలుఁ గొస్తుభంబుఁబోలు
 కెమ్మోపులు శ్రీవత్సరుచులఁ బోలుముంగురులు నాభిపద్మంబుఁ బోలు ముద్దు
 మొగంబులుఁ గనకాంబరద్యుతలఁ బోలు నెమ్మేనిచాయలు నీలాభిరామంబు
 లగునూగాదులు మీనాకారంబులగు బెళుకువాలుఁ జూపులు కమలరూపసరూ
 పంబు లగు ప్రపదంబులఁ గల వన్నెలాడులు చిన్నారికెంగేలుజగురులఁ
 గనకకలశంబులుఁ గాశంజికలు గుంచెలు సురఁటులు నాలవట్టంబులు సుభయ
 చామరంబులు మణిముకురంబులుఁ బరిమళకరండంబులు జిలుంగుపావడలుఁ
 గర్భూరతాంబూలపేటికలుఁ గమ్మపూబంటులు గాంచనవేత్రంబులు మున్నె

నవిధరియించి పెక్కువగల నూడిగంబులొనరింప సనకసనందనాదులుబాల్యంబు
వహియించి తాల్యంబు లేనిభక్తియోగంబునఁ జెంతనుండి కన్నుల ముద్ర
పూరంబు లొలుక నానందనాట్యం బొనరింప శతానందుండు పులస్త్యపులహ
ప్రముఖనవబ్రహ్మలతో వలవంక నిలిచి సేవింప నేకాదశదుద్రులు బ్రహ్మగణం
బులు గణేశ్వరగుహచండీశ్వరాదులుఁ దనుబరివేష్టింప సప్తమూర్తిగోమాంచ
కంచుకితమూర్తియై సహజస్నేహంబున ననువర్తింప నిలింపపాలకుం డఖిలలోక
పాలకులతో ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతలొక్కచక్కెఱిక్కటిల్లనిటలఘటితాం
జలియై భజియింపఁ జిత్రరథహాహాహూహూప్రముఖగంధర్వులతోఁ దుంబురు
నారదాదులు పరివాదినులు మొరయింపుచు నింపుగా నిజవిరుదాంకితగీతంబులు
వినిపింప ననుకంపాయతకటాక్షంబు లభిలషించి నలువదినాల్గుకోట్లమహద్దు
లుపనివత్పరంపర లుగ్గడింపుచు నొక్కదిక్కున నెనకొని యభినందింప రంభోర్వశీ
మేనకాదిచతుష్టయికోట్యుప్పరగిపాటలాఢర లాటలఁ బాటలఁ బాటవంబు నెఱ
పుచు ముండట నటింప నభంగురప్రభావంబున నిడుజోడులేక శతకోటి
మార్తాండమండలప్రకాశంబు లొక్కరాశియైనట్లు ప్రచండతేజోవివేషంబున
దిర్నిరీక్షుండయి కోటిపుండ్రేక్షుకోదండులచక్కదనంబులొక్కటియైనట్లు సకల
లోకాశ్చర్యకరసౌందర్య లీలావిలాస విభ్రమావిర్భావహేతుదివ్యమంగళవిగ్ర
హంబుచే నభీక్షణీయుండయి సప్తవ్యాహరగాయత్రి యగుగాయత్రిసీమంత
పదాంత ముక్తామణికాంతుల నిజపాదనఖచంద్రిక లాలయఁ జేయుచుండఁ
బురుషాకారంబులు వహించి కొలిచి యున్నటుగృహపాదుల నాదరింపుచు
సరూపంబులయి కొలుచున్నపురాణేతిహాసప్రముఖవిద్యల సప్రేమంబుగా
నవలోకింపుచు మేను లూనినయజ్ఞాదిక్రియాకలాపంబుల సత్వజ్ఞానవైరాగ్యం
బులఁ దగురితి గారవింపుచు సర్వనియంతృత్వసర్వభోక్తృత్వసర్వకర్తృత్వసర్వ
పాలకత్వసర్వజ్ఞత్వాదిసర్వశక్తియుక్తుండయి యఖండితప్రభావంబున నిడు
కొలుపుండె నయ్యవసరంబున.

313

శా. శుక్కుంభేదక తత్సభాస్థితబుధస్తోమంబు క్రందెల్ల వి
వ్యక్తేననుండు కరాజ్యసంజ్ఞలను మాన్పుఁ శౌరి నెమ్మోమునఁ
దృక్స్సంఘం బిడి హస్తముల్ మొగించి గారీభర్త పల్కె శిరో
భాక్సపర్వధునీఘమంఘుమరవప్రత్యగ్రవాగ్గుంభనన్.

314

శివుఁడు విష్ణువును స్తుతించుట

శా. శ్రీమంతంబు సనాతనంబు దితిభూజిద్భాణబాణాననో
ద్దామం బాశ్రితరక్షణక్షమము నీతాలక్ష్యోపేత మా
ర్యామోదప్రద మాంజనేయహిత ముద్యత్తారకం బౌభవ
ద్రామాకారము నాయనోంబుజమునఁ ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్.

315

శా. విశ్వాసంబున నార్తి మాన్పుడని యీవేల్పుల్ మిముక్ వేడినక
విశ్వామిత్రవిలుంతనంబునకు నావిర్భావముక్ జెంది యా
విశ్వామిత్రహితంబు ముందుగ నె తీవిక్ జేసి చెల్వొందు మీ
శశ్వచ్చిత్రచరిత్రముల్ దలఁతు నశ్రాంతంబు స్వాంతంబునన్. 316

శా. ఆదిత్యేందుహుతాశనప్రముఖదీవ్యత్కాంతమచ్చేణికు
చ్చేదింపంగఁ దరంబు గాక దరముక్ జేకూర్చునగ్గతమ
స్త్రీదోషాంధతమిస్రముక్ క్షణములో ఛేదించి వెల్లొందు మీ
పాదాంభోజసఖాంశువుల్ నిటలముక్ బ్రాపింపఁగా మ్రొక్కదన్. 317

శా. ధర్మాంధనిరూఢులై డనపతుల్ దొర్కొందు రెండేనియుక్
శర్మంబుల్ ధరణీసుతాపరిణయేచ్ఛక్ మీరు మున్నుద్ధతిక్
ధర్మచ్చేదన మాచరించిన విచిత్రం జెంత వర్ణింతునో
ధర్మధ్యక్ష దిగీశరక్షణమహోదారప్రభావోదయా. 318

మ. వితతపౌఢిమ జామదగ్న్యుమది నావేశించి దుష్టక్షమా
పతులక్ దక్కక పెక్కుమార్ల డఁచి భూభారంబు వారించి త
ద్గతతేజంబు శరాసనంబు గొనువీకక్ గ్రమ్మటక్ గొన్నమీ
యతిగాంభీర్యపరాక్రమాదిగుణమాహా త్వంబు లూహించెదన్. 319

క. గురువులకు నాదికారణ, గురుడని ప్రఖ్యాతిఁ గనియు గురునాజ్ఞ వనాం
తరమునఁ గాంతాసంగతిఁ, జరియించిన మీచరిత్ర శక్యమె పొగడన్. 320

సీ. అఖలలోకములకు నభయప్రదాతివై యలరియు మునులకు నభయమొసఁగి
పుణ్యజనస్త్రీతిఁ బొరసియు ఖరదూషణాదిపుణ్యజనుల హతులఁ జేసి
యమృతంబు గొనుపక్షి నాది నేలియుఁ గాన నమృతంబు గొనుపక్షి నాడరించి
యాదిత్యజాతకార్యముఁ బూని యుండియు నాదిత్యజాతకార్యము వహించి

తే. వాలి నని నొంచి వనచరావళుల మన్ని
వనధి బంధించి దానవేశ్వరు జయించి
సీతఁ బ్రాపించి పురిఁ బ్రవేశించి మించి
ధరణీయేలినమిముఁ గొల్తుఁ బరమపురుష. 321

క. అని కొనియాడినశంభునిఁ, గనుఁగొని దరహాసవదనకములుం డై య
వ్వనజడశేఖణుఁ డిటు లను, ఘనవర్షాంభోదనాదగంభీరోక్తిన్. 322

మ. గిరిజాధీశ్వర సీవు సీయజాఁడు సీగీర్వాణరాజాదిది
గ్వరు లీకిన్నరయక్షభేచరమరుద్గంధర్వముఖ్యుల్ వనే
చరరూపంబులు దాల్చి శత్రుహతికిక్ సాహాయ్యముక్ జెందుటక్
సురవిఛ్ఛేదణుఁ డీల్లఁ దాపసమనగిహోభంబు దీతక్ భువిన్. 323

తే. శిష్టజనరక్షణము దుష్టశిక్షణంబు
నవని నొనరించుకొఱకు నే నవతరించి

మత్కథాగాంగలహరి కామహిను జనుల
పాపజంబాల మడఁగింఁగు ఫాలనయన.

324

శా. శ్రీరామాయణముఖ్యమామకకథాశ్రీణుల్ ప్రసంగింపుచున్
బారీణత్వము మీఱఁగాఁ జదువుచున్ బాటించి యాలింపుచున్
సాని ప్రజ్ఞ రహించు మానవులకున్ వడ్డ్యర్థముల్ దాడుఁ జే
కూడున్ కోరిక లాటు ఘోరదురితాగ్నిల్ మీఱు నైశ్వర్యముల్. 325

తే. అని ప్రియంబున హఙ్గనితో నానతిచ్చి, యబ్జగర్భాదిదివిజల నాదరించి
కొలవడికందఱనువీడుకొని కళత్రములుముగురుగొల్వహరియంతిపురముసాచ్చె.

ఉ. చొచ్చి మెఱుంగుకెంపునునుసోరణగిండ్లఁ గడనిలోపలన్
బచ్చలతల్పులన్ స్పటికబంధుర కుడ్యములన్ శశాంకర
తోచ్చయవేదులన్ వెలయునొక్కసుహోజ్వలసాధమెక్కి యం
దచ్చపుఁబువ్వఁజప్పరపుటందములన్ దగుమందిరంబునన్. 327

తే. కుందనపుఁదళ్ళు చప్పరకోళ్లఁగుల్కు
మేలిసకినలమంచంబు మీఁద నీవి
స్రానిపూఁబాన్పుజిగి మించుమంజు శేష
శయ్యఁ గూర్చుండె హరి రమాసహితం దగుచు. 328

తే. అపుడు భూనిళ లనురాగ మతిశయిల్ల
సురఃటి యడపంబు గొని కొల్వఁ జూచి వెన్నుఁ
డింతిడెందం బెఱిగి నవ్వి యిరుకరములఁ
బట్టి వారల గూర్చుండ బెట్టుకొనియె. 329

— ప్రణయకలహాదివర్ణనము —

తే. రాజకీరంబు లవ్వేళ రాజవేష,ధాన్యై మున్ను దా నున్న మేర లెన్న
వంకగతయైన శ్రీదేవి నాదరింప, కవుడు గోవిందుఁ డొకలేనియలుకఁ బూని.

చ. అపు నపు మంచిదాన వతివా నిను నే మనవచ్చు నొంటిగా
నవని ననున్ ద్యజించి సభయం దపు డిద్ధర ద్రోవ యయ్యఁగా
నవమతిఁ జేసి వచ్చితివ యాకటకుండన మాత్మ నెంచినన్
దివిరి కనుంగొనన్ దగునె నీ మొగ మింకఁ దలొదరిమణి. 331

తే. అనుచు శ్రీలక్ష్మితోఁ బల్కి యవనిదిక్కు, మాఱుమొగమైన నేనేమి నేరమాచ
రించితి నొ యంచు ధరణిప్రార్థింపనీవె, కావె తోడ్చెచ్చి తని చక్రధరుఁడు వల్కె.

వ. అప్పుడు.

333

మ. కరపద్మంబులు మోడ్చి పద్మ యను నోకంజాక్ష నామీఁదనే
తిరుగన్ దప్ప ఘటించి మీ రనిన వాదింపంగ నే నేర్తునే

నరు లే మో యొకనిండఁ బెట్టి రని కాంతారంబునకొ ద్రోయఁ బం
పరె వేయేం డ్లెడఁబాసి గాసిలనె మీ సాదంబు లూహింపుచున్. 334

శ. నను మును గలుగఁగ నిచటికిఁ, బనుచుతిలాపునను గాదె ప్రత్యయ మిమ్మం
చనుట మిముఁ గానకుండఁ, గొని తెచ్చె నె ధరణి యేల కోపింపంగన్. 335

చ. గతజలసేతుబంధము లిఁకఁ బని యేమని యెన్ని కార్యముల్
మతిని సహించియున్న నను మాటికి నిచ్చట నేర మెన్న వ
చ్చితిరె యటంచు మో మవలఁ జేసిన ప్రేయసిఁ జూచి శౌరి న
వ్వితి త్నమియింపవే యనుచు వేమఱుఁ గాఁగిట గ్రుచ్చె మచ్చికన్. 336

చ. ఉరమున నిట్లు శ్రీరమణి నుంచుక భూవనితాంసవీధి శ్రీ
కర మిడి నీశ పెందొడలఁ గమ్రకరాబ్జము సాచి కేళిని
శ్వరశతకోటిరూపవిభవం బెసఁగఁ ఫణిరాట్ఫణాభివై
నొరఁగి ప్రహర్ష మొందె హరి యుజ్జ్వలసౌఖ్యరసైకలోలుఁ డై. 337

తే. ఇటువలె నిసర్గవై భవం బెసకమెసఁగ, శ్రీధరానీశలను గూడి కేవగదడ
ముఖ్యదాసులఁ బ్రోచుచు ముడముఁజెందె, నఖిలరత్నాచణుండు నారాయణుండు.

— పరనశ్రవణాదిఫలము —

తే. ఈమహాకావ్యమతిభక్తి నెవ్వఁడువిను, నతఁ డిహంబున సకలసౌఖ్యములఁజెంది
తనివి గని యంతఁ బునరాగమనవిరహిత, శాశ్వతబ్రహ్మలోకవాసంబునొందు.

సీ. ఇది త్రిలోక స్తవ్య మిది విబుధశ్రావ్య మిది దివ్య మిది భవ్య మిది యశువ్య
మక్షరసంభావ్య మాదికావ్యం బిది ద్విజుఁడు పతింప వాగ్విదుఁ డనఁడు
క్షత్రియుండు పతింప సర్వంసహాభర్త యగు నైశ్యుండు పతింప సమితపణ్య
ఫలశాలి యా శూద్రకులజుఁడు పతియుంప వంశంబులో వాసి వన్నె గాంచు

తే. నఖిలవేదంబులు పతింప నగుఫలంబు, నఖిలదానంబు లొనరింప నగుఫలంబు
నఖిలతీర్థంబులను గ్రుంక నగుఫలంబు, నొదవు నిక్కభ నొక్కింత చదివినంత.

శ. ప్రత్యక్షరమున నానా, హత్యలు నశియించుఁ గరతలామలకగతిఁ
బ్రత్యక్షం బగుమోక్షము, సత్యం బీరామచరిత చదువుజనులకున్. 341

శ. ఎందఁకఁ జెలఁగు వేదము, లెందఁకఁ దివిఁ జరింపు రిందుడు సూర్యుం
డెందఁకఁ గులగిరులు డగు, నందఁకఁ బాసఁగు నిమ్మహాకావ్య మిలన్. 342

— ఆ శ్వాసాంతము —

శా. నైదర్శకుచపత్రభంగరచనావై యాత్య సత్యారతా
హ్లాదా జాంబవతీకపోలముకురప్రాచన్తుఖా మిత్ర విం
దాదంతచ్చదచుబనాభిరత భద్రాద్యూతలోలా మదం
తాదృజ్జోహన భానుజాంకతలసుప్తా లక్షణాశ్లేషణ.

క. శ్రీవత్సగోత్రశుభకర, శ్రీవత్సశ్రితతలోదరీకాస్తుభ సు
శ్రీవత్స రవిసహస్ర, శ్రీవత్సప్రముఖదనుజశిఖరిబలారీ.

344

మాలిని—

సరసిజదళనేత్రా చారుసౌవర్ణగాత్రా
గరుడజవనపత్రా కాలభిత్కంకపత్రా
చరణవినతమిత్రా శాత్రవధ్వాంతమిత్రా
కరధృతఘనగోత్రా కంజవిద్యేషిగాత్రా.

345

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోదీర్ణ
వితీర్ణవైభవాధఃకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకశాయగంధరబంధురమనీషావిశేషమంఘాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణరత్నాకర
కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితననందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణంబను మహాకావ్యంబునందు సర్వంబును నష్టమాశ్వాసము.

ఉత్తరరామాయణము సమాప్తము.

సి. వి. కృష్ణా బుక్కు డిపో, గ్రంథములు.

—:0:—

	రు.అ.		రు.అ.
శాలనాగమృతకథ	0-12	గంగావివాహము	0- 6
పెద్ద బాబ్బిలిరాజు కథ	0-12	కుశలాయకము	0- 6
శుకసప్తతి కథలు	1- 0	సక్కుబాయిచరిత్ర	6- 6
దేశింగురాజు కథ	0-12	వరహావతార	0- 4
నలచుహారాజు కథ	0-12	లంకాయాగము	0- 4
కొక్కోకము పటములతో చేరినది	2- 0	త్రినాదప్రతకల్పము	0- 4
కామకాల కొక్కోకము	1- 0	లక్ష్మణమూర్ఖ పదము	0- 4
పెద్ద బాలశిక్ష	0-12	శృంగార పద్యములు	0- 4
ధర్మాంగదచరిత్ర-పాముపాట	0- 8	నారంగధర నాటకము	0- 4
హిందీ తెలుగు ప్రయిమరు	0- 8	యక్షప్రశ్నలు	0- 3
ఆంగ్లో తెలుగు ప్రయిమరు	0- 8	నీతిశాస్త్రము	0- 4
యిగుడూరు కంసవధ నాటకము	0-10	నవగ్రహచింతామణి	0- 4
స్థాంధవ పరాధవనాటకము	0-10	కామమృతకథ	0- 4
కళాపూర్వోదయనాటకము	0- 8	కాంభోజరాజు కథ	0- 4
గరుడాచల నాటకము	0- 8	కబీరుదాసు చరిత్ర	0- 4
హరిశ్చంద్ర నాటకము	0-12	ఆత్మబోధామృత తత్వము	0- 4
బ్రహ్మాండ నాటకము	0- 8	భగవన్నామసంకీర్తనలు	0- 4
కృష్ణవాస్తు శాస్త్రము	0-12	గానామృత భజనకీర్తనలు	0-12
పురూరవచక్రవర్తి కథ	0- 8	వేమనపద్యములు	0- 8
మైరావణచరిత్ర పెద్దది	0-12	కుశలవ యుద్ధము	0-12
శ్రీరామవనవాసము	1- 8	కుశలవకుచ్చల చరిత్ర	0-12
అపూర్వచింతామణి 2. భా.	3- 8	28 వ్రతములు	2- 0
మలయాళమంత్ర రాజీయం	1-12	6 వ్రతములు	0- 8
యడ్లరామదాసు	0- 8	త్రికాండము అమరము అట్టలైండు	
కారకామృతసారము	0-12	3 కాండములు చేరినది	3- 8
సన్యాసమృత కథ	1- 0	ఆరుమరాటిల కథ	0- 2
కాలజ్ఞాన తత్వములు	0- 8	లక్ష్మమ్మ కథ	0- 3
నలచరిత్ర ద్వీపద	1- 0	చిన్నమ్మ కథ	0- 3
నలచరిత్ర వచనము	0-12	శాలగ్రహదోష చికిత్స	0- 2
భద్రాచల రామదాసు	0-12	సహదేవప్రశ్న శాస్త్రము	0- 2
గరుడపురాణం	0-12	పెద్దదాసు చరిత్ర	0- 2
పులిప్పాణిపెద్దం	2- 0	త్యాగరాయకృతులు	0- 2

సి. వి. కృష్ణా బుక్కు డిపో, తపాలపెట్టె నెం. 1805 మదరాసు-1.

శ్రీ భ గ వ ద్గీ త

ఇందులో చాల విశేషముగా జనులు తెలుసుకొనుటకుగాను తాత్పర్యమును వ్రాయబడియున్నది. మీరు భగవద్గీత చదివితే ముక్తిపొందుటకు మార్గము.

వెల 2-0-0

శ్రీ మహాభారత నాటకము

శ్రీ మహాభారతంబును పదిపర్వంబులు గాచేసి పదిపర్వంబులును నాటకంబుగా

కొత్తూరు-రామలింగార్య కవిచే

వ్రాయబడినది.

అడపర్వ నాటకము	అ. 12
సభాపర్వ నాటకము	అ. 8
అరణ్యపర్వ నాటకము	అ. 8
విరాటపర్వ నాటకము	అ. 10
ఉద్యోగపర్వ నాటకము	అ. 5
యుద్ధపంచక నాటకము	రు. 1

యుద్ధపంచక నాటకంబులో, భీష్మ పర్వము, ద్రోణపర్వము, కర్ణపర్వము, శల్యపర్వము, గదాపర్వము చేరినది.

వెల 2-12-0

మ ద న కా మ రా జు క థ

ఇది యతి చమత్కారముగా వ్రాయబడినది. ఈ కాలమున నూతన చిత్ర విచిత్ర అఫ్టోన్ పటము రాబర్ పేజి యందు ముద్రింపబడి యున్నది. గ్లేజు కాగితం క్రాను సయిజు. వెల 2-0-0

అసల్ పంచపాండవుల అజ్ఞాతవాసము

పాండవులు పడమూడవసంవత్సరము విరాటరాజుచేత మెలగుచుండిన సామర్థ్యమును కీచకుని వధయును ఉత్తర గోగ్రహణ దక్షిణగోగ్రహణ యుద్ధములును అతి విమర్శగా వ్రాసి ముద్రించి యున్నాము.

వెల 2-0-0

భట్టివిక్రమార్కుల కథలు

మ. సుబ్బరాయులునాయునిచే వ్రాసినది.

ఇందులో భోజరాజు రాజ్యపరిపాలనము చేసినదియు 32 ప్రతిములు భోజరాజునకు జెప్పిన 32 కథలును భేతాభుడు జెప్పిన 24 కథలును అతి చమత్కారముగా వ్రాసియున్నది. చదువ చదువ మనసునకు సంతోషము కలిగించును.

దీని వెల 3-8-0

శ్రీ భ క్త వి జ య ము

ఇందులో స్త్రీలు మోక్షమొందుటకుగాను 20 మహాపతివ్రతల కథలుగలది బహు అచ్చుతముగా వ్రాయబడియున్నది. దీనిని చదివితే మా మాటల యందలి సత్యాసత్యములు తెలిసికొనుడు.

వెల 1-8-0

అసల్ పంచపాండవుల వనవాసము

ఇందులో పంచపాండవులు 12-సంవత్సరంబులు వనవాసంబు చేసినదియును అందందుపడిన కష్టంబులను ఊహిచ్చుకల సామర్థ్య కథయును నీలకంఠుని భక్తియు విశేషింపబడి యున్నది.

వెల 1-8-0

అసల్ కాశీరామేశ్వర మణిలీ కథలు

ఇందు నీతి, ధర్మ, వేదాంత, మత, సాంఘిక నియమాఖ్యాయికములు కలిగి ఒక్కొక్క కథను నొక్కొక్క క్రొత్త వింతను వెలయించుచుండును. ఇది స్త్రీ పురుషులందరు చదువుటకు తేట తెనుగును బోధపడునట్లు సులభకైలిని 27 కథలను కాంచీపురమునుండి బయలుదేరి కాశీకిపోయి కాశీనుండి రామేశ్వరము వఱకు 17 మణిలీలుగా ముద్రించి యున్నది.

వెల 2-0-0

